This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

A propos de ce livre

Ceci est une copie numérique d'un ouvrage conservé depuis des générations dans les rayonnages d'une bibliothèque avant d'être numérisé avec précaution par Google dans le cadre d'un projet visant à permettre aux internautes de découvrir l'ensemble du patrimoine littéraire mondial en ligne.

Ce livre étant relativement ancien, il n'est plus protégé par la loi sur les droits d'auteur et appartient à présent au domaine public. L'expression "appartenir au domaine public" signifie que le livre en question n'a jamais été soumis aux droits d'auteur ou que ses droits légaux sont arrivés à expiration. Les conditions requises pour qu'un livre tombe dans le domaine public peuvent varier d'un pays à l'autre. Les livres libres de droit sont autant de liens avec le passé. Ils sont les témoins de la richesse de notre histoire, de notre patrimoine culturel et de la connaissance humaine et sont trop souvent difficilement accessibles au public.

Les notes de bas de page et autres annotations en marge du texte présentes dans le volume original sont reprises dans ce fichier, comme un souvenir du long chemin parcouru par l'ouvrage depuis la maison d'édition en passant par la bibliothèque pour finalement se retrouver entre vos mains.

Consignes d'utilisation

Google est fier de travailler en partenariat avec des bibliothèques à la numérisation des ouvrages appartenant au domaine public et de les rendre ainsi accessibles à tous. Ces livres sont en effet la propriété de tous et de toutes et nous sommes tout simplement les gardiens de ce patrimoine. Il s'agit toutefois d'un projet coûteux. Par conséquent et en vue de poursuivre la diffusion de ces ressources inépuisables, nous avons pris les dispositions nécessaires afin de prévenir les éventuels abus auxquels pourraient se livrer des sites marchands tiers, notamment en instaurant des contraintes techniques relatives aux requêtes automatisées.

Nous vous demandons également de:

+ *Ne pas utiliser les fichiers à des fins commerciales* Nous avons conçu le programme Google Recherche de Livres à l'usage des particuliers. Nous vous demandons donc d'utiliser uniquement ces fichiers à des fins personnelles. Ils ne sauraient en effet être employés dans un quelconque but commercial.

+ *Ne pas procéder à des requêtes automatisées* N'envoyez aucune requête automatisée quelle qu'elle soit au système Google. Si vous effectuez des recherches concernant les logiciels de traduction, la reconnaissance optique de caractères ou tout autre domaine nécessitant de disposer d'importantes quantités de texte, n'hésitez pas à nous contacter. Nous encourageons pour la réalisation de ce type de travaux l'utilisation des ouvrages et documents appartenant au domaine public et serions heureux de vous être utile.

+ *Ne pas supprimer l'attribution* Le filigrane Google contenu dans chaque fichier est indispensable pour informer les internautes de notre projet et leur permettre d'accéder à davantage de documents par l'intermédiaire du Programme Google Recherche de Livres. Ne le supprimez en aucun cas.

+ *Rester dans la légalité* Quelle que soit l'utilisation que vous comptez faire des fichiers, n'oubliez pas qu'il est de votre responsabilité de veiller à respecter la loi. Si un ouvrage appartient au domaine public américain, n'en déduisez pas pour autant qu'il en va de même dans les autres pays. La durée légale des droits d'auteur d'un livre varie d'un pays à l'autre. Nous ne sommes donc pas en mesure de répertorier les ouvrages dont l'utilisation est autorisée et ceux dont elle ne l'est pas. Ne croyez pas que le simple fait d'afficher un livre sur Google Recherche de Livres signifie que celui-ci peut être utilisé de quelque façon que ce soit dans le monde entier. La condamnation à laquelle vous vous exposeriez en cas de violation des droits d'auteur peut être sévère.

À propos du service Google Recherche de Livres

En favorisant la recherche et l'accès à un nombre croissant de livres disponibles dans de nombreuses langues, dont le français, Google souhaite contribuer à promouvoir la diversité culturelle grâce à Google Recherche de Livres. En effet, le Programme Google Recherche de Livres permet aux internautes de découvrir le patrimoine littéraire mondial, tout en aidant les auteurs et les éditeurs à élargir leur public. Vous pouvez effectuer des recherches en ligne dans le texte intégral de cet ouvrage à l'adresse `http://books.google.com`

ALVMNVS BOOK FVND

BIBLIOTHÈQUE LITURGIQUE

TOME HUITIÈME

ORDINAIRE

ET

COUTUMIER

DE

L'ÉGLISE CATHÉDRALE

DE

BAYEUX

(XIIIe Siècle)

Publiés d'après les manuscrits originaux

PAR LE

Chanoine Ulysse CHEVALIER

Correspondant de l'Institut

Avec six planches en photogravure

PARIS

ALPHONSE PICARD ET FILS, LIBRAIRES

Rue Bonaparte, 82

1902

Hommage affectueux
pour c.e. dans la Bibl. de l'école d. Chartes

ORDINAIRE ET COUTUMIER

DE

L'ÉGLISE CATHÉDRALE DE BAYEUX

Catholic church Liturgical
ritual. [illegible]

BIBLIOTHÈQUE LITURGIQUE
TOME HUITIÈME

ORDINAIRE

ET

COUTUMIER

DE

L'ÉGLISE CATHÉDRALE

DE

BAYEUX

(XIIIe Siècle)

Publiés d'après les manuscrits originaux

PAR LE

Chanoine Ulysse CHEVALIER
Correspondant de l'Institut

Avec six planches en photogravure

PARIS
ALPHONSE PICARD ET FILS, LIBRAIRES
Rue Bonaparte, 82

1902

EX2017
A3B3

UNIV. OF
CALIFORNIA

Brnel
Alumnus

INTRODUCTION

EN 1897, la Société archéologique de Tarn-et-Garonne, sous la direction de son sympathique président, M. le chanoine Fernand Poltier, faisait ses « manœuvres de printemps » en Normandie. Au cours de cette excursion, dont j'ai regretté plus d'une fois de n'avoir pas publié le récit, nous arrivâmes, le 28 avril, dans l'ancienne capitale du Bessin. Ma première visite fut pour le bibliothécaire du chapitre de la cathédrale, M. le chanoine E. DESLANDES ; *malgré l'heure matinale, il voulut bien m'accueillir avec empressement. Encore desservant de Robehomme, il avait publié dans le* Catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques de France *celui des* Manuscrits de la bibliothèque du chapitre de Bayeux [1]. *C'est un des meilleurs de la collection ; il est précédé d'une ample introduction, qui déroule les annales de cette* librairie *fondée au XIIe siècle. En 1436, celle-ci comprenait 192 volumes* [2]. *L'*Inventaire du trésor de la cathédrale de Bayeux, *fait en 1476, n'en mentionne que 98* [3] *; mais il ne donnait pas le catalogue de la « librairie » proprement dite, comme celui de 1480,*

1. *Paris, 1889, t. X, p. 271-399.*

2. Inventarium librorum existencium in libraria nova ecclesie Baiocensis *(ibid., p. 272-87).*

3. Bulletin archéologique du Comité des travaux historiques et scientifiques *(1896/7), p. 396-401 ;* E. DESLANDES, Le trésor de l'église Notre-Dame de Bayeux, d'après les Inventaires manuscrits de 1476, 1480, 1498, conservés à la bibliothèque du chapitre de Bayeux, *Paris, 1898, gr. in-8°, p. 61-6.*

M45431

qui en décrit 243 [1]. *La bibliothèque du chapitre fut pillée et brûlée en 1562 par les Protestants, avec une sauvagerie telle qu'aujourd'hui le chapitre en possède à peine dix articles. Au rétablissement du calme, les chanoines prouvèrent que l'Église est bien l'* « *éternelle recommenceuse* ». *Malgré la Révolution, le chapitre de Bayeux possédait, en 1840, environ 130 manuscrits ; en 1889, il en avait 320 et ce nombre a dû s'augmenter. Cette prospérité inouïe, il faut l'attribuer au zèle des vicaires généraux du diocèse et des bibliothécaires successifs du chapitre.*

C'étaient, on le devine, les Ordinaires *de la cathédrale de Bayeux qui m'attiraient chez M. Deslandes. L'Inventaire de 1476 en mentionne deux (nos 306 et 307) ; je reviendrai sur leur contenu : on verra qu'ils ne correspondent à aucun de ceux qui subsistent et qui vont être décrits. Ils étaient, qu'on le remarque, au trésor et non à la bibliothèque ; l'Inventaire de celle-ci, en 1480, n'en contient aucun. Ceux que M. Deslandes s'empressa de me montrer ont dû faire aussi partie du trésor : c'étaient des livres d'un usage fréquent, pour trancher les questions concernant les rubriques et les rites de l'office, les droits et les obligations des chanoines. Ils devaient rester à l'église ; quelques exemplaires ont pu être la propriété de certains personnats ou dignitaires et officiers du chapitre.*

*M. Deslandes ne me laissa pas lui exposer longuement l'utilité que la science liturgique, non moins que l'histoire ecclésiastique, retirerait de la publication intégrale des Ordinaires de la cathédrale de Bayeux. Il m'offrit d'emporter immédiatement les deux précieux manuscrits et fit approuver le prêt par le doyen du chapitre. Nous ne pûmes entretenir de mon projet Mgr Hugonin : la belle intelligence de l'auteur de l'*Essai sur la fondation de l'école de Saint-Victor de Paris *était en voie de s'éteindre. A la réflexion, je ne crus pas devoir profiter, pour le moment, de l'obligeance du bibliothécaire du chapitre. Le trajet de Bayeux à Romans par le Mont-Saint-Michel et Paris pouvait exposer ces manuscrits six fois séculaires à des périls, dont il convenait de préserver leur vétusté. Il fut convenu qu'on me les prêterait quand l'impression pour-*

1. Bulletin *cité, p. 403-32 ;* Deslandes, *ouvr. cité, p. 68-97.*

rait commencer, c'est-à-dire au moment où celle des Ordinaires de Reims toucherait à sa fin.

Il y aurait peu d'intérêt pour le lecteur à savoir par suite de quelles circonstances ce projet n'a été repris que deux années après. M. Deslandes fit tout d'abord prendre à ses frais la photographie des 131 pages doubles du premier manuscrit et me permit de les confier à mon dévoué collaborateur de Laon, M. l'abbé Bouxin, correspondant de l'académie de Reims. C'est à lui que je dois, j'ai hâte de le dire dès le début, la transcription de plus de la moitié des textes compris dans ce volume ; il m'a encore prêté son concours pour la correction des épreuves et la confection des diverses tables qui le terminent. Le labeur qui m'a incombé pour la révision des textes sur les originaux, qui me furent ultérieurement envoyés par M. le chanoine Deslandes, et surtout pour la collation de tous les manuscrits de Langevin, qu'on trouvera aux additions, ne diminue pas à mes yeux le prix de l'obligeance de M. Bouxin.

I. Ordinaire de la cathédrale de Bayeux [1].

Ce volume porte actuellement dans la bibliothèque du chapitre le n° 121 [2]. Dans son état présent il comprend 132 feuillets en parchemin, mesurant 245/7 mill. sur 175/80 ; ils ont reçu des numéros arabes il n'y a pas longtemps. Intentionnellement sans doute de la part du scribe, pour laisser une plus grande place à de futures additions, l'écriture n'occupe que 165 mill. sur 95 (90 seulement à la 1re p.) La 1re page, reproduite sur la planche I, donnera mieux que toute autre, une idée de l'ensemble du codex. Le volume tout entier est de la même main ; on peut en dire autant des additions primitives. L'écriture du texte est anguleuse, celle des notes est ronde ; les lettres de l'une mesurent 2 mill., celle des autres 1 1/2.

L'ouvrage commence sans titre aucun, ni ancien ni moderne : Consuetudo est in ecclesia Baiocensi ; *l'initiale a la hauteur de 7 lignes ; elle est bleue, avec entrelacs rouges. On trouve une autre initiale de la hauteur de 2 lignes au f° 2b, une moindre rouge au f° 22b, une noire*

1. *Pages 1-284 et 427-45.*
2. *Voir sa description par M.* Deslandes *dans le* Catal. *cité, p. 346-7.*

au f° 67ª et c'est tout. Les paragraphes ont la forme usitée au moyen âge, partout en noir, sauf aux f°s 45-8 en rouge. L'enlumineur s'est borné à mettre du rouge dans l'intérieur de certaines lettres ; le même artiste (!) a opéré sur le texte et les additions de la première époque. On peut dire que le texte du Propre du Temps se continue d'un bout à l'autre, sans interruption ni titres, jusqu'au f° 87ª, dont la moitié de la page est blanche. On y a écrit au XVIe siècle (en retournant le volume) : L'an present, Jehan Noel, de la paroisse d'Osmanville, le quel et de la le quel de son bon greuz. Comme pourront jeunes gens s'amender pour vivre mieux, en prenant pour. C'est se qu'il t'a pleut nous dire et commander tous jous. *Le Propre des Saints commence au v° :* § In vigilia beati Andree apostoli. *Les noms des saints ont été soulignés en bleu. Aux f°s 97b, 99ª, 102b, 103ab et 113b la place de l'incipit de certaines parties de la messe est restée blanche. A 117b on a laissé un espace vide et on est allé à la ligne pour la fête de saint Denis ; de même à 123b pour celle de la Dédicace. Le premier titre se trouve au f° 124ª :* § Incipit commune de evangelistis. *Les apôtres, les martyrs (un et plusieurs), les confesseurs (pontifes et abbés, plusieurs) et les vierges en ont un également. Le Commun des Saints finit au premier tiers du f° 131ª.*

Au verso, les deux recettes suivantes, dont on n'indique pas l'objet, semblent avoir été écrites à la fin du XIIIe siècle :

R' costiamari, v drames ; castorei, iiij dram*es* ; calamenti, ij z ; origani, ij z ; piretri, iiij z ; scafizacrie, ij z ; storescis calamite, ij z ; ben albuin, ij z ; ben rubeu*m*, ij z : sinapi, ij z ; sinamomi, ij z ; pulpe colotindite ij z ; anisi, iij z ; (*interl.* feniculi) maratri, ij z ; cimini, ij z ; croci, once semis ; squinantri, ij z ; (majorane, z ij) ; camedreos, ij z ; uforbe, iiij z ; camomile, ij z ; melilot, ij z : ruta, ij z ; anisrie, ij z ; momie, ij z ; aube espine (nigra), ij z ; cirobalsami, ij z ; carbosalsami, ij z ; felii, ij z ; spice, j z ; genuperi, once semis ; fenugreci, ij z ; semen lini, ij z ; ladanu*m*, once semis ; lini aloes, j z ; calam*us* aromaticus, j z ; repe*n*tici, j z ; meu, j z ; pecedanu*m*, j z ; salnie, ij z ; gingibe*r*i, ij z ; cubebes, ij z ; macis, ij z ; girofle, ij z ; cardamome, ij z ; nuces mugates, j z ; garingal, j z ; nuces dinde, ij z. Ista sint batues ensemble et mises bolir e*n* vin blanc.

Item terbentinne, ij z; galbanum, once semis; serapin, once semis; sagapin, once semis: opopenac, once semis; ermoniac, once semis; bedelii, once semis; oleum petrule, j once. Et soient ses gomes devant dites mises trenper en vin aigre j jor et une nuit, et puis soient mises bolir sus le feu, et puis soient colees; et puis soient mises ensemble les liqueurs et les gommes et les herbes et les espices devant dites et mises bouliz tout ensemble; et puis soit mis avec demie livre de oleo camomile et demie livre olei laurin, et soit mis a bolir tant que tout soit degasté a la montance dictorum duorum oleorum, et puis si soit osté de desus le feu et si fera pris m^{9}cus (muso), once semis; anbre, once semis; baume (balsamus), once semis. Et soient bien batu (ces iij choses) en j mortier de coivre et puis destrempé des liceurs devant dites, et puis soit tout mis en j vessel de voire.

Au commencement du f° 132ᵃ, deux autres recettes pour onguent (XIVe siècle) :

Camomille verte, rue major et minor, chous menges, hache feces suc de istis.

Emcor parez a farine de gruel. Item fiat unguentum fiel de beue un cum hoc oleum de camomille, cera allia fiat unguentum de istis.

Au dessous, cette prière, en forme de strophe de prose :

O Guillerme, pastor de Briocis,
Quem requirunt de diversis locis
Multi pro languoribus,
Te deprecor, impetrare velis
Sanitatem a Patre de celis
Menbris meis omnibus.

Presque en face : Ce present livre est de lad. église catedralle dud. Bayeux. *Au rebours :* L'an present, Jehan Noel, de la paroisse d'Osmanville, le quel *(même écriture qu'au f° 87).*

Au verso, les trois actes qui suivent (XIIIe siècle) :

Lud[ovicus], Dei gratia Franc[orum] rex, dilecto et fideli suo Stephano de Porta, salutem et dilectionem. Cum contentio verteretur inter dilectos nostros Decanum et capitulum Baiocen., ex una parte, et cives nostros Baioc., ex altera, super eo quod dicunt predicti cives, homines manentes in soppis ecclesie Baioc., et in maneriis prebendarum et dignitatum ejusdem ecclesie, necnon et clericos uxoratos et mulieres viduas, si predicti homines, clerici

et vidue mercaturas exerceant, ratione dict. mercaturarum debere contribuere cum ipsis civibus in talliis nostris; respondentibus ad hoc predictis Decano et capitulo quod predicti homines manentes in soppia et maneriis supradictis necnon et clerici uxorati et vidue Baioc. temporibus clare memorie Ph[ilippi] avi nostri et regis Lugd[ovici] genitoris nostri et nostro etiam usque nunc, de predictis talliis fuerunt liberi et inmunes, nec de eis aliquid exsolverunt, licet exercerent easdem mercaturas vel similes quas modo exercent. Vobis mandamus quatinus ad civitatem Baioc. personaliter accedentes, una cum Luca de Villaribus, ballivo nostro Constant., cui hoc idem per litteras nostras mandamus, inquiratis per bonos et fidedignos viros cum diligentia veritatem, qualiter super premissis fuerit usitatum temporibus regis Ph[ilippi] et Lud[ovici] genitoris nostri et nostro, et utrum predicti homines manentes in soppis et maneriis predictis, clerici uxorati et vidue, exercentes easdem vel similes mercaturas quas modo exercent, umquam predictis temporibus aliquid solverunt de talliis supradictis : et inquisitionem quam super hoc feceritis sub sigillis vestris clausum nobis, ad octabas instantis Candelose afferatis vel mictatis, quam diem partibus assignavimus coram nobis.

Talis est pacis conventio ordinata, si dno regi senderit, inter decanum et capitulum Baiocen., ex una parte, et cives Baioc., ex altera, ita videlicet quod vidue mulieres in civitate Baioc. commorantes, que mercaturas exercuerint sicut alii mercatores, tallie dni regis subjacebunt; si vero de suo proprio redditu vel mobili sine mercimonio faciendo vixerint, de dicta tallia inmunes et libere remanebunt. Item concessum est hinc et inde de clericis conjugatis, quod si predicto modo mercimonia exercerunt, tallie predicte sicut alii mercatores subjacebunt; si vero pergamenum, libros vel hujusmodi ministeria ad ecclesiam pertinentia vendiderint vel si de suo redditu vel proprio sine mercimonio vixerint, predicte tallie minime subjacebunt. Item de soppis, que sunt ex parte ecclesie et que sunt ex altera parte vie, ita concessum est quod levantes in eis et surgentes commorand' pro aliquo mercimonio quod in eis exerceant vel extra, dum modo portent illud extra soppas, propter hoc dicte tallie non subjacebunt: sed si extra soppas grossa mercimonia excercuerint, communiter sicut alii mercatores pro dicto mercimonio tallie subjacebunt. Item de masuris pertinentibus ad dignitates vel prebendas ecclesie concessum est, quod si quis feodatus predicta mercimonia in eis exercuerint, tallie sepedicte subjacebit per illud mercimonium, tamen extra dictam masuram justiciandus :

si vero aliquis non feodatus manserit in masura canonici, ipse inmunis erit a tallia ; et si plures fuerint hospites, qui mercaturas exerceant, unus tantum de tallia inmunis erit, quem canonicus elegerit ; si domus feodata ad canonicum redierit, predicta libertate gaudebit ; si vero interim feodetur, ad pristinam consuetudinem revertetur.

Notum sit omnibus presentibus et futuris, quod ego N. de tali loco talem terre peciam sicut se proportat in longum et in latum, pro triginta libris Turonen., de quibus pre manibus me teneo pro pagano. In cujus rei testium preteritis et futuris duximus, ad potandum ut supra et c^{a}.

Notum sit omnibus quod ego G

Le volume est encore dans sa reliure primitive, en ais de bois (25 cent. sur 18), recouverts de cuir gaufré, dont les dessins représentent au centre des quinte-feuilles et des fleurs de lis, ensuite des abeilles, puis des cerfs, enfin des léopards. Les deux fermoirs en cuivre subsistent toujours.

On peut considérer ce manuscrit comme une copie originale du travail de l'auteur, à raison des suppressions opérées postérieurement dans le corps du texte et des additions marginales ou interlinéaires qu'on y a faites depuis le XIIIe siècle jusqu'au XVe (celles du XVIe ont pu d'ordinaire être négligées). Les changements se présentent sous trois formes différentes. Quand il y a eu simplement à corriger une erreur dans le texte primitif, ou à faire disparaître entièrement un passage, on a soigneusement gratté et récrit par dessus. Lorsqu'une rubrique a dû être modifiée, le passage à changer a été rayé par un trait de plume, qui laisse parfaitement lire l'ancien texte, et on renvoie au nouveau (en marge) par un obèle, un dièze ou autre signe très distinct. Plusieurs additions avaient été inscrites, en marge, en cursive ; on a récrit le tout au-dessus, en caractères de forme, sans effacer la première note (f°s 10^{ab}, 13^{a}, 18^{b}, 22^{a}) ; parfois on a dû corriger celle-ci, comme (f° 11^{a}) secreto ANTE altare *en* secreto RETRO altare. *La pâleur de l'encre a rendu quelques additions absolument illisibles ; un réactif chimique a même été impuissant à les faire revivre : la perte de ces textes doit être peu appréciable.*

Une beaucoup plus sensible, c'est la disparition de neuf feuillets.

coupés (peut-être au XVIe siècle) avec un instrument tranchant, qui a laissé trace du talon : un entre les feuillets 42 et 43, deux entre 51 et 52, un entre 52 et 53, quatre entre 108 et 109, un enfin entre 117 et 118. Le tout équivalait à plus de dix-huit pages de notre impression. Ce déficit fait doublement regretter que les n°s 306 et 307 de l'Inventaire de 1476 aient péri dans le sac de la bibliothèque du chapitre par les Huguenots ; car la description sommaire qu'il en donne, suffit pour y faire reconnaître, sans hésitation possible, deux copies de notre n° 121 actuel :

3o6. Item, ung Ordinaire, commençant eu second fieullet : *nuncietur evangelium.*

Le 2e feuillet du n° 121 commence par : duobus de stallo altiori, *mais dans la suite du texte de la 1re ligne :* si tamen PRONUNTIETUR EVANGELIUM omnes, *on retrouve le début du ms. 306. Ils étaient apparentés d'assez près, puisque les deux premières pages renfermaient, à six mots près, la même quantité de texte.*

3o7. Item, ung aultre Ordinaire, commençant eu second fieullet. *stallo et tercium a persona.*

On a eu tort d'identifier ce manuscrit avec le n° 121 ; mais les mots ci-dessus se retrouvent au même 2e feuillet, ligne 4 : odem STALLO ET TERCIUM A PERSONA. *Ce ms. 307 semble avoir été d'une écriture un peu plus serrée.*

Il y avait donc en 1476, dans le trésor de la cathédrale, deux copies de l'Ordinaire. Mais il est à remarquer que ni alors, ni en 1480 (dans la bibliothèque), il n'est question de notre original, non plus que de celui de Langevin, qui lui fait suite dans notre publication. Comme il n'y a pas lieu de croire qu'ils fussent alors à la cathédrale, on peut se demander où ils étaient : peut-être entre les mains du chantre, de qui dépendait la tenue du chœur, ou d'un autre officier.

Quoi qu'il en ait été, je regrettais, comme M. Deslandes, l'absence d'un second exemplaire plus complet, offrant du moins les parties manquant au nôtre. Un ecclésiastique du diocèse du Bayeux, maintenant curé d'Etréham, a bien voulu mettre à profit les Lectionnaires, Bréviaires et Missels (XIIe et XIIIe siècles) conservés dans la bibliothè-

que du chapitre, pour combler entièrement ces regrettables lacunes. En me transmettant le résultat de son travail (qu'on trouvera p. 428-45), M. l'abbé Le Mâle m'écrivait : « Je n'ai pas la prétention d'avoir reconstitué mot pour mot *les feuillets disparus, mais je crois pouvoir affirmer que* tout *ce que j'ai mis dans ces notes était dans ces feuillets ». Là ne s'est point borné le concours de sa collaboration à la présente édition et le lecteur lui sera encore redevable d'une partie de l'érudition locale dont je pourrai faire preuve dans la suite de cette introduction.*

Nonobstant cette perte, heureusement réparée, le ms. 121 conserve un prix particulier à un autre titre : à la différence d'une foule d'Ordinaires, il donne l'incipit de beaucoup de morceaux de chant qui devaient être entonnés. Malgré la difficulté et le surcroît de dépense (il a fallu faire composer à Grenoble et tirer à Valence), je n'ai pas hésité à reproduire tous ces morceaux de chant conformément au ms. Ceci demande une explication. Le copiste ne s'est pas astreint à une grande rigueur quant à la place des notes (en noir) sur ou entre les quatre lignes (en rouge) de la portée et à celle du texte correspondant; il y a eu lieu parfois à interprétation. Dom Alex. Grospellier, sous-prieur et bibliothécaire de l'abbaye de Saint-Antoine, a bien voulu me prêter son concours pour rendre cette portion de l'impression plus satisfaisante. Vers la fin j'ai cru pouvoir me borner à renvoyer aux morceaux identiques reproduits dans la partie antérieure.

Quel est l'auteur de ce traité liturgique? A quelle époque a-t-il été composé?

Sur le premier point, obscurité complète : pas un mot qui trahisse la personnalité de l'auteur. Il y a toutes raisons de croire qu'il était chanoine, probablement même chantre, c'est-à-dire premier dignitaire après le doyen, de la cathédrale de Bayeux. Il parle toujours comme un maître à son disciple; on croit entendre le chantre, préparant à l'impératif un des rectores chori *à lui succéder un jour :* quod dictum est... intellige inclusive *(p. 98, l. 33);* sicut... invenies plenius annotatum *(102, 13);* tene illud idem *(113, 9);* idem tene *(116, 30);* tene et in... *(123, 23);* et hoc intelligas inclusive *(126, 35);* et intelligas *(206, 14);* et idem tene in consimilibus *(216, 4);* idem intellige *(ib., 14). Une seule fois il s'est exprimé au pluriel :* sicut

diximus *(69, 31) ; partout ailleurs désormais ce sera au singulier :* sicut predixi *(71, 16-7) ;* ut predixi *(105, 25 ; 229, 11) ;* sicut supra notavi *(214, 28 et 36) ;* sicut notavi *(216, 17 ; 218, 11). On rencontre le même style dans les additions :* sicut dixi *(65, 39) ; et cette raison n'est pas la seule qui nous porte à attribuer à un même auteur le texte et les additions primitives.*

A quelle époque faut-il faire remonter la rédaction de son traité? au XIIIe siècle évidemment. Si nous essayons de préciser davantage, nous trouverons seulement qu'il est postérieur à la canonisation de François d'Assise (Sancti Franctissci !, *p. 253) en 1228 : c'est le saint le plus récent qui y soit intercalé. Aucune mention d'un personnage historique quelconque, évêque ou dignitaire du chapitre, appartenant à cette époque. La fête du St-Sacrement n'y figure pas.*

Le plus ancien auteur qui ait cité l'Ordinaire de la cathédrale de Bayeux est Langevin (1270), dans son Coutumier qui fera l'objet de notre 2e partie. A la fin de son 45e chap. : De modo parandi ecclesiam et altare, *il ajoute (p. 403) :*

Sunt et multe alie consuetudines que circa executionem divini officii attenduntur, que secundum varietatem ipsius officii plene et distincte in Ordinario ecclesie conscribuntur, de quibus propter hoc non facio mentionem.

*Nul doute qu'il n'ait conservé une autorité souveraine pendant tout le moyen âge. L'*Obituarium *de 1586 porte au 25 mars :* Quod si evenerit die processional. in Quad... juxta Ordinarium et consuetudinem illius... *Dans le* Bréviaire *de Bayeux de 1518, dans les* Missels *de 1503, 1529, 1545, 1584, les fêtes ont la même classification que dans l'Ordinaire ; elle subsistera jusqu'au XVIIe siècle. Un tableau fera mieux comprendre son mécanisme :*

Duplex III lect. cum IV cappis : *Pâques, Ascension, Pentecôte.*

Duplex IX lect. { cum IV cappis de stallo altiori : *Noël, etc.* / cum IV cappis, II de stallo altiori, II de secunda forma : *Circoncision, etc.* / cum II cappis : *s^t^ Loup, etc.*

Simplex { IX lectionum : *s^t^ Gilles, etc.* / III lectionum : *s^t^ Blaise, etc.*

Sine festo : *s^e^ Scolastique, etc.*

Dans le Bréviaire *de 1628 et le* Missel *de 1642, imprimés sous l'évêque Jacques d'Angennes, l'ancienne classification fut rajeunie quant aux noms, mais resta la même au fond. Aux doubles de 9 leçons à 4 chapes correspondirent la 1re et la 2e classe; à ceux de 2 chapes, les doubles; aux simples, les semi-doubles; aux* sine festo, *les* sine titulo. *Le Missel contient plusieurs mentions de l'Ordinaire. On voit d'abord qu'à la cathédrale est gardée* consuetudo in choro genuflectendi, sedendi et standi in missa solenni, recepta ab antiquo. *Les cérémonies de la messe solennelle sont minutieusement décrites avec les particularités de la cathédrale; pour l'encensement du chœur, il doit se faire* eo ordine qui præscribitur in Ordinario ecclesiæ. In festis primæ et secundæ classis, bini thuriferarii incensant diaconum, subdiaconum, acolythum et chorum, ut in eodem Ordinario. *Au dimanche des Rameaux, les moines de Saint-Vigor doivent orner le lieu où se fait la station,* ut amplius in Ordinario dictæ cathedralis ecclesiæ habetur.

En 1677, l'évêque François de Nesmond publia un Cérémonial pour l'église et le diocèse de Bayeux. *Il déclare avoir recueilli « avec tout le soin possible » les différentes cérémonies* qui se pratiquent dans l'église de Bayeux. *Sauf pour de menus détails, il est conforme à l'Ordinaire. A propos de la réconciliation des pénitents le jeudi-saint, il indique qu'ils seront présentés par le pénitencier, ainsi* qu'il est dit dans l'Ordinaire.

Dom Martène *a connu notre manuscrit; il le désigne en ces termes dans le* Syllabus *des sources mises par lui à contribution pour la compilation qu'il a intitulée* De antiquis Ecclesiæ ritibus [1] :

Bajocensis ecclesiæ Ordinarium ante annos 400. quantum conjicere licet exaratum, cujus excerpta mecum communicavit v. cl. dominus du Tronchet [2].

Comme la première édition de son tome I est de 1700, le ms. dont on lui avait fourni des extraits remontait aux alentours de 1300. Si l'on veut bien se rappeler qu'à cette époque on était dans l'usage de rajeu-

1. *Venetiis, 1783, t. I, p. xix*b.

2. *La même mention se trouve dans son* Tractatus de antiqua Ecclesiæ disciplina *(Lugduni, 1706).*

nir un peu l'âge des manuscrits, rien n'empêchera d'appliquer cette description au n° 121 du chapitre de Bayeux, d'autant plus qu'on n'en signale aucune copie dans les temps modernes [1]. *Des deux extraits de l'Ordinaire publiés par* MARTÈNE, *le premier (t. I, p. 223b-5a) a été pris aux fos 12d-16b du ms. (p. 25-33), le second (t. III, p. 52b-3a) au fo 49 (p. 102-3). Le docte bénédictin, ou plutôt son correspondant, ne s'est pas astreint à une transcription littérale ; il n'a pas tenu compte des passages supprimés dans le texte et a intercalé à leur place respective les additions marginales* [2].

L'évêque Paul d'Albert de Luynes, depuis cardinal, donna en 1737 un nouveau Bréviaire *de Bayeux, en 1743 un* Missel *et en 1749 un* Rituel ; *il ne publia pas de nouveau* Cérémonial : *celui de 1677 et par conséquent l'Ordinaire continuèrent à faire loi pour les cérémonies. On trouve en effet dans les rubriques de ce Missel les mêmes mentions de l'Ordinaire que dans celui de 1642.*

Vers 1770, Michel BÉZIERS, *curé de Saint-André, rédigea plusieurs volumes de* Mémoires pour servir à l'état historique et géographique du diocèse de Bayeux, *qui viennent d'être publiés. Parlant du petit évêque, il invoque l'autorité de l'Ordinaire :* Il y a au chartrier du chapitre un ancien Cérémoniaire gothique, qui contient entr'autres choses le détail des cérémonies qu'on observait le jour de cette fête.

En 1783, Joseph-Dominique de Cheylus donna une nouvelle édition du Missel *de Luynes ; on y trouve encore les mêmes mentions de l'Ordinaire.*

Enfin, en 1819, Mgr Brault publia un nouveau Cérémonial, *pour remplacer celui de 1677 devenu très rare. Il fit quelques suppressions et modifia certains détails, mais dans l'ensemble le fond du vieil Ordinaire du XIIIe siècle fut conservé. Ajoutons cependant que Mgr Didiot lui fit subir de légers changements, quand il fit prendre à son diocèse le rit romain en 1861.*

1. MONTFAUCON *n'en mentionne pas dans son bref catalogue des* Mss. cod. cathedralis Bajocensis (Biblioth. biblioth. mss., *1739, t. II, p. 1369).*

2. *Un* Cérémonial *propre à la ville de Vire, imprimé vers 1825, mentionne plusieurs fois l'Ordinaire de Bayeux d'après d. Martène.*

Ajoutons qu'en 1893, M. A. Gasté, *au cours de son étude sur les* Drames liturgiques de la cathédrale de Rouen, *a cité les pages de l'* Ordinarium ecclesiæ Bajocensis *qui ont rapport au « petit évêque »* [1] *et noté certains détails historiques le concernant (cf. plus loin, p. 427-8).*

II. Coutumier de Langevin [2].

De ce traité, à la fois canonique et liturgique, il subsiste encore quatre manuscrits, dont le classement chronologique ne donne lieu à aucune hésitation.

1. Manuscrit du chapitre de Bayeux.

Ce ms. (n° 122 de la bibliothèque) est parfaitement intact. La partie primitive se compose de 67 feuillets de parchemin, mesurant 186 mill. sur 129/32. Le texte est écrit sur deux colonnes, dont l'écriture couvre 145/8 mill. sur 47, à 33/4 lignes par page. Les marges sont donc assez étroites ; elles l'étaient moins à l'origine, car il y a parfois trace d'un foliotage en chiffres romains, conforme en tout à un autre du XVIe siècle en chiffres arabes. Les additions sont fort rares ; le rognoir du relieur en a fait parfois disparaître les extrémités sur les marges. On pourra bien juger de l'écriture par la planche II, qui reproduit la page initiale à peu de chose près de la grandeur de l'original. Les titres des chapitres sont de vraies rubriques. Les initiales, ainsi que les §, sont alternativement rouges et bleues ; elles occupent d'ordinaire la hauteur de deux lignes. L'écriture n'est pas anguleuse, comme celle de l'Ordinaire, mais ronde, différente cependant des additions de celui-ci. Le copiste était très soigneux : il a commis peu de fautes, mais ne semble pas avoir collationné. Ce ms. n'a pas servi pour une nouvelle édition : le peu de largeur des marges ne pouvait permettre d'y introduire les changements amenés par le cours du temps et l'élévation du degré de certaines fêtes.

Mais décrivons le volume. Sa reliure est fort intéressante ; elle se compose de deux ais de bois (charme ou charmille) sculpté, découpés dans le couvercle d'un coffret, dont ils constituaient un peu plus de la moitié ; on peut les faire remonter au XIIe siècle. Notre planche III en donne la reproduction.

1. Revue catholique de Normandie, *t. II, p. 488-91.*
2. *Pages 285-426 et 445-62.*

Sur le plat intérieur, en haut : De consuetudinibus ecclesiæ Baj. : *au milieu :* Ex bibliothecâ capituli Bajocensis ; *entre deux :* De Culeio canonic. f. 25b. *Suivent deux feuillets de parchemin, renfermant la table des chapitres, écrite au XVe siècle (voir p. 425-6), avec renvois aux folios du ms. Elle occupe trois pages ; sur la 4e :* Vince bono malum *(XVIe s.) A cette époque on a ajouté les noms français des prébendes, du f° 23c à 28b. Dans la marge supérieure du f° 31a :* Le temps que on gaine les gros ; *au bas :* IJa Adam. *L'encre change du f° 41b à 49b, mais non la plume. Dans le chapitre du luminaire on a inscrit des additions en marge et en interligne (f°s 61b-5b). Le texte primitif s'arrête au f° 67b, avec le chapitre* L *(la numérotation des chapitres est de moi, elle ne figure ni dans le texte ni dans la table) ; suit, sans discontinuité, le chap.* LII *(*LI *provient d'un autre ms.), d'une encre fort pâle, mais peut-être de la même plume : en tout cas, la rubrique est due à l'enlumineur du reste du volume. Viennent après les chap.* LII *et* LIII, *transcrits à leurs dates respectives. A la suite du dernier (f° 69d) :* Do9 Radulphus Andegauinus Baiocen canonicus me compilauit circa annum Dñi 1269 *(XVIIe s.) ; au-dessous :* Liber iste fuit compilatus regnante Ludovico rege Francorum IXo, præsidente ecclesiæ prædictæ Odone de Lorris *(XVIIIe s.) ; la source de cette note est plus loin. Le feuillet 70 et dernier, qui renferme le texte du chap.* LIIII, *occupe cette place depuis peu de temps ; antérieurement il était en tête du volume, avant la table, et M. Deslandes l'y mentionne encore dans son* Catalogue. *Au verso on lit, en écriture du XVIIe siècle :* Andegavin9 / circa ānū 1269 / canōic9 Bajoc̄. *Sur le plat intérieur (feuillet de parchemin qui porte en haut le chiffre 70) :* Liber iste fuit compilatus regnante Lodovico rege Francorum IXo, presidente ecclesie Baioc̄. O. de Lorriaco (*add.* cui Guido etiam episcopus.....), *XIVe/Ve siècle. Au-dessous :* Circa annum Dñi 1269 per dñm Radulphum Andegavensem Baiocen. canonicum. *Et encore :* Domine noster, nolli nos judicare secondon pecata nostra, sed secondon misericordiam tuam.

Ces diverses notes semblent nous fixer d'une manière certaine sur l'auteur et sur l'âge de ce Coutumier. On remarquera toutefois que le nom de Raoul Langevin ne figure nulle part dans ce traité et que la

note la plus ancienne le mentionnant est au plus tôt du XIVe siècle. Cette tradition paraît cependant respectable et doit être maintenue. Son nom semblerait indiquer qu'il était originaire d'Angers ou du moins de l'Anjou. La chose est peu probable : les archives du Calvados renferment plusieurs actes faits par des gens du nom de Langevin ; actuellement il est encore porté à Bayeux. L'Obituaire de 1586[1] *mentionne l'anniversaire de notre Raoul au 1er octobre :* Obit. Rad^9^ l'Angevin, canon. sacerdot', et Guydonis de Pilio, xv lib. *Il est question de ses parents au 28 mai :* Parentum Radulf^9^ Andegavini, vij lib. x. s. *Dans le fonds du chapitre de Bayeux (aux archives du Calvados) se trouve une charte par laquelle Robert Foy (ou Foué ou méme Faney), prêtre, vicaire de Notre-Dame de Bayeux, donne au chapitre, en 1294, les biens qu'il avait acquis de Nicole de la Bassonnière, pour augmenter l'obit de* Raold Langevin *et de ses prédécesseurs, c'est-à-dire de ses père et mère.*

Les circonstances et le but de cette compilation sont indiqués dans le préambule aux 46 chapitres dont elle se compose. Aux XIe et XIIe siècles les évêques de Bayeux témoignèrent de leur affection pour leur cathédrale en y fondant, à l'aide des largesses des rois et des princes, de nombreuses prébendes et dignités, dont les titulaires étaient tenus de remplir les offices canoniaux institués par eux. A la mort de leur successeur Robert des Ableiges (1231), on laissa par incurie décliner la rigide observance des offices, des libertés et des coutumes ; les titres, qui permettaient de les préciser, furent sacrilègement soustraits des archives.

Dès le début de son pontificat, le pape Innocent IV, par un rescrit adressé à l'évêque d'Avranches (Guillaume de Sainte-Mère-Église), avait ordonné la codification des coutumes du chapitre de Bayeux :

SUPER STATUTIS ET CONSUETUDINIBUS REDIGENDIS IN SCRIPTIS ET OBSERVANDIS.

Innocentius, episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri episcopo Abrincensi, salutem et apostolicam benedictionem. Dilecti

1. Liber obituum et fundationum ins. ecclesiæ cathedralis Baiocensis (*n° 149 de la biblioth. du chap. ;* Catalogue, *p. 357-8. Le n° 150 en est une copie littérale ; ibid., p. 358).*

filii decanus et capitulum Baiocen. nobis humiliter supplicarunt ut, cum super Baiocensis ecclesie consuetudinibus, de quibus observandis canonici in receptione sua exhibent juramentum, frequenter discordia oriatur, pro eo scilicet quod in scriptis minime sunt redacte, salubre super hoc remedium adhibere paterna sollicitudine curaremus. Volentes igitur super hoc omnem dissencionis materiam amputare, fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, quatinus vocatis quos propter hoc videritis evocandos, inquiras diligenter de consuetudinibus supra dictis et quas rationabiles inveneris facias auctoritate nostra redigi in publica munimenta. Contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo. Datum Laterani, quarto decimo kalendas junii, pontificatus nostri anno primo [1].

Depuis lors bien des années s'étaient écoulées, ce semble, quand Langevin songea à prendre la plume. Il n'avait pas d'ailleurs qualité pour rédiger l'instrument public (publica munimenta) *dont Innocent IV avait chargé l'évêque d'Avranches. Son but utilitaire était d'empêcher la perte totale des documents constatant les offices, libertés, coutumes et statuts du chapitre. Il s'appliqua donc à faire un abrégé* (sub brevi scriptura) *de ce qu'il put recueillir dans divers rouleaux et feuillets isolés* (in dispersis rotulis ac variis diversorum librorum paginis), *pour en instruire la postérité (pp. 285, 446). Pour ce qui concerne les offices et la juridiction, il indique une source spéciale :* Que autem de juriditione episcopi et de juriditione decani, capituli et canonicorum insimul et divisim, et de officiis personarum dicta sunt, scripta inveni in quodam quaterno veteri, qui fuit fratris Willelmi de Tanquarvilla, sed non sic sicut erant in ordine posita [2].

1. Livre Noir *du chapitre (ms. n° 193), f° 77-8, n° 330.*

2. *P. 340. Les manuscrits postérieurs ajoutent au nom de Guillaume de Tancarville son éloge :* qui fuit canonicus Baiocensis et ecclesiam animo ardenti dilexit, sicut et ceteri canonici olim eam dilexerunt *(p. 449). Cette dernière réflexion ne semble pas à la louange des contemporains de Langevin. D'après son nom, Guillaume venait du diocèse de Rouen; il est fait mention de lui, selon toute probabilité, dans le* Polyptyque *de ce diocèse, rédigé sous l'archevêque Pierre de Colmieu (1236-44) :* Ecclesia de Herdincort, XLV lib., CX parroch. Guillelmus Crispini præsentavit Guillelmum de Tanquarvilla et recepit archiepiscopus Robertus (Recueil des historiens de France, *1876, t. XXIII, p. 313). Il était alors (1208-22) au début de sa carrière. M. l'abbé Le Mâle ne le croit pas originaire de la Seine-Inférieure : il le rattache à la famille Le Chambellan de Tanquarville, qui en 1297 tenait de l'évêque un fief à Tour et Etréham. Ce Guillaume de Tancarville est qualifié de sous-doyen dans un acte de 1231 concernant l'abbaye d'Ardennes (Arch. du Calvados). Il fit son testament en 1240, le 10 mai, lendemain de la translation de s^t Nicolas* (Livre Noir, *ch. 369). Son obit fut inscrit au 23 sept. :*

Il divisa son travail en quatre parties, dont la 1re traite des personnats et des prébendes, de l'élection et de l'office des dignitaires (chap. 1-17), le 2e de leur « liberté », pouvoir et juridiction (chap. 18-40), le 3e des coutumes et statuts concernant l'office divin, le chapitre, les chanoines et les clercs (chap. 41-5), et le 4e du luminaire de l'église (chap. 46).

En dehors de l'évêque, chef du diocèse, le chapitre comprenait douze personnats ou (seu verius) *dignités, dont quatre principaux : le doyen, le chantre, le chancelier et le trésorier ; venaient ensuite les quatre archidiacres (de Bayeux, de Caen, d'Hiesmes et des Veys), le sous-doyen, le sous-chantre* (succentor), *le scolastique (directeur des écoles) et le couteur* (custos). *Les prébendes étaient au nombre de 49*[1] *; pour chacune d'elles Langevin indique sa juridiction (sur églises et paroissiens), la source et le montant de ses revenus, son habitation* (manerium), *p. 331-40.*

Dans son ensemble, ce Coutumier est fort curieux ; on y décrit dans ses plus minutieux détails tous le mécanisme de l'organisation intérieure d'un chapitre au XIIIe siècle ; on y trouve même la formule des actes officiels. L'auteur ne manque pas d'invoquer à l'appui de ses théories les faits dont il a pu être témoin : ut vidi accidere *(p. 311),* quod vidi accidere *(p. 346),* et idem vidi accidere *(ibid.),* unde vidi *(p. 358), etc. Ses souvenirs remontaient assez loin. L'évêque Odon de Conteville (1050-97), frère utérin de Guillaume le Conquérant, était réputé le restaurateur de l'église de Bayeux*[2] *; on chantait son anniversaire le 5 janvier, octave de saint Thomas Becquet et veille de l'Epiphanie (pp. 77, 406, 410)*[3] *; on intercalait une oraison pour le repos*

Ob. Guillelmi de Tanquervilla, sacerdotis, XXIIII lib. *(Obituaire de 1586). Odon de Saint-Lô donna dans ce but, en 1250, à l'église Sainte-Marie de Bayeux une rente de 15 sols tournois (Fonds du chapitre, n° 41).*

1. C. Hippeau, *dans son* Dictionnaire topographique du département du Calvados *(1883, p. XXX) n'en compte que 48. Deux autres (Carcaguy et N.-D-des-Champs ?) avaient été supprimées pour fonder les hauts vicaires ou vicaires du grand autel. Celle de la Ferrière-du-Val était unie au doyenné.*

2. *A la dédicace de l'église, en 1077* (Patrol. latina, *t. CLXXXVIII, c. 377*), *Guillaume le Conquérant fit don des bois d'Elle* (foresta de Ala) ; et in signum donationis ipsius, *dit notre Coutumier,* posuit cassidem suam eneam super majus altare ecclesie cum corona deaurata, que adhuc custodiuntur in ecclesia in testimonium predictorum *(p. 418).*

3. *Une mauvaise copie de l'Obituaire de 1586 à ce jour :* (Obitus) semper debet celebrari hac die, qua expirasse signatur in Ordinario *(p. 428) m'avait fait croire à une erreur : l'Ordinaire ne dit rien de semblable en effet (p. 77) et* Orderic Vital *nous apprend qu'Eudes mourut à Palerme, au mois de février 1097* (Patr. lat., *t. CLXXXVIII, c. 724*). *Les n*os *149 et 150 portent* quod expresse *et non* qua expirasse.

de son âme, le mercredi des Cendres, aux processions qu'il avait instituées (pp. 105, 383). Il n'est pas mention de son successeur, Turold de Brémoy. On faisait l'anniversaire de Richard II Fitz-Samson (filius Sansonis, *pp. 406, 420), mais non celui de Richard III (p. 420) : l'illégitimité de sa naissance avait dû lui aliéner la sympathie du chapitre*[1]. *Philippe le Beau* (Egregius, *p. 446) avait son obit (p. 406) ; de même Henri II (p. 406), dont on mentionne les dons au luminaire (pp. 404, 412) et au chapitre (p. 417). Le doyen Étienne, qui vivait à cette époque, avait aussi son anniversaire (p. 406) ; son successeur Richard n'est mentionné que pour ses constitutions (pp. 376, 418-9). Il a déjà été question de l'évêque Robert des Ableiges (1206-31). De son temps, les chanoines n'avaient point la régularité voulue* (canonici non tam voluntatibus [*des statuts*] quam voluptatibus potius vacantes) *et négligeaient de se faire promouvoir aux ordres pour n'en point remplir les fonctions (p. 313) ; l'évêque décida que désormais parmi les prébendes six ne seraient conférées qu'à des prêtres. Parmi ceux qui en furent pourvus figure Étienne, cardinal diacre de Saint-Adrien (1216-28) et maître Pierre de Blois (p. 314). Robert figure pour divers dons (p. 403-4, 410-1-2,-5-7-8) et avait son obit (p. 406). L'évêque Thomas de Fréauville (1232-8) l'avait aussi (p. 406) ; il fit un accord avec ses archidiacres au sujet de leur juridiction (p. 312). Souvent il est question du doyen Herbert de Charmont (1238-58), dont le zèle avait laissé le meilleur souvenir à Langevin :* qui multum honestatem ecclesie diligere videbatur (*p. 358*) ; *il analyse longuement un statut voté de son temps (24 juil. 1258) pour réprimer les excès des turbulents (p. 352) ; il rappelle enfin certain incident qui se passa à l'élection de son successeur (p. 311). De l'évêque Guy (1241-60), il relate deux décisions (pp. 312, 402). Le chapitre profita de la vacance du siège (1260-3) pour prendre une résolution énergique contre ceux qui proposaient d'admettre comme clercs des sujets qui laissaient à désirer sous le rapport de la naissance, de la conduite ou de l'instruction (p. 359-60) ; un passage est à noter :* Ordinatum fuit etiam... ut nullus illegittime

1. *Cependant il figure dans l'Obituaire de 1586. On y lit au 17 juillet :* Ob. Ricardi filii comitis, episcopi, c sol. ; *et au 24 avril :* Obitus Isabellis, matris Ricardi Baiocen. episcopi, filii comitis Glocestriæ. *Richard III était en effet fils d'Isabelle de Douvre.*

natus introduceretur in choro, quantumcumque ydoneus, etiam si cum eo quod posset promoveri ad ordines et beneficium ecclesiasticum optinere, etiam cum cura animarum, esset auctoritate sedis apostolice dispensatum ; et si per negligentiam aut ignorantiam talem contingeret introduci, statim cum perciperetur de choro eiceretur. *Cette réaction des chanoines de Bayeux contre les dispenses de la curie est digne d'éloges* [1]. *On ordonne aux clercs* de choro *de vivre* continenter et caste [2], *de ne pas jouer* ad aleas vel taxillos, *d'éviter les tavernes et d'être toujours à jeun pour servir au grand autel. C'est à ce temps qu'il faut rapporter un accord entre l'archevêque de Rouen, Eudes Rigaud, et les chapitres cathédraux de sa province, au sujet des appellations* (*p. 323-4*) [3]. *Grégoire de Naples, neveu du pape Grégoire IX, nommé doyen en 1260, obtint d'Urbain IV le privilège de toucher le revenu de ses autres bénéfices, sans être tenu à la résidence* (*p. 316*) : *cette atteinte à la rigidité des principes dut déplaire aux chanoines normands. Grégoire deviendra néanmoins évêque de Bayeux en 1274. Son prédécesseur, Eudes de Lorris, avait été sacré à Rouen, le 29 juillet 1263, par son métropolitain, Eudes Rigaud* [4]. *En septembre suivant, il régla qu'en cas de vacance du siège, la juridiction épiscopale revenait, conformément à la coutume* (de consuetudine), *aux mains du doyen et du chapitre* (*p. 329*) : sicut, *ajoute Langevin*, per ordinationem venerabilis patris O. de Lorriaco, nunc presidentis episcopi Baiocensis,... plenius declaratur. *Comme Eudes mourut le 8 août 1274, nous sommes déjà un peu fixé sur l'époque de la rédaction de notre Coutumier. Deux autres textes vont nous permettre d'en retrécir l'espace à quelques mois. Immédiatement avant, Langevin venait de résumer le statut du chapitre général tenu le 24 juillet 1270 :* Statutum fuit in capitulo generali anno gratie M° CC° septuagesimo, in cras-

1. *Le 26 juillet 1482, Henri de Neufchâtel, oncle de l'évêque Charles de Neufchâtel, ne fut pas admis à la dignité de grand oouteur (coustanterie) parce qu'il était illégitime de naissance* (Abrégé d'aucuns articles des conclusions du vén. chapitre de Bayeux).

2. *Ces clercs* de choro *devaient être différents des* clerici uxorati *dont il est question dans deux documents publiés plus haut (p. ix-x). Le couteur devait avoir 4 serviteurs : 2 clercs et 2 laïques.*

3. *Voir le résumé de cette affaire dans le chan.* Porée, Histoire de l'abbaye du Bec, *Evreux, 1901, t. I, p. 581-2.*

4. Recueil des historiens de France, *1855, t. XXI, p. 590.*

tino sanctorum martyrum Ravenni et Rasiphi (*p. 328*)[1] ; *et dans le même chapitre, après avoir relaté les libertés dont jouissent les tenanciers de l'église et du chapitre, il écrivait :* Sed contra tenorem istius carte multa atemptata sunt contra ecclesiam per ballivos istius domini regis Ludovici qui nunc regnat, sicut scitur, reluctantibus semper et reclamantibus decano et capitulo pro libertate ecclesie juxta tenorem carte observanda (*p. 326*). *Il ne peut s'agir que du roi de France Louis IX, qui mourut devant Tunis le 25 août 1270. On peut donc conclure en toute sécurité que le chapitre 33 a été écrit en 1270, entre le 24 juillet et le jour où arriva en Normandie la nouvelle de la mort du saint roi ; les chanoines n'avaient pas précisément à se louer de ses officiers. On pourrait faire valoir en outre une note datée de 1281, inscrite après coup sur la marge inférieure du f° 63^b^ (p. 411, n. c), pour établir que le volume est antérieur à cette année.*

Les similitudes qu'on peut remarquer dans la partie du Coutumier consacrée au culte divin (p. 362-96) entre ce livre et l'Ordinaire ne suffiraient pas pour attribuer la rédaction de ce dernier à Langevin : on sait qu'au moyen âge la propriété littéraire n'existait pas et qu'on copiait sans scrupule aucun ses devanciers. Comme exemple, le mercredi des Cendres occupe 5 pages 1/2 dans l'Ordinaire (101-6) ; dans le Coutumier tout est réduit à 19 lignes (p. 382). Pour faire saisir les différences dans la rédaction, il suffira de mettre en italique ce qui est propre au Coutumier.

Item feria quarta, in capite jejunii, post sextam episcopus superlicio, stola, capa nigra serica, mitra alba et baculo adornatus, super cornu altaris dextrum oblatos sibi cineres benedic*endos*, *et* benedictione facta aspergit *eos* aqua benedicta, *et* tunc processio ordinate procedit ad majores *fores* ecclesie ad educendos penitentes, *et dum ibi ventum fuerit*, facit episcopus absolutionem super penitentes *more solito, prius finito sermone, post* imponuntur cineres super capita penitentium *per episcopum* et *per quendam* sacerdot*em canonicum sibi adjunctum*, dicent*es* cuilibet imponendo : Memento homo quia cinis es etc., et sic demum tradantur penitentes, ex quo receperint cineres, archidiaconis educendos.

1. *Il est vrai que ce texte a été cancellé* (Va-cat *en marge*) *et que les autres manuscrits connus ne l'ont pas reproduit ; mais cela ne va en rien contre l'usage que je fais de sa date.*

Quibus egressis, redit processio *in choram*, et *dicuntur* psalmi penitentiales *in* choro, et fit *iterum* absolutio *et cinerum impositio* sicut prius.

Et si non sit tunc presens episcopus, hoc faciat canonicus ebdomadarius cum archidiaconis vel aliquo eorumdem.

Quo peracto, *fit* processio *iterum* ad Sanctum Vigorem *juxta* muros et facta *ibi* oblatione *solita* revertitur processio *ad ecclesiam.*

Il n'entrait pas dans le cadre de cette introduction d'y comprendre des recherches historiques, en guise de pièces justificatives au Coutumier de Langevin. On en trouverait les éléments à Bayeux et la complaisance de M. le chan. Deslandes s'y prêterait volontiers. La principale source serait le Cartularius antiqus ecclesie Baiocensis *ou Livre noir (n° 193 de la biblioth. du chap.), qui m'a fourni la bulle d'Innocent IV. Malgré l'analyse qu'en a donnée* Léchaudé d'Anisy [1], *la publication du texte complet de ces 583 chartes (av. 1066-1288) serait vivement à désirer* [2]. *On y trouverait des renseignements précis sur la fondation de plusieurs prébendes, la sonnerie des cloches (p. 396-402) et le luminaire (p. 403-16). Langevin ne mentionne que cinq donateurs : Simon de Secqueville (p. 404-5), Raoul de Gouvix (p. 406), le chanoine Nicolas, fils de Patrice (pp. 407, 411,-3-5 et surtout 416), le chan. Garnier de Fleury (p. 414) et le couteur Pierre des Ableiges (ib.). Il termine le chap. 46 par ces mots :* Hec autem omnia que dicta sunt superius scripsi pro memoria in futurum, supplicans omnibus ut quod deest suppleant, et corrigant quod viderint corrigendum (*p. 416*).

Le recueil primitif devait s'arrêter là : ce qui le prouve, c'est que d'autres manuscrits n'allaient pas plus loin, omettaient même cette finale. On pourrait conjecturer qu'ils furent transcrits sous la direction de l'auteur : comme il avait reçu les corrections que sollicitait cette note, celle-ci n'avait plus de raison d'être. On a pu croire le manuscrit de Bayeux original. C'est, sans conteste, la plus ancienne copie, mais il est impossible d'y voir l'exemplaire de l'auteur, collationné sur son brouillon et corrigé sous ses yeux. Il y manque des mots et des membres de phrase indispensables au sens : par exemple p. 319, l. 16,

1. Mémoires de la société des antiquaires de Normandie, *1834, t. VIII, p. 435-54.*

2. *Ce désir sera bientôt une réalité : la Société de l'histoire de Normandie a chargé de ce soin M. l'abbé* Bourrienne : *le Livre noir formera deux volumes, dont le 1er est déjà imprimé.*

creationem *entre* qui post *et* H. quondam decani ; *p. 384, l. 10-1*, et reponitur in absconso. Crux vero argentea que est inferius retro majus altare, *entre* altare *et* involuta *: c'est ce qu'on appelle en typographie un bourdon; p. 399, l. 20*; altiori, *entre* stallo *et* ut. *Par contre, les mots* in choro et fit absolutio iterum *ont été inutilement répétés p. 387, l. 29. On pourrait signaler d'autres fautes évidentes, qui demandaient une correction, comme* superellicio *pour* supellicio (*p. 382, l. 8*), ceterum *pour* cetera (*p. 398, l. 21*). *Les chap.* XLVII *à* L, *qui font corps avec le ms. primitif de Bayeux, ne l'empêcheraient pas d'avoir été contemporain de l'auteur. En tout cas, on n'en a jamais signalé d'exemplaire antérieur : c'est celui qui a donné lieu aux citations qui nous restent à en faire à partir du XIVe siècle.*

L'évêque Pierre de Villaines fut reçu, le 17 avril 1351, « avec les cérémonies portées par Langevin » ; il en est de même pour ses successeurs en 1361, 1377, 1408, 1412 et 1421 [1].

Les abbés et abbesses du diocèse viennent jurer obéissance, après leur promotion, à l'église et à l'évêque, et payent 10 liv. au chapitre, suivant Langevin ; l'abbé de Saint-Vigor de Cerisy, le 28 août 1364 ; etc. (*ibid.*)

« *Les chapelains de Notre-Dame se sont soumis à bailler leurs comptes tous les ans, conformément à Langevin, le 6 déc. 1370* » (*ibid.*)

« *Langevin est réputé pour la règle de l'église... Le grand-couteur reconnaît, suivant qu'il est porté dans Langevin, être obligé d'avoir deux prêtres ou clercs, etc., le 10 sept. 1376 ; etc.* (*ibid.*)

« *Plusieurs articles de Langevin confirmés par plusieurs papes et la connaissance des causes de ceux* de gremio ecclesiæ *réservée au chapitre, le 8 oct. 1427* » (*ibid.*)

L'official et le promoteur demandent au chapitre à voir Langevin, pour s'y conformer sur le différend qu'ils ont avec le chapitre, le 28 février 1435 (*ibid.*)

Le Repertorium Cartularii.... fabrice Baiocen. ecclesie, *rédigé en 1437, renferme plusieurs extraits de Langevin :* In libro Andega-

1. Extrait d'aucuns articles des conclusions du vén. chapitre de Bayeux (*ms. 224 du chapitre*).

vini, in titulo De officio thesaurarii, habentur sequentes clausule... Item in dicto libro... Item in eodem libro.... [1].

« *Le grand vicaire de M. l'évêque sera fait venir au chapitre, attendu qu'il n'a pas donné à dîner aux ministres de l'autel, le jeudi absolu, suivant qu'il y est tenu par Langevin* », *le 6 avril 1439* (Abrégé).

Ex quodam libro... per Andegavinum, sub rubrica... De officio cancellarii... Ex eodem libro, in titulo De libertate cancellarii, folio xvj... Item, in eodem libro, fol. lxvj, sub rubrica Hec sunt...; *3 juillet 1438* [2].

Extrait d'ung antien livre escript en parchemin, couvert d'ays de boys, a cloux et fermant d'argent, contenant soixante neuf feuillez de parchemin escriptz, auquel sont escripz contenus les coustumes, statuz et privilleges de l'eglise cathedrale Notre Dame de Bayeux..., intitullé Tractatus de consuetudinibus et statutis ecclesie Baiocensis. .. Collation faite sur led. livre appelé Langevin du chapitre de Bayeux, apporté au greffe de Mr le bailly de Caen... ce vendr. 18e juil. 1578 [3].

Extraict d'un antien livre ou chartrier escript en parchemin d'antienne escripture, vulgairement dict l'Angevin, couvert de bois rouge figuré, à fermans d'argent, estant au thresor des lettres et escriptures du chapitre de l'eglise cathedralle Nostre Dame de Baieux, commençant en ces mot : Brevis tractatus de consuetudinibus et statutis ecclesie : *1639-40* [4].

Extraict d'un antien livre ou chartrier escript en parchemin d'antienne escripture, vulgairement dict Langevin ; collation faicte le 15e de may 1642 [5].

Extrait d'un ancien chartrier, nomé Langevin, escript en parchemin en antiennes lettres gotiques, contenant soixante et dix feuilletz escriptz, au premier desquels est escript en lettres rouges :

1. *Ms. 199 de la bibliothèque du chapitre, f°* xxvijb-iij.
2. *Ms. 123 de la bibliothèque du chapitre, II, 2e cahier.*
3. *Ibid., II, 1er cahier.*
4. Procès entre le chapitre et les hauts-vicaires de la cathédrale *(n° 203 de la biblioth. du chapitre), 9e liasse.*
5. *Ibid., 16e liasse. Voir encore la 24e liasse,* Contreditz que donnent les s^{rs} du chapitre aux pièces... produites par les grands vicaires le 22 juin 1640, la première desquelles pièces est un gros cahier d'extraicts qu'ils disent avoir tirez du livre nommé Langevin, qui est le principal livre du chartrier de ladite église, que lesd. prétendus vicaires ont tiré des archives dud. chapitre, il y a cinq ou six mois, et l'ont faict porter aux mains de tous les officiers et habitantz de Bayeux, et mesme faict déposer au greffe..., depuis lequel temps lesd. s^{rs} du chapitre ne l'ont point retiré...

Brevis tractatus de consuetudinibus et statutis ecclesiæ Baiocensis; et au dernier... : circa annum Dñi millesimum ducentesimum per dñm Radulphum Audegavensem Baiocensem canonicum... ; collation faite ...ce 20 juin 1664 » [1].

Les statuts promulgués en 1678 pour les inhumations portent : ... sui vant l'ordre conforme à Langevin...

Nous arrivons aux imprimés et aux historiens. Dans son Histoire du diocèse de Bayeux *(1705),* Hermant *s'autorise, à propos des doyens de Bayeux, d'* « *un manuscrit de l'église cathédrale de Bayeux, qui est un ouvrage de l'an 1269 ou environ, composé par un nommé Radulphe, qui se donne le titre de chanoine d'Angers* ».

L'abbé Beziers, *curé de Saint-André de Bayeux, communiqua en 1761 au* Journal de Verdun *de courtes* Anecdotes sur quelques usages, droits et priviléges du chapitre de Bayeux ; *on lit dans la 3e :* « *Il y a au chartrier du chapitre un ancien Cérémoniaire gothique, qui contient entr'autres choses, le détail des cérémonies qu'on observoit le jour de cette fête* » *(du petit évêque)* [2].

Il fut plus explicite dans ses Mémoires sur le diocèse de Bayeux *(vers 1770), récemment publiés* [3]. *Après avoir dit que le chapitre n'admet jamais d'illégitimes dans son sein, il ajoute :* « *La plus ancienne trace que l'on rencontre pour ce privilége est l'extrait suivant du livre nommé Langevin, que le chapitre conserve encore dans son chartrier* ».

1. *N° 123 cité, III. — Vers 1664, François de Nesmond eut au sujet de sa juridiction un long procès avec ses chanoines. Dans un factum, l'évêque dit, en parlant de* leur fameux Langevin : Ce cartulaire n'est qu'un ramas fait par un chanoine, mais comment aurait-il été compilé en 1269, puisque la prétendue transaction de Pierre, datée de 1354, y est comprise... *Si l'avocat épiscopal avait été plus fort en paléographie, il aurait vu que le chap.* LII *est d'une écriture plus récente. L'arrêt de 1666 porte :* Vu ...extrait collationné d'un livre nommé Langevin, contenant les droits et coutumes du chapitre de Bayeux... *Ce procès, qui dura sept ans et se termina en 1671, roulait sur une interprétation de Langevin. — En 1680, nouveau procès entre les mêmes :* ... A la veille de l'audience l'on s'est avisé de faire signifier à l'appelant un extrait tiré d'un certain cartulaire, nommé Langevin, ...Mais on répond 1° que ce cartulaire est une fable et une chimère, dont ils [les chanoines] ont prétendu se servir plusieurs fois et nommément pour appuyer leurs priviléges et un prétendu droit de jurisdiction quasi épiscopale, nonobstant quoy qu'ils ont perdu leur cause au grand conseil du Roy, sans avoir égard à ce beau cartulaire dit Langevin. *Cette fois le chapitre et Langevin eurent raison (arrêt du Parlement du 26 fév. 1681).*

2. Journal de Verdun, *août 1761, p. 127-31.*

3. *Par G.* Le Hardy *pour la Société de l'histoire de Normandie ; Rouen et Paris, 1894-6, 3 vol. gr. in-8°.*

Il cite tout au long le passage reproduit plus haut (p. xxij-iij) *et ajoute en note :* « *Raoul Langevin, chanoine de Bayeux, composa en 1269 le fameux cartulaire de l'église de Bayeux, très-connu sous le nom de Cartulaire de Langevin. C'est un petit livre de parchemin, couvert de bois sculpté, qui contient une compilation des statuts, usages et cérémonies qui se pratiquaient, de son temps, dans l'église. Il lui sert encore de loi aujourd'hui. Il a été préservé, comme par une espèce de miracle, des horribles ravages des Calvinistes en 1562* » [1]. *Beziers cite encore des passages du* « *livre Langevin* » *à propos du doyen, du grand-couteur et des chapelles ; dans son jeune âge il avait été chapelain de Notre-Dame et maître de grammaire des enfants de chœur.*

Du Bois *cite Raoul Langevin dans sa* Biographie alphabétique de tous les auteurs et artistes normands [2].

Dans son Essai historique sur la ville de Bayeux (*1829*), Pluquet *a consacré quatre lignes à Langevin :* « *Langevin (Raoul), chanoine de Bayeux, composa, en 1269, un recueil des statuts, usages et cérémonies de l'église de Bayeux. Ce manuscrit était connu sous le nom de Cartulaire Langevin* » (*p. 420*).

Le premier essai de publication de notre Coutumier date de 1834, mais combien insuffisante ! Dans la 2e partie de son Catalogue analytique de pièces manuscrites des archives du Calvados [3], Léchaudé d'Anisy *inséra un* Extrait d'un manuscrit de la fin du XIIIe siècle, intitulé Brevis tractatus *etc., à partir de* Est igitur sciendum... (*p. 286*). *Il était difficile d'en dire bien long en douze pages. Son analyse comprend à peine la table des chapitres, avec divers extraits ou une courte analyse, et le texte des chartes* xlviii *à* l ; *pour* lii *il s'arrête à* ubicumque *et déclare* « *le reste illisible* » [4].

1. *T. I, p. 328 ; cf. t. II, pp. 51, 54, 55, 57.*

2. Itinéraire... des cinq départements composant la Normandie, *1828, p. 614.*

3. Mémoires de la société des antiquaires de Normandie, *t. VIII, p. 458-69.*

4. *A la suite du titre du chap.* xli, *il ajoute cette simple remarque :* Il n'y a rien de plus curieux que le détail de ces coutumes, qui sont contenues dans 34 pages du manuscrit ; *après le* xliie, Même observation que dessus ; *après le* xliiie, Les détails de ce chapitre sont également fort curieux (71 pages). *Comme le nombre de pages indiqué se réduit à 20 et 36, on doit conclure que Léchaudé d'Anisy avait sous les yeux, non l'original du chapitre de Bayeux, mais une copie moderne de petit format. Dans le chap.* xlv *il traduit* capsa *par* chasuble : On y voit qu'outre la chasuble de saint Regnobert, qui existe encore, la

Félix Ravaisson *donna une courte description du manuscrit du chapitre dans ses* Rapports au ministre de l'instruction publique sur les bibliothèques des départements de l'Ouest [1] : « *C'est un recueil qui est connu sous le nom de Cérémonial de l'Angevin. On y trouve des renseignements curieux sur les usages et l'histoire du temps* ».

En 1842, le Bulletin archéologique du comité des arts *annonça* (*t. II, p. 259*) *que M. Thomine-Desmazures, vicaire général de Bayeux, manifestait depuis longtemps l'intention de joindre le texte complet de notre manuscrit aux pièces justificatives d'une histoire nouvelle de la cathédrale : rien de tout cela n'a vu le jour* [2].

La notice de Victor Le Clerc *sur Raoul l'Angevin, chanoine de Bayeux* (*vers 1269*), *dans l'*Histoire littéraire de la France (*1847, t. XXI, p. 613-4*), *se borne à reproduire le titre du Coutumier et les deux mentions du f° 69d : le savant académicien ne l'avait pas vu ; on croirait même qu'il n'a pas lu les extraits précédemment publiés par Léchaudé d'Anisy.*

F. Boisard *reproduit presque littéralement la note de Pluquet, dans ses* Notices biographiques, littéraires et critiques sur les hommes du Calvados... (*Caen, 1848*).

Dans son Mémoire sur les fondations, les obits et les sépultures de la cathédrale de Bayeux [3], *le chanoine* Laffetay *a plusieurs fois invoqué l'autorité de Langevin et cité des passages de son Coutumier* (*obit d'Henri II, solennités, luminaire, sonnerie, etc.*)

Les Officia propria *de Bayeux, soumis à la Congrégation des Rites en 1860, renferment une mention honorable de Langevin :*

Insignis merito dicitur ecclesia Bajocensis.....

4. Insuper ex manuscripto Radulphi Andegavini, quod in bibliotheca capituli septem abhinc sæculis conservatur, constat Bajo-

fête de saints Raven et Rasiphe y était célébrée avec leur chasuble, ainsi que celle de saint Pantaléon, qui se célébrait également avec la chasuble de ce saint ! *N'ai-je pas eu raison d'écrire un jour qu'à certains « bénédictins laïques il manque un sens que rien ne saurait racheter, le sens des choses ecclésiastiques »* (Biblioth. liturg., *t. II, p. ij*).

1. Suivis de pièces justificatives ; *Paris, 1841, in-8°, p. 219-20.*

2. *La bibliothèque du chapitre possède seulement de lui, sous le n° 309 de ses manuscrits, 24 pages de notes historiques sur la cathédrale et le diocèse de Bayeux* (Catalogue *cité, t. X, p. 396*). *Il lui a légué trois autres manuscrits (79, 129, 312).*

3. Bulletin de la société d'agriculture, sciences, arts et belles-lettres de Bayeux, *1852.5, p. 139.*

censes episcopos jus habuisse archiepiscopos Rothomagenses consecrandi ipsosque eo jure sæpe sæpius usos fuisse historici commemorant.....

Recensentur libri sive ad liturgiam sive ad historiam pertinentes, quorum ope adstruitur vel ordinatur cultus sanctorum qui in kalendario sequenti inscribuntur :

1. Liber manuscriptus ex bibliotheca Bajocensis capituli, in quo accuratissime nostræ ritus ecclesiæ, totusque ordo et variæ partes officii divini describuntur. Hunc exaravit Radulphus Andegavinus, Bajocensis canonicus, circa annum Domini 1269.

L'auteur normand le plus inexact en ce qui concerne Raoul Langevin est précisément celui qu'on aurait pu supposer le mieux informé : je veux parler du bibliographe Ed. FRÈRE. *Malgré l'autorité de Du Bois et de Pluquet, il a tenu à donner à Langevin le prénom de Michel* [1]*, sans indiquer les motifs de sa préférence.*

Du projet de publication de M. P. de Farcy, il sera question plus loin, en parlant de son manuscrit. Ajoutons encore que le chanoine Niquet avait entrepris, en collaboration avec M. l'abbé Le Mâle, une traduction de Langevin, que la mort l'a forcé d'interrompre ; il en avait à peine achevé le tiers : elle est entre les mains de son légataire.

Sans ignorer, — grâce aux notes de dom G. Morin et de M. Destandes — l'existence d'autres exemplaires de Langevin, j'avais pensé tout d'abord qu'à raison de son ancienneté, de sa correction et de son bon état de conservation, il suffisait de reproduire avec exactitude [2] *le manuscrit du chapitre qui m'avait été confié. Des doutes surgirent peu à peu dans mon esprit à cet égard et je me déterminai à joindre à ma publication, si la chose devenait possible, la collation rigoureuse des trois autres manuscrits connus* [3].

Il a dû en exister un plus grand nombre ; leur multiplicité s'explique par leur utilité pratique : bien des gens avaient intérêt à pouvoir les consulter presque journellement.

1. Manuel du bibliographe Normand, *1860, t. II, p. 149*.

2. *Inutile sans doute de répéter que les procédés mis en usage dans les volumes précédents de ma* Bibliothèque liturgique *ont été appliqués dans celui-ci. On trouvera donc entre parenthèses les passages de la première rédaction qui ont été cancellés et entre crochets les corrections non renvoyées en notes.*

3. *Je montrerai qu'un cinquième ms.* X, *dont celui de Rouen offrirait la collation récente, n'a jamais existé.*

Mais avant de passer à la description de ceux qui subsistent, il faut dire un mot d'une copie récente que possède le chapitre de Bayeux. C'est un volume en papier, mesurant 320 mill. sur 203, relié en veau violet; au dos : CÉRÉMONIAL / DE / BAYEUX / 13e SIÈCLE. *Sur le 1er feuillet on a décrit le ms. original du* Cérémonial de Langevin.

On lit sur la couverture de ce manuscrit, à la fin du volume : Iste liber fuit compilatus regnante Ludovico IX, præsidente ecclesiæ Bajocensi Odone de Lorriaco, circa annum 1269, per dñum Radulphum Andegavensem, Bajocensem canonicum. Petit in-4° vélin, 13e siècle, paginé sur le recto en chiffres romains qui sont en partie rognés par une nouvelle relieure. Paginé depuis en chiffres arabes sur le recto, 69 feuillets, y compris les deux derniers, qui contiennent des chartes postérieures, et non compris 3 feuillets au commencement du volume, le 1er contenant une charte de Beneficio Bae Mae in Campis, et les deux autres, une table des matières en écriture du 15e siècle.

Ceci prouve, conformément à la description de M. Deslandes, que le feuillet 70, aujourd'hui le dernier du codex, a figuré auparavant en tête : il y était encore quand M. de Farcy a fait sa copie (1878). Aux folios suivants, Incipiunt capitula... *P. 1.* BREVIS TRACTATUS; *au bas de cette page (au compositeur) :* Copié par C. GUÉRIN, chanoine de Bayeux. *Au bas de la p. 176 :* Ce Cérémonial a été copié sur l'original par M. le chanoine Clément Guérin, décédé en 1882. *Signé :* J. Duvelleroy, chan. vic. gl. *D'après la préface du* Catalogue *de M.* DESLANDES *(p. 293), « l'abbé Guérin peut être considéré comme le véritable restaurateur de la bibliothèque du Chapitre, qu'il a enrichie, pendant sa longue carrière, avec un soin jaloux et une ardeur qui ne s'est jamais ralentie, d'un grand nombre d'ouvrages rares et de manuscrits précieux » (cf. p. 294).*

II. MANUSCRIT DE LA COLLECTION MANCEL, A CAEN.

En léguant à la ville de Caen sa collection, Georges Mancel mit des conditions restrictives à la communication des manuscrits. L'article 12 du règlement de la bibliothèque, établi en conformité des intentions du testateur, interdit, « sous quelque prétexte que ce soit, le prêt au dehors de tous objets d'art, recueils d'estampes ou manuscrits ». Je

me buttai donc une première fois à un refus formel de la commission (8 mars 1901), en demandant communication du ms. 82, contenant une copie de Langevin. L'insistance de M. le Ministre de l'instruction publique auprès du maire de Caen m'a procuré « à titre exceptionnel et pour le plus court délai possible » (16 avril) l'envoi de ce document. Les lecteurs seront comme moi reconnaissants à tous ceux qui ont bien voulu interposer leur autorité pour me permettre d'utiliser ce manuscrit, le plus ancien après celui de Bayeux.

Il semble avoir été exposé à bien des intempéries avant d'être revêtu (récemment) d'une reliure trop modeste en veau jaune, avec plats en papier bleu ; au dos : 82 / Ceremonial / de / l'Eglise / de / Bayeux / 1270. *Il comprend d'abord 4 feuillets en papier. En haut du 2e, de la main de l'abbé* DE LA RUE : Parvum chartularium ecclesiæ Bajocensis ; *au bas, sur un petit rectangle de papier (XIXe siècle) :*

Cartulaire de Langevin, chanoine de Bayeux, rédigé en 1269. Ce livre suivant Mr Beziers, historien de Bayeux, étoit 1 petit vol. en parchemin, renfermant une compilation des Statuts, usages et ceremonies de cette eglise. Le Statut raporté par Beziers se trouve mot pour mot au fol. 31 de ce Cartulaire.

Au 2e feuillet : Notes sur ce manuscrit (*laissé en blanc*). *Sur le 3e, de la main de l'abbé de la Rue :* Consuetudines et statuta sanctæ Bajocensis ecclesiæ. J'ai acheté ce manuscrit à la Bibliotheque de Mr Moisson de Vaux [1] vendue a Caen en 1784 ; *on a raturé le* 7 *pour en faire un* 8 *et le* 8 *pour un* 0 ; *une main moderne a écrit au crayon bleu :* Erreur de date, l'auteur de ces lignes, l'abbé Gervais de la Rue, étant mort en 1835. *Une autre de notre temps a ajouté ;* Nota. Ce manuscrit existe en double à la bibliothèque du chapitre de Bayeux.

Les 9 feuillets de parchemin qui suivent n'ont pas fait partie du ms. primitif. Une main récente les a paginés au crayon. Sur le 1er, le chanoine LAFFETAY, *historien du diocèse, a écrit :*

1. *Comment ce ms. était-il devenu la propriété de l'agronome Moisson de Vaux? la chose n'est point difficile à expliquer. Président du district de Bayeux pendant la Révolution, il fut membre de la commission des arts : c'est à ses soins éclairés qu'a été due la conservation de la tapisserie de la reine Mathilde et de la garniture du maître-autel de la cathédrale. Il aura ramassé notre ms., qui ne provenait peut-être pas du chapitre, pour l'arracher à une perte certaine.*

Ceremonial de l'Eglise cathédrale de Bayeux, redigé au XIIIe siecle, par Radulphe l'Angevin, chanoine de Bayeux, sous l'episcopat d'Odon de Lorris, vers 1270. *Une autre main a ajoulé :* Voir au feuillet 19 et au feuillet 1. *Au v°, essais de plume et signature d'un propriétaire, laquelle a été grattée à fond.*

F° 2, d'une écriture du commencement du XIVe siècle : Notum quod quilibet capellanus hujus altaris jurare tenetur quod intererit in omnibus anniversariis in ecclesia factis, a principio usque ad fignem, prout continetur in § Item statutum est antiqum, quod est in capitulo de consuetudine observata circa divinum officium.

Item famuli custodis jurare debent quod fideliter et diligenter officium suum exercebunt et quod fideliter custodient que eis tradita sunt per custodem. Item dicere custodi quod recipiat caucionem ab eis si vult, quia respondere debet pro eis etc.

Nota etiam quod layci debent expelli a choro, capitulo et processionibus per custodes laicos...

L'état de ma vue ne m'a pas permis de déchiffrer la suite de cette page : le résultat n'aurait pas été proportionné à l'effort, suivant un mot connu. J'en ai d'ailleurs lu plus que mes devanciers. On pourrait croire que ce ms. a été jeté au feu, tant les onze premiers feuillets sont racornis. Au v° du 1er commence une série de chartes, copiées au XIVe siècle, qui se continue jusqu'au 9e inclusivement. Ce sont des pièces qui retrouveront leur place dans un Cartulaire de l'évêché de Bayeux. J'en aurais donné ici le catalogue, si M. Deslandes ne m'avait prévenu à cet égard [1].

Le texte du Coutumier suit ces liminaires ; il est compris en 56 feuillets (10-65 de la nouvelle pagination) en parchemin, mesurant 24 cent. sur 17 et paginés en romain au milieu du recto. Le texte est écrit sur deux colonnes (175 mill. sur 55 chacune) à 40 lignes (plus ordinairement 38) tracées à la pointe sèche. La copie est assez correcte : diverses omissions ont été suppléées plus tard dans les marges. L'enlumineur a écrit en rouge les titres de chaque chapitre et mis une grande initiale, alternativement rouge et bleue, au premier mot du texte. Il en est de même des paragraphes (¶) ; les alinéas sont moins multipliés que dans le ms. de Bayeux.

1. Catalogue des mss. du chapitre de Bayeux, *p. 348 9.*

On remarquera sur la planche III, qui donne la photographie du 1er feuillet (10), deux cartouches à gauche de la 1re colonne ; ils renferment les noms des évêques de Bayeux et des princes anglais et normands à qui la cathédrale était redevable de sa splendeur. Ces textes, en addition marginale ici (p. 446), sont absents du ms. de Bayeux et intercalés dans le corps des suivants. On peut attribuer leur adjonction à Langevin lui-même, car dans la même page il a pu seul ajouter aux mots sub quadam brevi scriptura collegi *ceux-ci :* et sicut ab antiquis ecclesie canonicis et clericis didici.

A noter encore que ce ms. renferme la finale Hec autem.... corrigendum (*p.* xxv), *qui disparaîtra plus tard.*

Le classement de ce ms. est donc aussi certain que sa date l'est peu : rien en dehors de l'argument paléographique et d'une note postérieure ne peut aider à la déterminer. Comme rédaction, il est antérieur à la fin du XIIIe siècle, pour des raisons qui seront indiquées dans la description du ms. suivant. Comme contenu, on y trouve les chapitres I *à* LI, *sauf des interversions dans la place respective de quelques-uns : elles sont mentionnées dans les Additions.*

Les marges portent un certain nombre de notes inscrites aux XIVe et XVe siècles ; elles sont d'une encre pâle et souvent difficiles à déchiffrer. On trouvera celles qui offraient une importance liturgique ou historique dans les Additions [1]. *D'autres n'avaient pour but que d'attirer l'attention, par exemple f°s 14^b^,* Nota dies in quibus episcopus debet solvere prandium capitulo ; *17^b^,* N^a^ de juramento serviencium custodis ; *20^b^,* No^a^ de receptione prioris de Plesseyo Grimoudi ; *21^c^,* No^a^ quod ceñ sunt de gracia ; *25^c^,* No^a^ quod non solebat subesse decanus episcopo ; *27^c^,* No^a^ contra servientes qui intrant domos canonicorum. *En haut de 33^a^,* Rubrica de consuetudinibus que observantur ab antiquo in capitulo, *transcrite plus bas. Au chapitre* De consuetudinibus de honestate clericorum, *il y a en marge de fréquents renvois aux textes correspondants du droit canon, dans les* Extravagantes. *L'attention est en outre sollicitée, tantôt par une croix, tantôt par une ligne verticale en forme de crosse, tantôt*

1. *Pour la partie dont les variantes ne figurent pas au bas de l'édition (chap.* XLI *et suiv., p. 353).*

par une main, ou encore par ces mots; No^a, Antiqum. Antiqum ut dicitur, Novum, Statutum, Statutum antiqum.

Au v° du f° lvj (65) on a inscrit la note suivante, qui mieux que tout autre indice paléographique, permet de considérer ce ms. comme antérieur à 1281 :

Anno Domini M°CC° octog', die sabbati ante diem dominicam qua cantatur *Letare Jerusalem* [*22 mars 1280/1*], ponderatum fuit argentum T[heobaldi] decani Baiocensis, cujus summa talis est : VI^xx VIJ mars valent ad Turonens. IIJ^c IIIJ^xx lib. XX s., videlicet qualibet marcha vendita LX s. Tur'.

Item octo marche ad marcham Trecen. in duobus potis, exceptis XXV stellingnis.

Item duo poti argentei ponderis quatuor marcharum et sexaginta stellingorum ad marcham Trecen. large.

Item quidam ciphus argenteus deauratus intus et extra, qui fuit custodis, ponderis duarum marcharum et viginti stellingorum.

Summa totius argenti VII^xx J marc. LV stellingi.

Cet inventaire de la vaisselle du doyenné de Bayeux a dû être établi après la nomination du doyen Thibaud de Pouancé à l'évêché de Dol, le 16 juillet 1280 [1]. *Comme il est peu probable que cette note relate un fait antérieur de plusieurs années, on peut tenir pour certain que le ms. Mancel remonte au plus tard à 1281.*

Suivent des lignes de comptes signées, dont la copie ne pourrait être complète.

J'établirai dans un paragraphe final les rapports de ce ms. avec celui de Bayeux et ceux qu'il me reste à décrire.

III. Manuscrit de M. Paul de Farcy.

C'est par l'intermédiaire de M. le chan. Deslandes que j'ai pris la liberté de demander à M. de Farcy communication de son manuscrit de Langevin. Dès le 25 mars 1901 il avait bien voulu autoriser mon obligeant correspondant de Bayeux à m'envoyer une « copie du Cérémonial de Langevin », où il avait réuni les variantes des cinq exem-

1. *Barth.* Hauréau *a écrit par mégarde qu'il était doyen de Saint-Brieuc* (Briocensis), *avant de devenir évêque de Dol* (Gallia Christiana, *t. XIV, c. 1054). L'historiette relative à* monsieur Thiébaut de Poissi, évesque de Dol en Bretagne *(en 1276!), se trouve non dans le t. XI, mais dans le XXIe des* Historiens de France *(p. 95).*

plaires qu'il avait pu contrôler. La vue de cette copie ne fit qu'augmenter mon désir de voir tous les originaux en question. M. de Farcy consentit sans peine à se séparer pour un temps (qui dure encore) de son précieux ms. : il me l'expédia de Château-Gontier le 25 avril et eut l'amabilité d'y joindre une partie du texte, avec collation des cinq exemplaires, destinée à l'impression, m'autorisant à en faire tel usage qui me plairait : il n'a donc pas tenu à lui qu'elle me fût utile, mais la partie correspondante était dès lors imprimée.

D'après une note, jointe en tête du volume, « ce manuscrit a appartenu à Mr Lambert, le savant bibliothécaire de Bayeux. A sa mort, il passa dans le cabinet de M^r^ le comte de Toustain, qui le céda lui-même à Mr Paul de Farcy. Au moment de la Révolution, il fut, comme beaucoup d'autres ouvrages du chapitre de Bayeux, arraché de sa reliure et jeté au feu. C'est M^r^ l'abbé de la Rue, l'auteur des Essais historiques de la ville de Caen, *qui a écrit en tête de la table :* Consuetudines et statuta sanctæ Bajocensis ecclesiæ ». *Ce titre figure en effet sur le 1er feuillet, en tête de la table des chapitres (non numérotés), avec renvois aux folios (non marqués aux chapitres inscrits sur le verso) :* De consuetudinibus et statutis ecclesie Baiocensis, In primo folio libri. *Il était inutile de la reproduire ou d'en noter les variantes avec le texte de la p. 425-6 : ces titres sont conformes à ceux de l'intérieur du volume et on trouvera les variantes de ceux-ci p. 446-51.*

Ce feuillet préliminaire n'a pas reçu de cotature. Ceux qui suivent, en parchemin comme lui, sont foliotés de I *à* LIIII *en chiffres romains au milieu du recto ; chaque quaternion (de 8 feuillets) a une réclame. Ils mesurent 25 cent. sur 18; les 40 premiers ont souffert dans la partie inférieure de la tranche. Le texte est sur deux colonnes (180 mill. sur 62). Les titres sont en rouge ; les paragraphes et les initiales (sur 2 lignes) alternativement rouges et bleus. L'écriture est pâle, fort négligée ; le copiste a commis quantité de distractions, qui lui ont fait sauter des mots et des membres de phrase (ajoutés en diverses fois en interligne ou sur les marges) et prendre un mot pour un autre (p. ex.* Johannem *pour* Rothomagensem, *p. 323, l. 39) ; de plus, il comprenait difficilement ce qu'il avait sous les yeux et sa transcription est*

souvent aussi ininlelligible qu'ininlelligente (*p. ex.* minico *pour* inicio, *f°* xxxv^c^). *Certains passages sont signalés par des* ┼, *d'autres par* No^a^, No^a^ bene, No^a^ pro nomine chori (v^a^), No^a^ de arrendatione annate fabrice (xxviij^b^). *Au bas de la marge du f° 1re on lit d'écriture moderne :* Rob. eppus, qui obiit 1231 ; *la même main avait écrit à la même place du ms. Mancel :* ┼ Obiit Robertus eppus an. 1231.

Le texte finit aux deux tiers de la 1re colonne du f° LIIIJ par ces mots : custos invenit ipse tale luminare (*p. 416*) ; *on a donc omis la dernière phrase de Langevin et toutes les pièces annexes. Suit, de la même main :* Deo gracias. *Au verso ces mots :* Pro Nicolao Tinctoris, canonico Sancti Martini in ecclesia Baiocen., *suivis de son monogramme à l'instar du* Benevalete *des bulles des papes. Il faut voir dans cette formule un simple titre de propriété, nullement le nom du chanoine* pour *lequel le livre aurait été écrit. La différence des écritures est sensible ; celle-ci est du XVe siècle avancé. On sait d'ailleurs que Nicolas le Teinturier était chanoine en 1477* (*acte du 14 juil.*) *et aussi en 1498, car son nom figurait sur la cloche donnée cette année-ci par Charles de Neufchâtel.*

D'après le contexte on peut simplement affirmer que ce ms. est postérieur à 1295, année où Boniface VIII éleva au rang des doubles, festa duplicia, *les fêtes des apôtres, des évangélistes et des quatre grands docteurs de l'Église d'Occident* (*voir p. 452, aux variantes des pp. 407 et 413*). *Il renferme d'autres fêtes, comme la Transfiguration et St-Pierre-aux-Liens, qui ne figurent pas dans les deux manuscrits précédents* (*voir pp. 451-2*). *Au point de vue paléographique on s'accordera, je crois, à le reporter au XIVe siècle, d'après la planche V qui reproduit, comme d'habitude, le 1er feuillet.*

La reliure en maroquin noir à nerfs, avec gardes en parchemin, est due sans doute au comte de Toustain, dont l'ex-libris figure sur le plat intérieur.

Si M. P. de Farcy n'a pas hésité à payer ce ms. 500 fr., c'est que personne au XIXe siècle ne s'est autant occupé de Langevin. Il a eu jadis la pensée de le publier sous ce titre : Statuts de la cathédrale de Bayeux. XIIIe siècle. *Sa copie, d'une grande netteté, comprend xxxj-306 pages in-4°* (*245 × 195*). *Les pièces liminaires du ms. Mancel*

occupent les p. j-xxix. Suit la « description sommaire » des « cinq exemplaires manuscrits, connus jusqu'à ce jour ». P. 1, copie de notre chap. LIIII *; p. 2-4, table; p. 5-301, chap.* I-LIII. *Suit une table des matières.*

Ce n'est pas tout. M. de Farcy a fait cadeau à la Bibliothèque nationale de Paris d'une autre copie, établie sur les quatre exemplaires mss. connus. Elle comprend environ 160 feuillets, de 255 mill. sur 195, et a pris rang dans le fonds latin des nouvelles acquisitions sous le n° 380 [1].

J'ai eu la curiosité de demander à M. de Farcy pourquoi, après s'être adonné à pareil travail, il n'avait pas eu la pensée de le livrer à l'impression. Il voulut bien me répondre : « Ce qui m'a empêché de publier les Statuts de Bayeux, c'est qu'à cette époque vivait un chanoine, M. Laffetay, qui m'en a fait refuser l'autorisation par le chapitre, sous prétexte que... c'était diminuer la valeur *de leur original ». Les temps sont bien changés ! La présente publication se fait avec le consentement du chapitre et du plein assentiment de Mgr Amette, évêque de Bayeux; il en attend avec impatience l'achèvement pour faire rédiger un Cérémonial, qui sera la restitution complète dans son église des us et coutumes en usage au XIIIe siècle, l'âge d'or de la liturgie.*

IV. Manuscrit de la bibliothèque de Rouen.

Ce volume, actuellement coté 1230, m'a été communiqué sans difficulté, par l'entremise du Ministère [2]. *Il est en papier, dont les pontuseaux donnent la figure d'une licorne. Les feuillets, au nombre de 55, mesurent 270 mill. sur 205 ; la partie écrite, à longues lignes (35), 193 mill. sur 130. Cette écriture pâle remonte au XVe siècle, peut-être à la première moitié : on en jugera d'ailleurs par la planche VI qui reproduit le 1er feuillet. Les titres, ainsi que les initiales des chapitres (hauteur, 2 lignes) et les § sont en rouge. En haut du plat intérieur, à gauche, l'ancienne cotature Y.126 (a), 86 (a); celle qui a précédé le classement actuel (Y. 187) est au dos. Il y a deux feuillets liminaires :*

1. Delisle *(Léop.)*, Inventaire alphabétique des manuscrits latins et français ajoutés aux fonds des nouvelles acquisitions (1875-91); *Paris, 1891, in-8°, p. 40.*

2. *Il est brièvement décrit dans le* Catalogue général des manuscrits, *1886, t. I, p. 308.*

sur l'un on a écrit il n'y a pas longtemps : Tractatus de consuetudinibus et statutis ecclesiæ Baiocensis ; *sur l'autre (qui fait corps avec le ms.) :* Pour Guigatz, *sans doute un nom de propriétaire ; en face :* Copie manuscrite du XVe (*d'abord* XIV)^e^ s^e^ du Cartulaire de Langevin cité par Béziers, Hist. de Bayeux, p. 62 ; *au-dessous le timbre de la* BIBL. PUBL. de Rouen.

Au bas du f° 1 on a collé une petite bande de papier qui porte ce qui suit :

Ce manuscrit est une coppie du Cartulaire de Langevin [1], faite dans le XIVe siècle comme l'écriture et la couleur de l'encre le prouvent. L'original de ce Ms. suivant le rapport de Mr Beziers étoit un petit livre de parchemin couvert de bois sculpté renfermant une compilation des Statuts, usages et cérémonies de l'eglise de B^x^. Le Statut rapporté par M. Beziers p. 62 de son histoire de B^x^ se trouve mot pour mot au f° 32 recto de ce Cartulaire. Delamare [2].

Au f° 55 v°, une note marginale d'une main du XVIe siècle, qu'on retrouve dans l'Ordinaire.

Après invenit ipse tale luminare (*p. 416*), Deo gracias, *comme dans le ms. Farcy ; puis les dernières lignes* Hec... corrigendum, *mais reproduites peu exactement. D'ailleurs la transcription de tout le ms. a été faite avec négligence ; le copiste n'a jamais corrigé son œuvre ; c'est plus tard qu'on l'a amendée ; l'addition des passages sautés a été faite (d'après le ms. Farcy) à la fin du XVe siècle. Ce ms. n'a donc aucune importance et ne m'a été d'aucun secours. S'il y avait lieu de l'examiner de près, c'était à raison des variantes d'un manuscrit inconnu qu'on y a inscrites entre les lignes et sur les marges à une époque qui ne doit pas remonter au-delà de cinquante ans : elles sont à l'encre du f° 1 au f° 13, au crayon de 14 à 55, mais repassées à l'encre de 14 à 19. Il me paraissait étonnant qu'un ms., vu au milieu du XIXe siècle, eut disparu sans laisser trace : vérification faite, la collation a été opérée sur le ms. Mancel ; quelques mauvaises lectures ont pu dérouter, mais il ne saurait subsister aucun doute à cet égard.*

1. *Sur le côté gauche cette addition :* Rédigé en 1269. Raoult Langevin chanoine de B^x^. Beziers, p. 62 Hist. de B^x^.

2. *Peut-être l'abbé Delamare, vicaire général de Coutances, dont* FRÈRE *mentionne deux publications* (Bibl. Normand, *t. I, p. 328*).

Il me reste, avant de terminer, à présenter quelques remarques sur la filiation hypothétique de nos manuscrits entre eux. En les étudiant plus haut, j'en ai fixé l'ordre chronologique : Bayeux *(1270),* Mancel *(av. 1281),* Farcy *(XIVe siècle) et* Rouen *(XVe s.)*

Je crois avoir établi que B *n'est pas l'original de Langevin : il contient de mauvaises leçons corrigées et des omissions suppléées dans les mss. suivants ; les unes et les autres ne sont pas nombreuses et il reste de beaucoup le meilleur.*

M *se rapproche beaucoup plus de* B *que les autres ; son copiste ne l'avait cependant pas sous les yeux, car il n'aurait pas écrit (p. 308, l. 18)* pt^9 *quand* B *porte* potus *en toutes lettres. Doit-on considérer comme une leçon particulière (286, 11)* observata *pour* observate ? *Beaucoup de formes lui sont communes avec* F *et* R, *mais ceux-ci ne dépendent pas de lui.*

Le copiste de F *a une manière particulière d'orthographier le mot* feodum : *toujours* foedum. *Il a lu (288, 31)* principaliter *au lieu de* presencialiter : *il avait donc sous les yeux un ms. où ce mot était abrégé autrement que dans les autres, p. ex.* p̃naliter. *Seul il a lu* sic *au lieu de* fit *(ib., 36).*

Les rapports d'identité entre M *et* F *ne sont pas nombreux : on peut relever des leçons communes (296, 33 ; 297, 15 ; 402, 20) et des omissions semblables (387^b) ; une addition faite à* M *a été ajoutée en* F *(388 e).*

On pourrait croire que le copiste de R *a eu à sa disposition deux mss. : après avoir écrit (298, 16)* distinctionem *(comme* M*), il a exponctué ce mot et récrit* diusticionem *(comme* F*). Par distraction, tantôt il omet un long passage (f° 8^b-9^a), tantôt il répète (f° 12^b). Il estropie affreusement les noms de lieux (294, 10). Il s'accorde avec* M *(316, 32) pour la lecture* consistũ *au lieu de* consistunt ; *son ms. a été corrigé d'après le même (303, 2 ; 307, 23). Un passage a été également omis par* B *et par* R *(384, 11), mais dans ce dernier il a été ajouté en marge.*

F *et* R *sont apparentés de près (285, 16-7).* F *ayant sauté (286, 28)* prebenda de Barberiis, *l'a mis à la fin de l'énumération des prébendes ;* R *a mis à la place voulue* prebenda de Barbieres *et a répété à la fin* prebenda de Barberiis. *L'un et l'autre ont intercalé dans le texte un*

Nota (*291, 23*), *qui devait être en marge de l'exemplaire qui leur a servi de type* [1]. *Voici toute une série de leçons qui montrent leur dépendance réciproque :* recipient' *de* F (*296, 8*) *a été transformé par* R *en* recipientem, *au lieu de* recipientes ; justici° (*297, 23*) *en* justi^{a}, *au lieu de* justiciatio ; d' (*311, 3*) *en* de, *au lieu de* dum ; cor' (*322, 26*) *en* eorum, *au lieu de* coram ; n^{c} (*409, 2*) *en* ut, *au lieu de* nec. *Ils ont des fautes communes :* DECANI (*299, 38*) *pour* SUBDECANI (*corrigé en* R *seul*) ; foedalibus (*339, 34*), *signe particulier de dépendance de* R *à* F ; temporis (*322, 36*) *pour* temporum ; festis (*409, 17*) *pour* festum. *Par contre, leur indépendance se prouve par des mots insérés en* R, *qui manquent à* F, *comme* omnibus (*288, 13*), autem (*290, 7*), sequitur (*392, 29*), vestimentis (*361, 37*) ; quod (*366, 40*) *de* F *est devenu* quando *en* R.

L'identité en M, F *et* R *est fréquente, comme on pourra le voir dans les variantes relevées p. 446-52. L'omission du mot* canonicis (*296, 33*), *indispensable au sens, indique bien une origine commune ; de même l'interversion* in festis custodire (*299, 22*), *qui détruit le sens.* M *ayant sauté* manerii (*345, 17*), F *et* R *ont également omis* et *qui n'avait plus de raison d'être. Le mot* antiqu^{a} *en marge de* M (*360, 18*) *est passé dans le texte de* F R. *Tous ensemble omettent* (*285, 10-1*) *une ligne presque entière de* B.

Il ressort de ces observations méticuleuses que, des quatre manuscrits de Langevin qui nous ont été conservés, aucun n'a été copié sur un autre. Pour résumer leurs relations réciproques, voici comment je dresserais leur arbre généalogique :

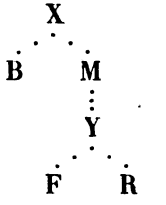

X *et* Y *représentent des manuscrits perdus ;* X *serait l'original de Raoul Langevin et* Y *un intermédiaire entre* M *et* F R.

1. *Le ms.* R *en renferme un analogue (f° 4b, en regard du § 2 de la p. 294) :* Nota quod abbas post benedictionem vel in adventu suo debet decano et capitulo x l. T. *On comprend que le trésorier ou tout autre intéressé ait tenu à attirer l'attention sur cette importante redevance.*

Avant de finir, il faut dire un mot d'une copie du Coutumier de Langevin, conservée avant 1791 dans le trésor de la cathédrale de Bayeux et aujourd'hui perdue. Ce volume était connu sous le nom de Grand Livre Blanc, *sans doute à raison de son format et de la couleur de sa reliure. Il comprenait en tout 86 feuillets. Les 56 premiers renfermaient la copie de Langevin jusqu'à notre chapitre* LI *inclusivement : l'exemplaire (disparu) sur lequel elle avait été prise était donc comme composition identique au ms.* M. *La suite du* G. L. B. *contenait des bulles, chartes, statuts, etc.; la pièce la plus ancienne était de 1189, la plus moderne de 1425, à en juger du moins par les analyses qui nous en restent. Le* Repertorium Cartularii... fabrice Baiocen. ecclesie *(1437) le cite à deux reprises :* Item in Libro Albo, sub titulo de missa Beate Marie... Item in dicto Libro, de his que pertinent ad dict. fabricam... *Le* Liber dominorum capitulantium *(XVIIe s.) le mentionne à la page 7. Il en est de même de l'*Extrait d'aucuns articles des conclusions du vén. chapitre de Bayeux *(ms. n° 224) : « Ordonné d'observer le statut qui est dans le Livre Blanc... La bulle... sera écrite dans le Livre Blanc... (25 octobre 1437). Statuts dans le Livre Blanc confirmés en 1545... ». Dans le procès des vicaires déjà cité : « Extrait d'aulcuns articles employés dans ung antien livre du chartrier apellé le Grand Livre Blanc, estant en la tresorerie de l'eglise cathédralle Nostre Dame de Bayeux ... » (4 juillet 1639). Dans la 9e liasse : « Extrait d'un ancien livre ou chartrier, escript en parchemin d'antienne escripture, vulgairement dict le Livre Blanc, relié couvert de bois et de cuir..., au 1er feuillet duquel est escript* Liber Album *(!)* capituli ecclesiæ Baiocensis... » *On possède toutefois mieux que des citations du* Grand Livre Blanc. *Celui-là même qui soutint le fameux procès de 1664-71 entamé par l'évêque contre son chapitre, Jean Petite, chanoine et official de François de Nesmond, prit un « Extrait de ce que contient le* Grand Livre Blanc, *lequel a esté fait du temps de l'evesque O. de Loriaco, qui est mort en 1274, co^e il est porté au 20e feuillet dud. livre ». Ces extraits forment 44 p. in-4° (ms. 123. 1) et renseignent exactement sur le contenu du ms. dont ils ont été tirés. Parlant d'une fondation de 1330 dans son* Histoire du diocèse de Bayeux *(1705),* HERMANT *mentionne comme source en marge : «* Lib. *ms.* Alb. *et cap. gen. fol. 29 ».*

A la p. 39 de son « Extrait » Petite écrit : « Au feuillet 61ᵉ suivent les Statuts qui sont dans le Petit Livre Blanc *» et en marge : « De Statutis contentis in Parvo Libro Albo ». On trouve en effet dans la 6ᵉ liasse du procès des vicaires un « Extraict d'un certain livre escript en parchemin, relié couvert de bois et de cuir, vulgairement dict le Petit Livre Blanc, estant au thrésor des livres et escriptures du vénérable chapitre,... contenant ce qui suit au feuillet 35 » (bulle de Jean XXIII, du 19 déc. 1414). D'après une note du chan. Guérin : « Le Petit Livre Blanc était la suite et le supplément du Grand ». Il semble qu'il renfermait tout d'abord la copie des Statuts contenus dans celui-ci à partir du fᵒ 61.*

On l'a dit : le rite de Bayeux se retrouve en Angleterre ; toute la liturgie anglaise actuelle vient de Normandie. Une étude comparative sur cette matière serait d'autant plus curieuse que les publications liturgiques de l'Angleterre sont en avance sur celles du continent ; mais ce motif même montre que ce travail de rapprochement serait prématuré.

Salisbury offre le type sur lequel se sont modelées, du XIIIᵉ au XVIᵉ siècle, beaucoup d'églises de la Grande-Bretagne et de l'Irlande. Cette église faisait partie, comme on sait, de la province de Cantorbéry, avec seize autres suffragants. La simple énumération (date et format) de ses livres liturgiques imprimés avant le schisme tiendra une colonne entière de ma Topo-bibliographie. *J'ai donné la description de toutes les réimpressions qui en ont été faites au XIXᵉ siècle dans mon 1ᵉʳ* Mémoire sur la renaissance des études liturgiques *(p. 4-7). Depuis lors, le Rev. Walter Howard* Frere *a publié, aux frais de l'Université de Cambridge et sous le titre :* The use of Sarum, *deux volumes qui correspondent exactement au contenu de celui de Bayeux. C'est le second qui renferme l'Ordinaire :* II. The Ordinal and Tonal [1]. *Comme son titre l'indique, il est divisé en deux parties. L'Ordinal occupe (sans les additions) 193 pages et reproduit deux manuscrits du XIVᵉ siècle et deux du XVᵉ. L'éditeur date le texte primitif de* circa 1270 ; *il a supprimé beaucoup de passages qui lui ont paru inutiles. Même ainsi*

1. The original texts edited from the mss., with an introduction and index ; *Cambridge, 1901, in-8ᵒ de xxxvj-236-lxxxvj p.*

allégé, cet Ordinal est bien moins intéressant que notre Ordinaire; ainsi, pour reprendre le même exemple du mercredi des Cendres, il n'occupe qu'une page et demie au lieu de 5 1/2. La description est fort réduite et le texte tout différent du nôtre. Les Additions *(p. 198-207) émanent du succenteur de Sarum; en tête elles sont datées de 1278/9, mais la fin contient une note (peut-être marginale) extraite du 6e livre des Décrétales (Sexte), promulgué, comme on sait, le 3 mars 1299. L'éditeur signale l'intérêt qu'offre pour les études liturgiques la publication dans le tome VII de cette* Bibliothèque *d'un double Ordinaire de Reims, l'un* vetus, *l'autre* novum *(p. viij, n. 3). Salisbury a eu aussi son* novum *et M. Frere en donne un spécimen (p. 208-33); on peut juger de ses développements, car ces 26 pages ne renferment que le 1er dim. de l'Avent. La fin du volume est occupée par le* Tonale. *Le premier:* The Sarum Customs[1] *pourrait être également considéré comme divisé en deux parties, n'était qu'à l'impression elles ont été mises sur deux colonnes parallèles. Grâce à M. Edm. Bishop j'ai établi dans le* Mémoire *cité (p. 5-6) que saint Osmond n'a pas doté son diocèse d'institutions liturgiques: la tradition qui lui attribue un Ordinaire de Sarum* (De officiis ecclesiasticis tractatus) *ne remonte pas au-delà du XVe siècle et la date de 1085 qu'on a accolée à ce traité est d'invention moderne. Par une charte sans date Osmond fonda et dota son église* (Use of Sarum, *t. I, p. 257-8*) *et par une autre de 1091 fixa le nombre et les attributions des membres du chapitre (p. 259-61); c'est lui qui a créé en Angleterre le type des chanoines séculiers. Au commencement du XIIIe siècle, toutes les cathédrales anglaises non monastiques*[2], *à l'exception de Carlisle, sont sécularisées: York, Lincoln, Salisbury, Londres, Chichester, Lichfield, Hereford, Wells et Exeter; les chapitres des trois premières ont été créés presque en même temps (1090-1) et sur le modèle du chapitre de Bayeux*[3]. *La date du* Consuetudi-

1. As set forth in the Consuetudinary and Customary, the original texts edited from the mss., with an introduction and index; *Cambridge, 1898, in-8° de lxxij-314 p., plan.*

2. *Les règles concernant les cathédrales monastiques avaient été fixées par* Lanfranc, *abbé de Saint-Étienne de Caen en 1063 et archevêque de Cantorbéry en 1070:* Decreta pro ordine S Benedicti, hoc est ordinationes quas monachi tum in monasteriis, tum etiam in ecclesiis cathedralibus observare debeant (Patrol. latina, *t. CL, c. 443-515*).

3. Bémont *(Ch.), dans* Revue historique, *1894, t. LIV, p. 138, n. 1.*

narium *de Salisbury est fixée par son éditeur entre 1173 et 1220 pour sa première forme, vers 1246 pour la seconde. L'une et l'autre seraient donc antérieures au Coutumier de Langevin ; mais, qu'on ne l'oublie pas, celui-ci n'a fait que codifier des usages précédents : il le dit en propres termes* (p. XX). *Sur quatre mss. du traité salisburien, un seul offre un titre :* Hic incipit liber et ordo de personis et de dignitatibus, consuetudinibus et officiis singularum personarum in ecclesia Sarum (*p. 1*). *Le début montre que les dignitaires du chapitre étaient les mêmes qu'à Bayeux :* Quatuor sunt persone principales in ecclesia Sarum : decanus, cantor, cancellarius, thesaurarius et quatuor archidiaconi..., preterea subdecanus et succentor (*p. 1*). *Il y manque le scolastique et le custode, mais on voit par le chap. 4 que le chancelier était chargé des écoles. Le* Customary *de Sarum ne remonte pas au-delà de la première moitié du XIVe siècle : c'est une nouvelle édition du* Consuetudinary, *parfois abrégée, plus souvent augmentée, rarement identique.*

Je ne pousserai pas plus loin la comparaison avec les rites et coutumes de Bayeux. Feu Henry Bradshaw, *bibliothécaire de l'université de Cambridge, dont le nom est immortalisé par la fondation d'une société liturgique sous son vocable, avait perçu les rapports de Sarum avec Bayeux : « The only one which is precisely Osmund's* Institutio *at Salisbury is Bayeux »* [1] *; et le d^r J. Wickham* Legg *a montré à ce propos l'importance de l'étude de nos rites normands de Bayeux et de Rouen* [2]. *C'est précisément ce qui m'a décidé à entreprendre la présente publication. Mais, comme je l'ai déjà constaté, nous sommes loin sur le continent de l'activité déployée par nos voisins les insulaires. Avant moi, M. l'abbé J.-B.-N.* Blin, — *dont la collaboration à mon* Repertorium hymnologicum *m'avait donné la meilleure opinion du clergé normand — publia, d'après une copie de 1295,* l'Ordinal de l'abbaye de St-Pierre-sur-Dive, *composé en 1275 par l'abbé Pierre, qui aurait servi d'Ordinaire au diocèse de Séez* [3]. *Sans prétendre*

1. Prothero *(G. W.)*, Memoir of Henry Bradshaw ; *London, 1888, p. 283.*

2. Liturgical notes on the Sherborne Missal... ; *London, 1896, in-4°, p. 3.*

3. *Paris, 1887, in-8° de 203 p. Dans les notes ajoutées à la fin l'éditeur a joint des extraits d'un* Collectaire *réuni au même ms. A la suite il a publié le* Bénédictionnaire *de saint Adelin, évêque de Séez.*

dresser une liste complète des mss. liturgiques normands restés inédits, je mentionnerai les suivants :

Coutumier de Rouen, *du XIIe siècle, à Londres, Musée Britannique, ms. Reg. 8. D.* VIII. *Je n'ai d'autre renseignement à son égard que la copie de 3 pages (f° 132 v°), obligeamment communiquée par M. Edm. Bishop (avec l'Ordinaire de Reims publié dans le vol. précédent). Elles donnent la signification mystique des heures et de leurs diverses parties : vérification faite, c'est un extrait du* Liber de officiis ecclesiasticis *de* Jean d'Avranches [1], *dont les œuvres liturgiques auraient figuré à la fin du présent volume, s'il n'avait pris des proportions supérieures à celles de ses aînés.*

Novus Ordinarius de Coutances, *original aux archives diocésaines de Coutances ; copie du XIVe siècle à Paris, Biblioth. Nation., ms. lat. 1301* [2].

Autre Ordinaire de Coutances, *du XVe siècle, n° 124 de la Bibliothèque du chapitre de Bayeux* [3] *; est-ce l'original ou une copie du* Petit Ordinaire *ou* Livre Noir *du chapitre de Coutances, perdu au commencement du XVIIIe siècle ?*

Ordinaires de Rouen, *sous des titres divers, à Paris, Bibl. Nat., ms. lat. 904, de la fin du XIIIe siècle ; item, 1213, du XVe ; à Rouen, Bibl. publ., n° 382 (anc. Y. 108), du XIVe ; item, 384 (Y. 110), du XVe* [4].

Pontifical d'Avranches, *du XIIe siècle, à Paris, Bibl. Nat., ms. lat. 14832 (anc. St-Victor, Qq. 14).*

Processionnal de Bayeux, *pour l'église de Loucelles, daté de 1471, aux archives du Calvados.*

On me permettra en terminant de compléter ma publication du Prosaire de Reims-Paris (Biblioth. liturg., *t. VII, p. 358-94*) *en donnant ici : a) le texte complet de la prose* In superna civitate (*p. 389*) [5],

1. Patrologia latina, *t. CXLVII, c. 28-31.*

2. *M. A.* Gasté *en a donné un extrait relatif à l'office des Enfants dans la* Revue cathol. de Normandie, *t. II, p. 491-5.*

3. *Voir le* Catalogue *de M.* Deslandes, *p. 350-1.*

4. *A.* Gasté, *dans* Revue *cit., t. II, p. 349-52 ;* Catalogue génér. des mss. des biblioth. publ. de France, *1886, t. I, p. 73.*

5. *Indiquée dans mon* Report. hymnol., *sous le n° 8763, d'après un ms. de Paris. Le n° 8764 représente la même pièce, incomplète de 5 strophes* (Dreves, Anal. hymn., *t. X, p. 175*).

dont je suis redevable au Rév. H. M. Bannister, *d'Oxford*[1] ; *b) un texte meilleur, surtout comme coupures, de la prose* Sponsa virum lugeo (*p. 374-5*), *dû à un ami, aussi fin critique qu'obligeant.*

I

1

In superna civitate
de Francisci novitate
felix gaudet curia,
Hunc recenter nobis misit
qui mansurum se promisit
semper cum Ecclesia.

2

Hic est fratrum dux Minorum,
nullo minor antiquorum,
sed etate junior,
Qui modernos inter mores
super sanctos seniores
intellexit promptior.

1. *Mon savant correspondant me fait part en outre des observations suivantes. — Il y a 29 tropes du* Gloria *et non 26 seulement. — F° 4b, [Theoricam] practicamque vitam* (Rep. hymn., *20417). — F° 5b,* Kyrie *Sabaoth judex (17607). — F° 7b, [Summe De]us qui cuncta creas (19673). — F° 11b, [Alpha] et ω... — P. 386 (et 413), la prose* Rex Christe Martini decus, / hic laus tua, tu illius / specialis gloria / ....jungi per secla, *n'est pas la même que le n° 17411 du* Rep. hymn. *— P. 388, l. 15, lire* exprimis vestigia ; *l. 18, l.* passionis stigmate; *l. 30, c'est bien* junctura, *d'après le ms. de l'univers. de Prague I. E. 12. — Sur la provenance du ms., il est d'accord sur son origine Rémo-Parisienne, mais il remarque : a) une vingtaine de proses sont accompagnées de mélodies qu'on ne retrouve pas dans les prosaires de Saint-Victor de Paris : le ms. d'Assise ne serait pas la copie exacte d'un ms. de Saint-Victor ; b) diverses proses mentionnent quatre saints particuliers, qui peuvent donner un peu de lumière sur la provenance : f° xlj°,* Christo inclita candida *(R. h., 3152), str. 7°, au lieu de « Martine » ou « Germane » il y a « Marcelle » ; f° clxxjb,* O alma Trinitas Deus *(12646), str. 10°, le seul saint nommé est « Maurus », qui ne se trouve pas ici dans les 17 autres exemplaires de cette prose qu'il a collationnés ; f° clxxivb,* Laus est Patri *(29105), str. 11° et 12b, au lieu d' « Andreas » on lit « Jacobus » ; f° clxxvj°,* Letabundi jubilemus leta mente *(9989), str. 7°, le martyr spécial est « Arnulfus ». — Sans nier l'argument pour la date fondé sur la présence de s' Nicaise au mois d'août, il m'observe : a) la prose* Gaude eia unica (R. h., *6767) n'a aucun rapport à s' Nicaise, étant pour la fête de l'Assomption ; b) il s'y trouve des variantes qui figurent uniquement dans le ms. d'Assise et dans le Missel de Reims imprimé en 1553, p. ex. str. 5°, « Wandalica » au lieu de « Normannica » (Trop. de St-Magloire) ou « Pagannica » (Trop. d'Autun) ; str. 4a et b, addition de « decantantes laudes debitas Domino voce clara » entre « vocifera » et « gratulemur », et de « quibus expedit cantica tollamus in excelsa sua » entre « sua » et « pia » ; str. 3b, « haec solennitas est animae festivitatis » ; str. 4°, « rogantes » au lieu de « laudantes ». — Ultérieurement le Rev. Bannister m'a communiqué le relevé des saints spéciaux qu'on lit dans un calendrier contenu dans un ms. astronomique de la Bodléienne (Laud, Miscell. 644) :* Jan. 31, Desiderii. Febr. 27, Honorine v. Mar. 21, Machuti. Apr. 24, Marie Magdalene. Maii 16, transl. Ragnoberti. Jul. 14, Exuperii, Lupi et Vigoris ; 18, Arnulfi et Clari. Aug. 4, Tertulini m. ; 25, Vigoris. Sept. 3, Transl. Renoberti ; 12, s. Reverentii pb. ; 17, Floselli et Lamberti. Oct. 8, Reparate ; 22, Melori ; 23, Transl. Romani ; 24, Maglorii ; 25, Lupi. Nov. 3, Vigoris ; 10, Spasii m. *En se reportant au calendrier, p. 475-7, le lecteur constatera que mon savant correspondant ne s'est pas beaucoup écarté de la vérité en attribuant à l'église de Bayeux l'origine de ce calendrier, et qu'il y a lieu de le remercier de l'avoir copié à mon intention.*

3

Legis lator vetustatis
cohibebat a peccatis
seve legis fer(c)ula,
Hic, extreme lux etatis,
primitive sanctitatis
restauravit secula.

4

Quondam Enoch et Helyas
ad celestes rapti vias
hostes hostis subdoli
predicabant adhuc vivi,
jam per istum redivivi
predicant apostoli.

5

Explorator arcte vie
distinctores ierarchie
superavit studio.
Sine textu doctor sanus,
sine glosa Christi anus,
justus sine passio [*sic*].

6

Petrus claves, clavos iste
laterisque tui Christe
monstrat privilegia,
Tu in Petro crucifigi,
sed hunc tibi vis configi
passione socia.

7

Vulneratrix aliorum,
istum solum dilectorum
crucifixit caritas.
Quem in carne nulla disco,
crucem carnis in Francisco
miretur humanitas.

8

Novit intus et in cute
hunc deducens de virtute
in virtutem deitas.
Omne genus curans morbi,
jam egeno dives orbi
fit egenis claritas.

9

In octobri mense deno
flos siccato carnis seno
die cadit tertia.
In octava nostre spei
legis custos trini Dei
possidens dupplicia

10

Resurget in gloria. Amen.

II

1

Sponsa virum lugeo,
planctu sub funereo ;
[doleo]
raptum mater filium,
saucia remedium,
stupida consilium.
Res est casus unici
regis scelus Anglici ;
impius
patrem mactat filius,
nec dampnavit sevius
Christum Dei Pontius.

2

De profundis clamito,
nec solito
ductu se vox exerit :
vox deserit
dolorem ;
Fontem fundo : lacrymis
nam intimis
[.....] cor scaturit
et parturit
merorem.

3

Regni . . . . . .
Cavit Judas . . . . . .

4

. . . . . .
Supprimer flere pium.

5

Fex humani generis
et vicium,
cujus vita posteris
obprobrium,
fusum bibe sanguinem,
in hominem
bacchare !
Vivit tamen spiritus
[. . . .],
vivit martyr inclytus
te fortior !
Sponsi, Cantuaria,
de gloria
lætare !

6

. . . . . .
Mors [est] preciosa.

Romans, 24 février 1902.

GRAVURES

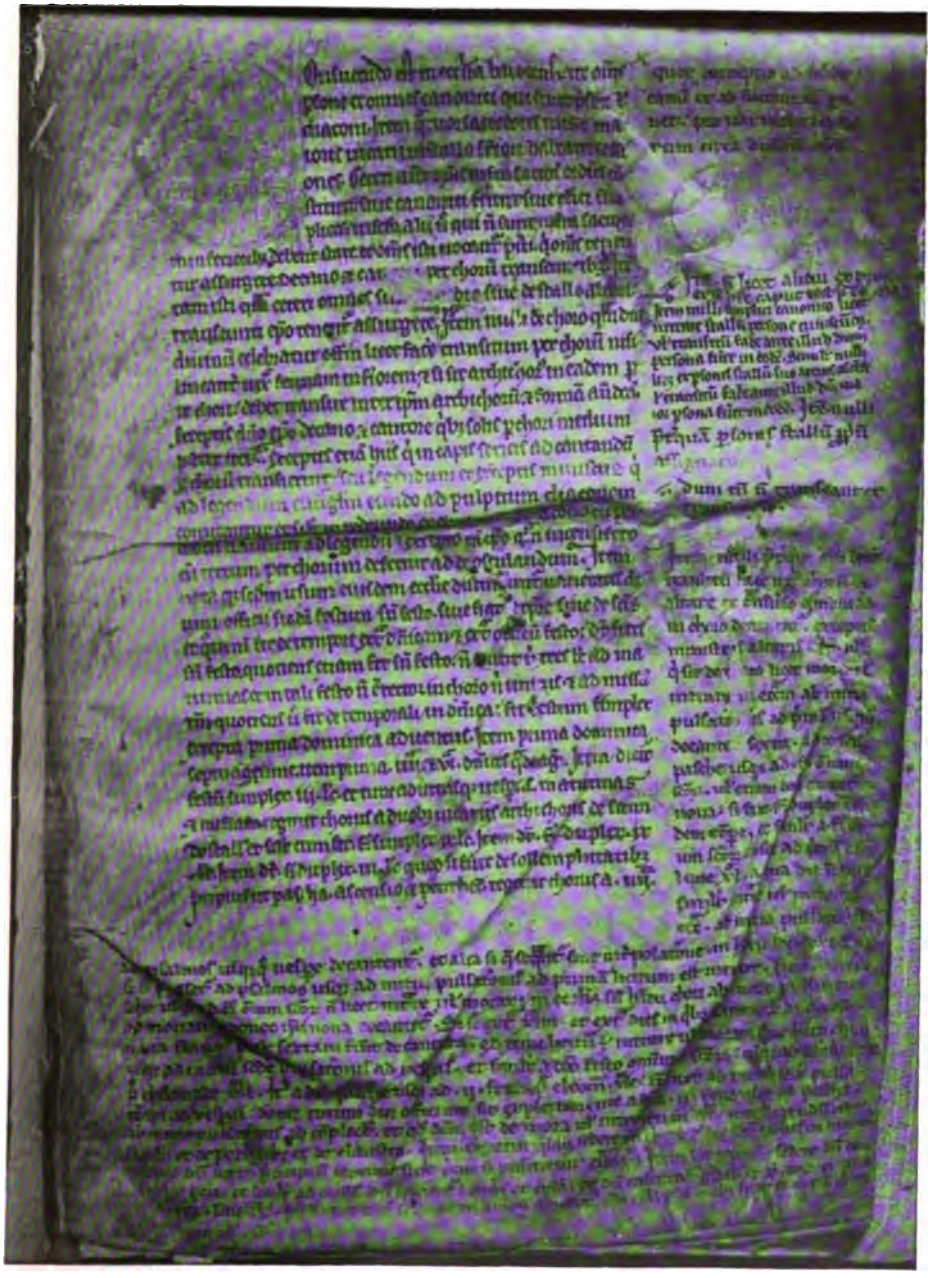

ORDINAIRE DE LA CATHÉDRALE.

Manuscrit de Bayeux.
XIIIe siècle.

UNIV. OF CALIFORNIA

UNIV. OF
CALIFORNIA

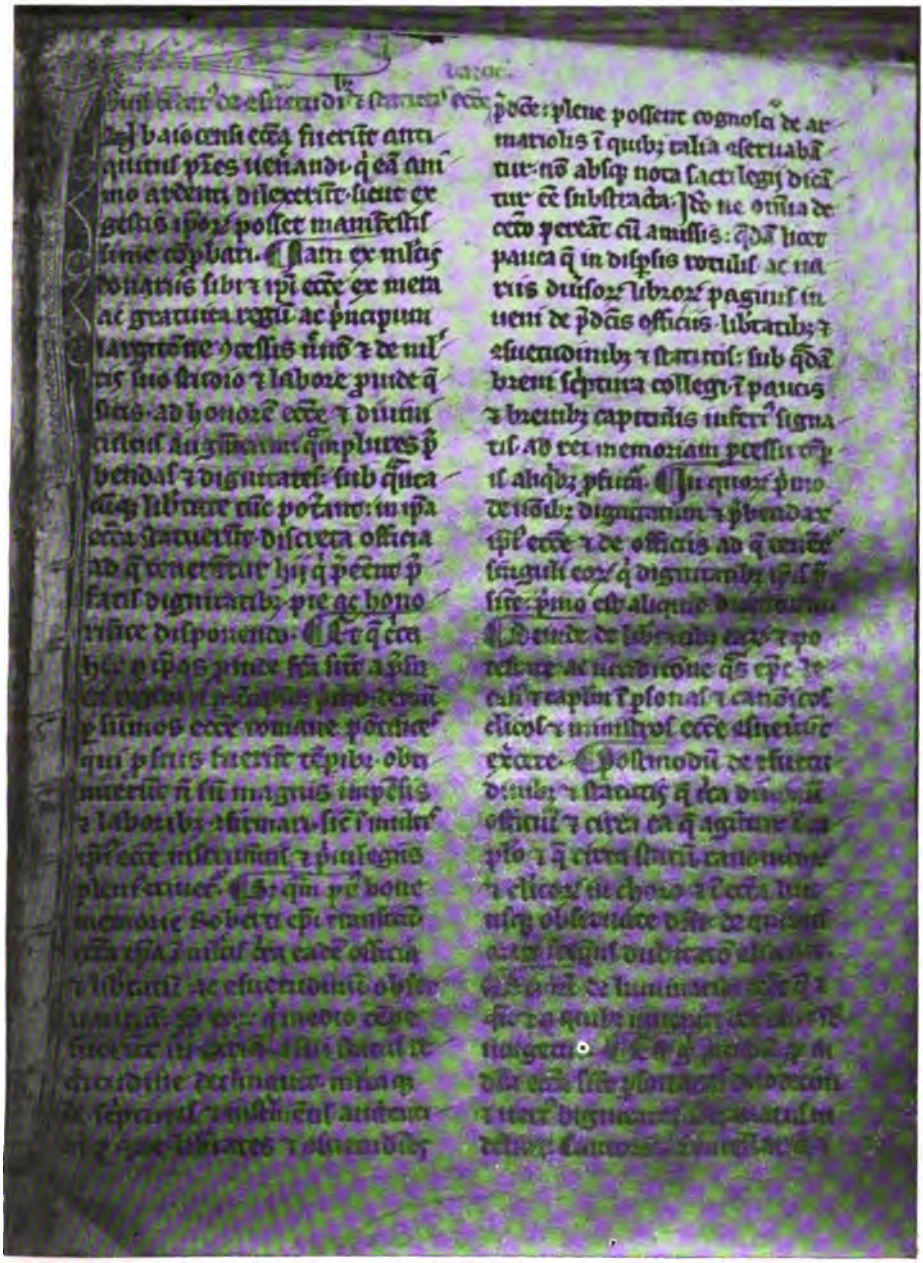

COUTUMIER DE LANGEVIN.

Manuscrit de Bayeux.

1270.

UNIV. OF
CALIFORNIA

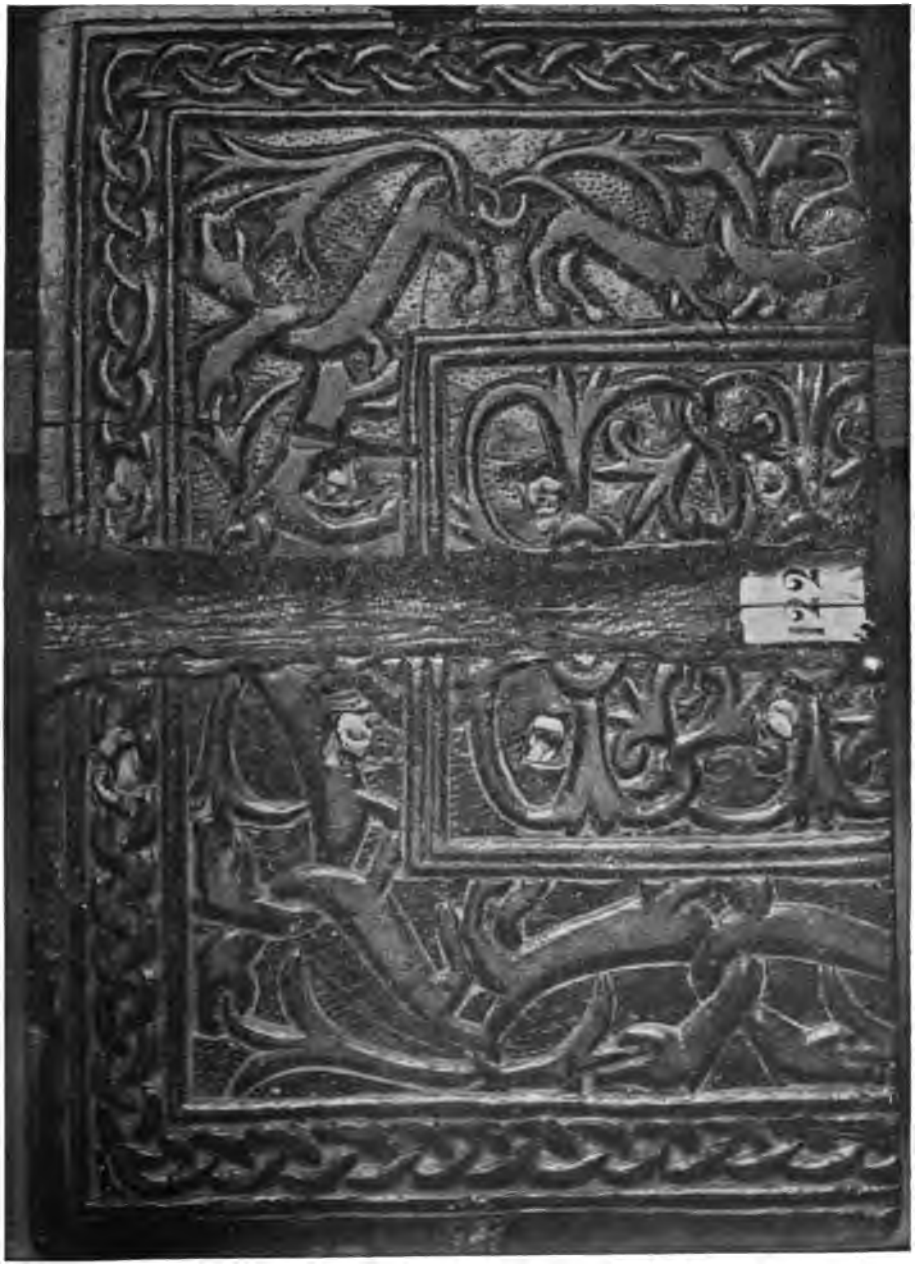

RELIURE DU COUTUMIER DE LANGEVIN.

Manuscrit de Bayeux.

XIIe siècle ?

UNIV. OF
CALIFORNIA

COUTUMIER DE LANGEVIN.

Ms. Mancel à Caen.

Avant 1281.

UNIV. OF
CALIFORNIA

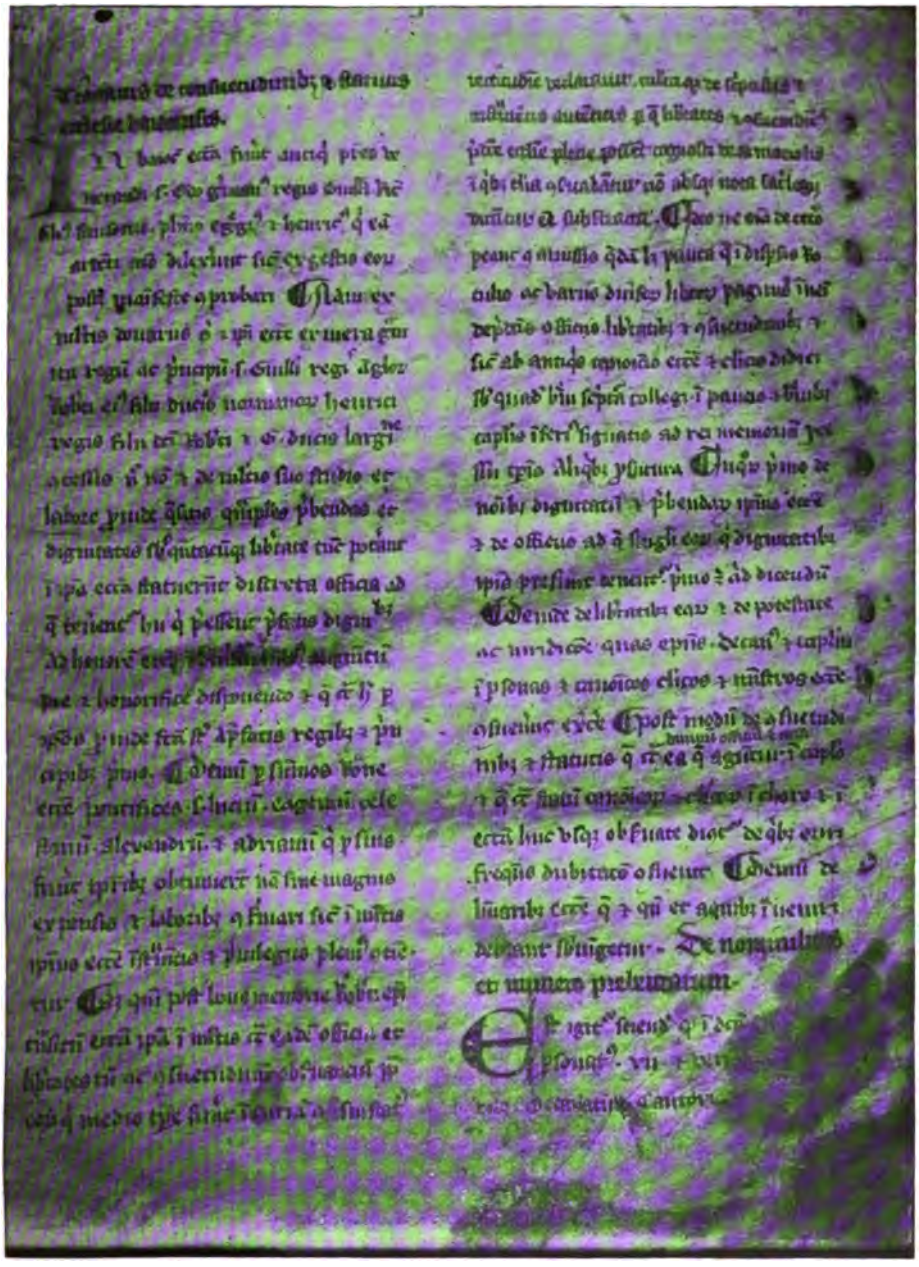

COUTUMIER DE LANGEVIN.

Ms. de M. de Farcy.

XIVe siècle.

Univ. of California

UNIV. OF
CALIFORNIA

COUTUMIER DE LANGEVIN.

Manuscrit de Rouen.

XVe siècle.

UNIV. OF
CALIFORNIA

ORDINARIUM ECCLESIAE

BAIOCENSIS

[Ms. 121 Bibl. Capituli Bajocensis, f° 1.]

UNIV. OF CALIFORNIA

CONSUETUDO est in ecclesia Baiocensi, ut omnes persone et omnes canonici qui sunt presbiteri vel diaconi, item quatuor sacerdotes misse majoris vicarii, in stallo superiori habeant sessiones; ceteri autem omnes infra sacros ordines constituti, sive canonici fuerint sive clerici simplices, in secundo; alii vero qui non sunt infra sacros, in inferioribus debent stare, et omnes isti vocantur pueri, qui omnes tenentur assurgere decano et canonicis per chorum transeuntibus [a]. Item, tam isti quam ceteri omnes, sive de medio sive de stallo altiori, transeunti episcopo tenentur assurgere [b]. Item nulli de choro, quamdiu divinum celebratur officium, licet facere transitum per chorum nisi lineariter juxta formam inferiorem, et si sit archichorus in eadem parte chori, debet transire inter ipsum archichorum et formam antedictam: exceptis domino episcopo, decano et cantore, quibus solis per chori medium patet iter [c]; exceptis etiam hiis qui in capis sericis ad cantandum per chorum transierint seu legendum, et exceptis ministris qui ad legendum evangelium eundo ad pulpitum diaconem comitantur et similiter in redeundo, et excepto subdiacono cum per chorum transierit ad legendum, et excepto tam ipso quam incensifero cum textum per chorum defertur ad deosculandum [d]. Item nota quia

a. Quorum correptio ad subdecanum et ad succentorem pertinet, pro varietate delictorum circa divinum officium. — *b*. Item non licet alicui ex pueris habere caput tectum in choro. Item nulli simplici canonico licet intrare stallum persone cujuscumque, vel transitum facere ante illud dum persona fuerit in eodem. Similiter nulli licet ex personis stallum suo arcius [1] ascendere vel transitum facere ante illud, dum major persona fuerit in eodem. Item nulli preterquam personis stallum proprium assignatur. — *c*. Dum tamen non transeant ex transverso. — *d*. Item nulli, preterquam episcopo, licet transitum facere inter chorum et altare ex transverso quamdiu aliquid in choro decantatur, exceptis ministris altaris. Item nulli qui sit de choro, licet morari vel intrare in ecclesiam ab initio pulsationis ad primam usquequo decantetur sexta, a die scilicet Pasche usque ad festum Omnium sanctorum,

1. *Lire* altius.

UNIV. OF
CALIFORNIA

RELIURE DU COUTUMIER DE LANGEVIN.

Manuscrit de Bayeux.

XIIe siècle ?

UNIV. OF
CALIFORNIA

COUTUMIER DE LANGEVIN.

Ms. Mancel à Caen.

Avant 1281.

UNIV. OF
CALIFORNIA

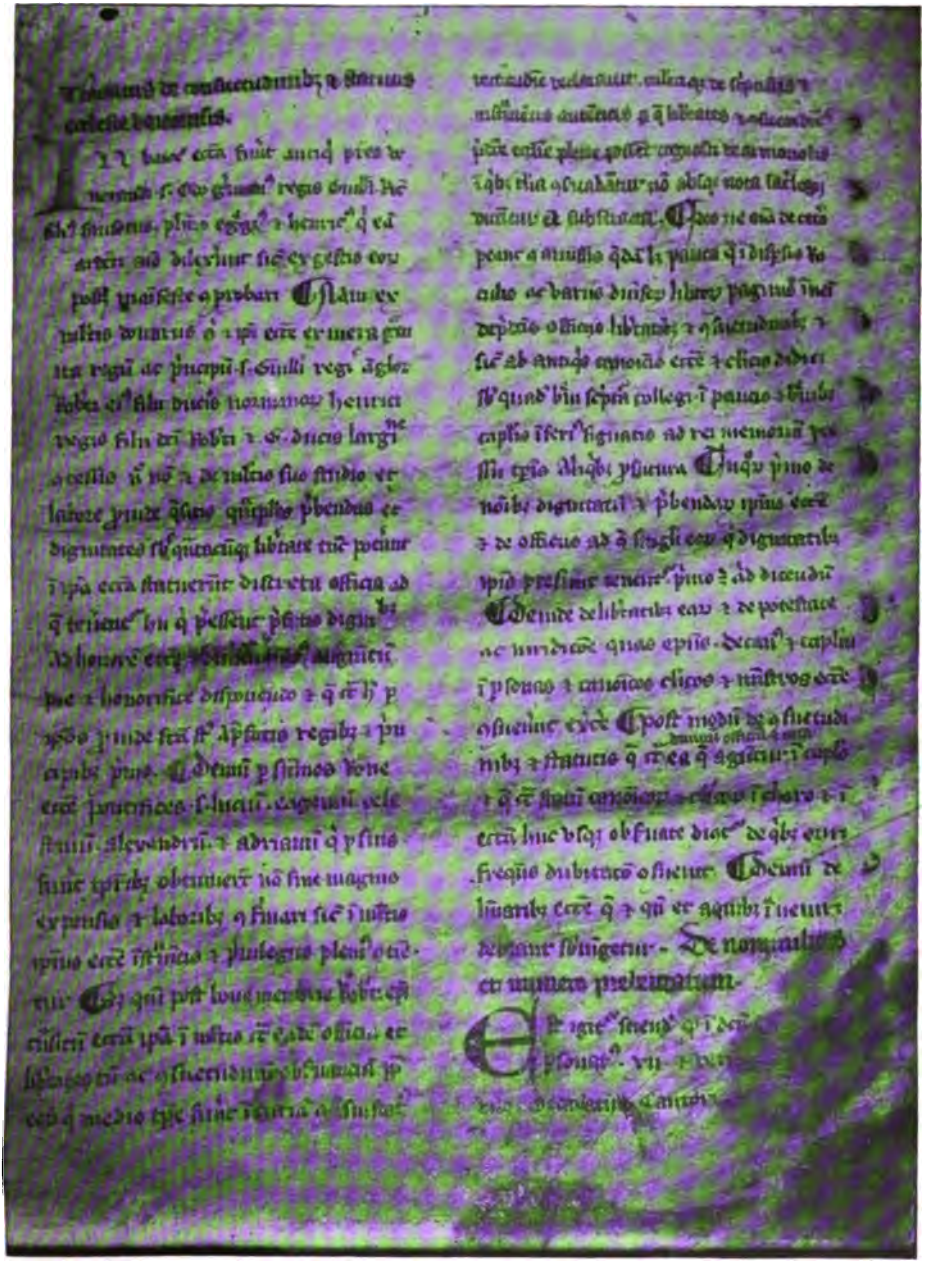

COUTUMIER DE LANGEVIN.

Ms. de M. de Farcy.

XIVe siècle.

UNIV. OF
CALIFORNIA

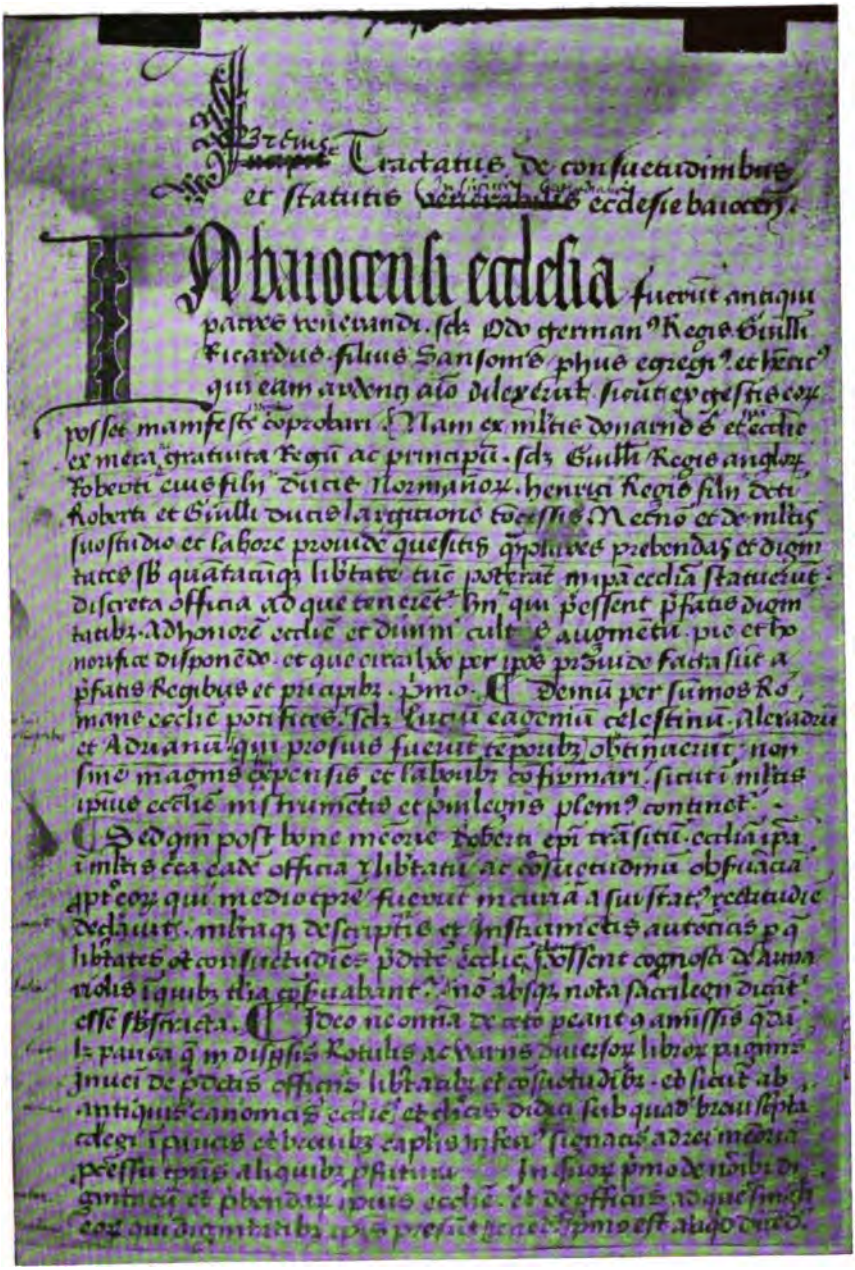

Tractatus de consuetudinibus et statutis venerabilis ecclesie bajocen.

In Bajocensi ecclesia fuerunt antiqui patres venerandi. sed Odo germanus Regis Guillelmi Ricardus filius Sansonis plus egregius et heres qui eam auxerit alo dilexerit sicut ex gestis eorum possessionum manifeste comprobari. Nam ex multis donariis et ecclesiis ex mera gratuita Regum ac principum. sed a Guillelmo Regis anglorum Roberto eius filio Ducatus Normanorum. henrici Regis filio dicti Roberti et Guillelmi ducis largitione ecclesie Mecino et de multis suis studio et labore prouide questis quibusdam prebendas et dignitates sub quatuorcunque libertate tunc poterant in ipsa ecclesia statuerunt. discreta officia ad que tenerentur hii qui presentes prefatis dignitatibus. adhonorem ecclesie et diuini cultus augmentum pie et honorifice disponendo. et que contraria per ipsos prouide facta sunt a prefatis Regibus et principibus. primo. Demum per summos Romane ecclesie pontifices. scilicet Lucium caelestinum. Alexandrum et Aduanum qui prefuit temporibus obtinuerunt. non sine magnis expensis et laboribus confirmari. sicuti multis ipsius ecclesie instrumentis et priuilegiis plenius continetur.

Deinde post hunc meorum Roberum episcopum transitum. ecclesia ipsa in multis ecclesiasticis officiis et libertatibus ac consuetudinibus obscurata aput eos qui medio tempore fuerunt maiora a suis fratribus requirendo deducti. multisque descriptis et instrumentis autenticis per quos libertates et consuetudines predicte ecclesie possent cognosci diuturnis temporibus quibus illa constituebantur. sine absque nota sacrilegii dicatur esse subtracta. Ideo necessarium de eo penitus amissis quibusdam paucis quos in dispersis Rotulis ac veteribus duorum uel trium libros pigmentum inueni de predictis officiis libertatibus et consuetudinibus eo sicuti ab antiquis canonicis ecclesie et clericis dicta sunt subquadrupartita colligere curauimus et breuibus capitulis inserere signatis adrei memoriam presentium temporum aliquibus plurimum. In quorum primo de nobili dignitate et prebendis ipsius ecclesie. et de officiis. quoque singulorum qui dignitates ipsas presentialiter tenent primo est augustinus.

COUTUMIER DE LANGEVIN.

Manuscrit de Rouen.

XVe siècle.

UNIV. OF
CALIFORNIA

ORDINARIUM ECCLESIAE

BAIOCENSIS

[Ms. 121 Bibl. Capituli Bajocensis, f° 1.]

UNIV. OF CALIFORNIA

CONSUETUDO est in ecclesia Baiocensi, ut omnes persone et omnes canonici qui sunt presbiteri vel diaconi, item quatuor sacerdotes misse majoris vicarii, in stallo superiori habeant sessiones : ceteri autem omnes infra sacros ordines constituti, sive canonici fuerint sive clerici simplices, in secundo ; alii vero qui non sunt infra sacros, in inferioribus debent stare, et omnes isti vocantur pueri, qui omnes tenentur assurgere decano et canonicis per chorum transeuntibus [a]. Item, tam isti quam ceteri omnes, sive de medio sive de stallo altiori, transeunti episcopo tenentur assurgere [b]. Item nulli de choro, quamdiu divinum celebratur officium, licet facere transitum per chorum nisi lineariter juxta formam inferiorem, et si sit archichorus in eadem parte chori, debet transire inter ipsum archichorum et formam antedictam : exceptis domino episcopo, decano et cantore, quibus solis per chori medium patet iter [c] ; exceptis etiam hiis qui in capis sericis ad cantandum per chorum transierint seu legendum, et exceptis ministris qui ad legendum evangelium eundo ad pulpitum diaconem comitantur et similiter in redeundo, et excepto subdiacono cum per chorum transierit ad legendum, et excepto tam ipso quam incensifero cum textum per chorum defertur ad deosculandum [d]. Item nota quia

a. Quorum correptio ad subdecanum et ad succentorem pertinet, pro varietate delictorum circa divinum officium. — *b*. Item non licet alicui ex pueris habere caput tectum in choro. Item nulli simplici canonico licet intrare stallum persone cujuscumque, vel transitum facere ante illud dum persona fuerit in eodem. Similiter nulli licet ex personis stallum suo arcius [1] ascendere vel transitum facere ante illud, dum major persona fuerit in eodem. Item nulli preterquam personis stallum proprium assignatur. — *c*. Dum tamen non transeant ex transverso. — *d*. Item nulli, preterquam episcopo, licet transitum facere inter chorum et altare ex transverso quamdiu aliquid in choro decantatur, exceptis ministris altaris. Item nulli qui sit de choro, licet morari vel intrare in ecclesiam ab initio pulsationis ad primam usquequo decantetur sexta, a die scilicet Pasche usque ad festum Omnium sanctorum,

1. *Lire* altius.

secundum usum ejusdem ecclesie distinguntur varietates divini officii : sic dicitur festum sine festo, sive fiat de tempore sive de sanctis, et quotiens fit de tempore extra dominicam et extra octabas cum festo, dicitur fieri sine festo : quotiens etiam fit sine festo non fiunt nisi tres lectiones ad matutinas, et in tali festo non est rector in choro nisi unicus et ad missam tantum ; quotiens vero fit de temporali in dominica, fit festum simplex, excepta prima dominica Adventus, item prima dominica Septuagesime, item prima, IIIJ^a^ et VI^a^ dominicis Quadragesime. Item dicitur festum simplex III lectionum et tunc ad utrasque vesperas, matutinas et missam regitur chorus a duobus vicariis archichoris de secundo stallo, et similiter cum fit festum simplex IX lectionum. (Item dicitur festum duplex IX lectionum.) Item dicitur festum duplex III lectionum, quod, si fuerit de sollempnitatibus precipuis ut Pascha, Ascensio et Penthecostes, regitur chorus a IIIJ^or^ [*v°*] canonicis de stallo superiori; et similiter in precipuis sollempnitatibus IX lectionum, ut in Natali Domini, sollempnitatibus beate Marie [a], beatorum Ravenni et Rasiphi et cumsimilibus. Item dicitur festum duplex cum duabus capis tantum, et tale festum quandoque est III lectionum, quandoque est IX pro tempore, et in tali festo non curatur de quo stallo, medio scilicet sive superiori, sint chori rectores, alter scilicet vel etiam ambo. Item dicitur festum duplex cum IIIJ^or^ capis, quarum due sumuntur in stallo medio, due vero alie neccessario sumuntur in stallo altiori : et quotiens scribetur inferius de aliquo festo quod cum IIII^or^ capis debeat celebrari, nisi addatur quod de stallo superiori debeant sumi, intelligendum est quod due de secundo et

vel etiam donec cantetur nona, si fiat festum duplex in eodem tempore, et similiter a festo Omnium sanctorum usque ad primam diem lune XLe [Quadragesime], a qua die non licet similiter intrare vel morari in ecclesia ab initio pulsationis ad psalmos usquequo vespere decantentur et alia, si que sequantur sine interpolatione, in habitu seculari ; si vero non pulsetur ad psalmos, usquo ad initium pulsationis ad primam licitum est intrare. Item a die Pasche usque ad festum Omnium sanctorum non licet intrare vel morari in ecclesia sine habitu chori ab initio pulsationis ad nonam donec ipsa nona decantetur. Si vero extra XL^em^ et extra dies in quibus cantantur due misse nona statim post sextam fuerit decantata, ex tunc licitum est intrare vel morari sine habitu chori usque ad initium secunde pulsationis ad vesperas, et similiter a dicto festo Omnium sanctorum usque ad secundam feriam prime ebdomade XLe. Item a die Pasche usque ad II^am^ feriam prime ebdomade XLe, non licet ab initio secunde pulsationis ad vesperas donec totum diei officium sit expletum, nec a dicta secunda feria usque ad Pascha ab initio pulsationis ad complectorium ; et quod dictum est de mora vel introitu in ecclesia, intelligendum est similiter et de porticibus et de claustro. Item tenetur quilibet sedere in choro dum leguntur lectiones in matutinis, excepto dum legitur principium septime sive prime, si pronuntietur evangelium. Item licet similiter sedere dum cantantur responsoria, et similiter ad missam dum leguntur lectiones et epistola, et dum cantantur gradalia et ℣ eorum et alleluia et ℣ eorum, sive tractus ; item dum cantantur sequentie in dominicis Adventus tantum. Alias vero nulli licet sedere in choro dum divinum officium celebratur. — [a] idelicet Purificationis, Assumptionis et Nativitatis.

due de superiori stallo debent esse, et omne festum cum quatuor capis, cum duobus thuribulis celebratur. Item dicitur festum duplex cum IIII^or capis de stallo altiori neccessario, ut Nathale Domini et cumsimilia, et de omnibus predictis varietatibus sollempnitatum patebit inferius cum dicetur de singulis sollempnitatibus locis suis.

Sunt autem sollempnitates septem in quibus totum chorum tenetur episcopus procurare, sicut in ordinatione matutinarum diei Nathalis Domini plenius subnotatur, et iste vocantur sollempnitates episcopales, et sunt hee : Nathale Domini, Purificatio beate Virginis, Pascha, Penthecostes, festum beatorum Ravenni et Rasiphi, Assumptio beate Marie et festivitas Omnium sanctorum. [a]In hiis omnibus debent accendi duo cerei ante stallum episcopi, si est presens, quamdiu decantantur vespere, matutine atque missa major, et similiter debent accendi in processione ante ipsum; quorum etiam cereorum residuum convertitur, finito officio, in usum ceroferariorum puerorum qui serviunt de eisdem [b]. Item in omni festo cum IIII^or capis de stallo altiori induuntur duo ceroferarii et duo thuriferarii super albam et amictum tunicis sericis. Item omne festum duplex extra tempus paschale fit cum IX lectionibus, exceptis octabis sicut patebit cum dicetur de eis. Item in omni festo duplici, excepto officio pro defuntis et tribus diebus post diem Nathalis Domini et sollempnitate Baculi, tenentur canonici omnia legere et cantare, (si ad hoc sufficiant qui presentes sunt) [c]. Item quotiens fit festum simplex III lectionum, legitur prima a canonico de secundo stallo, due alie a [2] duobus de stallo altiori; si tamen pronuntietur euvangelium, omnes leguntur ab hiis de stallo altiori, et in utroque casu tercia legitur a persona; secundum etiam et tercium ℟ cantantur in eodem stallo et tercium a persona. Item in omni sabbato et in omni vigilia festi duplicis, excepta vigilia Natalis Domini et defunctorum, ante primam debent scribi in tabula qui debeant per ebdomadam vel in festo legere vel cantare, et qui etiam ceteris officiis deputentur; cujusmodi officium quantum ad cantum spectat ad succeptorem [1], quantum vero ad ea que leguntur et ad cetera ad scolasticum noscitur pertinere; debet etiam sic

a. Et. — *b*. Si autem episcopus non fuerit presens, non minus accenduntur dicti cerei, sed super altare majus. — *c*. Item in omni festo duplici cum IIII^or capis de stallo altiori tenentur ipsi canonici omnia responsoria et cantus misse decantare, exceptis *Kyrieleison* et tropis super hymnum angelicum. In alliis vero omnibus festis duplicibus cantantur responsoria sicut in festis cum festo simplicibus, tamen dupliciter, excepto officio pro defunctis; gradalia vero et alleluia cantantur a canonicis.

1. *Lire* succentorem.

facta inscriptio legi in capitulo per puerum ipsa die cum terminaverit quod ea die fuerit legendum, excepta vigilia Pasche et vigilia octabarum ejusdem festi. Item nota quia majoris archichori semper est incho(r)are primam antiphonam vesperarum, nocturnorum et laudum et omnes hymnos [a] ex precepto cantoris cum sit festum, alioquin sine ejus mandato; et hoc fit ex parte illa chori que prima est in tabula, et ex eadem parte inchoantur semper prima antiphona vesperarum, matutinarum, laudum et antiphone omnium horarum, et omnes hymni et primum ℟ ad matutinas [b]; secunda vero antiphona laudum et vesperarum inchoatur a subarchichoro quotiens fit festum simplex et dicuntur plures antiphone ad laudes; et similiter quando fit cum festo pro defunctis, inchoatur secunda antiphona laudum tantum a subarchichoro (vel festum duplex de temporali Adventus, Septuagesime et Quadragesime) [c]: alie autem antiphone tam ad vesperas quam ad laudes, quando fit cum festo, distribuuntur in stallis altioribus hinc et inde alternatim descendendo per archichoros ex precepto cantoris. Cum autem fit festum duplex, non pro defunctis (neque de temporalibus preexceptis), secunda vesperarum antiphona in stallo similiter inchoatur [d]; cantoris etiam interest intonare omnes psalmos. Item in omni festo duplici [e] in quo episcopus exequitur officium sacerdotis, (exceptis festis dupplicibus temporalis Adventus, Septuagesime et Quadragesime), inchoat ipse ter ex precepto cantoris antiphonas super psalmos *Magnificat* et *Benedictus*, (primo) [f] scilicet post versiculum, secundo in fine psalmi, tercio post *Gloria Patri*. Item in omni festo cum iii^or capis debet cantor indui alba, amictu et capa [v°] serica, habens cyrothecas, piliolum suum et baculum, et quando ipse defert antiphonam episcopo, non exit ipse chorum, nec intrat [g] stallum ipsius episcopi, sed sistens ante stallum, amovet piliolum suum et tradit baculum alicui ex astantibus clericis, et sic injungit episcopo antiphonam. Si vero cantor in hujusmodi festis non sit presens, major archichorus ex precepto ejus qui facit officium ipsius cantoris, defert antiphonam episcopo, ut supradictum est, inchoan(n)dam. Item archichori semper debent precedere cantorem intrando et exeundo chorum,

a. Et antiphonas memoriarum. — *b*. Et quotiens querunt archicori seu ceteri aliquid a cantore, debent amovere piliola sua; similiter illi quibus archichori injungunt cantus, debent sua amovere piliola et assurgere illis; similiter etiam archicori injungendo. — *c*. Et similiter in omni festo duplici cum dicuntur quinque antiphone. — *d*. Si sit canonicorum regere chorum. — *e*. Cum iii^or capis de stallo. — *f*. Qui si absens fuerit, decani est similiter inchoare ex transmissione cantoris per archichorum, primo. — *g*. *Correction*.

quotiens ipse est suis insigniis redimitus, excepto cum ipse debet ad processionem ire [a].

Dominica prima in Adventu Domini, festum duplex cum duabus capis. Ad vesperas, ant. *Benedictus* et alie antiphone et psalmi feriales sicut ad vesperas prime dominice post octabas Epiphanie plenius subnotatur; et nota quia in omni festo duplici, excepto temporali Passionis et officio pro defunctis, neumatizantur omnes antiphone in fine; in aliis vero festis neumatizatur ad vesperas quinta tantum; ad laudes ultima tantum; ad nocturnos, si fiant IX lectiones, tercia, sexta, nona tantum; si vero fiant tres tantum lectiones, neumatizatur super psalmos nocturnales ultima; super psalmos vero *Magnificat*, *Nunc dimittis* et *Benedictus* [et horas] semper neumatizantur antiphone, exceptis processionibus, officio pro defunctis et temporali Passionis, in quibus nullum unquam cantatur neuma; et cantor, dum intonat psalmos eosdem, debet ob reverentiam evangelii suum piliolum amovere [b]. Alie antiphone, quotiens fit cum festo, distribuuntur per archichoros ex precepto cantoris in stallis superioribus hinc et inde alternatim incipiendo a majoribus, et similiter distribuuntur quatuor [c] alie ultime antiph. laudum. Quando autem fit sine festo, puerorum est incipere omnes antiphonas vesperarum, nocturnorum et laudum preter primas; major autem archichorus incipit semper antiphonas super psalmos *Magnificat*, *Nunc dimittis* et *Benedictus*, excepto quod episcopus, si est presens, alioquin decanus, incipit antiphonas super psalmos *Magnificat* et *Benedictus* in majoribus sollempnitatibus. Item quando fit festum duplex, canonicus archichorus non tenetur incipere antiphonas horarum neque super psalmum *Nunc dimittis*, neque cantare ℟ia ipsarum horarum, sed vicarius archichorus tenetur ad hec omnia exequenda: et nota quia antiphone neumatizantur in fine super omnes horas, excepto temporali Passionis et officio pro defunctis. Item nichil cantatur in choro nisi opten[3]ta licentia a cantore, sive per eosdem qui cantare debent, sive per archichoros pro varietate personarum qui cantare tenentur, sicut patebit inferius, exceptis invitatorio et officio pro defunctis, et exceptis hymnis, antiphonis, responsoriis, versiculis prime, tercie, sexte, none, completorii, et *Benedicamus* et *Kyrieleison* in missa, cum non fit festum duplex et etiam cum fit duplex de temporali Adventus, Sep-

q. Item nota: si cantor descenderit de stallo altiori ut officium aliquod in imis exequatur, debet committere alicui de stallo altiori officium cantorie; similiter et succentor. — *b*. Nisi suis insigniis fuerit adornatus; et similiter quando ipse incipit aliquid in missa. — *c*. Tres.

tuagesime et Quadragesime vel de octabis. Item quando fit festum simplex IX lectionum, secunda et III^a^ antiphona nocturnorum inchoantur a duobus pueris, tres autem medie in medio stallo, ita quod sexta a canonico [a], tres ultime in stallo altiori ita quod [b] nona a persona inchoantur; et similiter inchoantur in officio pro defunctis, et quicumque in tali festo inceperit aliquam ex eisdem antiphonis, tenetur incipere ℟ et cantare versum ejusdem ordinis. Item quotiens fit cum festo, dicitur capitulum in choro ante jenas in capa serica, duobus ceroferariis astantibus sacerdoti, uno ad dexteram et altero ad sinistram, qui amictibus et albis induuntur superadditis tunicis sericis in precipuis sollempnitatibus, tercio puero eodem induto apparatu qui servit de thuribulo et missali; hii etiam tres similiter serviunt ad orationes vesperarum et laudum. Capitulum *Ecce virgo concipiet;* dicto capitulo, deponunt ceroferarii candelabra ante altare, unum ad dexteram et alterum ad sinistram, si fiat festum duplex, et tunc vadit sacerdos in chorum usquequo cantetur ℟; quo cantato, incensat sicut inferius dicitur. Quando vero fit sine festo, dicit sacerdos vicarius capitulum in stallo suo, non mutato habitu, et ibidem dicit semper capitula et orationes [prime,] tercie, sexte, none et completorii. Item dicto capitulo in festo simplici tam ad vesperas quam ad laudes, statim [c] incensat sacerdos altaria cum reliquiis, ceroferariis tenentibus cereos ante altare hinc et inde, et similiter quotiens fit hujusmodi incensatio [d]; qua demum facta, deponunt candelabra pueri ante altare ut supradictum est, et vadit sacerdos in chorum. Item si fiat festum duplex [e], non tamen de precipuis, sacerdos canonicus ebdomadarius et sacerdos vicarius [pariter] incensant post responsorium: in precipuis vero sollempnitatibus incensant pariter dominus episcopus et sacerdos canonicus. Item similis fit incensatio ante psalmum *Benedictus Dominus Deus Israel* [f]. Quando vero fit sine festo, nulla fit incensatio nisi ad missam [*v*°] tantum [g]. Item si fiat festum duplex cum IIII^or^ capis, duo majores archichori querunt ℟ a cantore, quod acceptum referunt ipsi suis subarchichoris cum suo versu, ita quod quilibet refert illud suo; quando autem non sunt nisi duo archichori

a. Et si nullus affuerit in ea parte, vocetur a subarchichoro a parte alia; si vero nec in alia parte aliquis fuerit, a subarchichoro; et idem de evocatione intellige de cantandis responsoriis et antiphonis inchoandis in quocumque ordine. — *b*. Octava a canonico et. — *c*. Petita benedictione incensi a sacerdote et sibi data ab episcopo, si sit presens; alioquin petita a puero incensifero et data ab ipso sacerdote ministrante, sicut in tractatu misse dici istius dicitur. — *d*. Et nota quia in omni incensatione pertinet ad sacerdotem ponere thus in igne, preterquam ante evangelium, tunc enim interest diaconi. — *e*. Cum III^or^ capis. — *f*. Quando autem fit festum duplex cum duabus capis tantum, solus sacerdos canonicus facit hujusmodi incensationem. — *g*. Et inter ministros altaris tantum.

in choro, querunt illud pariter ; quando vero fit sine festo, ut in Quadragesima, unicus puer cantat illud. Item quociens fit cum festo, si dicatur ℟, cantatur in choro ante genas, exceptis primis vesperis dominicarum Quadragesime et festorum simplicium in eadem [XL^{a}] ; quando vero cantatur ab unico puero, sicut fit per totam Quadragesimam, exceptis ultimis vesperis dominicarum et festorum duplicium, cantat illud in loco suo, non ante jenas. Item nota quia in omni festo cum quatuor capis resumitur ℟ a capite post *Gloria Patri* ad utrasque vesperas et nonum ad matutinas ; in sola vero Trinitatis sollempnitate, licet due cape sint de secundo stallo, resumuntur a capite responsoria IIJ, VI et IX et dicitur *Gloria Patri* post unumquodque ℟, quod nullum aliud consimile habet festum : in festis autem duplicibus cum duabus capis tantum ad neutras vesperas resumitur a capite, sed ultimum tantum ad matutinas, ℟ *Ecce dies veniunt.* Item puerorum est cantare omnes versiculos in choro et *Benedicamus* quociens fit sine festo vel cum festo simplici [a], ad vesperas scilicet et matutinas ; ad primam autem et completorium dicuntur versiculi ab eisdem, sed *Benedicamus* dicuntur a sacerdote ; ad alias vero horas dicuntur versiculi ab archichoro ebdomadario et *Benedicamus* similiter a sacerdote ; et cum petunt pueri licentiam cantandi a cantore, accepto cantu quod querunt, tenentur ipsi deosculari formam inferiorem ante ipsum ; in stallis vero superioribus distribuuntur cantus per archichoros ex precepto cantoris. Hymnus ; cantus cum festo et sine festo :

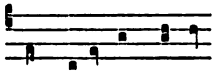

Con-ditor al-me sy.

qui cum sequenti versiculo dicitur ad vesperas per totum Adventum, cum fit de eo ; ℣ *Rorate celi ;* ant. *Ecce nomen Domini,* ps. *Magnificat ;* quotiens fit cum festo, inchoato ps. *Magnificat* vel *Benedictus,* ceroferarii levant candelabra et tenent ea inter jenas et altare, unus a dextris et alter a sinistris, donec sacerdos vadat ante altare in choro, scilicet ante jenas, ad dicendam orationem ; tunc enim deferunt et ipsi cande[*4*]labra juxta eum, unus ad dexteram et alius ad sinistram. Item inchoato aliq[u]o ex predictis psalmis incensatur episcopus, si fiat cum festo, a sacerdote [b] ; statim post incensat puer unus chorum, si fiat festum simplex [c], vel duo, si fiat festum (de majoribus) [d], hinc et inde personis se inclinando

a. Vel etiam duplici, ut in temporali Adventus et a Septuagesima usque ad Pascha. — *b. Correction.* — *c.* Vel duplex cum duabus capis. — *d.* Cum quatuor capis, primo sacerdotem et postea chorum, et similiter ad matutinas.

et incipiendo a decano usque ad cancellarium, deinde a cantore usque ad thesaurarium, deinde rursus incensat secundum stallum ex parte decani, incipiendo ante stallum ejus usque ad ultimum stallum versus altare ; quo similiter facto ex parte cantoris, iterum redit puer in partem decani et incensat pueros eodem ordine, et postea similiter ex parte cantoris ; ad ultimum autem incensat ceroferarios, primo illum qui est ex parte decani, deinde illum qui est ex parte cantoris. In festis vero duplicibus [a] incensant bini, unus hinc et alter hinc : quando autem fit sine festo, non incensatur chorus. Item quotiens fit cum festo, dicitur oratio ad vesperas et matutinas in choro ante jenas ; et nota quia semper ad vesperas et matutinas, tantum dum dicit sacerdos orationem, puer unus indutus supellicio tantum, si fiat sine festo, vel alba et amictu, si fiat cum festo, tenet super caput suum librum apertum coram sacerdote, in quo libro orationes et capitula conscribuntur, et in fine orationis ultime, si plures dicantur, puer recedens osculatur manum ipsius sacerdotis, nisi in officio pro defunctis. Item dicto *Benedicamus Domino* post vesperas, omni die episcopus, si presens est, dat statim benedictionem : similiter post omnem missam et matutinas, exceptis vesperis et missis pro defunctis et missis in quibus ipse sollempnes dederit benedictiones. Item quociens fit cum festo, dicitur oratio a sacerdote in capa serica ante jenas in ipso choro, exceptis matutinis quinte et sexte ferie et sabbati ante Resurrectionem dominicam, exceptis etiam vesperis ultimis earumdem quinte et sexte ferie et dicti sabbati. Item in omni festo duplici cantantur (omnia) a binis et binis, [b] responsoria scilicet et versiculi et *Benedicamus*, excepto servitio pro defunctis. (et) In precipuis sollempnitatibus cantantur tria ultima responsoria in capis sericis [c] ; oratio dicenda per totam ebdomadam ad vesperas, matutinas, laudes et horas, III[e] scilicet, VI[e] et IX[e], cum fit de Adventu, oratio *Excita quesumus Domine potentiam*. — Ad completorium ant. *Miserere michi Domine*, que dicitur ad [v°] completorium singulis diebus, excepto tempore a quinta feria ante Resurrectionem dominicam usque ad octabas Penthecostes. Psalmi qui semper dicuntur ad completorium, preter tercium psalmum qui non dicitur a v[a] feria ante Resurrectionem dominicam usque ad octabas ejusdem Resurrectionis : ps. *Cum invocarem*, ps. *In te Domine*, ps. *Qui habitat*, ps. *Ecce nunc*. Sequitur hymnus ; cantus cum festo et sine festo :

a. Cum quatuor capis. — *b*. Omnia. — *c*. Adjuncto in nono ℟ illo qui legit ultimam lectionem.

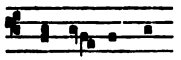

Te lucis an-te

Hymnus iste cum subscripta dicitur antiphona semper ad completorium, excepto tempore a primis vesperis prime dominice Quadragesime usque ad octabas Pentecostes, et exceptis completoriis sollempnitatum duplicium cum quatuor capis [a]; item exceptis completoriis quando fit commemoratio de beata Virgine inter octabas Epiphanie et Purificationem vel Septuagesimam, cum Septuagesima precedit ipsam Purificationem; exceptis etiam octo diebus infra octabas quarumdam sollempnitatum beate Virginis, de quibus habetur inferius [b]. — Sequitur capitulum, quod cum sequenti versiculo eodem modo semper dicitur ad completorium, excepto tempore a quinta feria ante Resurrectionem dominicam usque ad octabas ejusdem, et excepta die defunctorum, et dicitur a sacerdote in stallo suo semper. Capitulum *Tu in nobis es Domine; ℣ Custodi nos Domine* semper dicitur ab unico puero ex parte chori que est prima in tabula, et similiter dicitur ℣ ad primam; ant. *Salva nos Domine;* ps. *Nunc dimittis.* Secuntur preces subscripto modo; cujusmodi preces cum subscripta oratione semper dicuntur ad completorium, excepto tempore a die Cene usque ad octabas Pasche et die defunctorum, et dicuntur semper in choro ante jenas, et nota quod omnes preces dicuntur cum prostratione quotiens fit de dieta [1] tantum [c]: *Kyrieleison* III, *Xpiste eleison* III, *Kyrieleison* III, *Pater noster. Et ne nos, Sed libera. Credo in Deum. Carnis resurrectionem, Vitam eternam. Benedicamus Patrem et Filium, Laudemus et superexaltemus. Benedictus es Domine in firmamento, Et laudabilis et gloriosus et superexaltatus. Benedicat nos omnipotens et misericors, Qui fecit celum et terram. Confiteor Deo,* etc. [d]; sequitur *Deus tu conversus vivificabis, Et plebs tua. Ostende nobis Domine, Et salutare tuum. Dignare Domine nocte, Sine peccato nos. Miserere nostri Domine, Domine miserere. Fiat misericordia tua Domine super nos, Quemadmodum speravimus. Domine Deus virtutum, Ostende faciem. Domine exaudi orationem, Et clamor meus. Dominus vobiscum, Et cum spiritu tuo;* oratio *Illumina quesumus Domine Deus te* usque *propitius* tantum, *Per Dominum nostrum; Dominus vobiscum, Et cum spiritu. Benedicamus Domino.* [5] Si vero fiat de matutinis sine festo,

a. De stallo. — *b.* Et excepto tempore a Natali Domini usque ad octabas Epiphanie. — *c.* Extra tempus paschale. — *d.* Et si episcopus presens fuerit, dicit *Confiteor;* quo casu, facta confessione, exequitur sacerdos residuum officii; alioquin sacerdos qui exequitur officium, dicit *Confiteor* et exequitur totum officium.

1. *L'office de la férie.*

sequitur in precibus postquam dictum fuerit *Fiat misericordia tua Domine* [a], sequitur, inquam, *Exaudi Domine vocem meam, Miserere mei et exaudi;* et statim sequitur totus psalmus *Miserere mei Deus*, cum *Gloria Patri* in fine : et si fuerit in Adventu vel a capite jejunii usque ad quintam feriam ante Resurrectionem dominicam, vel IIII^or^ temporum, sequitur post eundem psalmum psalmus penitentialis ultimus cum *Gloria Patri* similiter in fine et *Alleluia* vel *Laus tibi Domine* etc. pro tempore et preces ut prius et in fine orationis surgunt omnes a prostratione.

[b] Invitatorium *Ecce venit rex,* ps. *Venite;* et nota quia, quandocumque fit cum festo, cantatur psalmus *Venite* inter jenas et majus candelabrum in capis sericis, excepta sollempnitate Baculi, in qua cantari solet ab octo stantibus super testudines vel woutas [c], quorum duo scilicet stabant supra majorem ecclesie portam, alii duo in capite ecclesie retro majus altare, alii autem IIII^or^ stabant hinc bini et inde bini super testudines brachiorum crucis ecclesie ; item excepta cum fuerit presens corpus defunctum, quia et tunc cantatur ad caput feretri. Tempore vero in quo fit sine festo cantatur ab archichoro vicario in stallo suo. Item quotiens cantatur a IIII^or^, duo majores stant in medio, et similiter quotiens cantatur ℟ a tribus vel IIII^or^, stat major vel majores in medio. Item nota quia in omni festo duplici cum duabus capis tantum, extra octabas et excepto temporali Adventus et a LXX. usque ad Pascha et nisi fiat pro defunctis, cantatur ps. *Venite* a IIII^or^, licet, eo cantato, non remaneant aliquotiens in choro nisi duo, et quotiens cantatur a quatuor idem psalmus, primus versus cantatur ab illis duobus qui stant ex parte decani, secundus autem ab aliis duobus, et sic alternatim ; a medio autem versus *Gloria Patri* cantant omnes insimul. Item nota quia quotiens cantatur idem psalmus a duobus tantum, tercio sumitur invitatorium a capite, primo ab archichoris, secundo a cantore post tercium versum, item tercio ab eodem, eodem psalmo cum versu *Gloria Patri* totaliter decantato ; quando autem cantatur cum IIII capis remanentibus in choro, licet duo sint de secunda forma, cantant omnes

a. Et cetera. — *b*. Hic nota quia quotiens fit cum festo dupplici accenduntur due candele in introitu chori, una juxta stallum domini decani et alia juxta stallum domini cantoris, antequam matutine inchoentur, donec finaliter decantentur ; quando vero fit cum festo simplici, accenditur unica juxta stallum scilicet cantoris; quarum residuum candelarum, finitis matutinis, in usu cantoris convertitur vel illius qui officium cantorie executus est loco ejus [1]; has scandelas tenetur custos de suo ministrare. Quando autem fit sine festo, nulla fit talis accensio candelarum. — *c*. *D'abord* voluntas.

1. Cujus residui mensura debet esse dimidii pedis ad minus et has candelas, etc.

archichori et soli primo totum invitatorium voce (dimissa) [a], et chorus totum statim post eos voce eadem, et post unumquemque versum psalmi *Venite* resumitur a capite ipsum invitatorium a cantore [b], post [v^o] versum vero *Gloria Patri* sumitur a medio ab eodem ; quo finito, iterum resumitur a capite ab archichoris in duplici tono, choro semper excipiente illud idem. Iste idem ordo servatur quando cantatur ps. *Venite* a IIII^{or} de stallo altiori. Item quando cantatur a IIII^{or}, quorum duo tantum remanent in choro, sumitur invitatorium alternatim primo a principio et secundo a medio post unumquemque versum ejusdem psalmi [c]. Quando vero fit sine festo, semper sumitur a medio, preterquam in principio et post versum *Gloria Patri.* Item nichil de Antiphonario cantatur cum libro, sed omnia cordetenus, exceptis sollempnitatibus beati Stephani prothomartiris, beati Johannis euvangeliste et sanctorum Innocentium ; cantus vero de Gradali cantatur in libris, excepto *Alleluia* in processionibus. Hymnus ad matutinas, quotiens fit de Adventu ; cantus cum festo et sine festo :

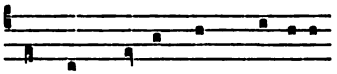

Verbum supernum prodiens.

Antiphona que cum sequentibus nocturnalibus antiphonis dicitur in eodem ordine per totum annum diebus dominicis cum fit de matutina, excepto tempore in quo cantatur hystoria *Domine ne in ira,* et tempore a Pascha usque ad octabas Penthecostes, ant. *Pro fidei meritis,* ps. *Beatus vir,* ps. *Quare fremuerunt,* ps. *Domine quid multiplicati,* ps. *Domine ne in furore* primus, omnes sub uno *Gloria Patri ;* et nota quia ordo psalmorum dici istius observatur per totum annum diebus dominicis cum fit de matutina [d] ; ant. *Juste Deus,* ps. *Domine Deus meus in te speravi,* ps. *Domine Dominus noster,* ps. *Confitebor tibi Domine in toto corde meo narrabo* [e], ps. *In Domino confido ;* omnes similiter dicuntur sub uno *Gloria Patri ;* ant. *Surge et in eternum,* ps. *Salvum me fac* I^{us}, ps. *Usquequo Domine,* ps. *Dixit insipiens* I^{us}, ps. *Domine quis habitabit :* omnes sub uno *Gloria Patri.* Et sciendum quia quotiens fit festum IX lectionum defertur ab uno ex pueris absconsa cum candela accensa in pulpitum in quo leguntur lectiones, quando scilicet psalmus tercius decantatur, subsequente eundem puerum alio puero librum

a. Mediocri. — *b.* Semper exaltando vocem. — *c.* Tamen post ℣ *Gloria Patri* resumitur a choro a medio, et postea ab archichoris a capite, choro illud excipiente. — *d.* Extra tempus paschale. — *e.* Qui solet elevari in tono duplici ab illo ℣ *Exurge Domine non confortetur homo.*

in quo legendum est ad idem pulpitum bajulante; et si festum fit duplex extra temporale Adventus et a Septuagesima usque ad Pascha, excepto etiam officio pro defunctis, exuunt pueri sic portantes capas nigras, si eo tempore deferantur, et semper qui terciam legerit lectionem extinguit candelam antedictam, nisi fuerit canonicus. Quando autem dicitur sextus psalmus, et similiter [6] quando nonus, accenditur eadem candela per puerum, et tam post terciam quam sextam lectionem extinguitur per eundem; et quotiens fit festum cum IIII^{or} capis, refertur absconsa cum candela accensa per puerum super altaris medium, lecta tercia, sexta et nona lectione; quando vero fit sine festo sive festum III lectionum, fit deportatio libri et absconse ad pulpitum quando psalmus nocturnalis ultimus decantatur et post ultimam lectionem reportatio eorumdem. Item reportata candela cum absconsa post ultimam lectionem, statim extinguitur cum perventum fuerit ad altare, exceptis festis cum IIII^{or} capis, ut predixi. ℣ *Ex Syon species,* qui versus dicitur ad primum nocturnum per totum Adventum quotiens fit de Adventu. Hac die inchoatur liber Ysaie prophete, et legitur de eo continue per totum Adventum, quotiens fit de Adventu, exceptis septima et octava et IX^{a} lection. in dominicis diebus, et exceptis IIII^{a} et VI^{a} feria et sabbato post festum beate Lucie, et excepta vigilia Natalis Domini. Et nota quia in omni festo duplici legitur et cantatur in supelliciis tantum vel in albis et amictibus quantum ad pueros tantum, et hoc intelligas de solo cantu. Ab hac regula excipias festa duplicia de temporali in Adventu et a Septuagesima usque ad Pascha et officio pro defunctis, in quibus legitur et cantatur in capis nigris [a]: hoc tamen notato quod dicitur inferius de archichoris lecturis. Item quando fit pro fidelibus [1] inter Pascha et festum beati Michaelis, legitur et cantatur in supelliciis; quotiens vero fit sine festo vel festum simplex a festo beati Michaelis usque ad Pascha, legitur et cantatur in capis nigris; in reliquo vero tempore in supelliciis [b]. Item nota, quotiens legitur de prophetia ad matutinas dicitur a (lectione) lectore in fine lectionis *Hec dicit Dominus Convertimini ad me et salvi eritis,* exceptis V^{a} et VI^{a} feriis et sabbato proximis ante Resurrectionem dominicam; generaliter autem dicitur in fine omnium aliarum lectionum ad matutinas *Tu autem Domine miserere mei,* nisi fiat

a. Si cape deferantur. — *b.* Item nota quia pueri tenentur assistere scolastico in auscultando lectiones et ad ejus mandatum nuntiare hiis qui lecturi sunt ut veniant visum lectiones. Item puer qui primam viderit lectionem, tenetur in matutinis ab initio providere ne desit aliquis eorum qui alias viderunt lectiones.

1. *Il faut probablement sous-entendre* defunctis.

pro defunctis, et exceptis lectionibus V^e^ et VIe ferie et sabbati ante Resurrectionem dominicam. Generaliter autem nullus debet legere nisi a scolastico sibi tradita lectione, cujus officium est tradere et auscultare lectiones. [v^o] Item cum aliquis ex rectoribus chori, quandocumque (et quantumcumque) tenetur legere lectionem, non deponit ipse capam sericam ad legendum quam tenetur deponere cum debet ipse aliquod responsorium decantare, excepto primo R/, quociens fit cum festo, et tribus ultimis in precipuis sollempnitatibus, item nono in omni festo duplici extra Adventum et extra temporale a LXX. usque ad Pascha [a]. Item nota quia cum fit festum simplex III lectionum [b], aliquis ex canonicis de secunda forma debet legere primam lectionem [c], alius de stallo secundam et unus persona [1] terciam. Cum autem fit festum simplex IX lectionum (vel duplex etiam ut in Adventu et a LXX usque ad Pascha cum fit de tempore) vel cum fit pro defunctis, leguntur tres prime lectiones a tribus pueris [d], III medie a tribus de secunda forma ascendendo ita quod sexta legatur a canonico, tres autem ultime leguntur a tribus de stallo similiter ascendendo, ita quod nona legitur a persona. (Hec ita se habent excepta prima lectione prime dominice Septuagesime, que debet legi a scolastico vel ab alio de stallo vice ejus). Cum vero fit festum duplex IX lectionum (extra prescripta tempora Adventus, Septuagesime et cum fit pro defunctis), si adest puer unus (vel plures) canonic(i)us (possunt) potest legere primam (vel duas primas) lectionem ; (due etiam alie) [e] leguntur a canonicis de secunda forma [f] ; alie leguntur a canonicis de stallo ascendendo, excepta sollempnitate Omnium sanctorum. Item in omni festo duplici extra temporale Adventus, Septuagesime, Quadragesime et excepto officio pro defunctis et die Omnium sanctorum in quo regunt canonici chorum, leguntur tres ultime lectiones in capis sericis ; et similiter cantantur tria ultima responsoria in capis sericis quando fit festum duplex cum III capis de stallo, alias autem non, et qui in [capa serica] (precipuis festivitatibus) legerit nonam, vadit cum capa in qua legit ante jenas et cantat versum et *Gloria* noni responsorii cum aliis ad hoc deputa-

a. Quando in illis temporibus fi[t] de temporali, excepto etiam quando ex defectu canonici tenetur subarchichorus cantare sextum. — *b*. Vel duplex, quod. — *c*. Nisi pronuntietur evangelium, quod si contingat, legitur a canonico diacono. — *d*. Et si adest puer canonicus, debet legere ultimus puerorum et similiter cantare. — *e*. Preterquam in dominica LXX^a^, quia die illa tenetur scolasticus legere primam, vel alius de stallo altiori vice ejus. Ipsa etiam die legitur secunda a canonico de prima forma, si est presens ; aliis autem festis duplicibus, secunda, tercia et quarta. — *f*. Ita quod quarta legitur ab illo qui est ebdomadarius ad legendum (evangelium) epistolam.

1. *Lire en sous-entendant* qui est (unus qui est persona), *un chanoine dignitaire du chapitre.*

tis [a], excepta tamen predicta festivitate Omnium sanctorum. Item nota quia in [b] sollempnitatibus (IIII caparum) [c], dum legitur II[a] lectio et etiam dum legitur V[a] et VIII[a], si fiant IX lectiones, thurificant sacerdos vicarius vel pontifex et sacerdos ebdomadarius altare majus et altare [d] beatorum Ravenni et Rasiphi et Corpus Domini cum reliquiis, precedentibus duobus cerofe[7]rariis cum cereis accensis, postea ipsi duo sacerdotes domnum presulem; quo facto, incensant duo pueri totum chorum, uno incipiente a decano et alio a cantore, et eodem ordine postea in stallis inferioribus; cum vero fiunt tres lectiones tantum, fit hujusmodi incensatio quando legitur secunda lectio. Quando vero fit dupplex festum cum II capis tantum, similiter incensatur, sed tantum ab unico sacerdote; et scito quod (semper excepta die Nathalis Domini) scribitur ad quartam lectionem canonicus subdiaconus ebdomadarius juxta ordinem matricule, ad septimam autem similiter scribitur canonicus diaconus ebdomadarius. Item quando fit sine festo nec pronuntiatur evangelium, legitur prima(m) lectio a quodam puero, secunda a quodam de secundo stallo, tercia a quodam vicario sacerdote de stallo superiori. Si vero pronuntietur euvangelium, omnes leguntur in stallo, prima a diacono, secunda a sacerdote canonicis, tercia a persona, et idem observatur cum fit festum duplex III lectionum. Item nota : quando fit simplex festum vel sine festo, cantatur primum ℟ ex parte illa chori cujus est septimana chori, cum festo scilicet ab archichoro, sine festo vero a quodam puero inchoatur ℟ et cantatur versus, petita licentia cantoris ab archichoro dum cantatur III[a] antiphona, si fiant IX lectiones, vel dum cantatur ultima, si fiant tres tantum; a puero semper vero dum legitur prima lectio; secundum ℟ cantatur ex alia parte chori et sic semper alternatim hinc et inde (die autem etc.). Die autem ista inchoatur primum ℟, scilicet *Aspiciens*, a cantore alta voce, choro eidem assurgente et stando excipiente idem ℟ usque ad illum locum *Et nebulam;* ad quem locum dum perventum fuerit, resideat cantans quod superest de ipso responsorio, et qui incepit ℟ debet cantare primum versum, scilicet *Quique terrigene* (distributi) [e] per archichoros majoribus descendendo ex precepto cantoris [f], secundus versus *Qui regis*, tercius versus *Tollite portas*,

a. Si autem episcopus legerit et noluerit vel nequiverit cantare dum redit a pulpito, debet injungere cantori ut ipse exequatur ejus officium in hac parte, qui in exequendo nulla deponit insignia. — *b.* Duplicibus. — *c.* Extra temporale. — *d. D'abord* altaria. — *e.* Et alii ℣ sint distributi alternatim hinc et inde. — *f.* Hic nota quia archichori, quotiens precipiunt aliquid cantandum aliquibus de stallo altiori, tenentur cantare eis initia antiphonarum, responsoriorum et totos versus quos injungunt, ceteris autem non tenentur ita cantare.

ultimus versus *Gloria Patri;* quo cantato, cantor surgens iterum ut prius reincipiat ℟ alta voce, choro similiter assurgente et excipiente ℟ stando usque ad locum presignatum, ad quem dum perventum fuerit, resideat chorus et cantando illud ad finem usque perducat. Nota iterum quia quando fit sine festo, puerorum est cantare omnia responsoria, et si fiat [v^o] de dieta, eorundem est incipere omnes antiphonas nocturnales preter primam, et antiphonas ad laudes preter primam, et similiter ad vesperas ; quando autem fit festum simplex III lectionum, cantantur duo ultima responsoria in stallo superiori a canonicis ascendendo ita quod tercium cantatur a persona ; quando vero fit festum simplex IX lectionum, secundum et tercium ℟ cantantur a pueris, tria media in secundo stallo ita quod sextum a canonico, tria ultima in stallo superiori ita quod nonum a persona, et nullus recedit a loco suo ut cantet quando fit sine festo vel simplex festum ; quotiens vero fit festum duplex, cantantur omnia responsoria a binis et binis in choro ante jenas, (preter) [a] [et] primum (quod) cantatur a duobus primis archichoris in choro retro cordas campanarum. Item nota quia in omnibus festis episcopalibus (item) Ascensionis, Nativitatis beate Marie, Reliquiarum, Epiphanie et aliis hiis similibus, si que sunt, dicitur ℣ *Gloria Patri* post unumquodque ℟ et dum inchoatur idem versus, surgunt et stant quousque totus decantetur, omnes de primo et secundo stallo, residentibus tamen IIII^{or} de secundo stallo ex utraque parte chori cum suis archichoris [b], illis scilicet de secundo stallo qui fuerint propinquiores archichoris suis residentibus ; si autem aliquis ex ipsis archichoris forte exierit chorum dum cantatur versus ille, illi duo quibus ob ejus gratiam permittebatur consedere, debent cum ceteris assurgere ; illi vero qui sunt de stallo altiori, nunquam sic debent assurgere nisi ad versum *Gloria Patri*, post tercium scilicet, sextum et nonum ℟. Item post versum eundem resumit cantor tercium, sextum et nonum ℟ a capite in tono altiori, si fiant IX lectiones ; si vero non fiant nisi tres lectiones, ut in die Pasche (et deinde usque ad octabas Penthecostes) [c], quodlibet trium responsoriorum resumitur a capite ; item in omni tali festo est episcopi legere nonam vel terciam lectionem pro tempore, et dum vadit ipse ad pulpitum, precedunt eum duo ceroferarii qui serviunt ante ipsum et stant in introitu graduum quamdiu ipse legit et regrediuntur ante ipsum ; comi-

a. Ita quod secundum et tercium a pueris, quartum, quintum et sextum ab illis de secunda forma, (tercia) tria ultima ab illis de stallo altiori. — *b.* Residentibus. — *c.* Ascensionis et Penthecostes.

tatur etiam ipsum in eundo et redeundo capellanus unus vel duo in capis sericis. Item postquam ipse dixerit *Jube domne* [*8*] et cetera, (respondet) chorus stans ex quo episcopus transiit per chorum ut iret ad pulpitum respondet (inquam) *Ora pro nobis pater*, et tunc donat ipse benedictionem, choro deinde postquam ipse pronuntiaverit euvangelium, die (ista) [a], aliis vero sollempnitatibus, continuo considente donec ipse redeat per chorum ; tunc etenim omnes assurgunt ei donec transierit. Item in festis simplicibus novem lectionum, qui incepit antiphonam nocturnalem, tenetur incipere ℟ ejusdem ordinis et versum cantare et *Gloria Patri* si fiunt III vel VI vel IX debito tempore. Item nota quia quando fit sine festo vel festum simplex III lectionum de sanctis, non cantatur nisi unica antiphona super omnes psalmos nocturnales. Ad laudes etiam dicitur una tantum [b]. Item quando fit sine festo, querunt (primum) [c] antiphonas a cantore dum dicuntur psalmi precedentes antiphonas inchoandas, et tunc non querit archichorus a cantore nisi tantum antiphonas super psalmos *Magnificat* et *Benedictus* ; responsoria vero queruntur ab ipso cantore primum dum legitur prima lectio, secundum dum legitur secunda, tercium dum legitur IIIª ; quando autem fit festum III lectionum, si simplex fuerit, querunt archichori tria responsoria a cantore quando inchoatur tercius psalmus si non dicantur nisi tres psalmi ; si vero novem dicantur, querunt illa inchoato septimo psalmo ; si duplex, dum dicitur ultimus psalmus querunt archichori duo primi a cantore tria responsoria simul, quorum duo ultima distribuunt ipsi per chorum pro festi varietate. Item quando fit festum simplex IX lectionum, queruntur a cantore responsoria, primum ab archichoro, quando dicitur *Pater noster*, secundum a quodam puero quando legitur secunda lectio, tercium ab alio puero dum legitur tercia lectio ; quarta vero antiphona et quartum ℟ a quodam de secundo stallo dum cantatur *Gloria Patri* tercii responsorii ; quinta antiphona et quintum ℟ ab alio de eodem stallo dum dicitur quartus psalmus ; sexta autem antiphona et sextum ℟ a quodam canonico de eodem stallo dum dicitur quintus psalmus ; quando autem dicitur sextus psalmus, accedunt archichori ambo ad cantorem et querunt ab eo tria ultima responsoria ex ordine, que ipsi statim distribuunt per chorum hinc et inde in stallo superiori, ascendendo ita quod [d] IXª antiphona et IX ℟ persone deputantur. Item tres

a. Natalis. — *b*. Nisi antiphone proprie in laudibus habeantur. — *c*. Pueri. — *d*. VIIª antiphona et VII. ℟ presbitero vicario, VIIIª antiphona et VIII. ℟ canonico.

prime antiphone et tres ultime queruntur ab ipso cantore, prima ab archichoro in fine hymni, secunda a quodam puero dum cantatur primus psalmus, tercia ab alio puero dum cantatur secundus psalmus, VII[a] ab archichoro dum dicitur *Gloria Patri* sexti responsorii, VIII[a] a subarchichoro [*v°*] dum dicitur VII[us] psalmus, IX[va] ab archichoro dum dicitur psalmus octavus ; et distribuuntur tres ultime per ipsos archichoros in stallo superiori hiis qui debent tria ultima responsoria decantare. Eodem modo queruntur omnia responsoria quando fit festum duplex IX lectionum, a binis tamen ; antiphone autem omnes queruntur ab archichoris et distribuuntur omnes in stallo superiori per eosdem descendendo. Secundum ℟ *Aspiciebam,* tercium ℟ *Missus est* [a]. Antiphona IIII[a] *Nature genitor,* ps. *Conserva me ;* ant. *Pectora,* ps. *Exaudi Domine ;* ant. *Tu populum,* ps. *Diligam te,* cujus versus *Cum sancto sanctus eris* consuevit in tono duplici elevari, et sic quod superest de psalmo cantari ; ℣ *Egredietur virga de radice Yesse ;* quartum ℟ *Ave Maria,* V ℟ *Salvatorem,* VI ℟ *Audite verbum.* Antiphona VII *Sponsus,* ps. *Celi enarrant ;* ant. *Auxilium,* ps. *Exaudiat te ;* ant. *Rex sine fine,* ps. *Domine in virtute.* Preracta matutina, scilicet a *Beatus vir qui non abiit* usque *Dominus illuminatio mea,* atributa est diei dominice, dicenda modo prescripto omni dominica cum fit de dieta, excepto tempore a Pascha usque ad octabas Trinitatis. ℣ *Egredietur Dominus de loco sancto suo.* Tres ultime lectiones de omelia excepta [1] de diversis tractatoribus super euvangelium beati Mathei quod incipit *Cum apropinquasset Jhesus Jerosolimis,* et pronuntiatur euvangelium ; pronuntiatur similiter euvangelium in omni dominica ; VII ℟ *Ecce virgo,* VIII ℟ *Obsecro Domine,* IX ℟ *Letentur celi ;* post *Gloria Patri* resumitur ℟ a capite per cantorem, nec dicitur *Te Deum laudamus,* nec *Ite missa est,* nec *Gloria in excelsis,* et similiter fit sequentibus dominicis Adventus et dominicis a LXX[a] usque ad Pascha.

℣ ante laudes per totum Adventum, cum fit de Adventu, *Emitte agnum Domine.* In laudibus ant. *In illa die,* ps. *Dominus regnavit ;* ant. *Jocundare,* ps. *Jubilate ;* ant. *Ecce Dominus veniet,* ps. *Deus Deus meus ad te* cum psalmo *Deus misereatur nostri ;* ant. *Omnes sicientes,* ps. *Benedicite omnia opera ;* ant. *Ecce veniet propheta,* ps. *Laudate Dominum de celis ;* psalmi prescripti dicuntur ad laudes per totum annum, excepto tempore a LXX[a] usque ad Pascha, et excepto quociens fit de dieta super ebdomadam vel pro fidelibus [2] ;

a. Cujus ℣ *Ave Maria* dicitur die dominica, et super ebdomadam dicitur ℣ *Dabit ei Deus.*
1. *Même sens que* excerpta. — 2. *Sous-entendu* defunctis.

capitulum *Scientes quia hora est.* Hymnus ad laudes per totum Adventum quotiens fit de eo ; cantus cum festo et sine festo :

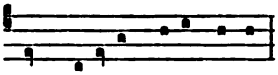

℣ ante euvangelium quotiens fit de Adventu [9] *Vox clamantis;* ant. *Spiritus sanctus,* ps. *Benedictus Dominus Deus Israel.* Hic nota quia quotiens fiunt tres lectiones tantum ad matutinas, dicitur ad laudes unica antiphona, exceptis diebus in quibus dicitur matutina et diebus festivis [a] Inventionis sancte Crucis, beatorum Johannis et Pauli, (sancti Clementis et sancte Lucie) [b].

Ad primam, hymnus qui cantatur per totum annum ad primam, excepto tempore infra octabas Pasche et die Commemorationis defunctorum et triduo ante Resurrectionem dominicam. Cantus in dominicis diebus, quotiens fit de matutina extra Adventum et Quadragesimam :

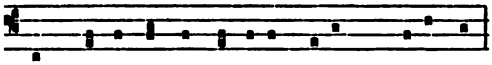

In Adventu autem cantatur in cantu hymni *Verbum supernum ;* in Quadragesima vero cantatur in cantu hymni *Jam ter quaternis,* dominica scilicet prima et secunda ; dominicis vero tercia et quarta cantatur in cantu hymni *Ex more docti mistico ;* dominicis autem in Passione et in Ramis palmarum cantatur in cantu hymni *Vixilla* [1] *regis prodeunt.* Cantus in duplicibus festis extra Adventum et Quadragesimam et extra octabas, hymnus :

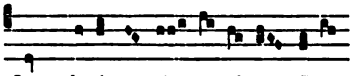

Cantus sine festo :

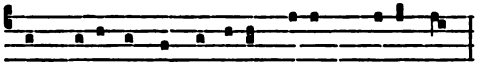

Cantus in festis sanctorum non duplicibus :

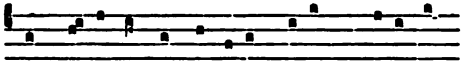

Si fiat de Virgine, loco versus *Deo Patri sit gloria* dicitur versus *Gloria tibi Domine qui natus es de Virgine,* et similiter ad alias horas. Multis aliis modis variatur cantus super hymnum istum secun-

a. Sancte Lucie. — *b.* Sancti Ypoliti, sancti Bricii, sancti Clementis.
1. *Lire* Vexilla.

dum varietates sollempnitatum ; et nota quia majoris archichori vicarii est inchoare omnes antiphonas super horas, primam, terciam, VI, IX, completorium, et cantare responsoria preterquam ad completorium ; ad alias etiam horas predictas dicit ipse ℣ preterquam ad primam [a] ; ant. *Te Deum Patrem*, que dicitur semper ad primam diebus dominicis cum tota matutina decantatur ; secuntur psalmi subscripto ordine : ps. *Deus Deus meus respice in me* et ps. *Dominus regit me* sub uno *Gloria Patri ;* ps. *Domini est terra* [b] et ps. *Judica me Domine quoniam ego* [c] sub uno *Gloria Patri ;* ps. *(Deus in nomine tuo)* et ps. *Confitemini* I [d] sub uno *Gloria Patri ;* ps. *Retribue* et ps. *Quicumque vult* sub uno *Gloria Patri,* et sic omnibus [v°] dominicis in quibus dicitur tota matutina, excepto tempore a Septuagesima usque Pascha in quo dicitur ps. *Confitemini* ad laudes et loco ejus dicitur ad primam ps. *Dominus regnavit decorem.* Diebus vero dominicis in quibus non dicitur tota matutina, item omni die extra dominicam in qua fit cum festo, dicitur ad primam ant. *Gratias tibi Deus*, excepto tempore a die Cene usque ad octabas Penthecostes et die commemorationis defunctorum. Quando vero fit sine festo, extra preexceptum tempus semper dicitur ad primam ant. *Gloria tibi Trinitas*. Item omni die extra idem tempus usque ad octabas Pasche tantum et exceptis dominicis in quibus dicitur tota matutina, dicuntur ad primam ps. *Deus in nomine tuo*, ps. *Beati immaculati*, ps. *Retribue* et ps. *Quicumque vult,* et post unumquemque dicitur *Gloria Patri.* Item semper dicitur ad primam post antiphonam capitulum *Domine miserere nostri,* excepto prescripto tempore a die Cene usque ad octabas Pasche tantum et die Commemorationis defunctorum. Sequitur responsorium quod cantatur ab archichoro vicario in stallo suo, cui responsorio subjungitur *Alleluia* tempore paschali et Nativitatis dominice [e] : ℟ *Jhesu Xpiste Fili(i) Dei vivi ;* sequitur versiculus qui cantatur a quodam puero, nec unquam queritur a cantore quid debeat cantari a[d] primam, terciam, VI, IX et completorium nisi responsoria completorii Quadragesime ; versiculus *Exurge Domine adjuva nos,* et cantatur ex parte chori que est prima et similiter versiculi aliarum horarum. Item prescriptum ℟ et ℣ semper dicuntur ad primam, excepto tempore a die Cene usque ad octabas Pasche et die Commemorationis defunctorum. Post versiculum sequuntur subscripte

a. Si adest puer in choro ; alioquin ipse archorus (*lire* archichorus) dicit illum. — *b.* Et ps. *Ad te Domine* sub uno *Gloria Patri.* — *c.* Et ps. *Deus in nomine.* — *d.* Et *Beati immaculati.* — *e.* Et utroque festo beati Michaelis et in commemoratione beate Marie inter octabas Epiphanie et Septuagesimam vel Purificationem, si precedat.

preces, que dicuntur ad primam omni die extra tempus preexceptum inmediate : *Kyrieleison* III, *Xpisteleison* III, *Kyrieleison* III. *Pater noster. Et ne nos, Sed libera nos. Vivet anima mea et laudabit, Et juditia tua. Erravi sicut ovis que periit, Quere servum tuum Domine. Credo in Deum, Carnis resurrectionem. Vitam eternam. Verba mea auribus, Intellige clamorem. Intende voci orationis mee, Rex meus. Quoniam ad te orabo Domine, Mane exaudies. Repleatur os meum laude, Ut cantem. Domine averte faciem, Et omnes iniquitates. Cor mundum crea, Spiritum rectum. Ne proicias me, Et spiritum sanctum. Redde michi letitiam, Et spiritu principali. Eripe me Domine ab homine, A viro iniquo. Eripe me de inimicis, Et ab insurgentibus. Eripe me de operantibus, Et de viri[s] sanguinum. Sic psalmum dicam, Ut reddam vota. Exaudi nos Deus salutaris, Spes omnium. Deus in adjutorium meum, Domine ad adjuvandum.* [10] *Sanctus Deus Sanctus fortis, Agnus Dei qui tollis. Benedic anima mea Domino, Et omnia que intra. Benedic anima, Et noli oblivisci. Qui propiciatur omnibus iniquitatibus, Qui sanat. Qui redimit de interitu, Qui coronat te. Qui replet in bonis, Renovabitur ut aquile. Confiteor Deo* (etc.) [a] *; Misereatur vestri, Absolutionem* etc. *Deus vitam meam, Posuisti lacrimas. Delictum meum cognitum, Et injusticiam. Dignare Domine die, Sine peccato. Miserere nostri Domine, Domine miserere nostri. Fiat misericordia tua Domine super nos, Quemadmodum.* Si fiat de matutina super ebdomadam sequitur : *Exaudi Domine vocem meam qua, Miserere mei et exaudi me.* Postea sequitur totus psalmus *Miserere mei Deus ;* et si sit in Adventu vel in aliquo IIII temporum vel a die Cinerum usque ad diem Cene, post eundem psalmum et *Gloria Patri* sequitur secundus psalmus penitentialis cum *Gloria Patri* in fine et *Alleluia* vel *Laus tibi Domine* pro tempore. Si vero extra preexcepta tempora fiat super ebdomadam de matutina, dicto *Exaudi Domine vocem meam,* etc., sequitur ps. *Miserere mei Deus* solus cum *Gloria Patri* in fine et *Alleluia* (et) [b] *Laus tibi Domine* pro tempore ; et quotiens dicitur ps. *Miserere mei Deus* intra preces, sequitur in ipsis precibus : *Exurge Domine adjuva, Et libera nos ;* quando vero non dicitur idem psalmus, dicto ad primam *Fiat misericordia tua* sequitur *Domine Deus virtutum converte nos, Ostende faciem tuam. Domine exaudi orationem, Et clamor. Dominus vobiscum, Et cum spiritu tuo ;* oratio que cum sequentibus dicitur singulis diebus ad primam, excepto tempore a die Cene usque ad octabas Pasche et die Commemorationis defunctorum, et nota quia ad omnes horas finiuntur

a. Et cetera, et fit confessio sicut predictum est in completorio diei precedentis. — *b.* Vel.

orationes in modum lectionis : oratio *Omnipotens sempiterne Deus dirige. Dominus vobiscum, Et cum spiritu tuo. Benedicamus Domino, Deo gratias.* Si fiat sine festo extra octabas, secuntur psalmi familiares [1] et postea prima de beata Maria ; si vero non fiat sine festo, non dicuntur psalmi familiares, et si fiat duplex festum non dicitur etiam de beata Virgine. Deinde itur in capitulum et puer cujus interest, legit etatem lune et quorum sanctorum memoria in crastino habeatur, prout in libro capituli qui dicitur Martirologium continetur ; quibus lectis, dicit sacerdos stans juxta puerum ad pulpitum [a] sine *Oremus : Isti sancti et omnes alii intercedant,* etc. ; sequitur *Deus in adjutorium,* etc. III ; *Kyrieleison* III, *Xpisteleison* III, *Kyrieleison* III [b]. *Pater noster. Et ne nos, Sed libera nos. Et veniat super nos, Et salutare tuum. Et respice in servos, Et in opera. Et sit splendor, Et opera manuum tuarum* [2]. Oratio *Actiones nostras quesumus. Dominus vobiscum, Et cum spiritu.* [v°] *Benedicamus Domino, Deo gratias.* Post hec legit puer nomina eorum quorum debent obitus in crastino celebrari, et dicit in fine *Anime quorum requiescant in pace.* Respondent omnes *Amen.* Sequitur totus ps. *Miserere mei Deus,* et in fine *Kyrieleison, Xpisteleison, Kyrieleison. Pater noster. Et ne nos, Sed libera. Requiem eternam, Et lux perpetua. Requiescant in pace, Amen. Dominus vobiscum, Et cum spiritu tuo.* Oratio *Absolve* (et oratio *Fidelium* sub uno fine, *Requiescant in pace, Amen*) [c]. Tunc dicat puer *Jube donne benedicere,* et episcopus, si presens est, vel, si ipse abest, decanus [d], vel, si abest uterque, sacerdos ebdomadarius det benedictionem dicens *Deus misereatur nostri et det nobis pacem,* et chorus respondens *Amen* resideat, et legat puer de regula, donec ille qui dedit benedictionem, dicat *Tu autem Domine* etc. [e]. Si autem, puero eandem lectionem jam legente, supervenerit episcopus vel decanus, majoris istorum erit dicere *Tu autem* [f]. Finita igitur lectione, si fuerit sabbatum seu vigilia festi duplicis, non tamen Resurrectionis dominice nec commemorationis defunctorum, puer tabulam leget statim ; a quarta enim feria ante eandem Resurrectionem usque ad octabas ipsius Resurrectionis non intratur capitulum ad legendum nec die commemorationis defunc-

a. Ex parte chori que est prima in tabula : *Preciosa est in conspectu Domini mors sanctorum ejus ;* sequitur. — *b. Exponctué.* — *c. Per Xpistum Dominum nostrum* in fine. — *d.* Si ipse est sacerdos. — *e.* Si tamen episcopus non sit presens, et decanus sit presens, dicet ipse *Tu autem,* licet ipse non sit sacerdos. — *f.* Item nota : quotiens fit festum duplex de sanctis, tenetur puer legere in supellicio tantum ; aliis autem diebus a festo sancti Michaelis usque ad diem Cene, in capa cum supellicio.

1. *Psaumes que l'on récitait après les différentes heures de l'office les jours de férie* (*voir plus loin*). — 2. *Lire* nostrarum.

torum [a]; aliis autem diebus debet terminari hora ista modo prescripto.

Omni die dicitur ad III sequens hymnus, excepto tempore a die Cene usque ad octabas Pasche et die Penthecostes et die Commemorationis defunctorum. Cantus in duplicibus festis extra temporale Adventus et extra temporale a LXX usque ad Pascha, quia in duplicibus festis temporalis infra eadem tempora non variatur cantus super hymnos prime, III, VI et none a cantu qui cantatur super eosdem hymnos dominicis [b], cum fit de temporali non cum duplici festo [c]:

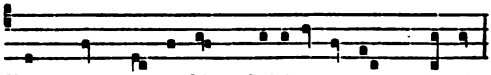

Cantus cum fit festum non duplex et cum fit festum duplex de Adventu, Septuagesima et Quadragesima :

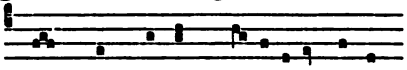

Cantus sine festo, et iste idem cantus cantatur ad VI et IX super hymnos proprios sine festo :

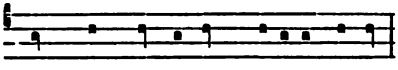

[d] Psalmi subnotati dicuntur ad III omni die cum *Gloria Patri* in fine cujuslibet, preterquam in die Commemorationis defunctorum et a die Cene usque ad diem Pasche : [*11*] ps. *Legem pone,* ps. *Memor esto,* ps. *Bonitatem.* Et nota quia semper ad primam elevatur in duplici tono ps. *Quicumque vult*, et similiter ultimi psalmi ad III, VI et IX. Item ad omnes horas neumatizantur antiphone in fine, excepto temporali in Passione Domini et die Commemorationis defunctorum. Item omnia capitula horarum dicuntur a sacerdote vicario in stallo suo, sive fiat cum festo sive sine festo, preterquam capitulum vesperarum cum festo : capitulum *Scientes quia hora est.* Sequens cantus in dominicis diebus tantum per Adventum :

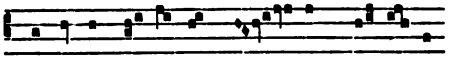

(℟) etc. cum *Alleluia* in fine. Item nota quia ad omnes horas in quibus dicitur ℟, resumitur ipsum ℟ a capite post *Gloria Patri,* preterquam ad quasdam vesperas. Sequens versiculus dicitur ad III

a. Nec die Natalis Domini nec tribus diebus sequentibus. — *b.* Diebus. — *c.* Excepta tercia dominice in Ramis palmarum. — *d.* Ant. *In illa die.*

semper quando fit de Adventu : ℣ *Timebunt gentes nomen tuum Domine.* Ad omnes horas, preterquam ad vesperas et completorium, dicitur oratio a sacerdote in stallo suo vel in prostratione si fiat de matutina. Nota quod in omni dominica Adventus dicuntur ad III prima antiphona de laudibus, ad VI secunda et ad IX tercia, ad ultimas autem vesperas dicuntur omnes. Item post unamquamque horam de die, si fiat sine festo, dicuntur psalmi familiares sicut notatur secunda feria subsequenti, et si sit extra Adventum et extra tempus Passionis usque ad octabas Pasche et excepta die Commemorationis defunctorum, post eosdem psalmos dicuntur hore de beata Virgine in eodem ordine sicut notatur secunda feria sequenti.

Hora tercia decantata, fit aqua benedicta a vicario sacerdote ebdomadario, et sic omni dominica nisi fiat festum duplex, et si duplex festum celebretur, fit ante III [a].

Hic nota quia in omni dominica fit processio, et ad decanum pertinet ordinare processiones et ad eas faciendas ministros ydoneos providere. Facta igitur aspersione cum aqua benedicta a sacerdote ebdomadario (super) [b] altaria, reliquias et in choro et super vulgus reliqu[u]m, cantore incipiente et choro excipiente antiphonam *Asperges me* cum duobus primis versibus psalmi *Miserere mei Deus* et cum *Gloria Patri* in fine, in omni dominica, excepto tempore a die Resurrectionis dominice usque ad octabas Penthecostes. Quo facto, dicit sacerdos ante altare ℣ *Ostende nobis Domine,* ℟ *Et salutare;* sequitur oratio sine *Dominus vobiscum, Exaudi nos Domine sancte Pater* [c]. Deinde fit processio sic : precedit puer urciferus [1] alba indutus et amictu sine paratura, quem sequitur acolitus [*v°*] portans crucem in capa serica ; hunc sequitur unus cero-

a. Secreto retro altare sine omni sollemnitate ; in dominicis autem aliis fit a sacerdote ebdomadario processionaliter indu(c)to inter stallum episcopi et majus candelabrum, assistentibus sibi ministris altaris similiter processionaliter indutis, videlicet uno ceroferario ad sinistram ipsius, diacono ad dexteram, juxta quem subdiacono habente vas cum sale in manu, cujus dextere assistit alter ceroferarius, versa cujuslibet facie ad septentrionem. Missalifero itaque tenente librum apertum ante sacerdotem, sic incipit ipse sacerdos : *Exorcizo te creatura salis,* signum crucis faciens super sal locis debitis, et dicens in fine : *Per eum qui venturus est judicare,* et responso *Amen,* sequitur *Oremus* et oratio *Inmensam,* et similiter crucis signaculum locis debitis ; finitur autem eadem oratio sic : *Per virtutem ejusdem Domini.* Sequitur benedictio aque, que sic incipit : *Exorcizo te creatura aqae,* super quam facit signum crucis locis debitis, et sic terminatur ex(s)orcismus: *Per eum qui venturus est ;* sequitur *Oremus* et oratio *Deus qui ad salutem,* et iterum fit crucis signum super aquam loco debito, et sic terminatur oratio : *Per Dominum nostrum.* Deinde facit commixtionem salis et aque dicens : *Conmixtio salis,* etc. Sequitur *Dominus vobiscum, Oremus* et oratio *Deus invicte,* et iterum fit crucis signum locis debitis et terminatur sic : *Per Dominum nostrum Jhesum.* — *b.* Precincto manutergio, puero a posteriori sustinente, super. — *c. Per Xpistum Dominum nostrum.*

1. *Le clerc chargé de porter le bénitier.*

ferarius, deinde missalifer, postea alius ceroferarius, omnes induti sicut urcifer(us); sequitur subdiaconus portans textum Euvangelii ante pectus supposito pulvinari, indutus alba et amictu sed paratis cum manipulo; postea diaconus in eodem paratu stola desuper redimitus; ad ultimum sequitur sacerdos similiter adornatus et amplius capa serica; deinde hos sequitur clerus, et procedunt bini et bini, minoribus precedentibus et sequentibus majoribus. Tunc, si sit in Adventu vel a LXX usque ad dominicam (in Ramis palmarum) [a], primo itur ad altare Beati Petri cantando de ipso quod cantor duxerit inchoandum; cum perventum fuerit ad altare, sacerdos aspergit illud aqua benedicta, et similiter alia cum pervenerit ad eadem, ceroferariis interim assistentibus subdiacono, uno a dextris et alio a sinistris; et sic in omni statione processionali; finito cantu ante altare dicit sacerdos versiculum, duobus ceroferariis sibi tunc assistentibus, uno ad dexteram et altero ad sinistram, tercio puero tenente ante eum librum apertum in quo dicturus est orationem: et similiter fit in omni statione processionali; versus *Exallent eum in ecclesia,* oratio *Deus qui beato Petro apostolo tuo,* etc. *Qui vivis* in fine. Tunc procedit processio in navim ecclesie, cantore incipiente et choro prosequente aliquod ℟ de Trinitate, et sic cantando sistitur in ipsa navi, ita quod majores stant versus portam majorem, alii vero descendendo versus chorum, ita quod pueri sunt ultimi, choro etiam decani a dextris et choro cantoris stante a sinistris. Responsorio igitur cantato, incipit sacerdos ant. *Te invocamus,* choro excipiente eandem; qua cantata dicit sacerdos ℣ *Benedicamus Patrem et Filium,* ℟ *Laudemus et superexaltemus;* sequitur oratio de Trinitate *Omnipotens sempiterne,* que terminatur sic: *In qua vivis,* etc., sine *Dominus vobiscum* et *Benedicamus Domino;* et sic in omni statione processionali que fit in navi (exceptis festis duplicibus) [b]; dicta oratione, vadit subdiaconus retro presbiterum et ibi recipit super textum oblationes ad fabricam, et si sit presens episcopus, vadit usque ad ipsum, cujus oblatione recepta, revertitur retro sacerdotem recepturus oblationes aliorum, quas receptas imittit [12] ipse in trunco majori, et sic offertur ab omnibus personis et canonicis in omni processione que fit in navi ecclesie et in omni dominica ad cifum leprosorum: et tunc det episcopus benedictionem, et similiter in omni processione cum fuerit presens. Deinde eat processio usque ad altare Beati Nicholai, cantore inchoante de ipso confessore aliquod ℟ sive

a. Qua cantatur *Isti sunt dies (le dimanche de la Passion).* — *b.* Quando dicitur tota matutina.

prosam, et ante altare dicitur ab ipso sacerdote ℣ *Ora pro nobis*, etc.; sequitur oratio *Deus qui beatum Nicholaum*. Deinde movetur processio usque ad altare Beati Thome martiris, cantando aliquam antiphonam de communi unius martiris quam duxerit cantor inchoandam, et ante altare dicit sacerdos ℣ *Posuisti Domine super;* sequitur oratio *Letetur ecclesia*. Deinde regreditur processio in chorum per hostium per quod itur a choro in sacrarium, cantando de beata Virgine ant. *Missus est* sine neumate in fine; et sic in omni processione; qua cantata, sacerdos stans adhuc ante altare cum cruce et omnibus ministris, ut predictum est, ordinate, dicit ℣ *Egredietur virga de radice Jesse*, ℟ *Et flos de radice;* sequitur oratio *Deus qui de beate* cum *Dominus vobiscum* in fine et *Benedicamus Domino*. Sic fit processio omnibus dominicis per Adventum; de aliis autem processionibus dicetur locis suis.

Finita processione, (induuntur) sacerdos incipiens *Introibo* et prosequens cum ministris usque *Pater noster*, diaconus et subdiaconus casulis [a], sed sacerdos more sacerdotis, alii autem suas in parte aliqua non levantes, sequitur officium quod a majori archichoro semper inchoatur, exceptis festis duplicibus [b] extra Adventum et a LXX usque ad diem Cene quociens fit de tempore. Officium *Ad te levavi;* cantato ejus versu, resumitur a capite et cantatur totum; sequitur *Gloria Patri* in duplici tono; quo dicto iterum sumitur officium a capite usque in finem, et sic quotiens fit cum festo [c]. Cum autem inchoatur *Gloria Patri*, defert subdiaconus textum apertum ad deosculandum sacerdoti; (hec tamen sollennitas non nisi in duplicibus festis temporalis vel sanctorum observatur) [d]. Et nota quod introitus misse cujuslibet dominice, in qua fit de tempore, dicitur per totam ebdomadam sequentem cum suis gradale, ℣ et *alleluia* et offertorio et communione, quotiens fit missa de tempore, nisi temporis [e] exegerit plura officia in eadem ebdomada dici, et excepto tempore quadragesimali et exceptis IIII et VI[a] feriis et sabbato in III[or] temporibus et diebus infra octabas Pasche et Penthecostes [v°] et vigilia Nathalis Domini et diebus Rogationum et Ascensionis; oratio etiam de tempore que dicitur

a. Induuntur. — *b*. Sanctorum, dominice prime Adventus, et precipuis festivitatibus temporalibus, in quibus cantor incipit capa indutus serica, et quotiens cantor induitur ad missam capa serica tantum, clericus ejus debet ei afferre capam ad stallum suum, vel ei qui ejus exequitur officium, et, missa cantata, debet eam ipse clericus referre in sacrarium; similiter fertur soli decano capa et refertur, quotiens ipse legit in capa serica lectionem aliquam; quando vero cantor suis omnibus insigniis adornatur, ipse in sacrario sumit ea. — *c*. Duplici et chorus regitur a canonicis. — *d*. Et sic quotiens fit cum festo. — *e*. Brevitas.

sabbato ad vesperas, dicitur similiter per totam sequentem ebdomadam ad missam et ad omnes horas consuetas quotiens fit de tempore, nisi in temporibus preexceptis. Post hec procedit sacerdos cum ministris ante altare, et dicit sacerdos vel episcopus ibi attendens ad eosdem : *Et ne nos, Confitemini Domino;* sequitur *Confiteor Deo;* quo dicto [a], versus altare omnibus inclinatis, convertant se sacerdos et di(c)aconus cum ceroferariis ad plebem et dicat *Absolutionem* etc., subdiacono interim sacerdotis casulam flexis genibus coram eo versus terram trahente et osculante; dehinc omnibus versis iterum ad altare, episcopus, si celebret, osculetur primo diaconum, postea subdiaconum ; postea accedunt ad altare, episcopo, si presens est et non celebret, ad sedem suam redeunte; subdiacono igitur in sinistra altaris et diacono in parte dextera constitutis, ipsi adornent altare debitis indumentis, sacerdote interim officium quod sibi incumbit prosequente ; deinde conveniant omnes tres ad dextrum cornu altaris et dicant introitum misse et *Kyrieleison*, quod scilicet *Kyrieleison* inchoatur semper ab archichoro [b] (majori) ad omnem missam cum festo non duplici [c] ; in festis enim cum IIIIor capis de stallo, cantatur a IIIIor de secundo stallo cum tropis [d]; et in aliis duplicibus inchoatur a cantore; cum autem fit sine festo, inchoatur ab archichoro qui tunc est unicus ; et in omni dominica in qua fit de matutina, dicitur in cantu subtus notato :

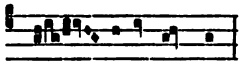

Ky — rie-ley — son

Per totum Adventum non dicitur *Gloria in excelsis Deo,* cum fit de Adventu, sed, dicto *Kyrieleison,* conversus sacerdos cum diacono ad populum dicit *Dominus vobiscum*, subdiacono procedente et flexis genibus limbum casule versus terram protrahente et deosculante, et sic ad omnem missam. Item quotiens sacerdos in missa convertit se ad populum, et diaconus similiter convertit se, preterquam in fine orationis ultime post communionem : tunc enim procedit ipse ad casulam sacerdotis et facit sicut modo diximus de subdiacono. Sequitur oratio *Excita Domine quesumus*. Finita collecta, sedenti in cathedra sacerdoti affert puer unus manutergium pulchrum et mundum, et flexis genibus ponit [*13*] illud super genua et osculatur genu ejus. Item dum dicit sacerdos collectam, exuit se subdiaconus casula retro altare et sumens Epistolarium

a. Absente episcopo. — *b*. Subarchichoro. — *c*. Et etiam in duplicibus in quibus cantor non induitur capa serica. — *d*. *D'abord* torpis.

vadit ante altare versus majus candelabrum et, inclinato capite versus altare, procedit in majus pulpitum, ubi super angulum legitur epistola quotiens fit cum festo ; et ambo archichori (et duo pueri ut diximus in processione apparati) vadunt similiter in pulpitum, qui archichori, lecta epistola, incipiunt gradale *Universi qui te*, choro excipiente illud. Quo finito, cantant ipsi archichori versum *Vias tuas*, quem semper excipit chorus in fine ; quo cantato, resumunt archichori gradale a capite, choro illud excipiente, et sic ad omnes missas in quibus dicitur gradale, exceptis gradalibus ante lectiones ; et [a] incipiunt (pueri) [b] *Alleluia*, choro excipiente, et post cantant versum *Ostende nobis Domine*, quo circa finem excepto a choro et ad finem perducto, resumunt ipsi (pueri) *Alleluia ;* et sic ad omnem missam in qua dicitur *Alleluia* unicum, et cantatur tam sequentia in dominicis Adventus quam gradale et *Alleluia* sive tractus, quotiens fit cum festo, super angulum in majori pulpito. Sequentia *Salus eterna*, que cantatur in capis sericis, et similiter in aliis dominicis per Adventum cantantur proprie sequentie, et cantatur primus versus a duobus de stallo, secundus a duobus de secunda forma, et sic alternatim, a medio vero ultimi versus cantant omnes pariter ; sequentia vero *Qui regis* sola cantatur tota a duobus de stallo. Lecta igitur epistola *Scientes quia hora est*, regreditur subdiaconus et veniens coram episcopo, si presens est, genu flexo petit benedictionem dicens *Benedicite*, et episcopus signans eum dicit *Benedictus tu et benedictus sermo oris tui in nomine Patris*, etc. Tunc, si presens est episcopus et non celebrat, vadit ad sinistram partem altaris et ibi deponit librum in quo ipse legit ; alioquin, antequam petat benedictionem a sacerdote, deponit librum, ut dictum est, et tunc mittit parvum pulpitum super cornu altaris sinistrum et ponit Missale super illud ; et si presens non fuerit episcopus, vel si presens fuerit et celebret, tunc demum vadit ad eum, vel ad alium sacerdotem qui celebrat et petit benedictionem, ut predixi, et deosculatur [v^e] genu ejus. Quo facto, lavat ipse manus suas, pueris altari assistentibus ministrantibus sibi aquam et manutergium ; postea portat ipse sollempniter super altare benedictum corporalia non nuda, sed panno ad hoc dedito involuta, et sensim deponit ea ibi et relinquit ea nuda [c] ; pannum vero in quo erant involùta, dimittit in sinistra parte altaris ; et tunc regreditur ad locum ubi sumpsit ea, et, denudatis calice et

a. Excepto gradale in dominica qua cantatur officium *Reminiscere*, et gradale in festo sanctorum Johannis et Pauli, et. — *b.* Duo de secundo stallo in capis sericis. — *c.* Que dum sic deferuntur, debent omnes inclinare ad altare paululum assurgendo.

patena [a] et attentius mundatis, lintheaminibus etiam quibus erant involuti seorsum pariter involutis, ministrat primo super patenam [b] panes tres, si fuerit dominica, aliis vero diebus unum tantum, nisi neccesse fuerit plures poni ; deinde mittit in calicem vinum et aquam, sic de aqua ne(c) vinum colorem amittat vel saporem. Quo facto, patena calici superposita, cooperiat totum syndone ad hoc dedita et totum offerat, de loco in quo ipse stat, benedicendum sacerdoti sive episcopo, si presens fuerit, et post reponat totum in loco in quo prius erat calix et [c] sedeat juxta diaconum. Dum autem cantatur sequentia [d], lavet (diaconus) manus suas [et] extendat corporalia super altare more consueto ; pueris igitur ministrantibus illi thus in acerra cum cocleari et ignem in thuribulo, ipse, flexis genibus coram sedente in cathedra sacerdote, sumensque in clocleari de incenso dicat : *Benedicite ;* et signans sacerdos benedicat dicens : *Ab illo benedicaris in cujus honore cremaris, in nomine Patris* etc. ; tunc ponat ipse dyaconus thus in igne et surgens accipiat librum Euvangeliorum et vadat ad cornu altaris sinistrum, et elevans decenter librum versus caput suum, dicat : *Jube donne benedicere.* Surgens igitur sacerdos det, signans de loco suo, benedictionem dicens : *Dominus sit in corde tuo* etc. Si autem presens fuerit episcopus, extensis corporalibus, ut predixi, sumit subdiaconus pulvinar et textum Euvangeliorum et procedentibus coram episcopo ceroferariis, thuriferario, subdiacono et diacono, dat ipse benedictiones, ut dictum est. Tunc vadunt ordinate ad pulpitum majus, subdiacono pulvinar et textum clausum diacono deferente. Lecto igitur euvangelio *Cum appropinquasset Jhesus Jerosolimis* etc. super aquilam, et similiter in omni missa cum festo, incipit sacerdos in omni dominica *Credo in* [*14*] *unum Deum*, etc. Regrediuntur de pulpito, textum apertum super pulvinare subdiacono bajulante. Ut autem ad altare perventum fuerit, incensat diaconus sacerdotem et subdiaconus porrigit ei euvangelium ad deosculandum ; primo autem eodem modo traditur episcopo, si est presens. Hiis gestis, procedunt subdiaconus cum texto clauso et puer ante eum ferens thuribulum cum incenso in chorum, et puer primo incensat archichorum ex parte decani et tunc datur ei textum ad deosculandum ; inde intrant stalla altiora ex parte decani per introitum stalli sui, et similiter incensantur et textum deosculantur, secundum ordinem in quo sedent, omnes quotquot inveniuntur in illis

a. D'abord platena. — *b. D'abord* platenam. — *c.* Resumpta casula. — *d.* Diaconus, deposita casula et plicata, resumat eam more stole sue et.

stallis, procedendo a stallo decani usque ad stallum episcopi. Quo peracto, omni eodem modo et eodem ordine incensantur et deosculantur textum primo archichorus et deinde omnes qui sunt in stallo superiori ex parte cantoris, incipiendo a stallo ipsius cantoris usque ad stallum thesaurarii. Et nota quod textum datur deosculandum sacerdotibus apertum, ceteris vero clausum. Hoc completo, redeunt ad dextrum cornu altaris subdiaconus et puer thurifer antecedens. Cantato igitur offertorio *Ad te Domine,* vel etiam dum adhuc cantatur, acolitus transverso pallio preindutus afferat ibidem subdiacono calicem sollempniter, sicut ipse subdiaconus illum dimiserat sindone super tectum, quem subdiaconus discooperiens reverenter accipiat in manibus cum sui brachiis manipuli, patenam cum oblata, quam dyaconus accipiat de manu ejus cum suo similiter manipulo et tradat eam sacerdoti; tandem subdiaconus sumens de manu acoliti calicem cum sindone, ipso acolito deosculante manum ejus, tradat eum dyacono dicens: *Totum,* et osculetur ipse subdiaconus manum diaconi; tunc procedens acolitus stet ante majus candelabrum. Recipiens igitur diaconus calicem similiter cum sindone, tradat illum sacerdoti dicens: *Totum,* et osculetur manum ejus. Tunc sacerdos signans calicem accipiat sine sindone et ponat illum loco debito; deinde diaconus accipiens patenam cum sindone tradat eam subdiacono, qui deosculans [v^o] manum ejus cum sindone recipiat eam et tradat eam acolito ubi ipse stat, parte syndonis supposita ipsi patene et parte alia eandem protegente, et osculetur acolitus manum ejus in recipiendo. Tunc calice a sacerdote incensato primo ter in modum crucis, deinde ter in circuitu, incensata etiam parte altaris anteriori ab eodem, sumens [a] diaconus thuribulum de manu ejus incenset ipsum sacerdotem ter, et post, flexis genibus, atrahat versus terram limbum [b] casule ejus anteriorem, et surgens incenset capsas, si que sunt super altare, deinde ipsum altare primo in parte sinistra, deinde in dextera, deinde armariolum in quo Corpus dominicum reponitur, postea altare Beatorum Ravenni et Rasiphi et sanctorum reliquias prope altare existentes; et fit hujusmodi incensatio in omni missa. Et dum ista aguntur, si est qui offerat, recipiat sacerdos oblationes; et post, lotis manibus, prosequatur officium misse, diacono retro eum, subdiacono autem retro stantibus in ordine; et dum sacerdos convertit se ad populum, serviat ei subdiaconus sicut ante primam collectam. Secreta *Hec sacra nos Domine.* Dum autem inceperit pri-

a. D'abord summus. — *b. Addition.*

mum *Per omnia*, puer ad hoc deditus incenset primo diaconum, deinde subdiaconum, postea acolitum cum patena ter, et sic ad omnem missam [a], et postea totum chorum ordine quo dictum est superius, excepto quod ceroferarii non incensantur ad missam nisi steterint in choro cum aliis. Quando vero fit sine festo, nunquam incensatur chorus. Cum igitur perventum fuerit ad *Sanctus*, procedant diaconus et subdiaconus ad cornu altaris dextrum et ibi cum sacerdote dicant : *Sanctus* etc. usque in finem. Postea diaconus, lotis manibus suis, revertatur ipse et subdiaconus ad loca in quibus stabant prius ; et videat diaconus ut sit promptus vertere folia Missalis, cum opus fuerit, et juvare sacerdotem in quibus poterit et sibi licuerit. Majoris autem archichori semper est inchoare *Sanctus* et *Agnus Dei*, exceptis festis duplicibus (extra Adventum et extra tempus a LXX) [b] usque ad diem Cene (cum fit de tempore) [c] ; in duplicibus autem, preterquam in preexceptis, interest cantoris inchoare *Sanctus* et *Agnus*, excepta tamen missa pro defunctis. [*15*]

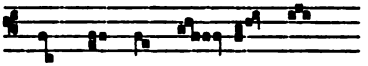

Sanctus Sanc—tus Sanc-tus (Sanctus)

Sanctus subscriptus consuevit [d] cantari dominicis diebus in quibus fit de dominica. Videat etiam diaconus ut, cum sacerdos venerit ad locum illum *Per quem hec omnia Domine semper bona creas*, sit juxta latus ejus dextrum et, dum dixerit sacerdos *Et prestas nobis*, sullevet ipse diaconus duobus digitis suis dextrum *(Sanctus Sanctus)* cornu corporalis quo calix tegitur, donec sacerdos resumat illud et iterum cooperiat calicem ; tunc osculetur diaconus dextrum humerum sacerdotis et postea altare, et sic redeat ad locum suum. Dum igitur sacerdos inceperit *Pater noster* et dixerit *Sicut in celo et in terra*, ret[r]ocedat subdiaconus et capiat de manu acoliti patenam discoopertam cum syndone, et osculetur acolitus manum ejus et eat retro altare ; ferat itaque subdiaconus sic patenam (et) [ad] diaconum ; quo accipiente eam cum sindone, osculetur subdiaconus manum ejus ; sed et similiter eat diaconus ad dextrum latus sacerdotis et tenens in alto patenam, cum petierit, tradat ei, syndone retenta, et osculetur manum ejus. Tunc diaconus syndonem plicatam more consueto deponat in parte sinistra altaris, reverso subdiacono ad locum suum ; et cum dixerit sacerdos *Pax Domini* etc. inchoat major archichorus, cujus semper inte-

a. Et si sit duplex festum cum IIII" capis, incensant bini. — *b.* Preterquam duplicibus temporalis a Septuagesima. — *c.* Qua die incipit cantor, si fiat consecratio crismatis. — *d. D'abord* consueverunt.

rest tantum, sicut dictum est in exceptione *Sanctus Sanctus*, incipit, inquam, *Agnus Dei :*

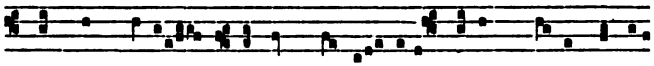

Agnus' De-i. Agnus De-i. Agnus De-i. (Agnus Dei) [a],

diacono et subdiacono procedentibus ad altare sicut processerunt ad *Sanctus*, et juvent sacerdotem in prosecutione *Agnus Dei;* quo ter dicto ab eis, redeat uterque in locum suum. Primo igitur *Agnus Dei* terminato in choro, eodem choro subticente, hora debita procedat diaconus ad dextrum cornu altaris, et dum obtulerit sacerdos, recipiat pacem ab eo et ferat episcopo, si est presens ; deinde in dextro hostio jenarum in introitu chori det ipse pacem congregatis ibidem, primo (archichoro et deinde subarchichoro) [b] ; et postea revertens det subdiacono et subdiaconus circonstantibus. [v^o] Tunc autem det aliquis ex pueris ministrantibus altari librum apertum osculandum diacono et postea feminis si alique sint presentes ; pueris autem nunquam datur pax ; archichori ergo, pace recepta a diacono, ferant pacem unus decano vel ei qui fuerit prop(r)ior sedi ejus in stallo superiori, alius autem archichorus det similiter cantori vel ei qui fuerit prop(r)ior sedi ejus in stallo similiter altiori ; deinde dent pacem similiter quilibet in choro suo, unus scilicet cancellario vel ei qui est prop(r)ior etc., alter vero thesaurario vel ei qui est prop(r)ior etc.; deinde similiter dent pacem unus hinc et alter hinc hiis quos invenerint prop(r)iores altari in secundo stallo [c]. Postea incipiat, cujus interest, *Agnus Dei* secundo [et] tercio, et dum communicaverit sacerdos, incipiat archichorus communionem *Dominus dabit benignitatem :* ejus enim semper est inchoare officium, ut predixi, offertorium, *Sanctus*, *Agnus* et communionem, exceptis duplicibus festis extra (Adventum), LXX et XL, cum fit de tempore, et nunquam incipit aliquid horum nisi petita licentia a cant(at)ore, preter *Sanctus* et *Agnus ;* quando autem fit pro defunctis, nunquam requiritur ejus assensus ab hiis qui cantare debent. Cantata communione, recedunt archichori in revestiarium, precedentibus minoribus et majoribus subsequentibus, cantore etiam, si executus est in insigniis suis officium suum ea die, ultimo subsequente, et ibi deponunt capas

a. Agnus prescriptus consuevit cantari dominicis diebus, quando fit de matutina. — *b.* Rectori chori ex parte decani, deinde alii ex parte alia. — *c.* Si autem fuerint quatuor chori rectores, duo primi dant statim suis subarchichoris, et postea ipsi majores dant unus in capite chori versus decanum et alius in capite alterius chori ex parte cantoris, et similiter subarchichori unus propinquiori altari ex parte cancellarii et alius propinquiori altari ex parte thesaurarii.

sericas. Item acoliti est in omni missa ministrare in altari sacerdoti vinum post communionem, et tunc debet tenere urceolum vinarium manu sua protecta pallio, quo eum indui jam predixi. Hac administratione peracta, reponat ipse acolitus urceolum in armariolo et procedat, sicut est indutus pallio, ad cornu altaris sinistrum et stet ibi : diaconus autem ferat Missale cum manutergio super dextrum cornu ipsius altaris, subdiacono pulpitum super quod erat Missale amovente, qui statim redeat ad partem sinistram altaris inter sacerdotem et acolitum, et stet ibi. In omni autem dominica, dum communicat sacerdos, sumat diaconus sindonem in sinistra [*16*] parte altaris repositam et, duobus ceroferariis precedentibus, afferat in pixide alte cum magna veneratione Corpus dominicum de loco suo super cornu dextrum altaris ; quo sumpto a sacerdote, et ab ipso repositis in pixide duabus hostiis innovatis, referat diaconus cum eadem sollempnitate pixidem cum Corpore ad locum ubi erat prius, et postea sindonem in sinistram altaris, et ipse stet ibi inter sacerdotem et subdiaconum. Celebrata igitur communione et expiatione facta, lotis etiam manibus sacerdotis, pueris qui altari serviunt aquam sibi et manutergium ministrantibus reverenter, diacono vero interim corporalia replicante et eadem suo loco reponente, tradita etiam ab eodem patena nuda acolito, qui eam recipiat cum reverentia inter manus suas cum pallio quo induitur, et tradito per eundem calice cum superpositis corporalibus subdiacono, qui ea recipiat manibus suis syndone sepedicta protectis, sinistra ejus ipsi calici supposita, dextera vero tam calicem quam corporalia protegente, dicant et ipsi inter se communionem [a], et tunc, dum sacerdos dicturus *Dominus vobis cum* vertit se, puer thurifer habens adhuc manutergium quo sacer dos tersit manus suas super humerum suum, flexis genibus coram ipso, trahat versus terram horam casule et osculetur eam, et interim procedant subdiaconus cum corporalibus et calice, et acolitus cum patena et diaconus ante altare in eodem gradu, uno ceroferario ad dextram diaconi et altero ad sinistram acoliti stantibus, tenentibus candelabra cum cereis accensis ; et dum sacerdos post communionem dixerit *Oremus*, subjungat postcommunionem *Suscipiamus Domine misericordiam tuam*, et tunc procedant primo ceroferarii, deinde subdiaconus et acolitus ad locum ubi calix et corporalia reponi consueverunt, et ibi reponat subdiaconus calicem primo et patenam super illum, et postea corporalia super patenam

a. Tunc diaconus casula sua se iuduat sicut prius et redeat.

cum reverentia et honore, prius bene tersis et munde involutis pannis ad hoc deditis tam calice quam patena, et omnia syndone supradicta ultimo protegantur, ita tamen quod pars ipsius sindonis pedi calicis supponatur; et nota quia post omnem [v^o] missam pulsantur omnes campane in choro si fiat cum festo, excepta prima missa diei Natalis Domini et missa pro defunctis [a]; cum fit sine festo pulsatur una tantum (et si due misse dicantur in die, post primam missam nulla fit pulsatio). Hiis gestis, redeant ante altare subdiaconus in locum suum et ceroferarii, unus ad dexteram altaris et alius ad sinistram in ordine subdiaconi; et dum sacerdos post ultimam postcommunionem, si plures dicantur, verte[t] se ad plebem, procedat diaconus et serviat ipsi sacerdoti, sicut de acolito diximus nuper ante, et surgens stet ante dextrum cornu altaris et dicat: *Benedicamus Domino* vel *Ite missa est* pro tempore; et solent sumi cantus *Benedicamus* diebus festivis et *Ite missa est* in cantu *Kyrieleison* vel *Alleluia* vel alicujus ex responsis ipsius diei. Et nota quotiens fit sine festo dicitur ad missam :

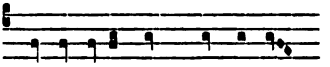

Bene-di-camus Domi-no

et in cantu isto, et quotiens dicitur *Benedicamus* a pueris, dicitur in eodem cantu. Item nota quia semper in Adventu et a LXX^a^ usque ad Pascha dicitur ad omnes missas *Benedicamus Domino*, cum fit de tempore; extra Adventum autem et extra tempus a LXX^a^ usque ad Pascha et tempus in quo fit sine festo, et excepta missa pro defunctis, semper dicitur *Ite missa est*.

Peractis misse sollenniis, redeant in sacrarium, uno ex vicariis sacerdotibus horam sextam inchoante (nisi celebretur ea die jejunium, propter quod debeat fieri pulsatio ad sextam post missam, cum fiunt due misse, que hora inchoatur tunc demum post pulsationem illam) [b]. Illis igitur revertentibus ad sacrarium, duo ceroferarii precedant omnes usque ad ipsum sacrarium, quos sequatur subdiaconus, et eum diaconus, et sacerdos diaconem. Tunc redeuntes ceroferarii, candelabris altari superpositis, iterum redeant ipsi in sacrarium; et postquam exuerint se vestimentis que in missa habuerunt, suis resumptis, possunt intrare chorum ad horam (jam) [c] inceptam, etiam post dictum *Gloria Patri* primi psalmi.

a. Nisi in sollemnitate eorum et excepta ultima missa, quando fiunt due misse. — *b*. Si vero in eodem die contingat II missas celebrare, primam scilicet de obitu, secundam de jejunio aliquo, post primam missam nulla statim sequitur pulsatio, nec statim etiam dicitur VI^a^, set post longam pulsationem factam hora competenti. — *c*. Tantum post missam continue.

quod nulli licet ad aliquam horam, nisi in casu isto [a]; nec ad missam licet alicui post lectum euvangelium.

Ad VI, hymnus semper [1], excepto tempore a die Cene usque ad octabas [17] Pasche et die Commemorationis defunctorum. Cantus in duplicibus festis extra temporale Adventus et Septuagesime usque ad Pascha, et iste idem cantus cantatur ad nonam super hymnum proprium in duplicibus festis similiter [b], extra preexcepta tempora :

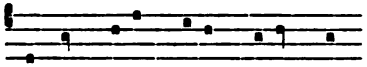

Rector potens verax Deus qui

Cantus in festis non duplicibus, et idem cantatur in eisdem festis ad IX super hymnum proprium :

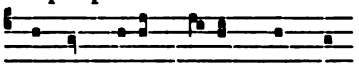

Rector potens verax De—us qui

Ant. *Jocundare :* psalmi subnotati dicuntur ad VI omni die cum *Gloria Patri* in fine cujuslibet, preterquam in die Commemorationis defunctorum et in triduo ante diem Pasche : ps. *Defecit in salutare,* ps. *Quomodo dilexi,* ps. *Iniquos odio habui ;* capitulum *Nox precessit ;* responsorium ad VI per totum Adventum cum fit de tempore ; cantus cum festo et sine festo : *Ostende nobis* etc. Sequitur versiculus qui semper dicitur ad VI cum fit de Adventu, ℣ *Memento nostri Domine in beneplacito.*

Nota quia in omni festo duplici, item omni die a festo (beati Michaelis in septembri) [c] usque ad primam secundam feriam Quadragesime semper dicitur IX statim post VI [d] ; aliis vero diebus a Pascha usque ad idem festum (beati Michaelis) non dicitur [e] donec post prandium, pulsatione facta ad eamdem, nisi sollenne jejunium celebretur, propter quod pulsetur ad VI ante missam, ut in vigiliis et quatuor temporibus [f] : tunc enim dicitur IX statim post missam [g]. Ad nonam dicitur semper sequens hynnus, excepto tempore a die Cene usque ad octabas Pasche et die Commemorationis defunctorum : hymnus *Rerum Deus tenax vigor ;* ant. *Ecce Dominus veniet :* psalmi subnotati dicuntur ad IX omni die cum *Gloria Patri* in fine cujuslibet, preterquam in die Commemorationis defunctorum et a die Cene usque ad diem Pasche : ps. *Mirabilia*

a. Et ad complectorium illis tantum qui interfuerint majoribus vesperis. — *b.* Quando canonici regunt chorum. — *c.* Omnium sanctorum. — *d.* Nisi fiant due misse ; tunc enim dicitur sexta statim post primam missam et nona post ultimam missam statim. — *e.* Nona. — *f.* Vel nisi casu aliquo necessario urgente. — *g.* Ut supra dictum est.

1. *Sous-entendu* cantatur.

testimonia, ps. *Clamavi in toto corde*, ps. *Principes persecuti sunt* : capitulum *Non in comessationibus* ; responsorium ad IX per totum Adventum cum fit de temporali : cantus cum festo et sine festo *Super te Jerusalem*, etc. ; versiculus ad IX, quotiens fit de Adventu, *Domine Deus virtutum converte nos*.

Ad vesperas, [v°] antiphone de laudibus ; psalmi subnotati dicuntur ad vesperas dominicarum per totum annum cum fit de temporali, nisi festum duplex in crastino celebretur quod aliter fieri exposcat, et dicitur *Gloria Patri* in fine cujuslibet : ps. *Dixit Dominus*, ps. *Confitebor tibi Domine in toto corde meo in consilio*, ps. *Beatus vir qui timet Dominum*, ps. *Laudate pueri*, ps. *In exitu Israel* ; capitulum *Scientes quia hora est* ; ℟ *Letentur celi* ; hymnus, ℣ ut supra ; ant. *Ne timeas Maria*, ps. *Magnificat*. — Completorium, ut supra.

Feria secunda, ad matutinas, invitatorium quod semper dicitur per totum Adventum cum fit de ipso Adventu sine festo : invitatorium *Regem venturum Dominum* etc. ; hymnus *Verbum supernum* ; ant. *Dominus defensor* ; ps. *Dominus illuminatio* et alii psalmi et antiphone sicut notatur plenius feria II post dominicam post octabas Epiphanie ; et similiter intellige de psalmis et antiphonis uniuscujusque ferie istius ebdomade et consimilium feriarum sequentium ebdomadarum per totum Adventum, sicut dicitur in consimilibus feriis septimane post dictas octabas. Item quotiens dicitur tota matutina super ebdomadam, finita ultima antiphona nocturnali et dicto versiculo, fit universalis prostratio usquequo dictum fuerit *Pater noster*. Quo dicto, surgunt omnes et dicit sacerdos *Et ne nos* ; que tamen prostratio non fit feria quarta quatuor temporum in Adventu nec in vigilia Natalis Domini. Responsoria sumuntur de hystoria precedenti et similiter sequentibus feriis istius ebdomade, cum fit de Adventu, et sumuntur responsoria secundum ordinem, primo tamen nunquam resumpto [a].

In laudibus, antiphone et psalmi sicut habetur secunda feria post dominicam qua inchoatur hystoria *Domine ne in ira* ; et similiter aliis feriis istius ebdomade. Item feriis sequentium ebdomadarum per totum Adventum, cum fit de Adventu, dicuntur in laudibus antiphone et psalmi sicut notatur in consimilibus feriis septimane qua inchoatur hystoria *Domine ne in ira*, exceptis prima, secunda, tertia, quarta, quinta et sexta feriis septimane in qua celebratur jejunium quatuor temporum, quia in illis feriis dicun-

a. ℟ vero *Ecce dies veniunt* non dicitur donec post ℟ *Letentur*.

tur in laudibus propric antiphone : psalmi autem non mutantur. Capitulum quod dicitur per totum Adventum ad matutinas, cum fit de Adventu super ebdomadam, excepta quarta feria quatuor temporum : *Ecce dies veniunt* etc. Hymnus, ℣, ut supra ; ant. *Jerusalem respice*, ps. *Benedictus ;* post quem psalmum, [*18*] dum cantatur eadem antiphona, vadit sacerdos ebdomadarius ante jenas in choro et, finita antiphona, ipse super scabellum ibidem paratum, ceteri autem omnes in choro ante stalla sua prosternant se, et inchoent preces subscriptas, que semper dicuntur ad matutinas et ad vesperas eodem modo, quotiens fit de matutina super ebdomadam, exceptis matutinis quarte ferie post terciam dominicam Adventus ; preces : *Kyrieleison* III, et inchoatur ex parte chori que est prima in tabula ; *Xpisteleison* III, *Kyrieleison* III ; sequitur *Pater noster ;* quo dicto, dicit sacerdos : *Et ne nos, Sed libera nos. Ego dixi Domine, Sana animam. Convertere Domine usquequo. Et deprecabilis. Oculi Domini super. Et aures. Confiteantur tibi. Et sancti tui. Oremus pro omni gradu. Sacerdotes tui. Pro pastore nostro. Dominus conservet eum. Pro rege nostro, Domine salvum fac. Pro cuncto populo Xpistiano, Salvum fac. Pro nobismet, Fiat misericordia. Pro benefactoribus nostris, Benefac Domine. Pro fratribus nostris, Salvos fac. Pro infirmis et captivis et pere*[*grinis*]*, Libera eos Deus. Oremus pro pace. Fiat pax. Pro fidelibus Dei defunctis, Requiem eternam. Anime famulorum tuorum, Amen. Oremus etiam pro peccatis et ne, Domine ne memineris. Adjuva nos Deus salutaris, Et propter gloriam tuam. Exaudi Domine vocem meam, Miserere mei et exaudi.* Sequitur totus psalmus *Miserere mei Deus secundum*, et inchoatur ex parte chori que est prima in tabula ; et dicto *Gloria Patri* in fine sequitur ps. *Domine ne in furore* I, cum *Gloria Patri* in fine et *Alleluia* vel *Laus tibi Domine* pro tempore. Quando vero fit de matutina super ebdomadam extra Adventum et Quadragesimam et jejunia quatuor temporum, non dicitur ad horas aliquis ex psalmis penitentialibus nisi tantummodo ps. *Miserere mei Deus ;* et nota quia in jejunio quatuor temporum (Penthecostes et) septembris [a], cum fiunt prime vespere sine festo, non dicitur ad illas neque ad sequens completorium aliquis psalmus penitentialis nisi solus ps. *Miserere ;* ad ultimas vero vesperas et completorium, si fiant de dieta vel sine festo, dicuntur duo psalmi consueti tam ad vesperas quam ad completorium [b]. (Ad matutinas et ad vesperas quam ad completorium.) Ad matutinas et vesperas que terminantur cum prostra-

a. Quarta scilicet feria. — *b*. Et idem intellige de VI[a] feria.

tione, finitis psalmis penitentialibus uno vel pluribus, ut predictum est, surgens sacerdos dicit : *Exurge Domine adjuva nos, Et libera. Domine Deus virtutum, Ostende faciem. Domine exaudi orationem.* [v°] *Et clamor.* Sequitur *Dominus vobiscum* tono altiori et sollenni, *Et cum spiritu tuo.* Sequitur oratio. Post *Benedicamus* fiunt memorie, prima de sancto Andrea, si festum ejus [jam] evenerit (ante Adventum), et sic usque ad octabas festi ejus preterquam in festis duplicibus ; secunda memoria fit de beata Virgine, de qua etiam fit ab hac die usque ad vigiliam Natalis Domini prima memoria singulis diebus ad matutinas, missam et vesperas, finitis octabis dicti apostoli [a], exceptis matutinis quarte feric in jejunio quatuor temporum [b]; et semper dicitur antiphona sequens ad matutinas in commemoratione de ipsa per totum Adventum, excepta IIII feria preexcepta et exceptis diebus dominicis et festivis in quibus loco ejus dicitur ad matutinas ant. *Spiritus sanctus,* sed ad vesperas non mutatur antiphona *Ne timeas,* ant. *Angelus Domini;* ℣ ad matutinas et ad vesperas *Egredietur virga de radice;* oratio ad matutinas et ad vesperas *Deus qui de beate Marie.* Sequitur ultima memoria de omnibus sanctis, de quibus fit memoria singulis diebus non festivis per totum annum, nisi in Passione Domini et nisi fiat de octabis ; ant. ad matutinas et ad vesperas per totum Adventum *Ecce Dominus veniet et omnes sancti ejus;* ℣ ad matutinas per totum annum *Mirabilis Deus,* nisi fiat de pluribus martiribus : tunc enim dicitur ad memoriam ℣ *Exultabunt sancti;* ad vesperas (a) [c] dicitur semper ℣ *Letamini in Domino ;* prima sequens oratio dicitur primo per totum (a) [d] ad memoriam de ipsis tam ad matutinas quam ad vesperas, secunda vero dicitur tantum per Adventum statim post primam et clauduntur ambe sub uno fine : oratio *Propiciare quesumus Domine ;* oratio *Conscientias nostras.*

Nota quia in Adventu et Quadragesima non fit de aliquo sancto de quo consuetum est fieri sine festo, nisi memoria ad missam tantum. Item nota quia quotiens fit sine festo extra octabas et extra tempus ab octabis Pasche usque ad Penthecosten et exceptis matutinis quarte ferie in jejunio quatuor temporum ante Natale et exceptis vesperis octo dierum ante vigiliam Natalis Domini, dicuntur statim post memorias psalmi qui familiares dicuntur, et ad omnes horas similiter, excepto completorio, subscripto modo : ad matutinas, ps. *Domine quid multiplicati sunt* cum *Gloria Patri* in

a. Exceptis festis duplicibus et. — *b.* Si vero fiat de sanctis, finitis eisdem octabis, fit prima memoria de Adventu, secunda de eadem Virgine. — *c.* Autem. — *d.* Annum.

fine ; sequitur [19] ps. *De profundis* sine *Gloria Patri*, sed, eo finito, sequitur *Kyrieleison, Xpisteleison, Kyrieleison, Pater noster. Et ne nos, Sed libera nos. Salvos fac servos tuos, Deus meus. Anime fidelium defunctorum requiescant in pace. Amen. Dominus vobiscum, Et cum spiritu tuo.* Oratio *Famulos tuos quesumus Domine ;* oratio *Fidelium Deus omnium,* ambe sub uno fine, scilicet *Per Xpistum* [a]. Ad primam, ps. *Usquequo Domine oblivisceris* cum *Gloria Patri* in fine : ps. *De profundis* sine *Gloria Patri* in fine ; et sic ad alias horas dicitur *Gloria Patri* post primum psalmum, post secundum vero non, et semper secuntur preces ut prius ; oratio *Famulos tuos,* oratio *Animabus famulorum,* ambe sub uno fine, scilicet *Per eundem Xpistum)* [b]. Ad III, *Dominus regit me,* ps. *De profundis ;* oratio *Famulos* et oratio *Inclina Domine aurem tuam,* ambe sub uno fine [c]. Ad VI, ps. *Deus misereatur* vel, si dictus fuerit idem psalmus ad horam loco psalmi penitentialis, dicatur tunc loco ejus ps. *Deus in adjutorium ;* semper sequitur ps. *De profundis ;* oratio *Famulos,* oratio *Annue nobis Domine,* ambe sub primo fine [d]. Ad nonam, ps. *Ad te levavi oculos ;* ps. *De profundis ;* oratio *Famulos,* oratio *Absolve quesumus Domine animas,* ambe sub primo fine [e]. Ad vesperas, ps. *De profundis* solus cum *Gloria Patri* in fine et precibus, ut prius, sed subticetur *Anime fidelium* tantum ; oratio *Famulos* sola cum (primo) fine.

Item nota quia singulis diebus dicitur in choro de beata Virgine, scilicet matutine de ipsa dicuntur post matutinas dici vel post psalmos familiares diebus quibus dicuntur, et similiter prima de ipsa post primam dici vel post psalmos familiares diebus etc., et similiter dicuntur alie hore de ipsa post alias horas dici, et dicuntur omnia de ipsa sine nota, excepta die una in qualibet septimana qui [1] eligitur ad cantandum de ipsa festive, sicut statim post octabas Epiphanie invenies plenius subnotatum. Nota autem quia quod dictum est : singulis diebus dicitur in choro de beata Virgine, intelligendum est extra Adventum et extra tempus a prima dominica Passionis usque ad octabas Pasche et a die Natalis Domini usque ad octabas Epiphanie, et exceptis festis duplicibus aliorum sanctorum et temporalis.

Ad matutinas de ipsa, invitatorium *Ave Maria,* quod resumitur [f] a capite post unumquemque versum psalmi *Venite,* et dicitur idem psalmus a quodam de secunda forma in ea parte chori que prima [v^o] est in tabula, et ab eodem inchoatur invitatorium ; hymnus

a. Qui vivis. — b. Qui vivis. — c. Per Xpistum Dominum nostrum. — d. Per Xpistum. — e. Per Xpistum. — f. D'abord resumuntur.

1. *Lire* que.

Quem terra; ant. *Benedicta tu :* psalmi die dominica dicuntur *Domine Dominus noster*, ps. *Celi enarrant* et ps. *Domini est terra ;* feria secunda dicuntur psalmi *Eructavit, Deus noster* et *Fundamenta;* feria III dicuntur ps. *Cantate Domino* I, *Dominus regnavit exultet* et *Cantate* II ; feria quarta resumuntur psalmi *Domine Dominus noster* et duo sequentes : feria V^a^ resumuntur psalmi *Eructavit* et duo sequentes : feria VI^a^ resumuntur psalmi *Cantate* et duo sequentes ; sabbato iterum dicuntur tres psalmi qui dicti fuerunt in dominica, et sic omni septimana et omni die ; et nota quia prescripti novem psalmi dicuntur psalmi de beata Virgine. Versiculus dicitur ab eo qui dixit psalmum *Venite :* versiculus *Sancta Dei Genitrix;* ab eodem legitur prima lectio et dicitur versus primi responsorii ; prima lectio : *Sancta Maria virgo virginum* etc.; primum responsorium : *Sancta et immaculata,* ℣ *Benedicta tu.* Secundą lectio legitur ex alia parte chori similiter a quodam de secunda forma et ab eodem dicitur versus secundi responsorii ; lectio secunda : *Sancta Maria piarum piissima* etc. ; ℟ *Beata es Maria,* ℣ *Ave Maria.* Lectio tercia legitur a quodam canonico de secunda forma ex illa parte chori in qua lecta fuit prima lectio et ab eodem canonico dicitur versus tercii responsorii ; lectio III : *Sancta Dei Genitrix* etc. ; ℟ *Felix namque es* etc., ℣ *Ora pro populo.* Non dicitur *Te Deum laudamus,* nisi fiat festive de ipsa.

℣ ante laudes *Post partum* etc. In laudibus, ant. *Beata mater,* psalmi ut in prima dominica Adventus ; capitulum *Felix namque es ;* hymnus *O gloriosa domina ;* ℣ dicitur ab eo qui dixit psalmum *Venite,* ℣ *Elegit eam Deus* etc. ; ant. *O gloriosa Dei Genitrix* etc., ps. *Benedictus Dominus Deus Israel ;* oratio *Concede nos famulos.* Si vero fuerit inter octabas Epiphanie et Purificationem vel Septuagesimam, si ipsa precesserit Purificationem, dicitur oratio *Deus qui salutis eterne,* et similiter ad vesperas ; ad horas autem dicuntur semper orationes subnotate.

Ad primam, hymnus qui dicitur ad omnes horas de ipsa (que sit) cum [sic] fit de eadem in choro, hymnus *Memento salutis auctor* etc. ; hunc versum sequitur versus *Gloria tibi Domine qui natus es,* etc. : ant. *Beata mater,* ps. *Beatus vir,* ps. *Quare fremuerunt,* ps. *Domine quid multiplicati sunt* et ps. *Laudate Dominum omnes gentes ;* capitulum *Ab initio et ante seculum ;* responsorium dicitur ab uno de secunda forma et versiculus etiam, et similiter ad omnes alias horas de ipsa, ℟ *Ave* [*20*] *Maria,* etc., ℣ *Sancta Dei Genitrix ;* oratio *Concede misericors Deus fragilitati*(*s*) *nostre,* etc

Ad III, ant. *Dignare me,* ps. *Ad Dominum cum tribularer,* ps.

Levavi oculos, ps. *Letatus sum*; capitulum *Et sic in Syon*; ℟ *Sancta Dei Genitrix* etc., ℣ *Post partum*; oratio *Protege quesumus Domine famulos tuos*, etc.

Ad VI, ant. *Sub tuam protectionem*, ps. *Ad te levavi*, ps. *Nisi quia Dominus*, ps. *Qui confidunt*; capitulum *Et radicavi in populo*; ℟ *Post partum*, ℣ *Speciosa facta es*; oratio *Famulorum tuorum quesumus Domine delictis*, etc.

Ad IX, ant. *In prole Mater*, ps. *In convertendo Dominus*, ps. *Nisi Dominus edificaverit*, ps. *Beati omnes qui timent*; capitulum *Paradisi porta*; ℟ *Speciosa facta es*, ℣ *Elegit eam Deus* vel *Ora pro nobis sancta Dei Genitrix*, si scilicet die illa factum fuerit de alia aliqua sancta; oratio *Beate et gloriose semperque virginis*.

Ad vesperas, ant. *Post partum virgo* sola, psalmi qui dicuntur de beata Virgine, scilicet ps. *Letatus sum*, ps. *Ad te*, ps. *Nisi quia Dominus*, ps. *Qui confidunt*, ps. *In convertendo*. Cum autem dicitur feria III vespera ferialis, non resumuntur ad vesperas ejusdem Virginis psalmi prenotati, sed dicuntur psalmi de Natali. Capitulum *Beata es Maria*; hymnus *Ave maris stella*, ℣ *Sancta Dei Genitrix*; ant. *Sancta Maria succurre*; oratio *Concede nos*.

Ad completorium, ant. *Cum jocunditate*, ps. *Usquequo Domine*, ps. *Judica me Deus*, ps. *Sepe expugnaverunt*, ps. *Domine non est*; capitulum *Sicut cynamomum*; hymnus *Virgo singularis inter omnes mitis*; ℣ *Elegit eam*; ant. *Sub tuum presidium*, ps. *Nunc dimittis*; oratio *Gratiam tuam*.

Ad III, ant. *Veni et libera nos*; hec antiphona cum sequenti capitulo dicitur ad III per totum Adventum, cum fit de eo super ebdomadam, exceptis II^{a}, III^{a}, IIII, V^{a} et VI^{a} feriis septimane in qua celebratur jejunium quatuor temporum et excepta vigilia Natalis Domini. Capitula omnium horarum dicuntur a sacerdote in stallo. Sequens capitulum dicitur ad III, quotiens fit de Adventu sine festo, *Qui venturus est*. Responsorium sequens dicitur in cantu subnotato ad terciam quotiens fit de Adventu sine festo :

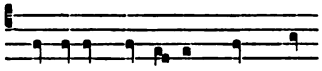

Preces que sequuntur dicuntur in prostratione, ita quod nec sacerdos exit sedem suam, per totum annum, quotiens fit de matutina sine festo ; ad III, VI et IX, *Kyrieleison* III, *Xpisteleison* III, *Kyrieleison* III ; *Pater noster*, *Et ne*. *Ego dixi Domine*, *Sana animam*. *Convertere Domine*, *Et deprecabilis*. *Oculi* [*v°*] *Domini*. *Et aures ejus*. *Confiteantur tibi*, *Et sancti tui*. *Sacerdotes tui*, *Et sancti tui*. *Domine salvum*

fac, Et exaudi nos. Salvum fac populum, [Et benedic]. Fiat misericordia, Quemadmodum. Fiat pax, Et habundantia. Oremus pro fidelibus defunctis Dei, Requiem eternam. Anime famulorum[a] *tuorum requiescant, Amen. Oremus etiam pro peccatis et negligentiis, Domine ne memineris. Adjuva nos Deus, Et propter gloriam. Exaudi Domine vocem, Miserere.* Sequitur totus psalmus *Miserere mei Deus* et postea ps. *Domine ne in furore* II, in Adventu scilicet et a die Cinerum usque ad diem Cene et in quatuor temporibus, et in hiis omnibus[1] intellige cum fit de matutina ; in aliis vero temporibus, cum fit de matutina super ebdomadam, non dicuntur psalmi penitentiales ad horas nisi solus ps. *Miserere mei Deus,* qui dicitur ad omnes horas quando fit de matutina cum precibus. Sequitur in precibus *Exurge Domine* etc., ut supra ad matutinas, nec surgit sacerdos a prostratione donec in fine orationis, que etiam terminatur, ut predictum est, in modum lectionis ; et similiter fit ad VI et IX.

Post terciam procedunt sacerdos, ministri ad altare misse sollennia, sicut dictum est, peracturi, unico tamen ceroferario precedente, qui deponit candelabrum ante altare in parte (altera) [b] ; diaconus etiam et subdiaconus induuntur casulis, ut die precedenti ; et sic per totum Adventum et a Septuagesima usque ad Pascha cum cantatur de temporali, excepto triduo ante Pascha, ita tamen quod dies Cene non excipiatur, nisi fiat in ecclesia illa consecratio (illa) crismatis ; aliis vero diebus per totum annum induuntur diaconus dalmatica et subdiaconus tunica, exceptis missis pro defunctis in quibus albis tantum induuntur. Officium per totam istam ebdomadam, cum cantatur de Adventu, *Ad te levavi,* et statim post versum sequitur *Gloria Patri,* post quem [c] (et) demum resumitur officium a capite, et sic quotiens fit sine festo. Quo officio terminato, procedit archichorus in aliam partem chori et incipit *Kyrieleison*

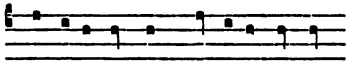

in cantu prenotato, et in eodem cantu cantatur *Kyrieleison* ad missam quotiens fit sine festo. Nota quotiens fit sine festo, non dicitur ad missam *Gloria in excelsis Deo,* nec sequentia, nec *Credo in unum Deum,* nec *Ite missa est,* sed loco ejus dicitur in cantu isto *(Benedicamus)* [*21*]

a. Famularumque. — *b.* Dextera. — *c.* Quod.
1. *Sous-entendu* temporibus.

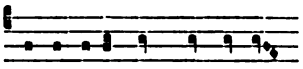

Be-ne-dica-mus Domino

et hoc per totum annum. Quando vero fit festum etiam in lectionum tantum, dicitur *Gloria in excelsis* et *Ite missa est*, sed *Credo* nunquam nisi in commemoratione beate Marie et in tempore paschali cum fit de tempore vel de quibusdam festis sanctorum, de quibus dicetur locis suis ; et quotiens dicitur *Credo*, defertur textum in choro post euvangelium ad deosculandum, sicut predictum est : alias vero nunquam defertur. Item singulis diebus dominicis, item singulis festis duplicibus, nisi fiat pro defunctis, item singulis festis beate Marie, apostolorum, item beati Laurentii, beati Vincentii et cum fit de octabis apostolorum cum festo, dicitur *Credo in unum*. Oratio *Excita;* gradale, *Alleluia*, offertorium et communio, ut die precedenti, et sic per totam ebdomadam, cum cantatur de Adventu ; epistola et evangelium, sicut in die precedenti, et sic per totam ebdomadam cum cantatur de Adventu, exceptis IIII[a] et VI[a] feriis, et legitur epistola in choro ante jenas versus dextram altaris ; in Quadragesima vero legitur inter altare et cortinam ; euvangelium vero (legitur inter altare et cortinam, euvangelium vero) legitur semper, cum fit sine festo, ante altare in (dextram) [a]. Item quotiens fit sine festo, cantatur gradale ab archichoro ante jenas in choro et ibidem cantatur *Alleluia* a puero (thuri-)[cero]ferario, qui est unicus cum fit sine festo. Item quotiens fit sine festo dicuntur in missa *Sanctus* et *Agnus* in cantibus hic notatis :

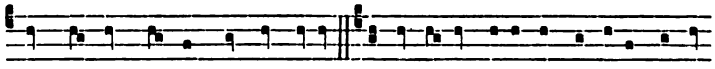

Sanctus sanctus sanctus Dominus Agnus De-i qui tollis peccata mundi

Notandum vero quia quotiens dicitur missa de temporali sine festo, cantato *Sanctus*, chorus statim facit prostrationem usque ad ultimum *Per omnia;* similiter in omni vigilia, preterquam in vigiliis Natalis, Epiphanie, Pasche, Accensionis [1] et Penthecostes. Cetera fiant sicut in die precedenti. Finita missa, revertitur sacerdos et ministri in revestiarium, unico ceroferario precedente, qui semper est unicus, cum fit sine festo, et cum legitur euvangelium, stat ipse a sinistris diaconi, subdiaconus autem retro diaconem, ut die precedenti, et sic omni die ; thuriferarius vero stat retro subdiaconum, tenens thuribulum cum igne et thure. (Item quotiens fit sine

a. In sinistram.
1. *Lire* Ascensionis.

festo, [v°] leguntur epistola et euvangelium inter chorum et altare super pulpitum ligneum et portabile, super quod premittitur pulvinar et manutergium mundum : legit autem subdiaconus ex parte dextera altaris. converso ejus vultu ad altare ; diaconus vero legit ex parte ipsius altaris sinistra, conversus ad septemtrionem).

Post missam sequitur VI, ut predictum est die precedenti. Ant. *Tuam Domine ;* capitulum *Prope est ut veniat ;* que antiphona cum ipso capitulo dicitur ad VI per totum Adventum, ita tamen ut predictum est de antiphona et capitulo ad III. Post psalmum *Miserere* sequitur ps *Deus misereatur*, nisi festum in crastino celebretur ; tunc enim non dicitur idem ps. *Deus misereatur*, sed ps. *Domine exaudi* I.

Ad IX, ant. *In tuo adventu ;* capitulum *Venite ascendamus ad montem ;* hec antiphona et hoc capitulum dicuntur per totum Adventum ad IX, ita tamen ut predictum est de antiphona et capitulo ad III. Post psalmum *Miserere* sequitur ps. *Domine exaudi* I, nisi dictus psalmus dictus fuerit ad VI ; tunc enim dicuntur ad IX post psalmum *Miserere* psalmi *De profundis* et *Domine exaudi* II cum *Gloria Patri* in fine utriusque.

Ad vesperas, antiphone et psalmi feriales sicut habetur in vesperis secunde feric post inchoatam hystoriam *Domine ne in ira*, et similiter intellige de antiphonis et psalmis vesperarum aliorum dierum per Adventum, sicut in vesperis consimilis diei post inchoatam predictam hystoriam plenius annotatur. Capitulum quod dicitur ad vesperas, quotiens fiet de Adventu sine festo, *In diebus illis salvabitur Juda ;* ant. *Leva Jerusalem*, ps. *Magnificat*. Secuntur preces, ut predictum est, cum prostratione et post ps. *Miserere* sequitur psalmus penitentialis *De profundis*, nisi festum in crastino celebretur. Cetera, ut predictum est [a].

a. Item nota : quotiens in Adventu usque ad inchoationem sollemnium antiphonarum tantum, item ab inchoatione *Domine ne in ira tua* usque ad diem Cene fit singulis diebus pro fidelibus [1] in choro, si fiant vespere sine festo, cum fit in crastino de dieta, ita quod in Adventu et a Septuagesima usque ad diem Cene fit cum IX lectionibus sine capis, nisi obitus sollemniter celebretur, alioquin fit festum duplex cum II capis. Ab inchoatione vero hystoriarum *Domine ne in ira* et *Deus omnium* fit etiam similiter pro defunctis, quotiens fit in crastino sine festo sic : si obitus alicujus lectus fuerit in capitulo, fit sine festo, tamen cum IX lectionibus, et tamen si nullius lectus fuerit, dum tamen fiat in crastino de dieta ; si vero fiat in crastino de sanctis sine festo et nullius obitus lectus fuerit, fiunt III lectiones tantum similiter sine festo, et tunc omnia dicuntur sine cantu, et dicitur unica antiphona super V psalmos ad vesperas. Item ad matutinas nisi tres psalmi et cum unica antiphona, et super quinque psalmos ad laudes unica antiphona, et dicuntur psalmi consueti alternatim in eadem ebdomada sicut dictum est de psalmis beate Marie, et similiter lectiones et ℟ia ; et quoniam sic fit pro defunctis, fit etiam prostratio sicut fit quando fit de dieta extra tempus paschale. Item nota : cum fit pro fidelibus [2] sine festo, dicta prima oratione ad matutinas et terminata sic : *Per Xpis-*

1. *Sous-entendu* defunctis. — 2. *Idem.*

Completorium, ut supra, tamen cum prostratione dicuntur preces consueti [1], prostrato ante altare sacerdote sicuti ad vesperas et matutinas, sed non surgit ipse donec in fine orationis : et sic ad omne completorium cum fit sine festo et dicitur matutina.

Feria III, invitatorium, hymnus, etc., ut predictum est II feria precedenti : ant. super *Benedictus Antequam convenirent*. Missa ut dictum est [22] die precedenti. Ad vesperas, ant. super *Magnificat Querite Dominum*.

Feria IIII, ant. *Erumpant montes*, ps. *Benedictus*. Epistola *Patientes estote :* euvangelium *Venit Johannes*. Ad vesperas, ant. *De Syon exibit lex*. ps. *Magnificat* [a].

Feria V[a], ant. *Veniet fortior me*, ps. *Benedictus*. Missa ut feria II precedenti. Ad vesperas. ant. *Expectabo Dominum*, ps. *Magnificat*.

Feria VI[a], ant. *Veniet dies*, ps. *Benedictus*. Epistola *Ecce ego mittam in fundamentum ;* euvangelium *Dicebat Johannes*. Ad vesperas, ant. *Ecce veniet Deus*, ps. *Magnificat*.

Sabbato, ant. *Syon noli timere*, ps. *Benedictus*.

Dominica secunda, ad vesperas ant. et psalmi feriales ; capitulum *Quecumque scripta sunt ;* hymnus, ℣, ut supra ; ant. *Bethleem non es minima*, ps. *Magnificat ;* oratio dicenda per totam ebdomadam cum fit de Adventu ad vesperas, matutinas, III, VI et IX, et missam, oratio *Excita quesumus Domine corda*.

Invitatorium *Deus a Libano*, ps. *Venite ;* hymni, ant., psalmi et ℣, ut supra ; primum responsorium *Jerusalem cito veniet*. II *Ecce Dominus veniet*, III *Docebit nos*, IIII *Civitas Jerusalem*, V *Ecce veniet*

tum Dominum nostrum, dicet iterum sacerdos *Oremus*, et tunc sub silencio dicent singuli orationes quas voluerint ; postea dicit sacerdos orationem, scilicet *Fidelium*, in tono precedentis. Item nota quia si obitus debeat sollemniter celebrari in Adventu, fit de eo etiam usque ad vigiliam Natalis Domini. [22] Item si sollemnes obitus evenerint in festo duplici vel diebus dominicis vel infra octabas Natalis, Pasche, Penthecostes, vel in triduo ante Pascha, semper anticipantur. Item quando fit pro fidelibus, fit de eis post omnes vesperas statim, vespere scilicet et matutine, et hoc extra Quadragesimam. Item si extra eamdem fiat sollemnis obitus, statim post terciam dicitur commendatio et statim sequitur missa de eodem obitu, et omnem missam duplicem (te) pro defunctis t[en]entur offerre omnes canonici et quatuor vicarii sacerdotes et omnes alii qui integre percipiunt tontam. Item quotiens fit pro fidelibus a festo beati Michaelis usque ad Pascha, leguntur et cantantur omnia in capis nigris, exceptis chori rectoribus. Item nota quia extra Quadragesimam diebus jejuniorum nulli licet in exequiis defunctorum cum IX lectionibus, vel cum III in tempore paschali, morari in choro ad vesperas nisi intraverit ante inceptionem secundi psalmi, vel nisi interfuerit majoribus vesperis, vel vesperis defunctorum ; in Quadragesima vero nulli licet morari ad vesperas nisi ut predictum est. Ad matutinas vero nulli licet similiter post primum psalmum, nisi fuerit ad completorium. Sequitur : Completorium, ut supra, etc.

a. Nota : quotiens quarta feria non fuerit vacua, dicetur de feria alia die vacua in eadem ebdomada, dummodo dominica dicta fuerit ; et si sexta feria tantum vacua fuerit, dicetur feria VI[a].

1. *Lire* consuete.

Dominus protector, VI *Sicut mater* ; tres ultime lectiones de omelia beati Gregorii pape [a] super euvangelium beati Luce quod incipit *Erunt signa in sole*, etc., VII ℟ *Jerusalem plantabis*, VIII *Egredietur Dominus de Samaria*, IX *Rex noster*.

In laudibus, ant. *Ecce in nubibus*, psalmi ut dominica precedenti ; ant. *Urbs fortitudinis*, ant. *Ecce apparebit*, ant. *Montes et colles*, ant. *Ecce Dominus noster* ; capitulum *Quecumque scripta sunt*, quod etiam dicitur ad tertiam et ad ultimas vesperas ; hymnus, ℣, ut supra : ant. *(Solium)* [b], ps. *Benedictus* ; memoria de beata Virgine tantum [c].

Post terciam fit aqua benedicta et processio.

Ad missam, officium *Populus Syon* ; introitus iste dicitur per totam ebdomadam cum fit de Adventu, et similiter sequentia, gradale, ℣, offertorium et communio ; epistola *Quecumque scripta sunt* ; gradale *Ex Syon*, ℣ *Congregate* ; *Alleluia Letatus sum* : super ebdomadam autem dicitur *Alleluia Virtutes celi* ; sequentia *Regnantem* ; euvangelium *Erunt signa in sole* ; offertorium *Deus tu convertens* ; secreta *Placare Domine* ; communio *Jerusalem* ; postcommunio *Refecti cibo*. Cetera non mutantur.

Ad VI, capitulum *Deus autem patientie*.

Ad IX, capitulum *Deus autem spei*.

Ad vesperas, ant. et psalmi, ut predictum est : capitulum *Quecumque* ; ant. *Beata es*, ps. *Magnificat* ; memoria de beata Virgine tantum.

Feria II, ad matutinas ant. *De celo veniet*, ps. *Benedictus*. Ad vesperas, ant. *Ecce rex venit*, ps. *Magnificat*.

Feria III, ad matutinas ant. [v°] *Super te Jerusalem*, ps. *Benedictus*. Ad vesperas ant. *Vox clamantis*, ps. *Magnificat*.

Feria IIII, ad matutinas ant. *Hic est de quo*. Epistola *Hec dicit Dominus Deus redemptor* ; euvangelium *Amen dico vobis*. Ad vesperas ant. *Syon renovaberis*.

Feria V[a], ad matutinas ant. *Tu es qui venturus es*, ps. *Benedictus*. Ad vesperas ant. *Qui post me*, ps. *Magnificat*.

Feria VI[a], ad matutinas ant. *Dicite pusillanimes*, ps. *Benedictus*. Epistola *Hec dicit Dominus Deus Audite me* ; euvangelium *Sicut scriptum est*. Ad vesperas ant. *Cantate Domino*, ps. *Magnificat*.

Sabbato, ad matutinas ant. *Levabit Dominus*, ps. *Benedictus*.

Dominica tercia, ad vesperas ant. et psalmi, ut supra ; capitulum *Sic nos existimet* ; ant. *Ante me*, ps. *Magnificat* ; oratio dicenda

a. Que incipit *Dominus ac Redemptor*. — *b*. *Super solium*. — *c*. Nisi fuerit infra octabas beati Andreę, et similiter ad vesperas.

per totam sequentem ebdomadam quotiens fiet de Adventu. videlicet ad matutinas, terciam, missam, VI^am^ et IX^am^ et vesperas, oratio *Aurem tuam*.

Invitatorium *Ecce veniet desideratus*, ps. *Venite ;* hynni, antiphone, psalmi et ℣ ut in dominicis supra ; primum ℟ *Ecce apparebit*, II ℟ *Bethleem civitas*, III ℟ *Qui venturus est*, IIII ℟ *Suscipe verbum*, V ℟ *Egypte*. VI ℟ *Prope est ;* tres ultime lectiones fiunt de omelia beati Gregorii pape [a] super euvangelium beati Mathei quod incipit *Cum audisset Johannes in vinculis ;* VII ℟ *Descendet Dominus*, VIII ℟ *Veni Domine*, IX ℟ *Ecce radix Yesse*.

In laudibus, ant. *Veniet Dominus ;* psalmi ut in dominica precedenti ; ant. *Jerusalem*, ant. *Dabo in Syon*, ant. *Montes et omnes*, ant. *Juste et pie :* capitulum *Sic nos :* ant. *Johannes autem*, ps. *Benedictus*.

Ad III, capitulum *Sic nos*.

Post terciam fit aqua benedicta et processio.

Ad missam, officium quod dicitur singulis diebus per ebdomadam sequentem, cum cantatur de Adventu, cum suis gradale, ℣, alleluia, offertorio et communione, exceptis IIII et VI^a^ feriis et sabbato : et similiter intellige de secreta et postcommunione : *Gaudete in Domino* [b] *:* epistola *Sic nos existimet ;* gradale *Qui sedes*. ℣ *Qui regis :* *Alleluia* ℣ *Excita ;* sequentia *Qui regis sceptra :* euvangelium *Cum audisset Johannes ;* offertorium *Benedixisti ;* secreta *Devotionis nostre ;* communio *Dicite pusillanimes ;* postcommunio *Imploramus Domine*.

Ad VI, capitulum *Michi autem pro minimo est*.

Ad IX, capitulum *Fratres nolite ante tempus judicare*.

Ad vesperas, ant. et psalmi, ut predictum est ; capitulum *Sic nos :* hymnus, ℣, ut supra ; ant. *Tu es qui venturus es*, ps. *Magnificat*.

Feria II^a^, ad matutinas invitatorium, ymnus, ant., psalmi et ℣, ut prenotatum est ; responsoria de hystoria ultime dominice precedentis, primo non resumpto. In laudibus ant. *Ecce veniet Dominus*, ps. *Miserere* [23] *mei Deus* et alii feriales ; ant. *Cum venerit*, ant. *Ecce jam venit*, ant. *Haurietis*, ant. *Egredietur Dominus ;* ant. *Egredietur virga*, ps. *Benedictus ;* cetera ut predictum est. Ad horas, III prime antiphone de laudibus ; cetera ut in aliis feriis precedentibus. Ad vesperas, ant. *Dicit Dominus*, ps. *Magnificat ;* cetera ut supra.

Feria III^a^, in laudibus psalmi feriales, ant. *Rorate*, ant. *Emitte*, ant. *Ut cognoscamus*, ant. *Da mercedem*, ant. *Lex per Moysen ;* ant.

a. Que incipit *Querendum*. — b. Ps. *Benedixisti*.

Tu Bethleem, ps. *Benedictus*. Ad horas III prime antiphone de laudibus : cetera ut supra. Ad vesperas ant. *Beatam*, ps. *Magnificat*.

Feria IIII[a], lectiones de omelia venerabilis Bede presbiteri [a] super euvangelium beati Luce quod incipit *Missus est angelus Gabriel :* et nota quod prima lectio legitur in majori pulpito super aquilam, processionaliter procedentibus ad eam legendam ministris neccessariis cum cruce, candelabris accensis, thuriferario cum igne et thure (revertitur sacerdos), subdiacono (cum) [sine] tunica [et] sine diacono ; legitur etiam a quodam sacerdote de stallo, alba, casula et aliis sacris induto vestibus sicut in missa, amictu capite cooperto, ramum palme in manu deferente ; qua lectione lecta, revertitur sacerdos cum ministris et stant ante altare, et tunc [b] defertur textum per subdiaconum in chorum ad deosculandum sicut moris est, et interim deponunt ceroferarii candelabra accensa in introitu chori versus altare, unum a dextris et alterum a sinistris, que, subdiacono cum texto exeunte, removentur et extinguntur ; et tunc ministri processionis vadunt ad locum consuetum, ubi exuunt se vestimentis sacris ; alie autem lectiones leguntur in loco consueto ; primum ℟ *Clama* et inchoatur a puero minori alta voce : II ℟ *Orietur*, III ℟ *Egredietur Dominus et preliabitur*. In laudibus psalmi feriales ; ant. *Consurge*, ant. *Prophete*, ant. *Spiritus Domini*, ant. *Ecce veniet Dominus ut se(e)deat*, ant. *Propter Syon ;* capitulum *Ecce virgo concipiet ;* hymnus, ℣ ut supra ; ant. *Quomodo fiet*, ps. *Benedictus ;* non dicuntur preces hac die ad matutinas, sed sequitur oratio sine ulla memoria : oratio *Presta quesumus omnipotens Deus ;* non dicuntur psalmi familiares, dicuntur tamen ad horas.

Ad primam, post ps. *Miserere mei Deus* in precibus dicuntur duo primi psalmi penitentiales et cetera ut prius. Ad horas III prime antiphone de laudibus ; oratio de dominica ; cetera ut predictum est. Post terciam [v[a]] pulsatur diu cum una campana, hora debita, ad VI ; et sic in omni solenni jejunio, excepto quod in jejuniis quatuor temporum in septimana Penthecostes pulsatur cum duabus campanis ; et die sollennis jejunii non dicitur missa donec post VI, et in eisdem diebus semper dicitur IX statim post missam.

Ad missam, officium *Rorate celi*. Nota quotiens dicitur lectio in missa, lectio, dico, una vel plures, sacerdos, ante orationem que est dicenda ante ipsam lectionem, non convertit se ad plebem, nec dicit *Dominus vobiscum*, sicut moris est in oratione ante epistolam, sed

a. Que incipit *Exordium*. — *b*. Altaribus more consueto incensatis.

conversus ad altare dicit *Oremus*. et statim sequitur oratio. nisi in Quadragesima, oratio *Presta quesumus :* lectio *Erit in novissimis.* quam legit quidam canonicus de secundo stallo in loco ubi dixi epistolam debere legi sine festo, nec exuit canonicus capam suam de choro dum legit ipsam ; et similiter leguntur omnes lectiones ad missas que fiunt sine festo. excepto tempore paschali in quo leguntur in supelliciis. Item nota quia ad decanum pertinet tradere lectiones ad missam, exceptis lectionibus prime et ultime misse Natalis Domini. Item notandum quod omnes lectiones que leguntur ad missas terminantur in fine isto : *Domus Jacob venite et ambulemus* [a] *in lumine Dei nostri.* Gradale *Tollite portas,* ℣ *Quis ascendet :* epistola *Locutus est Dominus ad Achaz ;* gradale *Prope est,* ℣ *Laudem Domini :* euvangelium *Missus est Gabriel ;* offertorium *Ave Maria ;* secreta *Accepta tibi sint ;* communio *Ecce virgo :* postcommunio *Salutaris tui.*

Ad vesperas, ant. *Dabit ei Dominus,* ps. *Magnificat :* oratio de dominica.

Feria V[a], primum ℟ *Precursor,* II ℟ *Modo veniet,* III ℟ *Videbunt gentes.* In laudibus ant. *De Syon veniet,* ant. *Convertere Domine,* ant. *De Syon veniet,* ant. *(Convertere Domine) Ecce Deus noster,* ant. *Dominus legifer ;* ant. *Vigilate animo,* ps. *Benedictus ;* sequitur [1] preces et oratio de dominica. Ad horas antiphone de laudibus ; cetera ut supra. Ad vesperas, ant. *Elevare,* ps. *Magnificat ;* secuntur preces et oratio de dominica.

Feria VI[a], lectiones de omelia venerabilis Bede [b] super euvangelium beati Luce quod incipit *Exurgens Maria ;* primum ℟ *Emitte agnum,* II ℟ *Germinaverunt* [c]. *Ad te Domine ;* ant. *Veni Domine,* ant. *Deus a Libano,* ant. *Annuntiate ;* ant. *Ex quo facta est vox,* ps. *Benedictus ;* oratio *Excita quesumus Domine.* Ad horas, antiphone [24] de laudibus : oratio de dominica. Ad missam, officium *Prope esto* [2] ; oratio *Excita ;* epistola *Egredietur virga ;* gradale *Ostende.* ℣ *Benedixisti ;* euvangelium *Exurgens ;* offertorium *Deus tu convertens ;* secreta *Muneribus nostris ;* communio *Ecce Dominus ;* postcommunio *Tui nos Domine.* Ad vesperas dicitur super psalmum *Magnificat* antiphona una de subscriptis sollempnibus [d].

Sabbato, lectiones de omelia beati Gregorii [e] super euvange-

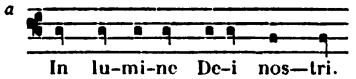

b. Que incipit *Lectio quam.* — *c.* III ℟ *Radix Yesse.* In laudibus ant. *Constantes,* psalmi feriales. — *d.* Que semper inchoantur XVII[o] kalendas januarii. — *e.* Que incipit *Redemptoris.*

1. *Lire* sequuntur. — 2. *Lire* es tu.

lium beati Luce quod incipit *Anno quinto decimo ;* primum ℟ *Montes Israel,* II ℟ *Festina,* III ℟ *Paratus esto.* In laudibus, ant. et psalmi feriales ; ant. *Omnis vallis,* ps. *Benedictus ;* secuntur preces et cetera ; oratio *Deus qui conspicis.* Ad horas, ut in feriis ante ebdomadam istam et dicitur oratio de dominica. Ad missam, officium *Veni et ostende ;* prima oratio *Deus qui conspicis,* lectio prima *Clamabunt ad Dominum,* gradale *A summo celo,* ℣ *Celi enarrant ;* omnes lectiones misse istius leguntur a canonicis de stallo altiori, ita quod v[a] legitur a persona [a] ; oratio secunda *Concede quesumus,* lectio *Letabitur deserta,* gradale *In sole,* ℣ *A summo ;* oratio tercia *Indignos nos,* lectio *Super montem excelsum,* gradale *Domine Deus virtutum,* ℣ *Excita ;* oratio quarta *Presta quesumus,* lectio *Xpisto meo Cyro,* gradale *Excita,* ℣ *Qui regis ;* oratio quinta *Preces populi,* lectio *Angelus Domini,* que tota legitur die ista ; qua lecta surgens chorus cantat versum *Hymnum dicite.* Tunc primo dicit sacerdos conversus ad plebem *Dominus vobiscum ;* sequitur oratio *Deus qui tribus pueris ;* epistola *Rogamus vos per adventum ;* tractus *Qui regis,* et cantatur a duobus vicariis de stallo altiori in capis sericis ante majus candelabrum ; euvangelium *Anno quinto decimo ;* offertorium *Exulta satis ;* secreta *Ecclesie tue ;* communio *Exultavit ;* postcommunio *Quesumus Domine Deus noster.*

Notandum quod subscripte octo antiphone sunt ille quas prenominavimus sollennes, et dicuntur ad vesperas sûper psalmum *Magnificat* per octo dies precedentes vigiliam Natalis Domini, singule singulis diebus ; hoc tamen attente notato quod ad ultimas vesperas beati Thome apostoli dicitur ad memoriam de Adventu ant. *O rex,* nec triumphatur sicut alie antiphone, etiam *O Thoma,* que dicitur ad easdem vesperas super psalmum *Magnificat,* non cantatur ter. Notandum etiam quod quando dicuntur, non fit prostratio ad vesperas, nec memoria de sanctis, nec dicuntur psalmi familiares, nec post vesperas dicitur in choro pro defunctis, nisi debeat de obitu sollenniter dici ; ad alias autem horas et ad matutinas fit prostratio, et ad VI non dicitur ps. *Deus misereatur* post psalmum *Miserere,* sed dicitur [v°] ps. *Domine exaudi* I.

Item die qua cantatur ultima, dicuntur ad nonam duo ultimi psalmi penitentiales post psalmum *Miserere* [b]. Item nota quia dum

a. Item omnia gradalia cantantur a clericis de secundo stallo. — *b.* Et nota quia cantoris est vel ejus qui exequitur ejus officium, si non sit ipse presens, significare in sero persone que debet in crastino inchoare sollemnem antiphonam, ut sibi provideat super hoc; significare dico per se ipsum, si sint ambo presentes in ecclesia, vel per archichorum, si persona sit in civitate sed non in ecclesia. — *A la suite de cette note on lit cette autre datée de 1612 :* Si episcopus est presens, deffert cantor episcopo antiphonam *O Virgo virginum ;* incipit cantor psalmum *Magnificat* cum *Gloria Patri* [1612].

cantatur hymnus, accedit vicarius archicorus ad cantorem et, accepta antiphona ab eodem, defert eam inchoandam cui preceperit ipse cantor; nota tamen quia est decani inchoare primam, cantoris secundam, cancellarii terciam, thesaurarii quartam, archidiaconi majoris qui habet sedem juxta decanum, quintam, archidiaconi qui habet sedem juxta cantorem, sextam, archidiaconi qui habet sedem juxta cancellarium, septimam, episcopi vero octavam [a], tamen ipse (et decanus) non ut alii ex precepto archichori, sed ipsius cantoris vel ejus qui exequitur officium ejus, si non est ipse presens. Item nota quia quelibet illarum octo debet cantari ter, illo cujus interest, ex trino precepto ejus cujus similiter interest, ter inchoante eandem ; cantatur autem tota, postea dicto psalmo *Magnificat* usque *Gloria Patri* tota ; deinde sequitur *Gloria Patri;* quo dicto, tercio cantatur tota [b]. Quod autem dixi : quorum interest inchoare dictas antiphonas, non infert forte neccessitatem, sed majorem ostendit dignitatem et ecclesie consuetudinem. Item diebus quibus cantantur eedem antiphone, post completorium et officium pro defunctis, si scilicet sollenniter debeat dici pro eisdem, consuevit chorus convenire in domo ejus qui sollennem antiphonam inchoavit et, luminaribus accensis honorifice, trina refici potatione, ipso choro primitus ad hoc per archichoros invitato ex precepto ejus qui antiphonam inchoavit, propter quod etiam, antiphona inchoata, accedunt archichori ad eumdem. Ant. *O sapientia,* ant. *O Adonay,* ant. *O radix Yesse,* ant. *O clavis David,* ant. *O oriens,* ant. *O rex gentium,* ant. *O Emmanuel,* ant. *O Virgo virginum;* hic nota quia die illa in qua cantatur hec ultima antiphona, non dicitur ad completorium aliquis psalmus penitentialis nec fit prostratio, ad nonam autem dicuntur duo ultimi psalmi penitentiales.

Dominica quarta, ad vesperas ant. et psalmi ut supra ; capitulum *Gaudete in Domino semper ;* hymnus, ℣ ut supra ; oratio *Excita quesumus Domine,* que etiam dicitur usque ad vigiliam Natalis Domini ad matutinas, III, missam, VI, IX et vesperas, quotiens fit de Adventu.

Invitatorium *Nascetur nobis* [25] *(filius)* [*parvulus*] ; primum ℟ *Canite tuba,* II ℟ *Non auferetur,* III ℟ *Octava decima,* IIII ℟ *Me oportet,* V ℟ *Ecce jam venit,* VI ℟ *Virgo Israel;* tres ultime lectiones de omelia beati Gregorii super euvangelium beati Johannis quod

a. Note marginale en écriture semblable à celle qui termine la note précédente : Episcopus si est presens, deffert cantor antiphonam *O Virgo virginum* episcopo. — *b.* Semper exaltando vocem.

incipit *Miserunt Judei ab Jer[oso]limis;* VII ℟ *Juravi(t) dicit Dominus,* VIII ℟ *Non discedimus,* IX ℟ *Nascetur nobis,* ℟ *Intuemini.*

In laudibus, ant. *Canite tuba,* ant. *Ecce veniet desideratus,* ant. *Erunt prava,* ant. *Dominus veniet,* ant. *Omnipotens sermo;* capitulum *Gaudete;* ant. *Non auferetur,* ps. *Benedictus.*

Ad III, capitulum *Gaudete.* Post terciam fit aqua benedicta, et sic omni dominica, exceptis diebus Pasche et Penthecostes. Sequitur processio.

Ad missam officium, quod etiam dicitur qualibet die sequentis ebdomade, cum fit de Adventu, missa cum suis gradale, ℣, Alleluia, offertorio et communione, officium *Memento nostri;* epistola *Gaudete in Domino;* gradale *Tollite portas,* ℣ *Quis ascendet; Alleluia,* ℣ *Veni Domine;* sequentia *Jubilemus;* euvangelium *Miserunt Judei;* offertorium *Confortamini;* secreta *Sacrificiis presentibus;* communio *Ecce virgo;* postcommunio *Sumptis muneribus.*

Ad VI^{am}, capitulum *Nichil solliciti sitis.* Ad IX, capitulum *Et pax Dei.* Ad vesperas, capitulum *Gaudete.*

Feria secunda et aliis, si plures fuerint, usque ad vigiliam Natalis Domini, invitatorium, hymni, antiphone, psalmi et ℣ sicut in consimili feria ante ebdomadam quatuor temporum, scilicet ad matutinas, laudes, horas et vesperas, exceptis antiphonis super psalmos *Magnificat* et *Benedictus;* responsoria etiam sumuntur de dominica inmediate precedenti, primo non resumpto, sed loco ejus dicitur ℟ *Intuemini.* Antiphone subscripte dicuntur per ebdomadam super psalmum *Benedictus :* ant. *Ponent Domino,* ant. *Consolamini,* ant. *Letamini,* ant. *Dies Domini,* (ant. *Hoc est testimonium*); antiphona subscripta debet dici ad memoriam de Adventu die beati Thome apostoli ad matutinas ; si vero festum ejusdem apostoli evenerit die dominica, vel in aliquo dierum quatuor temporum, nunquam dicitur eadem antiphona anno illo : ant. *Nolite timere.*

Feria IIII^{a}, epistola *Radix Yesse* ; euvangelium *Videte et cavete.*

Feria VI^{a}, epistola *Ecce ego mitto;* euvangelium *Johannes testimonium.*

In vigilia Natalis Domini, invitatorium *Surgite vigilemus,* ps. *Venite;* hymnus *Verbum supernum;* antiphone et psalmi feriales ; ℣ *Hodie scietis;* non fit prostratio ; lectiones de omelia Origenis super euvangelium beati Mathei quod incipit *Cum esset desponsata;* primum ℟ [*v°*] *Sanctificamini hodie,* II ℟ *Constantes estote,* III ℟ *Sanctificamini filii,* ℣ ante laudes *Crastina erit nobis salus.* In laudibus, ant. *Judea et Jerusalem,* psalmi feriales; ant. *Hodie scietis,* ant.

Crastina die delebitur, ant. *Expectetur*, ant. *Crastina erit*; capitulum *Propter Syon*; hymnus *Vox clara*; ℣ *Constantes estote*; ant. *Com* [1] *esset desponsata*, ps. *Benedictus*; sequitur oratio sine precibus *Deus qui nos*, que oratio dicitur ad III, VI, IX et vesperas. Nota quia die ista non dicuntur preces ad horas, nec psalmi familiares, nec ad matutinas similiter, nec fit aliqua memoria nec prostratio, et ad primam dicitur ℟ *Jhesu Xpiste* cum *Alleluia* in fine, et similiter alleluiantur in fine omnia ℟ia et ℣ ad omnes horas die ista et usque ad octabas Epiphanie.

Ad horas, III prime antiphone de laudibus. Ad III, capitulum *Propter Syon*; ℟ *Hodie scietis*, ℣ *Crastina die*. Ad VI, capitulum *Videbunt gentes*; ℟ *Crastina die*, ℣ *Crastina erit nobis*.

Ad missam, officium *Hodie scietis*; oratio *Deus qui nos*; lectio que legitur a quodam canonico de secundo stallo ante altare super pulpitum portabile, ubi dixi superius debere epistolam legi quotiens fit sine festo, lectio *Propter Syon*; statim sequitur epistola, scilicet *Paulus servus Jhesu*; gradale *Hodie scietis*, ℣ *Qui regis*; non dicitur *Alleluia* nisi fuerit dominica; euvangelium *Cum esset desponsata*; offertorium *Tollite*; non fit prostratio; secreta *Da nobis quesumus omnipotens*; communio *Revelabitur*; postcommunio *Da nobis quesumus Domine*.

Ad IX, capitulum *Non vocaberis ultra*; ℟ *Crastina erit*, ℣ *Hodie scietis*.

Si hec vigilia evenerit die dominica, prime vespere, invitatorium, duo primi versiculi, sex prime lectiones et sex prima responsoria fiunt de dominica; tercius autem versiculus, III ultime lectiones, tercia [2] ultima responsoria, item laudes et hore integre fient de vigilia, hoc excepto quod psalmus *Dominus regnavit* et alii sicut in dominicis precedentibus dicentur ad laudes, antiphone vero de vigilia. Item due misse cantabuntur, prima de vigilia post terciam [a] sine sequentia, sed cum *Credo in unum Deum*, et tunc legitur lectio in majori pulpito super angelum in supellicio. Post missam de vigilia statim sequitur VI, et postea fit aspersio aque benedicte et processio more solito, et deinde missa de dominica cum una tantum oratione; post quam missam statim cantatur IX, et ad utramque missam fiunt omnia cum festo. Item pulsatur ad nonam cum duabus majoribus campanis [26] ecclesie, et similiter in omnibus festis episcopalibus et Reliquiarum et omnibus aliis que fiunt cum quatuor capis de stallo. Ad vesperas singule motiones cum binis

a. Et dicitur *Alleluia*, ℣ *Crastina*.
1. *Lire* cum. — 2. *Lire* tria.

campanis, sed quarta fit in turre altiori cum duobus medionellis ; eodem modo pulsatur die Natalis Domini ad vesperas, et sic in omnibus sollennitatibus in quibus regitur chorus cum quatuor capis de stallo altiori. [a] In omnibus festis (episcopalibus) in quibus dicuntur matutine de nocte, pulsatur ad matutinas : primo fit pulsatio que vocatur *tumultus* cum omnibus campanis totius ecclesie, deinde secuntur quatuor motiones in choro ; cum inchoatur *Te Deum laudamus,* pulsatur bis vel ter campana minima in choro, et statim custodes qui jam tunc presentes debent esse in turri altiori, pulsare debent cum duabus medionellis usque in finem ipsius *Te Deum ;* postquam autem chorus cantando pervenerit usque ad versum *Eterna fac,* statim pulsantur omnes campane que sunt in choro, et sic fit ista ultima pulsatio quotiens dicitur *Te Deum.* Quando vero fit sine festo, postquam perventum fuerit ad *Gloria* tercii responsorii, statim pulsatur campana minima in choro usquequo laudes inchoentur.

Item ad vesperas, festum duplex cum IIII^{or} capis de stallo altiori. Ant. *Missus est,* ps. *Laudate pueri ;* ant. *Maria autem,* ps. *Laudate Dominum omnes gentes ;* ant. *Ecce ancilla,* ps. *Lauda anima ;* ant. *Completi sunt,* ps. *Laudate Dominum quoniam bonus est psalmus ;* ant. *Ecce completa sunt,* ps. *Lauda Jerusalem.* Episcopus, quotiens ipse exequitur divinum officium in precipuis sollennitatibus, habet pontificalia insignia et dicit ipse capitellum et orationem in stallo suo conversus ad altare, et similiter ad matutinas, nec amovetur ejus mitra dum dicit capitellum, amovetur autem ad orationem, postquam ipse dixerit *Dominus vobiscum* ante ipsam orationem, et similiter ad orationem misse ; et dum ipse dicit capitellum vel orationem ad vesperas vel matutinas, unus ex ejus capellanis tenet ante eum librum apertum super caput suum. Capitulum *Paulus servus Xpisti ;* ℟ *Judea ;* cantato ℣ *Gloria Patri,* accedunt omnes archichori inclinati ad benedictionem episcopi ; et similiter in omni festo episcopali quicumque legerit vel cantaverit ad vesperas, matutinas et missam, statim accedit ad [v^o] (ad) benedictionem coram episcopo inclinatus [b] ; hymnus

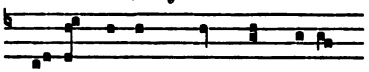

cum ℣ *Gloria tibi Domine* in fine, et similiter dicetur in fine cujuslibet hymni usque ad Epiphaniam ; ℣ *Tanquam sponsus ;* ant. *Dum*

a. Item. — *b.* Si ipse exequatur officium sacerdotis, exceptis hiis qui cantant versiculos et *Benedicamus.*

ortus, ps. *Magnificat*; oratio *Deus qui nos redemptionis*; *Benedicamus* cantatur ab [sub]archichoris duobus quotiens sunt quatuor cape in choro, et similiter ad matutinas [a].

Ad completorium, antiphone et psalmi ut prius; sequitur hymnus quem, quotiens dicitur, semper comitatur antiphona sequens; et dicitur idem hymnus ad completorium, quotiens fit festum cum IIII capis [b]; et similiter sequens antiphona, excepto tempore paschali; hymnus *Salvator mundi* cum ℣ *Gloria tibi Domine* in fine; et similiter per octabas et in (omnibus) [dictis] sollennitatibus beate Marie; in sollennitate vero Apparitionis dicitur in fine *Gloria tibi Domine qui apparuisti hodie*; et in sollennitatibus aliorum sanctorum dicitur in fine ℣ *Deo Patri sit gloria*; ant. *Evigila*, ps. *Nunc dimittis*. Cetera non mutantur. Nota autem quia hymnus et antiphona prescripti dicuntur ad completorium usque ad octabas Epiphanie.

Invitatorium *Xpistus natus*, ps. *Venite*; hymnus *Veni redemptor* in cantu prenotato; ant. *Dominus dixit ad me*, ps. *Quare fremuerunt*; ant. *Tanquam sponsus*, ps. *Celi enarrant*; ant. *Diffusa est*, ps. *Eructavit*; ℣ *Tanquam sponsus*; tres prime lectiones de Ysaia: prima lectio *Primo tempore*, primum ℟ *Hodie nobis celorum*; II lectio *Consolamini consolamini*, II ℟ *Hodie nobis de celo*; III[a] lectio *Consurge consurge*, III[um] ℟ *Hodie natus est*. Ant. *Suscepimus Deus*, ps. *Magnus Dominus*; ant. *Orietur*, ps. *Deus juditium*; ant. *Veritas*, ps. *Benedixisti Domine*; ℣ *Diffusa est gratia*; lectio IIII[a] de sermone beati Ysidori, scilicet *Natalis Domini dies*, ℟ *Quem vidistis* [c]; lectio V[a] de sermone beati Augustini que incipit *Legimus sanctum Moysen*, V ℟ *O magnum misterium*; lectio VI[a] item de sermone beati Augustini qui sic incipit *Vos inquam convenio*, VI ℟ *Beata Dei Genitrix*. Ant. *Ipse invocavit*, ps. *Misericordias Domini*; ant. *Letentur celi*, ps. *Cantate* I; ant. *Notum fecit*, ps. *Cantate* II: ℣ *Ipse invocavit me*; lectio VII[a] de omelia beati Gregorii super euvangelium beati Luce, quod incipit *Exiit edictum*, ℟ *Sancta et immaculata*, ℣ *Benedicta tu*, qui non cantatur die ista, sed prosa sequens loco versus, prosa *Beata es virgo*, post quam, resumpta parte responsorii debita, sequitur alia prosa, scilicet *Gloria et honor*; lectio VIII[a] de omelia venerabilis Bede [presbiteri] super euvangelium beati [27] Luce quod incipit *Pastores loquebantur ad invicem*,

a. Si tamen cantare nequiverint, debent ad hoc invenire duos de stallo altiori; similiter in omni festo cum III[or] capis tenentur subarchichori cantare *Benedicamus*, vel ad hoc invenire loco sui duos de suo stallo. — *b*. De stallo, et per octavas Nativitatis et Assumptionis beate Marie et in Conceptione ejusdem. — *c*. Cum ℣ *Secundum*.

℟ *Ecce Agnus Dei*; lectio IX de omelia venerabilis Bede super euvangelium beati Johannis quod incipit *In principio erat Verbum*, ℟ *Descendit*, ℣ *Tanquam sponsus*, qui cantatur ad matutinas cum omnibus notulis que habentur super primam sillabam ; ad processionem vero et ad ultimas vesperas non cantantur super dictam sillabam nisi quinque prime notule tantum, et similiter intellige de versu *Gloria Patri*, qui tamen nunquam cantatur in processione, in statione scilicet ; responsorio subscribitur prosa *Facinora nostra*, que non dicitur nisi ad processionem tantum ; due vero alie prose que subscribuntur ipsi responsorio, videlicet *Facture dominans* et *Factus homo*, non (dicitur) [a] in ecclesia Baiocensi. Dum autem responsorium reinceptum cantatur, fit processio in majus pulpitum ad cantandum euvangelium *Liber generationis* [b] hoc modo : precedit quidam clericus in capa serica portans crucem ; sequuntur duo ceroferarii, sequente etiam incensifero inter eos ; post eos vadit subdiaconus portans pulvinar, deinde diaconus portans textum in quo cantaturus est, qui etiam primo petit benedictionem tam incensi quam ad euvangelium decantandum ab episcopo vel ab illo qui explet officium sacerdotis, si episcopus non est presens, sicut diximus debere fieri in tractatu misse prime dominice Adventus, et omnes sollenniter induuntur. Et nota quod in omni dominica extra Adventum et extra tempus quod est a LXX[a] usque ad Pascha, item omni alia die in quo fit cum festo per totum annum dicitur *Te Deum laudamus* et similiter *Gloria in excelsis Deo* et *Ite missa est*, excepto tempore a LXX[a] usque ad diem Cene (et excepto Adventu). Cantato euvangelio, incipit episcopus alta voce *Te Deum laudamus*, et tunc, reversa processione ante stallum episcopi, incensat eum diaconus, et postea porrigit [c] ei subdiaconus textum ad deosculandum ; deinde incensatur etiam chorus, et textum defertur ad deosculandum in ipso choro, sicut dictum est debere fieri post lectum euvangelium in missa prima dominica Adventus. Dum autem intrat subdiaconus chorum cum incensifero ad portandum textum ad deosculandum, procedunt alii (ministerii) [d] in processione apparati usque ante altare, et ibi stant omnes ordinate usquequo [*v°*] redeant subdiaconus et incensifer ; quibus reversis, reponuntur crux et textum in locis suis, et recedunt omnes in vestiarium et exuunt se sacris vestibus. Item dum cantatur *Te Deum* (episcopus etc.) episcopus, vocatis ad se duo-

a. Dicuntur. — *b*. Quod debet cantare canonicus ebdomadarius ; que scilicet processio fit. — *c*. *D'abord* porriget. — *d*. Ministri.

bus majoribus archichoris, injungit eis ut ipsi invitent chorum ad epulandum in crastino cum eodem; et sic in omni festo episcopali, nisi forte ipse prandium hujusmodi pecunia duxerit redimendum; quod si fecerit, debet ipsa pecunia, videl. undecim libre Turonenses, tradi in capitulo in vigilia diei festi, cujus pecunie decem libre canonicis et clericis de choro distribuuntur, scilicet unicuique puero sex denarii, unicuique de secundo stallo non canonico octo denarii, unicuique de stallo non canonico duodecim denarii, residuo ipsarum decem librarum inter personas et canonicos equaliter dividendo [a]; item de residuo distribuuntur archichoris quatuor unicuique duodecim denarii; item quatuor de secundo stallo non canonicis qui cantant in missa *Kyrieleison*, et hoc in choro ante jenas in capis sericis, quatuor similiter solidi; item quatuor de stallo sive canonicis sive non, qui debent cantare tropas super *Gloria in excelsis* et hoc in capis sericis ubi et *Kyrieleison*, similiter quatuor solidi; et similiter quatuor personis qui debent cantare *Alleluia* sive tractum, si fuerit infra Septuagesimam, quatuor solidi; item subdiacono duodecim denarii, dyacono duodecim denarii; et debet fieri ista distributio unicuique predictorum statim postquam ipse cantaverit vel (gegerit) [b] in missa; duo vero solidi qui supersunt, sunt custodum qui debent esse duo clerici et duo laici, pro liberatione quam debent ipsi percipere in omni et solo festo episcopali, et quotiens episcopus celebrat ad majus altare cum mitra et baculo pastorali, et similiter diebus in quibus synodus celebratur; item die Cinerum, si sit presens ipse episcopus: item die in qua idem episcopus recipit archiepiscopum ad procurationem debitam: quibus diebus nisi duos habuerint solidos, ut dictum est, debent ipsi percipere in hospitio episcopi quatuor panes, IIII^{or} galones [1] potus communis et de tribus ferculis diversis bini unum et bini unum; si vero festum episcopale celebretur, non percipiunt nisi tres galones potus communis, sed loco quarti galonis percipiunt unum galonem vini; ille etiam qui tenet feodum corone, percipit in domo episcopi, quando episcopus celebrat in [28] majoribus festis et thesaurus emit[ti]tur, percipit, inquam, pro se et serviente suo duos panes, duas lagenas potus communis et de coquina sicut duo ex custodibus; isti etiam duo tenentur custodire thesaurum ecclesie de die et de nocte quotiens extrahitur. Scito autem quod, quando Purificatio beate Virginis celebratur post clau-

a. Et alios qui integre percipiunt communiam. — *b*. Legerit.
1. *Gallon, mesure (anglaise) de capacité pour les liquides.*.

sum *Alleluia,* non solvit episcopus pro procuratione die illa nisi decem libras et sexdecim solidos, quia non cantatur *Gloria in excelsis* ea die. Item nota quia in hujusmodi festis, licet episcopus procuret chorum in hospitio suo, denarii tamen quos dictum est debere solvi cantoribus et lectoribus in missa, nichilominus tenetur episcopus persolvere eisdem [a]. Item quicquid dictum est de hujusmodi procurationis solutione seu invitatione ad prandium facienda, intellige similiter et decanum teneri facere in sollempnitate Reliquiarum de suo proprio. Choro denique invitato et finito *Te Deum laudamus,* archichori quatuor in vestiarium revertuntur, capas sericas ibidem deponentes, episcopo et cantore cum insigniis suis non recedentibus a stallis suis.

Tunc veniunt in chorum duo archichori prime misse et, sacerdote cum ministris induto sollempniter et jam ante altare assistente, incipit cantor officium *Dominus dixit ad me* et (cantatur cum tropis)

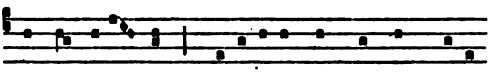

Ky-rie-le-i-son Gloria in ex—cel—sis Deo

[b] *Quem cives* a toto choro, libris per chorum distributis in quibus cantandum est. Item incipit ipse offertorium, *Sanctus, Agnus* et communionem; et similiter ad omnem missam festi duplicis extra temporale (Adventus), LXX[a] et officii pro defunctis, [et] excepto *Kyrieleison* in precipuis sollennitatibus. Oratio (etc.) *Deus qui hanc;* sequitur lectio *Populus gentium qui,* que ex precepto archichori et similiter lectio majoris misse cantatur in pulpito super angelum a tribus clericis de secundo stallo in capis sericis, uno seriem ipsius lectionis prosequente, duobus vero ea que interponuntur decantantibus, et dum sic cantantes illi duo pervenerint ad versum illum *Semper o pie,* ille qui cantat lectionem, cantato eodem versu, repetit omnes notulas ipsius versus super ultimam litteram ejusdem versus, et similiter intellige de omnibus sequentibus versibus, excepto versu *Quorum vere es esse,* quem, dum cantaverint dicti duo, statim cantant omnes [v°] tres pariter *In sempiternum.* Continue sequitur epistola *Apparuit gratia Dei;* gradale *Tecum principium,* ℣ qui cantatur a duobus et solis archichoris *Dixit Dominus: Alleluia,* ℣ *Dominus dixit ad me* cantatur a duobus pueris; sequen-

a. Ad omnimodam hujusmodi procurationis solutionem et denariorum distributionem lectoribus et cantoribus faciendam tenetur etiam dominus rex, si habeat regalia in manu sua, et similiter quotiens tenetur episcopus chorum procurare. — *b.* Cum tropis que incipiunt sic.

tia *Nato canunt omnia*, que dum cantatur, pulsantur due majores campane in choro. Nota quia cantoris est inchoare omnes sequentias extra dominicas Adventus, et extra idem tempus cantantur omnes sequentie in choro sic : parte chori ex parte decani ante stallum ipsius decani ex precepto archichori sui congregata, et similiter parte chori alia ante stallum cantoris cumglobata, cantore sequentiam inchoante, excipit primum ejus versum pars illa chori que precedit in inscriptione tabule ; quo versu cantato, pars chori altera cantat secundum versum, et sic alternatim ; in medio autem ultimi versus cantant omnes pariter redeuntes ad stalla sua. Euvangelium *Exiit edictum*. Offertorium *Letentur celi ;* secreta *Accepta tibi ;* prefacio *Quia per incarnati,* que dicitur ad omnes missas hac die et similiter omnibus diebus festivis usque ad Epiphaniam et in commemoratione beate Marie usque ad Purificationem vel Septuagesimam, cum ipsa precedit Purificationem ; item die Purificationis et per ejus octabas (usque) usque ad Septuagesimam si infra easdem evenerit, etiam cum non fit de octabis ; *Communicantes* vero non dicitur nisi die ista et per octabas ; similiter nullum aliud *Communicantes* vel *Hanc igitur* dicitur ultra octabas ; quedam vero prefationes dicuntur ultra, de quibus aliis dicetur locis congruis.

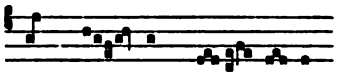

cum tropis (communio *In splendoribus*, postcommunio) *Quem Johannes in deserto predicavit,* et cantatur [a] sicut *Gloria in excelsis ;* (oratio) [b] *Da nobis quesumus Domine.*

Finita hac missa, non fit pulsatio campanarum, sed statim dicit episcopus versiculum ante laudes, scilicet *Verbum caro,* et sequuntur [c] laudes. In laudibus, ant. *Quem vidistis,* psalmi usitati ; ant. *Genuit ;* (ant. *Facta est*) ant. *Angelus ad pastores* [d] ; qua cantata, duo subarchichori conveniunt in choro ante jenas et incipiunt ant. *Pastores dicite,* quam dum ipsi et soli consummaverint, respondeant pueri retro majus altare et ad finem perducant antiphonam *Infantem* [29] *vidimus* ; qua finita, ille qui est junior inter eos, incipiat sincera voce antiphonam *Parvulus,* ps. *Laudate Dominum de celis.* Capitulum *Populus gentium ;* hymnus *(Jhesu) [Xpiste] Redemptor (gentium) [omnium] ;* ℣ *Benedictus qui venit ;* ant. *Gloria in excelsis ;* oratio sequitur que etiam dicitur ad III, VI,

a. Communiter in choro. — *b.* Communio *In splendoribus ;* postcommunio. — *c. D'abord* sequitur. — *d.* Ant. *Facta est cum angelo.*

IX, ultimas vesperas et missam ultimam, oratio *Concede quesumus;* et dum dicitur ad istas matutinas, convocat cantor clerum in medio chori et, finita oratione, incipit ipse *Benedicamus* scilicet *Verbum Patris hodie,* et sic cantatur in turba ; quo dicto, tunc demum dat episcopus benedictionem, et postea deponunt episcopus et cantor insignia sua.

Et notandum quod die beati Stephani interest diaconorum, die beati Johannis sacerdotum, die vero Innocentium puerorum exequi officium in omnibus, excepta missa tantum die beati Stephani, item exceptis epistola, euvangelio et missa die Innocentium, et officio quod pueri consueverunt exequi aliis diebus. Cum igitur cantatum fuerit *Benedicamus* prenotatum, convenientes diaconi totius ecclesie secedunt in partem et ibi ordinant et scribunt in tabula qui ex ipsis, quibus officiis ad exequendum in crastino divinum officium deputentur; que inscriptio tabule per unum ex ipsis diaconis legitur in supellicio ipsa die Natalis Domini hora debita, non in capitulo, sed in choro, postquam puer legerit alia que legenda fuerint ea die sicut in capitulo ; et similiter ordinatur et fit inscriptio tabule de hiis qui officio deputantur diebus sequentibus beati Johannis et sanctorum Innocentium per eos (quibus) [ad quos] prediximus illorum dierum officium pertinere, et iste inscriptiones ultime fiunt die festum precedenti ad matutinas, dum scilicet cantatur *Te Deum laudamus,* et in eadem die leguntur in choro sicut prima, ita quod die beati Stephani legit omnia que sunt legenda ea die quidam ex diaconis, preter tabulam quam legit unus ex sacerdotibus ; et similiter die beati Johannis leguntur ab uno ex sacerdotibus quecumque legi debent in capitulo ipsa die, preter similiter tabulam que legitur ab uno ex pueris.

Die apparente, pulsantur campane in choro, una post aliam, ad revocandum si qui exierant ecclesiam, et missa secunda celebretur, que semper ad altare beatorum [*v°*] martirum Ravenni et Rasiphi ; et dum inchoatur ipsa missa, pulsantur omnes campane in choro, et fit sollennitas ad eandem missam sicut in festo IX lectionum : officium *Lux fulgebit;*

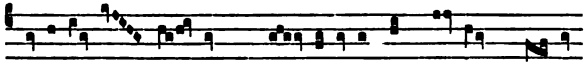

Oratio *Da nobis quesumus omnipotens;* memoria de sancta Anastasia tantum, oratio *Da quesumus ;* et dicuntur iste due orationes sub uno fine ; lectio *Spiritus Domini super me* legitur in majori pulpito in supellitio a quodam canonico de secundo stallo ; qua lecta, sta-

tim sequitur epistola, scilicet *Apparuit benignitas et humanitas;* gradale *Benedictus qui venit,* ℣ *A Domino; Alleluia,* ℣ *Dominus regnavit;* sequentia *Letabundus;* euvangelium *Pastores loquebantur; Credo* dicitur ; offertorium *Deus enim;* secreta *Munera nostra,* secreta de beata Anastasia *Accipe quesumus*, ambe sub uno fine.

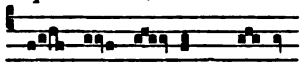

Sanc-tus A—gnus De-i

Communio *Exulta;* postcommunio *Hujus nos,* postcommunio de beata Anastasia *Satiasti Domine,* ambe sub uno fine: loco *Ite missa est* cantatur a diacono ant. *Ecce completa sunt,* qua finita, respondet chorus *Deo gratias.* Post istam missam pulsantur omnes campane in choro.

Ad III, VI et IX, tres prime antiphone de laudibus. Ad primam pulsatur cum duabus campanis majoribus, et similiter ad IX tam in vigilia quam in die, et sic in omnibus sollempnitatibus que fiunt cum quatuor capis de stallo altiori ; ad III vero pulsatur in choro cum duabus campanis quartis ; post majorem vero missam pulsantur omnes campane in choro et statim dicitur sexta et similiter IX. Ad III, capitulum *Apparuit gratia Dei;* ℟ *Puer natus est,* ℣ *Verbum caro ;* oratio *Concede,* que etiam dicitur ad VI et IX.

Post terciam fit processio sic : precedit urcifer, sequitur crux una quam defert unus ex pueris in capa serica ; hanc crucem sequitur et alia crux prima preciosior, hanc defert acolitus canonicus, qui in tabula scribitur, (inductus) [a] amictu et alba paratis; secuntur unus ceroferarius, hunc unus incensifer, quem alter ceroferarius, sed et hunc alius incensifer, et hunc missalifer ; et sic in omni festo cum quatuor capis ; deinde unus post alium tres subdiaconi, portans quilibet pulvinar et textum desuper : duo primi non sunt canonici, ultimus vero canonicus est, et [*30*] ejus est epistolam legere ; omnes tres induuntur vestibus preciosis quas suus ordo requirit, tunicis superinduti ; eodem ordine secuntur tres diaconi in eque precioso apparatu, stolis et dalmaticis superinduti, quorum nec duo primi sunt canonici, tercius autem qui sequitur, canonicus est et tenetur ad legendum euvangelium ; hoc modo adornatur diaconus et subdiaconus in omni processione que facit stationem in medium ecclesie (et in processione vesperarum infra octabas Pasche) et ad fontes sanctificandos [b] et in omni [etiam]

a. Et in omni festo duplici cum iii" capis de stallo altiori debet scribi acolitus tantum ; hunc indutum. — *b.* Exceptis processionibus ab inchoatione hystorie *Domine ne ira* usque ad Pascha et ab inchoatione hystorie *Deus omnium* usque ad Natale cum fit de tempore.

missa extra Adventum, Septuagesimam et Quadragesimam, et cum fit de tempore in eisdem, et excepta missa pro defunctis [a]. Dehinc secuntur tres presbiteri, duo primi non canonici, omnibus induti vestimentis sicut in missa, sed in nullo casulis sullevatis, tercius qui eos sequitur canonicus est, cujus est ebdomada, et iste non habet casulam sed capam sericam et amictum tantum; deinde sequitur chorus, primo minores et sic ascendendo omnes bini et bini; ultimo sequitur episcopus in capa serica, mitra, baculo, cyrothecis et anulo, assistentibus sibi duobus capellanis, uno ad dexteram et alio a[d] sinistram, duobus etiam ceroferariis incedentibus ante ipsum; cantor etiam suis insigniis redimitur, et dum incipit processio ordinari, ille qui tenet feodum corone debet statim cereos accendere circa eam [b]: et sic ordinatur processio (et accenditur in omni festo episcopali), si sit episcopus presens et debeat celebrare; alioquin deest hoc tantum quod non induuntur nisi unus sacerdos, unus diaconus et unus subdiaconus. Processio igitur sic ordinata procedit ad introitum circate ve[r]sus septemtrionem, relinquens a dextris altare Sancti Salvatoris; et si capsa feratur in processione, debet ferri a quatuor sacerdotibus, duobus incensiferis precedentibus, uno hinc et alio hinc incensando [c]. Hoc modo fit processio in aliis festis majoribus, scilicet cum quatuor capis de stallo, excepta processione diei Ascensionis; et nota quia in omni festo cum quatuor capis fit processio (post terciam, nisi fiat de sancto de quo habeantur reliquie in ipsa ecclesia) [d], vel nisi festum tale evenerit in dominica, et cum fit processio in festis hujusmodi, fit non per circatam sed in medio ecclesie tantum; sic ergo precedens [1] exit per circatam ex parte meridiana, [v°] cantando septimum ℟ cum prosa sua; qua finita cum suo *Gloria Patri* et regressu ipsius responsorii, fit statio in medio ecclesie et iterum cantatur, cantore incipiente, ℟ *Descendit* cujus versus cantatur a IIII^or^ de stallo in media processione ex precepto cantoris, et dum cantatur, affert sacerdos canonicus librum orationum ante episcopum, et versu cantato, levat illum super caput suum apertum et dicit episcopus ℣ *Verbum caro;* sequitur oratio *Concede*, et terminatur cum *Benedicamus Domino*, et sic in omni festo duplici extra Adventum et a LXX^a^ usque ad Pascha, cum fit de tempore. In

a. Induuntur similiter subdiaconus tunica et diaconus dalmatica. — *b.* Et accenditur in omni festo episcopali. — *c.* Duobus ferentibus majora candelabra cum cereis accensis, uno a dextris et alio a sinistris, et sic quotiens defertur capsa illa. — *d.* Per circatam; in festo vero duplici cum duabus capis tantum non fit processio post terciam, nisi in translatione beatorum Exuperii et Lupi.

1. *Lire* procedens.

redeundo in chorum cantatur ant. *Hodie Xpistus natus est*, quam ex precepto cantoris incipit episcopus, si est presens ; et sic in omni processione in qua ipse pontificalibus insignitus est, cantore alias incipiente ; hac antiphona finita, incipit cantor prosam *Facinora*, et interim, dum cantatur, calciatur episcopus sandaliis suis et induitur aliis pontificalibus, canendo psalmos *Quam dilecta*, *Benedixisti*, *Inclina Domine* et *Memento Domine David* cum ant. *Veni Domine visitare* et in fine dicitur *Kyrieleison*, *Xpisteleison*, *Kyrieleison* ; sequitur *Pater noster* et orationes *Ure igne*, *Actiones* et si quas plures voluerit ipse episcopus dicere [a].

Sequitur major missa. Cantor predictis suis insigniis redimitus incipit de sede sua officium *Puer natus est* et cum perventum fuerit ad *Gloria Patri*, procedit episcopus, precedentibus ministris ordinate sicut in processione, ante altare, duobus ex archidiaconis [b] sullevantibus eum in eundo, uno a dextris et altero a sinistris, et similiter post misse celebrationem, dum redit ipse ad locum ubi debet deponere vestes sacras. Dum cantatur *Kyrieleison*, scilicet *Cunctipotens*, quod cantatur a IIII^or^ de secundo stallo, et similiter in omni festo cum IIII^or^ capis de stallo, accedit major archichorus ad cantorem et querit ab eo in quo cantu hymnus *Gloria in excelsis* debet dici, quem acceptum defert ipse episcopo ad altare, et sic fertur ad sacerdotem ministrantem quotiens fit festum duplex [c] :

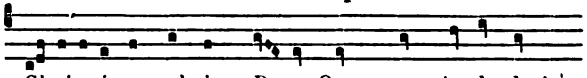

Oratio *Concede* ; sequitur lectio que cantatur sicut et lectio prime misse, lectio *Propter hoc* ; qua cantata, omnibus tribus videlicet can[*31*]tantibus pariter ab illo versu *Quo salvati*, statim sequitur epistola *Multipharie* ; gradale *Viderunt*, ℣ *Notum fecit* cantatur ab omnibus archichoris, et sic in omni festo duplici ; *Alleluia*, ℣ *Dies sanctificatus* cantatur a quatuor personis, et sic in omni festo (consimili) [d] ; sequentia *Xpisti hodierna*, que dum cantatur, major archichorus accedit ad cantorem querens ab eo antiphonam que debet cantari ante euvangelium, quam acceptam defert ipse diacono sibi assurgenti : tunc diaconus, percantata sequentia, et factis hiis que ipse interim habet facere, ut predixi, eat ipse ad cornu altaris sinistrum et conversus ad chorum incipiat ant. *Hodie Xpistus natus est* ; qua incepta, statim petat benedictionem sumens textum euvan-

a. Et nota quia in nullo festo duplici, exceptis dominicis temporalibus, dicitur oratio post regressum processionis in chorum. — *b*. Majoribus. — *c*. Et dicitur hymnus iste. — *d*. Cum IIII^or^ capis.

geliorum et eat in pulpitum ad legendum, antiphona finaliter decantata, cruce ipsum in eundo et redeundo ante omnia precedente ; similiter in omnibus festis IIII^or caparum et in festis sancti Stephani, sancti Johannis, sanctorum Innocentium, sancti Thome Cantuariensis et sancti Vigoris ; in aliis vero festis sanctorum non defertur ; hec etiam decantatio antiphone ante euvangelium fit tantummodo in omnibus festis duplicibus extra temporale Adventus et temporale a LXX^a usque ad Pascha ; excipiuntur tamen secunda, tercia et quarta feriis infra octabas Pasche et Pentecostes [a] et prima missa diei Nathalis. Euvangelium *In principio erat Verbum. Credo in unum.* Offertorium *Tui sunt celi ;* secreta *Oblata Domine ;*

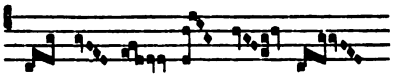

Facta fractione et dicto *Per omnia* ultimo, deponat episcopus decenter super patenam partes ipsius fractionis et mittat capellanus mittram super caput ejus ; diaconus (dicat) vero canonicus sumens baculum pastoralem et conversus ad plebem dicat

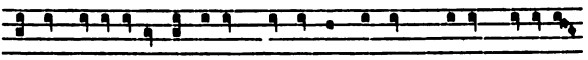

(choro respondente). Sumens igitur episcopus baculum (et) de manu diaconi, conversus ad meridiem juxta cornu altaris dextrum, det benedictionem sollennem ; qua data, deponat ipse baculum, et de ejus capite mitra similiter deponatur ; regrediens ergo ad medium altaris resumat cum omni reverentia in suis manibus fractionem et more consueto signans in calice dicat *Et pax ejus sit semper* etc. Quotiens celebrat episcopus sollenniter et voluerit dare sollennem benedictionem, pre[v^o]scripto modo dabit eam, quam scilicet ejus diei sollempnitas suadebit.

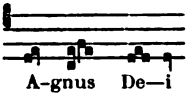

Communio *Viderunt ;* postcommunio, oratio *Presta quesumus.* Post *Ite missa est* resumit episcopus baculum et mitram, vadens ad locum ubi debet deponere vestes sacras, (ipsum) [c] ministris (precedentibus) [d] ordinate.

Ad VI, capitulum *Apparuit benignitas ;* ℟ *Verbum caro,* ℣ *In principio.* Ad IX, capitulum *Multipharie ;* ℟ *In principio,* ℣ *Ipse invocavit me.*

a. Et exceptis vigiliis earumdem sollemnitatum. — *b.* Choro respondente. — *c.* Duobus archidiaconis predictis ei assistentibus. — *c.* Revertentibus in revestiarium.

Cum pulsatur ad vesperas, ante quartam motionem ordinatur processio sic : precedit urcifer, deinde crucifer in capa serica, postea ceroferarii et incensiferi more consueto, omnes in tunicis sericis, exceptis crucifero et urcifero ; sequitur subdiaconus [vicarius] sine tunica portans textum, (deinde sacerdos in capa serica) sine diacono ; sequitur chorus et incedunt duo subarchichori canonici [a] in capis sericis inter eos qui sunt de secundo stallo et eos qui sunt de stallo altiori ; cantor etiam suis insigniis redimitur. Sic igitur ordinata processio vadit ad domum episcopi et, vino ter singulis propinato, revertitur processio sicut venit, episcopo ultimo subsequente, et dum incipit reverti processio inchoant duo subarchichori ℣ *Salve festa dies ;* quo versu cum sequenti versu ab eis finaliter decantato, resumuntur idem versus a choro ; quibus dictis, cantant archichori versus duos sequentes, et post resumuntur a choro duo primi, et similiter post unumquemque versum qui sequuntur usquequo tota processio sit in choro. In omni festo episcopali fit hujusmodi processio et episcopi reductio ad ecclesiam, si est presens. Tunc episcopus mitra, capa serica,et baculo redimitus incipit vesperas ; et nota quod antiphone et psalmi subnotati dicuntur ad vesperas singulis diebus usque ad octabas Epiphanie, exceptis vigilia et die Circoncisionis et die Epiphanie, et quotiens inferius notabitur quod ad aliquas vesperas psalmi dici debeant de Natali, de eisdem psalmis debes intelligere. Ant. *Tecum principium*, ps. *Dixit Dominus ;* ant. *R[ed]empcionem*, ps. *Confitebor ;* ant. *Exortum est*, ps. *Beatus vir ;* ant. *Apud Dominum*, ps. *De profundis ;* ant. *De fructu*, ps. *Memento ;* capitulum *Multipharie ;* ℟ *Descendit ;* hymnus *A solis ortu*, in cujus cantu cantantur ad vesperas et matu[32]tinas hymni *Exultet, Deus tuorum, Rex gloriose, Jhesu redemptor, Jhesu corona* et ad primam *Jam lucis orto*, quotiens fit de sanctis cum festo (non duplici) usque ad Purificationem vel Septuagesimam, si ipsa precedat ; ℣ *Verbum caro ;* ant. *Hodie Xpistus*, ps. *Magnificat ;* oratio *Concede ; Benedicamus Flori orto* (cantatur a duobus de stallo), sequitur *Deo gratias*.

Finitis vesperis diaconi in capis sericis, cereos accensos habentes in manibus, vadunt processionaliter ad ecclesiam Beati Stephani et interim pulsatur ad completorium, et similiter tribus diebus sequentibus, uno ex ipsis cantoris insigniis adornato inchoante ℟ *Lapides*, quo cum suo versu et prosa *Celos vidit* [1], diaconibus scilicet litteram prose decantantibus, et post quemlibet versum choro

a. Qui ad hoc tenentur.
1. *Sous-entendu* cantato.

ejusdem versus notulas replicante, sequitur in statione ant. *Infunde* et ps. *Magnificat* et oratio *Da nobis* cum *Benedicamus Domino*, et ad ultimum sequitur (oblatio ad brachium et offerunt omnes diaconi ; postea fit) benedictio cum brachio beati Stephani quod debet in processione ferri, et similiter in crastino ab uno ex diaconibus reverenter ; in redeundo cantatur ℟ *Descendit* cum prosa *Facinora*, que dicitur loco versus quotiens dicitur idem ℟ redeundo a processione in chorum. Reversi diaconi in chorum intrant omnes stella [1] superiora, nullo alio in eis remanente seu etiam intraturo nisi eorum sacerdote usque ad completorium diei subsequentis, et cantant completorium, sacerdote canonico quem scripserint ad missam inchoante, et similiter ad matutinas et ad alias horas ; dicitur etiam completorium ut die precedenti vel sicut placuerit ipsis diaconibus quantum ad hymnum, versiculum et *Benedicamus* [a]. In hoc festo diaconi cantant et legunt secundum inscriptionem tabule sue ; sic presbiteri die beati Johannis, sic et pueri die sanctorum Innocentium : omnes enim isti quam sollennius possunt festa sua celebrant. Antiphone subscripte dicuntur ad memoriam de Natali per octabas ipsius Natalis ad matutinas et ad vesperas : ant. *Verbum caro*, ant. *Lux orta est*, ant. *Virgo hodie*, ant. *Virgo Verbo*, ant. *Nesciens mater*, ant. *Beatus venter*, ant. *Nato Domino*, ant. *Ecce de quo*, ant. *Natus est nobis*, ant. *Virgo Dei Genitrix*, ant. *Ecce annuntio*.

Dominica infra octabas. Nota quia die beati Silvestri consuevit dici ant. *Dum medium* [b] ; tunc enim dicitur missa de dominica (nisi festum ejus evenerit in ipsa dominica, tunc [*v°*] enim dicitur eadem antiphona sabbato precedente ad matutinas) et fiunt due misse, prima de sancto (Ursino) [c], secunda de dominica cum sequentia *Letabundus* et *Credo in unum* ; non est enim consuetudo ut dicantur due misse in dominica, nisi fuerit vigilia Natalis Domini [d] ; oratio *Omnipotens sempiterne Deus dirige* ; non fit alia memoria de Natali.

Ad matutinas de sancto Stephano, festum duplex cum duabus capis. Invitatorium *Xpistum natum*, ps. *Venite* cantatur a IIII^or^ et variatur cantus secundi versus a cantu primi ; hymnus de communi in cantu hymni *Veni redemptor* ; ant. *Beatus Stephanus*, ps. *Beatus vir* ; omnes antiphone preter primam inchoantur in stallo ;

a. Kyrieleison, Pater noster et *Credo*. — *b.* Ad matutinas. — *c.* Silvestro. — *d.* Sive in casu preexcepto et in hiis tribus casibus fit processio sicut dixi in vigilia Natalis Domini.

1. *Lire* stalla.

ant. *Constitutus*, ps. *Quare fremuerunt ;* ant. *In tribulatione*, ps. *Domine quid multiplicati sunt ;* versiculi de (sancti) [a] fiunt ; sex prime lectiones de sermone qui incipit (*Hoc quod antea dixeram* beati Fulgentii qui incipit) *Heri celebravimus ;* tres ultime fiunt de sermone ex commentario beati Jeronimi presbiteri qui incipit *Hoc quod antea dixeram* super euvangelium beati Mathei quod incipit *Ecce ego mitto ad vos prophetas ;* primum ℟ *Lapidabant*, II ℟ *Videbant*, III ℟ *Ecce jam*, cujus versus cantatur in medio choro in turba ; similiter et *Gloria Patri*. Ant. *Lumine*, ps. *Cum invocarem ;* ant. *Benedictionis*, ps. *Verba mea ;* ant. *O quam*, ps. *Domine Dominus noster ;* IIII ℟ *Stephanus autem*, V^um^ ℟ *Stephanus servus*, VI ℟ *Impetum*, ℣ in die, qui cantatur in turba ut tercius, *Stephanus Dei gratia*, item ℣ alias quam in die *Cum autem esset*. Ant. *In Domino Deo*, ps. *In Domino confido ;* ant. *Sine macula*, ps. *Domine quis habitabit ;* ant. *Domine virtus*, ps. *Domine in virtute ;* VII ℟ *Hesterna*, VIII ℟ *Impii*, IX ℟ *Lapides* [b], prosa *Celos vidit*, que cantatur post versum et ejus *Gloria Patri*, versus unus hinc et versus alius hinc ; ℟ *Patefacte sunt* nunquam cantatur.

In laudibus, ant. *Lapidaverunt*, psalmi usitati ; ant. *Lapides*, ant. *Adhesit*, ant. *Stephanus*, ant. *Ecce video ;* capitulum *Stephanus plenus gratia ;* hymnus de communi ; ant. *Intuens*, (que triumphatur sicut die Natalis) et incipit eam (ter) decanus diaconorum, ps. *Benedictus Dominus ;* oratio *Da nobis*. Ad memoriam de Natali semper dicitur ad matutinas ℣ *Benedictus qui venit* et ad vesperas ℣ *Verbum caro* [c].

Ad III, VI et IX, tres prime antiphone de laudibus, responsoria et ℣ de communi cum *Alleluia* in [*33*] fine. Ad III, capitulum *Stephanus plenus gratia ;* oratio ad omnes horas *Da nobis*.

Post terciam fit processio ad Sanctum Stephanum sicut ad vesperas precedentes cantando ℟ *Lapides*, subjunctis versiculo *Posuisti* et oratione *Da nobis*, et facta oblatione ad brachium et data benedictione cum eodem ut prius [d] ; in redeundo cantatur ℟ *Descendit* sine oratione.

Ad missam, officium *Etenim sederunt principes*.

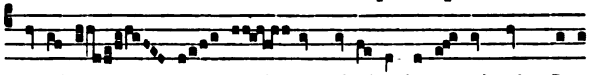

a. Communi. — *b*. Quod inchoant IIe in capis sericis, cujus ℣ similiter cantatur in turba. — *c*. Ad primam dicitur ℟ *Jhesu Xpiste*, ℣ *Tu Patris Verbigena* a tribus in supelliciis ante cordas campanarum, et similiter duobus diebus sequentibus ; cetera non mutantur nisi voluerint qui tenentur ad officium, et in hiis tantum que excipiuntur in complectorio inmediate precedenti, et similiter duobus diebus sequentibus. — *d*. Dantur de oblatione singuli denarii singulis pueris servientibus.

Oratio *Da nobis;* memoria de Natali tantum, oratio *Concede;* epistola *Stephanus plenus gratia,* que cantatur sicut lectio in die precedenti ; gradale *Sederunt,* cujus versus cantatur a duobus archichoris, (sibi) [tercio sibi] adjuncto ; similiter et *Alleluia* cantatur a tribus vel in turba in ipso pulpito, et similiter cantantur in crastino et die tercia ; item eodem modo cantantur in omni festo duplici cum duabus capis tantum, excepto temp[o]rali Adventus et temporali a Septuagesima usque ad Pascha ; *Alleluia,* ℣ *Video ;* sequentia *Magnus Deus;* antiphona ante euvangelium *Beatus es (Symon);* euvangelium *Ecce ego mitto ; Credo in unum* dicitur usque ad octabas ; offertorium *In virtute* et offerunt diaconi ; secreta *Suspice quesumus* [a].

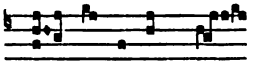

Sanc-tus Agnus De—i

Communio *Video celos ;* postcommunio *Auxilientur ;* postcommunio de Natali *Presta quesumus.*

Ad VI, capitulum *Surrexerunt autem.* Ad IX, capitulum *Cum autem esset Stephanus.*

Ad vesperas, capitulum *Stephanus plenus gratia* [b] ; hymnus *Deus tuorum* [c] ; ant. *Beatus es,* ps. *Magnificat ;* oratio *Da nobis ;* prima memoria fit de beato Johanne extra ecclesiam ubi non fiunt sollennitates processionum, secunda fit de Natali : et sic semper fit ad vesperas prima memoria de eo de quo debent fieri in crastino matutine et secuntur alie [me]morie per ordinem, ita quod primo fit de primis ; intra ecclesiam vero ubi observatur sollennitas ista processionum, fit diebus beati Stephani, beati Johannis et sanctorum Innocentium tantum prima memoria de Natali et de aliis sequentibus ordinate, ita quod ultima memoria fit de sancto illo de quo debet festum in crastino celebrari et hoc processionaliter ante altare consuetum. Sic ergo in ecclesia Baiocensi faciunt diaconi post vesperas suas statim memoriam de Natali, et statim post faciunt sacerdotes processionem ad [v°] Sepulcrum cantando ℟ *In medio* con [1] versu suo ; in statione ant. *Ecce ego,* ps. *Magnificat ;* sequitur oratio *Ecclesiam tuam* cum *Benedicamus Domino ;* in redeundo cantatur ℟ *Descendit ;* tunc intrant et ipsi sacerdotes et soli stalla altiora, et sic usque ad completorium sequentis diei, et sic cantant completorium prout sibi placuerit sicut de diaconibus dictum est. Item de propria hystoria beati Johannis ad vesperas, ant. *Valde*

a. Secreta de Natali. — *b.* ℟ *Lapides* cum prosa *(XVIe siècle).* — *c.* ℣ *Gloria et honore (XVe s.).*

1. *Lire* cum.

honorandus est [a]; item de beato Stephano dicuntur per octabas ejus ad memoriam de ipso ad vesperas et matutinas antiphone subscripte : ant. *O quam venerandus est*, ant. *Hesterna die*, ant. *Stephanus autem*, ant. *Impii super*, ant. *Saule*, ant. *Positis autem*, ant. *Palefacte*, ant. *Beatus Stephanus*, ant. *Tu principatum*, ant. *O beate Stephane*, ant. *Impetum*, ant. *Sepelierunt*.

Ad matutinas, festum duplex cum duabus capis. Invitatorium *Adoremus regem*, ps. *Venite*, et cantatur sicut in festo beati Stephani ; hymni(m), psalmi et versiculi de communi ; ant. *Johannes apostolus*, ant. *Supra pectus*, ant. *Quasi unus ;* sex prime lectiones de legenda que incipit *Secundam post Neronem ;* tres ultime de omelia venerabilis Bede presbiteri que incipit *Lectio sancti euvangelii* super euvangelium beati Johannis quod incipit *Dixit Jhesus Petro Sequere me ;* primum ℟ *Valde honorandus est*, II ℟ *In illum diem*, III ℟ *Similitudo*, item ℟ de propria hystoria, quod tamen non dicitur [b], *Diligebat*. Ant. *In ferventis*, ant. *Prope insuperabilem*, ant. *Occurrit ;* ℟ IIII *Qui vicerit*, V ℟ *Iste est*, VI ℟ *Quatuor*, aliud de propria hystoria, quod nec dicitur [c], *Hic est beatissimus*. VII ant. *Aperuit*, ant. *Expandens*, ant. *Domine suscipe ;* VII ℟ *Iste est Johannes*, VIII ℟ *Sic eum volo*, IX ℟ *In medio* [d], cujus versus cantari consuevit in medio choro in turba, (℟) item ℟ de propria hystoria, quod etiam non dicitur, ℟ *Apparuit*.

℣ (a) ante laudes *Valde honorandus est*. In laudibus (ant.) psalmi usitati ; ant. *Hic est discipulus*, ant. *Hic est discipulus*, ant. *Ecce puer*, ant. *Sunt de hic*, ant. *Sic eum ;* capitulum *Qui timet Deum ;* ant. *In medio* (que triumphatur), decano sacerdotum [e] inchoante, ps. *Benedictus ;* memoria de Natali et de sancto Stephano, et semper dicuntur orationes *Concede* et *Da nobis quesumus*.

Ad III, VI et IX, tres prime antiphone de laudibus ; ℟ et ℣ de communi cum *Alleluia*. Ad III, capitulum *Qui timet*.

Post terciam faciunt sacerdotes processionem ad Sepulchrum, eorum cantore cantoris insigniis adornato, et similiter ad vesperas et [*34*] matutinas precedentes et tam missam quam vesperas subsequentes ; eundo cantatur ℟ (*In medio* cum versu suo, sequente versiculo et) [f] oratione ; in reditu ℟ *Descendit* sine oratione.

Ad missam, officium *In medio ;* (oratio).

a. Que dicitur tantummodo ad primas vesperas diei octave. — *b*. Nisi octabe evenerint die dominica ; tunc cantatur tota propria hystoria. — *c*. Die ista. — *d*. Et inchoatur sicut IXum de beato Stephano. — *e*. *D'abord* sacerdote. — *f*. *Quatuor* cum suo ℣ ; in statione ℟ *In medio* cum suo ℣, qui cantatur a tribus sacerdotibus, sequente ℣ *Valde honorandus est* et.

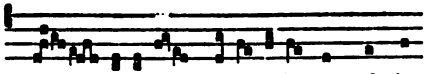

Oratio *Ecclesiam;* memoria de Natali et de sancto Stephano; epistola *Qui timet Deum,* que cantatur sicut et die precedenti; gradale *Exiit sermo,* ℣ *Sed sic eum; Alleluia,* ℣ *Hic est discipulus;* sequentia *Laus devota;* antiphona ante euvangelium *Ecce ego;* euvangelium *Dixit Jhesus Petro Sequere me; Credo* dicitur; offertorium *Justus ut palma,* et offerunt sacerdotes; secreta *Suscipe munera;* item de Natali et de beato Stephano;

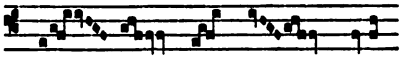

Communio *Exiit sermo;* postcommunio *Refecti cibo;* item de Natali et de beato Stephano.

Ad VI, capitulum *Cibabit illum.* Ad IX, capitulum *In medio ecclesie.*

Ad vesperas, capitulum *Qui timet;* ℟ *In medio,* [℣ *In omnem*]; ant. *Iste est Johannes,* ps. *Magnificat;* oratio *Ecclesiam;* memoria de Natali et de sancto Stephano tantum. Antiphone subscripte dicuntur per octabas ad memoriam de ipso et post eas repetuntur nocturnales per ordinem : ant. *Diligebat,* ant. *Iste est Johannes* [a].

Item post vesperas faciunt pueri processionem ad altare Beati Nicholai, cantore eorum (et episcopo debitis omnibus insigniis sicut in processione adornatis) [b], ipso [c] tamen nunquam anulum deferente; (omnes etiam pueri capis sericis adornantur) et exibetur [d] episcopo reverentia penitus tanquam vero [e]; qui cantor incipit ℟ *Centum,* quod sequitur ℣ *Cantabant* et prosa *Sedentem,* que cantatur sicut et prosa *Celos vidit* in sero Natalis Domini; sequitur antiphona *Innocentes,* ps. *Magnificat,* cum oratione *Deus cujus hodierna die* quam dicit puer episcopus, qui similiter exequitur totum officium sacerdotis, excepta missa, quamdiu durat eorum festum, uno ex pueris tunc vicem suplente capellani, et, sicut diximus in festis episcopalibus, stant coram ipso duo ceróferarii de secunda forma in tunicis sericis, quorum, officio terminato, erit residuum cereorum, quos sicut in festis aliis tenetur custos de suo proprio ministrare pro duodecim denariis quos ipse percipit de episcopo puerorum; post *Benedicamus* dat episcopus benedictionem, can-

a. ℣ *Valde honorandus est* tam ad vesperas quam ad matutinas. — *b.* Adornato amictu, piliolo, baculo, cerothecis cantoris et capa serica, et episcopo tunica et capa sericis, mitra et baculo pastorali, ipso tamen, etc. — *c. D'abord* episcopo. — *d.* A pueris. — *e.* Capellanus etiam episcopi, qui et ipse puer est, capa serica induitur; ceteri autem pueri omnes preter archichoros ad vesperas, matutinas et missam tantum supelliciis induantur.

tans *Dominus omnipotens;* in reditu dicitur ℟ *Descendit* sine oratione ; tunc intrant omnes et soli pueri, etiam qui non sunt de choro tamen clerici, stalla superiora, [*v°*] et similiter per totum diem subsequentem, episcopo eorum in stallo decani residente.

Deinde dicant completorium sicut eis placuerit, ita tamen ut de diaconibus jam predixi. Dicto completorio (deponunt omnes capas sericas et) recedunt ad hospitium sui episcopi, episcopo in cyrothecis pastoralem baculum et mitram in capite deferente, et eunt cantando continue prosam *Sedentem,* et sic est episcopus eorum in supellicio et mitra usquequo eant dormitum, et in crastino percipiunt custodes de ipso episcopo more consueto liberationes. Ad matutinas vero, dum pulsatur, et in crastino hora prima (redeunt) redeunt ad ecclesiam cantantes dictam prosam, et similiter recedunt post matutinas et post missam in crastino, episcopo semper mitram, cyrothecas et baculum bajulante.

Ad matutinas, festum duplex cum duabus capis. Invitatorium *Mirabilem Deum,* ps. *Venite* cantatur ut in festo beati Stephani ; hymnus

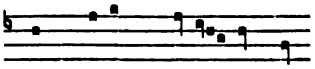

Ant. *Novit Dominus,* ps. *Beatus vir ;* ant. *Rex terre,* ps. *Quare fremuerunt ;* ant. *Deus judex,* ps. *Domine Deus meus in te speravi ;* versiculi de communi ; sex prime lectiones de sermone beati Severiani qui incipit *Zelus quo tendat,* tres ultime de omelia venerabilis Bede presbiteri que incipit *De morte* super euvangelium beati Mathei quod incipit *Angelus Domini apparuit in sopnis* [1] *Joseph ;* primum ℟ *Sub altare,* II ℟ *Effuderunt,* III ℟ *Adoraverunt.* Ant. *Ex ore,* ps. *Domine Dominus noster ;* ant. *Judicabit,* ps. *In Domino confido ;* ant. *Mortis usum,* ps. *Domine quis habitabit ;* ℟ *Isti sunt sancti,* ℟ *Cantabant sancti,* ℟ *Isti sunt sancti.* Ant. *Quis ascendet,* ps. *Domini est terra ;* ant. *Innocentes,* ps. *Ad te (levavi) Domine levavi ;* ant. *Filio regis,* ps. *Deus judicium ;* ℟ *Ex ore,* ℟ *Hii sunt qui cum mulieribus,* ℟ *Centum* [a] cujus versus cantatur in turba in medio choro, post cujus *Gloria Patri* sequitur prosa *Sedentem in superne,* replicatis a choro notulis uniuscujusque versus, postquam pueri cantaverint illum, et incensat episcopus et incensatur per puerum capellanum, sicut dictum est debere facere episcopum magnum in sollempnitatibus suis.

a. Quod inchoatur a II pueris in capis sericis.
1. *Lire* somnis.

In laudibus, psalmi usitati, ant. *Herodes iratus*, ant. *A bimatu et infra*, ant. *Vox in Rama*, ant. *Sub throno*, ant. *Cantabant*; capitulum *Vidi supra montem*; hymnus *Rex gloriose* [a]; ant. *O quam gloriosum est*, que triumphatur, episcopo eam ter incipiente ex precepto sui cantoris [35] more supradicto, ps. *Benedictus*; oratio *Deus cujus hodierna*; memoria de Natali, de beato Stephano et de beato Johanne; postea dat episcopus benedictionem, more consueto [b].

Ad III, VI et IX, III prime antiphone de laudibus; responsoria et versiculi de communi plurimorum martirum cum *Alleluia*. Ad III, capitulum *Vidi supra montem*. Ad VI, *Et audivi vocem*. Ad IX, capit. *Hii empti sunt*.

Post terciam fit processio in navem ecclesie more quo ad primas vesperas cum sacerdote et aliis ministris altaris sacris vestibus preindutis; eundo cantatur ℟ *Centum* cum ℣ et prosa in statione, et dicta oratione more solito [c] fit oblatio ad textum, sicut predixi debere fieri presente episcopo; post oblationem dat ipse benedictionem sollennem quam daret in missa major episcopus, si celebraret; deinde incipit ipse ex precepto sui cantoris ℟ *Descendit* quod, ut brevius loquar, dicitur in reditu cujuslibet processionis in chorum usque ad primam dominicam post octabas Epiphanie, et dicitur sine oratione.

Ad missam, officium *Ex ore*, et nota quia cantor puerorum in omnibus et eodem modo exequitur officium suum more cantoris majoris.

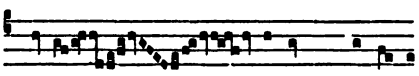

Kyri-e——————leison Glo-ria

Oratio *Deus cujus hodierna*; memoria de Natali, de beato Stephano et de beato Johanne; epistola *Vidi supra montem*, que cantatur sicut in diebus precedentibus; gradale *Anima nostra*, ℣ *Laqueus*; *Alleluia*, ℣ *Sancti tui*, cantatur in majori pulpito in turba, presente cantore puerorum; sequentia *Celsa pueri*; ant. ante euvangelium *O quam gloriosum est regnum*; euvangelium *Angelus Domini apparuit*; *Credo in unum* dicitur; offertorium *Anima nostra*, et offerunt pueri; secreta *Sanctorum tuorum*, secreta de Natali, de beato Stephano et de beato Johanne;

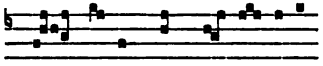

Sanc—tus A-gnus De—i qui

a. ℣ *Mirabilis*. — *b*. Die ista in mane fiat inscriptio tabule modo consueto, et legatur in choro hora debita. — *c*. Premisso ℣ *Exultent justi*.

Communio *Vox in Rama*; postcommunio *Voliva Domine*; item postcommunio de Natali, de beato Stephano et de beato Johanne.

Ad vesperas, capitulum *Vidi supra montem*; ℟ *Centum*; hymnus *Rex gloriose*; [℣ *Justi autem*]; ant. *Hii sunt*, que [non] triumphatur sicut et illa de matutinis super *Benedictus*, ps. *Magnificat*, et dum perventum fuerit ad versum illum *Deposuit potentes*, vadunt omnes ad medium ecclesie et ibi quasi in processione stant ordinate, eundem versum, episcopo inchoante, plures replicantes, qui dum sic cantatur, offert ipse episcopus sociis suis de choro baculum pastoralem; post multas itaque resumptiones dicti versus revertuntur [*v°*] in chorum, *Te Deum laudamus*, si habent novum episcopum, decantantes, et ita canendo deducunt eum ad altare et, mitra sibi imposita et baculo cum capa serica, revertuntur in chorum, illo qui fuerat episcopus explente officium capellani, creato nichilominus novo cantore; tunc chorus, si non fuerit ibi novus episcopus, vel novus episcopus qui baculum duxerit capiendum cum suis sociis resumit a capite ps. *Magnificat*, et sic cantant vesperas usque ad finem; oratio *Deus cujus*; memoria de Natali, de beato Stephano, de beato Johanne; deinde vadit processio ordinata ad altare Beati Thome martiris, quam processionem facit chorus, si non fuerit ibi novus episcopus, alioquin ipse episcopus cum pueris suis, et eundo cantatur ℟ *Igitur Thomas*; in statione antiphona *Hic est vere martir*, ps. *Magnificat*; oratio *Deus pro cujus*; tunc dat novus episcopus benedictionem modo usitato, si est presens; in redeundo cantatur ℟ *Descendit*, et dicunt pueri, si habent novum episcopum, completorium, ut prius, alioquin chorus. Antiphone subscripte dicuntur per octabas ad vesperas et matutinas ad memoriam de sanctis Innocentibus et post eas repetuntur nocturnales : ant. *Ambulabunt*, ant. *Laudes*, ant. *Sinite*, ant. *Laverunt*, ant. *Angeli*, ant. *Istorum*.

De beato Thoma martire, festum duplex cum duabus capis. (Ea die fit inscriptio tabule consueto modo et legitur in capitulo hora debita. De dicto martire) fiunt omnia de communi, preter orationem et lectiones et VI ℟ : oratio *Deus pro cujus*; lectiones sex prime et due ultime de vita ejus; sextum ℟ *Igitur Thomas actus est in exilium*; lectio VII[a] de omelia beati Gregorii pape, que incipit *Audistis fratres karissimi* super euvangelium beati Johannis, quod incipit *Ego sum pastor bonus*. Memorie fiant per ordinem. Ad horas ℟ia et ℣ cum *Alleluia* [a].

a. Sequitur : Post terciam, etc.

Post III fit processio ad altare ejus, cantando ℟ *Igitur Thomas.* Ad missam, officium *Letabitur;*

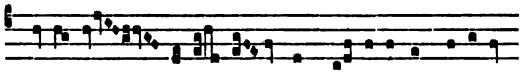

Oratio *Deus pro cujus;* memorie fiant secundum ordinem; epistola *Justum deduxit Dominus* cantatur in pulpito sicut et die precedenti; gradale *Posuisti,* ℣ *Desiderium; Alleluia,* ℣ *Letabitur;* sequentia de communi; ant. ante euvangelium *Beatus es;* euvangelium *Ego sum pastor bonus; Credo* dicitur; offertorium *Gloria et honore;* secreta *Suscipe Domine;* secrete de memoriis;

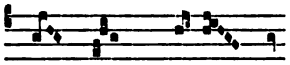

[*36*] (secrete); communio *Magna est;* postcommunio; oratio *(Sanctis) Sumptis repleti muneribus,* postcommuniones de memoriis.

Ad vesperas, ℟ *Miles;* ℣ *Gloria et honore;* ant. *Beatus es;* prima memoria de sancto Ursino confessore et pontifice, ant. et ℣ de communi, sed oratio *Exaudi;* postea de Natali et subsequenter de aliis.

Ad completorium, hymnus *Salvator,* et sic usque ad octabas Epiphanie [a].

De sancto Ursino fit festum duplex cum IIII^{or} capis. VI prime lectiones et due ultime de vita ejus, VII^{a} de omelia excerpta de diversis tractatoribus, que incipit *Perspicue* super euvangelium beati Mathei quod incipit (Expositione super euvangelium) *Vigilate.* Cetera ad matutinas, horas et vesperas de communi. [b] Memoria(m) de Natali, de beato Stephano, de beato Johanne, de sanctis Innocentibus et ad ultimum de beato Thoma, et sic deinceps.

Ad missam, officium *Statuit;* oratio *Exaudi,* memoria de Natali, de beato Stephano, de beato Johanne, de Innocentibus et de beato Thoma; epistola *Ecce sacerdos magnus qui in vita sua;* gradale *Domine prevenisti; Alleluia,* ℣ *Iste sanctus digne;* sequentia *Ecce dies;* ante euvangelium ant. *Gloriosus;* euvangelium *Vigilate;* offertorium *Posuisti;* secreta *Munera Domine;* communio *Beatus servus;* postcommunio *Presta quesumus.*

a. Die beati Ursini debent distribui fructus medietatis unius tercie garbe tocius decime de Lachon, exceptis IIII^{or} sextariis et I mina ordei ad mensuram ejusdem ville, canonicis et clericis de choro qui matutinarum et misse intererunt officio; ita quod pueri percipient VI denarios, illi de secunda forma VIII denarios, et illi de stallo altiori non canonici percipiunt XII denarios, residuos inter personas et canonicos et alios qui integre percipiunt communiam equaliter dividendo. — *b.* Ad matutinas.

Ad ultimas vesperas fit prima memoria de sancto Silvestro et alie de aliis per ordinem. Festum beati Ursini non habet octabas.

De beato Silvestro, confessore et pontifice, fit festum in lectionum, que lectiones sumuntur de vita ejus ; cetera omnia de communi : oratio *Da quesumus ;* [a] (si non sit dominica, ut supra dictum est) prima missa fit de confessore post terciam sic : [b] officium *Sacerdotes tui ;* oratio *Da quesumus,* et fiunt memorie de Natali, de beato Stephano et de beato Johanne tantum ; alie autem memorie ad ultimam missam reservantur, et sic quotiens dicuntur due misse, partiuntur memorie, excepta vigilia Omnium sanctorum, ad ultimam enim missam nulla fit memoria ; epistola *Ecce sacerdos* [c] ; *Alleluia,* ℣ *Inveni David ;* euvangelium *Homo quidam peregre :* offertorium *Inveni ;* secreta *Adesto ;* communio *Beatus servus ;* postcommunio *Quesumus omnipotens.*

Post VI[am] sequitur missa de dominica infra octabas : officium *Dum medium silentium ;*

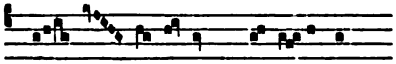

Kyrie———leison Gloria in excelsis

Oratio *Omnipotens sempiterne Deus dirige ;* non fit alia memoria de Natali ; epistola *Quanto tempore ;* gradale *Speciosus,* ℣ *Eructavit ; Alleluia,* ℣ *Dominus regnavit,* cantatur a duobus de secundo stallo in capis sericis ; sequentia *Letabundus ;* [v°] euvangelium *Erant Joseph et Maria ; Credo* dicitur ; offertorium *Deus enim ;* secreta *Concede quesumus ;*

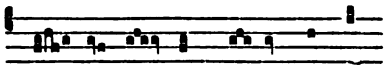

Sanc—tus A-gnus De—i qui tollis

Communio *Tolle puerum ;* postcommunio *Per hujus.*

In Circoncisione Domini, festum duplex cum quatuor capis.

Ad vesperas, psalmi de Natali ; [d] ant. *Virgo verbo ;* ant. *Nessiens mater,* ant. *Virgo Dei genitrix,* ant. *Ecce annuntio ;* capitulum *Apparuit gratia ;* ℟ *Verbum caro,* post *Gloria Patri* resumitur a capite ℟ ; hymnus *A solis ;* ℣ *Tanquam sponsus ;* ant. *Qui de terra est ;* oratio *Deus qui salutis ;* nulla fit memoria.

Invitatorium *Natum sub lege,* ps. *Venite ;* hymnus *Xpiste redemptor.* Ant. *Dominus dixit,* ps. *Quare fremuerunt ;* ant. *In sole,* ps. *Celi enarrant ;* ant. *Elevamini,* ps. *Domini est terra ;* ℣ *Tanquam spo*[*n*]-

a. Quacumque die evenerit festum istud, fiunt due misse. — *b.* Facta prius processione, si fuerit dominica, sequitur. — *c.* Gradale *Ecce sacerdos.* — *d.* Ant. *Virgo hodie.*

sus ; sex prime lectiones fiunt de sermone qui incipit *Ritus* [*circoncisionis*, tres ultime de] omelia venerabilis Bede presbiteri que incipit *Sanctam venerandamque* super euvangelium beati Luce quod incipit *Postquam consumati sunt ;* primum ℟ *Beata viscera,* II ℟ *Beata et venerabilis,* III ℟ *Benedictus qui venit.* [a] *Speciosus,* ps. *Eructavit ;* ant. *Homo natus est,* ps. *Fundamenta ;* ant. *Exultabunt,* ps. *Cantate* I ; ℣ *Diffusa ;* ℟ *Congratulamini,* ℟ *Hic qui advenit,* ℟ *Continet.* Ant. *In principio,* ps. *Dominus regnavit exultet ;* ant. *Ante luciferum,* ps. *Cantate* II ; ant. *Nato Domino,* ps. *Dominus regnavit iracantur ;* ℣ *Ipse invocavit ;* ℟ *Confirmatum est,* post cujus versum sequitur prosa *Et honore,* que tamen non dicitur nisi ad processionem tantum ; ℟ *Nesciens mater ;* ℟ *In principio.*

℣ ante laudes *Verbum caro factum est.* In laudibus, ant. *O admirabile commercium,* psalmi usitati ; ant. *Quando natus est,* ant. *Rubum,* ant. *Germinavit,* ant. *Ecce Maria ;* capitulum *Apparuit gratia ;* hymnus *A solis ;* ℣ *Benedictus qui venit ;* ant. *Mirabile,* ps. *Benedictus ;* oratio *Deus qui nobis ;* sequitur *Benedicamus,* scilicet *Beata viscera,* et cantantur duo primi versus tantum, cantatur etiam in turba in medio choro, presente cantore in insigniis suis ; et sequitur *Deo dicamus gratias ;* nulla fit memoria.

Ad horas, scilicet III, VI et IX, III prime antiphone de laudibus ; capitula, ℟ia et ℣ sicut in die Natalis ; oratio *Deus qui nobis.*

Ad processionem dicitur ℟ *Confirmatum est* cum prosa ; in statione dicitur ℟ *Verbum caro,* cujus versus cantatur a IIII^{or} de stallo altiori ex precepto cantoris (et sic in statione [37] dicitur ℟ *Verbum caro,* cujus versus cantatur a quatuor de stallo altiori ex precepto cantoris) : et sic in statione omnium processionum diebus festorum consimilium [b] ; in redeundo ℟ *Descendit* [c].

Ad missam, officium *Puer natus ;*

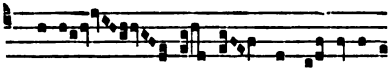

Kyri-e——————leison Glori-a in

Oratio *Deus qui nobis ;* epistola *Apparuit gratia ;* gradale *Viderunt,* ℣ *Notum ; Alleluia,* ℣ *Multipharie* cantatur a (tribus) [d] de stallo altiori ; sequentia *Eya recolamus ;* in sollennitate vero Baculi dicitur sequentia *Nato canunt omnia ;* ant. ante euvangelium *Magnum hereditatis ;* euvangelium *Postquam consumati sunt ; Credo* dicitur ; offertorium *Tui sunt ;* secreta (*Presta quesumus Domine ;* communio) *Presta quesumus omnipotens ;*

a. Antiphona. — *b.* Sequitur oratio *Deus qui nobis,* premisso ℣ *Verbum caro.* — *c.* Quod similiter dicitur in regressu processionis usque ad octabas Epiphanie. — *d.* Quatuor.

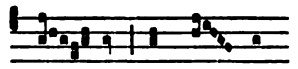

Sanc—tus Agnus De—i

Communio *Viderunt;* postcommunio *Presta quesumus Domine.*

Ad vesperas, antiphone de laudibus, psalmi de Natali ; capitulum *Apparuit gratia;* ℟ *In principio;* si vero Baculus deferatur, cantatur in turba ℟ *Videte,* circa scilicet candelabrum, et pro hymno dicitur sequentia *Letabundus ;* alioquin dicitur hymnus *A solis,* et sic in omnibus festis in quibus defertur Baculus ; ℣ *Verbum caro ;* ant. *Magnum hereditatis,* ps. *Magnificat ;* oratio *Deus qui nobis ;* memoria de beato Stephano tantum, ant. *Infunde,* ℣ *Gloria et honore,* oratio *Da nobis.*

Completorium, ut supra.

In octabis beati Stephani, festum III lectionum tantum, et similiter in octabis beati Johannis, Innocentium et beati Thome, nisi fuerit dominica. Invitatorium et hymni sicut in die ; ant. *Beatus Stephanus* sola dicitur super IX psalmos diei festi ; ℣ de communi ; lectiones de sermone beati Augustini qui incipit *Ad Aquas Tibilitanas ;* primum ℟ *Lapidabant,* II ℟ *Videbant omnes,* III ℟ *Lapides torrentes* [1] ; non dicuntur prose in octabis.

℣ ante laudes *Posuisti Domine.* In laudibus, ant. *Lapidaverunt* sola dicitur super quinque psalmos ; capitulum *Stephanus plenus gratia ;* ℣ *Justus germinabit ;* ant. *Intuens,* ps. *Benedictus ;* oratio *Da nobis ;* deinde fit memoria de beata Virgine, et similiter omni die usque ad octabas Epiphanie tam ad matutinas quam ad vesperas, excepta die Epiphanie, et sic fiunt ille memorie : ant. *O admirabile* et quatuor que secuntur, dicuntur per ordinem et repetuntur similiter per ordinem cum opus fuerit ; ad matutinas ℣ *Benedictus qui venit,* ad vesperas ℣ *Verbum caro ;* ad matutinas et ad vesperas dicitur oratio *Deus qui salutis eterne* [a] ; ad vesperas autem fit prima memoria de eo de quo debent fieri sequentes matutine ; cujus vero octabe die dominica evenerint, de eo fient novem lectiones [v°] cum festo simplici, et dicentur omnia sicut in die preterquam lectiones.

Item de beato Stephano hore sicut in die et missa similiter, excepto quod non dicitur sequentia nec *Credo in unum* [b] ; de beata Virgine fit memoria ad missam die ista et aliis omnibus usque ad octabas Epiphanie, excepta sola die ipsius Epiphanie, et dicitur

a. Postea fiunt memorie de beato Johanne, de Innocentibus et de beato Thoma. — *b.* Nisi fuerit dominica ; item.

1. *Lire :* torrentis.

ad memoriam de ipsa oratio *Deus qui salutis,* secreta *Muneribus nostris,* postcommunio *Hec nos communio* [a].

Ad vesperas, sicut in prima die, excepto quod non dicitur ℟ [b].

In octabis beati Johannis, festum III lectionum. Invitatorium, hymni, ℣ sicut in prima die; ant. *Johannes apostolus,* psalmi de communi apostolorum; ℟ia de hystoria propria, scilicet primum, secundum et nonum; lectiones ex hystoria ecclesiastica que incipiunt *Audi fabulam.* In laudibus, ant. *Hic est discipulus* sola dicitur super quinque psalmos; capitulum *Qui timet;* ant. *In medio,* ps. *Benedictus;* oratio *Ecclesiam.* Hore sicut in die et missa similiter [c], (hoc tamen attento quod dictum est de missa in festo beati Eligii). Vespere sicut in die festi sine responsorio.

In octabis sanctorum Innocentium, festum III lectionum. Invitatorium, hymni, ℣, capitula, sicut in die: ant. *Novit Dominus,* psalmi (de) [qui in] die; lectiones de sermone beati Johannis episcopi, qui incipit *Dedicatur;* ℟ia de hystoria propria, scilicet primum, secundum et nonum. In laudibus, ant. *Herodes iratus* sola super quinque psalmos; ant. *O quam,* ps. *Benedictus;* oratio *Deus cujus.* Hore sicut in die et missa similiter, hoc attento quod in missa beati Eligii dictum est, et quod dicitur *Alleluia,* ℣ *Sancti tui Domine* ad hanc missam. Vespere sicut in die, sine ℟.

In octabis beati Thome festum III lectionum, que sumuntur de omelia euvangelii *Homo quidam nobilis,* sed non pronuntiatur euvangelium. Si in dominica evenerit, fiunt sex prime lectiones de uno sermone de communi unius martiris, tres ultime de omelia euvangelii *Homo quidam nobilis.* Cantatur sicut in die, et cetera omnia similiter [sicut in die], (excepto quod non fiet missa de octabis sed) [d] de vigilia sicut subnotatur. Ad processionem, si sit dominica, eundo in medium ecclesie cantatur ℟ *Miles* cum suo versu, ℣ *Posuisti;* oratio *Deus pro cujus;* in redeundo ℟ *Descendit,* ℣ *Verbum caro,* oratio *Deus qui salutis* [e]. Si autem alia die evenerint, post terciam cantabitur missa pro Odone episcopo et post sextam missa de vigilia Epiphanie [f], cujus officium est *Lux fulgebit hodie;*

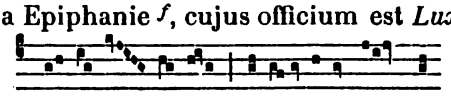

Kyrie———leison Gloria in ex-cel—sis

a. Deinde fiunt alie memorie, sicut dictum est ad matutinas. — *b.* Ad memoriam de beato Johanne ant. *Valde honorandus est.* — *c.* Tamen non dicitur sequentia, sed dicitur *Credo.* — *d.* Et fiunt due misse, prima de octabis, secunda. — *e.* Que oratio cum premisso ℣ dicitur in regressu processionis omnis, exceptis festis duplicibus usque ad Purificationem vel usque ad Septuagesimam, si precedat Purificationem. — *f.* Cum festo.

Gloria in excelsis et *Ite missa est*; oratio [38] *Corda nostra*; fiat prima memoria de sancto Thoma; epistola *Apparuit benignitas*; gradale *Benedictus*; *Alleluia*, ℣ *Dominus regnavit* [a]; evangelium *Defuncto Herode* [b]; offertorium *Deus enim*; secreta *Tribue quesumus*; communio *Tolle puerum*; postcommunio *Illumina quesumus*.

In vigilia Epiphanie, ad vesperas festum duplex eque sollempniter sicut in Natali : ant. *Tecum principium* et alie que secuntur, psalmi de Natali ; capitulum *Surge illuminare*; ℟ *Reges Tharsis*; hymnus *Hostis Herodes*; ℣ *Reges Tharsis*; ant. *Venit lumen*, ps. *Magnificat*; oratio *Corda nostra*;

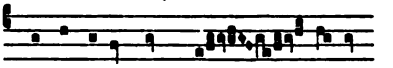

Be-ne-dica-mus Do———mino

Ad matutinas non dicitur invitatorium, die ista, nec hymnus ante laudes, sed statim post *Deus in adjutorium* et *Gloria Patri*, incipit archichorus antiphonam *Afferte*, ps. ipsum ; nota quia sequens antiphona, scilicet *Fluminis*, et suus psalmus non dicuntur die ista, sed dominica infra octabas et in octabis tantum ; alie autem omnes antiphone que secuntur, dicuntur cum suis psalmis per ordinem, die ista, ita quod ant. *Psallite* est secunda et ant. *Venite* est sexta, antiphona autem *Omnes gentes* est quinta die ista, aliis diebus est sexta, cum sola antiphona *Venite* omittatur cum suo psalmo per octabas ; ant. *Fluminis*, ps. *Deus noster*; ant. *Psallite*, ps. *Omnes gentes*; ℣ *Reges Tharsis*; tres prime lectiones sumuntur de Ysaia et incipit prima *Omnes sitientes* etc., cui continuantur due sequentes ; primum ℟ *Hodie in Jordane*, ℟ *Omnes de Sabba*, ℟ *Stella quam*. Ant. *Omnis terra*, ps. *Jubilate*; ant. *Reges Tharsis*, ps. *Deus judicium*; ant. *Omnes gentes*, ps. *Inclina Domine*; ant. *Venite*, ps. ipsum, psalmus iste et sua antiphona non dicuntur aliis diebus, sed loco eorum dicuntur ant. *Omnes gentes* et suus psalmus, et tunc ant. *Fluminis* est secunda ; ℣ *Omnes de Sabba*; tres medie lectiones de sermone beati Leonis pape, qui incipit *Celebrato*; ℟ *Interrogabat*, ℟ *Illuminare*, ℟ *Magi veniunt*. Ant. *Adorate Dominum*, ps. *Cantate* primus ; ant. *Adorate Dominum*, ps. *Dominus regnavit exultet*; ant. *Notum fecit*, ps. *Cantate* II ; ℣ *Omnis terra*; tres ultime lectiones de omelia beati Gregorii pape, que incipit *Sicut in lectione euvangelica* super euvangelium beati Mathei, quod incipit *Cum natus esset Jhesus*; ℟ *Tria sunt munera*, ℣ in die ista et die octava tantum *Salutis*

a. Non dicitur sequentia, *(écriture XVIe s.)* nisi fuerit dominica, quo casu dicitur prosa *Letabundus*. — *b.* Non dicitur *Credo*.

nostre, ℣ in aliis diebus *Reges Tharsis*, ℟ *Dies sanctificatus*, ℟ *In columbe* ; ℟ia subscripta dicuntur per octabas cum precedentibus, primo non repetito nisi in die octabarum [*v°*] et dominica infra : ℟ *Videntes*, ℟ *Hic est dies*. Post nonum responsorium cantatur euvangelium *Factum est autem* [a], et in eundo ad illud cantandum in pulpito fit eque celebris processio sicut in nocte Natalis Domini(d) fit a[d] cantandum euvangelium *Liber generationis* ; cantato euvangelio, sequitur *Te Deum laudamus*, quod dum cantatur, incensatur chorus in stallis et deportatur textus ad deosculandum, sicut dictum est debere fieri in nocte Natalis Domini post cantatum euvangelium.

℣ ante laudes *Omnes de Sabba*. In laudibus, ant. [*Ante*] *luciferum*, ant. *Tria sunt*, ant. *Apertis*, ant. *Maria*, ant. *Magi* ; capitulum *Surge illuminare* ; ymnus *A Patre* ; ℣ *Omnes gentes quasconque* ; ant. *Hodie celesti*, ps. [b] ; oratio *Deus qui hodierna die Unigenitum* ;

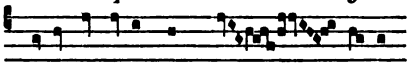

Ad primam cantatur hymnus *Jam lucis* in cantu hynni [c] *Hostis Herodes* (et sic per totas octabas), et alleluiantur omnia responsoria et versiculi ad horas. Ad III, VI et IX, III prime antiphone de laudibus. Ad III, capitulum *Surge illuminare* ; ℟ *Reges Tharsis*, ℣ *Omnes de Sabba venient* ; oratio ad omnes horas *Deus qui hodierna die*.

Ad processionem, que fit eque sollemnis sicut in die Natalis Domini, cantatur eundo circa circatam ℟ *Tria sunt* cum versu *Salutis* ; in statione in medio ecclesie cantatur ℟ *In columbe*, cujus versus cantatur sicut in statione processionis diei Natalis [d] ; in redeundo (et) ant. *Ab oriente* quam incipit episcopus, si presens est, ex precepto cantoris ; alioquin ipse cantor inchoat eam ; qua finita, incipit cantor ℟ *Descendit*, sine versu et oratione in fine.

Ad missam, officium *Ecce advenit* ; Kyrieleison *Fons bonitatis*, et cantatur a IIII^or^ sicut in die Natalis Domini ;

Oratio *Deus qui hodierna* ; epistola *Surge illuminare* ; gradale *Omnes de Sabba*, ℣ *Surge* ; *Alleluia*, ℣ *Vidimus* cantatur a quatuor personis ; sequentia *Epiphaniam Domino*, et cantatur ter versus *Balaam* ; ante euvangelium ant. *Ab oriente* ; euvangelium *Cum natus esset* ; *Credo*

a. A canonico ebdomadario. — *b. Benedictus.* — *c. Jhesu nostra redemptio* ; per totas vero octabas cantatur in cantu hymni. — *d.* ℣ *Omnes de Saba* ; oratio *Deus qui hodierna.*

in unum; offertorium *Reges Tharsis;* secreta *Ecclesie tue;* hec prefacio dicitur in die Epiphanie et per octabas (scilicet *Quia cum Unigenitus* et infra canonem) et *Communicantes* similiter [a];

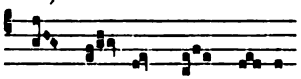

Prosa *Quem Johannes* [*39*] *in Jordane,* cujus prosa dicitur tantum die ista; communio *Vidimus;* postcommunio *Presta quesumus.*

Ad VI, capit. *Et ambulabunt;* ℟ *Adorate Dominum,* ℣ *Omnis terra.* Ad IX, capit. *Inundatio camelorum;* ℟ *Adorate Deum,* ℣ *Omnes gentes quascumque.*

Ad vesperas, ant. *Ante luciferum,* psalmi de Natali; ant. *Tria sunt munera,* ant. *Apertis,* ant. *Stella ista,* ant. *Magi;* capitulum *Surge;* ℟ *In columbe,* vel *Videte,* si Baculus ostendatur, et cetera sicut ad ultimas vesperas diei Circoncisionis Domini dictum est; hymnus *Hostis Herodes;* ℣ *Reges Tharsis;* ant. *Tribus miraculis,* ps. *Magnificat* [b].

In aliis vesperis per octabas dicuntur ant. *Tecum principium* et alie que secuntur; psalmi non mutantur nec alia, sed non dicitur ℟; antiphone subnotate dicuntur per ordinem ad vesperas et ad matutinas super psalmos *Magnificat* et *Benedictus* infra octabas, et, cum opus fuerit, reincipiuntur: ant. *Videntes stellam,* ant. *Admoniti,* ant. *Omnes nationes,* ant. *Lux de luce,* ant. *Vox de celo,* ant. *Ordines,* ant. *Venient,* antiphona sequens dicitur sabbato infra octabas ad vesperas super psalmum *Ma*[*g*]*nificat,* si Epiphania non evenerit in sabbato [c] dicitur dominica infra easdem octabas ad matutinas super psalmum *Benedictus* et tunc eadem dominica ad ultimas vesperas dicitur ant. *Ab oriente* super psalmum *Magnificat;* si vero dies Epiphanie evenerit in dominica, tunc dicitur ant. *Descendit* super ebdomadam ad matutinas die illa in qua legitur ad missam euvangelium *Venit Jhesus,* ant. *Descendit.*

Per totas octabas fit festum III lectionum tantum, preterquam in dominica in qua fiunt novem. Invitatorium per totas octabas *Xpistus apparuit nobis;* hymnus *Hostis;* ant. *Afferte* dicitur sola super IX psalmos sicut notatur in die; ℣ *Reges Tharsis;* prima die

a. Prefatio *Quia cum Unigenitus,* infra canonem *Communicantes et diem.* — *b.* Oratio *Deus qui hodierna*; sequitur

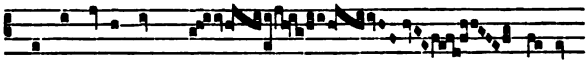

c. Si autem evenerit in sabbato.

octabarum legitur sermo beati Maximi episcopi qui incipit *Audistis fratres;* responsoria de hystoria diei sicut predictum est, et sic per totas octabas.

℣ ante laudes *Omnes de Sabba,* et sic per octabas. In laudibus, ant. *Ante luciferum* sola super quinque psalmos, et sic per octabas nisi in dominica in qua omnes dicuntur ; capitulum, hymnus, ℣ et oratio sicut in die, et similiter usque ad diem octavam, in qua mutantur solummodo capitula et oratio et antiphone laudum. Singulis diebus per octabas fit memoria de beata Virgine tantum, et hoc ad vesperas et matutinas [a], sicut notatur in octabis beati Stephani.

Ad horas, sicut in die usque ad diem octavam.

Missa per octabas usque in diem octavum, sicut in die, sine sequentia tamen et *Credo* et prosa super *Agnus Dei,* et excepto quod dominica infra octabas [*v°*] pronuntiatur ad matutinas et legitur ad missam euvangelium *Venit Jhesus,* sicut scriptum est.

Ad vesperas usque ad octavum diem, antiphone et psalmi de Natali ; capit. *Surge ;* ymnus *Hostis ;* ℣ *Reges* etc. ut predictum est.

Secunda die, legitur sermo cujus supra, qui incipit *Quamvis dilectissimi.*

Die tercia legitur sermo cujus supra, qui incipit *Ait prophetarum precipuus Ysaias.*

Die quarta legitur sermo cujus supra, qui incipit *Salutare nobis est.*

Die quinta legitur sermo cujus supra, qui incipit *Licet fratres dilectissimi.*

Die sexta legitur sermo cujus supra, qui incipit *Redemptionis nostre.*

Dominica infra octabas legitur in sex primis lectionibus sermo beati Leonis pape, qui incipit *Quamv*[*i*]*s sciam dilectissimi;* tres autem ultime fiunt de omelia venerabilis Bede que incipit *Lectio sancti euvangelii* super euvangelium beati Mathei quod incipit *Venit Jhesus a Galilea ;* (cetera non mutantur) [b].

In octabis Epiphanie, festum IX lectionum, medie [1] de sancto Hylario, confessore et pontifice [c]. Ad vesperas, antiphone et psalmi

a. Et missam. — *b.* Super psalmum *Benedictus* ant. *Hodie celesti,* si ant. *Descendit* dicta fuerit ad vesperas precedentes, vel si Epiphania evenerit in dominica ; ad ultimas vesperas super psalmum *Magnificat* sicut in prima die. — *c.* De quo cantatur de communi, et nota quia in omni festo IX lectionum, si medie fiant de alio quam prime, dicuntur omnes psalmi de eo de quo primi dicti sunt ; secundus autem versiculus et medie lectiones et media responsoria dicuntur de eo de quo dicuntur fieri medie lectiones.

1. *Sous-entendu* lectiones sunt.

de Natali ; capit. *Domine Deus meus ;* hymnus *Hostis; ℣ Reges Tharsis ;* ant. *Baptizat,* ps. *Magnificat;* oratio *Deus cujus Unigenitus ;* memoria de sancto Hylario, ant. *Confessor, ℣ Gloria et honore,* oratio *Exaudi Domine ;* item memoria de beata Virgine, ut predictum est.

Invitatorium *Xpistus apparuit;* hymnus, antiphone, psalmi, ℣i. et responsoria sicut notatur in die, exceptis mediis ℣, lectionibus et responsoriis que fiunt de confessore. Item si die dominica evenerint octabe iste, tres prime lectiones fient de sex primis que scribuntur ad diem dominicam infra octabas ; si vero alia die evenerint, fient tres prime lectiones de sermone sexte diei octabarum, (cetere non mutantur). Tres medie lectiones incipiunt *Beatus Hylarius generis* [a].

In laudibus, ant. *Veterem,* ant. *Te qui,* ant. *Baptista,* ant. *Caput,* ant. *Magnum ;* capit. *Domine Deus meus ;* hymnus *A Patre ; ℣ Omnes gentes ;* ant. *Precursor ;* ps. *Benedictus ;* oratio *Deus cujus,* que etiam dicitur ad horas ; memoria de sancto Hylario et de beata Virgine.

Ad III, VI et IX, tres prime antiphone de laudibus. Ad III, capit. *Domine Deus meus ;* ℟ia et versiculi sicut in die. Ad VI, capitulum *Domine excelsum est.* Ad IX, capit. *Haurietis aquas.*

Ad missam, officium.

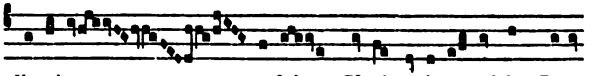

Gradale, ℣ *Alleluia,* ℣ offertorium et communio sicut in die ; oratio *Deus cujus ;* memoria de [*40*] sancto Hylario, oratio *Exaudi Domine,* et de beata Virgine, oratio *Deus qui salutis ;* epistola *Domine Deus meus ;* sequentia *Epiphaniam ;* euvangelium *Vidit Johannes Jhesum ;* (non) dicitur *Credo in unum ;* secreta *Hostias tibi,* de confessore secreta *Sancti Hylarii,* item de beata Virgine secreta *Muneribus nostris ;* postcommunio *Celesti,* postcommunio de beato Hylario *Sumptum Domine,* item postcommunio de beata Virgine *Hec nos communio.*

Ad vesperas, ant. de laudibus, psalmi de Natali ; capit. *Domine Deus meus ;* hymnus *A Patre ; ℣ Omnes gentes ;* ant. *Fontes aquarum,* ps. *Magnificat ;* oratio *Deus cujus ;* memoria de beata Virgine tantum. Si octabe iste evenerint in sabbato, quia in crastino inchoatur hystoria *Domine ne in ira,* precedit memoria de dominica et

a. Tres ultime lectiones de omelia venerabilis Bede presbiteri que incipit *Johannes Baptista,* super euvangelium beati Johannis quod incipit *Vidit Johannes.*

postsequitur memoria de beata Virgine, et tunc nichil fit de sancto Felice nisi memoria die dominica ad missam tantum [a].

Finitis octabis Epiphanie, fit de sanctis usque ad sequentem dominicam. Notandum autem quod semper extra octabas cum festo a predictis octabis Epiphanie usque ad Purificationem beate Marie, vel si Septuagesima ante ipsam Purificationem evenerit usque ad eandem Septuagesimam, singulis sabbatis cantatur de ipsa [1], nisi proprietas sancti ea die evenerit ; quod si contingat, alia dies in ebdomada eligitur ad cantandum de ipsa [b] ; et nota quod si fuerint vacui dies lune et dies veneris tantum, die lune fiet de ipsa ; item si dies lune et dies jovis vacui fuerint soli, die jovis fiet de ipsa ; si dies martis, mercurii et veneris tantum vacui fuerint, die martis fiet de ea ; sabbatum enim omnibus aliis diebus prefertur ad cantandum de ipsa, si sit vacuum ; dies jovis omnibus ceteris, dies martis aliis residuis, postea dies lune, deinde dies mercurii et ad ultimum dies veneris, quando dies alia non est vacua. — Item in omni tali commemoratione de ipsa fit festum III lectionum, et ad primas vesperas de ipsa in eodem tempore dicuntur antiphone et psalmi feriales ; capit. *Apparuit benignitas ;* hymnus *A solis ;* ℣ *Verbum caro ;* ant. *Nesciens mater* vel aliqua alia de Nathali ; oratio *Deus qui salutis ;* nulla fit memoria.

Completorium, sicut in vigilia Natalis Domini, quotiens fit de ea usque ad Purificationem vel Septuagesimam, quando ipsa precedit Purificationem ; aliis autem temporibus dicitur completorium sicut in prima dominica Adventus quando fit de illa.

Ad matutinas, [*v°*] invitatorium *Xpistus natus est nobis ;* hymnus *Xpiste redemptor ;* ant. *Benedicta tu,* psalmi de ipsa ; ℣ *Tanquam sponsus ;* lectiones sumuntur per totum [c] tempus, cum fit de ipsa, de uno sermone de Natali ; item quotiens fit de ipsa in eodem tempore dicuntur semper responsoria hoc ordine : primum ℟ *Confirmatum est,* secundum ℟ *Continet in gremio,* III ℟ *Nesciens mater.*

℣ ante laudes *Verbum caro.* In laudibus, ant. *O admirabile* sola super quinque psalmos ; hymnus *A solis,* ℣ *Benedictus qui venit ;* ant. (sola super quinque psalmos) super *Benedictus* una de Natali.

Ad horas, scilicet III, VI et IX, ant. *O admirabile* et due sequen-

a. Et nota quia speciale est in octabis istis ut festum IX lectionum habeat ultimas vesperas quando crastino inchoatur hystoria et cantatur tota. — *b.* Si vero omnibus diebus qui precedunt sabbatum, necesse sit fieri cum festo, et festum sine festo evenerit in sabbato, fiet de beata Virgine in ipso sabbato, et in missa fiet memoria tantum de festo sine festo ; idem intellige si omnibus diebus qui precedunt sabbatum, debeat fieri de sanctis sine festo. — *c.* Dictum.

1. *Sous-entendu* Beata Virgine Maria.

tes; capitula, responsoria et versiculi de Natali; oratio *Deus qui salutis eterne.*

Ad missam [a], officium *Vultum tuum;*

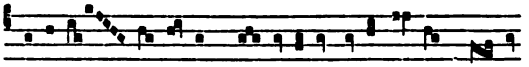

Kyrie———leison. Glo——ria in ex-celsis De—o

Collecta *Deus qui salutis;* epistola *Apparuit benignitas;* gradale *Diffusa est; Alleluia,* ℣ *Specie tua* cantatur a duobus canonicis de secundo stallo in capis sericis [b]; sequentia *Letabundus;* euvangelium *Pastores loquebantur ad invicem;* dicitur *Credo in unum;* offertorium *Offerentur majus (?);* secreta *Muneribus nostris;* prefatio *Quia per incarnati;* alio autem tempore dicitur prefatio *Et te in veneratione,* que dicitur alias in omni festivitate et commemoratione ejusdem Virginis pro festi varietate et per octabas Assumptionis et Nativitatis ejusdem, Purificatione tamen ejus excepta [c]; communio *Simile est regnum;* postcommunio *Hec nos communio.*

Et nota quia talis commemoratio ipsius Virginis semper habet ultimas vesperas, nisi debeat fieri in crastino cum festo, et in prescripto tempore dicuntur ad vesperas de ipsa antiphone *O admirabile* et alie que secuntur, ps. *Letatus sum* cum consequentibus quatuor; hymnus *A solis;* ℣ *Benedictus qui venit;* antiphona una de Natali.

Item nota quod ab octabis Purificationis vel a Septuagesima, si ipsa precedat, usque ad diem Cinerum, et ab octabis Penthecostes usque ad Adventum, extra octabas que fiunt cum festo, cantatur de ipsa quolibet sabbato (in festum non) [d] fuerit; alioquin alia die in qualibet septimana que festiva non fuerit [e]; et in eisdem temporibus fit de ipsa hoc modo : de ipsa fiunt prime vespere, nisi festum fuerit ea die, et dicuntur antiphone et psalmi feriales; capit. *Beata es Maria;* hymnus *Ave maris stella;* ℣ *Sancta Dei genitrix;* ant. [*41*] *Ave regina,* vel una de nocturnalibus antiphonis diei Assu[m]ptionis ejus, si sit inter clausum Penthecósten [1] et Adventum, vel a Septuagesima usque ad Purificationem, cum scilicet

a. Note du XVIe s.: Missa de Beata a die Nativitatis Domini usque ad Purificationem vel LXX^am. — *b.* Et sic quotiens fit de ipsa. — *c. (XVIe s.)*

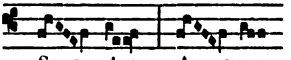

Sanc—tus A—gnus

d. Si vacuum. — *e.* Cum festo; et quod superius dictum est de sabbato, si festum sine festo evenerit in eo, et omnibus diebus qui precedunt fieri debeat cum festo, hic etiam observa.

1. *Le temps après la clôture de l'octave de la Pentecôte.*

Septuagesima precedit eandem Purificationem; et similiter ad matutinas super psalmum *Benedictus*, et ad ultimas vesperas super psalmum *Magnificat* dicuntur antiphone de (sanctis) [a] nocturnalibus in eodem tempore; si vero sit inter octabas Purificationis et diem Cinerum, super eosdem psalmos dicuntur antiphone nocturnales diei ipsius Purificationis et sumuntur secundum ordinem, et cum opus fuerit, repetuntur ; ps. *Magnificat;* oratio *Concede nos.*

Invitatorium *Ave Maria*, ps. *Venite;* hymnus *Quem terra;* ant. *Benedicta tu* sola dicitur super novem psalmos de ipsa ; ℣ *Sancta Dei Genitrix;* lectiones sumuntur de expositione venerabilis Bede presbiteri super Cantica canticorum ; primum ℟ *Sancta et immaculata*, II ℟ *Beata es Maria*, III ℟ *Felix namque es ;* dicitur *Te Deum.*

℣ ante laudes *Post partum.* In laudibus ant. *Beata mater* sola super quinque psalmos ; capit. *Felix namque ;* hymnus *O gloriosa ;* ℣ *Elegit eam ;* ant. ut prenotatum est.

Ad III, ant. *Beata mater;* capit. *Ab initio ;* ℟ *Sancta Dei genitrix*, ℣ *Post partum ;* oratio ad omnes horas et vesperas *Concede nos.*

Ad missam, officium *Salve sancta parens ;*

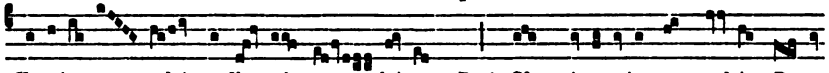

Ky-ri-e———leison Ky—ri—e———leison. Post Glo—ri-a in ex—celsis De-o

Oratio *Concede nos ;* epistola *Ab initio ;* gradale *Benedicta et venerabilis*, ℣ *Virgo Dei.* Si sit inter octabas Purificationis usque ad Septuagesimam vel inter octabas Penthecostes et Adventum, consueverunt dici *Alleluia*, ℣ *Virga Yesse,* Alleluia *Post partum*, Alleluia *Per te Dei genitrix,* Alleluia *Veni electa* [b], et sequentie *Verbum bonum, Hodierne lux diei, Ave Maria, Hac clara die turma ;* tempore autem quod forte est inter Septuagesimam et diem Cinerum cum Septuagesima precedit, non dicitur *Alleluia* nec sequentia, sed cantatur in capis sericis in pulpito tractus *Diffusa est*, ita quod primus versus cantatur a duobus canonicis de stallo superiori, secundus a duobus de secundo stallo non canonicis, et sic alternatim usque ad medium ultimi versus, a quo cantant omnes quatuor insimul ; euvangelium *Loquente Jhesu ; Credo in unum Deum ;* dicitur offertorium *Felix*, offertorium *O vere beata*, [offertorium *Ave Maria,*] offertorium *Recordare Virgo mater ;* [v°] secreta *Tua Domine propitiatione ;* communio *Beata viscera*, communio *Vera fides*, communio *Alma Dei Genitrix* [c] ; postcommunio, oratio *Sumptis Domine salutis nostre.*

a. Dictis. — *b.* Et in omni tali commemoratione *(grattage)* ipsius debet cantari *Alleluia* a duobus canonicis de secundo stallo. — *c.* Communio *Benedicta a filio.*

Ad VI, ant. *In odorem ;* capit. *Et sic in Syon ;* ℟ *Post partum virgo,* ℣ *Speciosa facta es.*

Ad IX, ant. *O quam pulchra es ;* capit. *Et radicavi ;* ℟ *Speciosa facta es,* ℣ *Elegit eam Deus.*

De ipsa etiam fiunt ultime vespere, nisi festum cum festo debeat fieri in crastino, quod quando contingit, nec etiam memoria fit de ipsa ad easdem vesperas. Cum autem fiunt de ipsa, dicuntur psalmi de ipsa, ant. *Beata mater,* ant. *Dignare,* ant. *In odorem,* ant. *O quam,* ant. *Post partum ;* capit. *Beata es Maria,* si non habuerit primas vesperas ; si autem habuerit primas dicitur capit. *Per te Dei genitrix ;* hymnus *O gloriosa ;* ℣ *Elegit eam ;* ant. sicut prenotatum est [a].

Sabbato proximo post octabas Epiphanie.

Nota quod si Epiphania non contigerit in dominica et contingat LXX^am^ celebrari debere in prima dominica post octabas ipsius Epiphanie, inchoatur hystoria *Domine ne in ira* dominica infra dictas octabas, et tota cantabitur ea die, et de octabis memoria fiet tantum ; (et tunc, prout neccesse fuerit, tociens celebrabuntur due misse in una die usque ad diem Septuagesime usquequo) [b] omnes dominice que sunt inter Epiphaniam et ipsam Septuagesimam (decantentur) cum omnibus euvangeliis ejusdem temporis [c]. Si vero dicte octabe die dominica evenerint et LXX^am^ contingat die dominica sequenti celebrari, sequens hystoria dicetur ipsa die dominica octabarum et nichil fiet de octabis in eadem dominica, nisi ultime vespere tantum et fiet memoria de dominica ; secunda vero feria sequenti fiet integre servitium de octabis sicut superius est notatum. [d]

Ad vesperas prescripti sabbati dicuntur antiphone feriales ipsius sabbati, scilicet ant. *Benedictus,* ant. *In eternum,* ant. *Laudabo,* ant. *Deo nostro,* ant. *Lauda Jerusalem ;* dicuntur etiam psalmi feriales ipsius diei, scilicet ps. *Benedictus Dominus Deus meus qui docet manus meas ad prelium,* ps. *Exaltabo te,* ps. *Lauda anima mea,* ps. *Laudate Dominum quoniam bonus est psalmus* et ps. *Lauda*

a. Hic nota quia cum vigilia Assumptionis ejusdem Virginis evenerit in sabbato, licet eodem sabbato fiat missa de ea, sicut ibidem notatur, nichilominus tamen fit in eadem septimana commemoratio integre alia die de eadem more prescripto. — *b.* Ad utrasque vesperas, matutinas et missam, et tunc provideatur quod in eadem septimana decantentur. — *c.* Et tunc quando id continget fieri, die in qua dicetur nona dominica super ebdomadam, dicetur non solum ad missam oratio ejusdem none dominice, sed etiam ad matutinas, vesperas et horas. — *d.* Item si festum cum festo evenerit in dominica in qua inchoanda sit necessario hystoria, inchoatur ipsa die et festum ad secundam sequentem feriam transferetur. Si vero secunda feria non fuerit vacua, fiet de festo illo sabbato precedenti.

Jerusalem ; prenotati psalmi et antiphone dicuntur feriales ipsius sabbati et dicuntur per totum annum diebus sabbatorum ad vesperas quotiens in crastino dicitur matutina ; et similiter antiphone vesperarum dierum aliorum sequentis ebdomade per [*42*] totum annum dicuntur ad vesperas consimilis ferie quotiens in crastino dici debet integre modo consueto matutina, exceptis vesperis dominicarum in Adventu ; capit. *Benedictus Deus et Pater ;* hymnus *O lux beata ;* versus *Vespertina oratio,* qui hymnus et ℣ dicuntur omni sabbato ad vesperas usque ad Quadragesimam ; capitulum vero prenotatum dicitur similiter omni sabbato ad vesperas [a] ad Septuagesimam tantum ; item tam capitulum quam hymnus et versiculus dicuntur omni sabbato ad vesperas a clauso Penthecoste usque ad Adventum, et quod dictum est tam de ipsis hymno et versiculo quam de capitulo, intellige cum in crastino dicitur matutina ; ant. *Fratres existimo,* ps. *Magnificat ;* oratio *Vota quesumus Domine,* que etiam dicitur per totam ebdomadam ad vesperas, matutinas, terciam, missam, VI et IX, cum fit de matutina, nisi post aliam dominicam in eadem forte ebdomada neccessario inchoatam, et similiter intellige de orationibus sequentium dominicarum per totum annum, exceptis quibusdam diebus in Adventu et quatuor temporibus ; nulla fit memoria nisi de festo IX lectionum, si forte celebratum fuerit ipso die sabbati.

Completorium sicut in Adventu usque ad XL^am^.

Invitatorium *Preoccupemus,* ps. *Venite ;* hymnus, cantus in dominica :

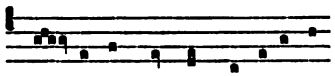

in eodem cantu cantatur hymnus in laudibus sequentibus in dominicis diebus ; [b] cantus per ebdomadam :

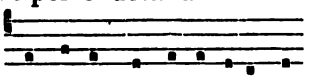

(super utrumque hymnum). Ant. *Servite Domino,* ps. sicut notatum est in prima dominica Adventus ; ant. *Domine Deus meus,* ant. *Respice ;* ℣ *Memor fui nocte ;* versiculus iste et alii omnes qui dicuntur per totam diem [c] istam, dicuntur similiter diebus dominicis usque ad Quadragesimam et a clauso Penthecoste usque ad Adventum, quotiens dicitur matutina. Item nota quia ab hac die usque ad LXX^am^, in quo tempore semper cantatur hystoria *Domine*

a. Usque. — *b.* Super utrumque hymnum. — *c. D'abord* dietam.

ne in ira, dicuntur singulis diebus dominicis, cum fit de matutina, omnia capitula que dicuntur die ista tam ad vesperas quam matutinas et horas, et similiter omnibus dominicis a clauso Penthecoste usque ad Adventum, cum fit, ut predictum est, de matutina. Item quotiens fit de matutina ab octabis Epiphanie usque ad LXX^am^, semper sumuntur in dominicis sex prime lectiones et tres in aliis diebus ad matutinas de Epistolis beati Pauli, que [v°] incipiunt *Paulus servus Xpisti Jhesu*, et leguntur sine intercisione ; in dominicis vero sumuntur tres ultime lectiones de omeliis unicuique dominice attributis ; ℟ *Domine ne in ira*, ℟ *Deus qui sedes*, ℟ *A dextris est*. Ant. *Bonorum meorum*, ant. *Inclina Domine*, ant. *Dominus firmamentum ;* ℣ *Media nocte*. Hic nota quod si ab octabis Epiphanie usque ad LXX^am^ et ab octabis Trinitatis usque ad Adventum, inchoata et integre cantata hystoria de temporali, in aliqua sequentium dominicarum evenerit festum cum festo, fiunt omnia de festo et memoria tantum de dominica, scilicet ad utrasque vesperas, matutinas et missam ; si tamen [a] illud sit duplex, nulla fit memoria de dominica ; item si de festo de quo fit in dominica, legenda propria habeatur, de ea fiunt VI prime lectiones, nisi medie fieri debeant de alio sancto uno vel pluribus cujus vel quorum festum evenerit ipsa die ; item de proprietate sancti cujus festum principaliter celebratur, fiunt due ultime, excepta festivitate beate Marie Magdalene, quia, quamvis habeat propriam legendam, due tamen ultime non fiunt de ea ; si vero nulla de ipso proprietas habeatur, sed de communi sumi oporteat lectiones, fiunt sex prime de eodem communi, tres vero ultime de expositione cuvangelii quod debeat legi ad missam de eodem festo, si super illud habeatur exposițio ; alioquin fiunt de expositione alterius euvangelii de communi ; sive autem de tali festo habeatur proprietas, sive non, semper fit (item) [lectio] septima de expositione, ut supra dictum est. Si autem festum sine festo evenerit in aliqua earumdem dominicarum, fiunt de sancto uno vel pluribus, cujus vel quorum festum erit, medii versiculus, lectiones et responsoria [b] et memoria ad primas vesperas, matutinas et missam tantum, et cantantur media responsoria de hystoria que sancto competit de quo fiunt medie lectiones, nisi de aliquo aliud specialiter subnotetur ; versiculus qui medio nocturno convenit, decantatur ; cetera omnia fiunt de dominica ; ℟ *Notas michi*, ℟ *Diligam te*, ℟ *Domini est terra*. Ant. *Non sunt loquele*, ant. *Exaudiat te*, ant. *Do-*

a. Festum. — *b*. *D'abord* feria.

mine in virtute; ℣ Exaltare Domine in virtute; tres ultime lectiones (de expositione euvangelii) [a] *Cum factus esset Jhesus annorum XII.* ita tamen quod si forte propter brevitatem temporis inter Epyphaniam et LXX^am^ lectum [1].....

[*43*] Nota quia cum inter octabas Epiphanie et Septuagesimam fuerint pautiores quam tres ebdomade, cantatur officium *In excelso* dominica infra dictas octabas, alioquin cantatur [b] die ista. Item si infra octabas ipsius Epiphanie neccesse fuerit propter brevitatem temporis plura dominicarum officia decantare, de ista ea decantabitur que sequetur cum suis pertinentiis. Officium *In excelso* [c]; et nota quia in omni dominica in qua dicitur matutina, cum dicitur ad missam

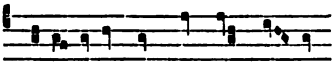

Glo-ri-a in ex—cel-sis De—o

dicitur in cantu isto: oratio *Vota quesumus* [d]; epistola *Obsecro vos per misericordiam Dei;* gradale *Benedictus Dominus Deus Israel, ℣ Suscipiant; Alleluia ℣ Jubilate Deo;* sequentia *Hec est dies que* et sequentia *Voce jubilantes* dicuntur alternatim singulis dominicis diebus, cum fit de matutina, inter octabas Epiphanie et LXX^am^ et ab octabis Trinitatis similiter usque ad Adventum; euvangelium *Cum factus esset Jhesus;* offertorium *Jubilate Deo;* secreta *Oblatum tibi Domine;* prefatio communis; communio *Fili quid fecisti;* postcommunio *Supplices te rogamus.*

Ad VI, ant. *Gloria laudis;* capit. *Tres sunt qui testimonium dant in celo;* ℟ *In eternum Domine, ℣ Dominus regit me;* oratio que ad terciam, et similiter ad IX.

Ad IX, ant. *Laus Deo Patri;* capitulum *Unus Deus una fides;* ℟ *Clamavi in toto corde, ℣ Ab occultis meis.*

Ad vesperas dicuntur omnibus diebus dominicis, cum tota dicitur matutina extra Adventum, antiphone sequentes et similiter psalmi qui subnotantur, et dicuntur idem psalmi feriales diei dominice : ant. *Dixit Dominus,* ps. ipsum; ant. *Fidelia,* ps. *Confitebor tibi Domine in toto corde meo in consilio;* ant. *In mandatis,* ps. *Beatus vir;* ant. *Sit nomen,* ps. *Laudate pueri;* ant. *Nos qui vivimus,* ps.

a. De omelia venerabilis Bede presbiteri que incipit *Aperta vobis* super evangelium beati Luce quod incipit. — *b. D'abord* emittatur. — *c.* Cum officio isto non dicitur nisi unica colle[c]ta, unica epistola, unicum evangelium, unica secreta et unica postcommunio dominicales, similiter cum offertorio *Omnis te[r]ra.* — *d.* Prima memoria de beata Virgine, secunda de reliquiis tantum; si vero fit festum, fiet prima memoria de festo, secunda de beata Virgine tantum, et sic omni die festiva simplici, excepto tempore a Natali usque ad Epiphaniam.

1. *Il y a ici une lacune dans le texte par suite de la disparition d'un feuillet.*

In exitu ; capitulum sequens cum sequentibus hymno et ℣ dicitur ad vesperas dominicis diebus in quibus fit de dominica et dicitur tota matutina, exceptis Adventu et Quadragesima [a] : capit. *Dominus autem dirigat,* hymnus

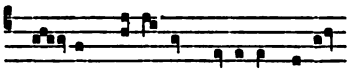

cantus in dominicis diebus et alius cantus per ebdomadam : ℣ *Dirigatur Domine ;* ant. *Puer Jhesus,* et hic nota quod dictum est de antiphona super psalmum *Benedictus* ad matutinas, et fac de ista [b] ; oratio ipsius dominice.

Feria II. Nota : quecunque dicuntur ista feria et aliis feriis istius ebdomade, scilicet in vittatoriis, antiphonis et psalmis nocturnalibus et laudum et super psalmos *(Dominus* et *Magnificat)* [c], et antiphonis et capitulis horarum, item in psalmis, versiculis, capitulis, hymnis et antiphonis vesperarum, dicuntur etiam in [v°] consimilibus feriis usque ad Septuagesimam quando fit de matutina, et a clauso Penthecoste usque ad Adventum ; singulis autem feriis in eisdem temporibus dicitur oratio de dominica (lege) ultimo decantata ; et idem [d] de completorio. Item responsoria horarum diei istius dicuntur per ebdomadam cum fit de temporali ad consimiles horas usque ad primam secundam feriam Quadragesime et a clauso Penthecoste usque ad Adventum super ebdomadam.

Invitatorium *Venite exultemus,* et incipit edomadarius psalmum *Jubilemus Deo* etc. ; hymnus *Nocte surgentes ;* ant. *Dominus defensor,* ps. *Dominus illuminatio* et ps. *Ad te Domine* sub uno *Gloria Patri ;* ant. *Adorate Dominum,* ps. *Afferte* et ps. *Exaltabo te* sub uno similiter *Gloria Patri ;* et similiter omni die in qua tota dicitur matutina, dicuntur ad matutinas psalmi nocturnales bini et bini sub uno *Gloria Patri ;* ant. *In tua,* ps. *In te Domine speravi* et ps. *Beati quorum ;* ant. *Rectos decet,* ps. *Exultate justi* et ps. *Benedicam Dominum ;* ant. *Expugna,* ps. *Judica Domine nocentes* et ps. *Dixit injustus ;* ant. *Revela,* ps. *Noli emulari* et ps. *Domine ne in furore* II ; nota quia prenotata matutina, scilicet *Dominus illuminatio mea* usque *Dixi(t) custodiam* attribuitur ferie secunde ; ℣ *Domine in celo misericordia tua ;* sequitur prostratio sicut dicitur secunda feria prime septimane Adventus ; responsoria istius diei et aliarum feriarum istius

a. Quantum ad omnia et excepto tempore a LXX^a^ usque ad XL^ma^ quantum ad capitulum tantum. — *b.* Sicut dictum est de illa. — *c. Magnificat* et *Benedictus.* — *d.* Intellige.

ebdomade dicuntur in consimilibus feriis usque ad Septuagesimam quotiens dicitur matutina, ℟ *Quam magna,* ℟ *Benedicam Dominum,* ℟ *Delectare* [a].

℣ ante laudes *Fiat misericordia tua.* In laudibus, ant. *Miserere,* ps. ipsum ; ant. *Intellige,* ps. *Verba mea;* ant. *Deus Deus meus,* ps. ipsum ; ant. *Conversus est,* ps. *Confitebor tibi Domine quoniam iratus;* ant. *Laudate Dominum de celis,* ps. ipsum ; capit. *Fratres vigilate ;* hymnus *Ecce jam noctis ;* ℣ *In matutinis Domine ;* ant. *Benedictus,* ps. ipsum ; sequuntur preces et oratio de dominica ; memoria de omnibus sanctis, ant. *Omnes electi,* ℣ *Mirabilis Deus in,* oratio *Propitiare,* item (oratio) alia sequitur oratio sub uno fine, scilicet oratio *Omnium sanctorum* sive oratio *Vide Domine infirmitatem,* sive oratio *Infirmitatem nostram :* hee enim tres ultime orationes dicuntur ad memoriam de omnibus sanctis tam ad matutinas quam ad vesperas post orationem *Propitiare* sub uno fine, quotiens de ipsis fit memoria [b], et sumuntur secundum ordinem alternatim.

Ad III, ant. *Ab occultis meis;* capit. *Sana me Domine ;* ℟ *Sana animam meam,* ℣ *Adjutor meus esto ;* [44] sequuntur preces et oratio de dominica, et sic ad alias horas.

Missa de dominica [c].

Ad VI, ant. *Sana Domine ;* capit. *Omnia autem probate ;* ℟ *Benedicam Dominum in omni tempore ;* ℣ *Dominus regit me.*

Ad IX, ant. *Ne reminiscaris ;* capit. *Alter alterius ;* ℟ *Redime me Domine,* ℣ *Ab occultis.*

Ad vesperas, ant. *Inclinavit,* ps. *Dilexi quoniam ;* ant. *Credidi,* ps. ipsum ; ant. *Laudate Dominum omnes gentes.* ps. ipsum ; ant. *Clamavi,* ps. *Ad Dominum cum tribularer ;* ant. *Auxilium,* ps. *Levavi oculos ;* Nota quia prenotati psalmi et antiphone dicuntur antiphone et psalmi feriales ferie II[a] ; capit. *Deus autem dirigat ;* hymnus *Lucis creator ;* ℣ *Dirigatur Domine ;* ant. *Magnificat,* ps. ipsum ; sequntur preces et oratio, etc. sicut notatum est secunda feria prime septimane Adventus, hoc notato quod ad memoriam de omnibus sanctis dicitur ant. *Sancti Dei omnes,* ℣ *Letamini in Domino.*

Completorium sicut notatur ad primum completorium Adventus.

a. Hic nota quia cum tria prescripta responsoria sumantur de matutina secunde ferie, et similiter responsoria aliarum feriarum istius ebdomade sumantur de matutinis sibi proprie attributis, non cantantur nisi diebus quibus dicuntur matutine de quibus sumuntur ; sequitur ℣ ante laudes, etc. — *b.* Extra Adventum. — *c.* Fiant memorie sicut dictum est in missa dominice precedentis, superadditis memoria de omnibus sanctis et alia que videbitur expedire.

Feria III, invitatorium *Jubilemus Deo*, ps. *Venite;* hy[m]nus *Nocte surgentes ;* ant. *Ut non delinquam*, ps. *Dixi custodiam* et ps. *Expectans ;* ant. *Sana Domine*, ps. *Beatus qui intelligit*, ps. *Quemadmodum ;* ant. *Eructavit*, ps. *Deus auribus* et ps. *Eructavit cor ;* ant. *Adjutor*, ps. *Deus noster refugium*, ps. *Omnes gentes ;* ant. *Auribus*, ps. *Magnus Dominus* et ps. *Audite hec ;* ant. *Deus deorum*, ps. ipsum et ps. *Quid gloriaris ;* nota quia presignata matutina, scilicet *Dixi custodiam* usque *Dixit insipiens*, (in) ferie III deputatur, et similiter antiphone prenotate, et idem intellige de antiphonis et psalmis laudum sequentium et vesperarum, et etiam de capitulo, hynno et versiculo ipsarum vesperarum ; ℣ *Immola Deo ;* ℟ *Auribus percipe,* ℟ *Statuit Dominus,* ℟ *Ego dixi Domine.*

℣ ante laudes *Fiat misericordia tua*, et similiter dicitur ante laudes quotiens dicitur matutina super ebdomadam usque a[d] XL^am^ et a clauso Penthecoste usque ad Adventum. In laudibus, ant. *Secundum magnam*, ps. *Miserere mei Deus secundum ;* ant. *Salutare*, ps. *Judica me Deus ;* ant. *Ad te de luce*, ps. *Deus Deus meus ;* ant. *Cunctis diebus*, ps. *Ego dixi ;* ant. *In excelsis*, ps. *Laudate Dominum de celis ;* capit. *Fratres vigilate ;* hy[m]nus *Ecce jam ;* ℣ *In matutinis*, que tria [1] similiter dicuntur quotiens dicitur matutina extra dominicam usque ad XL^am^ et a clauso Penthecoste usque ad Adventum ; ant. *Erexit Dominus*, ps. [a] ; sequuntur preces et memorie ut supra.

Hore similiter dicuntur ut die precedenti et missa similiter ; et similiter intellige de horis cujuslibet ferie usque ad XL^am^ et a clauso Penthecoste usque ad Adventum, quotiens dicitur matutina extra dominicam ; dicuntur [v°] tamen orationes proprie.

Ad vesperas, ant. *In domum*, ps. *Letatus sum ;* ant. *Qui habitat*, ps. *Ad te levavi ;* ant. *Adjutorium*, ps. *Nisi quia ;* ant. *Benefac*, ps. *Qui confidunt ;* ant. *Facti sumus*, ps. *In convertendo ;* capitul. *Dominus autem ;* hynnus *Lucis ;* ℣ *Dirigatur ;* ant. *Exultavit*, ps. *Magnificat.* Cetera sicut in vesperis diei precedentis.

Feria IIII. Invitatorium *In manu tua*, ps. *Venite ;* hynnus *Nocte surgentes*, qui similiter dicitur usque ad XL^am^ et a clauso Penthecoste usque ad Adventum, cum dicitur matutina ; ant. *Avertet* [b] *Dominus*, ps. *Dixit insipiens* et ps. *Exaudi Deus orationem meam et ne despexeris ;* ant. *Quoniam in te*, ps. *Miserere mei Deus quoniam conculcavit* et ps. *Miserere mei Deus miserere ;* ant. *Juste* [c] *judicate*, ps. *Si vere* et ps. *Eripe me de inimicis ;* ant. *Da nobis*, ps. *Deus repu-*

a. Benedictus. — b. Lire Avertit. *— c. Lire* Justa.

1. *Le capitule, l'hymne et le verset.*

listi et ps. *Exaudi Deus deprecationem meam;* ant. *A timore,* ps. *Nonne Deo* et ps. *Exaudi Deus orationem meam cum deprecor;* ant. *In ecclesiis,* ps. *Jubilate Deo omnis terra psalmum* et ps. *Exurgat;* nota sicut prius, quia prenotata matutina, scilicet *Dixit insipiens* usque *Salvum me fac,* IIII ferie deputatur, et similiter nocturnales antiphone prenotate, et antiphone et psalmi et capitula, hynni et versiculi sequentium laudum et vesperarum : ℣ *Deus vitam meam;* ℟ *Ne perdideris,* ℟ *Paratum cor meum,* ℟ *Adjutor meus.*

In laudibus, ant. *Amplius,* ps. *Miserere mei Deus secundum;* ant. *Te decet,* ps. ipsum; ant. *Labia mea,* ps. *Deus (meus) Deus meus ad te;* ant. *Exultavit,* ps. ipsum; ant. *Celi celorum,* ps. *Laudate Dominum de celis;* capitulum, hymnus, ℣, ut supra; ant. *Salutem,* ps. *Benedictus.* Cetera omnia et ad horas, ut supra.

Ad missam, officium, gradale, *Alleluia,* offertorium, communio, collecta, secreta et postcommunio sicut in dominica precedente, et sic in omni feria in qua dicitur matutina usque ad XL^{am} et a clauso Penthecoste usque ad Adventum Domini; hec omnia sicut in sua dominica precedente, exceptis quibusdam diebus quatuor temporum et vigiliarum; epistola *Obsecro vos per misericordiam;* euvangelium *Venit Jhesus a Galilea.*

Ad vesperas, ant. *Non confundetur,* ps. *Nisi Dominus edificaverit;* ant. *Beati omnes,* ps. ipsum; ant. *Benediximus,* ps. *Sepe expugnaverunt;* ant. *De profundis,* ps. ipsum; ant. *Speret,* ps. *Domine non est;* ant. *Respexisti,* ps. *Magnificat.* Cetera ut supra.

Feria V^{a}. Invitatorium *Adoremus Dominum,* ps. *Venite;* hymnus *Nocte;* ant. *Domine Deus,* ps. *Salvum me fac* et ps. *Deus in adjutorium;* ant. *Esto michi,* ps. *In te Domine* II et ps. *Deus judicium;* [45] ant. *Liberasti,* ps. *Quam bonus* et ps. *Ut quid Deus;* ant. *Et invocabimus,* ps. *Confitebimur* et ps. *Notus in Judea;* ant. *Tu es,* ps. *Voce mea* et ps. *Attendite;* ant. *Propitius,* ps. *Deus venerunt* et ps. *Qui regis;* nota etiam sicut prius quia pretitulata matutina, scilicet a psalmo *Salvum me fac* usque ps. *Exultate,* quinte ferie deputatur cum antiphonis nocturnalibus prenotatis et sequenti ℣, et similiter antiphone, psalmi, capitula, hynni et versiculi sequentium laudum et vesperarum; ℣ *Gaudebunt labia;* ℟ *Deus in te speravi,* ℟ *Repleatur,* ℟ *Gaudebunt.*

In laudibus, ant. *Tibi soli,* ps. *Miserere mei;* ant. *Domine refugium,* ps. ipsum; ant. *In matutinis,* ps. *Deus Deus meus;* ant. *In eternum,* ps. *Cantemus;* ant. *Cantate,* ps. *Laudate Dominum de celis;* capitulum, hynnus, ℣, ut supra; ant. *In sanctitate,* ps. *Benedictus.* Cetera omnia et ad horas, ut supra.

Missa de dominica.

Ad vesperas, ant. *Et omnis*, ps. *Memento;* ant. *Habitare*, ps. *Ecce quam bonum ;* ant. *Omnia quecumque*, ps. *Laudate nomen Domini;* ant. *Quoniam in eternum*, ps. *Confitemini;* ant. *Hymnum*, ps. *Super flumina ;* capitulum, hymnus, ℣, ut supra ; ant. *Deposuit*, ps. *Magnificat.*

Feria VI[a]. Invitatorium *Dominum qui fecit nos*, ps. *Venite ;* hymnus *Nocte surgentes ;* ant. *Exultate*, ps. ipsum et ps. *Deus stetit ;* ant. *Tu solus Deus*, ps. *Deus quis similis* et ps. *Quam dilecta ;* ant. *Benedixisti*, ps. ipsum, et ps. *Inclina Domine ;* ant. *Fundamenta*, ps. ipsum et ps. *Domine Deus ;* ant. *Benedictus*, ps. *Misericordias Domini* et ps. *Deus ultionum ;* ant. *Cantate*, ps. *Cantate* I et ps. *Dominus regnavit exultet ;* nota iterum, sicut prius, quia presignata matutina, scilicet a psalmo *Exultate* usque ad psalmum *Cantate Domino* II et cum prenotatis antiphonis nocturnalibus et subnotato ℣, item antiphone, psalmi, capitula, hynni et versiculi sequentium laudum et vesperarum diei istius sexte ferie assignantur ; ℣ *Intret in conspectu ;* ℟ *Confitebor tibi,* ℟ *Misericordia tua,* ℟ *Factus est michi.*

In laudibus, ant. *Spiritu principali*, ps. *Miserere mei ;* ant. *In veritate*[a], ps. *Domine exaudi* II ; ant. *Illumina*, ps. *Deus Deus meus ;* ant. *Auditum*, ps. *Domine audivi ;* ant. *In sanctis ejus*, ps. *Laudate Dominum de celis ;* capitulum, hymnus, ℣, ut supra ; ant. *Per viscera*, ps. *Benedictus*. Cetera omnia et ad [h]oras, ut supra.

Ad missam, epistola *Audistis dispensationem ;* evangelium *Cum audisset Jhesus*. Cetera omnia, ut supra.

Ad vesperas, ant. *In conspectu*, ps. *Confitebor tibi Domine in toto corde meo quoniam audisti ;* ant. *Domine probasti*, ps. ipsum ; ant. *A viro*, ps. *Eripe me Domine ab* [v°] *homine ;* ant. *Domine clamavi*, ps. ipsum ; ant. *Portio*, ps. *Voce mea ad Dominum* II ; hymnus, ℣, ut supra ; ant. *Suscepit*, ps. *Magnificat.*

Sabbato. Invitatorium *Dominum Deum nostrum*, ps. *Venite ;* hymnus *Nocte surgentes ;* ant. *Quia mirabilia*, ps. *Cantate* II et ps. *Dominus regnavit irascantur ;* [b] et ps. *Misericordiam et judicium ;* ant. *Clamor meus*, ps. *Domine exaudi orationem* I et ps. *Benedic* I ; ant. *Benedic*, ps. ipsum II et ps. *Confitemini* I ; ant. *Visita nos*, ps. *Confitemini* II et ps. *Confitemini* III ; ant. *Confitebor*, ps. *Paratum* et ps. *Deus laudem ;* nota etiam iterum quia pretacta matutina, scilicet a psalmo *Cantate* II usque ad psalmum *Dixit Dominus* cum prenotatis

a. D'abord virtute. — *b.* Ant. *Jubilate*, ps. ipsum.

antiphonis nocturnalibus et subnotato versiculo, item antiphone, psalmi, capitula, hynni et versiculi sequentium laudum et vesperarum diei istius sabbato deputantur ; ℣ *Domine exaudi orationem ;* ℟ *Misericordiam* et ℟ *Domine exaudi,* ℟ *Salvos nos fac.*

In laudibus, ant. *Benigne fac,* ps. *Miserere mei ;* ant. *Bonum est,* ps. ipsum ; ant. *Meluant,* ps. *Deus Deus meus ;* ant. *Audite,* ps. ipsum ; ant. *In cimbalis,* ps. *Laudate Dominum de celis ;* capitulum, hymnus, ℣, ut supra ; ant. *Illumina,* ps. *Beatus* [1]. Cetera omnia et ad horas, ut supra, et missa similiter.

Dominica II[a]. Ad vesperas, ant., ps., capit., et ℣ sicut in dominica precedenti ; ant. super *Magnificat Fratres perfecti,* ps. *Magnificat ;* oratio *Omnipotens sempiterne Deus qui celestia.*

Ad matutinas cantantur eadem que in prima dominica, excepta antiphona super *Benedictus ;* tres ultime lectiones de omelia venerabilis Bede presbiteri que incipit *Quod Deus atque Salvator* super euvangelium beati Johannis quod incipit *Nuptie facte sunt.*

℣ ante laudes, item in laudibus antiphone, psalmi, capitulum, ℣, ut in dominica precedenti ; ant. *Nuptie facte sunt,* ps. *Benedictus ;* oratio *Omnipotens,* que etiam dicitur ad III, VI, IX, missam et vesperas, et similiter per totam sequentem ebdomadam, nisi temporis brevitas aliter fieri postulet, ut supra plenius est notatum. Cetera ad horas et vesperas non mutantur per ebdomadam nec die ista, nisi quantum ad antiphonam super *Magnificat.*

Post III fit aqua benedicta et processio sicut in dominica precedenti.

Ad missam, officium *Omnis terra ;* oratio *Omnipotens ;* epistola *Habentes donationes ;* gradale *Misit Dominus,* ℣ *Confiteantur ; Alleluia,* ℣ *Dextera Domini ;* euvangelium *Nuptie facte sunt ;* offertorium *Jubilate ;* secreta *Munera Domine ;* communio *Dicit Dominus ;* postcommunio *Augeatur.*

Ad vesperas, ant., ps., capit., hymnus, ℣ ut in dominica precedenti ; ant. *Deficiente,* ps. *Magnificat ;* oratio *Omnipotens.*

[*46*] Completorium ut supra.

Feria IIII, epistola *Fidelis sermo ;* euvangelium *Regressus est.*

Feria VI, epistola *Noli erubescere ;* euvangelium *Egressus Jhesus.*

Dominica III. Ad vesperas, ut in precedentibus dominicis, et sic de aliis dominicis usque ad LXX[am] et a clauso Penthecoste usque ad Adventum, intellige cum dicitur de matutina et similiter

1. *Lire : Benedictus.*

tene ad matutinas, horas et vesperas secundas, exceptis antiphonis super ps. *Magnificat* et *Benedictus* et orationibus ; ant. *Fratres sil vobis*, ps. *Magnifical ;* oratio *Omnipotens sempiterne Deus infirmitatem,* que dicitur per totam ebdomadam, ita tamen ut de oratione precedentis dominice est notatum. Cantatur ut supra.

Tres ultime lectiones de omelia Origenis que incipit *Docente* super euvangelium beati Mathei quod incipit *Cum descendisset Jhesus de monte ;* ant. *Cum autem descendisset* (quod)[a]; oratio *Omnipotens.*

Ad missam, officium *Adorate ;* oratio *Omnipotens ;* epistola *Nolite esse prudentes ;* gradale *Timebunt,* ℣ *Quoniam edificavit ; Alleluia* ℣ *Dominus regnavit exultet ;* euvangelium *Cum descendisset ;* offertorium *Dextera ;* secreta *Hec hostia ;* communio *Mirabantur ;* postcommunio *Quos tantis.*

Ad vesperas, ant. *Domine si vis,* ps. *Magnificat.*

Feria IIII, epistola *Considerate ;* euvangelium *Circuibat Jhesus.*

Feria VI, epistola *Sicut per unum ;* euvangelium *Exeuntes Pharisei.*

Dominica IIII. Ad vesperas, ant. *Fratres confortamini,* ps. *Magnificat ;* oratio *Deus qui nos in tantis,* que dicitur sicut dictum est de orationibus precedentium dominicarum. Cantatur ut supra. Tres ultime lectiones de omelia Origenis que incipit *Ingrediente* super euvangelium beati Mathei quod incipit *Ascendente Jhesu ;* ant. *Ascendente,* ps. *Benedictus ;* oratio *Deus qui nos.* Ad missam cantatur ut in dominica supra ; oratio *Deus qui nos ;* epistola *Nemini quicquam ;* euvangelium *Ascendente ;* secreta *Concede ;* postcommunio *Munera tua.* Ad vesperas, ant. *Surgens Jhesus,* ps. *Magnificat.*

Feria IIII, epistola *Sicut per unius delictum ;* euvangelium *Factum est cuntibus.*

Feria VI[a], epistola *Scimus quoniam judicium ;* euvangelium *Offerebant Jhesu parvulos.*

Dominica V. Oratio *Familiam tuam,* de qua tene quod et de aliis. Ad missam cantatur sicut in precedenti dominica ; epistola *Induite vos ;* euvangelium *Simile factum est regnum ;* secreta *Hostias ;* postcommunio *Quesumus omnipotens.* Nichil autem (in)[b] de antiphonis sive lectionibus istius dominice, quia non in dominica sed super ebdomadam dicitur semper.

Dominica infra octabas Purificationis non dicatur de dominica, sed de octabis. [v^o] si vacua fuerit, quando scilicet heedem octabe ante Septuagesimam evenerint.

a. Ps. *Benedictus.* — *b.* Dictum est.

Nota quod sabbato proximo ante Septuagesimam clauditur *Alleluia* ad IX, et in fine ejusdem hore conveniunt omnes clerici, qui sunt in choro, in medio chori et cantant in turba ibidem *Benedicamus* ipsius hore none sic :

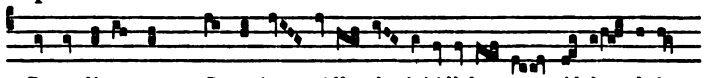

eodem modo sequitur *Deo gratias*.

Dominica in Septuagesima, fit duplex festum sicut in prima dominica Adventus.

Ad vesperas, post *Deus in adjutorium* non dicitur *Alleluia*, sed nec usque ad sanctum Pasche sabbatum aliquando decantatur, immo ad vesperas, matutinas et horas dicitur loco ejus *Laus tibi Domine* etc., et ad missas quando fit cum festo, item in Quadragesima, secunda, IIII et VI feria, item IIII feria in capite jejunii et quibusdam aliis diebus in ipsa Quadragesima, sicut patebit inferius, dicitur tractus loco ipsius *Alleluia*. Item ad vesperas antiphone et psalmi feriales ; capit. *Nescitis quod hii ;* ℟ *Formavit ;* hynnus *O lux beata ;* ℣ *Vespertina ;* ant. *Plantaverat,* ps. *Magnificat ;* oratio per totam ebdomadam *Preces populi.*

Ad matutinas, invitatorium *Venite exultemus,* ps. ipsum ; hynnus, antiphone, psalmi et ℣, sicut dictum est in prima dominica post octabas Ep(h)yphanie [a]. Nota quia scolastici est legere primam lectionem die ista, scilicet totum illum prologum bibliothece qui incipit *Desiderii mei* [b] ; alie autem omnes leguntur ordine consueto et sumuntur II, III, IIII, V[a], VI[a] de Genesi, quem incipit ille qui legit secundam lectionem die ista, et sic legitur ad matutinas de (bibliotheca) [c] continue usque ad dominicam qua cantatur *Isti sunt dies,* singulis diebus in quibus fit de matutina, exceptis tribus ultimis lectionibus in dominicis usque ad XL[am], item exceptis omnibus lectionibus in dominicis XL[e] et quarte ferie in capite jejunii, item quarte et sexte ferie [d] in quatuor temporibus ; item in hac prima septimana debet legi de bybliotheca usque ad hystoriam de Noe [ad minus] ; secunda septimana usque ad hystoriam de Abraham [ad minus] ; die autem ista fiunt tres ultime lectiones de omelia beati Gregorii pape que incipit *Regnum celorum* super euvangelium beati Mathei quod incipit *Simile est regnum celorum homini patrifamilias ;* [*47*] ℟ *In principio Deus,* ℟ *Formavit,* ℟ *Tulit ergo,* ℟ *Dixit Dominus,* ℟ *Immisit Deus,* [e] *Dum deambularet,* ℟ *In sudore,* ℟ *Ubi est Abel ;* ℟

a. Excepto ℣ in laudibus. — *b.* Vel alterius persone loco ejus. — *c.* Penthateuco. — *d.* Et sabbati. — *e.* ℟.

quod sequitur [dicitur] per ebdomadam cum repeticione predictorum, primo tamen nunquam repetito, ℟ *Ecce Adam.* Non dicitur *Te Deum laudamus* usque ad Pascha cum fit de matutina, sed post *Gloria Patri* resumitur a capite nonum responsorium.

In laudibus, ant. *Miserere,* ps. ipsum ; ant. *Confitebor,* ps. *Confitemini ;* ant. *Deus Deus,* ps. ipsum ; ant. *Benedictus es,* ps. *Benedicite omnia ;* ant. *Laudate,* ps. ipsum : psalmi prenotati dicuntur ad laudes diebus dominicis usque ad Pascha ; capit. *Nescitis ;* hymnus *Ecce jam* et ℣ *Domine refugium,* et sic usque ad XL^am^ diebus dominicis ; ant. *Simile est,* ps. *Benedictus ;* oratio *Preces.*

Ad III, ant. *Conventione ;* capit. *Nescitis ;* ℟ *Adjutor meus,* ℣ ut in dominicis supra.

Post terciam fit processio ordinata sicut in prima dominica Adventus et procedit ad eadem loca, et dicuntur eadem que notantur in processione prime dominice post octabas Epyphanie, et sic usque ad dominicam (in Ramis palmarum) [a] et ab octabis Trinitatis usque ad Adventum, hoc addito quod in tempore quod est ab eisdem octabis Trinitatis usque ad Adventum, vadit processio ab altari Beati Petri ad Sepulchrum cantando ant. *Cum rex glorie ;* qua cantata, dicit sacerdos ante altare ℣ *Surrexit Dominus de sepulchro* et subjungit orationem *Presta quesumus ;* deinde revertitur processio in navem ecclesie cantando de Trinitate ; cetera non mutantur [b] in tempore illo ; die autem ista et duabus sequentibus dominicis hoc solum muta ab ordinatione processionis prime dominice post octabas Epiphanie, quia in hiis tribus dominicis, dum vadit processio ab altari Beati Petri in medium ecclesie, cantatur ant. *Ecce karissimi,* cujus versus *Ecce mater* non cantatur nisi tantum dominica ista, et cantatur a duobus de stallo in medio processionis ex precepto cantoris.

Ad missam, officium *Circumdederunt.* Ab hac die non dicitur *Gloria in excelsis* nec *Ite missa est* usque ad sabbatum Pasche, etiam diebus festivis sanctorum, et quod dictum est ab hac die, intellige inclusive, (oratio *Preces populi)* hoc tamen notato quod dicitur in missa diei Cene de hynno *Gloria in excelsis Deo* dicendo vel non ; oratio *Preces populi ;* epistola *Nescitis ;* gradale *Adjutor,* ℣ *Quoniam non in finem ;* tractus *De profundis :* sciendum quod tractus dominicalis nunquam dicitur super ebdomadam nec alius usque [v°] ad diem Cinerum, nisi festum fuerit ; sed nec tunc dicuntur due misse sicut fit in XL^a^, sed una tantum de sancto cujus festum fit.

a. Qua cantatur *Isti sunt dies.* — *b. Ms.* invitantur.

Missa de dominica dicitur per totam ebdomadam usque ad diem Cinerum diebus vacuis. Notandum autem quod tractus dierum festivorum [non duplicum], si fuerint in eis versus quatuor, cantantur sic : duo [canonici] de stallo cantant primum versum, duo [canonici] de secundo stallo secundum, et sic alternatim usque ad medium ultimi versus, a quo incipiunt omnes cantare insimul [a]; si versus fuerint pautiores quam quatuor, cantatur totus tractus a duobus [b]; si fuerint sex [versus] vel plures, (duo canonici de stallo cantant primum, duo vicarii de eodem stallo secundum, duo clerici de secundo stallo tercium et) [c] sic alternatim usque ad medium ultimi versus a quo et cetera, ut predictum est; et cantantur tractus in diebus festivis in pulpito majori et in capis sericis [d]; euvangelium *Simile est regnum celorum;* offertorium *Bonum est;* secreta *Muneribus;* communio *Illumina;* postcommunio *Fideles tui.*

Ad VI, ant. *Quid hic statis;* capit. *Nolo autem vos ignorare fratres;* ℟. *Ab occultis.*

Ad IX, ant. *Ite et vos;* capit. *Patres nostri omnes eandem escam;* ℟. *Spes mea :* predicta responsoria horarum istius diei dicuntur dominicis diebus usque ad XL^am^ ad horas cum versibus suis.

Ad vesperas, ant. *Dixit Dominus,* ps. ipsum, etc. ; capit. *Nescitis;* ℟. *Ubi est;* hymnus, ℣ ut in dominicis precedentibus; ant. *Dixit paterfamilias,* ps. *Magnificat;* oratio *Preces.*

Completorium, sicut dicitur dominica prima Adventus.

Antiphone que sequntur, dicuntur per ebedomadam ordinate ad vesperas et matutinas super psalmos *Magnificat* et *Benedictus,* et, si opus fuerit, repetuntur cum predictis de eodem euvangelio : ant. *Quid hic statis,* ant. *Voca operarios,* ant. *Dixit autem,* ant. *Tolle quod tuum est,* ant. *Non licet,* ant. *Erunt primi,* [e] ant. *Sic erunt.*

Feria IIII, epistola *Festinemus ingredi;* euvangelium *Factum est cum complerentur.*

Feria VI, epistola *Semper nos qui vivimus;* euvangelium *Egressus Jhesus.*

Dominica in LX^a^. Ad vesperas, capit. *Libenter suffertis;* ant. *Loquens Dominus ad Noe,* ps. *Magnificat;* oratio dicenda per totam ebdomadam modo supradicto [f].

a. Si festum fuerit duplex, primus ℣ cantatur a duabus personis, secundus a duobus canonicis de stallo altiori. — *b.* De stallo altiori, duabus scilicet personis si festum fuerit duplex, et si fuerit simplex a duobus canonicis. — *c.* Due persone cantant primum, duo canonici de stallo altiori secundum, duo canonici de secundo stallo tercium, si fuerit festum duplex, si vero fuerit simplex, duo non canonici. — *d.* In tractu diei istius sunt versus III. — *e.* Ant. *Multi enim.* — *f.* Oratio *Deus qui conspicis.*

Invitatorium *Preoccupemus*, ps. *Venite;* tres ultime lectiones de omelia beati Gregorii pape, que incipit *Lectio sancti euvangelii* super euvangelium beati Luce quod incipit *Cum turba plurima;* ℟ *Noe vir justus,* ℟ *Dixit Dominus ad Noe,* ℟ *Volens Noe,* ℟ *Quadraginta dies,* ℟ [*48*] *Ponam arcum,* ℟ *Requievit,* ℟ *Per memetipsum,* ℟ *Edifivavit Noe,* ℟ *Benedicens ergo;* responsoria que sequntur, dicuntur per ebdomadam ordinate cum precedentibus repetitis, primo tamen non repetito : ℟ *Facto diluvio,* ℟ *Archa ferebatur,* ℟ *Deletis,* ℟ *Peractis.*

In laudibus, ant. *Secundum multitudinem,* ps. *Miserere;* ant. *Deus meus,* ps. *Confitemini* et alii psalmi ut predictum est ; ant. *Ad te de luce,* ant. *Hynnum dicite,* ant. *Omnes angeli;* capit. *Libenter ;* ant. *Cum turba,* ps. *Benedictus.*

Ad III, ant. *Semen cecidit ;* capit. *Libenter.*

Ad missam, officium *Exurge quare ;* oratio *Deus qui conspicis ;* epistola *Libenter suffertis* (estote), que tota legitur die ista ; per ebdomadam legitur sic : prima sequenti die in qua fiet de matutina, legetur ab initio usque ad locum illum *Damasci prepositus,* sequenti vero alia die in qua similiter primo fiet de matutina, legetur residuum tantum, et sic alternatim diebus residuis in eadem septimana in quibus fiet de dieta ; gradale *Sciant gentes,* ℣ *Deus meus ;* tractus *Commovisti* [a] ; euvangelium *Cum turba plurima ;* offertorium *Perfice ;* secreta *Oblatum ;* communio *Introibo ;* postcommunio *Supplices te.*

Ad VI, ant. *Semen est verbum ;* capit. *Scio hominem.*

Ad IX, ant. *Semen cecidit in terram bonam et obtulit fructum in patientia ;* capit. *Scio hujusmodi hominem.*

Ad vesperas, capit. *Libenter ;* ant. *Qui verbum,* ps. *Magnifical.*

Antiphone subnotate dicuntur per ebdomadam, sicut dictum est in dominica precedenti : ant. *Jhesus hec dicens,* ant. *Vobis datum est,* ant. *Si vere fratres,* ant. *Si culmen.*

Feria IIII, epistola *Recogitate ;* euvangelium *Qui non est mecum.*

Feria VI, epistola *Videte vocationem vestram ;* euvangelium *Interrogatus.*

Dominica in L[a]. Ad vesperas, capit. *Si linguis hominum ;* ant. *Dum staret,* ps. *Magnifical ;* oratio *Preces nostras,* que (per totam ebdomadam) dicitur modo supradicto [b]. Completorium, ut supra.

Invitatorium *Dominum qui fecit,* ps. *Venite ;* tres ultime lectiones de omelia beati Gregorii pape, que incipit *Redemptor noster* super

a. In quo sunt versus tres. — *b.* Usque ad diem Cinerum, cum fit de matutina.

euvangelium beati Luce quod incipit *Assumpsit Jhesus ;* ℟ *Loculus est Dominus,* ℟ *Revertenti,* ℟ *Eduxit,* ℟ *Dixit autem Dominus,* ℟ *Clamor inquit,* ℟ *Ait autem,* ℟ *Ascendens ergo,* ℟ *Igitur Abraham,* ℟ *Dormivit Abraham ;* responsoria que sequntur, dicuntur ordinate per ebdomadam cum prenotatis, primo tamen nunquam repetito : ℟ *Dum staret,* ℟ *Temptavit,* ℟ *Angelus,* ℟ *Veni hodie,* ℟ *Deus domini,* ℟ *Cecus sedebat,* ℟ *Domine puer* (quere si fiat memoria de dominica diebus festivis sanctorum in LXX[a]) [a], [v°] ℟ quia dicitur quinta feria, quia sumitur de euvangelio diei illius.

In laudibus, ant. *Averte Domine,* ant. *Fortitudo mea,* ant. *In matutinis,* ant. *Benedicamus Patrem,* ant. *Juvenes ;* capit. *Si linguis ;* ant. *Transeunte Domino,* ps. *Benedictus.*

Ad III, ant. *Cecus sedebat ;* capit. *Si linguis.*

Ad missam, officium *Esto michi ;* oratio *Preces ;* epistola *Si linguis ;* gradale *Tu es Deus,* ℣ *Liberasti ;* tractus *Jubilate ;* euvangelium *Assumpsit Jhesus ;* offertorium *Benedictus es ;* secreta *Hec hostia ;* communio *Manducaverunt ;* postcommunio *Quesumus omnipotens Deus.*

Ad VI, ant. *Miserere mei ;* capit. *Karitas patiens est.*

Ad IX, ant. *Cecus magis ;* capit. *Nunc autem manent fides spes.*

Ad vesperas, capit. *Si linguis ;* ant. *Stans* (a) *autem,* ps. *Magnificat.*

Due antiphone que sequntur, dicuntur [b] sequenti secunda feria super (psalmos) *Benedictus* [c] (et *Magnificat*) : ant. *Iter faciente,* ant. *Omnis plebs* [d].

Feria III[a] fit de beata Virgine modo prenotato. Si vero festum eveniat ea die, cantatur de ipsa feria II precedenti, si fuerit vacua.

Feria IIII. in capite jejunii [e]. Invitatorium, antiphone, psalmi, hymni et ℣ feriales. Quod si festum cum festo ea die evenerit, differtur usque in crastinum, et cum festum alicujus sancti celebratur infra XL[am], fit memoria de XL[a] ad matutinas et ad vesperas ; et cantantur due misse, prima de festo [f], qua cantata, statim pulsatur ad VI cum omnibus campanis que sunt in choro, sicut mos est, et non diutius, et cantatur statim similiter VI[a] ; et si festum illud evenerit IIII[a] vel VI[a] feria, hora debita fit pulsatio ad processionem, et sic quotiens fuerint due misse, fit longior pulsatio ad IX[am] quam aliis diebus ; missa autem secunda de XL[a] cantatur post nonam (etc.) ; post quam statim sequuntur [g] vespere per totam XL[am] [h]. In hiis vero quatuor diebus qui precedunt XL[am], cantatur

a. Et nota de isto ultimo. — *b. Corrigé :* Antiphona q. sequitur, dicitur. — *c.* Si fiat de matutina. — *d.* Que nunquam dicitur in ecclesia Baiocensi. — *e. En marge (XVI[a] s.) :* Dies Cinerum. — *f.* Post terciam. — *g. D'abord* sequentur. — *h.* Exceptis diebus dominicis.

missa ultima post VI, et si fiat festum, missa de festo post III cantabitur ; vespere autem non cantantur donec post prandium. Item a die isto usque post octabas Pasche non fit de aliquo sancto de quo consuetum sit debere fieri sine festo, nisi memoria ad missam tantum. Tres lectiones sumuntur de expositione euvangelii *Cum jejunatis* quam facit Haymo.

In laudibus, antiphone et psalmi feriales ; capit. *Convertimini ad me ;* ant. super euvangelium *Cum jejunatis*, ps. *Benedictus ;* sequntur preces cum psalmo *Miserere*, et cum primo psalmo penitentiali, et alii (et) ad alias horas dicuntur post eundem psalmum *Miserere* secundum ordinem, [*49*] sicut in secunda feria prime septimane Adventus invenies plenius annotatum ; oratio *Presta Domine fidelibus ;* memoria de omnibus sanctis tantum.

Ad horas, ut in feriis supra, sed dicitur oratio *Presta Domine.*

Post VI episcopus, suppellicio, stola, capa nigra serica, mitra alba et baculo adornatus, super cornu altaris dextrum sibi oblatos cineres benedicat orationibus subnotatis, dicens *Dominus vobiscum*, oratio *Deus qui non mortem*, alia oratio *Omnipotens sempiterne Deus qui omnium misereris ;* benedictione facta, aspergat ipse cineres aqua benedicta ; tunc (processio etc.) processio ordinata modo subscripto procedit ad majores portas ecclesie ad educendos penitentes, cantore incipiente et choro excipiente ℟ *In sudore ;* precedit urcifer amictu et alba indutus, sequitur acolitus ferens crucem indu(c)tus suppellicio et capa serica, sequntur duo ceroferarii induti sicut et urcifer, inter quos stat alius similiter indutus ferens Missale parvum, et omnes prescripti sunt de prima forma ; deinde sequitur subdiaconus portans textum supposito pulvinari, quem sequitur diaconus, qui ambo albis tantum sine paratura induuntur ; hos sequitur sacerdos ebdomadarius, super albam capa serica preindutus ; deinde archidiaconi omnes in suppelliciis et capis sericis, conducentes episcopum modo prescripto redimitum ; sic igitur ante fores ecclesie, prenotato responsorio terminato, primo fit sermo, deinde (facit etc.) facit episcopus absolutionem super penitentes sic : inchoata antiphona *Ne reminiscaris*, prosequitur chorus septem psalmos penitentiales cum prostratione et *Gloria Patri* in fine cujuslibet ; prostrat(i)o episcopo intus ipsam ecclesiam ante fores versus Orientem super cathedram decenter adornatam, penitentibus etiam prostratis infra ecclesiam, sequitur *Kyrieeleison* III, *Xpisteeleison* III, *Kyrieeleison* III, *Pater noster ;* quo dicto, surgens episcopus dicat *Et ne nos ; Salvos fac servos tuos et ancillas tuas, Deus meus ; Mitte eis Domine, Et de Syon ; Esto eis Domine, A facie ;*

Fiat misericordia tua Domine, Quemadmodum; Domine Deus virtutum, Ostende faciem; Domine exaudi orationem, Et clamor meus; Dominus vobiscum, Et cum spiritu tuo; sequntur orationes *Adesto Domine*, alia oratio *Exaudi quesumus Domine*, alia oratio *Preveniat*, item alia oratio *Adesto Domine*, item alia *Presta quesumus Domine*, item alia *Domine Deus noster*, item alia *Da nobis Domine*, postremo autem dicat *Absolutionem et remissionem*, etc. Tunc impo[v°]nantur cineres super capita penitentium in modum crucis per manus ipsius pontificis et ebdomadarii sacerdotis, dicentium cuilibet imponendo *Memento homo quia cinis es*, etc. ; et sic demum tradantur per episcopum penitentes, statim ex quo (perceperint) receperint cineres, archidiaconis educendos. Quibus egressis, redeat processio (fit) ordinate sicut prius, cantore incipiente antiphonam *Ne reminiscaris*, et choro prosequente septem psalmos penitentiales sicut prius; et dum venerit episcopus ante altare, prosternat se cum ministris ibidem, ipse scilicet super cathedram sicut prius, et ministri super tapeta et pulvinaria preparata, choro nichilominus prostrato, quolibet scilicet clerico in sua statione ; sic itaque finitis psalmis prenotatis, surgens episcopus sicut prius, stans ad cornu altaris dextrum, faciat absolutionem sicut prius. Qua facta, rediens ipse in stallum suum, sacerdos vero ebdomadarius in partem chori alteram, in stallum scilicet thes(s)aurarii, dent cineres super cleri capita modo quo prius. Quo peracto, deponat episcopus et insignia, et archidiaconi capas sericas tantum ; ceteri vero sic induti procedant cum choro ad processionem ad Sanctum Vigorem intra muros, facta (prius) prius in choro aspersione aque benedicte, cantando ant. *Exurge Domine;* in eundo autem primo cantatur ant. *Exaudi nos*, deinde de beato Stephano ant. *Infunde*, et tacite subjungitur oratio de ipso, scilicet *Omnipotens sempiterne*. In ingressu autem ecclesie Beati Vigoris cantatur de ipso ℟ *Vir Israelita ;* quo cantato et facta statione ante ejus altare (ejus), dicitur oratio de ipso, et tunc, facta oblatione sicut moris est in omni processione, exceptis hiis que fiunt ad Sanctum Vigorem magnum, revertitur processio cantando ℟ *Felix namque* (et ante majus altare dicitur oratio *Concede nos*). Sexta sequenti feria non fit processio, sed omnibus quartis et sextis feriis aliis usque ad dominicam in Ramis palmarum fit, si etiam festum celebretur ea die ; et diebus quibus fiunt hujusmodi processiones, dum cantatur VI[a], [a] in turri altiori ad convocandum clerum et populum ad processionem, (nisi

a. Pulsatur.

sit intervallum inter VI^am^ et horam debitam ad processionem faciendam, puta quia festum celebratur ea die cujus missa fuit forsitan cicius celebrata ; quod si festum non fuerit,) statim finita [*50*] hora sexta (de beata Virgine), prosternit se chorus incipiens a parte illa que prima est in tabula antiphonam *Ne reminiscaris*, cortinatio contracta, et prosequens prostratus VII psalmos penitentiales cum *Gloria Patri* in fine cujuslibet, sacerdote etiam cum diacono et subdiacono interim ante majus altare prostrat(i)o in suppelliciis et capis suis, sed sacerdote stola post supellicium adornato. Quibus psalmis decantatis, resumpta etiam predicta antiphona, sequitur *Kyrieeleison* III, *Xpisteleison* III, *Kyrieleison* III et *Pater noster*, et in fine dicit sacerdos prostratus *Et ne nos* etc., *Salvos fac servos tuos* etc., *Domine exaudi* etc., *Dominus vobiscum* etc., *Oremus Exaudi quesumus Domine supplicum preces et confitentium tibi parce peccatis ut quos conscientie reatus acusat indulgentia tue propitiationis absolvat Per Xpistum Dominum nostrum*. Tunc sic ordinatur processio (etc.) : precedit urcifer, sequitur quidam portans crucem, deinde ceroferarii et missalifer inter eos, omnes in suppelliciis [et capis suis] [a], ultimo sequuntur subdiaconus sine texto et pulvinari, diaconus et presbiter, omnes tres in capis suis; et antequam exeant chorum, fit aspersio aque benedicte, sicut predictum est, et similiter ad processiones in Rogationibus. Tunc secundum distantiam loci ad quem itura est processio, cantatur ant. *Exaudi nos*, ant. *Juxta vestibulum*, ant. *Inmutemur habitu*, ℟ *Emendemus*, ℟ *In jejunio*, ℟ *Abscondite*, ℟ *Paradisi*. Cum autem fit transsitus juxta aliquam ecclesiam, cantatur [aliqua] antiphona vel responsorium de sancto cujus est ecclesia, sicut dictum est de beato Stephano, et similiter subjungitur oratio de ipso sancto. In ingressu vero ecclesie ad quam itur, cantatur de sancto cujus ipsa est, et ante ipsius altare facta statione, premisso etiam de ipso sancto versiculo a sacerdote, subjungit ipse orationem de sancto in modum lectionis et dicit in fine *Per Xpistum* vel tali modo sicut exigit oratio, et si de eodem sancto plures habeantur proprie orationes, una dicitur in eadem statione et alia in sequenti prostratione ; deinde prostratis omnibus, sacerdote cum ministris ante altare super tapetum prostrato, diacone a dextris ipsius, subdiacono a sinistris, subditur *Kyrieeleison* III, etc., *Pater noster*, postea preces omni eodem modo quo ad matutinas, et dicto post psalmum *Miserere mei Deus*, qui solus dicitur, *Laus tibi Domine* etc., dicit sacerdos *Exurge Domine*

a. Exceptis urcifero et crucifero qui non habent capas, ultimo etc.

etc., *Benedicamus Patrem* etc., *Sancta Dei Genitrix* etc., *In conspectu angelorum* etc., *In omnem terram* etc., deinde versiculus de sancto cujus est ecclesia, *Exul*[*v°*]*tent justi in conspectu* etc., *Domine exaudi* etc., *Dominus vobiscum;* sequuntur orationes in modum lectionis: oratio de Trinitate *Omnipotens sempiterne Deus qui dedisti nobis famulis tuis in confessione vere fidei,* et dicitur in fine *In qua vivis* etc., oratio de beata Virgine *Famulorum tuorum, Per eundem Xpistum* in fine, oratio de angelis *Deus qui miro,* et dicitur ista et sequentes tres sub uno *Oremus* et uno fine, oratio de apostolis *Exaudi nos,* oratio de sancto cujus est ecclesia, oratio de omnibus sanctis *Concede quesumus omnipotens Deus, Per eundem Xpistum* in fine, oratio pro populo *Omnipotens sempiterne Deus qui facis mirabilia,* et dicitur cum duabus sequentibus (sub uno fine et) [sub] uno *Oremus*[a], oratio pro pace *Deus a quo,* item oratio pro populo *Pretende quesumus Domine, Per Xpistum* in fine, oratio pro (oratione) [Odone] episcopo [1] *Absolve quesumus Domine, Per Xpistum* in fine; omnes autem orationes que sequuntur, clauduntur et sub uno fine et sub uno *Oremus:* oratio *Deus qui inter apostolicos,* oratio *Deus venie largitor,* oratio *Deus qui nos patrem,* oratio *Deus cujus miseratione,* que tamen non dicitur si cimiterium non sit presens, oratio *Fidelium Deus omnium,* oratio *Partem beate resurrectionis, Per te Jhesu Xpiste sa*[*l*]*vator mundi* etc. in fine. Hiis dictis, surgunt omnes a prostratione et sedent donec oblatio peragatur. Finitis (ant. etc.) [b] et facta oblatione, ut predixi, inchoatur letania a duobus vicariis archichoris, et sic usque ad ultimam processionem ad quam (vero) cantatur a duobus de stallo, et protenditur usquedum deveniatur ad ecclesiam. Prima ebdomada Quadragesime, feria IIII[a] fit processio ad Sanctum Stephanum, feria VI[a] ad Sanctum Vigorem extra muros; secunda ebdomada, feria IIII[a] ad Sanctum Georgium, feria VI[a] ad Sanctum Johannem; tercia ebdomada, feria IIII[a] ad Sanctum (Patricium) [Martinum], feria VI[a] ad Sanctum Michaelem; quarta ebdomada, feria IIII[a] ad Sanctum Laurentium, feria VI[a] ad Sanctam Mariam Magdalenam: quinta ebdomada, feria IIII[a] ad Sanctum (Martinum de Porta) [Patricium], feria VI[a] ad Sanctam Mariam de Poteria: et in hiis omnibus processionibus fit oratio specialis pro Odone episcopo qui, sicut dicitur, a Sede apostolica impetravit dari de indulgentia decem dies singulis processionum predictarum omnibus qui prosequerentur processiones antedictas.

a. Et uno fine. — *b.* Orationibus.

1. *Probablement Odon Ier de Conteville (1050-1097), déjà mentionné p. 77.*

Post processionem hujus diei cantatur statim missa : officium *Misereris ;* dicto *Oremus* ante orationem a sacerdote, dicit diaconus, flexo genu, *Flectamus genua* et *Levate*, et sic per totam Quadragesimam, cum cantatur de ipsa, exceptis diebus dominicis: [*51*] oratio *Presta quesumus Domine ;* primo fit memoria de omnibus sanctis, oratio *Concede quesumus* [a], postea fit memoria pro penitentibus, oratio *Exaudi quesumus*, et sic usque (ad Passionem) [b], quotiens fit [missa] sine festo ; epistola *Convertimini ad me ;* gradale *Miserere mei,* ℣ *Misit de celo ;* tractus *Domine non secundum*, et nota quia succentoris est cantare illum [c], et cantatur in capa serica (de) die ista tantum retro majus candelabrum ; item idem tractus cantatur secunda et VI[a] feria usque ad crastinum dominice in Ramis palmarum, et intelligas inclusive, et ca[n]tatur a duobus choris versus alternando et inchoatur ab archichoro ex parte illa chori que prima est in tabula, et dum cantat chorus unus stat, reliquo interim considente ; a medio autem versus ultimi cantant ambo insimul [d] ; euvangelium *Cum jejunatis ;* offertorium *Exaltabo te ;* secreta *Fac nos quesumus Domine,* secreta de omnibus sanctis *Oblatis quesumus Domine,* secreta pro penitentibus *Hostias tibi Domine ;* prefacio *Qui corporali jejunio*, que etiam dicitur cotidie ad missam de Quadragesima usque ad quartam feriam ante Pascha inclusive, excipias tamen missas in dominicis diebus ; communio *Qui meditabitur ;* postcommunio *Percepta nobis ;* qua finita et similiter postcomunionibus memoriarum, videlicet de omnibus sanctis postcommunio *Sumpsimus Domine*, pro penitentibus postcommunio *Presta nobis*, dicat iterum sacerdos *Oremus*, tunc subdat diaconus *Humiliate capita vestra Deo*, postea dicat sacerdos orationem super populum inclinatum, oratio *Inclinantes se.*

Continue post missam cantatur nona.

Ad vesperas, ant. *Thesaurizate*, ps. *Magnificat ;* sequntur preces etc. ; oratio *Inclinantes se ;* memoria de omnibus sanctis, deinde pro penitentibus sic : ant. *Quis scit si convertatur,* ℣ *Domine non secundum peccata,* oratio *Exaudi quesumus Domine supplicum preces ;* hoc modo faciendum est pro penitentibus singulis feriis ad vesperas usque (ad dominicam qua cantatur *Isti sunt dies)* [e], exceptis dominicis et diebus festivis.

Completorium ut supra, sed cum prostratione et psalmis penitentialibus.

a. Et sic usque ad Passionem, quotiens fit sine festo missa. — *b.* Ad diem Cene. — *c.* Vel alterius de stallo altiori vice ejus. — *d.* Ad cujus inceptionem surgunt omnes et flectunt genua. — *e.* Ad quartam feriam post Ramos palmarum.

Feria V[a]. Invitatorium, hynnus, antiphone et psalmi et ℣ feriales. In laudibus, capit. *Convertimini ad Dominum Deum nostrum :* hoc capitulum dicitur ad matutinas usque ad (terciam dominicam)[a], quotiens fit de tempore sine festo ; ant. *Me etenim,* ps. *Benedictus ;* sequntur preces et psalmi penitentiales sicut in die precedenti ; oratio *Deus qui culpa ;* memoria de omnibus sanctis ; item pro penitentibus sic : ant. *Convertimini ad me,* ℣ *Peccavimus cum patribus nostris,* oratio *Exaudi :* sic faciendum est pro [v°] penitentibus ad matutinas usque ad (Passionem) [b], quotiens fit sine festo. Ad horas, ut prius, sed oratio *Deus qui culpa.* Ad missam, officium *Dum clamarem ;* oratio *Deus qui culpa ;* epistola *Egrotavit Ezechias ;* gradale *Jacta,* ℣ *Dum clamarem ;* euvangelium *(Cum introisset)* [c] *Jhesus Capharnaum ;* offertorium *Ad te Domine ;* secreta *Sacrificiis presentibus ;* communio *Acceptabis ;* postcommunio *Celestis doni ;* super populum *Parce Domine* Ad vesperas, ant. *Quare jejunavimus,* ps. *Magnificat ;* oratio *Parce Domine.*

Feria VI[a]. Invitatorium, etc. de feria. In laudibus, capitulum *Convertimini ad Dominum Deum ;* ant. *Cum facis elemosinam,* ps. *Benedictus ;* [cetera] et ad horas ut in consimili precedenti feria : oratio *Inchoata jejunia.* Non fit processio die ista. Ad missam, officium *Audivit Dominus ;* oratio *Inchoata ;* capitula [1] *Clama ne cesses ;* gradale *Domine refugium,* ℣ *Priusquam ;* non dicitur tractus d[i]e ista ; euvangelium *Audistis quia dictum est antiquis ;* offertorium *Domine vivifica me ;* secreta *Sacrificium Domine ;* communio *Servite Domino ;* postcommunio *Spiritum nobis Domine ;* super populum *Tuere Domine.* Ad vesperas, ant. *Tu autem cum oraveris,* ps. *Magnificat ;* oratio *Tuere.*

Sabbato, ant. *Tunc invocabis,* ps. *Benedictus ;* oratio *Adesto Domine.* Ad missam, officium *Audivit Dominus ;* oratio *Adesto Domine ;* epistola *Si abstuleris ;* gradale *Unam petii,* ℣ *Ut videam ;* euvangelium *Cum facis prandium aut cenam ;* offertorium *Domine vivifica ;* secreta *Suscipe Domine ;* communio *Servite Domino ;* postcommunio *Celestis vite ;* super populum *Fideles tui Deus.*

Dominica prima Quadragesime. Ad vesperas, festum duplex cum duabus capis ; capit. *Hortamur vos ;* ℟ *Paradisi porta* cantatur a duobus archichoris ; hynnus : cantus ad vesperas cum festo

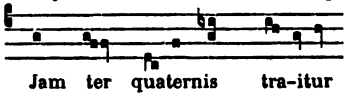

a. Passionem. — *b.* Quartam feriam post Ramos palmarum inclusive. — *c. Intravit.*
1. *Lire* epistola.

et cantus sine festo

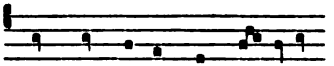

Hynnus iste et alii qui cantantur die ista (cum versiculis ejusdem diei) dicuntur per totam istam et subsequentem septimanam, cum fit de tempore [a]; item in primo cantu cantatur hynnus *Jam lucis* ad primam dominica ista et sequenti; ℣ *Angelis suis;* ant. *Ecce nunc,* ps. *Magnificat;* oratio *Deus qui ecclesiam tuam.*

Ad completorium, ant. *Miserere,* ps. *Cum invocarem* etc.; hynnus *Xpiste qui lux es;* capit. *Tu in nobis es;* ℟ quod semper cantatur ab uno puero ex parte chori que est prima in tabula *In manus tuas,* ℣ qui cantatur ab eodem puero *Custodi nos;* et idem tene de alio responsorio ad completorium in ipsa Quadragesima, scilicet ℟ *In pace,* et similiter et semper [1]. . . . . .

[52] legitur de expositione quam facit beatus Augustinus super euvangelium beati Johannis, excepto etiam completorio sabbati proximi ante Ramos palmarum; predicto sabbato ante *Isti sunt dies* legitur de expositione euvangelii *Ego sum lux mundi,* que reperitur XXXIIII capitulo ejusdem tractatus. Feria II sequenti legitur de expositione euvangelii *Miserunt principes et Pharisei,* scilicet XXXI° capitulo ipsius tractatus. Feria III, de expositione euvangelii *Ambulabat Jhesus in Galileam,* XXVIII capitulo. Feria IIII, de expositione euvangelii *Facta sunt encenia,* XLVIII capitulo. Feria V[a], de expositione euvangelii *Cum audissent quidam de turba,* XXXIII capitulo. Feria VI[a], de expositione euvangelii *Collegerunt principes et Pharisei,* XLIX capitulo circa medium. Sabbato ante Ramos palmarum, de expositione euvangelii *Cum appropinquasset Jhesus Jerosolimis et venisset Bethfage* (quam facit etc.) quam facit Haimo, et eamdem pertinet legere ad custodem. Feria II post Ramos palmarum, de expositione iterum beati Augustini super euvangelium *Ante sex dies Pasche,* capitulo L. Feria III (sedium) [residuum] legitur ejusdem expositionis. Feria (V) IIII, de expositione euvangelii *Ante diem festum Pasche sciens Jhesus,* LV capitulo [b].

Completorium sicut in die precedenti, hoc excepto quod ℣ *Rex benedicte* et duo qui sequuntur non cantantur; quotiens fit sine festo, dicuntur preces cum psalmis penitentialibus: et sic dicitur completorium sequentibus feriis, cum fit sine festo [c].

a. Versiculi etiam omnes qui dicuntur die ista, dicuntur similiter usque ad Passionem, cum fit de tempore. — *b.* Et debet legi a persona. — *c.* Usque ad diem Cene.

1. *Dans la marge, en regard de cette ligne de chant :* Sequitur hymnus iste, etc. — 2. *Il y a ici une lacune dans le texte, par suite de la disparition de deux feuillets.*

Feria III. Ant. *Jhesus dum intrasset*, ps. *Benedictus ;* oratio *Respice quesumus Domine*, et similiter ad horas. Ad missam, officium *Domine refugium ;* oratio *Respice ;* epistola *Locutus est Ysaias propheta ;* gradale *Dirigatur*, ℣ *Elevatio ;* euvangelium *Cum intrasset ;* offertorium *In te speravi ;* secreta *Oblatis ;* communio *Con* [1] *invocarem ;* postcommunio *Quesumus omnipotens*, super populum *Ascendant*. Ad vesperas, ant. *Scriptum est*, ps. *Magnificat ;* oratio *Ascendant*.

Feria IIII. Sumuntur lectiones in Haimone de expositione evangelii [a] *Accesserunt ad Jhesum scribe et pharisei dicentes Magister volumus a te signum videre*, et pronuntiatur euvangelium. Ant. *Generatio hec*, ps. *Benedictus ;* oratio *Preces nostras*, que etiam dicitur ad horas. Ad missam, officium *Reminiscere ;* oratio sine *Dominus vobiscum* [b], [c] *Preces nostras ;* lectio *Dixit Dominus ad Moysen Ascende ad me ;* gradale *Tribulationes*, ℣ *Vide humilitatem ;* oratio, premisso *Dominus vobiscum*, *Devotionem populi ;* epistola *Venit Helyas ;* tractus *De neccessitatibus*, [*v°*] qui cantari debet a succentore die ista in capa serica [d], aliis autem quartis feriis per Quadragesimam cantatur a duobus choris alternatim, sicut dictum est quarta feria in capite jejunii de tractu *Domine non secundum ;* euvangelium *Accesserunt ad Jhesum scribe et Pharisei ;* offertorium *Meditabor ;* secreta *Hostias ;* communio *Intellige ;* postcommunio *Tui quesumus Domine*, super populum *Mentes nostras*. Ad vesperas, ant. *Sicut fuit Jonas*, ps. *Magnificat ;* oratio *Mentes nostras*.

Feria V[a]. Ant. *Si vos manseritis*, ps. *Benedictus ;* oratio *Omnipotens sempiterne*, que etiam dicitur ad horas. Ad missam, officium *Confessio ;* oratio *Omnipotens sempiterne Deus ;* epistola *Factus est sermo Domini ad me ;* gradale *Custodi me*, ℣ *De vultu ;* euvangelium *Dicebat Jhesus ad eos qui crediderunt ;* offertorium *Immittit ;* secreta *Sacrificia ;* communio *Panis quem ego ;* postcommunio *Tuorum nos*, super populum *Da quesumus Domine*. Ad vesperas, ant. *Ego enim*, ps. *Magnificat ;* oratio *Da quesumus Domine*.

Feria VI[a]. Sumuntur lectiones in Haimone et de expositione euvangelii beati Johannis quod incipit *Erat dies festus Judeorum*, et pronuntiatur euvangelium. Ant. *Angelus Domini*, ps. *Benedictus ;* oratio *Esto Domine*, que similiter dicitur ad horas. Ad missam, officium *De neccessitatibus ;* oratio *Esto Domine ;* epistola *Anima que*

a. Beati Mathei quod incipit. — *b.* Sed dicitur *Oremus* et sequitur *Flectamus genua*, et similiter per totam XL[mam] in orationibus ante lectiones. — *c.* Ad missam oratio. — *d.* Vel ab alio de stallo vice ejus.

1. *Lire* Cum,

peccaverit; gradale *Sal(l)vum fac*, ℣ *Auribus percipe*; euvangelium *Erat dies festus*; offertorium *Benedic anima*; secreta *Suscipe quesumus*; communio *Erubescant*; postcommunio *Per hujus*, super populum *Exaudi nos*. Ad vesperas, ant. *Domine non habeo*, ps. *Magnificat*; oratio *Exaudi nos*.

Sabbato. Sumuntur lectiones de omelia beati Leonis pape super euvangelium beati Mathei quod incipit *Assumpsit Jhesus Petrum et Jacobum*, et pronuntiatur euvangelium. Ant. *Assumpsit Jhesus*, ps. *Benedictus*; oratio *Populum tuum*, que dicitur ad horas. Ad missam, officium *Intret oratio*: die ista ante unamquamque collectam ad missam dicatur *Oremus* sine *Dominus vobiscum* usque ad ultimam collectam (dicatur etc.), postea dicat diaconus *Flectamus genua*: ante orationem vero *Deus qui tribus pueris*, dicitur *Dominus vobiscum*, et dicto *Oremus*, sequitur sicut in aliis *Flectamus genua*, et idem tene semper de oratione que dicitur inmediate ante epistolam, cum dicitur in missa lectio una vel plures : item omnes lectiones misse istius leguntur ab illis de stallo altiori ascendendo, gradalia vero cantantur ab illis de secundo stallo non canonicis, singula a singulis in capis [1]. . . . . .

[53] epistola *Dixit Joseph fratribus suis*; gradale *Ad Dominum*, ℣ *Domine libera*; evangelium *Homo erat paterfamilias qui plantavit vineam*; offertorium *Domine in auxilium*; secreta *Hec in nobis*; communio *Tu Domine*; postcommunio *Fac nos quesumus*, super populum *Da quesumus Domine populo*. Ad vesperas, ant. *Querentes eum*, ps. *Magnificat*; oratio *Da quesumus*.

Sabbato. Ant. *Vadam ad patrem*, ps. *Benedictus*; oratio *Da quesumus Domine nostris*. Ad missam, officium *Lex Domini*; oratio *Da quesumus*; epistola *Dixit Rebecca*; gradale *Bonum est*, ℣ *Ad annuntiandum*; euvangelium *Homo quidam habuit duos filios*; offertorium *Illumina*; secreta *Hiis sacrificiis*; communio *Oportet te*; postcommunio *Sacramenti*, super populum *Familiam tuam*.

Dominica III. Ad vesperas, capitulum *Estote imitatores Dei*; ℟ *Salus nostra*, cantatur ab unico puero [a], et similiter (die isto) dicitur ad omnes vesperas usque ad dominicam qua cantatur *Isti sunt dies* [b], exceptis ultimis vesperis dierum dominicarum, et post *Gloria Patri* resumitur a capite ; hynnus *Ex more*; ℣ *Angelis suis*; ant. *Dedit pater*, ps. *Magnificat*; oratio *Quesumus omnipotens Deus*.

Completorium sicut in dominica precedenti.

a. Die ista. — *b*. Cum fit de tempore.

1. *Nouvelle lacune, par suite de la disparition d'un feuillet.*

Invitatorium *Adoremus Deum*, ps. *Venite ;* hynnus *Clarum decus.* ℣ *Dicet Domino* et alii ut prius usque ad Passionem. VI prime lectiones de sermone beati Leonis pape qui incipit *Semper quidem*, tres ultime de (expositione euvangelii *Erat Jhesus eiciens demonium* que est) [a] ex Commentario venerabilis Bede presbiteri [b] ; ℟ *Videntes Joseph,* ℟ *Dixit Judas,* ℟ *Extrahentes,* ℟ *Videns Jacob,* ℣ ad diem hanc *Congregatis,* ℣ per ebdomadam *Vide si tunica,* ℟ *Joseph dum intraret,* ℟ *Igitur Joseph,* ℟ *Memento mei,* ℟ *Tollite,* ℟ *Nuntiaverunt Jacob :* responsoria subnotata dicuntur secundum ordinem per ebdomadam cum premissis, primo nunquam repetito : ℟ *Iste est,* (℟ *Iste est*), ℟ *Dixit Ruben,* ℟ *Merito,* ℟ *Dixit Joseph undecim,* ℟ *Loquens,* ℣ ad vesperas *Non nobis,* ℣ per ebdomadam *Elevavit que :* ℟ istud, quia dicitur ad ultimas vesperas, non dicitur postea super ebdomadam donec omnia responsoria tam ulteriora quam octo de historia fuerint decantata. In laudibus, ant. *Fac benigne*, ant. *Dominus michi*, ant. *Deus misereatur*, ant. *Vim virtutis*, ant. *Sol et luna ;* capit. *Estote imittatores ;* hynnus *Jhesu quadragenarie*, et nota quia hynnus iste et hynni *Ex more* et *Clarum decus* eodem ordine dicuntur usque ad Passionem ; ant. *Si in digito,* ps. *Benedictus ;* oratio *Quesumus omnipotens.*

Ad primam cantatur hynnus [*v°*] *Jam lucis* in cantu(m) hynni *Ex more*, dominica ista et sequenti tantum.

Ad terciam, ant. *Cum fortis ;* capit. *Estote ;* ℟ *Bonum michi ;* oratio *Quesumus omnipotens.*

Post III fit processio sicut in dominica precedente, hoc solum mutato quod in eundo in medium ecclesie cantatur ant. *Cum sederit.*

Ad missam, officium *Oculi mei ;* oratio *Quesumus omnipotens ;* epistola *Estote imi[ta]tores ;* gradale *Exurge Domine,* ℣ *In convertendo ;* tractus *Ad te levavi oculos* [c] ; euvangelium *Erat Jhesus eiciens demonium ;* offertorium *Justicie Domini ;* secreta *Hec hostia ;* communio *Passer ;* postcommunio *A cunctis.*

Ad VI, ant. *Cum inmundus ;* capit. *Fornicatio autem ;* ℟ *Servus tuus.* Ad IX, ant. *Qui non colligit ;* capit. *Hoc autem scitote ;* ℟ *Septies :* responsoria horarum diei istius dicuntur singulis diebus similiter usque ad Passionem, cum fit de tempore.

Ad vesperas, capit. *Estote ;* ℟ *Loquens ;* ant. *Extollens*, ps. *Magnificat ;* oratio *Quesumus omnipotens.*

Feria II. Ant. *Amen dico vobis*, ps. *Benedictus ;* oratio *Cordibus nostris.* Ad missam, officium *In Deo laudabo ;* oratio *Cordibus nos-*

a. Sermone. — *b.* Super evangelium beati Luce quod incipit *Erat Jhesus eiciens demonium.* — *c.* In quo sunt ℣ quinque.

Iris ; epistola *Naaman* ; gradale *Deus vitam meam*, ℣ *Miserere michi* ; euvangelium *Dixerunt Pharisei ad Jhesum Quanta audivimus* ; offertorium *Exaudi Deus* ; secreta *Munus quod tibi* ; communio *Quis dabit* ; postcommunio *Presta quesumus omnipotens*, super populum *Subveniat nobis*. Ad vesperas, ant. *Jesus autem*, ps. *Magnificat* ; oratio *Subveniat*.

Feria III. Ant. *Ubi duo*, ps. *Benedictus* ; oratio *Exaudi nos*. Ad missam, officium *Ego clamavi* ; oratio *Exaudi* ; epistola *Mulier quedam* ; gradale *Ab occultis*, ℣ *Si mei* ; euvangelium *Respiciens Jhesus in discipulos* ; offertorium *Dextera Domini* ; secreta *Per hec veniat* ; communio *Domine quis habitabit* ; postcommunio *Sacris Domine* ; super populum *Tua nos Deus*. Ad vesperas, ant. *Domine quotiens*, ps. *Magnificat* ; oratio *Tua nos*.

Feria IIII[a]. Ant. *Audite et intelligite*, ps. *Benedictus* ; oratio *Presta nobis quesumus*. Ad missam, officium *Ego autem* ; oratio *Presta nobis* ; epistola *Honora patrem* ; gradale *Miserere michi*, ℣ *Conturbata sunt* ; euvangelium *Accesserunt ad Jhesum* ; offertorium *Domine fac mecum* ; secreta *Suscipe quesumus* ; communio *Notas michi* ; postcommunio *Sanctificet nos*, super populum *Concede quesumus*. Ad vesperas, ant. *Non lotis*, ps. *Magnificat* ; oratio *Concede*.

Feria V. Ant. *Operamini*, ps. *Benedictus* ; oratio *Concede quesumus*. Ad missam, officium *Salus populi* ; oratio *Concede quesumus* ; epistola *Factus est sermo Domini ad me dicens Sta in porta* ; gradale *Oculi omnium*, ℣ *Aperis tu* ; euvangelium *Operamini non cibum* ; offertorium *Si ambulavero* ; secreta *Fac nos quesumus* ; communio *Tu mandasti* ; postcommunio *Sacra*[54]*menti tui*, super populum *Subjectum*. Ad vesperas, ant. *Panis*, ps. *Magnificat* ; oratio *Subjectum*.

Feria VI. Ant. *Aqua quam ego*, ps. *Benedictus* ; oratio *Jejunia nostra*. Ad missam, officium *Fac mecum* ; oratio *Jejunia* ; epistola *Convenerunt filii Israel* ; gradale *In Deo*, ℣ *Ad te Dominus* [1] ; euvangelium *Oportebat Jhesum* ; offertorium *Intende voci* ; secreta *Respice Domine* ; communio *Qui biberit* : postcommunio *Hujus nos*, super populum *Presta quesumus omnipotens*. Ad vesperas, ant. *Domine ut video*, ps. *Magnificat* ; oratio *Presta quesumus*.

Sabbato. Ant. *Inclinavit se*, ps. *Benedictus* ; oratio *Presta quesumus*. Ad missam, officium *Verba mea* ; oratio *Presta quesumus* ; epistola *Erat vir in Babilone* ; gradale *Si ambulem*, ℣ *Virga tua* ; euvangelium *Perrexit Jhesus in montem Oliveti* ; offertorium *Gres-*

1. *Lire* Domine.

sus meos; secreta *Concede quesumus*: communio *Nemo te*: postcommunio *Quesumus omnipotens Deus*, super populum *Pretende Domine*.

Dominica IIII, festum duplex cum duabus capis. Ad vesperas, capit. *Scriptum est*; ℟ *Salus nostra* cantatur a duobus pueris; ant. *Nemo te*, ps. *Magnificat*: oratio *Concede quesumus*. Ad completorium hymnus *Cultor Dei*; ℟ *In pace*, ℣ *Si dedero*; ant. *Media*, ps. *Nunc dimittis*, et in cantandis versibus predicte antiphone tene illud idem quod dictum est de versibus super antiphonam completorii prime dominice Quadragesime: cetera non mutantur. Hoc modo dicitur completorium usque ad diem [a] (crucis adorande), quotiens fit cum festo.

Invitatorium *Populus Domini*, ps. *Venite*. Sex prime lectiones [sumuntur] de sermone beati Leonis pape qui incipit *Apostolica dulcissimi doctrina*, tres ultime de omelia venerabilis Bede presbiteri super euvangelium beati Johannis quod incipit *Abiit Jhesus trans mare Galilee*; ℟ *Locutus est Dominus ad Moysen*, ℟ *Stetit Moyses*, ℟ *Cantemus*, ℟ *In mari*, ℟ *Ecce mi[t]to*, ℟ *Qui persequebantur*, ℟ *Moyses famulus*, ℟ *Splendida*, ℟ *Adduxi vos*; responsoria subnotata dicuntur per ebdomadam cum premissis, primo tamen non repetito: ℟ *Attendite*, ℟ *Audi Israel*, ℟ *Vos qui transituri*, ℟ *Populi*, ℟ *Adduxit*, et quod dictum est in precedenti hystoria de responsorio *Loquens*, intellige et hic de responsorio *Audi Israel*.

In laudibus, ant. *Tunc acceptabis*, ant. *Bonum est*, ant. *Benedicat nos*, ant. *Potens es*, ant. *Reges terre*: capit. *Scriptum est*; ant. *Cum sublevasset*, ps. *Benedictus*; oratio *Concede*.

Ad III, ant. *De quinque*; capit. *Scriptum est*. Processio fit sicut in dominica precedenti et dicuntur eadem, hoc solum mutato [b] quia eundo in medium ecclesie cantatur ant. *Cum venerimus*.

Ad missam, officium *Letare Jerusalem*; oratio *Concede quesumus*: epistola *Scriptum est*; gradale *Letatus sum*, ℣ *Fiat pax*; tractus *Qui confidunt* [c]; [℣°] euvangelium *Abiit Jhesus trans mare*; offertorium *Laudate Dominum*; secreta *Sacrificiis*; communio *Jerusalem*; postcommunio *Da nobis quesumus*.

Ad VI, ant. *Accepit ergo*; capit. *Letare sterilis*. Ad IX, ant. *Colligite*; capit. *Nos autem fratres secundum Ysaac*. Ad vesperas, capit. *Scriptum est*; ℟ *Audi Israel*; ant. *Cum vidissent*, ps. *Magnificat*; oratio *Concede*.

Feria II[a]. Ant. *Auferte ista*, ps. *Benedictus*; oratio *Presta quesu-*

a. Cene. — *b*. *Ms.* invitato. — *c*. In quo sunt versus duo.

mus. Ad missam, officium *Deus in nomine;* oratio *Presta quesumus;* epistola *Venerunt due mulieres;* gradale *Esto michi,* ℣ *Deus in te;* euvangelium *Prope erat Pascha;* offertorium *Jubilate;* secreta *Oblatum tibi;* communio *Ab occultis;* postcommunio *Sumptis Domine,* super populum *Deprecationem.* Ad vesperas, ant. *Solvite,* ps. *Magnificat,* oratio *Deprecationem.*

Feria III[a]. Ant. *Quid me queritis,* ps. *Benedictus;* oratio *Sacre nobis.* Ad missam, officium *Exaudi Deus;* oratio *Sacre nobis;* epistola *Locutus est Dominus ad Moysen dicens Descende;* gradale *Exurge,* ℣ *Deus auribus;* euvangelium *Jam die festo;* offertorium *Expectans;* secreta *Hec hostia;* communio *Letabimur;* postcommunio *Hujus nos,* super populum *Miserere.* Ad vesperas, ant. *Unum opus,* oratio *Miserere.*

Feria IIII[a]. Ant. *Rabbi,* ps. *Benedictus;* oratio *Deus qui et justis.* Ad missam, officium *Dum sanctificatus;* oratio *Deus qui,* lectio *Sanctificabo nomen,* gradale *Venite filii,* ℣ *Accedite;* oratio *Presta quesumus,* epistola *Lavamini;* gradale *Beata gens,* ℣ *Verbo Domini;* euvangelium *Preteriens Jhesus;* offertorium *Benedicite;* secreta *Supplices;* communio *Lutum fecit;* postcommunio *Sacramenta,* super populum *Pateant.* Ad vesperas, ant. *Ille homo,* ps. *Magnificat,* oratio *Pateant.*

Feria V[a]. Ant. *Pater diligit,* ps. *Benedictus,* oratio *Presta quesumus.* Ad missam, officium *Letetur;* oratio *Presta;* epistola *Venit mulier;* gradale *Respice,* ℣ *Exurge;* euvangelium *Pater meus usque;* offertorium *Domine in auxilium;* secreta *Purifica;* communio *Domine memorabor;* postcommunio *Celestia,* super populum *Populi tui.* Ad vesperas, ant. *Sicut pater,* ps. *Magnificat,* oratio *Populi.*

Feria [VI[a]]. Ant. *Lazarus,* ps. *Benedictus,* oratio *Deus qui ineffabili*[*bu*]*s.*[a] Officium *Meditatio;* oratio *Deus qui;* epistola *Egrotavit filius;* gradale *Bonum est confidere,* ℣ *Bonum est sperare;* euvangelium *Erat quidam languens;* offertorium *Populum;* secreta *Munera;* communio *Videns Dominus;* postcommunio *Hec nos quesumus,* super populum *Da quesumus.* Ad vesperas, ant. *Domine si hic,* ps. *Magnificat,* oratio *Da quesumus.*

Sabbato. Ant. *Qui sequitur,* ps. *Benedictus,* oratio *Fiat Domine.* [b] Officium *Sicientes.* Si celebrentur ordines, [dicantur] omni eodem modo orationes, lectiones, gradalia et tractus qui dicuntur in sabbato quatuor temporum prime septimane Quadragesime; si vero non celebrentur ordines, dicatur oratio *Fiat* etc.; epistola [55] *In*

a. Ad missam. — *b.* Ad missam.

tempore; gradale *Tibi Domine,* ℣ *Ut quid Domine;* euvangelium *Ego sum lux mundi;* offertorium [a] *Factus est;* secreta *Oblationibus;* communio *Dominus regit;* postcommunio *Tua nos,* super populum *Deus qui sperantibus.*

Dominica in Passione. Ad vesperas, capit. *Xpistus assistens,* ℟ *Ne perdas.* Notandum quod ab hac die usque ad Pascha non dicitur *Gloria Patri* post aliquod responsorium, sed loco ejus resumitur ipsum ℟ a capite, et similiter intellige de officiis missarum, excepta missa diei Cene in ecclesia tantum in qua conficitur sanctum crisma. Nulla (etia) etiam antiphona neumatizatur in fine usque ad completorium sancti sabbati Pasche inclusive, et hec omnia intellige cum fit de tempore. Hynnus *Vexilla,* cujus dum versus *O crux ave* inchoatur, omnes flectunt genua [b]: similiter quotiens cantatur idem hynnus; ℣ *Dederunt in escam;* ant. *Ego sum,* ps. *Magnificat;* oratio *Quesumus omnipotens Deus* [c].

Invitatorium *Hodie si vocem,* ps. *Venite* sine *Gloria Patri* in fine [d], et sic usque ad Pascha, cum fit de tempore; hynnus *Pange lingua;* ℣ *Erue a framea* [e]. Sex prime lectiones sumuntur de sermone beati Leonis pape qui incipit *Desiderata nobis,* tres ultime de omelia beati Gregorii pape super euvangelium beati Johannis quod incipit *Quis ex vobis arguet me;* ℟ *Isti sunt,* ℟ *Multiplicati,* ℟ *Qui custodiebant,* ℟ *Adjutor,* ℟ *Deus meus,* ℟ *Deus meus,* ℟ *Tota die,* ℟ *In proximo,* ℟ *Circondederunt;* responsoria que sequentur, dicuntur per ebdomadam cum premissis, primo tamen et nono nunquam repetitis [f], ℟ *Ne avertas,* ℟ *In te,* et de isto ultimo intellige etiam illud quod dictum est in hystoria precedentis dominice de ℟io *Audi Israel.*

℣ (a) [ante] laudes *Intende anime mee.* In laudibus, ant. *Vide Domine,* ant. *In tribulatione,* ant. *Judicasti,* ant. *Populе meus,* ant. *Nunquid redditur;* capit. *Xpistus assistens;* hynnus *Lustra sex qui;* ℣ *Ne perdas cum impiis;* ant. *Ego demonium,* ps. *Benedictus;* oratio *Quesumus omnipotens.* Nota quia hynni et versiculi diei istius dicuntur usque ad diem Cene, quotiens fit de tempore [g].

Ad primam cantatur hynnus *Jam lucis* in cantu hynni *Vexilla,* et similiter sequenti dominica. Ad III, ant. *Ego gloriam;* capitulum *Xpistus assistens;* ℟ *Erue a framea,* ℣ *Eripe me de inimicis.* Pro-

a. D'abord offerend'. — *b.* Deosculando formas. — *c.* Nichil fit de beata Virgine in choro usque ad secundam feriam post octabas Pasche. — *d.* Sed loco ejus resumitur invitatorium a capite. — *e.* Ad secundum nocturnum ℣ *Intende anime mee,* ad tercium nocturnum ℣ *De ore leonis.* — *f. D'abord* repetendis. — *g.* Excepto ℣ ad terciam dominica in Ramis palmarum et tribus sequentibus.

cessio fit sicut in dominica precedenti [a] (et dicuntur eadem, hoc mutato quia eundo in medium ecclesie) cantatur ant. *In die quando*, cujus ℣ *Ego sum* cantatur sicut et ℣ antiphone que cantatur in medium ipsius ecclesie prima dominica [v°] Septuagesime.

Ad missam, officium *Judica me Deus* sine *Gloria Patri*, sed statim post ℣ *Emitte* resumitur a capite, et sic usque ad Pascha [b]; oratio *Quesumus omnipotens Deus :* nulla fit memoria ; epistola *Xpistus assistens;* gradale *Eripe me,* ℣ *Liberator,* tractus *Sepe expugnaverunt* [c] ; euvangelium *Quis ex vobis ;* offertorium *Confitebor;* secreta *Hec munera;* communio *Hoc corpus;* postcommunio *Adesto nobis.*

Ad VI^am^, ant. *Abraham;* capit. *Si olim sanguis ;* ℟ *De ore,* ℣ *Intende anime mee.* Ad IX, ant. *Tulerunt lapides ;* capit. *Fratres Xpisti* [1] *novi testamenti mediator est ;* ℟ *Principes,* ℣ *De ore leonis.* Responsoria que dicuntur ad horas III, VI et IX, dicuntur similiter usque ad sequentem dominicam, cum fit de tempore.

Ad vesperas, capit. *Xpistus assistens,* ℟ *In te jactatus sum ;* ant. *Quinquaginta,* ps. *Magnificat,* oratio *Quesumus omnipotens.*

Feria II^a^. Hac die inchoatur liber Jeremie et legitur de eo super ebdomadam usque ad diem Pasche, cum fit de tempore, exceptis sex ultimis lectionibus trium dierum ante ipsam diem Pasche. In laudibus, capit. *Attende Domine ;* [ant.] *In die,* ps. *Benedictus,* oratio *Sanctifica quesumus :* memoria pro penitentibus tantum, et sic usque ad diem Cene. Ad III. ant. *Anime impiorum ;* capit. *Confundantur,* oratio *Sanctifica,* et similiter ad VI et ad IX. Ad VI, ant. *Wlpes foveas,* capit. *Faciem meam.* Ad IX, ant. *Quid molesti,* capit. *Domine Deus.* Prenotate antiphone dicuntur, cum fit de tempore, similiter ad horas usque ad sequentem dominicam, et capitula dicuntur usque ad diem Cene, et idem tene de capitulo sequentium vesperarum.

Ad missam, officium *Miserere;* oratio *Sanctifica,* oratio pro Ecclesia sancta, scilicet *Ecclesie tue,* et pro penitentibus tantum, et sic usque ad diem Cene, cum fit sine festo ; epistola *Factum est verbum Domini ad Jonam ;* gradale *Deus exaudi,* ℣ *Deus in nomine ;* euvangelium *Miserunt principes ;* offertorium *Domine convertere ;* secreta *Concede nobis ;* communio *Dominus virtutum ;* postcommunio *Sacramenti,* super populum *Da quesumus.*

Ad vesperas, capit. *Judicasti Domine,* ℟ *Ne perdas,* et sic usque

a. Set itur in medium ecclesie tantum et. — *b.* Ut supra dictum est. — *c.* In quo versus III^or^.

1. *Lire* Xpistus.

ad sequentem dominicam ; ant. *Qui sitit,* ps. *Magnificat,* oratio *Da quesumus.*

Feria III[a]. Ant. *Tempus meum,* ps. *Benedictus,* oratio que etiam dicitur ad horas, *Nostra tibi.* Officium *Expecta ;* oratio *Nostra tibi ;* epistola *Congregati sunt ;* gradale *Discerne,* ℣ *Sinite* [1] ; euvangelium *Ambulabat Jhesus in Galileam ;* offertorium *Sperent ;* secreta *Hostias tibi ;* communio *Redime me ;* postcommunio *Da quesumus,* super populum *Da nobis.* Ad vesperas, ant. *Vos ascendite,* ps. *Magnificat,* oratio *Da nobis.*

Feria IIII[a]. Ant. *Oves mee,* ps. *Benedictus,* oratio *Sanctificato,* que dicitur et ad horas. Officium *Liberator ;* oratio *Sanctificato ;* [56] epistola *Locutus est Dominus ad Moysen dicens Loquere ;* gradale *Exaltabo te,* ℣ *Domine Deus ;* euvangelium *Facta sunt encenia ;* offertorium *Eripe me ;* secreta *Annue ;* communio *Lavabo ;* postcommunio *Celestis,* super populum *Adesto.* Ad vesperas, ant. *Multa bona,* ps. *Magnificat,* oratio *Adesto.*

Feria V[a]. Ant. *Magister dicit,* ps. *Benedictus,* oratio *Presta quesumus.* Officium *Omnia que fecisti ;* oratio *Presta quesumus,* que dicitur ad horas ; epistola *Oravit Daniel ;* gradale *Tollite,* ℣ *Revelavit ;* euvangelium *Cum audissent quidam ;* offertorium *Super flumina ;* secreta *Domine Deus noster ;* communio *Memento ;* postcommunio *Quod ore,* super populum *Esto quesumus.* Ad vesperas, ant. *Desiderio,* ps. *Magnificat,* oratio *Esto quesumus.*

Feria VI[a]. Ant. *Appropinquabat,* ps. *Benedictus,* oratio *Cordibus,* que dicitur ad horas. Officium *Miserere ;* oratio *Cordibus ;* epistola *Dixit Jeremias Domine omnes qui ;* gradale *Pacifice,* ℣ *Vidisti ;* euvangelium *Collegerunt ;* offertorium *Benedictus es ;* secreta *Presta nobis ;* communio *Ne tradideris ;* postcommunio *Sumpti,* super populum *Concede.* Ad vesperas, ant. *Principes,* ps. *Magnificat,* oratio *Concede.*

Sabbato. Ant. *Clarifica,* ps. *Benedictus,* oratio *Proficiat,* que dicitur et ad horas. Officium *Miserere ;* oratio *Proficiat ;* epistola *Dixerunt impii ;* gradale *Pacifice,* ℣ *Vidisti ;* euvangelium *Amen amen dico vobis Nisi manducaveritis ;* offertorium *Recordare ;* secreta *A cunctis ;* communio *Ne tradideris ;* postcommunio *Divinis,* super populum *Tueatur.*

Dominica in Ramis palmarum : festum duplex cum duabus capis. Ad vesperas, capitulum *Hoc sentite,* ℟ *Salvum me fac* cantatur a duo-

1. *Lire* Emitte.

bus pueris et dicitur ad vesperas usque ad diem Cene [a] ; ant. *Pater*, ps. *Magnificat*, oratio *Omnipotens sempiterne*.

Invitatorium *Ipsi vero*, ps. *Venite*. Sex prime lectiones de sermone beati Leonis pape qui incipit *Gloria dilectissimi*, tres ultime de omelia venerabilis Bede presbiteri super euvangelium [b] quod incipit *Cum appropinquasset ;* ℟ *In die qua*, ℟ *Fratres mei*, ℟ *Attende Domine*, ℟ *Conclusit*, ℟ *Noli*, ℟ *Ingrediente*, ℟ *Dominus mecum est*, ℟ *Circondederunt*, ℟ *Insurrexerunt ;* ℟ que sequntur, dicuntur, tria prima secunda feria, tria sequentia feria III, ultimum vero cum quarto et septimo hystorie diei istius quarta feria, ita tamen quod si Annuntiatio celebretur feria secunda dicuntur in crastino responsoria que dici debebant dicta die, scilicet *Dominus Jhesus* et duo sequentia ; et similiter transferuntur responsoria tercie ferie ad quartam feriam, si dictum festum feria tercia celebretur ; cum autem quarta feria celebratur, tunc nulla transferuntur responsoria, quia quinta feria propriam habet historiam ; antiphone vero super laudes et super psalmos *Benedictus* et *Magnificat* non ita transferuntur, sed dicuntur in unaquaque die [v°] proprie ipsius diei : ℟ *Dominus Jhesus*, ℟ *Dixerunt*, ℟ *Viri impii*, ℟ *Synagoge*, ℟ *Contumelias*, ℟ *Quos veni*, ℟ *Deus Israel*.

In laudibus, ant. *Dominus Deus*, ant. *Circondantes*, ant. *Judica*, ant. *Cum angelis*, ant. *Confundantur ;* capit. *Hoc sentile ;* ant. *Turba multa*, ps. *Benedictus*, oratio *Omnipotens*, que dicitur et ad horas.

Cantata hora prima et pulsat(i)o ad terciam, pulsatur ad processionem, et de singulis ecclesiis civitatis singule cruces ad matrem ecclesiam afferuntur, singulis cruciferis albis indu(c)tis ; apparatis igitur capsis et vexillis, et processione ordinata, cruce majoris ecclesie omnes alias ultima subsequente (subdiacono), itur ad Sanctum Vigorem magnum, et nichil dicitur in eundo, et ibi cantatur tercia, custode ex officio suo vel alio canonico de stallo altiori vice ejus incipiente in parte chori sinistra hynnum *Nunc* [*sancte* in cantu festi duplicis] (sancte) et antiphonam *Pueri Hebreorum tollentes* et ℟ *Fratres mei*, cujus versus (scilicet *Homo pacis*) [c] cantatur, et reincipitur ℟ ab eodem [d] ; cantata antiphona prenotata, subjungitur a sacerdote capitulum *Hoc sentile*. Interim autem dum cantatur tercia, episcopus stola, capa serica, cyrothecis redimitur cum anulo et baculo pastorali, et sic accedens ad altare cum ministris, subdiacono scilicet et diacono vicariis, sacris vestibus sine dalmatica et tunica adornatis, dum tercia cantaretur [e], facit bene-

a. Exceptis vesperis dominice crastine. — *b.* Beati Mathei. — *c. Amici mei.* — *d.* ✝ *Homo pacis mee.* — *e.* Que vestimenta diaconi et subdiaconi tenentur ministri custodis ibidem do ecclesia majori attulisse.

dictionem super flores et ramos, dicens orationem *Deus cujus Filius ;* qua dicta, aspergit eos aqua benedicta et ultimo incensat eos et capsas ; deinde ramis per chorum distributis, tolluntur vexilla, capse et cruces, et incipit cantor antiphonam *Cum angelis* et post eam decantatam ant. *Pueri Hebreorum vestimenta*, et sic cantando vadit processio ordinate extra ecclesiam ad locum eminentem et excelsum, quem tenentur monachi ante processionis adventum extrussisse et mundis cortinis adornasse. Presule igitur, ministris et prelatis qui voluerint stantibus in excelso, diaconus, petita benedictione a presule, legit ibidem euvangelium *Cum appropinquasset Jhesus Jerosolimis*. Quo lecto et postea facto sermone, ordinata etiam processione monachorum cum suo subdiacono textifero et capsa beati Vig(i)oris, itur ad Crucem consuetam, [*57*] cantando ant. *Ambulabo* et ant. *Prima autem*, ad quam cum ventum fuerit, dividuntur chori, sinistro progrediente ultra Crucem, dextro citra cum episcopo remanente et cum processione Beati Vigoris ibidem assistente ; capse etiam hinc inde dividuntur ; choris igitur remotius a Cruce stantibus, deponuntur humi capse et incipit cantor ℟ *Circundederunt*, choro suo (cum monachis) solo sibi concinente. Quo finito, idem ℟ cantatur a dextro choro, priore vel aliquo ex monachis inchoante illud idem ; quo iterum usque versus finem decantato, chorus sinister, capsis ex parte sua parumper versus Crucem deportatis, progreditur et ipse versus Crucem et, percantato responsorio antedicto, choro alio subticente, facit ipse stationem, cantore incipiente ant. *Ceperunt omnes*, que dum cantatur a solo choro sinistro, dexter chorus similiter progreditur cum capsis suis versus Crucem et facit similiter stationem, et perducta ad finem antiphona antedicta, replicat idem chorus dexter eandem, aliquo ex ipsis monachis inchoante. Qua finita, cantore incipiente ant. *Occurrerunt turbe*, et utroque choro eam pariter concinente, concurrunt hinc inde universi [ad] Crucem adorandam, mittentes seu proicientes ramos et flores circa eam ; deinde, choro monachorum ad suum monasterium revertente, chorus noster disgrediens, cantans antiphonam *Osanna*, ordinate procedit ad portam ecclesie versus domos decani, cantando has antiphonas quotas [et quas] opus fuerit usque ad dictum locum : ant. *Prima autem*, ant. *Ante sex*, ant. *Cum audisset populus*, ant. *Cum appropinquasset* [a]. Facta igitur ante fores easdem statione, pueri supra portam corti-

a. Ant. *Cum audisset turba,* ℟ *Dominus Jhesus,* ℟ *Cogitaverunt,* ℟ *Cum audisset turba,* ant. *Turba multa.*

nis adornatam in supelliciis stantes, ramos palmarum tenentes in manibus, sex scilicet de choro in tabula scripti et duo vel plures de scola cantantium hiis adjuncti, quos omnes et tam succentorem quam omnes ministros misse diei istius tenetur custos, eadem ista die, de suo proprio procurare, cantant *Gloria laus* ; et primus versus cantatus a pueris replicatur [a] cantore incipiente voce altiori et choro ei concinente ; quo versu sic iterum decantato, cantant pueri versum secundum, post quem unus ex personis majoribus de [v°] precepto cantoris reincipit primum versum voce etiam altiori, choro excipiente eundem et ad finem usque perducente ; et eodem modo reincipitur primus versus post unumquemque versum : quibus omnibus decantatis, dicit episcopus versiculum *Benedictus qui venit*, deinde subjungit orationem, premisso *Dominus vobiscum*, oratio *Omnipotens sempiterne Deus edificator et custos*. Qua finita [cum] *Dominus vobiscum* et *Benedicamus Domino*, incipit cantor ℟ *Ingrediente Domino*, et tunc processio ingreditur ecclesiam et facit stationem in medio ipsius ecclesie et post dictum ℟ cantat ibidem ant. *Collegerunt*, et facta interim oblatione ad textum more consueto, revertuntur cruciferi (et) [ad] ecclesias suas, et processio in chorum cantando versum *Unus autem*, et offerunt singuli(s) flores et ramos ad altare.

Post hec cantatur VI[a] : ant. *Pueri Hebreorum vestimenta* ; capit. *Humiliavit semetipsum* ; ℟ *Attende Domine*, ℣ *De ore leonis*.

Ad missam, officium *Domine ne longe* ; oratio *Omnipotens* ; epistola *Hoc sentite in vobis* ; gradale *Tenuisti*, versus *Quam bonus*, tractus *Deus Deus meus* [a] ; passio *Scitis quia post biduum*, [premisso] *Dominus vobiscum*, choro respondente *Et cum spiritu tuo* : dum autem dixerit diaconus *Passio Domini nostri* etc., non respondet chorus *Gloria tibi* etc. : offertorium *Improperium* ; secreta *Concede quesumus* ; communio *Pater si non potest* ; postcommunio *Per hujus Domine*.

Ad IX, ant. *Occur(re)runt*, capit. *Deus Pater exaltavit*, ℟ *Noli esse*, ℣ *Intende anime*.

Ad vesperas, capit. *Hoc sentite*, ℟ *Circumdederunt* ; ant. *Ceperunt omnes*, ps. *Magnificat* ; oratio *Omnipotens*.

Feria II. In laudibus, ant. *Faciem meam*, psalmi feriales ; ant. *Framea*, ant. *Appenderunt*, ant. *Inundaverunt*, ant. *Labia insurgentium* ; ant. *Non haberes*, ps. *Benedictus* ; oratio *Da nobis*, que dicitur et ad horas. Ad horas tres prime antiphone de laudibus ; ℟ia et

a. In quo sunt versus tredecim.

℣ sicut in die precedenti, et similiter duobus diebus sequentibus. Officium *Judica Domine;* oratio *Da nobis;* epistola *Dominus Deus aperuit;* gradale *Exurge,* ℣ *Effunde;* euvangelium *Ante sex;* offertorium *Eripe me;* secreta *Hec sacrificia;* communio *Erubescant;* postcommunio *Prebeant nobis,* super populum *Adjuva nos Deus.* Ad vesperas, ant. *Recordare,* ps. *Magnificat,* oratio *Adjuva nos.*

Feria III[a]. In laudibus, ant. *Vide Domine,* psalmi feriales; ant. *Discerne,* ant. *Dum tribularer,* ant. *Domine vim patior,* ant. *Dixerunt impii;* in euvangelio [58] ant. *Nemo tollet,* ps. *Benedictus,* oratio *Omnipotens sempiterne,* que dicitur ad horas. Officium *Nos autem;* oratio *Omnipotens;* epistola *(Deus demonstrati michi)* [a]; gradale *Ego autem,* ℣ *Judica;* passio : non dicitur *Dominus vobiscum* nec *Gloria tibi Domine,* sed sic inchoatur : *Passio Domini nostri Jhesu Xpisti secundum Marcum In illo tempore erat Pascha* etc., et eodem modo legitur passio diei subsequentis *(Erat Pascha);* offertorium *Custodi me;* secreta *Sacrificia nos;* communio *Adversum me;* postcommunio *Sanctificationibus,* super populum *Tua nos.* Ad vesperas, ant. *Potestatem habeo,* ps. *Magnificat,* oratio *Tua nos.*

Feria IIII[a]. In laudibus, ant. *Libera me,* ant. *Contumelias,* ant. *Ipsi vero,* ant. *Omnes inimici,* ant. *Alliga;* in euvangelio ant. *Symon dormis,* ps. *Benedictus,* oratio *Presta quesumus,* que dicitur et ad horas. Ad horas, in prime antiphone de laudibus; cetera non mutantur. Officium *In nomine Domini;* oratio *Presta quesumus,* lectio *Dicite filie Syon,* gradale *Ne avertas,* ℣ *Salvum me fac;* [b] epistola *Dixit Ysaias Domine quis credi[di]t,* tractus *Domine exaudi,* cantatur sicut et tractus *Domine non secundum,* die Cinerum; passio *Apropinquabat,* et dum diaconus in legendo dixerit *Velum templi scissum est medium,* statim succindatur a parte chori dextera corda illa per quam cortina sustentatur, quia ante eumdem locum passionis non retrahitur cortina die ista; offertorium *Domine exaudi;* secreta *Purifica nos;* communio *Potum meum;* postcommunio *Largire sensibus,* super populum *Respice quesumus Domine.*

Feria V[a], festum IX lectionum. Ad primas vesperas, capit. *Omnes nos,* ant. *Tanto tempore,* ps. *Magnificat,* oratio *Respice,* sine ulla memoria usque post octabas Pasche, nec dicuntur psalmi famulares [1] usque post octabas Penthecostes. Completorium sicut in die dominica precedenti.

Ad matutinas, antequam inchoentur, accenduntur retro majus

a. Dixerunt impii Judei ad invicem Venite circumveniamus. — *b.* Oratio *Deus qui pro nobis Filium tuum.*

1. *Lire* familiares.

altare in modum quasi semicirculi xxiiii cerei, nullis aliis luminaribus accensis in ecclesia preterquam cereis in pelvibus et duobus (et duobus) in choro et consuetis lampadibus ; qui xxiiii cerei extinguntur unus post alium, scilicet post unumquemque psalmum cereus unus et post quamlibet lectionem cereus alius, hoc tamen notato quod circa finem matutinarum istarum dicitur de extinctione ultimi cerei. Item ad matutinas (regitur etc.) regitur chorus non in capis sericis sed nigris de choro, et statim post *Pater noster* sine aliquo medio incipit archichorus ant. *Zelus*, choro deosculante formas, et similiter fiunt alie prostrationes locis suis sicut in aliis diebus per Quadragesimam, [v°] si non fiat consecratio crismatis die ista ; si vero fiat, nulla fit prostratio ad matutinas istas [nisi] post laudes tantum. Item si crisma conficiatur, regitur chorus ad missam et ad ultimas vesperas a duobus canonicis de secundo stallo. Inchoatur predicta antiphona, sequitur ps. *Salvum me fac* solus sine *Gloria Patri* in fine, et similiter non dicitur *Gloria Patri* post aliquem psalmum in choro usque ad vesperas sequentis sabbati ; ant. *Avertantur*, ps. *Deus in adjutorium ;* ant. *Deus meus*, ps. *In te Domine* II^us^ ; ℣ *Homo pacis mee* in cantu versiculorum pro defunctis, et similiter de aliis versiculis per hos tres dies, istum scilicet et duos sequentes usque ad vesperas sequentis sabbati. Statim post *Pater noster* quod in nocte ista et duabus sequentibus non terminatur a sacerdote more consueto, sed eo dicto omnibus subticentibus, incipit lector lectionem, et cantantur die ista et duobus sequentibus diebus tres prime lectiones in cantu (isto) [a], [et] non dicitur *Jube domne* neque *Tu autem Domine* hiis tribus noctibus. Item tres prime lectiones sumuntur die ista et duobus sequentibus de Lamentationibus Jeremie : cantus super easdem lectiones *Aleph* (*Quomodo* etc.) [b] ; finis autem lectionis in cantu isto terminatur :

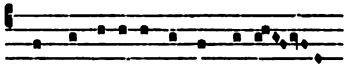

Facti sunt e-i i—ni-mi-ci

℟ *In monte*, ℟ *Tristis est*, ℟ *Amicus meus*. Ant. *Liberabit*, ps. *Deus judicium ;* ant. *Cogitaverunt*, ps. *Quam bonus ;* ant. *Exurge Domine*, ps. *Ut quid Deus ;* ℣ *Deus meus eripe me ;* tres medie lectiones de

a. In cantu subnotato. — *b*.

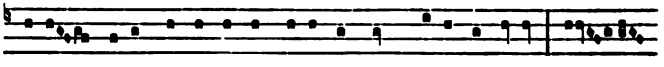

Aleph Quomodo sedet so-la ci-vi-tas plena populo

sermone [a] super psalmum *Exaudi Deus orationem meam du[m] tribulor ;* ℟ *Judas mercator,* ℟ *Unus ex discipulis,* ℟ *Revelabunt.* Ant. *Dixi(t) iniquis,* ps. *Confitebimur ;* ant. *Terra tremuit,* ps. *Notus in Judea ;* ant. *In die,* ps. *Voce mea ;* ℣ *Amici mei et proximi ;* tres ultime lectiones de omelia venerabilis Bede presbiteri super euvangelium beati Johannis quod incipit *Ante diem festum Pasche,* et diaconus qui legit septimam non pronuntiat euvangelium cujus sit, nec dicit *Et reliqua,* suppresso etiam cujus sit omelia, sic inchoat : *Ante diem* et sic continuat lectionem ; ℟ *Una hora,* ℟ *Seniores,* ℟ *O Juda,* quo resumpto a capite et perfecte cantato, non dicitur ℣ ante laudes nec *Deus in adjutorium,* sed statim incipit archichorus primam antiphonam laudum.

Ant. *Justificeris,* psalmi feriales, ant. *Dominus tanquam,* ant. *Contritum est,* ant. *Exhortatus est,* ant. *Oblatus est ;* dum cantatur psalmus *Laudate Dominum de [59] celis,* remanent duo tantum cerei ardentes ; quo psalmo finito, extinguitur unus : item duo cerei qui sunt in pelvibus et duo communie et omnes lampades extinguntur dum cantatur idem ps. *Laudate,* et statim cantata antiphona post eundem psalmum, sine aliquo medio inchoatur ant. *Traditor,* et mox extinguitur cereus alius et fiunt tenebre usque in finem matutinarum : quod dictum est de accensione et extinctione luminarium nocte ista, tene et in duabus sequentibus noctibus ; ant. *Traditor,* ps. *Benedictus,* post quem psalmum, cantata antiphona eadem, cantor incipit alta [b] voce, choro semper excipiente, *Kirie el[e]ison,* tunc duo [c] de stallo superiori subjungunt stantes in choro ante jenas in capis suis nigris ℣ *Qui passurus ;* post quem cantor, ut prius, *Kyrieleison ;* duo *Qui expassis.* Cantor *Kyrie eleison ;* duo *Domine miserere nostri.* Cantor altiori voce *Xpiste eleison ;* duo *Qui prophetice.* Cantor *Xpisteleison ;* duo *Teque.* Cantor *Xpisteleison ;* duo *Domine miserere.* Cantor adhuc [d] *Kyrie eleison ;* duo *Agno mili.* Cantor *Kyrie eleison ;* duo *Vita in ligno.* Cantor *Kyrieleison ;* duo *Domine miserere* tantum ; tunc chorus subjungit *Xpistus Dominus* tantum ; duo *Factus est obediens usque ad mortem ;* tunc chorus prosternens se respondet voce demissa *Mortem autem crucis.* Sequitur *Pater noster* sub silencio ; quo dicto, incipit cantor media voce ps. *Miserere mei Deus,* et sequitur oratio *Respice quesumus Domine* sub silencio, et postea percutit ipse cantor ter librum sive lignum, ita ut ab omnibus audiatur et tunc demum profertur lumen.

a. Beati Augustini. — *b.* *D'abord* alte. — *c.* Canonici. — *d.* Altiori voce.

Ad primam non dicitur *Deus in adjutorium* nec alias usque ad completorium sequentis sabbati : similiter non dicitur hynnus usque ad octabas Pasche. Item usque ad completorium sequentis sabbati non dicuntur prima, III. VI, IX vel completorium in choro conventualiter, sed conveniunt bini vel tres vel quot volueri[n]t, et dicunt eas voce demissa cum prostrationibus usitatis. Item ad primam, ant. *Xpistus factus est,* que, dicto *Pater noster*, statim inchoatur, et similiter ad III, VI, IX et completorium ; ps. *Deus in nomine*, ps. *Beati immaculati*, ps. *Retribue* tantum, et sic usque ad octabas Pasche ; post antiphonam resumptam sequitur *Pater noster* et continue *Credo in Deum* et iterum continue ps. *Miserere mei Deus*, post quem iterum sequitur continue sine aliquo intermedio oratio *Respice*. Ad omnes horas dicuntur psalmi usitati : cetera omnia sicut ad primam, hoc excepto [v^o] quod non dicitur *Credo in Deum* ad III, VI et IX, sed dicitur ad completorium ; hoc etiam notato quia ad completorium non dicuntur nisi ps. *Cum invocarem*, ps. *In te Domine* et ps. *Ecce nunc*, sine psalmo *Nunc dimittis*, et sic usque ad octabas Pasche ; et sic dicuntur hore prenotate usque ad completorium sequentis sabbati.

Post horam terciam, facta pulsatione ad VI, hora congrua, et postea parata processione eo modo quo in capite jejunii, sed cum duobus diaconis, occurrit episcopus penitentibus ad fores majores ecclesie ; ubi cum venerit, sedeat super cathedram ibidem honorifice preparatam, penitentibus in atrio eminus jussum illius prestolantibus ; tunc unus ex archidiaconis stans coram episcopo postulet hiis verbis : *Adest o venerabilis pontifex* etc. Qua postulatione perlecta, surgens episcopus et manu insinuans dicat [a]. Tunc unus ex diaconibus dicat ex parte penitentium *Flectamus genua*, et flectant genua [omnes] penitentes. Quo facto, dicat diaconus alius ex parte pontificis *Levate* (*Venite venite*) ; similiter secundo repetente episcopo *Venite* [*venite*], et subjungente primo diacono *Flectamus genua*, et secundo *Levate*, sicut prius ; item tercio annuntiante episcopo *Venite venite*, et primo diacono sicut prius *Flectamus* etc., mox cum diacono penitentes corruant ad pedes episcopi, sicque prostrati jaceant usque dum episcopus innuat alteri diacono vel ut dicat *Levate*. Quo dicto, iterum incipiat episcopus ant. *Venite*, choro eam excipiente, ant.

a.

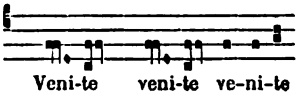

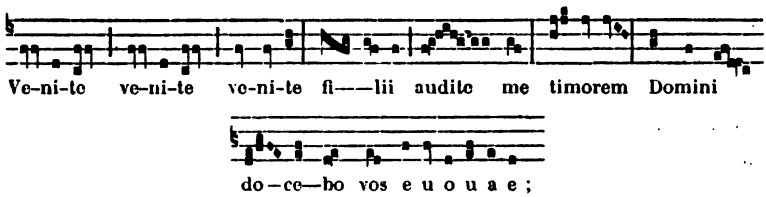

ps. *Benedicam Dominum*, et cantetur idem psalmus usquequo omnes penitentes introducantur in ecclesiam, et post unumquemque versum ejusdem (dici) psalmi repetitur eadem antiphona, et cum perventum fuerit ad versum illum *Venite filii audite me*, cantatur antiphona predicta loco ejus, et statim post eam dicitur versus *Quis est homo qui vult vitam* et ceteri, ut predictum est. Quamdiu vero psalmus cantatur cum antiphona, semper manuatim penitentes ab archidiacono redduntur episcopo, et per episcopum restituuntur ecclesie gremio. Deinde inchoata antiphona *Ne reminiscaris*, cantentur VII psalmi penitentiales, prostratis omnibus, episcopo super cathedram predictam et aliis circumquaque. [*60*] Quibus expletis, dicatur *Kyrie eleison* III, *Xpiste eleison* III, [*Kirieleison* III,] *Pater noster*, et in fine surgens episcopus dicat *Et ne nos. Exaudi me Domine quoniam benigna est, Secundum multitudinem. Ne memineris iniquitatum, Cito anticipent. Salvos fac servos tuos et ancillas, Deus meus. Convertere Domine usquequo, Et deprecabilis. Mitte eis Domine, Et de Syon tuere. Domine exaudi orationem, Et clamor. Dominus vobiscum, Et cum. Oremus*, oratio *Adesto Domine*, et post unamquamque orationem usque ad ultimam dicatur *Per Xpistum Dominum nostrum;* alia oratio *Deus humani generis;* item alia oratio *Omnipotens sempiterne Deus;* item alia oratio *Domine sancte Pater;* item alia oratio *Deus misericors;* item alia oratio *Exaudi quesumus*, et in fine dicatur *Per Dominum nostrum*. Sequitur *Absolutionem* etc. Postea surgant penitentes et fiat sermo, in quo sermone moneantur ut quod penitendo diluerunt, iterando non revocent. Finito sermone, redeat processio in chorum, septem psalmos penitentiales decantando, antiphona *Ne reminiscaris* primitiis [1] inchoata. Tunc pontifice cum ministris ante majus altare super tapeta (ipso solo), ipso solo pontifice super cathedram ut prius ante portas ecclesie prostrato, clero etiam in choro prostrato, fiat absolutio chori omni eodem modo quo prius, et dicat episcopus orationes super cornu altaris dextrum.

Eodem die primo mane, custodes ecclesie preparent tres ampul-

1. *Lire* primitus.

Ad primam non dicitur *Deus in adjutorium* nec alias usque ad completorium sequentis sabbati : similiter non dicitur hynnus usque ad octabas Pasche. Item usque ad completorium sequentis sabbati non dicuntur prima, III, VI, IX vel completorium in choro conventualiter, sed conveniunt bini vel tres vel quot volueri[n]t, et dicunt eas voce demissa cum prostrationibus usitatis. Item ad primam, ant. *Xpistus factus est,* que, dicto *Pater noster*, statim inchoatur, et similiter ad III, VI, IX et completorium ; ps. *Deus in nomine*, ps. *Beati immaculati*, ps. *Retribue* tantum, et sic usque ad octabas Pasche ; post antiphonam resumptam sequitur *Pater noster* et continue *Credo in Deum* et iterum continue ps. *Miserere mei Deus,* post quem iterum sequitur continue sine aliquo intermedio oratio *Respice*. Ad omnes horas dicuntur psalmi usitati : cetera omnia sicut ad primam, hoc excepto [v^o] quod non dicitur *Credo in Deum* ad III, VI et IX, sed dicitur ad completorium ; hoc etiam notato quia ad completorium non dicuntur nisi ps. *Cum invocarem*, ps. *In te Domine* et ps. *Ecce nunc*, sine psalmo *Nunc dimittis,* et sic usque ad octabas Pasche ; et sic dicuntur hore prenotate usque ad completorium sequentis sabbati.

Post horam terciam, facta pulsatione ad VI, hora congrua, et postea parata processione eo modo quo in capite jejunii, sed cum duobus diaconis, occurrit episcopus penitentibus ad fores majores ecclesie ; ubi cum venerit, sedeat super cathedram ibidem honorifice preparatam, penitentibus in atrio eminus jussum illius prestolantibus ; tunc unus ex archidiaconis stans coram episcopo postulet hiis verbis : *Adest o venerabilis pontifex* etc. Qua postulatione perlecta, surgens episcopus et manu insinuans dicat [a]. Tunc unus ex diaconibus dicat ex parte penitentium *Flectamus genua,* et flectant genua [omnes] penitentes. Quo facto, dicat diaconus alius ex parte pontificis *Levate* ; *Venite venite* ; similiter secundo repetente episcopo *Venite* [*venite*], et subjungente primo diacono *Flectamus genua,* et secundo *Levate*, sicut prius ; item tercio annuntiante episcopo *Venite venite,* et primo diacono sicut prius *Flectamus* etc., mox cum diacono penitentes corruant ad pedes episcopi, sicque prostrati jaceant usque dum episcopus innuat alteri diacono vel ut dicat *Levate*. Quo dicto, iterum incipiat episcopus ant. *Venite,* choro eam excipiente, ant.

a.

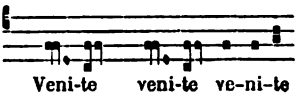

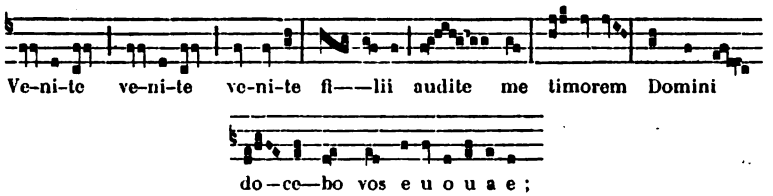

ps. *Benedicam Dominum*, et cantetur idem psalmus usquequo omnes penitentes introducantur in ecclesiam, et post unumquemque versum ejusdem (diei) psalmi repetitur eadem antiphona, et cum perventum fuerit ad versum illum *Venite filii audite me*, cantatur antiphona predicta loco ejus, et statim post eam dicitur versus *Quis est homo qui vult vitam* et ceteri, ut predictum est. Quamdiu vero psalmus cantatur cum antiphona, semper manuatim penitentes ab archidiacono redduntur episcopo, et per episcopum restituuntur ecclesie gremio. Deinde inchoata antiphona *Ne reminiscaris*, cantentur VII psalmi penitentiales, prostratis omnibus, episcopo super cathedram predictam et aliis circumquaque. [*60*] Quibus expletis, dicatur *Kyrie eleison* III, *Xpiste eleison* III, [*Kirieleison* III,] *Pater noster*, et in fine surgens episcopus dicat *Et ne nos. Exaudi me Domine quoniam benigna est, Secundum multitudinem. Ne memineris iniquitatum, Cito anticipent. Salvos fac servos tuos et ancillas, Deus meus. Convertere Domine usquequo, Et deprecabilis. Mitte eis Domine, Et de Syon tuere. Domine exaudi orationem, Et clamor. Dominus vobiscum, Et cum. Oremus*, oratio *Adesto Domine*, et post unamquamque orationem usque ad ultimam dicatur *Per Xpistum Dominum nostrum;* alia oratio *Deus humani generis;* item alia oratio *Omnipotens sempiterne Deus;* item alia oratio *Domine sancte Pater;* item alia oratio *Deus misericors;* item alia oratio *Exaudi quesumus*, et in fine dicatur *Per Dominum nostrum*. Sequitur *Absolutionem* etc. Postea surgant penitentes et fiat sermo, in quo sermone moneantur ut quod penitendo diluerunt, iterando non revocent. Finito sermone, redeat processio in chorum, septem psalmos penitentiales decantando, antiphona *Ne reminiscaris* primitiis [1] inchoata. Tunc pontifice cum ministris ante majus altare super tapeta (ipso solo), ipso solo pontifice super cathedram ut prius ante portas ecclesie prostrato, clero etiam in choro prostrato, fiat absolutio chori omni eodem modo quo prius, et dicat episcopus orationes super cornu altaris dextrum.

Eodem die primo mane, custodes ecclesie preparent tres ampul-

1. *Lire* primitus.

las mundissimas ad recipiendum oleum, unam ad oleum infirmorum, aliam ad cathecuminos unguendos, terciam ad sanctum crisma consecrandum, provideatque sibi pontifex de balsamo, et unaqueque ampulla(s) discretionis titulum super se teneat inscriptum. Facta autem absolutione ultima, pontifex cum ministris sicut in die Natalis Domini sacris vestibus induuntur, et interim cantor, sicut in die Natalis Domini supradicti in insigniis suis, incipiat introitum misse *Nos autem gloriari* cum *Gloria Patri* in fine, et regitur chorus a duobus canonicis in capis sericis. Si vero non fiat consecratio crismatis, fit missa cum festo simplici, et non dicitur *Gloria in excelsis* nec *Credo in unum*, que ambo dicuntur cum fit consecratio supradicta, et dum cantatur *Gloria in excelsis*, pulsantur omnes campane, que postea non pulsantur usque ad *Gloria in excelsis* misse sequentis sabbati. Oratio *Deus a quo*. Epistola *Convenientibus vobis in unum*. Gradale *Xpistus factus est, ỷ Propter quod;* non dicitur tractus. Evangelium *Ante diem*. Offertorium *Dextera*. Tres hostie [*v°*] apponantur. Secreta *Ipse tibi*. Prefacio non dicitur nisi communis ;[a] *Communicantes* vero dicitur proprium et *Hanc igitur* et *Qui pridie quam pro nostra omniumque salute pateretur hoc est hodie* etc. Dum vero inchoatur *Te igitur*, archidiaconi in capis sericis vadunt processionaliter in navem ecclesie, non tamen per chorum transseuntes, precedentibus de primo stallo in capis sericis uno portante vexillum et altero crucem et duobus ceroferariis in suppelliciis tantum, sacerdotibus et[en]im in capis sericis bajulantibus ampullas, quot neccesse fuerit, oleo repletas mundissimo. Sic igitur processione in medio ecclesie ordinata, duo de secundo stallo in capis sericis incipiant hunc versum in statione *O redemptor,* quem dum cantaverint, duo ceroferarii precedentes eosdem resumant eundem versum et totum illum decantent, et sic post unumquemque sequentium versuum resumant illi pueri versum illum ; duo autem de secundo stallo cantent in statione ista tres primos versus tantum ejusdem hynni. Percantato itaque *Te igitur* secundum ordinem usque *Sed venie quesumus largitor a*[*d*]*mitte Per Xpistum Dominum nostrum Amen*, et hoc intelligas inclusive, cooperiat pontifex calicem corporalibus et expectet ad dextrum cornu altaris donec veniat oleum, sumptis mitra et baculo. Tunc appropinquans cum reverentia archidiaconus ampullam cum oleo subministret, dicente episcopo *Ubi est oleum infirmorum?* et respondeat archidiaconus *Hic est*. Tunc episcopus super

a. *Sanctus.*

ampullam ter crucis signum faciat et postea ter (ex)sufflet in ea in modum crucis, perficiatque exorcismum, audientibus qui secus altare stant tantum, minime dicens *Dominus vobiscum* neque *Oremus*, sed ita directe *Exorcizo te immundissime spiritus*, et dum inchoat exorcismum, processio que stat in medio ecclesie, appropinquat ordinate usque versus attrium chori, et facta ibidem statione, duo de secundo stallo cantent tres versus modios [1] tantum hynni *O redemptor*, et post unumquemque replicent ceroferarii primum versum sicut primo. Finito exorcismo, fit benedictio olei infirmorum absque *Dominus vobiscum* et absque *Oremus*, sed ita directe *Omnipotens Deus qui pro infirmorum neccessitate* etc., item oratio que dicitur sicut et precedens, *Emitte quesumus sancte Pater* etc., et postquam dixerit in fine *In nomine Jhesu Xpisti* [61] *Filii tui Domini nostri*, statim deponat mittram et baculum, et dicat in missa ubi desiit, *Per quem hec omnia Domine semper bona creas* et cetera continue usquequo perveniatur ad *Per omnia* ante *Pax Domini*, et interim decenter feratur oleum infirmorum ad locum destinatum. Cum autem pontifex exequendo misse sollennia dixerit usque ad *Per omnia* prenotatum, ponat fractionem super patenam et cooperiat corporalibus, et resumptis mittra et baculo, accedat ad cornu altaris dextrum dicens *Ubi est oleum sanctum?* Quo jam ibidem allato, respondeat archidiaconus *Hic est.* Tunc pontifex super ampullam ter crucis signum faciat, terque in ea sufflans, ut prius, perficiat exorcismum olei ad baptizandum, qui cunstant [2] tantum audientibus, et non dicat *Dominus vobiscum* neque *Oremus.* Item dum exequitur pontifex exorcismum, intret processio chorum, et facta in medio statione, cantentur tres ultimi versus hynni *O redemptor* sicut et alii. Exorcismus olei sancti : *Exorciso te creatura olei in nomine* ✣ *Dei Patris* etc. Quo finito, sequatur benedictio olei et dicat episcopus directe *Dominus vobiscum* et *Oremus*, oratio *Domine sancte Pater* etc., item alia oratio *Deus qui in virtute sancti Spiritus tui* etc., que dum dicitur, afferatur ampulla crismatis ad cornu altaris dextrum ; processio vero redeat in sacrarium, et dum terminata fuerit oratio, statim dicat episcopus *Ubi est crisma?* archidiaconus dicat *Hic est ;* super cujus ampullam sibi oblatam pontifex ter crucis signum faciens, terque in ea sufflans ut prius, demum conversus ad orientem incipiat alta voce hynnum *Veni creator Spiritus*, et incipiens flectat genua cum omni clero, sed choro statim post elevante se, pontifex vero prostratus jaceat ibidem super

1. *Lire* medios. — 2. *Lire* constant.

cathedram bene adornatam et ministri similiter circumquaque usquequo ipsi inter se percantaverint voce mediocri dictum hynnum, quem postquam inter se percantaverint, surgant omnes, et tunc pontifex misceat balsamum cum oleo; deinde ita benedicat crisma dicens *Dominus vobiscum* sine *Oremus*, oratio *Oremus fratres karissimi Dominum Patrem* etc., et dicatur directe sicut et precedentes et similiter due sequentes, alia oratio *Domine Deus sabaoth*, item alia oratio *Omnipotens et incomprehensibilis Pater Deus* etc., et cum dixerit in fine *In unitate ejusdem Spiritus sancti Deus*, dicat altiori voce *Per omnia* [*v°*] *secula* etc. in modum prefacionis benedictionalis; prefatio (m) *Eterne Deus qui in principio inter cetera bonitatis* etc., et cum dixerit in fine *Facias esse consortes*, mutet vocem et dicat directe *Per eundem Dominum nostrum* etc., et sic in fine cujuslibet prefacionis benedictionalis. Finita prefacione, deponat pontifex mittram et baculum, et rediens ad medium altaris sumat fractionem et dicat *Per omnia secula seculorum* etc. Tunc dicat diaconus *Humiliate vos* etc., et reposita iterum fractione super patenam et resumptis mitra et baculo, det pontifex benedictionem, benedictio *Benedicat vos Deus qui per Unigeniti sui passionem* etc. Data benedictione, dicat pontifex *Et pax ejus* etc. Tunc cantor incipiat *Agnus Dei* [a]. Pax non datur, sed tunc deferunt [1] episcopo vasa crismatis a diacono ad deosculandum. Postea deferuntur ampulle crismatis in chorum, una in stallum domini episcopi, alia in stallo thesaurarii, et succedit chorus secundum ordinem ad deosculandum sanctum crisma. Interim incipit cantor hora debita communionem *Dominus Jhesus*. Sanguis totus sumatur, (d) due vero hostie in crastinum reserventur. Postquam autem omnes osculati fuerint sanctum crisma, deferantur ampulle cum devotione ad locum destinatum.

Archichorus vero ex precepto cantoris deferat diacono primam antiphonam vesperarum [b], scilicet ant. *Calicem*, quam dum inchoaverit statim diaconus alta voce, incipiat cantor psalmum *Credidi;* cetere antiphone distribuantur per chorum more solito: ant. *Cum hiis*, ps. *Ad Dominum cum tribularer;* ant. *Ab hominibus*, ps. *Eripe me Domine ab homine;* ant. *Custodi me*, ps. *Domine clamavi;* ant. *Considerabam*, ps. *Voce mea;* qui dum cantatur, archichorus iterum

a. Sic : 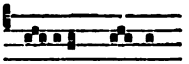

b. Ad cornu altaris sinistrum, etiam si non fiat consecratio crismatis.

1. *Lire* deferuntur.

ex precepto cantoris defert diacono antiphonam super *Magnificat* inchoandam, quam incipit diaconus ubi incepit et primam, voce altiori, ant. *Cenantibus autem*, ps. *Magnificat*; qua antiphona post psalmum *M.* decantata, sequitur postcommunio (munium) *Respice quesumus Domine super hanc* etc. ; deinde sequitur *Ite missa est*, si facta fuerit consecratio crismatis ; alias vero non dicitur, sed *Benedicamus Domino*; et sic missa et vespere eodem fine terminantur.

Tempore vespertino ex vocatione custodum conveniunt omnes persone et canonici ad ecclesiam. Tunc pontifex et sacerdotes duo albis stolis et manipulis albis omnibus preindu(c)ti et manutergiis a pueris [62] suscincti, episcopus etiam alba mittra et pastorali baculo insignitus, abluunt altaria, precedentibus ceroferariis, que post missam diei istius debent penitus denudari; que dum lavantur primo aqua, deinde vino cum buxo, que omnia tenetur custos de suo [proprio] ministrare, concinit chorus sedens historiam *In monte Oliveti*, cantore omnia responsoria inchoante. Quibus peractis, fit processio in capitulum sic : precedat urcifer, sequitur crux [nudata], deinde ceroferarii, inter quos incensifer, omnes in albis, deinde subdiaconus cum texto et pulvinari, sine tunica, postea diaconus sine dalmatica, deinde sacerdotes et episcopus sequens chorum, omnes in habitu antedicto; et dum movetur processio, incipit cantor ℟ *Circundederunt me*. Quo cantato cum versu suo, [a] legitur euvangelium *Ante diem festum*. Quo lecto, subdiaconus defert textum ad deosculandum more solito, incensifero precedente. Deinde, facto sermone, fit ablutio pedum, et debent servientes episcopi pelves et aquas de hospitio domini sui ministrare et manutergia ; et interim cantantur antiphone subnotate [b] : ant. *Mandatum novum*, ps. *Beati immaculati*, et non dicitur nisi primus versus, sed post eum resumitur antiphona, et idem intellige de sequentibus antiphonis et psalmis ; ant. *Postquam surrexit*, ps. *Deus misereatur nostri*; ant. *Diligamus nos*, ps. *Ecce quam bonum* ; ant. *In diebus illis*, ps. *Magnus Dominus* ; ant. *Ante diem*, ant. *Venit ad Petrum*. Interim autem, dum cantantur hee antiphone, distribuuntur nummi episcopales, scilicet unicuique persone et unicuique canonico, item cuilibet ex quatuor vicariis sacerdotibus qui ministrant majori altari, tam scilicet presentibus in capitulo quam infirmis infra curgulas seu minutis, item diacono, item subdiacono duodecim denarii monete usualis ; deinde propinatur vinum de

a. Accepta benedictione. — *b. Note en marge (XVIIe s.)* : Processio cleri fit cum episcopo in capitulo feria V s. Passionis Domini, pedum ablutio, vini potio triplex et datio XII denariorum.

proprio episcopi tribus vicibus communiter omnibus. Quibus peractis, tacite redit processio in sacrarium, et interim conveniunt quotquot voluerint, in choro vel ante altare, et dicunt completorium, ut prenotatum est, sigillatim [a].

Sciendum autem quod ministri custodis a missa diei istius percantata usque ad missam sabbati subsequentis tenentur vocare per singulas domos suas omnes personas, canonicos et vicarios quatuor sacerdotes, ad officia diei et noctis.

Feria VI[a] et sequenti sabbato dicuntur matutine et regitur chorus [v°] sicut in precedenti nocte, aliquibus exceptis sicut inferius apparebit.

Ipsa sexta feria, ad matutinas, ant. *Astiterunt*, ps. *Quare fremuerunt*, et dum inchoatur antiphona, fit prostratio sicut in aliis diebus per Quadragesimam, et similiter fit ad omnia nocturna ; item ad laudes fit prostratio sicut in die precedenti, et similiter fit sabbato subsequenti ; ant. *Diviserunt sibi*, ps. *Deus Deus meus respice in me ;* ant. *Insurrexerunt*, ps. *Dominus illuminatio ;* ℣ *Ab insurgentibus in me ;* ℟ *Omnes amici,* ℟ *Vinea mea,* ℟ *Barrabas.* Ant. *Vim faciebant*, ps. *Domine ne in furore* II ; ant. *Confundantur*, ps. *Expectans ;* ant. *Alieni*, ps. *Deus in nomine ;* ℣ *Diviserunt sibi vestimenta mea ;* tres medie lectiones iterum de sermone super psalmum *Exaudi Deus orationem meam cum deprecor ;* ℟ *Tanquam ad latronem,* ℟ *Tradiderunt me,* ℟ *Jhesum tradidit.* Ant. *Ab insurgentibus*, ps. *Eripe me de inimicis ;* ant. *Longe fecisti*, ps. *Domine Deus salutis ;* ant. *Captabunt*, ps. *Deus ultionum ;* ℣ *Homo pacis mee ;* tres ultime lectiones de epistola ad Hebreos et incipiunt sic : *Fratres festinemus ingredi in illam requiem* etc. ; ℟ *Velum templi,* ℟ *Caligaverunt,* ℟ *Tenebre facte sunt.*

In laudibus, ant. *Proprio*, psalmi feriales ; ant. *Anxiatus est*, ant. *Ait latro*, ant. *Dum conturbata*, ant. *Memento ;* in euvangelio ant. *Posuerunt*, ps. *Benedictus.* Cetera omnia ad totas matutinas diei istius sicut ad matutinas precedentis diei, hoc tamen notato quia duo qui cantant versus illos *Qui passurus* et sequentes sunt de secundo stallo [b].

In crastino mane paratur sepulchrum versus cornu altaris sinistrum lintheaminibus mundis et palliis preciosis et aliis sicut preciosius fieri consuevit.

a. Ad hanc autem denariorum solutionem et vini propinationem et ad alia ad que predictum est teneri dominum episcopum, tenetur similiter dominus rex, si habeat regalia in manu sua. — *b.* Sacerdotes.

Hora VI[a] incipit officium sic : pontifex indutus colobio, amictu, alba, manipulo et stola, omnibus albis et sine omni paratura, item casula rubea, mittram albam sine paratura habens in capite, sine baculo pastorali et sine omni alia sollennitate, uno tantum subdiacono et altero diacono comitatus, qui ministri sine tunica et dalmatica albis induantur vestimentis sine omni paratura, procedat ad altare albis et sine paratura lintheaminibus coopertum et in parte anteriori penitus denudatum. Tunc dicat *Oremus* et diaconus *Flectamus genua* etc., statim sequitur oratio *Deus a quo et Judas ;* qua dicta, sedeat pontifex et unus canonicus de secundo stallo legat lectionem *In tribulatione sua* in loco consueto ante [*63*] altare et in capa sua nigra sine titulo et sine *Hec dicit Dominus ;* qua lecta, cantor incipit tractum *Domine audivi,* qui cantatur sedendo sic : pars illa chori que prima est in tabula cantat primum versum, pars altera secundum, et sic alternatim ; versus autem ultimus sumitur a medio ab illa parte chori que non incepit illum. Quo finito, reversus pontifex ad altare iterum dicat *Oremus,* et diaconus *Flectamus* etc., sequitur oratio *Deus qui peccati veteris ;* qua dicta, sedeat pontifex ut prius, et ubi lecta fuerit lectio, legat subdiaconus epistolam in modum predicte lectionis sine titulo et sine *In diebus illis,* set sic incipiat *Dixit Dominus ad Moysen.* Sequitur tractus *Eripe me,* qui cantatur sicut et primus, ita tamen quod primus ejus versus cantatur ab illa parte chori que est ultima in tabula. Tractu cantato, diaconus, benedictione accepta, legat Passionem sine *Dominus vobiscum* et sine titulo, sed sic incipiendo : *Egressus est Jhesus,* etc., et legitur in loco illo ubi legitur euvangelium quando fit sine festo, et dum legitur ipsa Passio, fungitur subdiaconus vice ceroferarii, sicut [a] quando legitur euvangelium sine festo. Item cum diaconus in legendo pervenerit ad locum illum *Partiti sunt vestimenta mea,* accedant duo clerici et tollant de altari sindones ante Passionem ibidem positas, unus a parte dextra et alius a sinistra. Passione perlecta, dicat pontifex orationes sollennes sine *Dominus vobiscum,* sed ita incipiendo : *Oremus dilectissimi nobis pro Ecclesia sancta Dei ut eam Deus et Dominus noster* etc., concludendo sic :

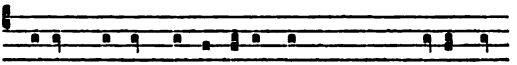

Deum Patrem omnipotentem. *Sequitur* Oremus.

Tunc dicat diaconus *Flectamus* etc. ; deinde statim pontifex dicat *Omnipotens sempiterne Deus* in modum collectarum misse, et cetere

a. Facit puer.

orationes eodem modo dicantur, excepta oratione pro Judeis, quia ante illam non dicitur *Flectamus genua*, sed statim postquam pontifex dixerit *Oremus et pro perfidis Judeis* etc., repetat ipse *Oremus* more supradicto et protinus subjungat orationem *Omnipotens sempiterne Deus qui etiam* etc.; cetera non mutantur.

Dictis orationibus istis, deponat pontifex casulam et sedeat. Tunc unus sacerdos et alter diaconus [canonici], vel duo sacerdotes de stallo altiori retro altare versus [v°] cornu sinistrum accipiant de altari crucem argenteam discinctam sindone, sed non discoopertam, cantantes antiphonam *Popule meus* retro ipsum altare. Qua cantata, duo [canonici] de stallo similiter altiori stantes in choro ante jenas, respondeant *Agyos* etc., ter scilicet; deinde chorus surgens et ter genua flectens dicat *Sanctus sanctus* etc. Tunc cruciferi qui sunt retro altare, choro paululum appropingnantes, cantent ant. *Quia eduxi te;* et respondeant duo qui stant ante jenas *Agyos* ut prius, et subsequatur chorus *Sanctus* etc. ut prius. Postea duo cruciferi incendentes usque ad cornu altaris sinistrum cantent ant. *Quid ultra;* qua finita, duo stantes ante [a] respondeant tercio *Agyos* ut prius, choro etiam sicut prius prosequente *Sanctus* etc. Hiis finitis, episcopus accipiat crucem de manibus eorum qui eam deferebant, et discooperiens eam incipiat ant. *Ecce lignum* [b]. Tunc, choro excipiente eandem antiphonam, flectant omnes genua adorantes crucem; que cantata resumatur a capite ab ipso episcopo post primum versum psalmi *Beati immaculati*, choro eam excipiente et omnibus crucem adorantibus sicut prius. Tunc deponat episcopus crucem aliam super gradus ante altare, substratis mundis tapetibus, pulvinaribus et lintheaminibus, allata etiam ibidem portiuncula Crucis dominice, cruce vero quam duo portabant reposita in loco suo super altare. Tunc considentibus diacono in parte crucis dextera, lignum quoque salutare in manibus sustentante, subdiacono autem in parte sinistra similiter juxta crucem, episcopo etiam, postquam ipse primus crucem adoraverit, in cathedra residente. Item prenotata antiphona terminata, incipiat cantor ant. *Crucem tuam*, et iterum flectant omnes genua; qua cantata cum primo versu tantum psalmi *Deus misereatur*, resumat eam iterum cantor a capite, quam chorus excipiat, et omnes flectant genua sicut prius; et nota quod due predicte antiphone cantantur a choro stante, nisi quando flectunt genua. Interim au-

a. Jenas. — *b*. Et tunc duabus ymaginibus cruci majori astantibus lintheaminibus jam detectis, amoveatur palla serica que crucem et ymagines abscondebat.

tem dum cantantur tam predicte antiphone quam duc sequentes, scilicet ant. *Dum fabricator,* ant. *O admirabile* et hynni subnotati, adoratur crux primo a majoribus, et ita descendendo ; qui hynni cum duabus ultimis antiphonis cantantur sedendo, et sic cantantur hynni isti : primo cantatur versus [*64*]

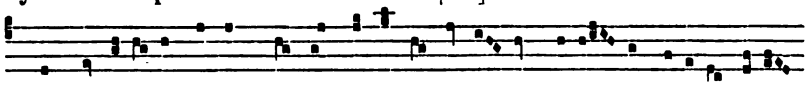

Crux fi-delis in-ter om-nes Ar-bor u-na no-bi-lis, Nulla sil-va talem profert;

deinde inchoatur hynnus *Pange lingua,* et post unumquemque [versum] tam istius hynni quam sequentis, scilicet *Lustra sex* qui statim inchoatur, isto terminato, resumitur ℣ *Crux fidelis*, et cantantur ambo hynni in cantu prenotato. Adorata cruce, accipiat eam pontifex incipiens ant. *Super omnia;* tunc, omnibus iterum flectentibus genua et eadem antiphona percantata, ponatur crux super altare : [pars] vero Crucis dominice in thesauro recondatur.

Quibus peractis, pontifex, resumpta casula [a], calice cum vino et aqua, et hostia una a die precedenti reservata, super altare locis suis positis [b], choro etiam ante gradus altaris assistente, incipit voce demissa, clero tamen audiente, *Oremus Preceptis salutaribus moniti* etc., et post orationem dominicam sequitur oratio *Libera nos quesumus Domine*, et dicto *Per omnia secula seculorum* voce demissa ut prius, respondeat chorus in eodem thono *Amen.* Tunc pontifex intingens in calicem partem Eucaristie, [c] dicat (*Hec sacrosancta*), et dum communicat, dicat ceteras orationes consuetas.

Item communicante (etc.) presule, dicuntur vespere ante ipsum altare a choro voce demissa, conglobatis ad eas dicendas quot voluerint, et sic dicuntur vespere, antiphone et psalmi sicut in die precedenti, sed post psalmum *Magnificat* sequitur *Pater noster* et ps. *Miserere mei Deus*, deinde oratio *Respice.* Dum autem communicaverit pontifex, exequitur [et] ipse cum ministris in ipso altari vesperas ordine prenotato, cum psalmo vero *Miserere mei* in fine, sed dicturus postcommunionem *Respice,* non convertit se ad plebem sicut in die precedenti, sed dicit eandem orationem voce demissa sicut ad alias horas. Deinde exuat pontifex casulam, et accipiens crucem super altare jacentem cum alio sacerdote, in(s)censato prius sepulchro, ponat eam cum magna reverentia in ipso sepulchro, suppositis pulvinari et mundis et albis linthcaminibus, astantibus duobus ceroferariis in supellitiis, et ponendo incipiat cantor media voce ℟ *Estimatus sum,* choro excipiente in eadem

a. Et confessione facta. — *b.* Et incensatis, et ablutis manibus sacerdotis. — *c.* Nichil.

voce illud idem cum suo versu et regressu. Deinde accipiat episcopus de manu diaconi in pixide sindonę cooperta Corpus dominicum a die precedenti reservatum [*v°*] et reponat illud honorifice in ipso sepulchro juxta crucem ; ponat etiam ibidem episcopus ex alia parte crucis calicem [vacuum], patenam, [corporalia] sindone (etiam) involuta [a]; deinde (claudens ipse sepulchrum iterum incenset illud) [b], et incipiat cantor ℟ *Sepulto Domino* voce qua primum, et similiter excipiatur a choro cum suo versu et regressu. Quibus cantatis, incipiat ipse pontifex ant. *In pace in idipsum* [c] ; item incipiat [similiter] ant. *In pace factus est*, ultimo autem incipiat [d] ant. *Caro mea*, et sic compleatur diei istius officium.

Nota vero quia, quamdiu Corpus dominicum jacet in sepulchro, ardent continue duo cerei ante illud super tapetum ibidem protentum. Post prandium primo mundatur et postea paratur ecclesia cortinis et palliis, et ponitur columpna cum cereo loco suo.

Sancto Sabbato Pasche. Ant. *In pace in idipsum*, ps. *Cum invocarem ;* ant. *Habitabit*, ps. *Domine quis habitabit ;* ant. *Caro mea*, ps. *Conserva me ;* ℣ *In pace in idipsum ;* ℟ *Sepulto Domino*, ℟ *Jerusalem luge*, ℟ *Plange*. Ant. *Elevamini*, ps. *Domini est terra ;* ant. *Credo videre*, ps. *Dominus illuminatio ;* ant. *Domine attraxisti*, ps. *Exaltabo te Domine ;* ℣ *Caro mea ;* tres medie lectiones iterum de sermone super psalmum *Exaudi Deus ;* ℟ *Recessit*, ℟ *O vos omnes*, ℟ *Ecce quomodo*. Ant. *Deus adjuva me*, ps. *Deus in nomine tuo ;* ant. *In pace factus est*, ps. *Notus in Judea ;* ant. *Factus sum*, ps. *Domine Deus salutis ;* ℣ *In pace factus est ;* tres ultime lectiones de sermone beati Jeronimi qui incipit *Quomodo juxta Malheum* etc., et inchoantur et leguntur sicut medie quinte ferie precedentis ; ℟ *Estimatus sum*, ℟ *Sicut ovis*, ℟ *Agnus Dei*.

In laudibus, ant. *O mors*, ps. *Miserere ;* ant. *Plangent*, ps. *Judica me Deus ;* ant. *Attendite*, ps. *Deus Deus meus ad te* etc. ; ant. *A porta*, ps. *Ego dixi ;* ant. *O vos omnes*, ps. *Laudate :* dum inchoatur psalmus iste, ponuntur in sepulchro duo cerei accensi ante illud, qui finitis matutinis reponuntur ubi erant prius. In euvangelio ant. *Mulieres*, ps. *Benedictus ;* post quem statim archichori, stantes ante jenas, cantant ter *Kyrie eleison* in cantu precedentium matutinarum, et duo pueri ibidem stantes subjungunt *Domine miserere nostri ;* item archichori altius ter *Xpiste eleison*, et iterum duo pueri *Domine* ut prius ; iterum archichori adhuc altius ter *Kyrie eleison*,

a. D'abord involutos. — *b.* Incenset ipse sepulchrum iterum et claudat illud. — *c.* Ex precepto cantoris. — *d.* Similiter.

tunc dicant pueri *Domine* [65] *miserere* tantum, choro subjungente *Xpistus Dominus :* archichori *Factus est*, etc. usque in finem. Alia omnia sicut in die precedenti, et similiter ad horas.

Ante horam nonam altaria sollempniter adornantur et imponitur columpne cereus [1] cedula annum ab origine mundi et ceteras annotationes juxta consuetudinem ecclesie continentem [2], cujus cedule inscriptio ad scolasticum pertinet secundum consuetudinem antedictam. Tunc sic processio ordinata vadit tacens ad portas ecclesie ad benedicendum novum ignem : precedit draconifer in suppellicio et capa serica, et habeat draco in ore candelas plures retortas ; sequitur urcifer, deinde sequitur crux, quam portat puer cum capa serica et suppellicio, deinde ceroferarii cum cereis extinctis, et thur[i]fer vadit medius cum thuribulo vacuo, et isti tres induuntur albis et similiter urcifer. Sequitur subdiaconus portans textum, supposito pulvinari, deinde diaconus ; et subdiaconus (habent) tunicam et [diaconus] dalmaticam rubeas [3]. Hos sequitur episcopus cum ebdomadario sacerdote ; qui episcopus super suppellicium stola et capa serica, mitra, cerothecis, anulo et baculo redimitur ; sacerdos vero suppellicio et capa serica tantummodo adornatur. Hos sequitur chorus. Et interim sint omnia ecclesie luminaria extincta, et cum ventum fuerit ad locum, omnibus in ordine stantibus, benedicat episcopus ignem, et non dicat *Dominus vobiscum*, sed *Oremus Domine Deus Pater omnipotens Per Dominum* etc. Sequitur benedictio thuris sine *Dominus vobiscum,* sed dicitur *Oremus Quesumus omnipotens Deus Abraham* etc., et in fine dicitur *Qui cum Patre et Spiritu sancto* etc. Tunc parte incensi in igne projecta et ipso ignę aqua benedicta resperso, repletur thuribulum ipso igne et accenditur candela que in ore draconis posita est tantum, et sic revertitur processio in chorum cantando, cantore incipiente ant. *Cum rex glorie.* Reversa processione in choro, cruce etiam reposita in loco suo, aliis omnibus ministris processionis ante columpnam cerei astantibus, fit a diacono cerei benedictio, petita prius benedictione a pontifice, sicut moris est ante euvangelium, et ponitur thus et illuminatur tam ipse [4] quam alia luminaria per ecclesiam locis congruis.

Finita benedictione cerei, legitur prima lectio a majori persona [a] et alie descendendo similiter leguntur : prima lectio *In principio creavit Deus* [v°] etc., que dum legitur, induitur pontifex sacris ves-

a. Sine titulo.

1. *Il y avait tout d'abord* cerei, *et le sens demande que cette première rédaction soit conservée.* — 2. *Lire* continens. — 3. *Sous-entendu* habent. — 4. *Sous-entendu* cereus.

tibus et sollennibus festive, casula rubea existente cum cerothecis, mitra et baculo pastorali, et leguntur omnes lectiones misse [a] istius in supelliciis. Post primam lectionem sequitur oratio *Deus qui mirabiliter* sine *Dominus vobiscum*, sed dicitur *Oremus*, nec dicitur deinceps *Flectamus genua*. Qua oratione finita, statim sequitur lectio secunda, scilicet *Factum est in vigilia matutina*, post quam sequitur tractus *Cantemus*, et cantantur singuli tractus a singulis clericis de secundo stallo in capis sericis; post tractum sequitur oratio *Deus cujus antiqua*. Lectio III *Apprehendent*, tractus *Vinea*, oratio *Deus qui nos*. Lectio IIII[a] *Hec est hereditas*, tractus *Attende celum*, oratio *Deus qui Ecclesiam*. Lectio quinta *Audi Israel*, quam continue sequitur oratio *Concede quesumus*, et statim post sequitur tractus *Sicut cervus* et iterum statim sequitur oratio *Omnipotens sempiterne Deus*. Post quam statim sequitur prima letania, que cantatur in choro ante columpnam cerei a tribus diaconibus de secundo stallo, et interim deponit pontifex casulam; diaconus vero non exuit (nec) dalmaticam, [nec] subdiaconus tunicam.

Tunc capa serica reindutus, revertitur pontifex in stallum suum pontificaliter adornatus; duo vero canonici de secundo stallo in capis sericis, acceptis ampullis sacrorum crismatis et olei, mundis manutergiis coopertis et dependentibus ex humeris eorumdem, teneant eas super altaris cornua, unus ampullam crismatis in parte dextera et alius ampullam olei in sinistra. Finita prima letania et secunda incepta a tribus canonicis de secundo stallo similiter in capis sericis, vadit processio per medium chori ad fontes benedicendos. Precedit urcifer cum urceo vacuo; sequitur acolitus portans crucem, et ceteri sicut in die dominica, duobus ampullas bajulantibus precedentibus sacerdotem, episcopo vero sicut et alias totam processionem subsequente; et dum perventum fuerit ad fontes, stent ad altare qui deferunt ampullas, sicut supra dictum est. Finita igitur secunda letania, episcopus stans ad fontes et conversus ad orientem benedicat ipsos fontes dicens (*Dominus vobiscum* in modum lectionis et *Oremus;* sequitur oratio) *Omnipotens sempiterne Deus* in modum (similiter) lectionis usque dum dixerit *Qui tecum vivit* [66] *et regnat in unitate Spiritus sancti Deus*, et tunc mutans vocem dicat in modum prefationum benedictionalium *Per omnia secula* etc., prefatio *Qui invisibili potentia*, et cum dixerit *Sumat Unigenili tui gratiam de Spiritu sancto*, dividat aquam manu sua in modum crucis; deinde dicat in eodem cantu *Qui hanc aquam*

a. Diei.

etc., et cum dixerit *Et in qualuor fluminibus totam terram rigare precepit,* proiciat de aqua manu sua extra fontes in modum crucis; incipiens versus Orientem, deinde versus Occidentem, postea versus Septemtrionem et ultimo versus Meridiem. Quo facto, dicat in eodem cantu *Qui te in deserto* [et cetera], et cum dixerit *Ite docete omnes gentes* [*baptizantes*] *eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti,* respondeant voce demissa *Amen.* Tunc ipse subjungat in eodem tono et in modum lectionis dicens *Hec nobis precepta* etc., et dicto *Tu benignus aspira,* aspiret in fontes ter in modum crucis. Quo facto, dicat similiter in modum lectionis *Tu has simplices aquas* etc. et, dum dixerit *Sint etiam purificandis mentibus efficaces,* stillet de cereo in fonte in modum crucis, tropo predicto, et sic stillans dicat in modum prefationis benedictionalis *Descendat in hanc* etc., et in fine dicat voce mediocri et in modum lectionis *Per Dominum nostrum Jesum Xpistum Filium tuum* etc. sine *Dominus vobiscum* et *Benedicamus Domino* in fine. Fontibus sanctificatis et incensatis, repleatur urceum aqua benedicta; fontes vero protegantur ligno seu panno ad hoc dedito; altare itaque et tam clerus quam populus circumastans aqua sumpta in urceo aspergantur. Deinde inchoatur tercia letania a tribus de stallo altiori in capis sericis, quam processio in chorum revertitur decantando.

Finita letania ista ibi ubi prima fuit decantata, episcopus, alba casula assumpta, diaconus alba dalmatica, subdiaconus alba tunica et ceteri ministri omnes sicut in die Natalis Domini adornati incedant ad altare, cantore nichilominus sollenniter redimito[a] inchoante

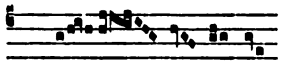

Kyrie————cl[e]ison

[b], duobus canonicis de secundo stallo chorum regentibus in capis albis sericis; et nota quia ad missam istam debent accendi cereus paschalis, candelabrum majus, duo majora candelabra argentea, rastrum cum trabe. Tunc percantato *Kyrieleison,* incipiat [v°] episcopus ex precepto archichori [c], choro deponente usque ad festum beati Michaelis capas nigras et in supelliciis remanente: nulli enim permittitur ab hac die intrare chorum cum capa nigra ante matutinas beati Jeronimi; tunc [enim] pulsentur omnes campane ecclesie et similiter tunc demum fiat universalis pulsatio campanarum per totam civitatem. Sequitur oratio *Deus qui hanc sacratissimam;* epistola *Si consurrexistis;* qua lecta, due persone in albis capis seri-

a. Capa serica, piliolo et baculo. — *b.* Et deinceps non licet alicui morari in choro nisi fuerit abrasus. — *c.* *Gloria in excelsis Deo (méme chant qu'à la page 62).*

cis cantant *Alleluia*, ℣ *Confitemini* in majori pulpito, et dum inchoatur *Alleluia*, assurgit chorus et resumit *Alleluia* a capite ; post versum etiam *Confitemini* reincipitur a personis, choro similiter assurgente et septem ultimas notulas tantummodo excipiente ; [a] sequitur tractus (etc.) *Laudate Dominum*, qui cantatur a duobus de stallo altiori in capis purpureis. Euvangelium *Vespere autem sabbati*. Non dicitur *Credo in unum* nec offertorium [b], sed statim post euvangelium sequitur *Dominus vobiscum* et *Oremus ;* secreta *Suscipe Domine quesumus*. Prefatio *Te quidem omni tempore sed in hac potissimum nocte* etc., que prefatio dicitur omnibus festivis diebus usque ad Ascensionem, excepta Inventione sancte Crucis, ita tamen quod ubi dicitur *nocte* die ista, dicitur *die* aliis diebus [c]. *Communicantes et noctem sacratissimam* etc. ; *Hanc igitur oblationem* etc. ; post tercium *Per omnia* dicitur *Pax Domini* etc., sed non dicitur *Agnus Dei*, nec pax datur, sed dum communicat pontifex, archichoro ex precepto cantoris imperante, incipit diaconus ante psalmum et post *Gloria Patri* alta voce ad cornu altaris sinistrum *Alleluia*, [d] ps. *Laudate Dominum omnes gentes ;* qua antiphona post *Gloria Patri* percantata sine neumate, incipit diaconus ibidem et eodem modo ex precepto archichori antiph. *Vespere autem*, sequitur statim ps. *Magnifical ;* que antiphona post *Gloria Patri* reincipitur ab ipso diacono omni eodem modo quo prius, et percantatur a choro similiter sine neumate. In crastino autem et deinceps neumatizantur antiphone, preter illas que cantantur ad processiones vesperarum. Non dicitur communio, sed sequitur postcommunio *Spiritum nobis* et subjungit diaconus :

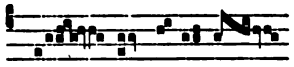

Ite mis-sa est,

et sic missa et vespere pariter terminantur ; et sciendum quod secreta et postcommunio misse dici istius dicuntur ad missam sequentis dici et per totam ebdomadam.

Ad completorium dicit sacerdos *Converte nos Deus* etc. et *Deus in adjuto*[67]*rium meum* etc. cum *Alleluia* in fine. Ant. *Alleluia* XI, ps. *Cum invocarem*, ps. *In te Domine*, ps. *Ecce nunc* tantum : et sic

a. Tunc choro residente. — *b. D'abord* offerenda. — *c.* Tamen finitis octabis Pasche tacetur *die* nisi dominicis diebus ; et cantata prefatione incipit cantor sic :

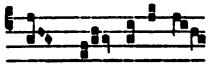

Sanc—tus, sanctus.

— *d.* Sequitur statim antiphonam.

usque ad vesperas sequentis sabbati ; post psalmos resumitur antiphona sine neumate in fine ; aliis vero diebus dicitur neuma post illam ; statim post antiphonam dicit sacerdos *Dominus vobiscum* et *Oremus ;* sequitur oratio *Spiritum nobis.*

In die sancto Pasche fit festum duplex cum IIII^or capis de stallo altiori ; pulsatur etiam sicut in Natali Domini quasi per horam unam vel circa ante diem. Qua pulsatione finita, clero ante altare conglobato, episcopus, cereis et thuribulis accensis, accedat ad sepulchrum. Quo incensato, Corpus Domini inde sumptum cum reverentia magna deponat super altare, deinde calicem, ultimo vero extollens ipse crucem de sepulchro incipiat ant. *Xpistus resurgens.* Tunc omnes cum gaudio, flexis genibus, adorent crucem, cantantes eandem antiphonam cum suo versu et regressu ; postea eadem cruce posita ab ipso episcopo super altare Beatorum Ravenni et Rasifi, dicat ipse episcopus, stans ad idem altare, ℣ *Surrexit Dominus de sepulchro,* et parvo missali aperto super ipsum altare (scilicet) ad pedem crucis, subjungat adhuc episcopus *Oremus* et orationem (etc.) ; dicat episcopus ℣ *Surrexit Dominus de sepulchro* et orationem *Deus qui pro nobis Filium* in modum lectionis.

Statim post episcopus, capa serica, mitra, baculo, cerothecis et anulo redimitus, incipit de stallo suo matutinas modo communi. Invitatorium *Alleluia Xpistus hodie,* ps. *Venite.* Non dicitur hynnus usque ad vesperas sequentis sabbati ; sed statim invitatorio more consueto ultimo percantato, incipit archichorus ant. *Ego sum,* ps. *Beatus vir ;* ant. *Postulavi,* ps. *Quare fremuerunt ;* ant. *Ego dormivi,* ps. *Domine quid multiplicati ;* ℣ *Resurrexit Dominus.* Legitur et cantatur in albis capis sericis ; [lectiones sumuntur de omelia beati Gregorii pape super euvangelium beati Marci] (de expositione euvangelii) [quod incipit] *Maria Magdalene et Maria Jacobi* etc. Usque ad octabas Penthecostes non dicuntur [a] nisi tres lectiones ad matutinas. ℟ *Angelus Domini descendit,* ℟ *Angelus Domini locutus est,* ℟ *Et valde* [b] ; quo cantato, post *Gloria Patri* recitatur miraculum resurrectionis dominice, et statim post incipit episcopus *Te Deum laudamus.* Sequitur versiculus dicendus ante laudes per totum tempus paschale, cum fit de tempore : ℣ *Surrexit Dominus vere.*

In laudibus, ant. *Alleluia* VII, ps. *Dominus regnavit* et alii sicut in prima domínica Adventus notatum [v°] reperies. Capitulum *Xpistus resurgens ;* ℣ qui cantatur a duobus pueris :

a. D'abord dicitur. — *b. Note margin. (XVIe s.) :* ℟ primum dicitur a duobus archicoris minoribus, et 2 ℟ a 2 canonicis, 3 ℟ a duobus archicoris majoribus.

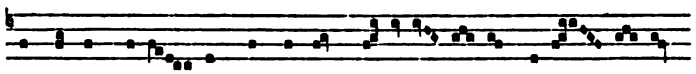

et respondet chorus :

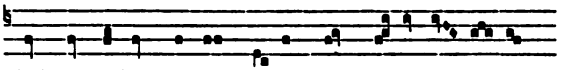

Ant. *Et valde*, ps. *Benedictus*. Oratio, que etiam dicitur ad omnes horas, *Deus qui hodierna die per Unigenitum tuum* etc.

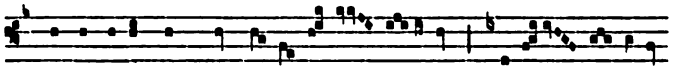

Istud *Benedicamus* dicitur ad matutinas per totum tempus paschale quotiens fit cum festo duplici. Dicto *Benedicamus*, accedit cantor ad episcopum et amovens piliolum suum cantorinum et tradens baculum alicui clerico assistenti, recipit osculum pacis ab eodem dicente *Resurrexit Dominus*, et cantore respondente *Deo gratias* [a] ; postea cantor archichoris et illi aliis per chorum more solito dent pacem dicentes dando *Resurrexit Dominus*, et recipientes similiter respondeant *Deo gratias*. Si cantor non sit presens, major archichorus exequatur ejus officium in hac parte [b].

Ad primam, ant. de laudibus, scilicet *Alleluia* VII, et sic per totum tempus paschale, ps. *Deus in nomine*, ps. *Beati immaculati*, ps. *Retribue* ; post quos, antiphona percantata, incipit archichorus ℟ *Hec dies*, quod excipit chorus sine suo versu et sine neumate in fine ; et similiter cantatur ad alias horas [c]. Non legitur in capitulo per totam istam ebdomadam.

Ad III, ant. *Alleluia* IX, psalmi usitati ; cetera sicut ad primam, sed versiculus *Surrexit Dominus vere* ; et nota quia antiphone que dicuntur die ista ad III, VI et IX, dicuntur ad easdem horas per totum tempus paschale, sive fiat de temporali, sive de sanctis, sive cum festo, sive sine festo. Non fit aqua benedicta nec die similiter Pentechostes.

Eundo ad processionem cantatur ℟ *Angelus Domini descendit*, cum versu et *Gloria Patri*. In statione ant. *Sedil Angelus* cum versu suo, qui cantatur in pulpito majori a quatuor de stallo [d] ; quo cantato cum regressu antiphone, dicit episcopus ℣ *Resurrexit Dominus* etc.

a. Note margin. (XVIIe s.) : Mutuo se osculantes dicunt *Resurexit Dominus*, et respondent *Deo gratias*. — *b.* Et similiter si episcopus non sit presens, sumitur pax a sacerdote ministrante. — *c.* ℣ *Resurrexit Dominus*, et ad omnes horas cantantur versiculi a duobus pueris usque ad octabas exclusive. — *d.* Versa facie ad populum.

et orationem *Deus qui hodierna die*. In reditu cantatur ant. *Xpistus resurgens*.

Ad missam, officium *Resurrexi*. Kyrie eleison *Lux et origo*. *Gloria in excelsis Deo* (*même chant qu'à la p. 62*), cum prosa

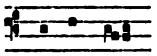

Prudentem.

Oratio *Deus qui hodierna die*. Epistola *Expurgate*. Gradale *Hec dies*, ℣ *Confitemini* ; *Alleluia Pascha nostrum* ; [68] sequentia *Fulgens preclara* ; ant. ante euvangelium *Xpistus resurgens*. Euvangelium *Maria Magdalene*. Offertorium *Terra tremuit*. Secreta *Suscipe*. Prefatio sicut in die precedenti [a]. *Communicantes et diem sacratissimam* etc. sicut in die precedenti, et similiter *Hanc igitur* : que scilicet *Communicantes* et *Hanc igitur* dicuntur usque ad octabas Pasche tantum [inclusive]. Non datur pax in choro [b]. Communio *Pascha nostrum*, ante quam inchoatur prosa *Laus honor virtus*, et interseritur eadem communio et inchoatur eadem prosa quando incipiunt communicari qui communicandi sunt, et dat episcopus osculum pacis unicuique, antequam communicet. Postcommunio *Spiritum nobis Domine*.

Ad VI, ant. *Alleluia* IIII, psalmi usitati ; cetera sicut ad primam, sed ℣ *Surrexit Dominus de sepulchro*.

Ad IX, que statim dicitur post VI, quando fit duplex festum, diebus vero aliis dicitur hora IX^a^ usque ad festum Omnium sanctorum ; ant. *Alleluia* IIII, psalmi usitati ; cetera sicut ad primam, sed versiculus *Gavisi sunt discipuli*.

Ad vesperas, ant. *Alleluia*, ps. *Dixit Dominus* ; ant. *Alleluia*, ps. *Confitebor* ; ant. *Alleluia*, ps. *Beatus vir*. Non dicitur capitulum, [sed] cantata antiphona III, archichorus ex precepto cantoris incipit ℟ *Hec dies*, quod excipit chorus cum neumate in fine ; item eodem incepto, vadunt archichori in pulpitum et, eo cantato, inchoant ipsi, choro excipiente, *Alleluia* ; deinde cantatur ℣ *Pascha nostrum*, nec reincipitur ; et sic cantantur per ebdomadam ℟ et *Alleluia* ab archichoris ; versu post *Alleluia* terminato, sequitur ℣ *Resurrexit Dominus*. Ant. *Et respicientes*, ps. *Magnificat*. Oratio *Deus qui hodierna*.

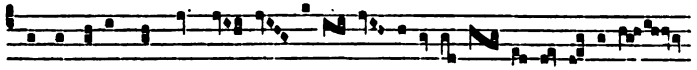

Be-ne-di-ca-mus Do-mi—no Al-le-lui—a Al-le—lui-a Al-le-lui—a :

istud *Benedicamus* dicitur ad vesperas per totum tempus paschale,

a. Sanctus *(chant de la page 63)*. — *b*. Agnus Dei *(chant de la page 63, en clef de fa)*.

quando fit cum festo [duplici]. Postea fit processio primo [a] ad sepulcrum cum aqua benedicta, cruce, ceroferariis, subdiacono portante textum sine tunica, sacerdote ebdomadario in capa serica, crismate et oleo sicut in die precedenti ; eundo cantatur ant. *Sedit angelus*, et die sequenti *Xpistus resurgens*, et sic per ebdomadam dicuntur iste due antiphone alternatim eundo ad sepulchrum ; item ant. *Crucifixus* dicitur per totam ebdomadam ad sepulchrum super psalmum *Magnificat*, quam incipit archichorus, finita altera predictarum antiphonarum ; qua etiam cantata post psalmum *Magnificat*, statim dicit sacerdos *Oremus*, sequitur oratio *Concede quesumus omnipotens* etc., *Benedicamus* cantatur a duobus [v°] ceroferariis. Deinde progreditur processio ad fontes, inchoata ant. *Alleluia* a quodam de stallo altiori ex precepto subarchichori, et sic vadit processio psalmocinando psalmum *Laudate pueri ;* post quem, percantata eadem antiphona, incipit subarchichorus ant. *Cito euntes*, ps. *Magnificat* (modo) ; *Oremus Presta quesumus ; Benedicamus* cantatur a ceroferariis. Deinde eundo ad altare Beati Nicholai incipit unus de stallo altiori ant. *Alleluia*, ps. *In exitu ;* quibus dictis, sequitur ant. *Nolite*, quam incipit archichorus, ps. *Magnificat*. Quibus etiam dictis, statim sequitur *Oremus* et oratio *Presta quesumus*. Subnotatum *Benedicamus*, scilicet *Deus vita vivencium*, cantatur ante altare, ita quod duo de stallo altiori cantant primum versum, duo de secundo stallo secundum, et ita alternatim usque ad medium ultimi versus : tunc enim cantant omnes insimul, et cantatur choro residente ; et eodem modo cantantur alia *Benedicamus* ad alias processiones vesperarum istius ebdomade ante altare ipsius Beati Nicholai. Redeundo in chorum cantatur aliqua antiphona de beata Virgine, nec sequitur oratio. Sic fit processio ad vesperas usque ad vesperas sequentis sabbati.

Ad completorium, antiphone et psalmi sicut in die precedenti. ℟ *Hec dies*, ℣ *Cognoverunt discipuli*. Oratio *Spiritum nobis*. Hoc modo dicitur completorium usque ad sabbatum sequens [1]. Si festum cum festo evenerit infra octabas istas, sive infra octabas Penthecostes, differtur usque in sequentem ebdomadam ; si vero festum sine festo infra easdem evenerit, nichil fit de eo per totum annum.

Feria II[a] fit festum duplex cum duabus capis, et similiter III[a] et IIII[a] feriis sequentibus.

Invitatorium *Surrexit Dominus vere*, et similiter per totam ebdo-

a. D'abord prima.

1. *En note interlinéaire le mot* Infra.

madam, ps. *Venite*. Ant. *Alleluia* unum solum, et similiter per totam ebdomadam super tres psalmos tantum, ps. *Cum invocarem*, ps. *Verba mea*, ps. *Domine ne in furore ; ℣ Resurrexit Dominus ;* leguntur tres lectiones a canonicis in capis sericis et albis de (expositione evangelii) [a] *Duo ex discipulis Jhesu ibant in castellum ;* responsoria cantantur sine capis : ℟ *Maria Magdalene*, ℟ *Surgens Jhesus*, ℟ *Congratulamini*.

In laudibus, ant. *Alleluia* II°, psalmi usitati, et sic deinceps ; antiphona laudum istarum dicitur ad laudes per totum tempus paschale, etiam in festis sanctorum, excepta Inventione sancte Crucis et Annuntiatione beate Virginis, si eo tempore celebretur. Capitulum *Xpistus resurgens*, et sic per ebdomadam. ℣ *In resurrec*[69]*tione tua*, qui dicitur eodem modo per totum tempus paschale, cum fit de tempore (vel memoria de ipso tempore). Ant. *Qui sunt hii sermones*, ps. *Benedictus*. Oratio *Deus qui sollennitate*.

Ad horas, in omnibus sicut in die precedenti, et similiter per totam ebdomadam.

Ad missam, officium *Introduxit* (oratio). *Kyrię eleison (chant de la p. 66, mais finit au 3e ré); Gloria in ex. (chant ibid., mais finit au 3e sol)*. Oratio *Deus qui sollennitate*. Epistola *Stans Petrus in medio*. Gradale *Hec dies*, ℣ *Dicat nunc Israel* cantatur ab archichoris, tercio sibi adjuncto ; *Alleluia*, ℣ *Nonne cor nostrum* cantatur a tribus de stallo superiori ; sequentia *Mane prima*. Euvangelium *Duo ex discipulis Jhesu*. Offertorium *Angelus Domini*. Secreta, prefatio, *Communicantes* et *Hanc igitur*, sicut in die precedenti. *Sanctus sanctus (chant de la p. 138) ; Agnus Dei (chant de la p. 76)*. Communio *Surrexit Dominus*. Postcommunio ut die precedenti.

Ad vesperas, antiphone et psalmi et ℟ sicut in die precedenti. [*Alleluia*], ℣ *Nonne cor ;* ℣ *Mane nobiscum Domine*. Ant. *Et incipiens*, ps. *Magnificat*. Oratio *Deus qui sollennitate*. Ad sepulchrum oratio *Concede quesumus*. In regrediendo ad fontes fit statio in medio ecclesie, et omnibus ibidem considentibus, fit representatio qualiter apparuit Dominus duobus discipulis euntibus in Emaus, qui dicuntur peregrini. Qua [b] facta, reincipitur quarta antiphona ut prius et psalmus dicitur. Ad fontes ant. *Et coegerunt*, ps. *Magnificat*, oratio *Concede quesumus*. Ad Sanctum Nicholaum ant. *Mane nobiscum*, ps. *Magnificat*, oratio *Deus qui populum*. Benedicamus *Exultemus et letemur hodie* etc [c].

a. Omelia beati Gregorii pape super euvangelium beati Luce quod incipit. — *b. D'abord* Quo. — *c.* Si festum cum festo etc., require in proxima pagina precedenti.

Feria III. Ps. *Domine Deus meus in te speravi*, ps. *Domine Deus noster*, ps. *In Domino confido* ; ℣ *Resurrexit Dominus* per totam ebdomadam. Lectiones de (expositione evangelii) [a] *Stetit Jhesus in medio*. ℟ *Virtute magna*, ℟ *Tulerunt*, ℟ *Expurgate*. Ant. super euvangelium *Stetit Jhesus*, ps. *Benedictus* ; oratio *Deus qui ecclesiam*.

Ad missam, officium *Aqua sapientie*. (Oratio). *Kyrie eleison (chant de la p. 73, finit au 1er mi). Gloria in excelsis (chant de la p. 77, sauf le si)*. [Oratio] *Deus qui ecclesiam*. Epistola *Surgens Paulus*. Gradale *Hec dies*, ℣ *Dicant nunc* cantatur sicut in die precedenti, et similiter in crastino et in omni consimili festo extra temporale Adventus, LXX^a^, XL^a^ et excepto officio pro defunctis ; et hoc idem intellige de *Alleluia* quod de eo die precedenti dictum est, exceptis temporibus predictis. *Alleluia*, ℣ *Angelus Domini* ; sequentia *Prome casta*. Euvangelium *Stetit Jhesus*. Offertorium *Intonuit*. Secreta, prefatio, *Sanctus (et) Agnus Dei (chants de la p. 60)*. *Communicantes* et *Hanc igitur* sicut in die precedenti, et similiter per totam [v^a^] ebdomadam, et idem tene de postcommunione. Communio *Si consurrexistis*.

Ad vesperas antiphone et psalmi sicut in die precedenti, et sic usque ad vesperas sequentis sabbati, et similiter ℟, *Alleluia*, ℣ *Angelus Domini*. ℣ *Mane nobiscum*. Ant. *Pax vobis*, ps. *Magnificat*. Oratio *Deus qui ecclesiam*. Ad sepulchrum oratio *Concede quesumus*. Ad fontes ant. *Videte*, ps. *Magnificat*, oratio *Presta quesumus*. Ad Sanctum Nicholaum ant. *Obtulerunt*, ps. *Magnificat*, oratio *Deus qui conspicis*. Benedicamus *Postquam celorum Dominus*.

Feria IIII^a^. Ps. *Salvum me fac* I, ps. *Usquequo Domine*, ps. *Dixit insipiens* I. Lectiones de (expositione evangelii) [b] *Manifestavit se iterum Jhesus* ; ℟ *Ecce vicit*, ℟ *Isti sunt agni*, ℟ *De ore prudentis*.

In laudibus, ant. super euvangelium *Miltite*, ps. *Benedictus* ; oratio *Deus qui nos dominice*.

Ad missam, officium *Venite benedicti*.

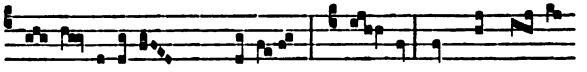

Ky——ri-e eleison. Glo-ri-a. (Sanctus. Agnus De-i) [c].

Oratio *Deus qui nos*. Epistola *Aperiens Petrus os suum*. Gradale *Hec dies*, ℣ *Dextera Domini* ; *Alleluia*, ℣ *In die* ; sequentia *Concinat*. Evangelium *Manifestavit*. Offertorium *Portas celi*. Communio *Xpistus resurgens*.

a. Omelia venerabilis Bede presbiteri super evangelium beati Luce quod incipit. — *b*. Omelia beati Gregorii pape super evangelium beati Johannis quod incipit. — *c*. *Texte raturé et remplacé en marge par Sanctus (et) Agnus Dei (chants de la p. 60), dont texte et notation ont été grattés.*

Ad vesperas, ut prius, sed *Alleluia* ℣ *In die ;* ℣ *Mane.* Ant. *Dixit Jhesus*, ps. *Magnificat ;* oratio *Deus qui nos.* Ad sepulchrum oratio *Presta quesumus.* Ad fontes ant. *Et recordate*, ps. *Magnificat*, oratio *Concede quesumus.* Ad Sanctum Nicholaum ant. *Angelus autem*, ps. *Magnificat*, oratio *Deus qui nos.* Benedicamus *Deus vita*, ut prius. Post completorium nudatur altare paratura paschali.

Feria V^a^, VI^a^ et sabbato sequentibus fit festum simplex, ita tamen quod pulsatur et cantatur dupliciter.

Ps. *Domine quis habitabit*, ps. *Conserva me*, ps. *Exaudi Deus.* Lectiones (de expositione evangelii) [a] *Maria stabat ad monumentum.* ℟ *Maria Magdalene*, ℟ *Surgens*, ℟ *Congratulamini.*

In laudibus, ut supra, sed super evangelium ant. *Maria stabat*, ps. *Benedictus ;* oratio *Deus qui diversitatem.*

Ad missam, officium *Victricem.*

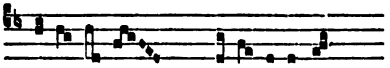

Kyrie eleison. Glo-ri-a in excelsis.

Oratio *Deus qui diversitatem.* Epistola *Angelus Domini.* Gradale *Hec dies,* ℣ *Lapidem* cantatur a duobus archichoris tantum, et similiter sexta feria et sabbato sequentibus ; *Alleluia* ℣ *Surrexit Xpistus et illuxit* cantatur a duobus de secundo stallo [b], et similiter sexta feria (et sabbato) sequenti(bus) ; sequentia *Dic nobis.* Evangelium *Maria stabat.* Offertorium *In die sollenni.*

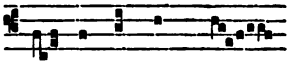

Sanctus. Agnus Dei.

Communio *Populus acquisitionis.*

Ad vesperas, ut supra, hoc excepto quod tercia antiphona tantum neumatizatur, et sic usque ad vesperas sequentis sabbati ; dicitur etiam *Alleluia* ℣ *Surrexit Xpistus ;* ℣ *Mane.* Ant. *Tulerunt,* [*70*] ps. *Magnificat ;* oratio *Deus qui diversitatem.* Ad sepulchrum oratio *Deus qui nobis.* Ad fontes ant. *Venit Maria*, ps. *Magnificat*, oratio *Da quesumus.* Ad Sanctum Nicholaum ant. *Pre timore*, ps. *Magnificat*, oratio *Multiplica.* Benedicamus *Exultemus*, ut prius.

Feria VI^a^. Ps. *Celi enarrant*, ps. *Exaudiat te*, ps. *Deus in virtute.* Lectiones de (expositione) [omelia venerabilis Bede presbiteri super] euvangelium [beati Mathei quod incipit] *Undecim discipuli.* ℟ *Virtute magna,* ℟ *Tulerunt,* ℟ *Expurgate.*

a. De omelia beati Gregorii pape super evangelium beati Johannis quod incipit. — *b.* In capis sericis.

In laudibus, ut supra, sed super evangelium ant. *Undecim discipuli,* ps. *Benedictus ;* oratio *Omnipotens sempiterne.*

Ad missam, officium *Eduxit eos.*

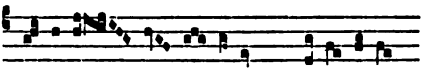

Ky-ri-e e-le-i-son. Glo-ri-a in.

Oratio *Omnipotens sempiterne.* Epistola *Xpistus semel.* Gradale *Hec dies,* ℣ *Benedictus qui venit ; Alleluia* ℣ *Surrexit Xpistus qui creavit ;* sequentia *Morte Xpisti.* Evangelium *Undecim discipuli.* Offertorium *Erit nobis. Sanctus (et) Agnus Dei (chants de la p. 60).* Communio *Data est.*

Ad vesperas, ut supra, sed *Alleluia Surrexit Xpistus qui.* Ant. *Data est,* ps. *Magnificat,* oratio *Omnipotens.* Ad sepulchrum oratio *Deus per quem.* Ad fontes ant. *Euntes,* ps. *Magnificat,* oratio *Adesto quesumus.* Ad Sanctum Nicholaum ant. *Erat autem,* ps. *Magnificat,* oratio *Deus qui multiplicas.* Benedicamus *Posiquam,* ut supra.

Sabbato. Ps. *Dominus regit me,* ps. *Domini est terra,* ps. *Judica me Deus.* Lectiones de (Xp. expositione evangelii) [a] *Una sabbati.* ℟ *Ecce nitit* [1], ℟ *Isti sunt,* ℟ *De ore.*

In laudibus, ut supra, sed super evangelium ant. *Currebant ;* oratio *Concede quesumus.*

Ad missam, officium *Eduxit Dominus. Kyrie eleison (chant de la p. 59). Gloria in excelsis (chant de la p. 74).* Oratio *Concede quesumus.* Epistola *Deponentes. Alleluia* ℣ *Laudate pueri* cantatur a duobus pueris, quando fit simplex festum ; et nota quia quotiens dicuntur duo *Alleluia,* non resumitur primum *Alleluia* post versum, sed ultimum tantum resumitur ; item quotiens cantantur duo *Alleluia,* si fiat festum duplex, primum cantatur ab omnibus archichoris, secundum vero (ab illis de stallo superiori) a personis, (scilicet si festum illud sit de precipuis, alioquin a canonicis simplicibus) ; si vero fiat sine festo, cantatur unicum *Alleluia* et ab unico puero. Secundum *Alleluia* ℣ *Hec dies* [b]. Sequentia *Victime.* Evangelium *Una sabbati.* Offertorium *Benedictus qui.*

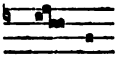

Sanctus.

Agnus (chant de la p. 67) [c]. Communio *Omnes.*

a. Omelia beati Gregorii pape super evangelium beati Johannis quod incipit. — *b.* Cantatur ab archichoris et similiter quotiens dicuntur IJ *Alleluia* in festo simplici. — *c. (Effacé)* Scilicet tempore paschali.

1. *Lire* vicit.

In octabis Pasche, festum duplex cum quatuor capis. Ad vesperas, ant. *Alleluia* III juxta antiphonam *Benedictus*, psalmum ipsum; ant. *Alleluia* III, ps. *Exaltabo te* et alii feriales ; ant. *Alleluia* II, ant. *Alleluia* II, ant. *Alleluia* III. Capitulum *Xpistus resurgens*. Non dicitur ℟ ad vesperas ante Ascensionem, cum fit de tempore. [*v°*] Hynnus ; cantus cum festo :

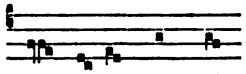

cantus (et) sine festo :

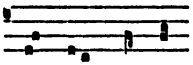

[hynnus iste dicitur semper ad vesperas usque ad Ascensionem, cum fit de temporali, exceptis vesperis ultimis dierum dominicarum. (℣ *Mane* etc.)] ℣ *Mane nobiscum*, qui dicitur ad vesperas usque ad Ascensionem, cum fit de tempore. Ant. *Surgens Jhesus*, ps. *Magnificat;* oratio *Deus qui hodierna die.*

Ad completorium, ant. *Alleluia* XI, psalmi quatuor usitati. Hynnus *Jhesu Salvator seculi.* Ant. *Alleluia Resurrexit Dominus* etc., ps. *Nunc dimittis.* Cetera sequuntur more communi. Hoc modo dicitur completorium per totum tempus paschale, sive fiat de sanctis, sive de temporali, sive cum festo, sive sine festo, excepto ultimo completorio dominicarum [a].

Ad matutinas, invitatorium, antiphone, psalmi et versus, sicut in die Resurrectionis ; hymnus *Te lucis auctor personent.* Pronuntiatur evangelium ipsius diei Resurrectionis, lectoque omelie titulo, ut prius, subjungitur *Libet fratres karissimi,* et duc sequentes lectiones continue sumuntur. ℟ *An*[*gelus Domini descendit de celo,* ℟ *An*]*gelus Domini locutus est* [b], ℟ *Dum transisset* [c].

In laudibus, ant. *Alleluia* II, psalmi usitati, et sic deinceps. Capitulum *Xpistus resurgens*. Hynnus *Aurora lucis ;* ℣ *In resurrectione.* Ant. *Et valde,* ps. *Benedictus*. Oratio *Deus qui hodierna.*

Ad primam, hynnus *Jam lucis* et dicuntur in fine ℣ *Quesumus a*[*u*]*ctor* et ℣ *Gloria tibi,* et cantatur in cantu hynni *Jhesu nostra redemptio.* Omnibus autem diebus aliis dominicis[1] et diebus festivis sanctorum usque ad Ascensionem, excepto festo sancte Crucis et Annuntiationis, si paschali tempore celebretur [d]. Item in fine

a. Si fiat de dominica. — *b.* Cantatur sine capis. — *c.* Cantatur in capis. — *d.* Et festis duplicibus sanctorum infra idem tempus cantatur in cantu hymni *Ad cenam* cum festo.

1. *Ces mots depuis* Jhesu *ont été écrits sur d'autres soigneusement grattés.*

cujuslibet hynni usque ad Ascensionem dicuntur ℣ *Quesumus* et ℣ *Gloria tibi*, si metrum patiatur, (excepta eadem sollempnitate sancte Crucis et Annuntiatione, si in hoc tempore celebretur, ad matutinas et ad laudes tantum), et excepto hynno *Chorus nove*. Ant. *Alleluia* VII, ps. *Deus in nomine* et omnes alii usitati. Per totum tempus paschale, hoc est usque ad octabas Penthecostes, alleluiantur in fine ℟ia ad omnes horas, et similiter omnes alii cantus. Sequuntur preces et cetera more solito.

Ad III, hynnus *Nunc sancte*. Ant. *Alleluia* IX. Capitulum *Xpistus resurgens*. ℟ *Resurrexit Dominus*, ℣ *Surrexit Dominus vere*. Oratio ad omnes horas *Deus qui hodierna*.

Post terciam aspergitur chorus aqua benedicta cantando ant. *Vidi aquam*, que cantatur in aspergendo aquam benedictam singulis diebus dominicis usque ad (octabas) Penthecosten. Post aspersionem aque fit processio in navem ecclesie cantando ℟ *Dum transisset*, et fit [*71*] iter per circatam ; in statione cantatur ant. *Ego sum alpha et* ω, cujus (versus) [a] cantatur a quatuor de stallo altiori [b] ; in redeundo cantatur ant. *Xpistus resurgens*, cum suo versu.

Ad missam, officium *Resurrexi. Kyrie eleison (chant de la p. 146). Gloria in excelsis (chant de la p. 62)*. Oratio *Deus qui hodierna*. Epistola *Expurgate. Alleluia* ℣ *Pascha nostrum* cantatur ab archichoris ; item *Alleluia* ℣ *Angelus Domini* cantatur a quatuor (de stallo) [c] ; sequentia *Laudes Salvatori ;* antiphona ante evangelium *Xpistus resurgens*. Evangelium, offertorium, secreta, prefatio, communio [d] ; postcommunio sicut in die Pasche [e]. (Cetera de communi). Omnibus dominicis usque ad Ascensionem cantatur similiter missa de Resurrectione [f], hoc solum excepto quod non fit festum duplex et quod cantatur hynnus angelicus in cantu isto (et *Sanctus* et *Agnus) : Gloria (chant p. 62). Sanctus (chant p. 146). Agnus (chant de la p. 67)* vel

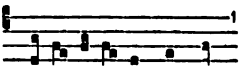

vel *Gloria (chant de la p. 74)*, et cantatur sequentia *Victime ;* secundum [e]tiam *Alleluia* variatur. Super ebdomadam vero cantatur missa de dominica.

Ad VI, ant. *Alleluia* III. Capit. *Expurgate*. ℟ *Surrexit Dominus vere*, ℣ *Surrexit Dominus de sepulchro*.

a. ℣ s. *Spiritus ac Genitor*. — *b.* Sequitur ℣ *Surrexit Dominus vere* et oratio *Deus qui hodierna*. — *c.* Personis. — *d.* Sine prosa. — *e. Sanctus. Agnus (chants de la p. 76)*. — *f.* Nisi fiat de sanctis.

1. *La portée n'est ici que de trois lignes au lieu de quatre.*

Ad IX, ant. *Alleluia* IIII. Capit. *Epulemur non in fermento.* ℟ *Surrexit Dominus de sepulchro,* ℣ *Gavisi sunt.* Nota quia usque ad Ascensionem, cum fit de temporali diebus dominicis, dicuntur ad VI et IX capitula que dicuntur ad easdem horas die ista, ad tertiam vero dicitur capitulum primum de epistola que legitur per ebdomadam: hec ita dum tamen in aliqua feriarum ejusdem ebdomade possint dici ad III, VI et IX capitula de epistola feriali; alioquin dicerentur in ipsa dominica.

Ad vesperas, ant. et ps. sicut in die Resurrectionis, et dicuntur continue. Capit. *Xpistus resurgens.* Hynnus *Corus nove,* qui dicitur toto tempore paschali dominicis diebus ad ultimas vesperas, cum fiunt de temporali. Ant. *Et respicientes,* ps. *Magnificat.* Oratio *Deus qui hodierna.*

Ad completorium, ut supra, sed loco hynni dicitur sequentia *Victime* [a], (ps. *Venite*) et similiter ad ultimas vesperas omnium dominicarum usque ad Ascensionem [b].

Feria II[a]. Invitatorium *Alleluia* III, quod dicitur in profestis diebus usque ad Pentecosten, ps. *Venite.* Ant. *Alleluia* unum tantum, ps. *Dominus illuminatio,* ps. *Ad te Domine clamabo,* ps. *Afferte ;* ℣ *Resurrexit Dominus,* qui dicitur usque ad Ascensionem ; similiter ad matutinas, cum fit de temporali. Lectiones sumuntur de (expositione evangelii *Cum esset sero*) [c], et puer qui legit primam, non pronuntiat evangelium, nec dicit *In illo tempore,* nec *Et reliqua,* nec legit cujus sit omelia, et sic [v°] incipit *Cum esset sero,* et dicto *Ostendit eis manus et latus,* continuat statim *Prima lectionis hujus* etc. ℟ *Maria Magdalene,* ℟ *Surgens,* ℟ *Congratulamini,* et similiter sequentibus feriis istius ebdomade dicuntur responsoria feriarum [d] precedentis ebdomade ordinate, cum fit de tempore [e].

℣ ante laudes *Surrexit Dominus vere* usque ad Ascensionem, cum fit de tempore. Ant. sicut in die precedenti, et sic usque ad Ascensionem, cum fit de tempore, et idem intellige de hynno laudum et versiculo post hynnum. Capit. *Omne quod natum est ex Deo.* Ant. *Cum esset sero,* ps. *Benedictus.* Oratio *Presta quesumus,* que dicitur per totam ebdomadam ad matutinas, III, VI, IX et vesperas, cum fit de temporali. Memoria de Resurrectione, ant. *Crucifixus,* ℣ *Surrexit Dominus de sepulchro,* oratio *Deus qui pro nobis.* Item memo-

a. Quam semper incipit cantor. — *b.* Cum fit de tempore. — *c.* Omelia beati Gregorii pape super euvangelium beati Johannis quod incipit *Cum esset sero* etc. — *d.* Consimilium. — *e.* Ita quod cum primo fit de dieta, prius dicuntur responsoria *Maria Magdalene* et duo sequentia ; cum secundo, ℟ia *Virtute* et duo sequentia; cum tercio, *Ecce vicit* et duo sequentia ; et sic semper repetuntur secundum ordinem, et similiter inchoatur dicta expositio cum primo fit de dieta.

ria de omnibus sanctis, ant. *Sancti tui Domine florebunt,* ℣ *Mirabilis Deus*, oratio *Propitiare,* et cum ea sub uno fine alternatim oratio *Omnium sanctorum*, oratio *Vide Domine* et oratio *Infirmitatem ;* sic faciende sunt memorie ad matutinas, quotiens fit sine festo, usque ad Ascensionem ; omnibus etiam dominicis et diebus festivis, excepta Inventione sancte Crucis et Annuntiatione Dominica, si in hoc tempore celebretur, et festis aliis duplicibus, set que fiant in eodem tempore, fit memoria de Resurrectione usque ad ipsam Ascensionem, ad primas vesperas sic : ant.

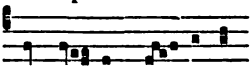

Sur-re-xit Dominus,

℣ *Dicite in nationibus,* oratio *Deus qui per Unigenitum,* et in dominicis tantum ad (utrasque vesperas et) matutinas, processionem, si fiat de temporali, et ad missam [a] dicitur sic *Deus qui hodierna die per Unigenitum ;* ad matutinas ant. *Surrexit Xpistus,* ℣ *Surrexit Dominus de sepulchro,* oratio *Deus qui per ;* ad ultimas vesperas ant.

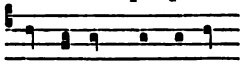

Surrexit Do-minus.

℣ *Dicite in nationibus,* oratio *Deus qui per.*

Hic nota quia in prima die tantum istius ebdomade et aliarum usque ad Ascensionem, in qua continget fieri de dieta, dicentur capitula ad III, VI et IX de epistola que dicitur per ebdomadam, de quibus non curatur nisi ut semel dicantur in ebdomada, excepta secunda feria in Rogationibus, quia licet fiat de dieta die illa, non tamen dicuntur capitula de dominica, sed in crastino. Ad vesperas tamen, matutinas et terciam super ebdomadam dicitur primum capitulum ipsius epistole que legitur per ipsam ebdomadam ; ad horas autem dicuntur illa que dicta fuerunt in dominica precedenti, sicut supradictum est.

Ad III, capit. *Omne quod natum est ;* cetera omnia, preter orationem, sicut in dominica precedenti. Ad VI, capitulum *Quis est fratres qui* [72] *vincit ;* cetera preter orationem sicut in dominica precedenti. Ad IX, capitulum *Tres sunt qui testimonium ;* cetera preter orationem sicut in dominica precedenti : et sic non variantur III[a], VI[a], IX[a] per totum tempus paschale super ebdomadam ab horis precedentis dominice, cum scilicet fit de tempore, nisi in capitulis et orationibus.

Ad missam dicitur dominica prima post Pascha, scilicet offi-

a. Et ad vesperas.

cium *Quasimodo*, et dicitur similiter per totam ebdomadam, cum fit de tempore. Oratio *Presta quesumus;* prima memoria de Resurrectione, oratio *Deus qui per Unigenitum*, addito, die dominica, *hodierna die;* et sic fit memoria de ipsa Resurrectione ad missam omni die usque ad Ascensionem. Epistola *Omne quod natum est.* Unicum scilicet primum sequens cantatur *Alleluia*, et similiter primum *Alleluia* uniuscujusque dominice usque ad Ascensionem dicitur solum super ebdomadam, (quot) [quotiens] fit de tempore, et cantatur ab unico puero, et sic quotiens fit sine festo; *Alleluia* ℣ *Post dies octo, Alleluia* ℣ *Angelus Domini.* Evangelium *Cum esset sero.* Offertorium *Angelus Domini.* Secreta *Suscipe munera.* Communio *Mitte manum.* Postcommunio *Quesumus Domine Deus noster.* Cantatur hec missa (pl) usque ad sequentem dominicam, cum fit de tempore, exceptis epistolis et evangeliis quarte [a] ferie.

Ad vesperas, ant. *Alleluia* III, ps. *Dilexi quoniam* et alii feriales; ant. *Alleluia* II, ant. *Alleluia* II, ant. *Alleluia* II, ant. *Alleluia* II. Capitulum *Omne quod*, et similiter dicitur ad vesperas et matutinas et III usque ad sequentem dominicam. Ant. *Post dies octo*, ps. *Magnificat;* memoria de Resurrectione, ant. *Crucem sanctam*, ℣ *Dicite*, oratio *Deus qui pro nobis;* memoria de omnibus sanctis, ant. *Ibunt sancti*, ℣ *Letamini*, oratio *Propitiare* etc. ut supra. Sic faciende sunt memorie ad vesperas quotiens fit sine festo usque ad Ascensionem.

Feria III. Invitatorium et antiphone super psalmos nocturnales, sicut in die precedenti, et similiter quotiens fit de tempore sine festo usque ad Penthecosten; ps. *Dixi custodiam*, ps. *Expectans*, ps. *Beatus qui intelligit.* Lectiones de residuo expositionis diei precedentis; et similiter usque ad sequentem dominicam, cum fiet de tempore, legetur de eadem (et si defecerit, legetur de sermone).

In laudibus, ut supra. In euvangelium ant. *Mitte manum*, ps. *Benedictus.*

Ad horas, ut supra (script). [Tres antiphone supra scrip]te, scilicet ant. *Cum esset*, ant. *Post dies*, ant. *Mitte* cum tribus subnotatis, videlicet ant. *Misi*, ant. *Quia vidisti*, ant. *Hec autem*, dicuntur per ebdomadam super psalmos *Magnificat* et *Benedictus;* et cum opus fuerit, repetuntur [1].

Ad vesperas, vespera [2] ferialis; ant. *Alleluia* III, ant. *Alleluia* III, ant. *Alleluia* III, ant. *Alleluia* III, ant. *Alleluia* II.

a. Et sexte.

1. *D'abord* repetentur. — 2. *D'abord* vesperas. *Ce mot désigne les psaumes fériaux de vêpres, comme le mot* matutina *(voir précédemment) désigne les psaumes fériaux de matines.*

Feria IIII[a]. Ps. *Dixit insipiens*, ps. *Exaudi Deus orationem meam et ne*, ps. *Miserere mei Deus quoniam.*

Ad missam, epistola *Obedite prepositis* [v°] *vestris*. Evangelium *Surgens Jhesus mane.*

Ad vesperas, vespera ferialis, ant. *Alleluia* IIII, ant. *Alleluia* II, ant. *Alleluia* III, ant. *Alleluia* III, ant. *Alleluia* II.

Feria V[a]. Ps. *Salvum me fac*, ps. *Deus in adjutorium*, ps. *In te Domine* II. Responsoria dicantur que dicta fuèrunt secunda feria precedenti, et similiter repetantur alia sequentibus feriis. Ad vesperas vespera(s) ferialis ; ant. *Alleluia* II, ant. *Alleluia* II, ant. *Alleluia* III, *Alleluia Quoniam in eternum*, ant. *Alleluia Hynnum cantate.*

Feria VI[a]. Ps. *Exultate Deo*, ps. *Deus stetit*, ps. *Deus quis similis.* Ad missam, epistola *Dum adhuc infirmi ;* euvangelium *Exierunt mulieres.* Ad vesperas, ant. *Alleluia* IIII, ant. *Alleluia* III, ant. *Alleluia* III, ant. *Alleluia* III, ant. *Alleluia* VI.

Sabbato. Ps. *Cantate* II, ps. *Dominus regnavit irasca*[*n*]*tur*, ps. *Misericordiam.*

Dominica secunda post Pascha. Ad vesperas, ant. et psalmi sicut ad primas vesperas dominice precedentis. Capitulum *Xpistus passus est pro nobis.* Ant. *Ite nuntiate*, ps. *Magnificat.* Oratio *Deus qui in Filii tui*, que dicitur ad missam per ebdomadam, item ad III, VI, IX et vesperas, tam die ista dominica quam per ebdomadam, cum fit de tempore.

Invitatorium *Alleluia* II, ps. *Venite*, cujus finis cantatur sic ;

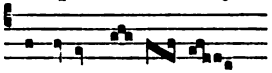

Ju-bi-le-mus e—i ;

[hymnus] *Te lucis auctor*, qui cantatur ante nocturnum toto tempore paschali, cum cantatur de tempore. Ant. *Alleluia* unum tantum, et sic per totum tempus paschale, cum fit de tempore ; ps. *Beatus vir*, ps. *Quare fremuerunt*, ps. *Domine quid multiplicati sunt.* Lectiones de omelia super evangelium [a] *Ego sum pastor bonus* quam facit beatus Gregorius. ℟ *Dignus es*, ℟ *Ego sicut vitis*, ℟ *Audivi vocem in celo tanquam.* Responsoria subnotata dicuntur per ebdomadam cum secundo et tercio tantum dici istius, et cum opus fuerit repetentur : ℟ *Locutus est*, ℟ *Audivi vocem in celo angelorum*, ℟ *Vidi portam*, ℟ *Ostendit michi*, ℟ *Vidi Jerusalem*, ℟ *In diademate*, ℟ *Platee*, ℟ *Veniens*, ℟ *Speciosa*, ℟ *Hec est Jerusalem*, ℟ *Docete*, ℟ *Candidi.*

In laudibus, capit. *Xpistus passus est.* Super evangelium ant.

a. Beati Johannis quod incipit.

Ego sum pastor ovium, ps. *Benedictus ;* antiphona predicta et subnotate dicuntur per ordinem super psalmos *Benedictus* et *Magnificat* per ebdomadam, cum fit de tempore, et cum opus fuerit, repetentur [1] : ant. *Ego sum pastor bonus qui*, ant. *Ego sum pastor bonus alleluia*, ant. *Pastor bonus*, ant. *Sicut novit*, ant. *Alias oves*, ant. *Ego sum alpha.*

Ad III, VI et IX, antiphone (feriales), [R]ia,] ℣ sicut in dominica precedenti, et similiter omnibus dominicis usque ad Ascensionem, cum fit de tempore ; sed ad III, capit. *Xpistus passus est.*

Post III fit processio primo ad Sepulchrum, cantando ant. *Sedit angelus* vel ant. *Xpistus resurgens* alterna[*73*]tim. Qua dicta, dicit sacerdos ℣ *Surrexit Dominus de sepulcro*, et subjungit orationem *Deus qui pro nobis.* Deinde redit processio in navim ecclesie, cantando ant. *Ego sum alpha* sine versu ; qua cantata, inchoante sacerdote, cantatur ant. *Crucem sanctam ;* postea dicit ipse versus [2] *Dicite in nationibus* et subjungit orationem *Deus qui hodierna.* Deinde redit processio in chorum cantando aliquam antiphonam de beata Virgine, quam sequitur ℣ *Post partum* et oratio *Porrige* [a].

Ad missam fit memoria de beata Virgine. Primum *Alleluia Pascha nostrum* cantatur a duobus pueris, et sic in omni festo non duplici ; secundum *Alleluia Xpistus resurgens* cantatur ab archichoris. Cetera ut supradictum est.

Ad vesperas, ant. et ps. sicut in dominica precedenti, et sic omnibus diebus dominicis ad ultimas vesperas, cum fit de temporali, usque ad Ascensionem. Capit. *Xpistus passus est.* Ant. *Ego sum pastor bonus qui pasco*, ps. *Magnificat.*

Feria II[a]. Ps. *Exaltabo te* 1, ps. *In te Domine* 1, ps. *Beati quorum* [b]. Hac die inchoatur Apocalipsis et legitur de ea super ebdomadam per totam istam ebdomadam et sequente[m], cum fit de tempore.

Ad missam [c] (dominica), scilicet officium *Misericordia Domini.* Epistola *Xpistus passus est. Alleluia* ℣ *Ego sum pastor ; Alleluia* ℣ *Xpistus resurgens.* Evangelium *Ego sum.* Offertorium *Deus Deus meus.* Secreta *Benedictionem.* Communio *Ego sum.* Postcommunio *Presta nobis.* Hec missa cantatur usque ad sequentem dominicam cum fit de tempore, exceptis epistolis et evangeliis quarte et sexte ferie.

a. Hoc modo fit processio omnibus dominicis usque ad Ascensionem, cum fit de dominica. — *b.* Et hoc sic observa, etiamsi secunda feria precedentis ebdomade non fuerint dicti psalmi notati ad eamdem propter festum quod forte contingerit in eadem ; et similiter intellige de psalmis scriptis feriis sequentibus usque ad Ascensionem, quia sicut scribuntur, ita dicuntur. — *c.* Dicitur dominica secunda post Pascha.

1. *Corr.* repetuntur. — 2. *Lire* versum.

Ad VI, capit. *Tradebat autem.* Ad IX, capit. *Fratres eratis aliquando.*

Ad vesperas, ant. et ps. sicut in secunda feria precedenti, et similiter usque ad Ascensionem dicuntur ad vesperas antiphone et psalmi, qui dicti fuerunt ad vesperas consimilis ferie in septimana precedenti istam.

Feria III. Ps. *Quemadmodum*, ps. *Deus auribus*, ps. *Eructavit.*

Feria IIII. Ps. *Miserere* ultimum, ps. *Si vere*, ps. *Eripe me.* Ad missam, epistola *In timore incolatus*, evangelium *Una sabbati valde diluculo.*

Feria V. Ps. *Deus judicium*, ps. *Quam bonus*, ps. *Ut quid.*

Feria VI. Ps. *Quam dilecta*, ps. *Benedixisti*, ps. *Inclina.* Ad missam, epistola *Sicut in Adam*, evangelium *Accesserunt ad Jhesum discipuli Johannis.*

Sabbato. Ps. *Domine exaudi* I, ps. *Benedic anima* I, ps. *Benedic* II.

Dominica III post Pascha. Capit. *Obsecro vos tanquam advenas.* Ant. *Ardens est.* Oratio *Deus qui errantibus*, que dicitur per totam ebdomadam ad vesperas, matutinas, missam, III, VI, IX, cum fit de tempore, excepta missa diei dominice.

Invitatorium, hynnus, ant., ps., ℣, sicut in dominica precedenti, et responsoria similiter et per ebdomadam cum fit de tempore. Lectiones de omelia [venerabilis Bede presbiteri super] [v°] evangelium [beati Johannis quod incipit] *Modicum et jam non videbitis me* (quam facit venerabilis Beda).

In laudibus, capit. *Obsecro.* Ant. *Modicum*, ps. *Benedictus.*

Ad missam, sicut in dominica precedenti, sed dicitur *Alleluia* secundum, *Alleluia* ℣ *Cognoverunt.*

Ad vesperas, ant. *Iterum autem*, ps. *Magnificat.* Antiphona sequens, scilicet *Amen amen dico vobis*, et due prenotate, videlicet ant. *Modicum* et ant. *Iterum*, dicuntur per ebdomadam super psalmos *Magnificat* et *Benedictus*, quotiens fit de tempore, et repetuntur, cum opus fuerit.

[1] Feria II. Ps. *Exultate justi*, ps. *Benedicam*, ps. *Judica Domine.* Ad missam [dicitur] dominica III [a], officium *Jubilate Deo.* Oratio *Deus qui errantibus.* Epistola *Obsecro vos. Alleluia Iterum autem, Alleluia* ℣ *Cognoverunt.* Evangelium *Modicum.* [b] Postcommunio *Sacramenta :* et sic cantatur missa usque ad sequentem dominicam, cum fit de tempore, exceptis epistolis et evangeliis quarte et sexte ferie.

a. Post Pascha scilicet. — *b.* Offertorium *Lauda.* Secreta *Hiis nobis quesumus Domine.* Communio *Modicum.*

1. *En marge :* Jubilate.

Feria III. Ps. *Deus noster*, ps. *Omnes gentes*, ps. *Magnus Dominus*.

Feria IIII. Ps. *Deus repulisti*, ps. *Exaudi Deus deprecationem*, ps. *Nonne Deo*. Ad missam, epistola *Hec scribo vobis*, evangelium *Facta est questio*.

Feria V. Ps. *Confitebimur*, ps. *Notus*, ps. *Voce mea* I.

Feria VI. Ps. *Fundamenta*, ps. *Deus* [1] *Deus*, ps. *Misericordias Domini*. Ad missam, epistola *Nemo nostrum*, evangelium *Ego sum lux*.

Sabbato. Ps. *Confitemini* I, ps. *Confitemini* II, ps. *Confitemini* III.

Dominica IIII. Ad primas vesperas, capit. *Omne datum*. Ant. *Jesum*, ps. *Magnificat*. Oratio *Deus qui fidelium*, que dicitur per totam ebdomadam ad vesperas, matutinas [a], missam, (III,) VI, IX, cum fit de temporali, excepta missa diei dominice.

Invitatorium, hynnus, ant., ps., ℣, sicut in dominica precedenti. Lectiones de omelia super evangelium [b] *Vado ad eum qui me misit* quam facit venit [2] Beda. ℟ *Si oblitus*, ℟ *Viderunt te*, ℟ *In toto ;* responsoria que sequntur, scilicet ℟ *Alleluia audivimus*, ℟ *Deduc me*. ℟ *In ecclesiis*, ℟ *Narrabo*, ℟ *Hynnum*, ℟ *Deus canticum*, ℟ *Cantate Domino*, ℟ *Bonum est*, ℟ *Dicant nunc*, dicuntur secundum ordinem per ebdomadam cum secundo et tercio tantum diei istius, cum fit de temporali, et cum opus fuerit, repetuntur. Eodem etiam modo cantatur hystoria ista quatuor primis diebus ebdomade subsequentis.

In laudibus, capit. *Omne datum*. Ant. *Vado ad eum*, ps. *Benedictus*.

Missa de Resurrectione, sicut in dominica precedenti, sed dicitur secundo *Alleluia* ℣ *Surrexit Dominus vere*.

Ad vesperas, capit. *Omne datum*. Ant. *Ego veritatem*, ps. *Magnificat*. Antiphone subnotate dicuntur cum predictis duabus, scilicet ant. *Vado* et ant. *Ego veritatem*, per ebdomadam super psalmos *Magnificat* et *Benedictus* secundum ordinem, et cum opus fuerit, repetuntur, ant. *Cum venerit*, ant. *Adhuc multa*, ant. *Cum autem*.

Feria II. Invitatorium, hynnus, ant., ℣, ut supra feria II ; ps. [*74*] *Dixit injustus*, ps. *Noli emulari*, ps. *Domine ne in furore* II. Hac die inchoantur (Epistola beati Jacobi) [c] et legitur de eis per totam istam septimanam, cum fit de tempore, et similiter feria III ebdomade subsequentis [d], et primo legitur epistola que [e]. *Omne datum. Alleluia* ℣ *Vado ad eum, Alleluia* ℣ *Surrexit Dominus vere*. Evange-

a. Terciam. — *b*. Beati Johannis quod incipit. — *c*. Epistole canonice. — *d*. Si similiter fiat de tempore et evangelium *Quis vestrum* fuerit pronuntiatum secunda feria precedenti. — *e*. Incipit *Jacobus Dei et Domini nostri*, etc. Ad missam dominica quarta, officium *Cantate Domino*. Epistola.

1. *Lire* Domine. — 2. *Lire* venerabilis.

lium *Vado ad eum.* Offertorium *Jubilate.* Secreta *Deus qui nos.* Communio *Cum venerit.* Postcommunio *Adesto nobis.* Sic cantatur missa usque ad sequentem dominicam, cum fit de tempore, exceptis epistolis et evangeliis quarte et sexte ferie.

Ad VI, capit. *Fratres voluntarie genuit nos Deus* etc. Ad IX, capit. *Scitis fratres mei dilectissimi Sit omnis homo velox* etc.

Feria III. Ps. *Audite hec,* ps. *Deus deorum,* ps. *Quid gloriaris.*

Feria IIII. Ps. *Exaudi Deus orationem meam cum deprecor,* ps. *Jubilate* I, ps. *Exurgat Deus.* Ad missam, epistola *Omnes vos,* evangelium *Respiciens Jhesus.*

Feria V. Ps. *Attendite,* ps. *Deus venerunt,* ps. *Qui re(ge)gis.*

Feria VI. Ps. *Deus ultionum,* ps. *Dominus regnavit exultet,* ps. *Cantate* I. Ad missam, epistola *Gratias agimus,* evangelium *Filioli.*

Sabbato. Ps. *Confitemini* III, ps. *Paratum,* ps. *Deus laudem.*

Dominica V[a]. Ad primas vesperas, capit. *Estote factores.* Ant. *Precedam vos,* ps. *Magnificat.* Oratio *Deus a quo,* que etiam dicitur ad III, VI, IX.

Invitatorium, hynnus, ant., ps., ℣ ut in dominicis supra. ℟ia ut in dominica [a] precedente (proximo). Lectiones de omelia super evangelium [b] *Amen amen dico vobis Si quid petierilis* quam facit venerabilis Beda.

In laudibus, capit. *Estote.* Ant. *Usque modo,* ps. *Benedictus.* Oratio *Deus a quo.*

Ad missam, sicut in dominica precedenti, sed secundum *Alleluia* ℣ *Surrexit Dominus et occurrens.*

Ad vesperas, capit. *Obsecro.* Ant. *Petite,* ps. *Magnificat.* Oratio *Deus a quo.* Antiphone subnotate, scilicet ant. *Exivi,* ant. *Nunc scimus,* cum duabus predictis dicuntur usque ad Ascensionem super psalmos *Magnificat* et *Benedictus* ordinate, cum fit de tempore, et cum opus fuerit, repetuntur.

Feria II. Si festum cum festo evenerit die ista, fiet de eo, sed non habebit prior(r)es vesperas, nisi fuerit duplex; fiet autem memoria de eo; evangelium etiam de jejunio, quod debebat pronuntiari die ista, pronuntiabitur feria III subsequenti. Si vero festum tale non evenerit die ista, dicentur invitatorium, hynnus, ant., ℣, ut in feriis precedentibus. Ps. *Dominus illuminatio,* ps. *Ad te Domine clamabo,* ps. *Afferte.* Lectiones de omelia super evangelium [c] *Quis vestrum habebit amicum* quam facit venerabilis Be(n)da.

a. Proximo. — *b.* Beati Johannis quod incipit. — *c.* Beati Luce quod incipit.

In laudibus, capit. *Confitemini alterutrum* [a]. Oratio *Presta quesumus*.

Ad III, capit. *Confitemini*. Oratio *Presta quesumus;* et similiter ad VI et IX.

Ad missam [dicitur] dominica [v°] V[a], officium *Vocem jocunditatis*. Oratio *Deus a quo*. Epistola *Estote factores verbi. Alleluia* ℣ *Usque modo, Alleluia* ℣ *Surrexit Dominus et occurrens*. Evangelium *Amen amen dico vobis Si quid petieritis*. Offertorium *Benedicite gentes*. Secreta *Suscipe*. Communio *Cantate*. Postcommunio *Tribus*.

Dum cantatur hec missa, pulsatur ad processionem, et conveniunt processiones cum crucibus et vexillis de omnibus ecclesiis ad majorem ecclesiam sicut in Ramis palmarum. Cantata missa, incipit cantor ant. *Exurge Domine*, et dum cantatur, aspergit sacerdos altaria, reliquias, clerum et populum aqua benedicta. Deinde fit processio ad Sanctum Lupum. Post ant. *Exurge* cantantur ant. *In nomine* et sequentes per ordinem [b] et similiter fit processio et cantatur in letania majore et pertinet ad (can) [succen]torem ut videat quod (unus ex archichoris) [c] preficiatur pueris qui secuntur sacerdotem, ut dum cantantur antiphone supradicte, cantent et ipsi secundum quod docuerit letaniam, parte chori eisdem propiore modo consueto respondente [d]; ceteri vero posteriores qui precedunt prelatos, tenentes libros cantent antiphonas jam dictas; letania vero terminetur in ecclesia ad quam vadunt, sic : *Omnes sancti* etc. Dum autem extremi apropinquant ad ipsam ecclesiam cantent ℟ *Filie Jerusalem,* cantore incipiente. Quo cantato, dicit sacerdos ante altare ℣ et orationem de sancto cujus est ecclesia [e]. Deinde cantatur VI, et interim sacerdos sacris vestibus indutus, diaconus vero et subdiaconus in supelliciis remanentes, et diaconus stola tantum adornatus, faciunt confessionem ante altare. Ad VI, capit. *Helyas homo erat*. Qua finita, incipit archichorus officium

a. Et nota quia si neccesse sit cantare missam de dominica die ista, nichilominus dicentur ad matutinas et horas capitula de jejunio de quo fiunt matutine et major missa. — *b*. Et si sit aeris intemperies, cantantur antiphone que contra hoc inveniuntur pro qualitate temporis ; alioquin non cantantur. — *c*. Rector scole cantorum. — *d*. Que letania cantatur die ista et in letania majore in cantu isto :

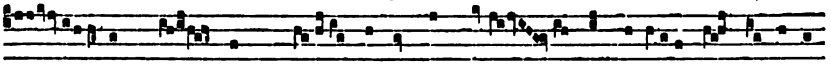

Ky-ri-e-leyson. Xpisteleyson. Xpiste, audi nos. Sancta Mari-a, te deprecamur, ora pro nobis.

In omni processione inchoantur letanie eundo dum fit transitus per cingulas civitatis. — *e*. In majori vero letania cantatur ℟ *Filie Jherusalem* cum suo versu, dum appropinquat processio ad ecclesiam Beati Georgii ; et dum appropinquat ad ecclesiam Beati Exuperii, cantatur ℟ *Sancte N.* cum suo versu ; et similiter fit eundo ad Sanctum Vigorem in letania ista ; dum vero appropinquat ecclesie Beate Egiptiace, cantatur ℟ *Regnum mundi.*

Exaudivit. Oratio *Presta quesumus;* memoria de Resurrectione, oratio *Deus qui per Unigenitum;* item memoria de sancto cujus est ecclesia. Epistola *Confitemini. Alleluia* ℣ *Confitemini* cantatur ab unico puero sine libro, et similiter duobus sequentibus diebus et in majore letania. Evangelium *Quis vestrum habebit.* Offertorium *Confitebor.* Secreta *Hec munera.* Communio *Petite.* Postcommunio *Vota nostra.* Finita missa, tres de secundo stallo incipiunt (ante) ante altare *Kyrie eleison Qui precioso,* et antequam dicatur de angelis, interseritur versus de sancto cujus est ecclesia ante ipsum altare [ter]. Quo dicto, disgreditur processio cantando, prosequens letaniam que terminatur in choro ante jenas, dicendo *Omnes sancti et sancte quesumus almum* etc. Intrante autem urbem processione, pulsantur [*75*] omnes campane. Omnibus igitur in chorum regressis, cantatur IX; capit. *Si quis autem ex vobis.*

Ad vesperas, capitulum et oratio de dominica.

Feria III. Ps. *Dixi custodiam,* ps. *Expectans,* ps. *Beatus qui intelligit.* Lectiones sumantur continue de Epistolis. In laudibus, capitulum et oratio de dominica.

Ad III, capit. *Estote.* Oratio *Deus a quo;* et similiter ad VI et IX.

Post terciam fit processio ad Sanctum Ciricum omni eodem modo quo die precedenti [a]. Missa autem relinquitur cantanda monachis Beati Vigoris, qui hac die faciunt processionem ad matricem ecclesiam. Cantata igitur VI[a] apud Sanctum Ciricum, ad quam dicitur capitulum *Qui autem prospexerit,* celebratur missa sicut in die precedenti, (sed dicitur collecta *Deus qui peccantium,* secreta *Hec hostia,* postcommunio *Purifica*). Post missam inchoant tres, sicut in die precedenti, de secundo stallo letaniam, et interserunt versum de sancto, sicut in die precedenti; letania *Aufer a nobis,* qui versus continue replicatur a choro, et postea subjungunt illi tres : *Exaudi,* et chorus respondet *Miserere,* et sic post versum *Exaudi* replicat chorus alternatim ℣ *Aufer* et ℣ *Miserere.* Finito

a. Sed cantatur letania a pueris in cantu isto :

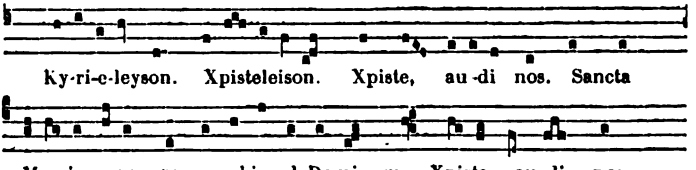

Et nota quod die ista et die sequenti cantantur ant. *Exurge,* ant. *In nomine,* ant. *Surgite,* ant. *Cum jocunditate,* ant. *De Jherusalem,* et post eas cantantur ille que sequuntur ultimo dictam in die precedenti.

versu de sancto, revertitur processio sic cantando, et terminatur ubi et die precedenti.

Ad IX, capit. *Si quis autem putat* vel capit. *Religio munda.*

Ad vesperas, capitulum et oratio de dominica.

Feria IIII. Ps. *Dixit insipiens,* ps. *Exaudi Deus orationem meam et ne,* ps. *Miserere mei Deus quoniam conculcavit.* Lectiones de sermone ex Commentario beati Augustini super evangelium beati Johannis quod incipit *Sullevatis Jhesus oculis,* (si dies ista sit vacua).

In laudibus, capit. *Multitudinis autem.* Ant. *Clarifica me,* ps. *Benedictus.* Oratio *Presta quesumus omnipotens Pater,* que etiam dicitur ad III, VI, IX et vesperas. Cetera non mutantur ad matutinas istas.

Ad III, capitulum *Multitudinis.*

Post III cantatur missa de dominica cum diacono et subdiacono, ordinata tamen sine festo. Qua cantata, fit processio ad Sanctum Vigorem magnum, sicut in diebus precedentibus [a], nisi cantata VI, ad quam dicitur capitulum *Virtute magna.* Cantatur et missa diacono et subdiacono sacris vestibus cum dalmatica et tunica adornatis, scilicet de ornamentis monachorum. Officium ad missam *Omnes gentes.* Oratio *Presta quesumus;* non fit memoria de Resurrectione, sed de sancto et de omnibus sanctis tantum. Epistola *Multitudinis. Alleluia* ℣ *Omnes gentes.* Evangelium *Sullevatis Jhesus.* Offertorium *Viri Galilei.* Secreta *Sacrificium.* Communio *Pater cum essem.* Postcommunio *Tribue quesumus.* Post missam cantatur a tribus de stallo altiori [*v°*] *Kyrie eleison Ardua spes,* et repetit chorus versum istum post unumquemque aliorum, et sicut in aliis interseritur versus de sancto. Cum autem in redeundo defecerit letania, cantatur ascendendo ad ecclesiam ℟ *Felix namque.* Reversa processione, cantatur IX, ad quam dicitur capit. *Quotquot autem.*

Ad vesperas, festum duplex cum quatuor capis de stallo altiori. Cantatur et legitur sicut in die Pasche. Ant. *Alleluia,* ps. *Nisi Dominus* etc. et alii psalmi et antiphone feriales hujus temporis. Capit. *Primum quidem.* ℟ *Omnis pulchritudo.* Hynnus *Eterne rex,* cujus versus *Tu esto* dicitur usque ad Penthecosten in unoquoque hynno, qui est ejusdem metri, ante ℣ *Gloria tibi Domine qui scandis,*

a. Sed cantatur letania a pueris in cantu isto :

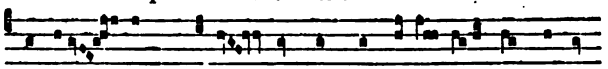

Ky-ri-e—leyson. Xpis-teleyson. Sancta Maria, ora pro nobis.

qui etiam versus similiter dicitur. ℣ *Ascendens Xpistus.* Ant. *Pater manifestavi,* ps. *Magnificat.* Oratio *Presta quesumus omnipotens Pater;* et dicuntur omnia [a] sicut in vigilia Natalis Domini, et similiter in omni consimili festo.

Completorium, ut in dominicis supra ad primas vesperas, sed super psalmum *Nunc dimittis* dicitur ant. *Alleluia Ascendens,* ps. *Nunc dimittis.*

Invitatorium *Alleluia Xpistum ascendentem,* ps. *Venite,* cujus cantus finis variatur in fine cujuslibet versus alternatim sic :

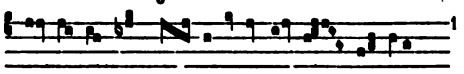

Ju-bi-le-mus e—i, Ipse cons——pi-cit.

Et hoc tantum die ista et die Penthecostes ; per octabas vero utriusque festi cantatur totus in cantu primi versus. Hynnus *Tu ipse.* Ant. *Elevata est,* ps. *Domine Dominus noster ;* ant. *Dominus in templo,* ps. *In Domino ;* ant. *A summo celo,* ps. *Celi enarrant.* ℣ *Ascendens.* Lectiones de expositione evangelii [b] *Recumbentibus undecim discipuli[s]* quam facit beatus Gregorius. ℟ *Post passionem* [c], ℟ *Omnis pulchritudo,* ℟ *Non relinquam ;* responsoria subnotata cum predictis secundo et tercio tantum dicuntur per octabas et, cum opus fuerit, repetuntur : ℟ *Non conturbetur,* ℟ *Ponis,* ℟ *Exaltate,* ℟ *Tempus est,* ℟ item *Non conturbetur,* ℟ *Ascendit,* ℟ *Ego rogabo,* ℟ *Ascendens.*

℣ ante laudes *Ascendit Deus in jubilo.* In laudibus, ant. *Viri Galilei,* ant. *Cumque,* ant. *Elevatis,* ant. *Ex(l)altate,* ant. *Videntibus.* Capit. *Primum quidem.* Hynnus *Jhesu nostra redemptio,* et nota quod in omni festo duplici sanctorum cantatur hynnus *Jam lucis* in cantu qui cantatur die ista super hynnum istum, et similiter hynnus ad laudes, si metrum patiatur. ℣ *Elevata est.* Ant. *Ascendo,* ps. *Benedictus.* Oratio *Concede quesumus.*

Ad primam cantatur hynnus in cantu hynni *Jhesu nostra;* per octabas vero cantatur in cantu hynni *Eterne rex.* Antiphone non mutantur ad primam, III, VI, IX.

[*76*] Ad III, capit. *Primum quidem.* ℟ *Ascendens Xpistus,* ℣ *Ascendit Deus in jubilo.* Oratio *Concede,* que similiter dicitur ad VI et IX.

Post terciam fit processio quanto potest celebrior fieri cum capsis, vexillis et omnibus ecclesie capis, et vadit per claustrum et

a. Eque sollenniter. — *b.* Beati Marci quod incipit. — *c. Note margin. (XVIe s.) :* Primum ℟ dicitur a duobus archicoris minoris (*lire* minoribus), 2 a 2 canonicis, 3 a 2bus archicoris majoribus.

1. *Portée musicale composée de cinq lignes.*

domum episcopi circa ecclesiam usque ad portas majores, cantando ℟ *Post passionem* et ℟ *Omnis* cum suis versibus et *Gloria Patri*, et dum intrat dictas portas ℟ *Non relinquam*, cujus versus cantatur in medio a quatuor personis. Deinde subjungit episcopus versiculum *Ascendit Deus in jubilatione* et orationem *Concede* cum *Benedicamus Domino*. Redeundo in chorum cantatur ant. *O Rex glorie* [a].

Ad missam, officium *Viri Galilei. Kyrie Rex* [*genitor*] :

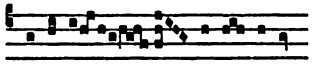

Ky-rie e—le-i-son.

Gloria (chant de la p. 62). Oratio *Concede*. Epistola *Primum quidem*. *Alleluia* ℣ *Ascendit* cantatur ab archichoris ; *Alleluia* ℣ *Ascendens* cantatur a quatuor personis. Sequentia *Rex omnipotens*. Ante evangelium ant. *O rex glorie*. Evangelium *Recumbentibus*. Offertorium *Ascendit*. Secreta *Suscipe*. Prefatio *Qui post resurrectionem*, que dicitur per totas octabas, et similiter sequens *Communicantes* [b]. *Sanctus (et) Agnus (chants de la p. 76)*. Communio *Psallite*. Postcommunio *Presta quesumus*.

Ad VI, capit. *Convescens precepit eis*. ℟ *Ascendit Deus*, ℣ *Ascendo ad Patrem meum*.

Ad IX, capit. *(Johannes quidem bapt.)* [*Cumque intuerentur*]. ℟ *Ascendo ad Patrem meum*, ℣ *Elevata est*.

Ad vesperas, psalmi de Natali, antiphone de laudibus, sed quarta dicitur ant. *R*[*o*]*gabo*. [Capit.] *Primum quidem*. ℟ *Non relinquam*. Hynnus *Eterne*. ℣ *Ascendens*. Ant. *O rex* [c]. Oratio *Concede*. Completorium ut supra.

Feria VI. Si festum sine festo evenerit infra octabas istas, nichil fiet de eo nisi memoria ad missam diei illius in qua continget festum illud.

Invitatorium, hynnus, ℣ sicut in die Ascensionis, et sic per octabas que fiunt cum festo simplici. Ant. *Exaltare*, ps. *Domine in virtute ;* ant. *Exaltabo te*, ps. ipsum ; ant. *Ascendit Deus*, ps. *Omnes gentes*. Hac die inchoantur Actus apostolorum et legitur de eis continue singulis noctibus ad matutinas, cum fit de octabis, usque ad vigiliam Penthecostes, excepta die dominica et in octabis. ℟ *Non conturbetur* et alia ut supradictum est.

In laudibus, ant. *Viri Galilei* sola, et sic per octabas, cum fit de eis, exceptis dominica infra et die octava, in quibus omnes dicuntur.

a. Quam incipit episcopus ex precepto cantoris. — *b*. Item eadem prefatio dicitur in crastino octabarum, si fiat cum festo. — *c*. Ps. *Magnificat*.

Capitulum, hynnus, ℣, ut prius, et sic per octabas. In evangelio autem dicitur ant. *Sic veniet,* ps. *Benedictus.* Oratio *Concede.* Non fit memoria [*v°*] usque post octabas; si vero fiat de sanctis, fit memoria de octabis [a].

Hore, missa, vespere, completorium, ut supra, sed non dicitur *Credo* ad missam [b] usque ad diem octavam [c], et nunquam dicitur ℟ ad vesperas ; in evangelio etiam ad vesperas dicitur ant. *Nisi ego,* ps. *Magnificat.* Antiphone subnotate dicuntur per octabas super psalmos *Magnificat* et *Benedictus,* et cum opus fuerit, repetuntur cum illis duabus que dicuntur die ista, ant. *Dominus quidem,* ant. *Vado,* ant. *Illi autem,* ant. *Quasi in.*

Sabbato. Ad matutinas, ant. *Nimis exaltatus,* ps. *Dominus* [*regnavit*] *exultet;* ant. *Dominus in Syon,* ps. *Dominus regnavit irascantur;* ant. *Dominus in celo,* ps. *Benedic* 1. Cetera ut supradictum est. Nota : si festum sancti evenerit die ista vel precedenti, propter quod non possint die illa dici antiphone et psalmi nocturnales de octabis, dicentur cum primo continget fieri de ipsis octabis, ita tamen quod officium diei dominice non mutetur. Nota etiam quod iidem [psalmi et] antiphone (psalmi) et responsoria dicuntur secundum ordinem. Cetera non mutantur.

Dominica infra octabas. Ad primas vesperas, ant. *Viri Galilei* et alie sicut ad ultimas vesperas diei festi, ps. de Natali. Capitulum, hynnus, ℣ et antiphona super *Magnificat* sicut ad primas festi vesperas. Oratio *Concede.*

Completorium, ut supra.

Invitatorium etc. sicut in die Ascensionis. Lectiones de expositione evangelii [d] *Cum venerit Paraclitus,* quam facit venerabilis Beda, et pronuntiato cujus sit omelia, inchoatur expositio sic : *Libet nunc fratres* etc. ; principium vero ejusdem expositionis reservatur. In evangelio ant. *Cum venerit,* ps. *Benedictus.* Oratio *Omnipotens sempiterne Deus fac.*

Hore sicut in die Ascensionis per omnia.

Ad processionem cantatur ℟ *Non relinquam* cum suo versu, sequitur ℣ *Ascendit Deus* et oratio de Ascensione. In redeundo ant. (*O rex glorie* sine oratione) [de beata Virgine cum oratione].

Ad missam, officium *Exaudi. Kyrie eleison* sicut in dominicis cum

a. Item, si infra octabas fiat de sanctis, vel etiam in crastino octabarum, cum festo simplici, cantantur hymni ad vesperas et matutinas per totum in cantu hymni *Eterne rex,* si metrum patiatur. Si vero fiat festum duplex, cantatur hymnus ultimus matutinarum in cantu hymni *Jhesu nostra.* — *b.* Cum cantatur de octabis. — *c.* Nisi dominica infra. — *d.* Beati Johannis quod incipit.

dicitur matutina ; et similiter *Gloria in excelsis*. Oratio *Omnipotens ;* memoria de Ascensione et de beata Virgine. Epistola *Estote prudentes. Alleluia ℣ Dominus in Sinai, Alleluia ℣ Non vos relinquam.* Sequentia *Hec est dies*. Euvangelium *Cum venerit*. Offertorium *Lauda.* Secreta *Sacrificia*. Communio *Non vos*. Postcommunio *Repleti.*

Vespere sicut ultime diei festi, sed sine ℟ et dicitur super psalmum *Magnificat* ant. *Non vos*. Oratio *Concede.*

Completorium ut supra, et sic per totas octabas.

Si festum cum festo evenerit die ista, cantabitur missa diei istius alia die vacua infra octabas, et fiet de festo die ista.

Feria II. Ant. *Elevata est* sola, psalmi diei festi, et sic usque ad octabas. Laudes, hore, vespere, ut supra dictum est sexta feria [a], et similiter sequenti feria III.

In octabis Ascensionis. Nota : Si festum (duplex) evenerit ea die [b] (fiet servitium diei octave [77] quarta feria precedenti sicut notatur subsequenter, hoc notato quod festum de quo fiet die ista) habebit primas vesperas et fiet memoria de octabis, (de quibus nichil fiet penitus die ista ; hynni tamen cantabuntur in cantu hynnorum Ascensionis, prout metrum sustinebit, et in casu isto non dicentur anno illo epistola et evangelium quarte ferie assignant [1]) [c].

Ad primas vesperas octabe, antiphone et psalmi sicut ad primas vesperas diei festi. Non dicitur ℟. Oratio *Concede*. Cetera omnia et ad completorium et ad matutinas sicut in die Ascensionis, exceptis lectionibus que sumuntur de sermone beati Gregorii qui incipit *Hoc nobis primum querendum*. In laudibus et ad horas, ut in prima die. Dicitur [d] *Credo* ad missam. Ad ultimas vesperas, sicut ad ultimas vesperas diei festi, sed non dicitur ℟ et dicitur hynnus *Jhesu nostra* et ℣ *Eleva[ta] est.*

Feria VI, fit sine festo. Invitatorium, ut in feriis ante Ascensionem. Hynnus *Tu Xpiste*. Ant. *Alleluia* I, ps. *Exultate Deo*, ps. *Deus stetit*, ps. *Deus quis similis*. ℣ *Ascendens*. Lectiones de Actibus apostolorum. ℟ de hystoria Ascensionis, ea scilicet que sequntur ultimo dicta ante diem octabarum.

In laudibus, ant. *Alleluia* II. Capitula de epistola dominice precedentis. Capit. *Estote prudentes*. Hynnus *Jhesu nostra redemptio* in cantu hynni *Jhesu quadragenarie*. ℣ *Elevata est*. Antiphona illa de Ascensione que sequitur ultimo dictam ante diem octabarum,

a. Precedente. — *b*. Differtur usque in crastinum, et si fuerit duplex. — *c*. Si vero fuerit simplex, non habebit primas vesperas, sed memoriam tantum. — *d*. Sequentia et.
1. *Lire* assignata.

ps. *Benedictus*. Oratio de dominica ; memoria de omnibus sanctis tantum, sicut in feriis ante Ascensionem.

Ad horas, antiphone, responsoria et ℣ sicut in Ascensione. Ad III, capit. *Estote ;* oratio de dominica.

Missa de dominica, sed dicitur epistola *Vidimus Jhesum Xpistum. Alleluia* ℣ *Dominus in Synai.* unum tantum, et cantatur ab unico puero. Evangelium *Si manseritis*. Cetera non mutantur.

Ad VI, capit. *Hospitales invicem estote.* Ad IX, capit. *Fratres si quis ministrat.* Si propter festum alicujus sancti quod evenerit forsitan die ista, non dicatur ista eadem die missa de dominica, legentur epistola et evangelium prenotata quarta feria precedenti, si fuerit vacua, alioquin alia die infra octabas, et tunc die qua cantabitur missa illa super ebdomadam et legetur epistola *Estote,* dicent ad horas capitula que ad horas diei istius scribuntur.

Ad vesperas, ant. et ps. sicut in consimili feria ante Ascensionem. Capit. *Estote.* Hynnus *Eterne.* (Ant.) [℣] *Ascendens.* Ant. *Vado parare* vel alia aliqua de illis que sequntur ultimo dictam, ps. *Magnificat.* Oratio de dominica ; memoria de omnibus sanctis tantum, et fit de eis sicut ante Ascensionem.

Completorium ut supra per octabas [a].

[℣°] In vigilia Penthecostes, fit sine festo. Invitatorium, hynnus, ant., ℣, sicut in die precedenti. Ps. *Cantate* II, ps. *Dominus regnavit irascantur*, ps. *Misericordiam.* Lectiones III de omelia venerabilis Bede presbiteri super evangelium beati Johannis quod incipit *Si diligitis me.* ℟ia de historia Ascensionis, illa scilicet que sequntur ultimo dicta.

℣ ante laudes, item in laudibus, ant., hynnus, ℣, sicut in die precedenti. Capit. *Factum est cum Apollo.* Ant. *Si diligitis,* ps. *Benedictus.* Oratio *Presta quesumus ;* nulla fit memoria.

Ad horas, ant., ℟, ℣, sicut in die precedenti. Ad III, capit. *Factum est;* oratio de vigilia ad omnes horas. Ad VI, capit. *Johannes baptizavit.*

Cantata hora sexta, procedat pontifex ad cathedram cum ministris rubeis indumentis desuper festive paratis, et sit idem ordo legentium et cantantium qui fuit in sabbato Pasche. Tunc legatur prima lectio *Templavit Deus Abraham,* quam non sequitur tractus, sed oratio *Deus qui in Abrae.* Lectio secunda *Scripsit Moyses,* tractus *Attende ;* sequitur oratio *Deus qui nobis.* Lectio III *Apprehendent,*

a. *Note en marge (XVIe s.) :* Feria VI^a fit de beata Virgine, nisi festum cum festo die evenerit ista.

tractus *Vinea*, oratio *Deus qui nos ad celebrandum*. Lectio III *Audi Israel*, quam non sequitur tractus, sed oratio *Deus incommutabilis ;* sequitur tractus *Sicut servus ;* sequitur alia oratio *Concede quesumus*, et post totum officium sicut in sabbato Pasche, et fiant omnia eque sollenniter [usque] ad missam.

Ad missam incipit cantor[a] sicut in eodem sabbato *(Kyrie[e]leison)*. Non fit autem cerei benedictio, sed fit sollennis aque benedictio. Duo canonici de secundo stallo regunt chorum. Cantatur *Gloria in excelsis*, et pulsantur tunc omnes campane sicut in predicto sabbato. Oratio *Presta quesumus*. Epistola [*Factum est*] *cum Apollo*. *Alleluia*, chorus non assurgit, ℣ *Confitemini ;* tractus *Laudate*. Evangelium *Si diligitis me*. Non dicitur *Credo in unum*. Offertorium *Emitte*. Secreta *Munera*. Prefatio *Qui ascendens*. *Sanctus (chant de la p. 146)*. *Agnus Dei (chant de la p. 67)*. Infra canonem *Communicantes et noctem sacratissimam, Hanc igitur oblationem*, que prefatio scilicet, *Communicantes* et *Hanc igitur* dicuntur in crastino et usque ad sequentem dominicam exclusive. Communio *Ultimo*. Postcommunio *Sancti Spiritus*.

Post missam cantatur IX, ad quam dicitur capitulum *Ingressus Paulus in sinagogas*.

Ad vesperas, festum duplex cum quatuor capis de stallo altiori. Pulsatur sicut in Nathali. Legitur et cantatur sicut in die Pasche. Ant. *Alleluia*, ps. *Benedictus* et alie antiphone et psalmi feriales de tempore paschali. Capit. *Dum cumplerentur*. ℟ *Repleti sunt*. Hynnus [*78*] *Beata nobis gaudia*, et cantatur in cantu hynni primarum vesperarum diei Natalis Domini ; cantus per ebdomadam :

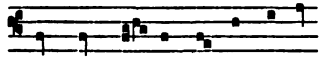

et in isto ultimo cantu cantantur semper hynni *Jam Xpistus* et hynni *Impleta*. ℣ *Repleti sunt omnes Spiritu Sancto*. Ant. *Si quis diligit me*, ps. *Magnificat*. Oratio *Presta quesumus*.

Completorium ut supra, sed super psalmum *Nunc dimittis* dicitur ant. *Alleluia Spiritus Pa[ra]clitus*, et similiter per octabas.

Invitatorium *Alleluia Spiritus Domini replevit*, ps. *Venite*. Hynnus

a. Capa serica tantum adornatus,

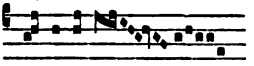

Gloria in excelsis (chant de la p. 62). — *b*. *D'abord* lumene.

Jam Xpistus, et nota quia in fine hujus hynni dicitur versus *Dudum sacrata* et postea sequitur ℣ *Sit laus Patri*, et similiter in fine cujuslibet hynni (dum metrum patiatur) usque ad primas vesperas sequentis dominice. Ant. *Factus est*, ps. *Magnus Dominus;* ant. *Confirma hoc*, ps. *Exurgat;* ant. *Emitte*, ps. *Benedic* II. ℣ *Repleti sunt.* Lectiones de expositione evangelii *Si quis diligit me*, quam facit beatus Gregorius. ℟ *Dum complerentur*, ℟ *Repleti*, ℟ *Loquebantur.* Responsoria que sequntur, scilicet ℟ *Jam non dicam*, ℟ *Disciplinam*, ℟ *Spiritus Sanctus*, ℟ *Apparuerunt*, ℟ *Advenit*, ℟ *Spiritus sanctus*, ℟ *Non vos me*, cum secundo et tercio diei istius dicuntur secundum ordinem per ebdomadam, primo nunquam repetito nisi in sabbato.

Ante laudes ℣ *Loquebantur.* In laudibus, ant. *Dum complerentur*, ant. *Spiritus Domini*, ant. *Repleti sunt*, ant. *Fontes*, ant., *Loquebantur.* Capit. *Dum complerentur.* Hynnus *Impleta.* ℣ *Emitte Spiritum.* Ant. *Accipite*, ps. *Benedictus.* Oratio *Deus qui hodierna die corda.*

Ad primam cantatur hynnus in cantu hynni *Jhesu nostra;* per octabas vero cantatur in cantu hynni *Impleta.*

Ad III diei istius tantum cantatur hynnus *Veni creator Spiritus* sic : dicto *Deus in adjutorium* etc., astantibus ante altare pontifice cum mitra, baculo, cerothecis, anulo et capa serica, et sex sacerdotibus de stallo altiori, tribus a dextris ipsius pontificis et tribus a sinistris, omnibus in capis sericis, habente in manu unoquoque turibulum cum igne et inscenso, dictum hynnum incipit flectendo genua, alta voce, omnibus similiter genua flectentibus; excipitur a choro dictus hynnus, et totus cantatur ab ambobus choris insimul, et quamdiu cantatur, non cessat pontifex inscensare altare cum sex sacerdotibus supradictis. Ant. *Alleluia* sicut supra. Capit. *Dum complerentur.* ℟ *Repleti sunt*, ℣ *Loquebantur.* Oratio *Deus qui hodierna*, que dicitur et ad [*v°*] VI et IX.

Non fit aqua benedicta nec aspergitur sollenniter. Eundo ad processionem cantantur ℟ *Dum complerentur* cum suo versu, ℟ *Repleti sunt* cum suo versu, in statione ℟ *Loquebantur*, cujus versus cantatur a quatuor personis ; sequitur versus *Loquebantur* et oratio *Deus qui hodierna.* In redeundo cantatur ant. *Hodie completi sunt.*

Ad missam, officium *Spiritus Domini. Kyrie Fons bonitatis. Gloria in excelsis (chant de la p. 62).* Oratio *Deus qui hodierna.* Epistola *Dum complerentur. Alleluia* ℣ *Spiritus Sanctus* cantatur ab archichoris ; *Alleluia* ℣ *Paraclitus* cantatur a quatuor personis. Sequentia *Sancti Spiritus adsit*, que quamdiu cantatur, mittuntur ab alto per ministros custodis in choro et in navi ecclesie flores septem

varietatum redolentes, nebule etiam et ignis, que omnia tenetur custos de suo ministrare, quorum missio continuatur usquedum inchoetur antiphona ante evangelium, et similiter quamdiu cantatur hynnus *Veni creator Spiritus* ad sequentes hujus diei vesperas tantum. Ante evangelium ant. *Hodie completi.* Evangelium *Si quis diligit me.* Offertorium *Confirma.* Secreta *Munera.* Prefacio *Qui ascendens* [a]. *Communicantes et diem, Hanc igitur,* et sic usque ad sequentem dominicam exclusive. Communio *Factus est.* Postcommunio *(Spiritus Sanctus)* [*Sancti Spiritus*]. Ista postcommunio et secreta similiter diei istius dicuntur usque ad sequentem dominicam.

Ad VI, ant. ut supra *Alleluia.* Capit. *Factus est repente.* ℟ *Loquebantur,* ℣ *Emitte.*

Ad IX, ant. *Alleluia* ut supra. Capit. *Apparuerunt,* vel capit. *Facta autem hac noc(t)e*[1]. ℟ *Emitte,* ℣ *Spiritus Domini.*

Ad vesperas, psalmi de die, antiphone de laudibus, sed quarta ant. dicitur *Hii qui linguis.* Capit. *Dum complerentur.* ℟ *Loquebantur.* Hynnus *Veni creator,* qui et hynnus *Beata nobis* dicuntur alternatim ad vesperas per octabas. ℣ *Repleti sunt.* Ant. *Hodie,* ps. *Magnificat.* Oratio *Deus qui hodierna.* Hoc modo dicuntur vespere (per ebdomadam) [b], sed sine ℟io, nec post quartam feriam neumatizantur quatuor prime antiphone, et excepta antiphona super psalmum *Magnificat.* Ad istas etiam vesperas tantum dicitur *Benedicamus* quod incipit *Amor Patris et Filii,* et cantatur in turba in medio chori, presente cantore [2] insigniis suis.

Completorium, ut supra, sed loco hynni incipit cantor sequentiam *Alma chorus Domini,* que et sequentia *Laudes Deo devotas* dicuntur alternatim ad completorium per ebdomadam, cantore semper inchoante. Octabe festi istius fiunt sicut octabe Pasche.

Feria II et aliis per ebdomadam, invitatorium, hynnus, ℣, ut in die precedenti. Ant. *Factus est* sola usque in diem sabbati super psalmos diei precedentis. [*79*] Lectiones de sermone super evangelium beati Johannis quod incipit *Sic(ut) Deus (et) dilexit mundum,* quem facit beatus Augustinus.

℣ ante laudes ut supra, et sic per ebdomadam. In laudibus, ant. *Dum complerentur* sola, et sic usque ad sabbatum ; et similiter capitulum, scilicet *Factus est,* et hynnus *Impleta,* et ℣ *Emitte.* Ant.

a. Sanctus (et) *Agnus (chants de la p. 63) ; portée musicale de 3 lignes.* — *b.* Octabarum que sunt duplices.

1. *Lire* voce. — 2. *Sous-entendu* in ou cum.

Sic(ut) Deus, ps. *Benedictus*. Oratio *Deus qui apostolis*, que dicitur ad missam et ad vesperas tantum.

Hore sicut in die precedenti, sed ad III dicitur hynnus *Nunc Sancte*, et sic per octabas.

Ad missam, officium *Cibavit. Kyrie eleison (chant de la p. 57). Gloria in (chant de la p. 148)*. Oratio *Deus qui apostolis*. Epistola *Apperiens Petrus os suum. Alleluia* cantatur sicut infra octabas Pasche : *Alleluia ℣ Emitte* cantatur primum singulis diebus per octabas ; *Alleluia ℣ Loquebantur*. Sequentia *Eya musa*. Euvangelium *Sic(ut) Deus dilexit mundum. Credo* dicitur per totas octabas. Offertorium *Intonuit. Sanctus, Agnus Dei (chants de la p. 67)*. Communio *Spiritus sanctus*. Postcommunio *(Adesto) Sancti Spiritus*.

Ad vesperas, ant. et ps. sicut in die precedenti, et sic per octabas ; capitulum similiter. Ant. super ps. *Magnificat Non enim misit*, ps. *Magnificat*.

Feria III. Lectiones de sermone super evangelium beati Johannis quod incipit *Amen amen dico vobis Qui non intrat*, quem facit beatus Augustinus. In euvangelio ant. *Amen amen*, ps. *Benedictus*. Oratio dicenda sicut dictum est de [1] inmediate precedenti, et similiter intellige de aliis [2] per ebdomadam, oratio *Adsit nobis*. Ad missam, officium *Accipite. Kyrie eleison, Gloria in excelsis (chants de la p. 66)*. Oratio *Assit* [3]. Epistola *Cum audissent apostoli*. Secundum *Alleluia ℣ Spiritus Domini*. Sequentia *Alma chorus*. Evangelium *Amen amen dico vobis Qui non intrat*. Offertorium *Portas celi. Sanctus, Agnus Dei (chants de la p. 60)*. Conmunio *Spiritus qui a Patre*.

Ad vesperas, ant. super *Magnificat Ego sum hostium*, ps. *Magnificat*.

Feria IIII. Lectiones de sermone super evangelium beati Johannis quod incipit *Nemo potest venire ad me nisi Pater qui misit me*, etc., quem facit beatus Augustinus. Ant. *Amen amen*, ps. *Benedictus*. Oratio *Mentes nostras*. Ad missam, officium *Deus dum egredereris*. (Oratio *Omnipotens et misericors*) [a]. *Kyrie eleison (chant de la p. 144). Gloria in (chant de la p. 74)*. Lectio *Dixit Salom filiis Israel Diligite justiciam* legitur a canonico de secundo stallo [b]. Sequitur *Alleluia ℣ Emitte*, deinde oratio *(Mentes nostras)* [c]. Epistola *Stans Petrus.* [d] *℣ Veni sancte Spiritus*. Sequentia *Laudes Deo*. Evangelium *Nemo potest venire*. Offertorium *Meditabor. Sanctus (chant de la p. 146). Agnus Dei (chant de la p. 67)*. Communio *Pacem meam*. Ad vesperas, ant. *Ego sum panis*, ps. *Magnificat*.

a. Oratio *Mentes nostras*. — *b.* In choro. — *c. Presta quesumus Domine*. — *d. Alleluia*.
1. *Sous-entendu* die. — 2. *Sous-entendu* orationibus. — 3. *Lire* Adsit.

Feria V. Lectiones de sermone super evangelium beati Luce quod incipit *Convocatis Jhesus*, quem facit venerabilis Beda. Ant. *Convocatis Jhesus*, ps. *Benedictus*. [v°] Oratio *Presta quesumus omnipotens Deus*. Ad missam, officium *Spiritus Domini replevit. Kyrie eleison* (*chant de la p. 145*). *Gloria* (*chant de la p. 146*). Oratio *Presta quesumus*. Epistola *Philippus descende*[*n*]*s*. Secundum *Alleluia* ℣ *Paraclitus*. Sequentia (*Alma chorus*) [a]. Evangelium *Convocatis Jhesus*. Offertorium *Confirma. Sanctus* (*chant de la p. 30*). *Agnus Dei* (*chant de la p. 31*). Communio *Factus est*. Ad vesperas, ant. *Egressi*, ps. *Magnificat*.

Feria VI. Lectiones de sermone super evangelium beati Luce quod incipit *Factum est in una dierum et Jhesus sedebat docens*, quem facit venerabilis Beda. Ant. *Factum est*, ps. *Benedictus*. Oratio *Da quesumus Ecclesie*. Ad missam, officium *Repleatur. Kyrie eleison* (*chant de la p. 137*). *Gloria* (*chant de la p. 66*) [b]. Epistola *Aperiens Petrus*. Secundum *Alleluia* ℣ *Repleti sunt*. Sequentia *Laudes Deo*. Evangelium *Factum est in una dierum*. Offertorium *Lauda anima. Sanctus, Agnus* (*chants de la p. 60*). Communio *Spiritus ubi*. Ad vesperas, ant. *Tulit ergo*, ps. *Magnificat*.

Sabbato. Invitatorium, hynnus, antiphone, III psalmi, ℣, sicut in die Penthecostes. Lectiones de sermone super evangelium beati Luce quod incipit *Surgens Jhesus de synagoga*, quem facit venerabilis Beda. ℟ *Dum complerentur*, ℟ *Repleti sunt*, ℟ *Loquebantur*. In laudibus, antiphone quinque que in prima die ; alia ut supra, sed ant. *Exibant* dicitur super ps. *Benedictus ;* oratio *Mentibus nostris*. Hore ut supra. Ad missam, officium *Karitas Dei. Kyrie eleison, Gloria* (*chants de la p. 74*). Sequitur *Oremus* sine *Dominus vobiscum*, et sic ante ceteras sequentes orationes, preterquam ante orationem que precedit epistolam. Oratio *Mentibus*, lectio I *Effundam de spiritu ;* omnia *Alleluia* cantantur a binis [c], nec reincipiuntur preter ultimum tantum ; *Alleluia* ℣ *Emitte*. Oratio *Illo nos*, lectio II *Cum ingressi, Alleluia* ℣ *Spiritus sanctus*. Oratio *Deus qui ob* [1] *animarum*, lectio III *Audi Israel, Alleluia* ℣ *Paraclitus*. Oratio *Presta quesumus omnipotens Deus ut salutaribus*, lectio IIII *Si in preceptis, Alleluia* ℣ *Spiritus Domini*. Oratio *Presta quesumus omnipotens Deus sic nos*, lectio V *Angelus Domini*, que tota legitur nec cantatur in fine ℣ *Hynnum* sicut alias, sed sequitur *Alleluia* ℣ *Veni sancte Spiritus ;* quo cantato, tunc demum dicit sacerdos *Dominus vobiscum*. Sequitur

a. *Veni sancte Spiritus.* — *b.* Oratio *Da quesumus.* — *c.* In pulpito.
1. *Lire* ad.

oratio *Deus qui tribus*. Epistola *Convenit universa civitas*. *Alleluia* ℣ *Dum complerentur* [a]. Sequentia *Alma chorus*. Evangelium *Surgens Jhesus de synagoga*. Offertorium *Domine Deus*. *Sanctus* (*chant de la p. 146*). *Agnus Dei* (*chant de la p. 67*). Communio *Non vos relinquam*, etc.

In crastino fit de SANCTA TRINITATE, festum duplex cum quatuor capis [b].

Ad primas vesperas, ant. *Gloria tibi Trinitas*, vesperas [1] diei ; ant. *Laus et perhennis*, ant. *Gloria l*[*a*]*udis*, ant. *Laus Deo Patri*, ant. *Ex quo omnia*. Capit. *Gratia Domini nostri*. ℟ *Benedictus* [*80*] *Dominus*. Hynnus *Adesto sancta Trinitas*. ℣ *Verbo Domini celi*. Ant. *Gratias tibi Deus*, ps. *Magnificat*. Oratio *Omnipotens sempiterne*.

Ad completorium, ant. *Miserere* et cetera sicut in prima dominica Adventus.

Matutine dicuntur in occasu solis, et similiter in omni festo duplici usque ad Assumptionem beate Virginis, et intelligas inclusive. Invitatorium *Deum verum* ; psalmus, cujus cantus versuum (part) [c], et similiter in omnibus duplicibus festis sanctorum, ubi competit iste cantus. Hynnus *Adesto*. Ant. *Adesto*, ps. *Domine Dominus noster* ; ant. *Te unum*, ps. *Celi enarrant* ; ant. *Te semper*, ps. *Domini est terra*. ℣ *Benedictus Dominus Deus Israel*. Sex prime lectiones de concilio Toletano undecimo, que incipiunt *Confitemur et credimus*. ℟ *Benedicat nos* ; post unumquodque ℟ dicitur *Gloria Patri*, et resumuntur a capite III, VI et IX ; ℟ *Benedictus Deus*, ℟ *Quis Deus*. Ant. *Te invocamus*, ps. *Omnes gentes* ; ant. *Spes nostra*, ps. *Magnus Dominus* ; ant. *Libera nos*, ps. *Deus judicium*. ℣ *Benedictus es Domine in firmamento*. ℟ *Magnus Dominus*, ℟ *Gloria Patri*, ℟ *Honor virtus*. Ant. *Karitas pater est*, ps. *Cantate* I ; ant. *Verax est*, ps. *Dominus regnavit exultet* ; ant. *Una igitur*, ps. *Cantate* II. ℣ *Benedicamus Patrem et Filium*. Tres ultime lectiones de expositione evangelii

a. Cantatur a duobus canonicis de secundo stallo. — *b*. Et nota quia inscriptio tabule fit sicut in Natali, quantum ad prima tria et tria media responsoria ; septimum vero et octavum a canonicis de stallo et nonum a personis decantur (= decantantur). — *c*. Partim variatur hoc modo :

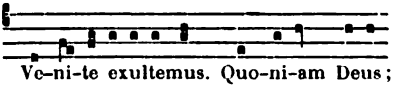

Ve-ni-te exultemus. Quo-ni-am Deus ;

et eodem modo variatur cantus super eumdem psalmum in festis similiter duplicibus, quando cantatur in cantu isto :

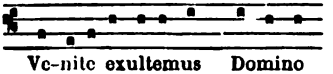

Ve-nite exultemus Domino

1. *Lire* psalmi vesperarum.

dominice infra octabas Ascensionis, scilicet *Cum venerit Paraclitus*, lectoque cujus sit omelia, sequitur prima pars illius expositionis que incipit *Ex multis sancti evangelii.* ℟ *Summe Trinit*[*at*]*is*, ℟ *Benedicamus Patrem*, ℟ *Te Deum.* Ad processionem dicitur ℟ *Tibi laus* et ad vesperas ℟ *Deum time.* ℣ *Benedicamus Patrem.*

In laudibus, ant. *O beata*, ℣ *Tibi laus ;* dicto ℣ *Gloria Patri* post psalmum, primo dicitur ℣ iste, deinde resumitur antiphona ; et sic semper cum dicitur versus post antiphonam. Ant. *O beata*, ℣ *Miserere.* Ant. *O vera*, ℣ *Tibi laux*[1]. Ant. *O vera*, ℣ *Miserere.* Ant. *Te jure*, ℣ *Tibi laus.* Capit. *Gratia Domini nostri.* Hynnus *O Pater sancte.* ℣ *Magnus Dominus et laudabilis.* Ant. *Benedicta sit*, ps. *Benedictus.* Oratio *Omnipotens sempiterne.*

Ad primam, ant. *Gratias tibi Deus.* Responsoria horarum alleluiantur in fine. Ad III, ant. *O beata* sine versu, et similiter dicitur ad VI ant. secunda de laudibus et ad IX tercia.

Ad terciam, capit. *Gratia Domini nostri*, ℟ *Hic est Deus Deus noster*, ℣ *Ipse reget nos*, oratio *Omnipotens ;* et similiter ad VI et IX.

Post III fit processio in navi ecclesie [per circatam], cantando ℟ *Tibi laus.* In statione ℟ *Summe Trinitatis*, cujus versus cantatur a quatuor de stallo altiori. Sequitur (ant. *Te invocamus*), [℣ *Benedicamus Patrem*] et oratio *Omnipotens.* In redeundo cantatur ℟ *Styrps*, nec sequitur oratio.

Ad missam, officium *Benedicta sit* [*v°*] *sancta Trinitas. Kyrie eleison (chant de la p. 57). Gloria (chant de la p. 62.)* Oratio *Omnipotens.* Epistola *Gratia Domini nostri Jhesu Xpisti.* In die, gradale *Laudate Dominum*, ℣ *Quoniam confirmata ;* aliis diebus, gradale *Benedictus es* [*a*], ℣ *Benedicite.* Item in die ista, *Alleluia* ℣ *Verbo Domini ;* aliis diebus *Alleluia* ℣ *Benedictus es* [*a*]. Sequentia *Benedicta sit.* Ante evangelium ant. *(Gratias tibi)* [*b*]. Evangelium *Cum venerit Paraclitus.* Offertorium *Benedictus sit Deus.* Secreta *Sanctifica.* (Communio). *Sanctus, Agnus Dei (chants de la p. 76).* [Communio] *Benedicimus.* Postcommunio *Proficiat.*

Ad VI, capit. *Tres sunt qui testimonium dant in celo ;* ℟ *Exaltate Dominum Deum nostrum*, ℣ *Laudate Dominum quoniam bonus Dominus.* Ad IX, capit. *Unus Dominus ;* ℟ *Laudate Dominum quoniam bonus Dominus*, ℣ *Confitemini Domino quoniam bonus.*

Ad vesperas, antiphone de laudibus sine versibus, psalmi de die. Capit. *Gratia Domini nostri.* ℟ *Deum time.* Hynnus *Adesto sancta*

a. D'abord est. — *b. Te Deum Patrem.*
1. *Lire* laus.

Trinitas. ℣ *Magnus Dominus et laudabilis.* Ant. *Te Deum,* ps. *Magnificat.* Oratio *Omnipotens.* Completorium ut supra.

Feria II et per totam ebdomadam dicuntur matutine et hore de sanctis, de proprietate scilicet, si proprietas affuerit, alioquin de communi plurimorum martir(i)um, et tunc dicitur oratio *Majestatem,* quam repperies in festo beatorum martirum Felicis et Adaucti, et dicitur eadem oratio nominibus propriis non expressis; et notandum quod si festum cum festo (simplici) evenerit in ebdomada Penthecostes, differtur usque in hanc diem. (Si vero festum illud duplex fuerit, usque in crastinum diei istius transferetur, cum aliter primas vesperas non habere(n)t. Si dies vacua fuerit, dicetur missa pro defunctis; alioquin in crastino celebrabitur pro eisdem). Bis autem ad minus in ebdomada ista cantabitur missa de Trinitate, et tunc legentur epistola *Vidi hostium* et evangelium *Erat homo,* primo, postea epistola *Si autem Xpistus* [a] *predicatur* et evangelium *Erat homo* repetitur [b].

Dominica prima post octabas Penthecostes. Si festum simplex cum festo tamen, vel festum duplex evenerit die ista vel in aliqua aliarum dominicarum in qua neccesse(est) sit inchoare hystoriam de temporali, differtur usque in crastinum. Item ad vesperas et ad horas dic sicut notatur in sabbato proximo post octabas Epyphanie; nota autem quia subnotate antiphone ad vesperas istas inchoande dicuntur sabbatis ad vesperas [super] psalmum *Magnificat,* vel ad memoriam de dominica, si non fiat festum duplex in crastino, usque ad kalendas augusti, sequensque hystoria in eodem tempore decantatur cum fit de temporali: omni enim sabbato in quo non fiunt vespere [*81*] de dominica, fit memoria de ipsa dominica, nisi, ut supra dictum est, festum duplex in crastino celebretur [c]: ant. *Loquere Domine,* ant. *Cognoverunt,* ant. *Prevaluit,* ant. *Quis enim,* ant. *Nonne iste est,* ant. *Iratus,* ant. *Rex autem,* ant. *Dixitque,* ant. *Saul et Jonatas,* ant. *Unxerunt;* sequens vero antiphona dicitur ad primas vesperas dominice in qua ultimo cantatur eadem hystoria [d], ant. *Montes Gelboe.* Oratio *Deus in te sperantium.*

Invitatorium *Laudemus Jhesum Xpistum,* ps. *Venite.* Hac die inchoatur Liber Regum et legitur de eo continue quamdiu cantatur sequens hystoria, exceptis tribus ultimis lectionibus dierum

a. D'abord episcopus. — *b.* Et licet fiant misse iste sine festo, non tamen fit prostratio ad illas. — *c.* In quo canonici deserviant, vel nisi sit in fine illius temporalis et deficiant antiphone de evangelio ad matutinas; tunc enim nulla fit memoria de dominica sabbato ad vesperas, nec in crastino ad matutinas nec ad vesperas. — *d.* Vel fit memoria de ipsa.

dominicarum, cum fit de tempore. ℟ *Deus omnium*, ℟ *Dominus qui eripuit me*, ℟ *Ego te tuli*, ℟ *Montes Gelboe*, ℟ *Exaudisti*, ℟ *Domine si conversus*. Tres ultime lectiones de omelia super evangelium beati Luce quod incipit *Homo quidam erat dives qui induebatur*, quam facit beatus Gregorius. ℟ *Auli Domine*, ℟ *Peccavi*, ℟ *Factum est*. Duo sequentia ℟ia dicuntur cum premissis per ebdomadam cum fit de tempore, primò tamen non repetito, ℟ *Recordare*, ℟ *Preparate* [a]. Cetera omnia, preter orationem et antiphonam super psalmum *Benedictus*, sicut in dominica proxima post octabas Epyphanie. Ant. super eundem psalmum *Benedictus Pater Abraham*, ps. *Benedictus*. Oratio *Deus in te sperantium*, que dicitur etiam ad missam, III, VI, IX et vesperas ultimas per totam ebdomadam, cum fit de temporali, et idem intellige de orationibus omnium dominicarum usque ad Adventum.

Ad processionem, eundo ad Sepulchrum ab altari Beati Petri cantatur ant. *Cum rex glorie;* ibidem versus *Surrexit Dominus de sepulchro*, oratio *Presta quesumus*, et sic in omni dominica, cum fit de matutina usque ad Adventum. Redeundo in medium ecclesie cantatur aliquod ℟ de Trinitate. Cetera sicut notatur in processione dominice prime post octabas Epiphanie.

Ad missam, officium *Domine in tua misericordia* [b]. (Prima memoria de sancto Spiritu, secunda de beata Virgine); et similiter in aliis dominicis et in festis simplicibus usque ad (Ad) Adventum [c]; (et si festum simplex, cum festo tamen, vel festum duplex evenerit die ista vel in aliqua aliarum dominicarum in qua neccesse sit inchoare historiam de temporali, differtur usque in crastinum). Epistola *Deus caritas est*. Gradale *Ego dixi*, ℣ *Beatus qui intelligit*. *Alleluia* [℣] *Deus judex*. Sequentia *Hec est dies*. Evangelium *Homo quidam erat dives*. Offertorium *Intende*. Secreta *Hostias nostras* [d]. Communio *Narrabo*. Postcommunio *Sanctis Domine*.

a. Hic nota quia si aliqua responsoria supersint in aliqua hystoria de temporali post nonum responsorium, dicentur primo cum primo continget fieri de dieta super ebdomadam, hoc attento si hystoria fuerit decantata dominica precedenti; si vero non fuerit decantata, primo dicetur super ebdomadam secundum ℟ ipsius hystorie cum subsequentibus. — *b. Kyrie eleison (chant de la p. 26). Gloria in excelsis (chant de la p. 90).* Cum officio isto non dicitur nisi unica collecta, unica epistola, unicum evangelium, unica secreta et unica postcommunio dominicales; et idem tene de officiis sequentis temporalis usque ad officium *Dicit Dominus* exclusive. Prima memoria de beata Virgine, secunda de reliquiis. Si vero festum sine festo evenerit die ista vel in aliqua aliarum dominicarum usque ad Adventum, fit prima memoria de sancto, secunda de beata Virgine. Sequitur: et similiter. — *c.* Item si festum duplex celebratum fuerit in sabbato, et in crastino necesse sit inchoare aliquam hystoriam de temporali, festum duplex habebit ultimas vesperas, et fiet memoria de hystoria inchoanda. Item si festum duplex evenerit secunda feria, non fiet memoria de dominica ad primas vesperas festi duplicis, licet in eadem dominica inchoata fuerit hystoria. — *d. Sanctus (chant de la p. 30). Agnus (chant de la p. 31),* qui dicuntur sub cantu isto dominicis diebus cum fit de dominica.

Cantatur missa sine festo de pace feria III, si sit vacua. [v^o] Officium *Da pacem.* Oratio *Deus a quo.* Epistola *Miserere nostri.* Gradale *Letatus sum. Alleluia* ℣ *Redemptionem.* Evangelium *Petite et accipietis.* Offertorium *Domine exaudi.* Secreta *Deus qui credentes.* Communio *Amen dico vobis.* Postcommunio *Deus auctor pacis.*

Feria V^a, si sit vacua, cantatur missa de sancto Spiritu sine festo. Officium *Spiritus Domini.* Oratio *Deus qui corda.* Epistola *Cum audissent.* Gradale *Beata gens,* ℣ *Verbo Domini. Alleluia* ℣ *Veni sancte Spiritus.* Evangelium *Si quis diligit me.* Offertorium *Confirma.* Secreta *Munera.* Communio *Factus est.* Postcommunio *Sancti Spiritus.*

Feria VI^a, si sit vacua, dicitur missa de feria vel de Cruce sine festo, sic. Officium *Nos autem.* Oratio *Deus qui unigeniti.* Epistola *Xpistus factus est.* Gradale ipsum [1], ℣ *Propter quod Deus. Alleluia* ℣ *Dulce lignum.* Evangelium *Sicut fulgur* extra Quadragesimam ; infra vero, cum dicitur secreto de cruce, dicitur evangelium *Ascendens Jhesus Jerosolimam.* Offertorium *Protege.* Secreta *Hec oblatio.* Communio *Per lignum.* Postcommunio *Adesto ;* et sic usque ad Adventum.

Item cum in dominica cantatur de sanctis, dicitur super ebdomadam missa de dominica, si temporis brevitas id exposcat [a].

Ad vesperas, super ps. *Magnificat* ant. *Fili recordare,* ps. *Magnificat.* Completorium sicut in Adventu usque ad ipsum Adventum, cum fit de temporali.

Feria IIII, epistola *Mortificate membra vestra;* evangelium *Nolite putare.*

Feria VI^a, epistola *Hec est annuntiatio :* evangelium *Impossibile est.*

Post hystoriam *Deus omnium* cantatur hystoria *In principio Deus,* que cantatur usque ad kalendas septembris et semper inchoatur prima dominica post dictas kalendas augusti, quia in kalendis illis fit duplex festum de sancto Exuperio. Si tamen dominica evenerit pridie kalendarum ipsius augusti, eadem dominica inchoatur dicta hystoria, quia in diebus precedentibus non potest inchoari propter duplices octabas beatorum martyrum Ravenni et Rasiphi. Item cum dominica evenerit pridie kalendarum augusti, sabbato dicuntur (ultime) [prime] vespere [b] (de dictis octabis) et fit memoria de (dominica) [octabis]. Item per tempus in quo cantatur eadem

a. Et quotiens sic cantatur missa de pace, sancto Spiritu vel de Cruce, fit prostratio ad eamdem missam. — *b.* De dominica ; pulsatur tamen et cantantur ℣ dupliciter.

1. *C'-à-d. dont l'incipit est le même que celui de l'épître* Xpistus factus est.

hystoria, dicuntur sabbatis ad vesperas super psalmum *Magnificat* antiphone subscripte, et dicuntur secundum ordinem : ant. *Omnis sapientia*, ant. *Sapientia edificavit sibi*, ant. *Sapientia clamitat*, ant. *Dominus possedit*. Invitatorium *Laudemus nomen Domini*. Hac die inchoatur liber (Sapientie) [a], et legitur de eo continue quamdiu cantatur hystoria ista, cum fit de temporali, exceptis tribus ultimis lectionibus in diebus [82] dominicis. ℟ *In principio Deus*, ℟ *Emitte Domine*, ℟ *Da michi Domine*, ℟ *Domine Pater*, ℟ *Girum celi*, ℟ *Inicium sapientie*, ℟ *Super salutem*, ℟ *Verbum iniqu[u]m*, ℟ *Aversio*. Responsoria que secuntur, dicuntur per ebdomadam cum premissis, primo non repetito, ℟ *Ne derelinquas*, ℟ *Que sunt in corde*, ℟ *Magna enim*.

Post istam hystoriam cantatur hystoria *Si bona*. Et sciendum quod si kalende septembris evenerint sabbato vel die dominica, hystoria ista inchoatur precedenti dominica propter tria festa contingua in principio septembris ; et similiter fiet si dicte kalende evenerint secunda, III vel (IIII) [VI] feria ; si vero qu(in)[ar]ta vel V[a] feria evenerint, sequenti dominica inchoabitur. (Item si sexta feria evenerint, celebrabitum [1] festum beati Renoberti secunda feria subsequenti, et tunc dominica carebit secundis vesperis propter duplex festum, sed fiet memoria de dominica). Item si dicte kalende evenerint secunda feria, festum beati Egydii habebit primas vesperas et fiet memoria de dominica. Item predicta hystoria cantatur usque ad medium septembris, et quamdiu cantatur, legitur continue de libro Job, cum fit de temporali, exceptis tribus ultimis lectionibus in diebus dominicis. Item tempore illo in quo cantatur hystoria ista, dicuntur sabbatis ad vesperas super psalmum *Magnificat* antiphone subnotate et dicuntur secundum ordinem : ant. *Cum audisset Job*, ant. *In omnibus*, ant. *Quare*. Invitatorium *Deus magnus*. ℟ *Si bona*, ℟ *Antequam*, ℟ *Ultinam*, ℟ *Quare*, ℟ *Indula est*, ℟ *Memento*, ℟ *Paucitas*, ℟ *Ne abscondas*, ℟ *Nocte os*. Sequens ℟ dicitur per ebdomadam cum prescriptis, cum fit de temporali, primo non repetito, ℟ *Nunquid Dominus*.

Post hystoriam *Si bona* cantatur hystoria *Peto*, que cantatur per unam tantum ebdomadam, et inchoatur in tercia dominica septembris. Si vero octabe Nativitatis beate Virginis, sive festum beati Mathei die dominica evenerint, super ebdomadam inchoabitur hystoria, et nichilominus dicitur ant. *Ingressus* super ps. *Magnifi-*

a. Jhesu filii Syrach, qui incipit *Omnis sapientia (c'-à-d. l'Ecclésiastique)*.
1. *Lire* celebrabitur.

cat ad ultimas vesperas diei illius, in crastino cujus debet inchoari hystoria ista ; et in crastino dicuntur ad matutinas tria prima responsoria ipsius hystorie tantum, et alia tria cum postea post continget fieri de dicta in eadem septimana. Invitatorium vero *Dominum qui fecit nos* non cantatur [r^o] in cantu notato super illud in ista hystoria, quando inchoatur hystoria super ebdomadam, sed in cantu suo feriali. Ad vesperas, [ant.] *Ingressus*, ps. *Magnificat*. Invitatorium *Dominum qui fecit*, ps. *Venite*. Legitur de libro Thobie quandiu cantatur hystoria ista, exceptis tribus ultimis lectionibus, si inchoetur in dominica [a]. ℟ *Peto*, ℟ *Omni tempore*, ℟ *Memor esto*, ℟ *Sufficiebat*, ℟ *Benedicite*, ℟ *Tempus est*, ℟ *Summe Trinitati*, ℟ *Benedicamus Patrem*, ℟ *Deum time*. Ista tria ultima responsoria que sunt de Trinitate non dicuntur super ebdomadam, sed sex prima tantum.

Post hystoriam *Peto Domine* cantatur [b] *Adonai Domine*, que inchoatur dominica post terciam ebdomadam septembris, et cantatur usque ad kalendas octobris [c]. Sabbato, ad vesperas ant. *Adonai Domine*, ps. *Magnificat*. Invitatorium *In manu tua*. Die qua inchoatur hystoria ista, inchoatur et liber Judith, et legitur de eo continue quamdiu cantatur hystoria eadem, exceptis tribus ultimis lectionibus dici dominice. ℟ *Adonai Domine*, ℟ *Tribulationes*, ℟ *Benedixit te*, ℟ *Nos alium*, ℟ *Recordare Domine*, ℟ *Dominator*, ℟ *Domine Deus*, ℟ *Vos qui*, ℟ *Laudate ;* et cum cantatur de hystoria super ebdomadam, non resumitur primum responsorium sed alia tantum.

Post hystoriam *Adonai Domine* cantatur hystoria *Aḍaperiat Dominus*, que cantatur a kalendis octobris usque ad kalendas novembris, et semper inchoatur dominica proxima post dictas kalendas octobris [d]. Ad vesperas, in sabbatis super psalmum *Magnificat* dicuntur antiphone subnotate : ant. *Adaperiat*, ant. *Tua est*, ant. *In hynnis*, ant. *Ornaverunt*. Invitatorium *Tu es rex*, ps. *Venite*. Die qua inchoatur hystoria ista, inchoatur et liber Machabeorum, et legitur de eo continue quamdiu cantatur hystoria ipsa, exceptis tribus ultimis lectionibus in diebus dominicis. ℟ *Adaperiat Dominus*, ℟ *Tua est*, ℟ *Refulsit sol*, ℟ *Impetum*, ℟ *Ornaverunt*, ℟ *In hynnis*, ℟ *Congregati sunt*, ℟ *Dixit Judas*, ℟ *Hic est fratrum*. Responsoria que secuntur, dicuntur per ebdomadam cum precedentibus,

a. Exceptis etiam quarta et sexta feriis et sabbato in jejunio IIII^{or} temporum. — *b*. Hystoria. — *c*. Et ultra etiam si festum beati Michaelis vel beati Jeronimi evenerit in dominica. — *d*. Nisi dicte kalende die dominica eveneri[n]t ; tunc enim inchoatur in dictis kalendis, et transfertur festum beati Jeronimi usque in crastinum.

cum fit de dieta, primo tamen non repetito, ℟ *Exaudiat*, ℟ *Tu Domine*, ℟ *Aperi*, ℟ *Dirumpam*.

Post hystoriam *Adaperiat* cantatur hystoria *Vidi Dominum*, a kalendis scilicet [*83*] novembris usque ad Adventum Domini ; et notandum quod si kalende heedem evenerint die dominica sive quinta feria, inchoatur eadem hystoria dominica subsequente ; quacumque vero alia die evenerint, inchoatur dominica precedenti. Ad vesperas, in sabbatis super psalmum *Magnificat* dicuntur antiphone subnotate, ant. *Vidi Dominum*, ant. *Aspice Domine*, ant. *Qui celorum*, ant. *Muro tuo*. Invitatorium *Salvatorem angelorum*, ps. *Venite*. Die qua inchoatur hystoria ista, inchoatur et liber Ezechielis prophete, et legitur de eo continue quamdiu cantatur hystoria ipsa, exceptis tribus ultimis lectionibus in diebus dominicis. ℟ *Vidi Dominum*, ℟ *Aspice Domine de sede*, ℟ *Aspice Domine quia*, ℟ *Super muros tuos Jerusalem*, ℟ *Muro tuo inexpugnabili*, ℟ *Sustinuimus pacem*, ℟ *Misit Dominus*, ℟ *Angustie*, ℟ *Laudabilis*. Responsoria que se(c)quntur, dicuntur cum prescriptis per ebdomadam, primo tamen non repetito : ℟ *Qui celorum*, ℟ *Civitatem*. In laudibus, ant. *Alleluia*, et similiter sequentibus dominicis ; psalmi *Dominus regnavit* et alii usque *Benedicite ;* prima dominica in qua cantatur hystoria ista, dicitur ant. *Tres in fornace* super dictum psalmum *Benedicite*, que antiphona inchoatur in stallo altiori, et sequens similiter, scilicet ant. *Alleluia* III, que cantatur super psalmum *Laudate Dominum de celis* dominica ista et (aliis) [a] usque ad Adventum, cum fit de temporali. Dominica II, ant. *Caminus*, ps. *Benedicite*. Dominica tercia, ant. *Video virum*, ps. *Benedicite*. Dominica IIII[a], ant. *Non cessabant*, ps. *Benedicite*.

Item dominica II[a] post octabas Penthecostes, oratio *Sancti nominis tui*. Tres ultime lectiones de omelia super evangelium beati Luce quod incipit *Homo quidam fecit cenam*, quam facit beatus Gregorius. Ant. *Homo quidam*, ps. *Benedictus*. Officium *Factus est*. Oratio *Sancti nominis*. Epistola *Nolite mirari*. Gradale *Ad Dominum*, ℣ *Domine libera*. (A') [b] ℣ *Diligam te*. Sequentia *Voce jubilantes*, que sequentia cum prenotata, scilicet *Hec est dies*, dicuntur alternatim dominicis diebus cum fit de temporali usque ad Adventum, et (similiter) si infra duplices octabas contingeret dicere missam de dominica [c]. Evangelium *Homo quidam fecit cenam*. Offertorium *Domine convertere*. Secreta *Oblatio nos*. *Sanctus (chant de la p. 30)*.

a. Sequentibus. — *b.* *Alleluia*. — *c.* Non diceretur sequentia.

Agnus Dei (chant de la p. 31)[1]. Communio *Cantabo Domino*. Postcommunio *Sumptis muneribus*.

Ad vesperas, ant. *Exi cito*, ps. *Magnificat*. Cetera omnia sicut dictum est in dominica [v°] precedenti.

Feria IIII[a], epistola *Ego in infirmitate;* evangelium *Cum venisset Jhesus*. Feria VI[a], epistola *Nos spiritum hujus*, evangelium *Confite(b)or tibi Pater*.

Dominica III[a]. Oratio *Deprecationem nostram*. Tres ultime lectiones de omelia super evangelium beati Luce quod incipit *Accesserunt ad Jhesum Publicani*, quam facit beatus Gregorius. Ant. *Quis ex vobis*, ps. *Benedictus*.

Officium *Respice in me*. Epistola *Humiliamini*. Gradale *Jacta cogitatum*, ℣ *Dum clamarem*. *Alleluia* ℣ *Domine in virtute*. Evangelium *Accesserunt ad Jhesum*. Offertorium *Sperent*. Secreta *Munera Domine*. *Sanctus*. *Agnus Dei*. Communio *Ego clamavi*. Postcommunio *Hec nos communio*.

Ad vesperas, ant. *Que mulier*, ps. *Magnificat*. Cetera omnia sicut prius.

Feria IIII[a], epistola *Omne quod facitis;* evangelium *Esto consentiens*. Feria VI[a], epistola *Credentes in Xpistum;* evangelium *Introivit Jhesus*.

Dominica IIII. Oratio *Protector*. Tres ultime lectiones de sermone ex commentario super evangelium beati Luce quod incipit *Estote misericordes*, quem facit venerabilis Beda. Ant. *Estote igitur*, ps. *Benedictus*.

Officium *Dominus illuminatio*. Epistola *Existimo enim*. Gradale *Propitius*, ℣ *Adjuva nos*. *Alleluia* ℣ *In te Domine*. Evangelium *Estote misericordes*. Offertorium *Illumina*. Secreta *Respice Domine*. *Sanctus*. *Agnus*. Communio *Dominus firmamentum*. Postcommunio *Sancta tua*.

Ad vesperas, ant. *Nolite judicare*, ps. *Magnificat*. Cetera sicut prius.

Feria IIII[a], epistola *Sicut per unius;* evangelium *Accesserunt quidam*. Feria VI[a], epistola *Nolite;* evangelium *Exurgens Jhesus*.

Dominica V[a]. Oratio *Da nobis quesumus*. Tres ultime lectiones de sermone ex commentario super evangelium beati Luce quod incipit *Cum turbe irruerent*, quem facit venerabilis Beda. Ant. *Preceptor*, ps. *Benedictus*.

Officium *Exaudi Domine*. Epistola *Omnes unanimes*. Gradale *Pro-*

1. *Le chant du* Sanctus *et de l'*Agnus Dei *étant le même pour tous les dimanches après la Pentecôte, nous avons jugé inutile de l'indiquer chaque fois.*

tector, ℣ *Domine Deus virtutum. Alleluia* ℣ *Omnes gentes.* Evangelium *Cum turbe.* Offertorium *Benedicam.* Secreta *Placationibus. Sanctus. Agnus Dei.* Communio *Unam petii.* Postcommunio *Misteria nos.*

Ad vesperas, ant. *Dixit autem Dominus Symoni,* ps. *Magnificat.* Cetera ut prius.

Feria IIII, epistola *Arbitramur justificari;* evangelium *Surgens Jhesus abiit in fines.* Feria VI^a^, epistola *Videte qualem karitatem;* evangelium *Cum videritis nubem.*

Dominica VI^a^. Oratio *Deus qui diligentibus te.* Tres ultime lectiones de omelia super evangelium beati Mathei quod incipit *Amen dico* [*84*] *vobis Nisi habundaverit,* que excerpta de diversis tractatoribus. Ant. *Audistis,* ps. *Benedictus.*

Officium *Dominus fortitudo.* Epistola *Quicumque baptizati.* Gradale *Convertere,* ℣ *Domine refugium. Alleluia* ℣ *Eripe me.* Evangelium *Amen dico vobis Nisi habundaverit.* Offertorium *Perfice gressus.* Secreta *Propitiare. Sanctus. Agnus Dei.* Communio *Circuibo.* Postcommunio *Quos celesti.*

Ad vesperas, ant. *Si offers,* ps. *Magnificat.* Cetera ut prius.

Feria IIII^a^, epistola *Habemus gratiam;* evangelium *Cum egressus esset.* Feria VI^a^, epistola *Non misit me;* evangelium *Cum venisset Jhesus in partes.*

Dominica VII^a^. Oratio *Deus virtu*[*tu*]*m.* Tres ultime lectiones de omelia super evangelium beati Marci quod incipit *Cum multa turba esset cum Jhesu,* quam facit venerabilis Beda. Ant. *Misereor,* ps. *Benedictus.*

Officium *Omnes gentes.* Epistola *Humanum dico.* Gradale *Venite filii,* ℣ *Accedite. Alleluia* ℣ *Te decet.* Evangelium *Cum turba.* Offertorium *Sicut in holocaustum.* Secreta *Propiciare. Sanctus. Agnus.* Communio *Inclina.* Postcommunio *Repleti.*

Ad vesperas, ant. *Jhesus accipiens,* ps. *Magnificat.* Cetera ut prius.

Feria IIII^a^, epistola *Nichil nunc dampnationis est;* evangelium *Accesserunt ad Jhesum Pharisei.* Feria VI^a^, epistola *Sapientia carnis inimica est Deo;* evangelium *Abiit Jhesus sabbato per sata.*

Dominica VIII^a^. Oratio *Deus cujus providentia.* Tres ultime lectiones de sermone ex commentario super evangelium beati Mathei quod incipit *Attendite a falsis prophetis,* quem facit venerabilis Beda. Ant. *Attendite,* ps. *Benedictus.*

Officium *Suscepimus.* Epistola *Debitores sumus non carni.* Gradale *Esto michi,* ℣ *Deus in te. Alleluia* ℣ *Attendite.* Evangelium *Attendite*

a falsis prophetis. Offertorium *Populum*. Secreta *Deus qui legalium*. *Sanctus*. *Agnus*. Communio *Gustate*. Postcommunio *Tua nos*.

Ad vesperas, ant. *Non omnis*, ps. *Magnificat*. Cetera ut prius.

Feria IIII[a], epistola *Nescitis quoniam templum Dei estis*: evangelium *Dicit Johannes ad Jhesum*. Feria VI[a], epistola *Non cesso gratias agere*; evangelium *Ve vobis Scribe*.

Dominica IX[a]. Oratio *Largire nobis*. Tres ultime lectiones de sermone ex commentario super evangelium beati Luce quod incipit *Homo quidam erat dives qui habebat villicum*, quem facit venerabilis Beda. Ant. *Dixit Dominus villico*, ps. *(Mag.) Benedictus*.

Officium *Ecce Deus*. Epistola *Non sumus concupiscentes malorum*. Gradale *Domine Dominus*, ℣ *Quoniam elevata est*. *Alleluia* ℣ *Exultate*. Evangelium *Homo quidam erat dives*. [*v*°] Offertorium *Justicie*. Secreta *Suscipe munera*. *Sanctus*. *Agnus Dei*. Communio *Primum querite*. Postcommunio *Sit nobis Domine*.

Ad vesperas, ant. *Quid faciam*, ps. *Magnificat*. Cetera ut prius.

Feria IIII[a], epistola *Non omnis caro eadem caro*; evangelium *Qui fidelis est*. Feria VI[a], epistola *Non regnet peccatum*; evangelium *Rogabat Jhesum quidam*.

Dominica X[a]. Oratio *Pateant aures*. Tres ultime lectiones de omelia super evangelium beati Luce quod incipit *Cum appropinquasset Dominus Jherusalem*, quam facit beatus Gregorius. Ant. *Videns Dominus*, ps. *Benedictus*.

Officium *Dum clamarem*. Epistola *Scitis quoniam cum gentes essetis*. Gradale *Custodi me*, ℣ *De vultu*. *Alleluia* ℣ *Domine Deus*. Evangelium *Cum appropinquasset*. Offertorium *Ad te Domine*. Secreta *Concede nobis*. *Sanctus*. *Agnus*. Communio *Acceptabis*. Postcommunio *Tui nobis*.

Ad vesperas, ant. *Scriptum est*, ps. *Magnificat*. Cetera ut prius.

Feria IIII, epistola *Scimus quoniam si terrestris*; evangelium *Cum videritis circondari*. Feria VI[a], epistola *Spe salvi facti sumus*; evangelium *Attendite vobis ne forte*.

Dominica XI[a]. Oratio *Deus qui omnipotentiam*. Tres ultime lectiones de sermone ex commentario super evangelium beati Luce quod incipit *Dixit Jhesus ad quosdam qui in se confidebant*, quem facit venerabilis Beda. Ant. *Stans a longe*, ps. *Benedictus*.

Officium *Deus in loco*. Epistola *Notum vobis facio evangelium*. Gradale *In Deo speravit*, ℣ *Ad te Domine clamavi*. *Alleluia* ℣ *Domine refugium*. Evangelium *Dixit Jhesus ad quosdam*. Offertorium *Exaltabo te*. Secreta *Tibi Domine*. *Sanctus*. *Agnus Dei*. Communio *Honora Dominum*. Postcommunio *Quesumus Domine*.

Ad vesperas, ant. *Deus propitius*, ps. *Magnificat*. Cetera ut prius.

Feria IIII[a], epistola *Nolite jugum ducere cum infidelibus*; evangelium *Judex quidam erat in quadam*. Feria VI[a], epistola *Nescitis quoniam corpora vestra membra Xpisti sunt*; evangelium *Omni cui multum datum est*.

Dominica XII[a]. Oratio *Omnipotens sempiterne Deus qui habundantia*. Tres ultime lectiones de omelia super evangelium beati (Mathei) [a] quod incipit *Exiens Jhesus de finibus Tyri*, quam facit venerabilis Beda. Ant. *Cum transisset*, ps. *Benedictus*.

Officium *Deus in adjutorium*. Epistola *Fiduciam talem habemus*. Gradale *Benedicam*, ℣ *In Domino*. *Alleluia* ℣ *Dominus regnavit decorem*. Evangelium *Exiens Jhesus*. Offertorium *Precatus est*. Secreta *Respice Domine*. *Sanctus*. *Agnus*. Communio *De fructu*. Postcommunio *Senciamus*.

Ant. ad vesperas *Quanto eis*, [*85*] ps. *Magnificat*. Cetera ut prius.

Feria IIII[a], epistola *Non vosmetipsos* [b] *predicamus*; evangelium *Transeunte Jhesu secuti sunt*. Feria VI[a], epistola *Quicumque injuriam facit*; evangelium *Cepit Jhesus exprobrare civita(s)tibus*.

Dominica XIII[a]. Oratio *Omnipotens et misericors Deus de cujus munere*. Tres ultime lectiones de sermone ex commentario super evangelium beati Luce quod incipit *Beati oculi qui vident que vos videtis*, quem facit venerabilis Beda. Ant. *Homo quidam descendebat*. ps. *Benedictus*.

Officium *Respice Domine*. Epistola *Abrahe dicte sunt*. Gradale *Respice*, ℣ *Exurge*. *Alleluia* ℣ *Venite exultemus*. Evangelium *Beati oculi*. Offertorium *In te speravi*. Secreta *Hostias quesumus*. *Sanctus*. *Agnus*. Communio *Panem de celo*. Postcommunio *Vivificet*.

Ad vesperas, ant. *Quis tibi videtur*, ps. *Magnificat*. Cetera ut prius.

Feria quarta, epistola *Mortificati estis*; evangelium *Exeuntes Pharisei*. Feria VI[a], epistola *Scimus quoniam lex*; evangelium *Ibat Jhesus per civitatem*.

Dominica XIIII[a]. Oratio *Omnipotens sempiterne Deus da nobis fidei*. Tres ultime lectiones de sermone ex commentario super evangelium quod incipit *Dum iret Jhesus in Jerusalem transibat*, quem facit venerabilis Beda. Ant. *Dum ingrederetur*, ps. *Benedictus*.

Officium *Protector*. Epistola *Spiritu ambulate*. Gradale *Bonum est*, ℣ *Ad annuntiandum*. *Alleluia* ℣ *Quoniam Deus*. Evangelium *Dum iret Jhesus*. Offertorium *Immittit*. Secreta *Propiciare Domine populo*.

a. Marci. — *b.* *Lire* nosmetipsos.

Sanctus. Agnus. Communio *Panis quem.* Postcommunio *Sumptis Domine.*

Ad vesperas, ant. *Nonne decem,* ps. *Magnificat.* Cetera ut prius.

Feria IIII[a], epistola *Scripsi vobis in epistola;* evangelium *Convenientes.* Feria VI[a], epistola *Auferte malum a vobismetipsis;* evangelium *Iter faciebat Jhesus.*

Dominica XV[a]. Oratio *Custodi quesumus Domine.* Tres ultime lectiones de sermone ex commentario super evangelium beati Mathei quod incipit *Nemo potest duobus,* quem facit venerabilis Beda. Ant. *Nolite solliciti,* ps. *Benedictus.*

Officium *Inclina Domine.* Epistola *Si vivimus spiritu.* Gradale *Bonum est confidere,* ℣ *Bonum est sperare. Alleluia* ℣ *Dominus regnavit exultet.* Evangelium *Nemo potest duobus dominis.* Offertorium *Expectans.* Secreta *Concede nobis*[1]. Communio *Qui manducat.* Postcommunio *Purificent.*

Ad vesperas, ant. *Querite primum,* ps. *Magnificat.* Cetera ut prius.

Feria IIII[a], epistola *Nescitis quia iniqui regnum Dei;* evangelium *Audistis* [v°] *quia dictum est antiquis.* Feria VI[a], epistola *Nichil intulimus in hunc mundum;* evangelium *Factum est in una dierum.*

Dominica XVI[a]. Oratio *Ecclesiam tuam.* Tres ultime lectiones de sermone ex commentario super evangelium beati Luce quod incipit *Ibat Jhesus in civitatem que vocatur Naym,* quem facit venerabilis Beda. Ant. *Accessit Jhesus,* ps. *Benedictus.*

Officium *Miserere michi.* Epistola *Obsecro vos ne deficiatis.* Gradale *Timebunt,* ℣ *Quoniam edificavit. Alleluia* ℣ *Jubilate Deo.* Evangelium *Ibat Jhesus.* Offertorium *Domine in auxilium.* Secreta *Tua nos. Sanctus. Agnus.* Communio *Domine memorabor.* Postcommunio *Mentes nostras.*

Ad vesperas, ant. *Accepit autem,* ps. *Magnificat.* Cetera ut prius.

Feria IIII[a], epistola *Videte ne quis vos decipi*[*a*]*t;* evangelium *Major inter natos.* Feria VI[a], epistola *Et si cognovimus secundum carnem;* evangelium *Venit Jhesus Bethsaidam.*

Dominica XVII. Oratio *Tua nos Domine.* Tres ultime lectiones de sermone ex commentario super evangelium beati Luce quod incipit *Cum intraret Jhesus in domum cujusdam principis Phariseorum,* quem facit venerabilis Beda. Ant. *Convocatus*[2], ps. *Benedictus.*

Officium *Justus es.* Epistola *Obsecro* [*vos*] *ego vinctus.* Gradale *Beata gens,* ℣ *Verbo Domini. Alleluia* ℣ *Confitemini Domino et invocate.* Evangelium *Cum intraret.* Offertorium *Oravi.* Secreta *Munda*

1. *La place du* Sanctus *et de l'*Agnus *est restée en blanc.* — 2. *Lire* Cum vocatus.

nos Domine. Sanctus. Agnus. Communio *Vovete.* Postcommunio *Purifica.*

Ad vesperas, ant. *Omnis qui se,* ps. *Magnificat.* Cetera ut prius.

Dominica XVIII[a]. Oratio *Da quesumus Domine populo tuo.* Tres ultime lectiones de omelia super evangelium beati Mathei quod incipit *Pharisei audientes,* que excerpta est de diversis tractatoribus. Ant. *Magister quod est,* ps. *Benedictus.*

Officium *Da pacem.* Epistola *Gratias ago Deo meo.* Gradale *Letatus sum,* ℣ *Fiat pax. Alleluia* ℣ *Paratum cor meum.* Evangelium *Pharisei audientes.* Offertorium *Sanctificavit.* Secreta *Majestatem. Sanctus. Agnus.* Communio *Tollite.* Postcommunio *Sanctificationibus.*

Ad vesperas, ant. *Quid vobis,* ps. *Magnificat.* Cetera ut prius.

Feria IIII, epistola *Rogo vos ut observ.* ; evangelium *Simile factum est regnum.* Feria VI[a], epistola *Non in sermone est* ; euvangelium *Simile est regnum celorum.*

Dominica XIX[a]. Oratio *Dirigat.* Tres ultime lectiones de omelia super evangelium beati Mathei quod incipit *Ascendens Jhesus in naviculam,* [*86*] quam facit beatus Johannes episcopus. Ant. *Tulit ergo,* ps. *Benedictus.*

Officium *Salus populi.* Epistola *Renovamini spiritu.* Gradale *Dirigatur,* ℣ *Elevatio. Alleluia* ℣ *Redemptionem.* Evangelium *Ascendens Jhesus in naviculam.* Offertorium *Si ambulem.* Secreta *Deus qui nos. Sanctus. Agnus.* Communio *Tu mandasti.* Postcommunio *Gratias tibi referimus.*

Ad vesperas, ant. *Videntes autem,* ps. *Magnificat.*

Feria IIII, epistola *State et tenete traditiones* ; evangelium *Edissere nobis.* Feria VI[a], epistola *Omnis anima potestatibus;* evangelium *Interrogatus Jhesus a discipulis.*

Dominica XX[a]. Oratio *Omnipotens et misericors Deus universa.* Tres ultime lectiones de omelia super evangelium beati Mathei quod incipit *Simile factum est regnum celorum homini regi qui fecit nuptias,* quam facit beatus Gregorius. Ant. *Dicite,* ps. *Benedictus.*

Officium *Omnia que fecisti.* Epistola *Videte quomodo caute.* Gradale *Oculi,* ℣ *Aperis. Alleluia* ℣ *Qui timent.* Evangelium *Simile est regnum celorum homini regi.* Offertorium *Super flumina.* Secreta *Hec munera. Sanctus. Agnus.* Communio *Memento.* Postcommunio *Tua nos.*

Ad vesperas, ant. *Dicite,* ps. *Magnificat.*

Feria IIII, epistola *Denuntiamus vobis* ; evangelium *Dixit Jhesus*

cuidam principi. Feria VI[a], epistola *Divitibus hujus seculi ;* evangelium *Beati eritis cum vos.*

Dominica XXI[a]. Oratio *La[r]gire quesumus Domine fidelibus.* Tres ultime lectiones de omelia super evangelium beati Johannis quod incipit *Erat quidam regulus,* quam facit beatus Gregorius. Ant. *Domine descende,* ps. *Benedictus.*

Officium *In voluntate.* Epistola *Confortamini in Domino.* Gradale *Domine refugium,* ℣ *Priusquam. Alleluia* ℣ *De profundis.* Evangelium *Erat quidam regulus.* Offertorium *Vir erat.* Secreta *Celestem nobis. Sanctus. Agnus.* Communio *In salutari.* Postcommunio *Ut sacris.*

Ad vesperas, ant. *Cognovit autem,* ps. *Magnificat.*

Feria IIII, epistola *Finis precepti est karitas ;* evangelium *Factum est ut intraret.* Feria VI[a], epistola *Seniorem ne increpa ;* evangelium *Cum venisset.*

Dominica XXII. Oratio *Familiam tuam.* Tres ultime lectiones de sermone ex commentario super evangelium beati Mathei quod incipit *Simile est regnum celorum homini regi qui voluit,* quem facit beatus Jeronimus. Ant. *Dixit autem,* ps. *Benedictus.*

Officium *Si iniquitates.* Epistola *Confidimus in Domino Jhesu.* Gradale *Ecce quam bonum,* ℣ *Sicut unguentum. Alleluia* ℣ *Qui sanat.* Evangelium *Simile est regnum celorum.* Offertorium *Recordare.* Secreta *Suscipe Domine. Sanctus. Agnus.* Communio *Dico vobis.* Postcommunio *Immor[v°]talitatis.*

Ad vesperas, ant. *Serve nequam,* ps. *Magnificat.*

Feria IIII, epistola *Obsecro primo omnium fieri ;* evangelium *Amen amen dico vobis quia quicumque.* Feria VI[a], epistola *Nolo vos orare ;* evangelium *Videte quid aud.*

Dominica [X]XIII[a]. Oratio *Deus refugium.* Tres ultime lectiones de omelia super evangelium beati Mathei quod incipit *Abeuntes Pharisei,* que excerpta est de diversis tractatoribus. Ant. *Magister scimus,* ps. *Benedictus.*

Officium *Dicit Dominus.* Epistola *Imitatores mei estote.* Gradale *Liberasti,* ℣ *In Deo. Alleluia* ℣ *Qui posuit.* Evangelium *Abeuntes Pharisei.* Offertorium *De profundis.* Secreta *Da quesumus omnipotens. Sanctus. Agnus.* Communio *Amen dico vobis.* Postcommunio *Sumpsimus Domine.*

Ad vesperas, ant. *Reddite,* ps. *Magnificat.*

Feria IIII[a], epistola *Spiritus manifeste dicit ;* evangelium *Cum venisset Jhesus.* Feria VI[a], epistola *Omnis disciplina ;* evangelium *Conve(rtimini)[nerunt] ad Jhesum.*

Dominica XXIIII[a]. Oratio *Excita Domine quesumus tuorum.* Tres ultime lectiones de sermone super evangelium beati Johannis quod incipit *Cum sullevasset,* quem facit beatus Augustinus. Ant. *Cum sullevasset,* ps. *Benedictus.*

Ad missam cantatur sicut in dominica precedenti. Epistola *Ecce dies veniunt.* Evangelium *Cum sullevasset.* Secreta *Propitius esto.* Postcommunio *Concede.*

Ad vesperas, ant. *Cum vidissent,* ps. *Magnifical.*

Feria, oratio *Excita Domine potentiam.* Officium *Dicit Dominus.* Epistola *Non cessamus.* Evangelium *Loquente Jhesu ad turbas ecce princeps.* Secreta *Sacrificium.* Postcommunio *Anime nostre.*

In jejunio quatuor temporum septembris.

Feria IIII, lectiones de sermone ex commentario super evangelium beati Marci quod incipit *Respondens unus de turba,* quem facit venerabilis Beda. Cantatur ad matutinas sicut in consimili feria precedenti, et similiter feria VI[a] sequentibus et sabbato. Oratio *Misericordie tue,* que dicitur et ad missam. Ad horas (at.) [a] et vesperas dicitur oratio de dominica ; et similiter intellige de orationibus sexte ferie et sabbati sequentium.

Officium *Exultate Deo.* Oratio *Misericordie.* Lectio *Ecce dies veniunt et comprehendet arator.* Gradale *Protector,* ℣ *Domine Deus virtutum.* Oratio *Presta quesumus Domine.* Epistola *Congregatus est omnis populus quasi vir unus.* Gradale *Quis sicut,* ℣ *Suscitans.* Evangelium *Respondens unus de turba.* Offertorium *Meditabor.* Secreta *Hec hostia.* Communio *Comedite.* Postcommunio *Sumentes Domine.*

Feria VI. Lectiones de omelia super evangelium beati Luce quod incipit *Rogabat Jhesum quidam Phariseus ut manducaret,* [*87*] quam facit beatus Gregorius ; et sic inchoatur die ista : *Quem fratres Phariseus de falsa justicia presumens.* Oratio *Presta quesumus omnipotens Deus.*

Officium *Letetur.* Epistola *Convertere Israel ad Dominum.* Gradale *Convertere.* ℣ *Domine refugium.* Evangelium *Rogabat Jhesum.* Offertorium *Benedic.* Secreta *Accepta tibi.* Conmunio *Aufer a me.* Postcommunio *Quesumus omnipotens.*

Sabbato. Lectiones de omelia super evangelium beati Luce quod incipit *Arborem fici habebat quidam,* quam facit beatus Gregorius. Oratio *Omnipotens sempiterne Deus.*

Officium *Venite adoremus.* Oratio *Omnipotens.* Lectio *Decimo die*

a. Autem.

mensis hujus. Gradale *Propitius*, ℣ *Adjuva nos*. Oratio *Da nobis*. Lectio *A quinto decimo*. Gradale *Protector*, ℣ *Domine Deus*. Oratio *Tuere quesumus*. Lectio *Domine Deus noster pasce*. Gradale *Ad Dominum*, ℣ *Domine libera*. Oratio *Presta quesumus*. Lectio *Sicut cogitavi ut affligerem*. Gradale *Domine refugium*, ℣ *Priusquam*. Oratio *Ut nobis*. Lectio *Angelus Domini*. Qua tota perlecta, surgens chorus cantando subjungit ℣ *Hymnum dicite*. Deinde tunc primo sacerdos convertens se ad plebem, dicit *Dominus vobiscum* et subjungit orationem *Deus qui tribus*. Epistola *Tabernaculum factum est*. Tractus *Laudate Dominum*. Evangelium *Arborem fici*. Offertorium *Domine Deus salutis*. Secreta *Concede quesumus*. Communio *Mense septimo*. Postcommunio *Perficiant*.

[v^o] In vigilia beati ANDREE apostoli dicuntur matutine de sancto SATURNINO martire sine festo. Legitur de omelia quam facit venerabilis Beda super evangelium vigilie, scilicet *Stabat Johannes*, quod facit beatus Johannes. Cantatur de communi unius martiris, in quo etiam sumuntur cetera omnia preter orationem.

Hic nota quia si in eadem septimana contingat fieri pluries de uno martire, confessore sive virgine, uno scilicet vel pluribus, sine festo, prima die dicuntur tria prima responsoria et alia sequentia diebus aliis secundum ordinem ; et idem intellige de antiphonis super ps. *Magnificat* et ps. *Benedictus*, quando in eadem septimana fit pluries sine festo de pluribus martiribus. Si (tamen) vigilia ista evenerit in Adventu, fiunt omnia de Adventu preter lectiones que fiunt de omelia evangelii predicti ; tunc autem non fit aliquid de sancto nisi memoria ad missam tantum. Et notandum quod in Adventu, Quadragesima usque ad Passionem et jejuniis quatuor temporum, non fit de aliquo sancto de quo consuetum sit fieri sine festo, nisi memoria ad missam tantum. Oratio de martire *Deus qui nos concedis*, que dicitur ad III, VI et IX extra predicta tempora. Sciendum autem quia si festum dicti apostoli evenerit in prima dominica Adventus, differtur usque in secundam feriam subsequentem, et in dominica ad ultimas vesperas fit memoria tantum de apostolo, et tunc dicitur oratio non de vigilia sed de die, scilicet *Majestatem ;* sabbato fit vero de sancto Saturnino, ut supradictum est, et legitur de omelia vigilie. Item quando festum ejusdem apostoli evenerit in dominica, festum beati Eligii differtur usque in terciam sequentem feriam. Si autem festum apostoli evenerit in sabbato ante Adventum, non habet secundas vesperas propter sequens duplex festum, sed fit memoria de ipso sicut in sequentibus diebus per octabas, excepta [a] die dominica [b] in qua nichil fit de ipso. Si autem secunda feria evenerit, nichil fit de martire nec de vigilia [c] ; (tantum) ad ultimas vesperas diei dominice dicitur ad memoriam de apostolo oratio de vigilia. Item si festum sine festo evenerit die illa ad quam transfertur festum cum festo (extra tempus paschale fiunt) [d], de festo sine festo (memoria ad primas vesperas) [e], laudes et missam tantum, et medie lectiones, ỷ et responsoria. Item per octabas fit de apostolo diebus tantum vacuis qui precedunt Adventum.

a. Prima. — *b.* Adventus. — *c.* Nisi memoria ad missam tantum, primo de vigilia, secundo de martire ; festum etiam apostoli non habet primas vesperas, sed fiunt de Adventu et memoria de apostolo. — *d.* Trium lectionum, nichil fit. — *e.* Nisi memoria ad missam tantum ; si vero festum quod transfertur fiat cum IX lectionibus, fiunt memorie ad primas vesperas.

Ad missam, officium *Dominus secus mare,* [*88*] ps. *Celi enarrant.* Oratio *Quesumus omnipotens.* Memoria de sancto Saturnino, oratio *Deus qui nos.* Epistola *Benedictio Domini.* Gradale *Nimis,* ℣ *Dinumerabo.* Evangelium *Stabat Johannes.* Offertorium *Gloria et honore.* Secreta *Sacrificandum ;* de sancto Saturnino secreta *Munera Domine.* Communio *Dicit Andreas.* Postcommunio *Perceptis ;* de sancto Saturnino postcommunio *Sanctificet nos.*

Ad nonam pulsatur cum duobus medionellis, et similiter in crastino (similiter etiam in omni festo consimili).

Ad vesperas, festum duplex cum duabus capis, et nota quia in omni festo duplici (sanctorum) [a] legitur et cantatur in suppelliciis [b]. Antiphone et psalmi de die : et similiter ad primas vesperas festi cujuslibet sancti vel sancte, unius vel plurimorum, non mutantur antiphone et psalmi feriales pro tempore (et similiter ad primas vesperas dominice infra quascumque octabas, cum fit in crastino de eisdem octabis) ; similiter etiam ad primas vesperas octave dici quarumcumque octabarum, cum in crastino fit de ipsis [c]. Ab hac autem regula excipe vesperas sanctorum de quibus fit a die Natalis Domini usque ad Epiphaniam [d]. Capitulum *Corde creditur.* ℟ *Homo Dei* cantatur ab archichoris, tercio sibi adjuncto, et similiter ad ultimas vesperas : et sic in omni duplici festo sanctorum cum duabus capis tantum. Hymni, versiculi de communi apostolorum. Ant. *Cum pervenisset,* ps. *Magnificat.* Oratio *Quesumus omnipotens Deus.* Si infra Adventum celebretur festum istud, fit memoria de ipso Adventu, et similiter ad matutinas, missam et ultimas vesperas ; similiter etiam fit memoria de Adventu, quotiens fit de sanctis infra ipsum Adventum.

a. Extra temporale Adventus et a LXX[a] usque ad Pascha. — *b.* Item nota quia in omni festo duplici cum duabus capis tantum, excepto temporali Adventus et temporali a LXX[a] usque ad Pascha, paratur altare textis tantum, excepto festo beati Regnoberti in maio, in quo apponitur capsa ejus, et excepto festo beati Vigoris, in quo paratur capsa majori. In festis autem duplicibus cum III[or] capis, quarum due sunt de secundo stallo, paratur textis et capsa beatorum Ravenni et Rasiphi, exceptis festivitatibus nativitatis beati Johannis et translatione beati Regnoberti, in quibus apponitur capsa ejusdem beati Regnoberti, et excepto festo beati Panthaleonis, in quo apponitur capsa ejus, et excepta Annuntiatione beate Virginis, in qua capsa non apponitur nisi post Pascha celebretur ; et quotiens paratur altare capsa majori, tenetur custos accendere II cereos in majoribus candelabris argenteis super altare ultra consuetum luminare, quod tenetur ipse alias ministrare. Item nonquam extrahuntur dicta candelabra argentea nisi extrahatur et major capsa. Item in omni festo cum III[or] capis apponitur crux aurea super altare. Item in festis duplicibus cum III[or] capis de stallo altiori paratur altare (*mots grattés,* ...suis) quanto potest preciosius. Item (no) nota quia quicquid dictum fuerit de hujusmodi paraturis, diebus tamen infra octabas Natalis Domini usque post complectorium beati Ursini, et a die Pasche usque post complectorium sequentis quarte ferie, et similiter a die Penthecostes usque post complectorium quarte sequentis ferie, paratur altare sicut in festis precipuis. — *c.* Cum festo. — *d.* Et primas vesperas festorum que habent proprias antiphonas.

Ad matutinas, invitatorium *Dilexit Andream*, ps. *Venite*. Ant. *Andreas apostolus*, psalmi de communi ; ant. *Ego crucis ;* ant. *Cumque carnifices*. Sex prime lectiones et due ultime de passione ejus, septima de omelia super euvangelium beati Mathei quod incipit *Ambulans Jhesus juxta mare*, quam facit beatus Gregorius ; et nota quia in omni festo duplici, excepto temporali Adventus et temporali a LXX[a] usque ad Pascha et officio pro defunctis, leg(i)[un]tur tres ultime lectiones in capis sericis, et si sit festum cum duabus capis tantum, cantatur nonum tantum responsorium in capis sericis, et qui legit IX lectionem, cantat illud cum duobus aliis ; et idem tene in festis cum IIII[or] capis, quarum due tantum sunt de stallo altiori ; quando vero omnes quatuor sunt de eodem stallo altiori, tria ultima responsoria in capis sericis decantantur. [v°] Item in omni festo duplici cum IX lectionibus fit VII lectio de expositione evangelii diei festi, et pronuntiatur evangelium ; et similiter in omni festo duplici III lectionum legitur prima lectio de expositione evangelii diei festi et pronuntiatur evangelium. ℟ *Dum perambularet*, ℟ *Mox ut vocem*, ℟ *Homo Dei*. Ant. *Cum pervenisset*, ant. *Anlequam*, ant. *Amator*. ℟ *O bona crux*, ℟ *Doctor bonus*, ℟ *Expandi*. Ant. *Accedentes*, ant. *Omnis*, ant. *Tunc sanctus*. ℟ *Dilexit*, ℟ *Cum vidisset*, ℟ *Vir iste*. Nota quia in omni festo duplici cum duabus capis tantum resumittur a capite ultimum responsorium ad matutinas post versum *Gloria Patri ;* ad neutras autem vesperas resumitur a capite ; quod fit in omni festo cum quatuor capis. *Te Deum laudamus* dicitur quotiens fit cum festo extra temporale Adventus et a Septuagesima usque ad Pascha.

℣ ante laudes *Dilexit Andream*. In laudibus, ant. *Salve crux*, ant. *Beatus Andreas*, ant. *Andreas Xpisti*, ant. *Maximilla Xpisto*, ant. *Qui persequebantur*. Capit. *Corde*. Ant. *Ambulans*. Oratio *Majestatem*, que dicitur et ad horas. Si hoc festum celebretur in Adventu, fit memoria de Adventu.

Ad horas tres prime antiphone de laudibus, responsoria et versiculi de communi. Ad III, capit. *Corde*. Non fit processio [a].

Ad missam, officium *Michi autem*, quod incipit cantor vel alius loco ejus indutus capa serica tantum : et sic in omni festo duplici sanctorum [cum] duabus capis tantum ; (qui etiam) qui etiam sic indutus incipit (similiter in omni festo duplici sanctorum et) *Kyrie eleyson (chant de la p. 66)*, *(Gloria in excelsis)* [et] offertorium et

a. Sed nec in festo consimili nisi in dominica evenerit, et excepta translatione beatorum Exuperii, Lupi atque Vigoris.

Sanctus et *Agnus* [et communio][a]; (qui hynnus) cantatur quotiens fit cum festo extra tempus a Septuagesima usque ad Pascha, sicut alibi notatur, [et] extra temporale Adventus, sed non sub cantu prenotato, sed sub aliis diversis cantibus [b]. Oratio *Majestatem*. Memoria de Adventu, si eo tempore festum istud celebretur; et similiter quotiens fit de sanctis infra Adventum, fit memoria de ipso Adventu ad vesperas, matutinas et missam. Epistola *Corde creditur*. Gradale *Constitues* cantatur a duobus archichoris, tercio sibi adjuncto. *Alleluia* ℣ *Dilexit* cantatur a tribus de stallo altiori in capis sericis : hoc modo cantantur gradale et *Alleluia* in festis sanctorum duplicibus cum duabus capis tantum. Sequentia *Sacro sancta;* et nota quia in omni festo IX lectionum dicitur sequentia extra tempus a Septuagesima usque ad Pascha. [*89*] Ante evangelium ant. *Ambulans*. Crux non precedit diaconem euntem ad legendum evangelium : [evangelium] *Ambulans Jhesus*. Offertorium *Constitues*. Secreta *Sacrificium nostrum*. Prefatio de communi [apostolorum]. *Sanctus, Agnus (chants de la p. 67)*. Communio *Venite*. Postcommunio *Sumpsimus Domine*.

Ad VI, capitulum *Non est distinctio*. Ad IX, capitulum *In fide et lenitate*.

Ad vesperas, antiphone de laudibus, psalmi de apostolis. Capit. *Corde*. ℟ *Vir iste* [c]. Ant. *Concede*. Nota : si festum III lectionum evenerit in crastino festi IX lectionum [d], illud quod cum tribus lectionibus fit tantum, non potest habere ultimas vesperas, habebit primas [e]; festum autem quod fit cum IX lectionibus, non habebit secundas, sed memoriam tantum [f]. Cum cantatur de octabis istis, fit sine festo. Ad vesperas dicuntur semper antiphone et

a. Et similiter in omni duplici festo sanctorum. *Gloria in excelsis (chant de la p. 62)*, qui hymnus. — *b*. Item quotiens cantatur in cantu prenotato, cantatur in fine prosa *Regnum tuum* vel prosa *Xpiste celorum*, et cantantur a choro, cantore semper incipiente, preterquam in festis cum IIII" capis de stallo, et post prosam sequitur residuum dicti hymni. Item dictus hymnus non cantatur in cantu prenotato, nisi in festis duplicibus sanctorum. — *c*. Hymnus *Exultet;* ℣ *Dilexit Andream*. — *d*. Vel in crastino dominice infra octabas que fiunt sine festo, si in eadem dominica factum fuerit de octabis illis, et festum. — *e*. Licet fuerit dies dominica et hystoria fuerit inchoata. — *f*. Et hoc intellige si festum IX lectionum habuit primas, alioquin festum III lectionum habebit nullas. Similiter festum trium lectionum nullas habebit vesperas, si festum duplex precedat et festum IX lectionum subsequatur; fit tamen memoria de festo illo ad primas vesperas festi subsequentis, nisi fuerit duplex vel nisi festum illud quod fuerit cum III lectionibus habuerit primas vesperas : si enim habuerit, non fit memoria de illo ad primas vesperas subsequentis. Item, si festum sine festo evenerit dominica infra octabas que fiunt sine festo, fiunt de octabis III prime et due ultime lectiones, medie vero de festo sine festo, de quo etiam fiunt medii ℣, lectiones, responsoria et memoria ad primas vesperas et matutinas et missam. Si autem festum sine festo evenerit infra tales octabas alia die quam in dominica, fiunt omnia de festo et memoria tantum de octabis.

psalmi feriales ; capitulum, hynnus, ℣, sicut ad primas vesperas, nec fit memoria de omnibus sanctis, nec dicuntur psalmi familiares, nec matutine pro defunctis. Idem observatur in omnibus octabis que fiunt etiam sine festo, hoc tantum excepto quod si dies octava festi, cujus octabe fiunt sine festo, evenerit secunda feria, dominica [a] habebit secundas vesperas [festi], et dicentur antiphone de laudibus [b] (et psalmi de debiti). Ad vesperas vero per octabas sanctorum, que octabe fiunt cum festo, dicuntur (ad vesperas) psalmi debiti et antiphone de laudibus, quotiens fit in crastino de octabis, exceptis primis vesperis diei octave : tunc enim dicuntur psalmi et antiphone feriales ; hinc tamen excipiuntur prime vespere diei octave octabarum Assumptionis et Nativitatis beate Marie ; in aliis autem ita se habet, sicut predictum est, licet dies octava eveniat II[a] feria, et est (ro) [ratio] quia (dies) dies octava festi, cujus octabe fiunt cum festo, habet IX lectiones ; dies vero octava festi, cujus octabe fiunt (sn) sine festo, non habet nisi tres lectiones [c].

Item infra octabas istas, cum fit de ipsis, dicuntur invitatorium, hynni, versiculi de communi. Ant. *Andreas apostolus* sola dicitur super IX psalmos de apostolis. Lectiones de communi, preter quam in die octava [d].

℣ ante laudes *Dilexit Andream*. In laudibus, ant. *Salve crux* sola dicitur super quinque psalmos, et idem in similibus. Capitulum, hynnus, ℣ ut in laudibus supra.

Ad horas, ut prius.

Antiphone subnotate dicuntur per octabas ad vesperas et matutinas ad memoriam de apostolo, vel super psalmos *Magnificat* et *Benedictus* cum fit de octabis [e] : ant. *Biduo*, ant. *Domine Jhesu Xpiste*, ant. *Vidit Dominus*, ant. *Venite post me*, ant. *Relictis rethibus*, ant. *Xpistus me misit*, ant. *Videns Andreas*, ant. *Salve crux preciosa que in corpore*, ant. *Ego si patibulum*, ant. *Dignum sibi* [f].

Sancti Eligii, episcopi et confessoris. [*v°*] Festum III lectionum. Fiunt omnia de communi, preter orationem et lectiones ; et nota : si festum III lectionum evenerit in dominica, in qua inchoanda sit hystoria, differtur usque in secundam vel ulteriorem, secundum

a. Infra octabas. — *b.* Excepto die octavo beatorum Petri et Pauli, quia ad ultimas vesperas diei dominice (dominice) dicuntur antiphone *Juravit* et alie, et psalmi debiti dicentur pro varietate sanctorum. — *c.* Nota autem quia si festum IX lectionum evenerit infra quascumque octabas, habebit festum utrasque vesperas ; si vero festum fuerit III lectionum tantum, habebit ultimas vesperas, nisi fiant in crastino IX lectiones. — *d.* Responsoria de hystoria propria. — *e.* Et cum fit memoria tantum, semper sequitur ℣ *Dilexit*. — *f.* Ant. *Iste est*.

quod neccesse fuerit, feriam, et de eo fit memoria tantum ad ultimas vesperas diei precedentis. Item si festum III lectionum evenerit II[a] feria, (non) habebit primas vesperas (sed fiet memoria de eo) [a]. Item nota quia, cum fit de sanctis festum III lectionum, cantantur responsoria, si cantetur de communi, primum, secundum atque nonum, nisi specialiter aliud subnotetur. Item nota quia, cum fit de sanctis cum III lectionibus tantum, cum festo scilicet vel sine festo, dicitur unica antiphona, prima scilicet nocturnalis, super IX psalmos nocturnales; et similiter ad laudes prima tantum de laudibus, exceptis festivitatibus Inventionis sancte Crucis, sanctorum Johannis et Pauli, sancti Bricii, sancti Clementis et sancte Lucie; et si fiat cum festo, cantantur primum, secundum et ultimum ℟ de hystoria debita; si autem fiat sine festo, prima die in ebdomada in qua id continget, dicuntur primum, secundum et tercium ℟, nisi de quibusdam specialiter aliud subnotetur; secunda die in ebdomada eadem in qua forte de ejusdem modi sanctis fieri continget, dicentur tria ℟ia sequentia post predicta: et sic de aliis intellige. Oratio *Misericordiam tuam.* Lectiones de vita ejus.

Ad missam, officium *Statuit.* Oratio *Misericordiam tuam;* memoria [b] de octabis; et similiter fit memoria de quibuslibet octabis quamdiu durant ad vesperas, matutinas et missam, nisi forte hoc impediat festum duplex. Epistola *Dedit Dominus.* Gradale *Ecce sacerdos. Alleluia* ℣ *Amavit.* Hic nota quia in nullo festo sanctorum cum III lectionibus tantum, si fiat etiam cum festo, dicitur ad missam sequentia neque *Credo in unum*, nisi in quibusdam de quibus dicetur locis suis. Evangelium *Vigilate.* Offertorium *Inveni.* Secreta *Da nobis.* Communio *Beatus.* Postcommunio *Sumpta Domine.* [c]

Beati Nicholai, episcopi et confessoris. Festum duplex cum duabus capis. Ad vesperas, antiphone et psalmi feriales. Capitulum, hymni et versiculi de communi. Responsorium *Magne pater.* Ant. *O pastor*, ps. *Magnificat.* Oratio *Deus qui beatum.*

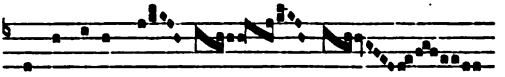

Be-ne-di-ca-mus Do——————mi——no.

Fit memoria de Adventu tantum, et similiter ad matutinas et ultimas vesperas.

a. Si non possit habere ultimas, et hoc intellige, si dominica habuit primas. — *b.* Prima de Adventu, secunda. — *c.* Sancte Barbare, martiris. Fit de ea tantum memoria ad missam, oratio *Deus cujus dilectionem*, secreta *Hostiam devotionis*, postcommunio *Ut nobis Domine veri.*

Post vesperas fit processio ad altare Beati Nicholai ordinata sicut in dominica, cum fit de matutina, sed sine (dracone) [diacono], sacerdote [*90*] etiam in suppellicio tantum et capa serica incedente. Eundo cantatur ℟ *Ex ejus tumba* cum suo versu ; deinde inchoata ant. *O Xpisti* ab archichoro ex precepto cantoris, sequitur ps. *Magnificat* et oratio *Deus qui beatum* [a]. Redeundo cantatur aliqua antiphona de beata Virgine, quam non sequitur oratio.

Invitatorium *Adoremus regem seculorum*, ps. *Venite*. Ant. *Nobilissimis*, psalmi de communi ; ant. *Postquam domi*, ant. *Pudore bono*. Sex prime lectiones et due ultime de vita ejus, VII^a^ de omelia evangelii *Homo quidam peregre*, quam facit beatus Gregorius papa. ℟ *Confessor Domini*, ℟ *Operibus sanctis*, ℟ *Quadam die*. Ant. *Auro virginum*, ant. *Innocent..*, ant. *Gloriam mundi ;* ℟ *Audiens*, ℟ *Qui cum audissent*, ℟ *Beatus Nicholaus*. Ant. *Pontifices*, ant. *Sanctus quidem*, ant. *Muneribus ;* ℟ *Summe Dei*, ℟ *Servus Dei*, ℟ *Ex ejus tumba*, et post versum *Gloria Patri* sequitur prosa *Sospitati* [b].

In laudibus, ant. *Beatus Nicholaus*, ant. *Ecclesie sancte*, ant. *Juste*, ant. *Amicus*, ant. *O per omnia*. Super evangelium ant. *Copiose*, ps. *Benedictus* [c].

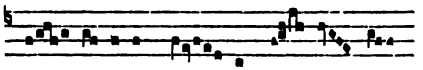

Be——ne—di—ca—mus Do———mino. b.

Ad horas, III prime antiphone de laudibus. Cetera de communi, sed dicitur oratio *Deus qui beatum*. (Memoria de Adventu tantum.)

Ad missam, officium *Statuit ei Dominus*. *Kyrie el*[*e*]*ison*, *Gloria (chants de la p. 73)*. Oratio *Deus qui beatum ;* memoria de Adventu [et] de beata Virgine. Epistola *Ecce sacerdos magnus qui in vita sua*. Gradale *Domine prevenisti*, ℣ *Vitam*. *Alleluia* ℣ *Justus germinabit*. Sequentia *Congaudentes*. Ante evangelium ant. *O Xpisti pietas*. Evangelium *Homo quidam peregre*. Offertorium *Posuisti Domine*. Secreta *Sanctifica*. *Sanctus (chant de la p. 60)*.

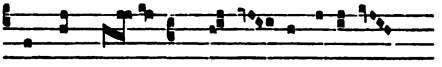

Agnus Dei qui tol-lis pec—ca-ta.

Communio *Beatus servus*. Postcommunio *Sacrific*[*i*]*a*.

Ad vesperas, antiphone de laudibus, psalmi de communi. ℟ *Ex ejus*. Ant. *O Xpisti*, ps. *Magnificat*.

a. Sequentibus *Dominus vobiscum* et *Benedicamus*, et similiter in aliis processionibus consimilibus. — *b*. Qua inchoata a cantore, chorus qui est primus in tabula (primus) cantat primum versum, alter chorus secundum, et sic alternatim ; et sic cantantur omnes prose que cantantur in choro, excepta prosa *O rerum summo*. Item versus *Ergo laudes* cantatur ter. — *c*. Memoria de Adventu tantum.

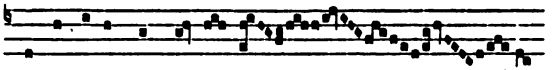

et *Ite missa est* similiter; fiat memoria primo de sancto Gereboldo, postea de apostolo sic : ant. *Cum pervenisset,* oratio *Protegat.*

Si hoc festum beati Nicholai evenerit in dominica, fit precedenti sabbato, et (tunc non) habebit secundas vesperas (propter inchoationem hystorie in crastino; fit autem memoria de ipso confessore ad easdem vesperas)[a]. Si autem evenerit in sabbato, habebit secundas vesperas et fiet memoria primo de Adventu, de quo fit in crastino. postea de octabis beati Andree tantum [b]. Dominica eadem fit similiter memoria de ipso apostolo ad matutinas et ad missam tantum [c] : secunda vero feria subsequenti [v^o] fit de Conceptione beate Virginis.

Si autem festum beati Nicholai in dominica evenerit, secunda feria fit de sancto Gereboldo, episcopo et confessore, et fit festum IX lectionum; de ipso fiunt omnia de communi preter lectiones, quarum tres prime et tres ultime fiunt de vita ejus ; tres autem medie cum medio versiculo fiunt de apostolo, et dicitur ℣ *Constitues,* lectiones de miraculis ejus dicuntur et(iam) media responsoria de hystoria ipsius apostoli. Item si festum sancti Gereboldi evenerit die dominica, differtur usque in terciam feriam subsequentem [d], (quia) secunda feria celebratur festum beate Marie virginis, et tunc nichil dicitur de octabis beati Andree die illa in qua fit de sancto Gereboldo.

Item ad missam de sancto Gereboldo officium *Sacerdotes Dei.* Orationes de communi ; de sancto Andrea oratio *Protegat nos;* item memoria de Adventu [e]. Epistola *Dedit Dominus.* Gradale *Juravit. Alleluia* ℣ *Amavit.* Sequentia *Adest nobis.* Evangelium *Vigilate* [f]. Offertorium *Veritas.* Secreta de beato Andrea *Indulgentiam.* Communio *Fidelis.* Postcommunio de beato Andrea *Adjuvet familiam.*

In Conceptione beate Marie, festum duplex cum quatuor capis, et nota quia in omni festo cum IIII^{or} capis suis cantor insigniis adornatur. Ad utrasque vesperas, matutinas et missam, et similiter ad missam vigilie Pasche [g] (et vigilie Penthecostes), fiunt om-

a. Fit autem memoria de Adventu tantum ad easdem vesperas. — *b* De quo dicitur oratio *Protegat.* — *c.* Nunquam enim officium diei octave transfertur, excepto officio diei octave Epiphanie. — *d.* Et tunc habet secundas vesperas tantum. In omni autem alio casu caret utrisque vesperis. In isto etiam casu. — *e.* Et post de beata Virgine. — *f.* Dicitur *Credo.* — *g.* Tantum. Item in omni festo de beata Virgine dicitur ℣ *Gloria tibi Domine Qui natus es de Virgine* in fine cujuslibet hymni, si metrum patiatur, excepto tempore Paschali.

nia sicut in Nativitate ejus, excepto quod ubi in cantu et orationibus habetur mentio de Nativitate, hic fit de Contemptione [1]; dicitur autem ad missam sequentia *Verbum bonum*; et excepto quod ad ultimas vesperas istius festi, quia non habet octabas, dicitur hynnus *O gloriosa* et ℣ *Elegit eam*, et fit memoria de Adventu tantum [a].

Si hoc festum evenerit in (dnica) dominica, differtur usque in crastinum et in dominica fiunt vespere de festo et memoria de Adventu. Quod si sabbato evenerit, secundas habet vesperas et fit memoria de Adventu, et tunc ad primas ejus vesperas non fit memoria de sancto Gereboldo. Cum autem Conceptio secunda feria celebratur, ad secundas ejus vesperas fit memoria de sancto Gereboldo.

Sancte Lucie, virginis. Festum III lectionum. Si hoc festum evenerit in dominica, differtur usque in crastinum : et nota quod si festum IX lectionum evenerit in crastino festi III lectionum, primum festum non habebit secundas vesperas, nec fiet memoria de eodem [b]; virgine dicuntur hynni, capitula, versiculi de communi. Ad vesperas, ant. *In tua*, ps. *Magnificat*. Oratio *Exaudi nos Deus*. Invitatorium de communi. [*91*] Ant. *Soror mea* sola dicitur super IX psalmos de communi. Lectiones de passione ejus. ℟ *Lucia virgo*, ℟ *Rogavi*, ℟ *Grata*. In laudibus, ant. *Orante*, ant. *Lucia virgo*, ant. *Per te Lucia*, ant. *Benedico te*, ant. *Tanto pondere*; ant. *Columpnas*, ps. *Benedictus Dominus Deus Israel*. Ad horas, III prime antiphone de laudibus, ℟ia de communi.

Ad missam, officium *Dilexisti justiciam*.

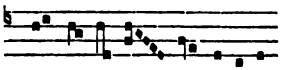

Gloria in excelsis (chant de la p. 148). Oratio de communi unius virginis. Epistola *Domine Deus meus*. Gradale *Dilexisti*. *Alleluia* ℣ *Diffusa est*. Evangelium *Simile est regnum celorum thesauro*. Offertorium *Offerentur*. Communio *Diffusa est*.

Ad vesperas, antiphone de laudibus, psalmi de dic. Ant. *Ego rogavi*, ps. *Magnificat*.

In vigilia beati Thome apostoli, cantatur missa sicut continetur in communi vigilie unius apostoli, sed legitur evangelium *Hoc est*

a. Nisi fiat in crastino de sancto Gereboldo per translationem. — *b*. Sicut determinatum est post ultimas vesperas beati Andree. De eadem.

1. *Lire* Conceptione.

preceptum; cetera omnia de Adventu. Si autem hec vigilia evenerit in aliquo dierum quatuor temporum, nichil fit de vigilia nisi memoria tantum ad missam, sed fiunt omnia de Adventu.

De eodem apostolo fit festum IX lectionum, quarum sex prime et due ultime sumuntur de passione ejus, VII^a^ de omelia super evangelium beati Johannis quod incipit *Thomas unus ex duodecim*, quam facit beatus Gregorius. Cetera de communi, preter orationem diei. Ad primas vesperas oratio de vigilia; in die oratio *Da nobis quesumus Domine.* Si hoc festum evenerit in dominica, differtur usque in crastinum, et tunc ad ultimas vesperas dominice dicitur ad memoriam de apostolo oratio, non de vigilia, sed de festo. Si autem evenerit II^a^ feria, licet tunc nichil fiat de ejus vigilia dominica precedenti, tamen ad ultimas dominice ejusdem vesperas, quando fit memoria de apostolo, dicitur oratio de vigilia. Item si festum istud evenerit in aliquo dierum quatuor temporum, nichil fit de jejunio quatuor temporum nisi missa post sextam; tamen ad matutinas dicitur ad memoriam de Adventu oratio ferialis, antiphona vero, scilicet ant. *Nolite*, non [a] (mutatur). Item si festum istud evenerit sexta feria quatuor temporum, ad ultimas ejus vesperas dicitur ad memoriam de Adventu oratio de dominica.

Ad missam. officium *Michi autem.* Oratio *Da nobis.* Epistola *Jam non estis.* Gradale *In omnem. Alleluia* ℣ *Nimis honorati.* Sequentia *Alleluia nunc decantet.* Evangelium *Thomas unus ex duodecim* [b]. Offertorium *In omnem.* Secreta *Debitum Domine.* Communio *Ego vos.* Postcommunio *Prosit plebi tue.*

Die qua evenerit [v°] festum illud, post prandium pulsatur campana minima ad convocandum in ecclesia personas et canonicos ad inscriptionem tabule super officio divino in die Natalis Domini faciendam [c]. Quibus congregatis, impleta jam tabula viridi cera nova de proprio custodis, et per ipsum custodem sic fit [1] inscriptio supradicta : Prima lectio legitur a canonico de prima forma, si est presens; alioquin tam ipsa quam secunda et tercia leguntur a canonicis de secundo stallo. Quarta a canonico de eodem stallo, illo scilicet canonico cujus est ebdomada ad legendum epistolam. Quinta ab uno canonico de stallo altiori. Sexta ab subdecano. Tres ultime leguntur similiter a tribus de stallo altiori, septima scilicet a canonico diacono cujus est ebdomada ad legendum evangelium,

a. Dicitur, sed antiphona de evangelio jejunii. — *b.* Quod non legitur nisi ad locum illum *Multa quidem et alia signa* exclusive. — *c.* Huic inscriptioni tenentur specialiter interesse subdecanus, succentor et scolasticus.

1. *Le ms. porte* sit.

octava ab uno ex prelatis diacono vel sacerdote, nona a donno presule ; et nota quia in omni et solo festo cum III capis de stallo altiori scribitur dominus presul in tabula ad nonam lectionem et ad missam. Et hec predicta in superiori tabella conscribuntur ; in media vero tabella primo scribuntur subnotata ordinate : Duo ceroferarii, duo incensiferi, in capitulo puer unus, missale puer alius, missam donnus presul, subscripto canonico presbitero ebdomadario, qui tamen tacetur quando tabula legitur in capitulo. Sequitur : Epistolam ebdomadarius, evangelium ebdomadarius, acolitus canonicus, urceum puer unus, invitatorium quatuor canonici quorum sint illi duo primi quorum est ebdomada ad regendum chorum, (illi) [a] autem duo de stallo altiori assumantur. In inferiori vero tabella scribuntur subnotata similiter ordinate : Primum responsorium ebdomadarii, secundum et tercium a binis pueris, quartum, quintum et sextum similiter a binis de secundo stallo [b], septimum et octavum a binis de stallo altiori, nonum a prelatis. *Alleluia* quatuor ex personis ; quo loco tempore a Septuagesima usque ad Pasca scribitur sic : Tractus et tales. Postea in parte dextera tabelle superioris fit inscriptio prime misse sic : Primam missam canonicus presbiter, candelabra duo pueri, thuribulum puer unus, epistolam canonicus, gradale duo canonici [92] de secundo stallo, *Alleluia* duo pueri, evangelium canonicus, acolitus puer unus. Eodem modo fit inscriptio secunde misse in (dextera) [eadem] parte tabelle [c] (medie), hoc excepto quod ad eam non exiguntur canonici, et hoc mutato quia sic incipit inscriptio : Secundam missam Sanctus Stephanus, et hanc missam tenetur prior de Plessic[io] [1] celebrare, qui tamen nunquam in matricula sive tabula proprio nomine scribitur, sed semper Sanctus Stephanus loco ejus. Hec tabula legitur in capitulo tribus diebus precedentibus diem festum [d].

Ad secundas predicti apostoli vesperas, ant. super psalmum *Magnificat*, *O Thoma Didime* que inchoatur ab archichoro.

Sequenti die post octabas Epiphanie fit de sancto FELICE sine festo, de quo fiunt omnia de communi unius confessoris sine festo, ad horas scilicet et matutinas, preter orationem et lectiones. Oratio *Concede quesumus omnipotens Deus ut ad meliorem.* Lectiones de vita ejus. Ad missam, officium *Os justi.* Oratio *Concede.* Epistola

a. Alii. — *b.* Canonicis. — *c.* Sub ista ultima inscriptione. — *d* Dum autem fit hujusmodi inscriptio, datur vinum hiis qui intersunt, de bonis communie, videlicet quatuor lagene.

1. *Le Plessis-Grimoult, canton d'Aunay-sur-Odon (Calvados).*

Doctrinis variis. Gradale *Juravit*. (Allavit) *Alleluia* ℣ *Inveni*. Evangelium *Qui vos audit*. Offertorium *Gloria et honore*. Secreta *Hostias tibi Domine*. Communio *Posuisti*. Postcommunio *Tua sancta*.

Nota : cum fit de sanctis sine festo, habent primas vesperas, sed non secundas vesperas, et si precedat festum cum festo immediate, neutras habent, nec fit memoria de ipsis in illis vesperis [a] ; (et) si in dominica evenerit festum sine festo, si hystoria dominice tunc inchoanda sit, nichil fit de illo festo nisi tantum memoria ad missam ; sed si jam sit incepta hystoria, idem festum habet medias lectiones et ℟ et ℣ et memoriam ad primas vesperas, (mag.) [b] et missam, sed non ad ultimas vesperas.

Sancti Mauri abbatis, sine festo. Oratio *Deus qui hodiernam diem*. Lectiones de vita ejus. Cetera ad vesperas, et ad matutinas et ad horas de communi. Ad missam, oratio *Deus qui hodiernam diem*, secreta *Ecclesie tue*, postcommunio *Supplices te rogamus* ; cetera de communi.

Sancti Marcelli, pape et martyris, sine festo. Oratio *Preces populi tui*. Lectiones de passione ejus. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. Ad missam, officium *Statuit*. Oratio *Preces*. Epistola *Ecce sacerdos magnus qui in diebus*. Gradale *Inveni*. *Alleluia* ℣ *Justus germinabit*. Evangelium *Homo quidam peregre*. Offertorium *Veritas*. Secreta *Ut nostre saluti*. Communio *Domine quinque*. Postcommunio *Presta quesumus Domine*.

Sancti Sulpicii, episcopi et confessoris, sine festo. Oratio *(Pr.)* [*Presta*] *quesumus*. Lectiones de vita ejus. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. [v°] Ad missam, officium *Sacerdotes Dei*. Oratio *Presta quesumus*. Epistola *Justum deduxit*. Gradale *Ecce sacerdos*. *Alleluia* ℣ *Posui adjutorium*. Evangelium *(Homo quidam peregre)* [c]. Offertorium *Inveni*. Secreta *Suplicationibus*. Communio *Fidelis*. Postcommunio *Prestent nobis*.

Sancte Prisce, virginis, sine festo. Oratio *Da quesumus omnipotens Deus ut qui beate Prisce*. Lectiones de expositione evangelii *Simile est regnum celorum thesauro*, quam facit beatus Gregorius, sed non (un) pronuntiatur evangelium neque omelia cujus sit, sed sic inchoantur *Simile est regnum* etc., postea sequitur *Celorum regnum*. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. Ad missam, officium *Loquebar*. Oratio *Da quesumus*. Epistola *Domine Deus meus*. Gradale *Specie tua*. *Alleluia* ℣ *Hec est virgo*. Nota : quotiens fit de sanctis sine festo infra Septuagesimam, non dicitur

a. Excepto cum fit de beata Agnete secundo ; et. — *b*. Matutinas. — *c*. *Videte vigilate*.

tractus ad missam. Evangelium *Simile est regnum celorum thesauro.* Offertorium *Filie regum.* Secreta *Munera nostra.* Communio *Feci judicium.* Postcommunio *Adjuvent nos.*

Sciendum quod si aliquod precedentium inmediate quinque festorum evenerit die dominica, memoria fit de festo ad missam tantum et nichil amplius.

Sanctorum martirum FABIANI et SEBASTIANI, festum IX lectionum. Si festum istud evenerit secunda feria, quia dominica precedenti inchoata fuit hystoria *Domine ne in ira,* ultime vespere ejusdem dominice fient de ipsa dominica et memoria de martiribus; et idem observa in consimilibus, dum tamen festum illud vel aliud subsequens illud immediate utrasque vesperas non amittat. Item si hoc festum vel cumsimile evenerit in aliquo ex sabbatis Septuagesime, non habebit ultimas vesperas, sed fiet de eo memoria tantum. Item si evenerit II[a] feria infra Septuagesimam, non habebit primas vesperas, sed fiet de eo memoria tantum ad ultimas vesperas dominice precedentis.

De dictis martiribus dicuntur capitula, hymni et versiculi de communi. Ad vesperas, ant. *Insignes,* ps. *Magnificat.* Due subnotate orationes clauduntur sub uno fine ad vesperas, matutinas et missam; ad horas autem dicitur oratio *Infirmitatem* tantum communiter de ambobus; et similiter si non habeant ultimas vesperas, dicitur ad memoriam de ipsis eadem oratio tantum communiter de duobus : oratio *Infirmitatem nostram,* oratio *Deus qui beatum Sebastianum.*

Invitatorium et psalmi de communi. Ant. *Sebastianus* [*93*] *Mediolanensis,* ant. *Erat,* ant. *Xpisto cotidie.* Lectiones de passionibus eorum. ℟ *Sebastianus Dei,* ℟ *Sebastianus vir,* ℟ *In isto loco.* Ant. *Ad hujusmodi tantum,* ant. *Clarissimis,* ant. *Sebastianus vir.* ℟ *Xpisto cotidie,* ℟ *Erat enim,* ℟ *Zoe uxor.* Ant. *Ut vidit,* ant. *Sebastianus dixit,* ant. *Nolite timere.* ℟ *Egregie,* ℟ *Elegit,* ℟ *Beatus es.*

In laudibus, ant. *Sebastianus Dei,* ant. *Si ego,* ant. *Ad hanc,* ant. *Zoe,* ant. *Sebastianus (sanctus).* Ant. *Beatus es,* ps. *Benedictus.* Ad horas, III prime antiphone de laudibus.

Ad missam, officium *Intret.* Epistola *Sancti per fidem.* Gradale *Gloriosus. Alleluia* ℣ *Sancti tui;* si vero fuerit infra Septuagesimam, dicitur tractus, scilicet [*Qui seminant*]. Sequentia de communi, scilicet *Fulget dies.* Evangelium *Descendens Jhesus de monte* [a]. Offerto-

a. In nullo festo simplici trium vel etiam novem lectionum dicitur *Credo in unam,* nisi specialiter subnotetur.

rium *Letamini*. Secreta *Intercessio;* alia *Hostias tibi*. Communio *Multitudo*. Postcommunio *Sumpsimus;* alia *Refecti participatione*.

Ad vesperas, antiphone de laudibus, psalmi de die. Ant. *Multitudo*, ps. *Magnificat*. Memoria de sancta AGNETE, de qua fit festum IX lectionum : ant. *Beata Agnes*. Capitula, hymni, versiculi de communi. Oratio *Omnipotens sempiterne Deus qui infirma*.

Invitatorium *Agnum sponsum*. Ant. *Discede*, psalmi de communi ; ant. *Dexteram meam*, ant. *Posuit*. Lectiones de passione ejus. ℟ *Diem festum*, ℟ *Dextram*, ℟ *Amo Xpistum*. Ant. *Induit me*, ant. *Mel et lac*, ant. *Ipsi soli*. ℟ *Omnipotens*, ℟ *Ipsi sum*, ℟ *Induit*. Ant. *Cujus pulcritudinem*, ant. *Xpistus circumdedit*, ant. *Ipsi sum*. ℟ *Jam corpus*, ℟ *Mel et lac*, ℟ *Pulchra facie*.

In laudibus, ant. *Ingressa*, ant. *Mecum*, ant. *Anulo*, ant. *Benedico te*, ant. *Congaudete*. Ant. *Stans beata*, ps. *Benedictus*. Ad horas, III prime antiphone de laudibus. Cetera de communi.

Ad missam, officium *Me expectaverunt*. Oratio *Omnipotens*. Epistola *Qui gloriatur*. Gradale *Diffusa est*. *Alleluia* ℣ *Specie tua;* si fuerit infra Septuagesimam dicitur tractus, scilicet [a]. Sequentia *Virginis venerande*, que est sequentia de communi virginum. Evangelium *Simile est regnum celorum thesauro*. Offertorium *Offerentur*. Secreta *Suscipe Domine*. Communio *Quinque prudentes*. Postcommunio *Divino refecti*.

Ad vesperas, antiphone de laudibus, psalmi de die. Ant. *Ecce quod cupivi*, ps. *Magnificat*. Memoria(m) de beato VINCENTIO, martire, de quo fit festum IX lectionum. Ant. *Sacram hujus*. Versiculi de communi. Oratio *Adesto quesumus Domine*.

Invitatorium *Vincentem*. Hymni de communi. Ant. *Sanctus* [v°] *Vincentius*, psalmi de communi, sed nonus psalmus dicitur *Domine in virtute ;* ant. *Sanctitate*, ant. *Valerius*. Lectiones de passione ejus ; si tamen fuerit dominica, sumitur lectio VII[a] de sermone ex commentario super evangelium beati Johannis quod incipit *Nisi granum frumenti*, quam facit beatus Augustinus. ℟ *Sacram*, ℟ *Sanctus Vincentius*, ℟ *Levita*. Ant. *Tanto namque*, ant. *Levita*, ant. *Jam tibi*. ℟ *Ecce jam*, ℟ *Assumptus*, ℟ *Agnosce*. Ant. *Beatus Vincentius*, ant. *Nepharium*, ant *Profitemur*. ℟ *Beatus Dei*, ℟ *Xpisti miles*, ℟ *Gloriosus*.

In laudibus, ant. *Assumptus*, ant. *Intrepidus*, ant. *Agnosce*, ant. *Hinc horrendo*, ant. *Dantur*. Ant *Egregius*, ps. *Benedictus*. Ad horas, III prime antiphone de laudibus. Cetera de communi.

a. Diffusa est, in quo sunt versus quatuor.

Ad missam, officium *Letabitur*. Oratio *Adesto*. Epistola *Nemo militans*. Gradale *Posuisti*. (a')[a] ℣ *Beatus vir;* si vero fuerit infra Septuagesimam dicitur tractus, scilicet [b]. Sequentia *Stola jocunditatis*. Evangelium *Nisi granum frumenti* [c]. Offertorium *Gloria et honore*. Secreta *Gloriosi Vincentii*. Communio *Qui vult*. Postcommunio *Beati Vincentii*.

Ad vesperas, antiphone de laudibus, psalmi de die. Ant. *Ecce jam*, ps. *Magnificat*.

Sciendum quod si aliquod festum istorum trium dierum precedentium die dominica evenerit, in qua sit hystoria inchoanda, idem ordo observandus est qui dictus est in tribus festis continuis in Adventu, scilicet sancti Nicholai, sancti Gereboldi et Conceptionis beate Virginis [d].

Sanctorum martirum EMERENTIANE et MACHARII, sine festo. Lectiones de passione sancte Emerentiane, que inveniuntur in passione beate Agnetis. Ad missam [e], secreta *Accepta tibi*, postcommunio *Jugiter nos*. Cetera omnia de communi plurimorum martirum.

In CONVERSIONE BEATI PAULI, festum IX lectionum. Ad vesperas, antiphone et psalmi de die. Capitulum *Saulus adhuc*. Hymnus *Iste confessor*, et dicitur sicut notatur in communi unius confessoris pontificis. Ceteri hymnus et versiculi de comuni unius confessoris. Ant. *Ne magnitudo*, ps. *Magnificat*. Oratio *Deus qui universum*.

Invitatorium *Venite populi*. Ant. *Saulus adhuc*, ℣ *Et cum iter*, psalmi de communi unius confessoris; ant. *Ibat Jhesus*, ℣ *Per totam Judeam;* ant. *Saule*, ℣ *Circumfulsit*. Sex prime lectiones de sermone quem facit beatus Augustinus, qui incipit *Videte;* tres ultime lectiones de sermone ex commentario super evangelium beati Mathei quod incipit *Dixit Symon Petrus ad Jhesum Ecce nos relinquimus omnia*, [94] quam facit beatus Jeronimus. ℟ *Bonum certamen*, ℟ *Scio cui*, ℟ *Damasci*. Ant. *Saulus*, ℣ *Viri;* ant. *Ad manus*, ℣ *Surrexit;* ant. *Vade Anania*, ℣ *Dixit autem*. ℟ *Reposita*, ℟ *Ne magnitudo*, ℟ *Michi vivere*. Ant. *Saule*, ℣ *Abiit;* ant. *Sub manu*, ℣ *Fuit autem;* ant. *A Xpisto*, ℣ *Prostratus*. ℟ *Tu es vas*, ℟ *Sancte Paule*, ℟ *Magnus sanctus*.

a. Alleluia. — *b. Beatus vir*, in quo sunt versus III. — *c.* Dicitur *Credo.* — *d.* Hoc excepto, quod hic dominica habebit utrasque vesperas et fient memorie de festis contiguis. Item si festum sancti Vincencii evenerit in sabbato, non habebit secundas vesperas, dummodo inchoanda sit hystoria in crastino; alias autem habebit. Item quodlibet istorum festorum habet priores vesperas (vesperas) vel secundas. Quotiens enim duo (festa paria) vel plura festa paria contigue evenerint, primum festum habet utrasque vesperas, nisi tale festum evenerit in sabbato et in crastino inchoanda sit hystoria : tunc enim non habet ultimas, sed memoriam tantum. — *e.* Oratio *Majestati*.

In laudibus, ant. *Ingressus*, ℣ *Stupebant*; ant. *Saulus autem*, ℣ *Affirmans*; ant. *Saulus qui*, ℣ *Ostendens*; ant. *Tu es*, ℣ *Per quem*; ant. *Magnus sanctus*, ℣ *In regeneratione*. Capit. *Saulus adhuc*. Ant. *Celebremus*, ps. *Benedictus*.

Ad horas, III prime antiphone de laudibus sine versu. ℟ et ℣ de uno confessore. Ad III, capit. *Saulus adhuc*.

Ad missam, officium *Letemur*, p. De illustratione. Oratio *Deus qui universum*; memoria de beato Prejecto martire, oratio *Sancti Prejecti*. Epistola *Saulus adhuc*. Gradale *Domine prevenisti*. *Alleluia* ℣ *Cum sederit*; si infra Septuagesimam evenerit, dicitur tractus *Beatus vir*. Evangelium *Dixit Symon Petrus ad Jhesum Ecce nos*. Dicitur *Credo in unum*. Offertorium *Posuisti*. Secreta *Beati Pauli*; de sancto Prejecto secreta *Suscipe Domine propitius*. Prefatio de apostolis. Communio *Magna est*. Postcommunio *Salutari refecti*; de sancto Prejecto postcommunio *Da nobis quesumus*.

Ad VI, capit. *Vade Anania*. Ad IX, capit. *Abiit Ananias*. Ad vesperas, antiphone de laudibus sine ℣, psalmi de uno confessore. Capit. *Saulus adhuc*. Ant. *Cum autem*, ps. *Magnificat*.

Sancti Policarpi, martiris, sine festo. Lectiones de vita ejus. Cetera omnia de communi unius martiris.

Sancti Juliani, episcopi et confessoris, festum: III lectiones de vita ejus. Si hoc festum evenerit in dominica Septuagesime, transfertur ad terciam feriam, quia secunda feria fit de beata Agnete secundo, de qua fit memoria ad ultimas vesperas diei dominice [a]. (Ad vesperas, matutinas et horas oratio de communi, scilicet *Exaudi*). Cetera de communi. Cantatur etiam de communi. Ad missam, officium *Statuit*. Oratio *Deus qui ecclesie*. Epistola *Dedit Dominus*. Gradale *Ecce sacerdos*. *Alleluia* ℣ *Amavit*; si vero festum evenerit infra Septuagesimam dicitur tractus [b]. Evangelium *Vigilate*. Offertorium *Inveni David*. Secreta *Respice Domine*. Communio *Beatus servus*. Postcommunio *Divinis Domine*.

Ad vesperas fit memoria de beata Agnete secundo, licet fiat de ea sine festo, ant. *Beata Agnes*, oratio *Deus qui nos annua*. Invitatorium *Agnum sponsum*. [*v°*] Ant. *Discede*, psalmi de communi. Lectiones reperiuntur in fine passionis ejusdem. ℟ *Jam corpus*, ℟ *Mel et lac*, ℟ *Pulc*[*h*]*ra facie*. In laudibus, ant. *Ingressa* tantum; super psalmum *Benedictus* ant. *Congaudete*; memoria de omnibus sanctis, et dicuntur psalmi familiares. Ad horas sicut in die festo. Ad missam, officium *Vultum tuum*. Oratio *Deus qui nos*. Epistola

a. Oratio *Deus qui Ecclesie*. — *b*. Scilicet *Beatus vir*.

Sapientia laudabit. Gradale *Specie. Alleluia* ℣ *Diffusa est.* Evangelium *Simile est regnum celorum thesauro.* Offertorium *Offerentur* [a]. Secreta *Gra*[*ta*] *tibi.* Communio *Simile est.* Postcommunio *Sumpta Domine.*

Sancte BRIGIDE, virginis, sine festo. Oratio *Celorum atque terrarum.* Lectiones de vita ejus. ℟ia de communi unius virginis non martyris. Super psalmum *Benedictus* ant. *Sancta Brigida.* Cetera de communi ad matutinas et horas. Ad missam, oratio *Sancte Brigide virginis tue Domine,* secreta *Sacrificiis Domine,* postcommunio *Sancte Brigide virginis tue precibus.*

In PURIFICATIONE BEATE VIRGINIS MARIE, festum duplex cum IIIJ^{or} capis de stallo [b]. Pulsatur sicut in Natali. Si hoc festum evenerit in prima dominica Septuagesime, differtur usque in crastinum et habebit plures vesperas sine omni memoria, nec tunc habebit octabas, nec memoria fiet de octabis. Item si evenerit in sabbato ante primam dominicam LXXe, habebit ultimas vesperas et ad easdem vesperas fiet memoria de LXX^{a}.

Ad vesperas, ant. *O admirabile* cum alii[s] antiphonis sequentibus, psalmi de Nathali. Capit. *Ecce ego mitto.* ℟ *Gaude* III [c]. Hymnus *A solis.* ℣ *Responsum accepit.* Ant. *Cum inducerent,* ps *Magnificat.* Oratio *Deus qui salutis eterne.* Completorium ut in Natali.

Invitatorium *Ecce venit,* ps. *Venite.* Hymnus, cantus [d] (in die festo et post cantus per octabas) :

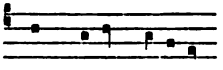

Quod chorus va—tum.

Ant. *Specialis,* psalmi de beata Virgine ; ant. *Celi reginam,* ant. *Virgo creatoris.* Versiculi consueti de beata Virgine. Ant. *Gratia celestis,* ant. *Sanctificans,* ant. *Aula Maria,* ant. *Psallite,* ant. *Exultet,* ant. *Ave o Theothocos.* Sequentes autem antiphone dicuntur die dominica infra octabas et die octava super eosdem psalmos nocturnales, si scilicet dies illi vel alter illorum ante Septuagesimam evenerit ; in aliis vero diebus infra octabas ante Septuagesimam dicitur super IX psalmos ant. *Benedicta tu* tantum, et ad laudes prima de laudibus tantum, et fiunt tres lectiones tantum : ant. *Benedicta tu,* ant. *Sicut mirra,* ant. *Ante thorum ;* versiculi non mutantur : ant. *Specie tua,* ant. *Adjuvabit eam,* ant. *Sicut letantium ;* ant. *Hec est que nescivit,* ant. *Speciosa,* [95] ant. *Post partum.*

a. Brevius. — *b.* Altiori. — *c.* Quando vero resumitur ℟, non dicitur nisi unicum *Gaude.* — *d.* Ad istas tantum matutinas.

Sex prime lectiones de sermone qui incipit *Si subtiliter ;* tres ultime lectiones de omelia super evangelium beati Luce quod incipit *Postquam impleti* [a] *dies purgationis*, quam facit venerabilis Beda. ℟ *Adorna*, ℟ *Senex*, ℟ *Symeon*, ℟ *Suscipiens*, ℟ *Responsum*, ℟ *Videte*, ℣ die festo *Hec speciosum*, ℣ per octabas *Virgo concepit*. ℟ *Cum inducerent*, ℟ *Obtulerunt*, ℟ *Gaude* unum tantum post ℣ *Gloria Patri ;* sequitur prosa *Inviolata*. Per ebdomadam ℟ *Postquam impleti sunt*.

℣ ante laudes *Respons(ori)um accepit*. In laudibus, ant. *Responsum*, ant. *Accipiens*, ant. *Symeon*, ant. *Revertere*, ant. *Obtulerunt*. Capit. *Ecce ego*. Hymnus *Quem terra* Ant. *Senex*, ps. *Benedictus*. Oratio *Omnipotens sempiterne Deus majestatem*.

Ad horas, III prime antiphone de laudibus, ℟ia et ℣ de beata Virgine. Ad III, capit. *Ecce ego*.

Si hoc festum evenerit in dominica [b] (non tamen in prima) Septuagesime[am], fit aqua benedicta ante terciam, et post terciam facta benedictione luminarium usque eo quo debent aspergi ipsa aqua, asperguntur et postea loco debito incensantur ; deinde exequitur episcopus, si est presens, residuum benedictionis ipsorum luminarium, et interim sacerdos ebdomadarius aspergit ipsa aqua reliquias, altaria, clerum et populum, choro concinente ant. *Asperges me*. Qua finita, subjungit ipse sacerdos orationem et cetera sicut in aliis dominicis. Si non fuerit presens episcopus, sacerdos qui exequitur officium ea die, facit benedictionem luminarium sine interpolatione usque ad finem, postea aspergit altaria et cetera, ut supradictum est, et demum fit processio ordine subnotato. Fit autem benedictio luminarium super dextrum cornu altaris majoris, sic : Episcopus capa serica, mitra, baculo redimitus, vel si non fuerit presens, sacerdos qui exequitur officium, amictu, alba et capa serica adornatus, dicat *Dominus vobiscum*. *Oremus Benedic Domine Jhesu Xpiste*, etc. Sequitur alia oratio *Domine sancte Pater omnipotens eterne Deus qui omnia*, etc. Item alia oratio *Omnipotens sempiterne Deus qui hodierna die*. Tunc, aspersis luminaribus aqua benedicta et incensatis, distribuuntur ipsa per chorum, et postea, dum accenduntur, cantatur ant. *Lumen*, cantore suis insigniis adornato inchoante ; post antiphonam sequitur ps. *Nunc dimittis*, et post quemlibet versum ejusdem psalmi repetitur [v^o] eadem antiphona. Eundo ad processionem per circatam non admittitur clericus qui non deferat cereum. Cantatur primo ant. *Ave gratia*

a. Sunt. — *b.* Aliqua ante.

plena, secundo ant. *Adorna;* in statione in medio ecclesie ant. *Responsum*, que dum cantatur a choro, quatuor de stallo altiori vadunt in pulpitum, et dum dicta antiphona *Responsum* fuerit decantata, illi quatuor cantant in ipso pulpito ℣ *Postquam impleti sunt* [a]. Quo cantato, subjungit chorus finem predicte antiphone, scilicet *Accepit eum*. Deinde episcopus, vel si non sit ipse presens, ille qui missam celebraturus est ea die, premisso versiculo, scilicet [b] *(Suscepimus Deus misericordiam tuam)*, subinfert orationem [c] *(Exaudi quesumus Domine plebem tuam)* etc. cum *Dominus vobiscum* in fine et *Benedicamus Domino*. Redeundo in chorum cantatur ant. *Hodie beata Virgo*, incepta ab episcopo ex preecepto cantoris, vel ab ipso cantore. si episcopus non sit presens. Qua antiphona percantata, cantatur ℟ *Styrps Yesse*. si neccesse fuerit, inceptum a cantore. Reversa processione, retinent persone et canonici qui voluerint suos cereos accensos, eosdem post evangelium pontificis vel alterius celebrantis sacerdotis manibus loco debito oblaturi, ceteris statim post processionem suos referentibus ad altare. Item nota quia ad missam diei istius nullus cantat vel legit qui cereum non deferat accensum ; et omnia predicta luminaria tenetur custos de suo proprio ministrare. Item facta predicta oblatione cereorum a canonicis et personis, cereus ille quem cantator detulit in processione [d], revertitur in usus proprios [e] ; cetera omnia in usus custodis revertuntur.

Ad missam, officium *Suscepimus* [f]. Oratio *Omnipotens sempiterne Deus*. Epistola *Ecce ego mitto angelum meum*. Gradale *Suscepimus*, ℣ *Sicut audivimus*. *Alleluia* ℣ *Adorabo*. Sequentia *Hac clara die;* si fuerit infra LXX[am] dicitur tractus *Diffusa est* [g]. Ante evangelium ant. *Homo erat*. Evangelium *Postquam impleti sunt*. Offertorium *Diffusa est*. Secreta *Presta quesumus* [h]. Dicitur prefacio de Natali, et similiter infra octabas, quamdiu durant [i]. Communio *Responsum*. Postcommunio *Quesumus Domine Deus noster*.

Ad VI, capitulum *Ipse quasi ignis*.

Ad IX, capitulum *Et conflabit* [j] *quasi aurum*.

Ad vesperas, antiphone de laudibus, psalmi de beata Virgine. Capit. *Ecce ego*. ℟ *Videte*. Hymnus *Quod chorus*, in cantu hymni

a. Versa facie ad populum. — *b. Responsum accepit.* — *c. Omnipotens sempiterne.* — *d.* Qui debet esse de pondere IIJ librarum et dimidie cere. — *e.* Succentoris. — *f. Kyrieleison Rex virginum. Gloria in excelsis* cum tropis *O gloria sanctorum*, et sic in festo Reliquiarum et Assumptione et Nativitate beate Virginis. Si fuerit infra LXX[m], non dicitur *Gloria in excelsis.* — *g.* In quo sunt versus IIJ. — *h. Sanctus, Agnus (chants de la p. 76).* — *i.* Etiam cum non cantatur de ipsis. — *j. Eos.*

Iste confessor unius confessoris pontificis [*96*] ad vesperas cum festo [a]. ℣ *Responsum*. Ant. *Homo erat*. Memoria de sancto Blasio.

Si Purificatio evenerit ante Septuagesimam, cantatur de octabis per illos tantum dies qui sunt vacui ante Septuagesimam, et si dies octava evenerit ante Septuagesimam fit festum simplex IX lectionum [b], et dicuntur IX antiphone super psalmos nocturnales, scilicet *Benedicta tu* cum sequentibus. In aliis vero diebus in quibus fit de octabis, fit festum III lectionum, et dicitur ant. *Benedicta tu* sola super eosdem psalmos, et super laudes prima de laudibus tantum; super psalmos vero *Magnificat* et *Benedictus* dicuntur antiphone *Specialis* et sequentes [c]. Item quando fit de octabis legitur de sermone ipsius, et inchoatur ibi ubi habetur *Jam vero dilectissimi* [d]. Item per totas octabas, cum fit de eis, dicuntur ad vesperas antiphone de laudibus, psalmi de beata Virgine, et similiter ad primas vesperas diei octave; hynnus *Quod chorus*, sed ad ultimas vesperas ejusdem diei octave dicitur hynnus *O gloriosa Domina;* ant. *Homo erat*. Item ad matutinas, cum fit de octabis, dicitur [e] hynnus *Quem terra;* in laudibus hynnus *O gloriosa* [f]. Item per totas octabas dicitur completorium sicut in vigilia Natalis. Item cum fit missa de octabis cantantur et leguntur eadem que in die festo, ita tamen quod (non) dicitur sequentia (nec) *Credo in unum* [g].

Beati Blasii, martiris, festum III lectionum. Si evenerit in dominica ante Septuagesimam, fiunt medie lectiones de octabis, alie de vita martiris, preter septimam que fit de expositione euvangelii *Nich*[*il*](olai) *opertum*, quam facit beatus Jeronimus. Si autem evenerit in dominica Septuagesime, differtur usque in crastinum, et fit memoria de ipso ad ultimas vesperas dominice precedentis. Oratio *Deus qui hanc diem*. Lectiones de vita ejus. Cetera ad matutinas et horas de communi. Quando infra octabas fit de sanctis, fit etiam memoria de octabis et dicuntur antiphone *Specialis* et sequentes secundum ordinem. Ad missam, officium *Sacerdotes Dei*. Oratio *Deus qui hanc diem*. Epistola *Omnis pontifex*. Gradale *Domine prevenisti*. *Alleluia* ℣ *Posuisti;* si vero fuerit infra Septuagesimam, dicitur tractus, scilicet [h]. Evangelium *Nichil opertum*. Offertorium

a. Et similiter per octabas. — *b*. Sex prime fiunt de sermone diei festi, et inchoantur ubi sic habetur *Et erat Anna;* tres ultime dicuntur sicut in die festi. — *c*. Exceptis dominica infra octabas et die octabarum, quibus diebus dicuntur antiphone super eosdem psalmos sicut in die festi. — *d*. ℟ia diei festi, primo et nono tacitis, nisi in dominica infra et die octava, quibus diebus dicitur primum ℟ et loco ℟ii *Gaude* dicitur IX ℟ *Postquam*. — *e*. Invitatorium sicut in die. — *f*. In cantu hymni *A solis*, et in eodem cantu cantatur hymnus *Jam lucis* per totas octabas. — *g*. Preterquam dominica infra et die octava. — *h*. *Beatus vir*, in quo sunt ℣ III.

Gloria [*et*] *honore*. Secreta *Majestati tue*. Communio *Posuisti*. Postcommunio *Misteria*.

Sancte AGATHE [a], festum IX lectionum que sumuntur de passione ejus. Capitula, hynni, versiculi de communi. Ad vesperas, ant. *Mentem sanctam*, ps. *Magnificat*. Oratio *Deus qui inter cetera*.

Invitatorium *Xpistum veneranter*. Ant. *Ingenua*, psalmi de communi ; ant. *Summa ingenuitas*, ant. *Ancilla Xpisti;* ℟ *Dum* [*v°*] *ingrederetur*, ℟ *Vidisti*, ℟ *Quis es tu*. Ant. [1] *Si ignem*, ant. [2] *Agathes letissime ;* ℟ *Ipse me*, ℟ *Agathes letissime*, ℟ *Ego autem*. Ant. *Nisi diligenter*, ant. *Vidisti Domine*, ant. *Propter fidem ;* ℟ *Gaudeamus*, ℟ *Medicinam*, ℟ *Qui me dignatus est*.

In laudibus, ant. *Quis es tu*, ant. *Medicinam*, ant. *Gratias tibi*, ant. *Benedico te*, ant. *Qui me dignatus*. Ant. *Paganorum*, ps. *Benedictus*. Ad horas tres prime antiphone de laudibus, ℟ia de communi.

Ad missam, officium *Gaudeamus*. Oratio *Deus qui inter*. Epistola *Confitebor tibi*. Gradale *Adjuvabit eam*. Ante Septuagesimam *Alleluia* ℣ *Hec est virgo ;* infra vero Septuagesimam dicitur tractus *Qui seminant* [b]. Evangelium *Simile est regnum celorum thesauro*. Offertorium *Offerentur* [c]. Secreta *In commemoratione*. Communio *Qui me*. Postcommunio *Celesti refectam*.

Ad vesperas, antiphone de laudibus, psalmi de die. Ant. *Stans beata*, ps. *Magnificat*.

Sancte DOROTHEE, virginis, sine festo. Nota quia non fit infra octabas Purificationis [d] de aliquo sancto, de quo fit sine festo, nisi post clausum *Alleluia* [e], sed fit de octabis die illa in qua tale festum evenerit ante Septuagesimam. Oratio de sancta Prisca, scilicet *Da quesumus omnipotens Deus*. Lectiones de vita ejus. Cetera ad vesperas, missam et horas de communi. Officium *Loquebar*. Oratio *Da quesumus*. Epistola *Qui gloriatur*. Gradale *Specie tua*. (Ante Septuagesimam *Alleluia* ℣ *Hec est virgo)*. Evangelium *Simile est regnum celorum decem virginibus*. Offertorium *Filie regum*. Secreta *Sancte Dorothee*. Communio *Diffusa est*. Postcommunio *Sancta nos*.

Sancte SCOLASTICE, virginis, sine festo. Nota quia a die Cinerum neque ipsa die Cinerum usque ad Pascha non fit de aliquo sancto de quo consuetum sit fieri sine festo, [f] memoria ad missam tantum ; et si festum cum festo evenerit in aliqua dominica Quadra-

a. Virginis et martiris. — *b*. In quo sunt ℣ III. — *c*. Brevius. — *d*. Nisi memoria ad missam tantum. — *e*. Vel nisi evenerit in dominica, quia tunc fiunt medie *(sous-ent.* lectiones) de ipso. — *f*. Nisi.

1. *Au-dessus de ce mot la lettre* b *pour indiquer que cette antienne est la 3e (on a sauté la 1re ;* Agatha sancta). — 2. *Au-dessus lettre* a, *pour indiquer que cette antienne est la 2e*.

gesime, ante tamen Passionem, differtur usque in crastinum. Oratio *Deus qui beate Scolastice*. Lectiones de vita ejus. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi.

Ad missam, officium *Dilexisti*. Oratio *Deus qui beate*. Epistola *Sapientia vincit (malum) maliciam*. Gradale *Dilexisti. Alleluia ŷ Diffusa est*. Evangelium *Simile est regnum celorum thesauro*. Offertorium *Offerentur* [a]. Secreta *Suscipe Domine*. Communio *Diffusa est*. Postcommunio *Familiam tuam*.

Sancte EULALIE, virginis et martiris, sine festo. Lectiones de passione ejus. Cetera de communi

Sancti LIZINI, episcopi, sine festo. [b] Omnia de communi. Lectiones de sermone [97] *Dominicus sermo*, et incipiunt ibi ubi sic habetur *Fratres necessarium est omnibus nobis ut in bonis operibus nemo segnis* etc. (Ad missam officium).

Sancti VALENTINI, martiris, sine festo. Oratio *Presta quesumus omnipotens Deus ut qui beati Valentini*. Lectiones de passione ejus. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi.

Ad missam, officium *In virtute*. Oratio *Presta quesumus*. Epistola *Beatus vir qui inventus est*. Gradale *Beatus vir. Alleluia ŷ Posuisti*. Evangelium *Si quis vult post me*. Offertorium *In virtute*. Secreta *Sacrificium Domine*. Communio *Magna est*. Postcommunio *Quos celesti*.

Sancte JULIANE, virginis et martiris, sine festo. Oratio *Omnipotens sempiterne*. Lectiones de passione ejus. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. Ad missam, officium *Loquebar*. Oratio *Omnipotens*. Epistola *Domine Deus meus*. Gradale *Diffusa est. Alleluia ŷ Specie tua*. Evangelium *Simile est regnum* [c]. Postcommunio *Libantes Domine*.

In CATHEDRA SANCTI PETRI, festum IX lectionum. Si hoc festum vel consimile evenerit in aliquo dierum quatuor temporum, fiunt vespere, matutine, hore et missa statim post tertiam, de festo ; de jejunio vero fit memoria ad vesperas et matutinas, et de ipso cantatur missa post nonam. Idem intellige de festo cujuslibet sancti de quo fit in Quadragesima. Item si festum de quo fiat in Quadragesima, evenerit in die Cinerum, differtur usque in crastinum, et habebit primas vesperas cum memoria de jejunio. Ad vesperas antiphone et psalmi de die. Capit. *Petrus apostolus*. Hynni et ŷ de communi unius confessoris, excepto ŷ ante laudes. Item si hoc

a. Prolixius. — b. Fiunt. — c. *Celorum decem virginibus*. Offertorium *Filie regum*. Secreta *In sancte*. Communio *Simile est*.

festum infra Quadragesimam evenerit, dicitur ℟ *Vir Israelita.* Ant. *Solve jubente,* ps. *Magnificat.* Oratio *Deus qui beato Petro.*

Invitatorium *Regem regum.* Ant. *Pontificalis,* psalmi de communi unius confessoris ; ant. *Insuper,* ant. *Antiochena.* Sex prime lectiones de legenda que incipit *Institutio festivitatis hodierne ;* tres ultime de omelia super evangelium *Venit Jhesus in partes Cesaree Philippi,* quam facit venerabilis Beda. ℟ia de communi unius confessoris pontificis cum festo. Ant. *Hujus amore,* ant. *Pande,* ant. *Sydera.* Ant. *Qui regni,* ant. *Hinc celi,* ant. *Primus.*

Versiculus ante laudes *Exallent eum in.* In laudibus, antiphone de communi unius confessoris pontificis cum festo. Capit. *Petrus apostolus.* Ant. *Symon Barjona,* ps. *Benedictus.* Oratio *Deus qui beato,* que etiam dicitur ad horas, missam et ultimas vesperas. Hore, quantum ad cetera [r°] sicut de uno confessore pontifice cum festo [a].

Ad missam, officium *Statuit.* Epistola *Petrus apostolus.* Gradale *Exallent.* Tractus *Tu es Petrus* [b]. Evangelium *Venit Jhesus.* Dicitur *Credo in unum.* Offertorium *Tu es Petrus.* Secreta *Ecclesie tue.* Prefatio de apostolis. Communio *Tu es Petrus.* Postcommunio *Letificet nos.*

Ad vesperas, antiphone et psalmi de communi unius confessoris pontificis cum festo. Capit. *Petrus apostolus* [c]. Ant. *Sacerdotum,* ps. *Magnificat.* [d]

Sancti Mathie, apostoli, festum IX lectionum. Et nota quia in anno bissextili celebratur festum ejus secunda die, quia dies prima bissextilis est, inspecta ratione horarum annorum trium precedentium et ejusdem anni, horarum dico excrescentium in quolibet anno supra trecentos sexaginta quinque dies ; ita autem fiat quod festum continuetur vigilie.

a. Sed ad III^um^ dicitur capitulum *Petrus apostolus.* — *b.* In quo sunt ℣ IIII^or^. — *c.* ℟, si sit in XL^a^, *Sancte N.* — *d.* Nota quia in anno bissextili die illa que precedit immediate VI kalendas marcii, legitur in capitulo sic : VI *kalendas marcii luna* tota, quota (erit scilicet ipsa) scilicet ipsa erit in crastino. Sequitur hoc solum quod subscribitur : *Natale plurimorum sanctorum martyrum, confessorum atque virginum.* Sequitur *Pretiosa est,* etc. Deinde leguntur obitus, si qui scripti fuerint ad eamdem diem, que est VI kalendas marcii ; et ad ultimum lectio de regula. In crastino vero legitur sic : pronuntiata etate lune cum additamento diei unius ad etatem lune diei precedentis, cum lunatio februarii habeat XXX dies in anno bissextili ; sequitur *Natale beati Mathie,* etc. ; postea leguntur obitus qui scribuntur ad eamdem diem etc. ut supra. Item nota, quotiens lunatio marcii incipit ante locum bissexti, si sit annus bissextilis, ubi debet pronuntiari prima, ibi luna februarii debet pronuntiari XXX^a^, ita quod numerus signans primationem lunationis marcii intelligatur poni in secundo loco, et hoc notatur in quibusdam kalendariis per quemdam numerum extra scriptum a III nonas februarii usque ad locum bissexti, ita quod XIX scribantur contra II nonas februarii, et sic descendendo usque ad locum bissexti. Hoc etiam notari solet quibusdam lincis oblique tractis ab eisdem locis.

Ad vesperas, antiphone et psalmi de die. Item ad vesperas utrasque, matutinas et terciam, capit. *Exurgens Petrus.* ℟ *Dum steteritis.* Hymni, versiculi de communi. Ant. *Tradent,* ps. *Magnificat.* Oratio, que dicitur etiam ad matutinas, horas, missam et ultimas vesperas, *Deus qui beatum Mathiam.*

Ad matutinas, III, VI, IX et ultimas vesperas, cantatur de communi, hoc tamen notato quia tres ultime nocturnales antiphone dicuntur hec : ant. *In patientia vestra,* ant. *Vos estis lux hujus mundi,* ant. *Beati eritis.* Item ad matutinas, psalmi de communi. Sex prime et due ultime lectiones de legenda que incipit *(Qualiter per sanctos apostolos)* [a] ; VII[a] lectio de sermone quem facit beatus Augustinus super evangelium *Respondens Jhesus dixit Confiteor tibi Domine Pater celi et terre,* et pronuntiatur evangelium.

Ad missam, officium *Michi autem.* Epistola *Exurgens Petrus.* Gradale *Nimis.* Tractus *Beatus vir.* Evangelium *Respondens Jhesus.* Dicitur *Credo.* Offertorium *In omnem.* Secreta *Deus qui prodiloris.* Prefatio de apostolis. Communio *Vos qui secuti.* Postcommunio *Presta quesumus omnipotens Deus ut per hec sancta.*

Ad VI[tm], capit. *Oportet ergo ex hiis viris.* Ad IX, capit. *Tu Domine qui corda.* Ad vesperas, antiphone et psalmi de communi. ℟ *Cives.*

Sancti Albini, confessoris et episcopi, sine festo. Ad vesperas, matutinas et horas fiunt omnia de communi, preter orationem et lectiones. Oratio *Deus qui ad deprecandum te.* Lectiones de vita ejus. Ad missam (officium) [1] Oratio [oratio] *Deus qui ad deprecandum.* (Epistola Gradale Evangelium Offertorium) Secreta *Sancti Albini.* (Communio) [*98*] Postcommunio *Presta quesumus Domine.* [b]

Sancti Gregorii, pape et confessoris, festum IX lectionum [c]. Nota autem quia infra Passionem non fit de aliquo sancto, nisi tantum de Annuntiatione beate Virginis, nec etiam per totum annum fit aliquid de sollennitatibus aliis que evenerint in ipsa Passione. Si tamen festum istud vel forte aliud, de quo fieret in Quadragesima si eveniret in ea, eveniat in prima dominica Passionis, fiet de eo sabbato precedenti [d]. De eodem confessore fiunt omnia de communi ad vesperas, matutinas, terciam, sextam et

a. Inclitam. — *b.* Sanctarum martirum Perpetue et Felicitatis, memoria tantum ad missam : oratio *Da nobis quesumus,* secreta *Intende quesumus,* postcommunio *Sanctarum martirum.* — *c.* ℟ ad primas vesperas *Vir Israelita.* — *d.* Si autem eodem sabbato evenerit festum tale, non fit memoria de eodem festo ad primas vesperas dominice subsequentis.

1. *La place de la plupart des* incipit *de cette messe est restée en blanc, probablement parce que ces pièces liturgiques étaient empruntées au commun des confesseurs pontifes.*

nonam, preter orationem et lectiones. Oratio *Deus qui anime.* Lectiones de vita [a]. Ad missam, officium *Sacerdotes Dei.* Oratio *Deus qui anime.* Epistola *Ecce sacerdos.* Gradale *Juravit.* Tractus *Beatus vir.* Evangelium *Vos estis sal terre.* Offertorium *Veritas.* Secreta *Intercessio quesumus.* Communio *Fidelis.* Postcommunio *Corporis sacri.* Ad ultimas vesperas [b] super psalmum *Magnificat* dicitur antiphona *Iste est qui ante Deum.*

Sancti Benedicti, abbatis, festum IX lectionum. [c] Ad vesperas, matutinas, terciam, sextam, IX, fiunt omnia de communi unius abbatis, preter orationem et lectiones. Oratio *Omnipotens sempiterne Deus qui hodierna die eductum.* Lectiones de vita ejus. Ad missam, officium *Os justi.* Oratio *Omnipotens.* Epistola *Qui custodierint justiciam Domini.* Gradale *Os justi.* Tractus *Desiderium* [d]. Evangelium *Nemo accendit.* Offertorium *Desiderium.* Secreta *Oblatis Domine.* Communio *Domine quinque.* Postcommunio *Prestet nobis* [e].

In Annuntiatione dominica, festum duplex cum IIII capis. Si hoc festum evenerit II feria, habebit priores vesperas, fiet autem memoria de dominica ; si sabbato, habebit secundas et fiet memoria tantum de dominica ; si evenerit in dominica aliqua Quadragesime, celebrabitur sequenti secunda feria, et tunc etiam habebit primas vesperas ; si autem evenerit in Cena Domini, vel in Parasceve, sive in sabbato Pasche, celebretur IIIJ[a] feria precedenti ; si vero in ebdomada Pasche evenerit, celebretur feria II[a] post clausum Pascha.

Ad vesperas, antiphone et psalmi de die. Antiphone neumatizantur in fine. Capitulum *Ecce virgo concipiet.* ℟ *Suscipe verbum,* ℣ *Gloria Patri* dicitur. Post ℟, ubi consuetum est, hynnus *Conditor.* ℣ *Rorate celi.* Ant. *Missus est,* ps. *Magnificat.* Oratio *Deus qui de beate Marie.*

Invitatorium *Ave Maria,* ps. *Venite.* Hynnus *Verbum supernum prodiens.* Ant. *Non auferetur,* psalmi de beata Virgine ; ant. *De celo veniet* [*v°*] *dominator Dominus,* ant. *Super solium.* ℣ *Ex Syon species.* Sex prime lectiones de sermone qui incipit *Adest nobis fratres dilectissimi optatus dies ;* tres ultime de sermone ex commentario venerabilis Bede [f] super evangelium *Missus est angelus Gabriel,* et pronuntiatur evangelium. ℟ *Non auferetur,* ℟ *Orietur stella,* ℟ *Radix Yesse.* Ant. *Egredietur Dominus de loco,* ant. *Angelus Domini nunciavit,* ant. *Ave Maria ;* ℣ *Egredietur Dominus de loco.* ℟ *Ecce radix,* ℟ *Ecce virgo,* ℟ *Ecce dies veniunt.* Ant. *Ne timeas Maria,* ant. *Spiri-*

a. Ejus. — *b.* ℟ *Sancte N.* — *c.* Ad primas vesperas ℟ *Sancte N.* — *d.* In quo sunt ℣ IIJ, — *e.* Ad ultimas vesperas ℟ *Sanctissime.* — *f.* Qui incipit *Idcirco.*

tus sanctus in te, ant. *Ecce ancilla*; ℣ *Egredietur virga*. ℟ *Missus est Gabriel*, ℟ *Ave Maria*, ℟ *Suscipe verbum*.

℣ ante laudes *Emitte agnum*. In laudibus, ant. *Benedicta tu*, ant. *Dabit ei Dominus*, ant. *Maria autem*, ant. *Beatam me dicent*, ant. *Beata es Maria*. Capit. *Ecce virgo*. Hynnus *Vox clara*, ℣ *Vox clamantis*. Ant. *Quomodo fiet istud*, ps. *Benedictus*.

Ad IIJ, VI et IX, tres prime antiphone de laudibus. ℟ et ℣ de Adventu super ebdomadam. Ad IIJ, capit. *Ecce virgo*.

Post terciam fit processio per circatam, cantando ℟ *Suscipe* cum suo versu et ℣ *Gloria Patri* et regressu post unumquemque. In statione in medio ecclesie cantatur ℟ *Ave Maria*, cujus versus cantatur a quatuor de stallo. Subjungit sacerdos vel dominus episcopus, si est presens, ℣ *Egredietur virga* et orationem *Deus qui de beate*. Redeundo in chorum cantatur ant. *Missus est*.

Ad missam, officium *Rorate*. Oratio *Deus qui de beate*. Epistola *Locutus est Dominus ad Achaz*. Gradale *Tollite portas*. Tractus *Ave Maria* [a]. Antiphona ante evangelium *O Virgo virginum*. Evangelium *Missus est angelus*. Offertorium *Ave Maria*. Secreta *In mentibus nostris*. Prefacio [*Et te in Annunciatione*]. Communio *Ecce virgo*. Postcommunio *Gratiam tuam*.

Ad VI^m^, capit. *Egredietur virga de radice*. Ad IX, [b] *In diebus illis salvabitur*.

Ad vesperas, antiphone de laudibus, psalmi de beata Virgine. Capit. *Ecce virgo*. ℟ *Ave Maria*. Hynnus *Conditor*. ℣ *Egredietur virga*. Ant. *O Virgo virginum*, ps. *Magnificat*. Oratio *Deus qui de beate*.

Si post Pascha celebretur festum istud, dicuntur ad primas vesperas psalmi et antiphone feriales pro tempore. Capitulum, ℟, hynnus, ℣, antiphona super psalmum *Magnificat* et oratio non mutantur [c]. Ad matutinas, invitatorium, hynnus, tres prime antiphone nocturnales supradicte super tres primos psalmos de beata Virgine, et primus versiculus non mutantur. Tres lectiones de sermone super evangelium supradictum. Primum ℟ *Non auferetur*, [*99*] II ℟ *Ave Maria*, III ℟ *Suscipe* [d]. ℣ ante laudes ut supra. In laudibus omnia ut prenotatum est. Ad horas, antiphone de tempore paschali. Ad processionem, ut prenotatum est. Ad missam, officium, oratio, epistola, antiphona ante evangelium, evangelium, offertorium, secreta, (prefatio) [e], communio, postcommunio, ut predictum est (est). Post epistolam dicitur primo *Alleluia* ℣ *Ange-*

a. In quo sunt ℣ VIJ. — *b*. Capitulum. — *c*. Et alleluyantur antiphone et invitatorium in fine. — *d*. Et alleluiantur ℟ in fine tam matutinarum quam horarum. — *e*. Prefatio *Te quidem*.

lus Domini, secundo dicitur *Alleluia* ℣ *Ave Maria*. Sequentia *Missus Gabriel*. Ad ultimas vesperas, ut supra dictum est.

Sancte Marie Egyptiace, sine festo. Fiunt omnia de communi, preter lectiones que fiunt de vita ejus. Ad missam (officium) [1]

Oratio *Omnipotens sempiterne Deus misericordiam tuam*. (Epistola *Alleluia* ℣ Evangelium Offertorium) Secreta *Sacrificiis presentibus*. (Communio) Postcommunio *Quesumus omnipotens Deus*.

Sancti Ambrosii, episcopi et confessoris, festum IX [2], si ante Passionem evenerit : si vero post Pascha, cum tribus lectionibus ; et nota quod (nichil) [si] festum istud vel aliud, de quo fieret in Quadragesima, evenerit in ebdomada Pasche, differtur usque in sequentem ebdomadam. Item si festum sine festo evenerit die illa ad quam transfertur festum tale, nichil fit de festo sine festo, nisi memoria ad missam tantum. In tempore paschali de confessore oratio *Sancti Ambrosii*. Lectiones de vita ejus. Cetera omnia de communi pro tempore.

Ad missam, officium *Sacerdotes tui*. Oratio *(Deus qui beati confessoris tui)* [a]. Epistola *Dedit Dominus*. Gradale *Juravit*. Tractus *Beatus vir*. Evangelium *Vigilate*. Offertorium *Veritas*. Secreta *(Hec nobis sacrificia)* [b]. Communio *Beatus servus*. Postcommunio *(Sancti)* [c] *Ambrosii*.

Ad vesperas, super psalmum *Magnificat* ant. *Iste est*.

Si hoc festum post Pascha celebretur, dicuntur ad primas vesperas antiphone et psalmi feriales. Ant. *Filie Jerusalem*, ps. *Magnificat*, que antiphona dicitur ad primas vesperas super eundem psalmum, quotiens fit de sanctis inter Pascha et Penthecosten [d] (sive sine festo). Invitatorium *Exultent* [3]. Ant. *Alleluia Ego sum* sola : quod invitatorium et que antiphona dicuntur inter Pascha et Penthecosten, quotiens fit de sanctis cum festo ; antiphona etiam dicitur sine festo. Ps. *Beatus vir*, ps. *Quare fremuerunt*, ps. *Domine quid multiplicati :* qui psalmi dicuntur in eodem tempore de uno confessore et pluribus, et de uno martire et pluribus. Primum ℟ *Beatus vir*, quod est semper primum quotiens fit de uno confessore vel martire in paschali tempore, sive cum festo sive sine festo ; II ℟ *Tristicia*, quod etiam semper [v^o] similiter est secundum, et dicitur cum festo et sine festo ; III ℟ *Filie Jerusalem*, quod non

a. Sancti Ambrosii. — *b. Supplicatione.* — *c. Beati.* — *d.* Sive cum festo sive sine festo.

1. *La plupart des* incipit *sont restés en blanc, probablement pour la même cause que ci-dessus.* — 2. *Sous-entendu* lectionum. — 3. *Tout ce passage, depuis* primas, *est écrit sur un autre gratté.*

dicitur nisi quando fit cum festo de sanctis prenotatis, et est semper ultimum; duo vero alia ℟ia que in eadem hystoria conscribuntur, videlicet ℟ *Preciosa*, ℟ *Lux perpetua*, non dicuntur nisi quando fit de eisdem sanctis sine festo et in eodem tempore.

In laudibus, ant. *Alleluia* II : que antiphona dicitur super laudes quotiens fit de sanctis in paschali tempore, nisi festa eorumdem sanctorum proprias habeant antiphonas super laudes. Super psalmum *Benedictus* [ant.] *Lux perpetua lucebit sanctis Dei*, que dicitur super eundem psalmum, quotiens fit de predictis sanctis cum festo vel sine festo in tempore paschali. Et nota quia hymni sanctorum cantantur in eodem tempore in cantu hymnorum temporalium ejusdem metri pro horarum varietate, excepto hymno ad primam in festis duplicibus.

Ad missam, officium *Protexisti me. Alleluia* ℣ *Letabitur; Alleluia* ℣ *Justus germinabit.* Sequentia *Ecce dies specialis* [a].

Ad ultimas vesperas, psalmi de confessoribus et antiphone feriales super eosdem psalmos. Super psalmum *Magnificat* ant. *Lux perpetua lucebit sanctis tuis Domine.* Cetera sicut dictum est quando festum celebratur in Quadragesima.

Sanctorum martirum Tiburtii et Valeriani et Maximi, sine festo. Oratio *Presta quesumus omnipotens Deus.* Invitatorium feriale ; similiter et de quolibet sancto uno vel pluribus, de quo vel de quibus fit sine festo in paschali tempore. Ant. *Alleluia Ego sum*, que dicitur super psalmos nocturnales quotiens fit de sanctis etiam sine festo sicuti et cum festo. Lectiones de passione eorum. ℟ *Preciosa*, ℟ *Tristicia*, ℟ *Lux perpetua.* Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi, et sicut supra notavi in festo beati Ambrosii, quando post Pascha celebratur.

Ad missam, officium *Sancti tui.* Oratio *Presta quesumus.* Epistola *Stabunt justi. Alleluia* ℣ *Gaudete.* Evangelium *Cum audieritis prelia.* Offertorium *Letamini.* Secreta *Hostia hec.* Communio *Gaudete.* Postcommunio *Sacramenti tui.*

Sancti Gregorii [1], martiris, festum III lectionum de passione ejus. Oratio *Deus qui nos.* Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi, et sicut supra notavi in festo beati Ambrosii, quando post Pascha celebratur.

Ad missam, officium *Protexisti.* Oratio *Deus qui nos.* Epistola *Omne gaudium. Alleluia* ℣ *Letabitur ; Alleluia* ℣ *Gaudete.* Sequentia

a. Et nota quia quotiens fit cum festo in tempore paschali, videlicet usque ad octabas Penthecostes, dicitur sequentia.

1. *Il faut lire* Georgii.

Fulget dies specialis. [*100*] Evangelium *Ponite in cordibus* [a]. Offertorium *Confitebuntur*. Secreta *Offerimus*. Communio *Letabitur*. Postcommunio *Mense celestis* [b].

Sancti MARCHI, evangeliste, festum III lectionum, quarum prima sumitur de sermone ex commentario beati Augustini episcopi super evangelium *Ego sum vitis vera*; due vero ultime de passione ejus. Capitula, hymni, versiculi de communi evangelistarum. Oratio *Deus qui beatum Marchum.* ℟ *Virtute magna,* ℟ *Vidi portam,* ℟ *Candidi.*

In laudibus, antiphona sicut de beato Ambrosio, quando post Pascha fit de eo. Super psalmum vero *Benedictus* dicitur ant. *Non turbetur.* Ad horas ℟ia de communi apostolorum, et similiter versiculi; antiphone feriales.

Ad missam, officium *Protexisti.* Oratio *Deus qui beatum.* Epistola *(Similitudo vultus)* [c]. *Alleluia* ℣ *Letabitur ; Alleluia* ℣ *Confitebuntur.* Sequentia *Laus (Deo Patri) devota.* Evangelium *Ego sum vitis* [d]. *Credo* dicitur. Offertorium *Confitebuntur.* Secreta *Beati Marchi.* Communio *Ego sum vitis.* Postcommunio *Refecti cibo.*

Missa ista terminata, fit processio ad Sanctum Exuperium eo modo quo dictum est in processione ad Sanctum Lupum in letania minori, et similiter cantatur missa. Si festum istud a(d) septimana Pasche transferatur ad sequentem, transfertur ad eundem diem et letania. Et si festum evenerit in dominica in qua inchoanda sit hystoria, transfertur similiter et utrumque. Si vero non sit inchoanda hystoria dominica illa, ea(n)dem die fit de sancto et transfertur letania tantum [e]. Item si fiat de evangelista in vigilia apostolorum Philippi et Jacobi, evangelista non habebit secundas vesperas, si habuerit primas, sed fiet de eo prima memoria ; alioquin ipse habebit ultimas. Item si hoc festum evenerit in die Pasche, differtur usque in crastinum Inventionis sancte [f], et non habebit tunc primas vesperas, sed fient de Cruce et memoria de evangelista. Si in crastino Pasche evenerit, differtur usque in crastinum clausi Pasche. et memoria tantum de ipso festo ad ultimas vesperas clausi Pasche : ultimas autem habebit vesperas. Item si [g] festum evenerit feria III (post) post Pascha, transfertur usque in crastinum apostolorum Philippi et Jacobi, nec tunc habet pri-

a. Cujus expositio habetur in expositione evangelii *Cum audieritis* ante medium. — *b.* Ad ultimas vesperas, antiphone et psalmi feriales. — *c. Unicuique nostrum.* — *d.* Quod legitur totum die ista tantum — *e.* Et fit memoria ad utrasque vesperas, matutinas et missam ejusdem dominice, primo de dominica, postea de Resurrectione ; et nota quia evangelium *Quis vestrum* non pronuntiatur nisi in Rogationibus. — *f* Crucis. — *g.* Hoc.

mas vesperas, sed fiunt vespere de apostolis et memoria de evangelista, qui tunc habebit ultimas vesperas, ad quas fiet memoria tantum de Cruce; et idem tene in consimilibus.

[v°] Ad vesperas, ant. *Alleluia* IIII juxta antiphonam *Dixit Dominus*, psalmi de apostolis; ant. *Alleluia* IIII juxta ant. *Sit nomen;* ant. *Alleluia* V^que^ juxta ant. *Dirupisti;* ant. *Alleluia* VII juxta ant. *Venientes;* ant. *Alleluia* VI juxta ant. *Confortatus est.* Ant. *Lux perpetua*, ps. *Magnificat.*

Sancti VITALIS, martiris, sine festo. Si festum ejus evenerit in Regionibus [1], II feria vel in vigilia Ascensionis, nichil fit de eo nisi memoria ad missam. Si vero eveniat III^a^ feria in ipsis Rogationibus, fiunt omnia de eo preter missam apud Sanctum Cyricum; et idem intellige de quolibet sancto de quo fit sine festo. Oratio *Presta quesumus omnipotens Deus ut intercedente.* Lectiones de passione ejus. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi et sicut notavi in festo sancti Ambrosii, quando post Pascha celebratur. Ad missam, officium *Protexisti.* Oratio *Presta quesumus.* Epistola *Benedictus Deus et Pater. Alleluia* ℣ *Letabitur.* Evangelium *Ego sum vitis.* Offertorium *Repleti.* Secreta *Grata tibi.* Communio *Ego sum vitis.* Postcommunio *Quesumus omnipotens Deus.*

Beatorum apostolorum PHILIPPI et JACOBI, festum III lectionum. Si festum istud vel consimile evenerit die Ascensionis, differtur usque in crastinum, et fit memoria de sancto cujus est festum ad ultimas vesperas diei Ascensionis. Si evenerit (vigilia Ascensionis) [a]. Ad vesperas, capit. *Stabunt justi.* Hymni, versiculi de communi. Oratio *Deus qui nos annua.* Lectio prima de omelia quam facit beatus Augustinus super evangelium *Non turbetur cor vestrum.* ℟ sicut de sancto Marcho. Lectio II de beato Philippo, lectio III de beato Jacobo. In laudibus super psalmum *Benedictus* ant. *Tanto tempore.* Ad horas, oratio *Deus qui nos annua:* ℟ia et ℣ de communi. Ad III, capit. *Stabunt.* Ad VI, capit. *Virtute magna.* Ad IX, capit. *Ibant apostoli.* Cetera ad vesperas, matutinas, III, VI et IX, sicut dictum est in festo beati Ambrosii quando post Pascha celebratur.

Ad missam, officium *Exclamaverunt.* Oratio *Deus qui nos annua.* Epistola *Exurgens princeps. Alleluia* ℣ *Stabunt; Alleluia* ℣ *Confitebuntur.* Sequentia *Alleluia nunc decantet.* Evangelium *Non turbetur cor vestrum.* Dicitur *Credo.* Offertorium *Confitebuntur.* Secreta *Mu-*

a. In Rogationibus, non transfertur.
1. *Lire* Rogationibus.

nera quesumus. Prefatio (de apostolis) [a]. Communio *Tanto tempore*. Postcommunio *Quesumus Domine salutaribus*.

Ad vesperas, antiphone et psalmi [b] de sancto Marcho. Super psalmum vero *Magnificat* dicitur ant. *Si cognovissetis me*. Oratio *Deus qui nos*.

In Inventione sancte Crucis, festum III [*101*] lectionum. Ad vesperas, capit. *Michi autem absit*. Hynnus *Vexilla* [c] terminatur cum versibus *Quesumus actor* et *Gloria tibi Domine Qui surrexisti*. ℣ *Hoc signum crucis*. Ant. *O Crux benedicta* [d]. Oratio *Deus qui in preclara*. Memoria de martiribus, ant. *Filie Jerusalem*, ℣ *Justi autem*, oratio *Presta quesumus omnipotens Deus ut qui sanctorum*. Post istam memoriam fit memoria de dominica, et similiter ad matutinas, missam et ultimas vesperas, si scilicet festum istud celebretur in dominica ; hoc tamen ita intellige in hoc casu, quia ad ultimas vesperas non fit memoria nisi de dominica tantum, nisi de festo cum festo quod forte contigerit in crastino Non fit memoria de Resurrectione.

Invitatorium *Alleluia* III, ps. *Venite*. Hynnus *Pange lingua*. Ant. *O magnum* sola, ps. *Beatus vir*, ps. *Quare fremuerunt*, ps. *Domine quid multiplicati*. ℣ *Hoc signum*. Lectio prima de sermone ex comentario beati Augustini episcopi super euvangelium *Erat homo ex Phariseis* ; due alie de Inventione sancte Crucis. ℟ *Dulce lignum*, ℟ *O Crux viride lignum*, ℟ *Per tuam Crucem*.

℣ ante laudes *Adoramus te Xpiste*. In laudibus, ant. *Helena Constantini*, ant. *Tunc precepit*, ant. *Helena sancta*, ant. *Orabat*, ant. *Cum orasset*. Capit. *Michi autem*. Hynnus *Luxstra sex*. ℣ *Dicite in nationibus*. Ant. *Salvator mundi*. ps. *Benedictus*. Memoria de martyribus tantum [e].

Ad horas, antiphone de tempore paschali. Ad III, capit. *Michi autem*. ℟ *Dulce lignum*, ℣ *Salva nos*.

Ad missam, officium *Nos autem*. Oratio *Deus qui in preclara* ; memoria de martyribus, oratio *Presta quesumus*. Epistola *Confido de vobis*. *Alleluia* ℣ *Salva nos Xpiste* ; *Alleluia* ℣ *Dulce*. Sequentia *Salve Crux*. Evangelium *Erat homo ex Phariseis*. Dicitur *Credo*. Offertorium *Protege*. Secreta *Sacrificium Domine* ; secreta de martiribus *Super has quesumus Domine hostias*. Prefatio *Qui salutem*, que etiam dicitur in Exaltatione et quotiens fit commemoratio ipsius Crucis. (Communio *Per lignum* vel) communio *Nos autem*.

a. Paschalis. — *b*. Sicut. — *c*. Qui, dicto ℣ *Te summa*. — *d*. Ps. *Magnificat*. — *e*. Nisi fuerit dominica.

Postcommunio *Repleti alimonia ;* postcommunio de martiribus *(Nos autem) Refecti participatione.*

Ad VI, capitulum *Nos autem gloriari,* ℟ *Salva nos Xpiste,* ℣ *Adoramus te Xpiste.* Ad IX, capit. *Xpistus factus est,* ℟ *Adoramus te Xpiste,* ℣ *Hoc signum Crucis.*

Ad vesperas, antiphone de laudibus, psalmi de Natali. Capit *Michi autem.* Hynnus *Vexilla,* ℣ *Adoramus te Xpiste.* Ant. *O Crux benedicta,* ps. *Magnificat.*

Sancti Quiriaci, episcopi et martiris, sine festo. Lectiones de passione ejus. Cetera de communi et sicut notavi in festo beati Ambrosii, quando post Pascha celebratur.

Sancti Johannis [*v°*] apostoli ante portam Latinam, festum III lectionum. Ad vesperas, capit. *Qui timet Deum.* Oratio *Deus qui conspicis.* Cantatur ut de sancto Marcho. Si festum istud evenerit in dominica, prima erit lectio que (prima scripta est de beato Marcho) [a], alie due de miraculo hujus festi. Si evenerit alia die, fient omnes tres lectiones de eodem miraculo, (et sumuntur in omelia evangelii *Dixit Jhesus Petro Sequere me,* non tamen tunc pronuntiatur evangelium) ; sed ad matutinas super psalmum *Benedictus* dicitur ant. *In ferventis ;* et ad III, capit. *Qui timet ;* ad VI^am^, capit. *Cibabit :* et ad IX, capit. *In medio ecclesie.*

Ad missam, officium *Protexisti.* Oratio *Deus qui conspicis.* Epistola *Qui timet Deum. Alleluia* ℣ *Letabitur ; Alleluia* ℣ *Confitebuntur.* (Si fuerit dominica) dicitur sequentia [*Laus devota mente*]. Evangelium *Dixit Jhesus Petro Sequere me* [b]. Offertorium *Confitebuntur.* Secreta *Muneribus nostris.* Prefatio (de apostolis) [c]. Communio *Ego sum vitis vera.* Postcommunio *Refecti Domine.*

Ad vesperas, sicut de beato Marcho, sed capitulum [*Qui timet*] et oratio *Deus qui conspicis.*

Translatio beatorum apostolorum Andree, Luce et Thimothei, et beati Nicolai confessoris, festum III lectionum. Si hoc festum vel consimile evenerit in vigilia Penthecostes, fiet de eo die veneris precedenti [d] Ad vesperas, matutinas et missam clauduntur sub uno fine oratio *Deus qui nos annua* et oratio *Deus qui beatum Nicholaum ;* ad horas autem dicitur prima tantum communiter de omnibus. Si hoc festum evenerit in dominica [e], fient lectiones de prenotata omelia super evangelium *Ego sum vitis vera.* Si vero extra dominicam evenerit vel fiat de eodem festo, sumuntur lectiones in expositione evangelii *Non turbetur cor vestrum,* ubi sic

a. Est VII^a^ in alio ejus festo. — *b.* Dicitur *Credo.* — *c.* Paschalis. — *d.* Si evenerit in Rogationibus, non transfertur. — *e.* In qua hystoria non sit inchoanda.

dicitur *Nunc est dilectissimi ut quantum possumus* (etc.) [a]. Cetera ad vesperas, matutinas et horas sicut de beatis apostolis Philippo et Jacobo [b].

Ad missam, officium *Exclamaverunt*. Epistola *Stabunt justi*. *Alleluia* ℣ *Confitebuntur ; Alleluia* ℣ *Stabunt*. Evangelium *Ego sum vitis* [c]. Offertorium *Confitebuntur*. Secreta *Munera quesumus Domine ;* item secreta de beato Nicholao *Sanctifica Domine ;* et ambe concluduntur sub uno fine. Prefatio [paschalis. Communio] *Justorum anime*. Postcommunio *Quesumus Domine salutaribus ;* item postcommunio de beato Nicholao *Sacrificia ;* et clauduntur sub uno fine.

Sanctorum martirum Gordiani et Epimachi, sine festo. Oratio *Presta quesumus*. Lectiones de passione eorum. Ce[*102*]tera ad vesperas, matutinas et horas de communi, et sicut notavi in festo beati Ambrosii, quando post Pascha celebratur. Ad missam, officium *Sancti tui*. Oratio *Presta quesumus*. Epistola *Respondit unus*. *Alleluia* ℣ *Sancti et justi*. Evangelium *Nolite arbitrari*. Offertorium *Mirabilis*. Secreta *Hostias tibi*. Communio *Justorum anime*. Postcommunio *Quesumus omnipotens*.

Sanctorum martyrum Nerei et Achillei et Panchracii, sine festo. Oratio *Semper nos Domine*. Lectio I^a^ et II^a^ de passione beatorum Nerei et Achillei, lectio III de passione beati Panchracii. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi, et sicut notavi in festo beati Ambrosii quando post Pascha celebratur. Ad missam, officium *Ecce oculi* Oratio *Semper nos*. Epistola *Rememoramini*. *Alleluia* ℣ *Gaudete*. Evangelium *Accesserunt ad Jhesum Pharisei*. Offertorium *Confitebuntur*. Secreta *Sanctorum tuorum* Communio *Gaudete*. Postcommunio *Quesumus Domine*.

Sancti Renoberti, episcopi [d], festum duplex cum duabus capis. Si hoc festum celebretur in vigilia Ascensionis, nichil fit de vigilia nisi tantum missa apud Sanctum Vigorem. Oratio *Da quesumus*. Si autem Penthecoste celebretur, dicitur ℟ ad vesperas, *Tristicia* scilicet, et nulla fit memoria. Si tamen festum istud in sabbato celebretur, fit memoria de dominica ad ultimas festi vesperas tantum. Et si infra octabas Ascensionis celebretur, fit memoria de Ascensione ad (ultimas) utrasque vesperas, matutinas et missam. [e] Fit prima lectio de omelia quam facit beatus

a. Et cetera, nec pronuntiatur evangelium. — *b*. Tamen ad matutinas dicitur antiphona *Non turbetur* super psalmum *Benedictus*, et ad ultimas vesperas *Lux perpetua* prolixior super psalmum *Magnificat*. — *c*. Usque ad illum locum *In hoc clarificatus sum* tantum exclusive. — *d* Et confessoris. — *e*. Si in octabis Ascensionis evenerit, differtur usque in crastinum, et festum habebit primas vesperas, et fiet memoria de octabis. Item si in tempore paschali celebretur.

Gregorius super evangelium *Homo quidam peregre ;* due ultime de vita ejus. Cetera ad primas vesperas, matutinas et horas de communi, et sicut notavi in festo beati Ambrosii, quando post Pascha celebratur [a].

Ad missam, officium *Protexisti.* Oratio *Da quesumus.* Epistola *Ecce sacerdos magnus qui in vita. Alleluia* ℣ *Letabitur ; Alleluia* ℣ *Iste sanctus digne.* Sequentia *Ecce dies specialis.* Ante evangelium ant. *Filie Jerusalem.* Evangelium *Homo quidam peregre.* Offertorium *Posuisti.* Secreta et postcommunio de communi. Communio *Beatus servus.*

Ad ultimas vesperas [b], sicut de sancto Ambrosio quando festum ejus post Pascha celebratur, sed oratio *Da quesumus.*

Si vero festum ejus post Penthecosten celebretur, dicitur ad primas vesperas ℟ *Sancte ;* oratio non mutatur, et cetera omnia ad utrasque vesperas, matutinas et horas de communi pro tempore ; sed sex prime et due ultime lectiones de vita ejus, septima de omelia prenotata. Ad missam, officium *Statuit.* Orationes non mutantur, nec epistola. Gradale *Domine* [*v°*] *prevenisti. Alleluia* ℣ *Iste sanctus.* Sequentia non muta(n)tur. Ante evangelium ant. *Gloriosus.* Evangelium non mutatur, similiter nec offertorium, nec communio. Ad ultimas vesperas ℟ *Miles Xpisti.*

Sancte Potentiane, virginis, sine festo. (Non fit de ipsa nisi post Penthecosten. De ipsa etiam) fiunt ad vesperas, matutinas et horas omnia de communi [c]. Oratio *Exaudi nos.* Ad missam (officium). [d] [*Exaudi nos.*] (Oratio *Concede nobis.* Epistola [1] Gradale *Alleluia* ℣ Evangelium Offertorium).

a. Si hoc festum evonerit in dominica in tempore paschali et fiat de [e]o, eundo ad processionem in medium ecclesie cantatur ℟ *Tristicia ;* in statione ℟ *Filie Jerusalem,* cujus ℣ cantatur a tribus de stallo ; et similiter in omni festo consimili. Quando vero celebratur in dominica extra tempus paschale, cantatur eundo ℟ *Sancte N. ;* in statione ℟ *Miles Xpisti ;* et in utroque casu sequitur ℣ *Ora pro nobis* et oratio *Da quesumus.* Item in utroque casu cantatur redeundo ℟ *Stirps Yesse,* quod incipit cantor, nisi pontifex presens fuerit, suis insigniis adornatus, nec sequitur oratio ; et idem tene in omni festo duplici tam de ℟io quam de oratione, nisi aliud specialiter exprimatur. — *b. Filie Jerusalem.* — *c.* Et nota quod [si] fiat de aliqua virgine in tempore paschali, dicuntur ad primas vesperas antiphone feriales de tempore paschali ; psalmi non mutantur. Capitula, hymni, versiculi de communi. Ant. super psalmum *Magnificat, Simile erit* cum *Alleluia* in fine. Invitatorium sicut in profestis diebus in tempore paschali. Antiphona *Veni sponsa Xpisti* super tres psalmos, scilicet *Beatus vir, Quare fremuerunt, Domine quid multiplicati.* ℟ia de hystoria virginum, scilicet *Hec est virgo.* In laudibus ant. *Alleluia* II. Super psalmum *Benedictus* ant. *Veniente.* Ad horas antiphone de tempore paschali. Cetera de communi ; et hoc intellige si fiat sine festo. Si autem cum festo dicitur (cum fe) invitatorium *Exultent,* primum ℟ *Hec est virgo,* secundum *Diffusa est,* tercium *Audivi.* Ad ultimas vesperas antiphone feriales de tempore et psalmi. Super psalmum *Magnificat* antiphona *Simile est.* Cetera non mutantur. — *d.* Oratio.

1. *Cet* incipit *et les suivants ne sont pas indiqués.*

Secreta *Hostiam hanc.* (Communio). Postcommunio *Sumentes Domine.*

Sancti URBANI, pape et martiris, sine festo. Oratio *Da quesumus omnipotens Deus ut qui beati.* Lectiones de vita ejus. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi pro tempore. Ad missam, officium *Os justi* [a]. Oratio *Da quesumus.* Epistola *Memor esto.* Si fiat in tempore paschali dicitur *Alleluia* ℣ *Letabitur ;* si post Penthecosten, dicitur gradale *Justus ut palma* et *Alleluia* ℣ *Inveni.* Evangelium *Vigilate.* Offertorium *Veritas.* Secreta *Munera quesumus.* Communio *Fidelis.* Postcommunio *Beati Urbani.*

Sancti AUGUSTINI, Anglorum episcopi et confessoris, sine festo. Oratio *Deus qui beatum Augustinum.* Lectiones de vita ejus. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi pro tempore. Ad missam, officium *Sacerdotes Dei* [b]. Oratio *Deus qui beatum.* Epistola *Dedit Dominus.* Si fiat ante Penthecosten, dicitur *Alleluia* ℣ *Letabitur ;* si post Penthecosten, dicitur gradale *Juravit* et *Alleluia* ℣ *Justus germinabit.* Evangelium *Videte vigilate.* Offertorium *Justus ut palma.* Secreta *Hostias Domine.* Communio *Domine quinque.* Postcommunio *Beati Augustini.*

Sancti GERMANI, Parisiensis episcopi et confessoris, sine festo. Lectiones de vita ejus. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi pro tempore. Ad missam, (officium) Oratio *Exaudi* de communi. Epistola (Si fiat ante Penthecosten, dicitur *Alleluia* ℣ *Letabitur ;* si post Penthecosten, dicitur gradale et *Alleluia* ℣ Evangelium Offertorium). Secreta et postcommunio de communi. (Communio).

Sancte PETRONILLE, virginis, sine festo. Oratio *Deus qui nos per ineffabilem.* Lectiones de vita ejus, et sumuntur in vita sanctorum Nerei et Achillei. Cetera de communi pro tempore, scilicet ad vesperas, matutinas et ad horas. Ad missam, officium *Dilexisti.* Oratio *Deus qui nos per.* Epistola *Qui gloriatur* Si de ipsa fiat ante Penthecosten, dicitur *Alleluia* ℣ *Hec est virgo ;* si autem post Penthecosten, dicitur gradale *Dilexisti, Alleluia* ℣ *Specie tua.* Evangelium *Simile est regnum celorum decem virginibus.* Offertorium *Offerentur* [c]. Secreta *Suscipe Domine.* Communio [*103*] *Diffusa est.* Postcommunio *Sacri altaris.*

(Sancti NICHOMEDIS, martiris, sine festo. Oratio dicitur que de beato Gregorio [1] superius notatur. Lectiones de communi que

a. Vel officium *Protexisti*, si in tempore paschali celebretur. — *b.* Vel officium *Protexisti* pro tempore. — *c.* Brevius.

1. *Il faut lire* Georgio.

incipiunt *Si consideremus* et reperiuntur in expositione evangelii *Si quis venit ad me*. Cetera etiam ad vesperas, matutinas et horas de communi pro tempore. Ad missam, officium Orationes que de beato Georgio dicuntur. Epistola. Si ante Penthecosten fiat de ipso, dicitur *Alleluia* ℣ *Letabitur ;* si vero post, dicitur gradale etc. *Alleluia* ℣ Evangelium Offerenda Communio).

Sanctorum martirum Marcellini et Petri, sine festo. Oratio *Deus qui nos annua*. Lectiones de passione eorum. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi pro tempore. Ad missam, officium *Clamaverunt*. Oratio *Deus qui nos*. Epistola *Respondens unus de senioribus*. Si ante Penthecosten fiat de ipsis, dicitur *Alleluia* ℣ *Gaudete ;* si autem post Penthecosten, dicitur gradale *Justorum anime*, *Alleluia* ℣ *Sancti tui*. Evangelium *Cum audieritis*. Offertorium *Letamini*. Secreta *Hostia hec*. Communio *Justorum*. Postcommunio *Sacro munere*.

Sancti Erasmi, martiris, sine festo. Lectiones de passione ejus. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi pro tempore. Ad missam (officium Oratio Epistola Si ante Penthecosten fiat de eo, dicitur *Alleluia* ℣ *Letabitur ;* si vero post Penthecosten, dicitur gradale *Alleluia* ℣ Evangelium Offertorium). Oratio, secreta et postcommunio de communi. (Communio).

Sancti Bonefacii, episcopi et martiris, sine festo. Lectiones de passione ejus. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi pro tempore. Ad missam, (officium Oratio *Letetur*. Epistola Si ante Penthecosten fiat de eo, dicitur *Alleluia* ℣ *Letabitur ;* si vero post, dicitur gradale *Alleluia* ℣ Evangelium Offertorium). [Oratio,] secreta et postcommunio de communi. (Communio).

Sanctorum confessorum Medardi et Gidardi, episcoporum, sine festo. Oratio *Deus qui sanctam*. Lectiones de vita eorum. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. Ad missam, officium *Sacerdotes ejus*. Oratio *Deus qui nos* et alie orationes similiter de communi. Epistola *Plures facti sunt*. Si ante Penthecosten fiat de eis, dicitur *Alleluia* ℣ [a] ; si vero post, dicitur gradale *Sacerdotes*, *Alleluia* ℣ *Fulgebunt*. Evangelium *Sint lumbi vestri*. Offertorium *Exultabunt*. Communio *Ego vos*.

Sanctorum martirum Primi et Feliciani, sine festo. Oratio *Fac*

a. *Fulgebunt.*

nos Domine. Lectiones de passione eorum. Cetera ad vesperas, [v°] matutinas et horas de communi. Ad missam, officium *Sapientiam*. Oratio *Fac nos*. Epistola *Justorum anime*. Si ante Penthecosten fiat de eis, dicitur *Alleluia* ℣ *Sancti et justi ;* si autem post, dicitur gradale *Exultabunt, Alleluia* ℣ *Preciosa est*. Evangelium *Sedente Jhesu super montem Oliveti*. Offertorium *Exultabunt*. Secreta *Fiat nobis*. Communio *Et si coram*. Postcommunio *Quesumus omnipotens Deus*.

Sancti BARNABE, apostoli, festum III lectionum, si ante Penthecosten celebretur ; si vero post Penthecosten, fit festum IX lectionum. Oratio *Sancti Barnabe*. Item si ante Penthecosten celebretur, fit prima lectio eadem que est prima de beato Marcho, due alie de passione ejus. Capitula, hymni et versiculi de communi. Cantatur per omnia sicut de beato Marcho, excepta sequentia. Ad missam, epistola *Jam non estis*. Sequentia *Alleluia nunc decantet*. Evangelium, quod de beato Marcho. *Credo* dicitur. Secreta *Oblationis*. Postcommunio *Quod de altari*. Ad vesperas sicut de beato Marcho, excepto capitulo et oratione. Si autem post Penthecosten celebretur festum istud, dicuntur ad utrasque vesperas, matutinas et horas omnia de communi, preter orationem que non mutatur, et preter lectiones quarum sex prime et due ultime sumuntur de passione ejus, VII[a] de omelia excerpta ex commentariis beati Augustini episcopi super evangelium *Hec mando vobis*. Ad missam, officium *Michi*. Orationes non mutantur. Epistola *Jam non estis*. Gradale *Nimis*. *Alleluia* ℣ *In omnem terram*. Evangelium *Hec mando vobis*. *Credo* dicitur. Offertorium *Michi autem*. Prefatio de apostolis. Communio *Ego vos*.

Sanctorum martirum BASILIDIS, CYRINI, NABORIS et NAZARII, sine festo. Oratio *Sanctorum martirum*. Lectiones de passione eorum. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. Ad missam, [a] officium *Intret in conspectu*. Oratio *Sanctorum*. Epistola *Reddet Deus*. Gradale *Vindica*. *Alleluia* ℣ *Sancti tui*. Evangelium *Ve vobis qui edificatis*. Offertorium *Exultabunt*. Secreta *Pro sanctorum*. Communio *Posuerunt*. Postcommunio *Sanctorum martirum*.

Sancte FELICULE, virginis et martiris, sine festo. Lectiones de passione ejus. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. (Ad missam officium). Orationes de communi. (Epistola Gradale *Alleluia* ℣ Evangelium Offertorium Communio).

a. Si ante Penthecosten fiat de eis, officium *Sancti tui*. *Alleluia* ℣ *Sancti et justi*. Offertorium *Repleti*. Communio *Gaudete*. Cetera sicut subscriptum est. Si post Penthecosten fiat de eis, dicitur.

Sanctorum Viti, Modesti et Crescentie, martirum, sine festo. Oratio *Da ecclesie tue.* Lectiones de passione eorum. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. (Ad missam, officium *Justi epulentur.* Oratio *Da ecclesie* [*104*] *tue.* Lectiones de passione eorum. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi). Ad missam, officium *Justi epulentur.* Oratio *Da ecclesie.* Epistola *Justi autem imperpetuum.* Gradale *Clamaverunt. Alleluia* ℣ *Mirabilis.* Evangelium *Attendite a fermento Phariseorum.* Offertorium *Gloriabuntur.* Secreta *Sicut gloriam.* Communio *Anima nostra.* Postcommunio *Refecti Domine.*

Sanctorum martirum Cyrici et Julite, matris ejus, sine festo Oratio *Exaudi nos Domine.* Lectiones de passione eorum. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. Ad missam, officium *Judicant sancti.* Oratio *Exaudi.* Epistola *Spectaculum.* Gradale *Exultabunt. Alleluia* ℣ *Reddet.* Evangelium *Cum audieritis.* Offertorium *Mirabilis.* Secreta *Offerimus.* Communio *Justorum.* Postcommunio *Quesumus Domine*

Sanctorum Marci et Marcilliani, martirum, sine festo. Ad primas vesperas super psalmum *Magnificat* dicitur ant. *Clarissimis cotidie.* Oratio *Presta quesumus.* Lectiones de passione eorum, et reperiuntur in passione beati Sebastiani. Super psalmum *Benedictus* dicitur ant. *Sebastianus dixit Marcelliano et Marcho.* Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. Ad missam, officium *Salus autem.* Oratio *Sanctorum tuorum.* Epistola *Sancti per fidem* Gradale *Anima nostra. Alleluia* ℣ *Justi epulentur.* Evangelium *Videte ne quis* [a]. Offertorium *Anima nostra.* Secreta *Munera Domine.* Communio *Amen dico vobis.* Postcommunio *Salutaris tui.*

Sanctorum martyrum Gervasii et Prothasii, festum iii lectionum. Oratio *Deus qui nos.* Lectiones de passione eorum. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. Ad missam, officium *Loquetur Dominus.* Oratio *Deus qui nos.* Epistola *Scimus quoniam.* Gradale *Gloriosus. Alleluia* ℣ *Fulgebunt.* Evangelium *Egrediente.* [b] *Letamini.* Secreta *Concede.* Communio *Posuerunt.* Postcommunio *Hec nos communio.*

Sancti Albani, martiris, festum iii lectionum. Oratio *Deus qui hanc.* Lectiones de passione ejus. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. Ad missam, officium *In virtute.* Oratio *Deus qui hanc.* Epistola *Justus si morte.* Gradale *Beatus vir. Alleluia* ℣

a. Cujus expositio habetur in expositione evangelii *Egrediente Jhesu de templo* circa medium. — *b.* Offertorium.

Posuisti. Evangelium *Si quis vult post me.* Offertorium *Posuisti.* Secreta *Hec hostia.* Communio *Magna est.* Postcommunio *Quesumus omnipotens.*

In VIGILIA beati JOHANNIS BAPTISTE fit de sancto JOHANNE, presbitero et martire, sine festo, sed lectiones fiunt de omelia venerabilis Bede super evangelium (8) *Fuit in diebus Herodis.* Cetera de communi unius martiris, preter missam. Si vero hec vigilia evenerit in dominica, nichil fit de vigilia nisi memoria ad missam, sed fiunt omnia de dominica preter medios ℣, lectiones et ℟ia, que fiunt de martire. Ad missam, officium *Ne timeas.* Oratio [*v°*] *Presta quesumus.* Epistola *Factum est verbum Domini ad me dicens Priusquam te formarem.* Gradale *Fuit homo.* Evangelium *Fuit in diebus.* Offertorium *Gloria et honore.* Secreta *Munera Domine.* Communio *Magna est.* Postcommunio *Beati Johannis.*

Ad vesperas, festum duplex cum IIII^or^ capis. Capit. *Audite insule.* ℟ *Elizabeth.* Hynnus

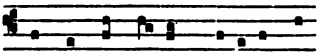

Ut que-ant laxis re-sona-re;

per octabas vero cantatur in cantu isto :

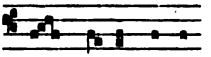

Ut que—ant laxis.

℣ *Fuit homo.* Ant. *Ingresso,* ps. *Magnificat.* Oratio *Presta quesumus.*

Invitatorium *Regem precursoris,* ps. *Venite.* Hynnus

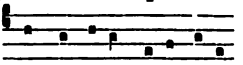

An-tra deser-ti te-neris;

per octabas vero cantatur [a] in cantu secundo hynni vesperarum. Ant. *Priusquam,* ps. *Beatus vir;* ant. *Ad* (vesperas) *omnia,* ps. *Quare fremuerunt;* ant. *Ne timeas,* ps. *Domine quid multiplicati.* ℣ de communi unius martiris preter versiculum ante laudes [b]. Sex prime lectiones de sermone qui agitur de nativitate ejus, et incipit *Nativitatem sancti Johannis;* tres ultime de omelia venerabilis Bede super evangelium *Elizabeth impletum est tempus pariendi.* ℟ *Fuit homo,* ℟ *Elizabeth,* ℟ *Priusquam.* Ant. *Misit Dominus,* ps. *Cum invocarem;* ant. *Ecce dedi,* ps. *Verba mea;* ant. *Dominus ab utero,* ps. *Domine Dominus noster.* ℟ *Descendit angelus,* ℟ *Hic precursor,* ℟ *Innuebant.* (℟) [c] *Posuit os,* ps. *Domine quis habitabit;* ant. *Formans me,* ps. *Domine in virtute;* ant. *Reges videbunt,* ps. *Bonum est.* ℟

a. Idem hymnus. — *b.* Et ad ultimas vesperas. — *c.* Ant.

Precursor, ℟ *Ipse preibit*, ℟ *Inter natos*. Responsoria que secuntur, dicuntur per octabas cum prescriptis, primo tamen non repetito, nisi die dominica infra eas, si fiat de eis : ℟ *Gabriel*, ℟ *Ecce constitui*.

℣ ante laudes *Fuit homo*. In laudibus, ant. *Elizabeth*, ant. *Innuebant*, ant. *Johannes vocabitur*, ant. *Johannes est*, ant. *Iste puer*. Capit. *Audite insule*. Hynnus, cantus cum festo :

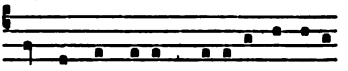

O nimis felix meri-tique celsi;

(post) cantus sine festo :

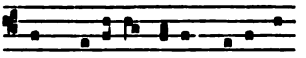

O nimis felix me-ri-ti-que.

Ant. *Apertum est*, quam inchoatam statim excipit chorus et cantat eam usque *Dicens* tantum inclusive, et tunc incipit cantor ps. *Benedictus ;* quo psalmo percantato, resumit chorus eandem antiphonam a capite. Oratio *Deus qui presentem diem*.

Ad III, VI et IX, tres prime antiphone de laudibus ; (℟ia) ℟ia et ℣ de uno martire. Ad III, capit. *Audite insule*.

Eundo ad processionem per circatam cantatur ℟ *Elizabeth* cum suo versu et versu *Gloria Patri* et regressu. In statione ℟ *Inter natos*, cujus versus cantatur a quatuor de stallo in cantu isto [a] ; [*105*] et similiter ad ultimas vesperas et dominica in- *(Fuit homo missus a)*
fra octabas ad matutinas et ad processionem, si fiat de octabis ; et sequitur ℣ *Fuit homo* et oratio *Deus qui presentem*. In redeundo cantatur ℟ *Styrbs Yesse* cum suo versu, nec sequitur oratio.

Ad missam, officium *De ventre*. Oratio *Deus qui presentem*. Epistola *Audite insule*. Gradale *Priusquam*. *Alleluia* ℣ *Inter natos*. Sequentia *Sancti Baptiste*, cujus versus *Maxima que dantur* etc. non dicitur in festo isto, sed tantum in festo Decollationis ejus ; alii omnes dicuntur in festo isto ; versus etiam *Apparensque Zacharie* etc. non dicitur in eadem Decollatione, sed alii omnes dicuntur. Ante evangelium ant. *Inter natos*. Evangelium *Elizabeth impletum est tempus*. Offertorium *Justus ut palma*. Secreta *Tua Domine muneribus*. *Sanctus (chant de la p. 63)*.

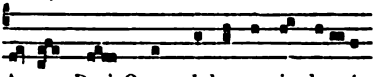

Agnus De-i Quem Johannes in deserto.

Communio *Tu puer*. Postcommunio *Sumat Ecclesia*.

a. En marge, de la même main :

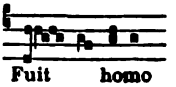

Fuit homo

Ad VI, capit. *Posui[t](isti) os.* Ad IX, capit. *Reges videbunt.*

Ad vesperas, antiphone de laudibus ; vespera(s) diei [1]. Capit. *Audite.* ℟ *Inter natos.* Hymnus *Ut queant* in cantu priorum vesperarum. ℣ *Fuit homo.* Ant. *Inter natos,* ps. *Magnificat.* Oratio *Deus qui presentem.*

Antiphone subnotate dicuntur per octabas, que fiunt sine festo, super psalmos *Benedictus* et *Magnificat,* vel ad memoriam de octabis, cum non fit de ipsis ; quibus dictis, resumuntur per ordinem antiphone nocturnales : ant. *Puer,* ant. *Inter natos,* ant. *Tu puer,* ant. *Nazareus,* ant. *Erit enim,* ant. *Pro eo.*

Per octabas dicitur invitatorium *Regem precursoris* in cantu invitatorii communis sanctorum, quando fit de eis sine festo. Hynnus *Antra deserti.* Ant. *Priusquam* sola super predictos psalmos IX nocturnales, sed in dominica infra dicuntur omnes antiphone, si fiat de octabis. Versiculi ut supra. Prima die in qua fit de octabis, legitur sermo beati Maximi qui incipit *Cunctorum quidem prophetarum,* et hoc ita si scilicet non fuerit dominica dies illa. Item secunda die in qua fiet de eisdem octabis, si etiam non fuerit dominica, legitur alius sermo ejusdem qui incipit *Festivitatem.* Dominica vero infra easdem, si fuerit vacua, fiunt sex prime lectiones de alio sermone ejusdem qui incipit *Sollempnitatem ;* tres autem ultime sumuntur de sermone ex commentario venerabilis Bede super evangelium *Dixit Zacharias ad angelum Unde hoc sciam ;* et cantantur eadem que in die festo et eodem modo, sed cum simplici festo ; item prima die tantum in qua fit de octabis, si dominica non fuerit vacua, alioquin ipsa dominica dicentur. [*v°*] Ad missam dicitur officium *Justus ut palma.* Oratio de die festo. Epistola *Factum est verbum.* Gradale *Justus ut. Alleluia* ℣ *Tu puer.* Evangelium *Dixit Zacharias ad angelum.* Offertorium *In virtute.* Communio *Posuisti.* Item idem evangelium et epistola semel tantum dicuntur ; sed si pluries fiat de octabis, dicuntur eadem que in die festo. In laudibus, aliis diebus quam in dominica, ant. *Elizabeth* sola super quinque psalmos, sed in dominica omnes dicuntur. Capitulum, hymnus, ℣, ut prenotatum est. Ad horas, ut supra. Ad posteriores vesperas octabarum dicuntur antiphone de laudibus ; et similiter ad ultimas vesperas dominice infra easdem, si fuerit vacua et fiant vespere de octabis ; ad alias autem vesperas de ipsis octabis dicuntur antiphone feriales. (Item die prima octabis in qua fit missa de ipsis dicitur epistola *Factum est verbum Domini* et evangelium *Dixit Zacharias ;* cetera ut prescriptum est).

1. **Vespera diei,** *les psaumes du jour ou de la férie occurrente.*

Sanctorum martirum Johannis et Pauli, festum III lectionum de passione eorum. Quod si evenerit II[a] feria, non habebit primas vesperas, sed tantum memoriam. Item si evenerit in dominica, fiunt tres prime et due ultime lectiones de passione eorum ; tres medie [a] cum mediis [b] et ℟nsoriis (℣), et sumuntur tres medie de sermone attributo ipsi dominice infra octabas ; VII[a] de sermone ex commentario beati Jeronimi super evangelium *Nichil opertum*. Tria prima ℟ia de communi ; tria ultima dicuntur tria propria de ipsis. Ad vesperas, capit. *Hii sunt viri misericordie*. Hynni, ℣ de communi. Ant. *Isti sunt due olive*, ps. *Magnificat*. Oratio *Quesumus omnipotens Deus ;* memoria de sancto Johanne. Invitatorium, hynnus, antiphone, psalmi et ℣ de communi. ℟ *Isti sunt duo viri*, ℟ *Hec est vera fraternitas*, ℟ *Beati martyres*. In laudibus, ant. *Paulus et Johannes dixerunt Juliano*, ant. *Paulus et Johannes dixerunt ad Terentianum*, ant. *Johannes et Paulus cognoscentes*, ant. *Spiritus et anime* de communi, ant. *Johannes et Paulus dixerunt ad Gallicanum*. Capit. *Hii sunt*. Ant. *Astiterunt*, ps. *Benedictus ;* memoria de sancto Johanne. Ad III, VI et IX, tres prime antiphone de laudibus. Ad III, capit. *Hii sunt viri ;* ℟ia et ℣, item capitula ad horas alias de communi. Si fuerit dominica, eundo ad processionem cantatur ℟ [*Beati martires*]. Ad missam, officium *Multe tribulationes*. Oratio *Quesumus omnipotens ;* memoria de octabis. Epistola *IIii sunt viri*. Gradale *Ecce quam bonum*, ℣ *Sicut unguentum ;* quo cantato ab archichoris usque *barbam*, excipit chorus residuum, et statim post cantant ipsi archichori alium versum, scilicet ℣ *Mandavit ;* quo excepto in fine a choro, [*106*] non resumunt archichori gradale, sed statim sequitur *Alleluia* ℣ *Isti sunt due olive*. Evangelium, si fuerit dominica, *Nichil opertum ;* si non fuerit dominica, dicitur evangelium *Attendite a fermento Phariseorum*. Offertorium *Gloriabuntur*. Secreta *Hostias tibi*. Communio *Et si coram*. Postcommunio *Sumpsimus Domine*. Ad vesperas, antiphone de laudibus, sed quarta dicitur *Corpora sanctorum ;* psalmi de die. Capit. *Hii sunt viri*. Ant. *Isti sunt sancti* de communi, ps. *Magnificat*. Oratio *Quesumus ;* memoria de sancto Johanne.

In vigilia beatorum apostolorum Petri et Pauli. Si ipsa evenerit in dominica, nichil de ipsa [c], sed fit de octabis beati Johannis sicut superius notatum est, hoc tamen attento quod medie lectiones et ℟ia media fiunt de beato Leone, papa et doctore, de quo etiam tunc fit memoria ad primas vesperas, matutinas et missam

a. De octabis. — *b*. Versibus. — *c*. Nisi memoria ad missam.

tantum, et sumuntur lectiones de ipso in communi unius episcopi doctoris, scilicet *Dominicus sermo quem debemus*, et cantatur similiter de communi. Si autem hec vigilia evenerit alia die quam in dominica, fiunt matutine et hore de sancto Leone sine festo, et habet priores vesperas nisi cum festo factum fuerit die precedenti, et fit memoria de beato Johanne tam ad vesperas quam ad matutinas. Die autem ejusdem vigilie pronuntiabitur in casu isto evangelium de vigilia ipsa, scilicet *Dixit Symoni Petro Jhesus Symon Johannis diligis me plus hiis*, et fiunt tres lectiones de omelia venerabilis Bede super idem evangelium, et cantatur de communi, ut predixi. Oratio *Deus qui beatum Leonem*. Missa fit de vigilia, quotiens ipsa non evenerit in dominica. Officium *Dicit Dominus Petro*. Oratio *Deus qui nos beatorum apostolorum* ; prima memoria de sancto Leone, oratio *Deus qui beatum Leonem* ; secunda memoria de beato Johanne. Epistola *Petrus et Johannes ascendebant*. Gradale *In omnem*. Evangelium *Dixit Jhesus Petro Symon Johannis* etc. Offertorium *Michi autem*. Secreta *Munus populi* ; secreta de beato Leone *Annue nobis*. Communio *Symon Johannis*. Postcommunio *Sumpsimus Domine* ; postcommunio de sancto Leone *Sancti Leonis*.

Beatorum apostolorum PETRI et PAULI, festum duplex cum duabus capis. Ad vesperas, ant. *Quem dicunt*, vespera(s) diei : ant. *Domine si tu es*, ant. *Cumque vidisset*, ant. *Petrus ad se*, ant. *Solve*. Capit. *Misit Herodes*. ℟ *Cornelius*. Hynnus, cantus ad vesperas :

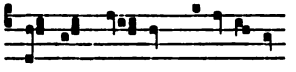

cantus ad matutinas :

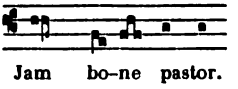

℣ de communi. Ant. *Beatus Petrus*, ps. *Magnificat*. Oratio *Deus qui nos*. Nulla fit memoria in festo isto.

Post istas vesperas fit processio ad altare Beati Petri, ordinata sicut in [v°] dominica cum fit de matutina, sed sine diacono, sacerdote etiam in supellicio tantum et capa serica incedente. Eundo cantatur ℟ *Petre* cum suo versu ; postea inchoata antiphona *Quodcumque* ab archichoro, sequitur psalmus *Magnificat* et oratio *Deus qui beato*. Redeundo cantatur antiphona una de beata Virgine nec sequitur oratio.

Invitatorium *Pastori*, ps. *Venite*. Primus versus hymni *Jam bone pastor* ; quo versu cantato, statim sequitur totus hymnus *Annue*

Xpiste in eodem cantu. Ant. *In plateis*, psalmi de communi ; ant. *Ait Petrus*, ant. *Petrus apostolus*. Sex prime et due ultime lectiones de passione eorum : VII^a^ de omelia excerpta de commentariis Origenis super evangelium *Venit Jhesus in partes Cesarii* [1] *Philippi*. ℟ *Symon Petre*, ℟ *Si diligis me*, ℟ *Tu es Petrus*. Ant. *Factum est*, ant. *Adveniente*, ant. *Ponens Petrus*. ℟ *Domine si tu es*, ℟ *Surge Petre*, ℟ *Tu es pastor*. Ant. *Cornelius*, ant. *Aperiens Petrus*, ant. *Adhuc loquente*. ℟ *Quem dicunt*, ℟ *Dum esset Petrus*, ℟ *Petre amas me* ; item ℟ *Cornelius*.

Ante laudes ℣ *Tu es Petrus*. In laudibus, ant. *Petrus et Johannes*, ant. *Argentum*, ant. *Dixit angelus*, ant. *Misit Dominus*, ant. *Tu es Petrus*. Capit. *Misit Herodes*. Hymnus *Exultet*. Ant. *Quodcumque*, ps. *Benedictus*. Oratio *Deus cujus hodiernam diem*.

Ad III, VI et IX, tres prime antiphone de laudibus, ℟ia et ℣ de communi. Ad III, capit. *Misit Herodes*.

Si fuerit dominica, eundo ad processionem cantatur ℟ *(Quem dicunt)* [a] cum suo versu. In statione ℟ *(Cornelius)* [b], cujus versus cantatur a tribus de stallo altiori ; sequitur ℣ *Tu es Petrus* et oratio *Deus qui hodiernam*. Redeundo cantatur [2] de beata Virgine, nec sequitur oratio.

Ad missam, officium *Nunc scio*. Oratio *Deus qui hodiernam*. Epistola *Misit Herodes*. Gradale *Constitues*. *Alleluia* ℣ *Tu es Petrus*. Sequentia *Laude jocunda*. Ante evangelium ant. *Quodcumque*. Evangelium *Venit Jhesus in partes*. Offertorium *Constitues*. Secreta *Hostias Domine*. Communio *Tu es Petrus*. Postcommunio *Quos celesti Domine*.

Ad VI, capit. *Petrus quidem servabatur in carcere*. Ad IX, capit. *Petrus ad se reversus*. Ad ultimas vesperas antiphone et psalmi de communi. Capit. *Non vos me*. ℟ *Petre*. Hymnus *Exultet*. Ant. *Gloriosi*, ps. *Magnificat*.

In COMMEMORATIONE beati PAULI apostoli, festum IX lectionum ; sex prime et due ultime de passione ejus, VII^a^ de omelia excerpta de commentario Origenis super evangelium *Dixit Symon Petrus* [*107*] *ad Jhesum Ecce nos relinquimus*.

Invitatorium, psalmi, versiculi de communi. Hymnus [c], quo versu cantato statim sequitur totus hymnus *Annue Xpiste* in eodem

a. Cornelius. — b. Petre amas me. — c. En marge, de la même main :

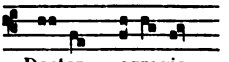

Doctor egregie.

1. *Lire* Cesaree. — 2. *Sous-entendu* antiphona una.

cantu. *(Doctor egregie).* Ant. *Qui operatus est,* ℣ *Qui me segregavit ;* ant. *Scio cui,* ℣ *De reliquo ;* ant. *Michi vivere,* ℣ *Per quem michi.* ℟ *Qui operatus est,* ℟ *Scio cui,* ℟ *Bonum certamen.* Ant. *Tu es vas,* ℣ *Per quem omnes ;* ant. *Magnus sanctus,* ℣ *In regeneratione ;* ant. *Bonum certamen,* ℣ *De cetero.* [a] ℟ *Constitues,* ℟ *Isti sunt due, (*℟ *Damasci).* Ant. *Saulus qui et,* ℣ *Ostendens ;* ant. *Ne magnitudo,* ℣ *Nam virtus ;* ant. *Reposita est,* ℣ *Cooperante.* ℟ *Tu es vas,* ℟ *Sancte Paule,* ℟ *Magnus sanctus.*

In laudibus, ant. *Ego plantavi,* ℣ *Unusquisque ;* ant. *Libenter,* ℣ *Quando enim ;* ant. *Sancte Paule,* ℣ *Ut digni ;* ant. *Gratia Dei in me,* ℣ *Gratia Dei sum ;* ant. *Damasci,* ℣ *Deus et Pater.* Capit. *Notum vobis facio.* Hymnus *Exultet.* Ant. *Vos qui secuti* de communi, ps. *Benedictus.* Oratio *Deus qui multitudinem ;* memoria de sancto Johanne [b].

Ad III, VI et IX, tres prime antiphone de laudibus ; ℟ia et ℣ de communi. Ad III, capit. *Notum vobis.* Si fuerit dominica, eundo ad processionem cantatur.

Ad missam, officium *Scio cui.* Oratio *Deus qui multitudinem ;* memoria de beato Johanne. Epistola *Notum vobis.* Gradale *Qui operatus est. Alleluia* ℣ *Tu es vas.* Sequentia *Sollennitas.* Evangelium *Dixit Symon Petrus ad Jhesum Ecce nos.* Offertorium *Michi autem.* Secreta *Ecclesie tue.* Communio *Amen dico vobis quod vos.* Postcommunio *Perceptis.*

Ad VI, capit. *Audistis conversationem.* Ad IX, capit. *Cum autem complacuit.*

In INVENTIONE RELIQUIARUM BAIOCENSIUM, festum duplex cum IIII[or] capis de stallo altiori. Ad vesperas, [c] ant. *Ecce tu pulchra es,* ant. *Sicut lilium,* ant. *Favus,* [d] *Fons ortorum,* [e] *Dignum namque,* [f] *Egredimini et videte filie Syon.* ℟ *Styrps Yesse.* Hymnus, [g] ad vesperas :

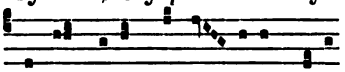

(cantùs). ℣ *Sancta Dei Genitrix.* Ant. *Ave Regina celorum,* ps. *Magnificat.* Oratio *Concede nos* et oratio *Propitiare quesumus Domine* clauduntur sub uno fine, et similiter ad processionem. Nulla fit memoria in festo isto.

Invitatorium *Ave Maria,* ps. *Venite.* Hymnus, cantus ad matutinas :

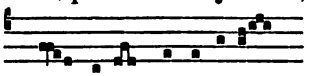

a. ℟ *Reposita est.* — *b.* Tantum. — *c.* Psalmi de die. — *d.* Ant. — *e.* Ant. — *f.* Capit. — *g.* Cantus.

Ant. *Specialis*, psalmi de beata Virgine ; ant. *Celi reginam*, ant. *Virgo Creatoris*. ℣ *Sancta Dei genitrix*. III prime lectiones de expositione venerabilis Bede in Canticis canticorum. [*v°*] ℟ *Prodiit ex Abrahe*, ℟ *Virga tulit*, ℟ *Castitatis*. Ant. *Gratia celestis*, ant. *Sanctificans*, ant. *Aula Maria*. ℣ *Letamini in Domino*. III medie lectiones de communi plurimorum martirum, de sermone scilicet qui incipit *Qui sanctorum merita*. ℟ *Sancti tui*, ℟ *In circuitu*, primum scilicet, ℟ *Qui sunt isti*. Ant. *Psallite*, ant. *Exultet*, ant. *Ave o Theotocos*. ℣ *Speciosa facta es*. III ultime lectiones de sermone ex commentario venerabilis Bede super evangelium *Factum est autem cum loqueretur Jhesus ad turbas extollens vocem* [a]. ℟ *Gloriosa dicta sunt*, ℟ *Filie Jerusalem nuntiate*, ℟ *Gaude* (tria) [b] cum prosa *Inviolata*.

℣ ante laudes *Post partum*. In laudibus, ant. *Beata mater*, ant. *Veni in ortum*, ant. *Talis est*, ant. *Venit dilectus*, ant. *Descendi*. Capit. *Egredimini*. Hynnus

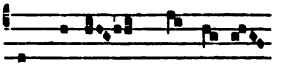

O glorio-sa Domina.

℣ *Elegit eam Deus*. Ant. *Surge propera*, ps. *Benedictus*.

Ad III, VI et IX, III prime antiphone de laudibus ; ℟ia et ℣ de beata Virgine ; oratio *Propiciare* sola de beata Virgine et aliis communiter. Ad III, capit *Egredimini*.

Eundo ad processionem cantatur ℟ *Prodiit* et alia sequentia per ordinem usque ad locum stationis ubi cantatur ℟ *Filie*, cujus versus cantatur a quatuor de stallo altiori ; sequitur ℣ *Post partum*. In redeundo dicitur ant. *O Virgo virginum*, episcopo incipiente. Qu[a](e) finita, cantatur ℟ *Styrps Iesse*, si neccesse fuerit.

Ad missam, officium *Gaudeamus*. [c] *Rex virginum*. Oratio *Concede nos* et oratio *Propitiare* clauduntur sub uno fine. Epistola *Egredimini*. Gradale *Benedicta*. *Alleluia* ℣ *Virga Yessæ*. Sequentia *Dies clausa prodiit*. Ante evangelium ant. *O Virgo virginum*. Evangelium *Loquente Jhesu ad turbas*. Offertorium *O vere*. Secreta *Tua Domine propitiacione*, secreta *Suscipiat* concluduntur sub uno fine. Communio *Vera fides*. Postcommunio *Sumptis Domine* et postcommunio *Divina libantes* clauduntur sub uno fine.

Ad VI[e], capit. *Quam pulchra es*. Ad IX, *Favus distillans*. Ad vesperas, antiphone de laudibus, psalmi de beata Virgine. Capit. *Egredimini*, ℟ *Gaude* (℣ *Elegit eam ;* ant.) cum prosa *Inviolata*. Hyn-

a. Qui sermo habetur in expositione evangelii *Erat Jhesus ejiciens demonium* versus finem, quod evangelium legitur III[a] dominica XL[a]. — *b*. Unicum. — *c*. *Kirie*.

nus (ps. *Magnificat*) *O gloriosa Domina (chant ci-dessus)*. ℣ *Elegit eam* Ant. *O Virgo*, [ps. *Magnificat*.]

Sanctorum martirum Processi et Martiniani, sine festo. Cantatur de communi. Si hoc festum in dominica evenerit, fiunt tres prime lectiones de sermone attributo ipsi dominice infra octabas apostolorum, tres medie de passione eorum cum mediis ℣ [*108*] et ℟iis, tres autem ultime de sermone beati Augustini super evangelium *Jussit Jhesus discipulos suos ascendere in naviculam*, (et fit memoria) et fit memoria de dominica ad vesperas, matutinas et missam. Oratio *Deus qui nos sanctorum*. Si alia die quam dominica evenerit idem festum, fit memoria de apostolis tantum, quorum octabe fiunt sine festo, excepta die ultima ; et cum fit de eisdem octabis, cantatur de communi apostolorum, et dicuntur super psalmos *Magnificat* et *Benedictus* antiphone nocturnales de ipso communi secundum ordinem. Dominica infra easdem octabas legitur sermo beati Maximi qui incipit *Cum omnes beati apostoli* [a]. Alia die in qua primo legètur de eisdem octabis, legitur sermo beati Augustini qui incipit *Duorum sanctorum apostolorum* (apostolici natalis) ; in qua iterum legetur de eisdem, legitur sermo ejusdem qui incipit *Audiamus*. Item de eisdem martiribus dicuntur capitula de communi. Ad missam de eisdem, officium *Judicant*. Oratio *Deus qui nos sanctorum*. Epistola *Benedictus Deus*. Gradale *Exultabunt*. *Alleluia* ℣ *Justi epulentur*. Evangelium *Sedente Jhesu*. Offertorium *Gloriabuntur*. Secreta *Suscipe Domine*. Communio *Anima nostra*. Postcommunio *Corporis sacri*. Si fiat missa de octabis, cantatur de communi ; alia, sicut in die ; omnia tamen cum simplici festo.

Translatio sancti Martini, confessoris, festum III lectionum. Cantatur de communi. Si in die dominica evenerit, fiunt medie lectiones de octabis apostolorum cum mediis ℣ et ℟iis ; III prime et due ultime [b] de legenda ipsius translationis, VII[a] de expositione evangelii *Vigilate*. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi unius confessoris et sicut prenotatum est, sed dicitur oratio *Deus qui populo tuo*. Memoria de octabis ad vesperas, matutinas et missam. Ad missam, officium *Statuit*. Oratio *Deus qui populo*. Epistola *Omnis pontifex*. Gradale *Domine prevenisti*. *Alleluia* ℣ *Justus germinabit*. Evangelium (*Vigilate*) [c]. Offertorium *Veritas*. Secreta *Omnipotens sempiterne Deus*. Communio *Beatus*. Postcommunio *Celesti benedictione*.

a. Et si dies illa fuerit vacua, fiunt de eodem sermone sex prime lectiones ; tres autem ultime de dicto sermone super evangelium *Jussit Jhesus*. — *b*. Lectiones. — *c Nolite timere pusillus grex*, si non sit dominica ; si vero sit dominica, legitur evangelium quod fuit pronuntiatum ad matutinas, scilicet evangelium *Vigilate*.

In octabis apostolorum, festum III lectionum. Ad vesperas, matutinas et III, capit. *Hii sunt viri misericordie*. Oratio *Deus cujus dextera*. Lectiones de sermone beati Augustini super evangelium *Jussit Jhesus* et pronuntiatur evangelium, si non fuerit pronuntiatum dominica infra octabas ; si autem fuerit pronuntiatum, fiunt lectiones de sermone qui incipit *Piscatoris et persecutoris*. Cetera omnia de communi. Si vero fuerit dominica, fiunt sex prime lectiones de eodem sermone, [*v°*] III ultime de expositione evangelii supradicti, scilicet *Jussit Jhesus discipulos suos*. Cetera similiter de communi, preter orationem et capit. *Hii sunt viri*. Ad missam, officium *Sapientiam*. Oratio *Deus cujus dextera*. Epistola *Deus personam*. Gradale *Justorum*. *Alleluia* ℣ *Nimis*. Evangelium *Jussit Jhesus*, si non fuerit lectum dominica infra octabas ; si vero fuerit lectum, dicitur evangelium *Hoc est preceptum*. Dicitur *Credo in unum*. Offertorium *Exultabunt*. Secreta *Offerimus*. Communio *Justorum*. Postcommunio *Beatorum apostolorum*.

In translatione beati THOME Cantuariensis, festum IX lectionum. Oratio *Letetur*. Tres prime et tres ultime lectiones de sermone ex commentario venerabilis Bede super evangelium *Homo quidam nobilis abiit in regionem*, sed non pronuntiatur evangelium : tres medie de passione sanctorum martirum NICHOSTRATI et sociorum ejus, cum mediis ℣ et ℟iis que sumuntur de communi ; (lectiones vero reperiuntur in passione beati Sebastiani). De eisdem fit memoria ad vesperas, matutinas et missam. Oratio de ipsis *Omnipotens sempiterne Deus*. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi unius martiris. Si autem fuerit dominica, fiunt tres prime lectiones de omelia beati Gregorii pape super evangelium beati Luce quod incipit *Si quis venit ad me* etc., et sic incipit prima lectio *Si consideremus* etc. ; medie non mutantur ; tres ultime de sermone predicto, et pronuntiatur evangelium. Ad missam, officium *Letabitur justus*. Orationes de communi unius martiris pontificis ; de martiribus oratio *Omnipotens sempiterne Deus*. Epistola *Omnis pontifex*. Gradale *Posuisti*. Alleluia ℣ *Letabitur*. Evangelium *Homo quidam nobilis*. Offertorium *Posuisti*. Secreta de martiribus *Benedictio*. Communio *Qui michi ministrat*. Postcommunio de martiribus *Celestibus refecti*.

Sanctorum SEPTEM FRATRUM martirum, sine festo. Oratio *Presta quesumus*. Lectiones de passione eorum. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. Ad missam, officium *Laudate pueri*. Oratio *Presta quesumus*. Epistola *Rememoramini*. Gradale *Anima nostra*. Alleluia ℣ *Laudate pueri*. Evangelium *Loquente Jhesu ad*

turbas ecce mater ejus. Offertorium *Anima nostra.* Secreta *Sacrificiis.* Communio *Quicumque fecerit.* Postcommunio *Quesumus omnipotens Deus.*

Translatio sancti BENEDICTI, abbatis et confessoris, festum III lectionum de ipsa translatione. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. Ad missam, officium *Os justi.* Oratio *Intercessio.* Epistola *Justus cor suum.* Gradale *Justus ut palma* Alleluia ℣ *Posui adjutorium.* Evangelium *Nemo accendit.* Offertorium *Desiderium...* [1]. [*109*] Evangelium *Si quis vult post me venire.* Offertorium *Oratio mea* Secreta *Hostias Domine ;* de sancto Romano secreta *Muneribus.* Communio *Qui vult.* Postcommunio *Da nobis quesumus Domine Deus noster ut sicut beati Laurentii martiris tui commemoratione ;* postcommunio de beato Romano *Da nobis Domine Deus noster ut sicut beati Romani martiris tui temporali.*

Ad vesperas et in crastino festum duplex cum duabus capis. Capit. *Qui parce seminat.* ℟ *Strinxerunt.* Hymni et ℣ de communi, excepto ℣ ante laudes et in processione et ad (ulterias) [a] vesperas et cum fit memoria de octabis : in hiis enim dicitur versiculus *Dispersit.* Ant. *Beatus Laurentius*, ps. *Magnificat.* Oratio *Adesto Domine.*

Invitatorium *Regem sempiternum*, ps. *Venite.* Ant. *Quo progrederis*, ℣ *Beatus Laurentius dixit*, ps. *Beatus vir ;* ant. *Noli me*, ℣ *Quid in me ergo*, ps. *Quare fremuerunt ;* ant. *Non ego*, ℣ *Beatus Syxtus dixit*, ps. *Domine quid multiplicati.* Sex prime et due ultime lectiones de passione ejus, VII[a] de sermone ex commentario beati Augustini super evangelium *Nisi granum frumenti.* ℟ *Levita*, ℟ *Puer.* ℟ *Strinxerunt.* Ant. *Beatus Laurentius orabat*, ℣ *Quia accusatus*, ps. *Cum invocarem ;* ant. *Dixit Romanus*, ps. *Verba mea*, ℣ *Afferens ;* ant. *Beatus Laurentius dixit Mea*, ps. *Domine Dominus noster*, ℣ *Quia ipse.* ℟ *Quo progrederis*, ℟ *Noli me*, ℟ *Beatus Laurentius clamavit.* Ant. *Strinxerunt*, ps. *Domine quis habitabit*, ℣ *Carnifices ;* ant. *Igne me*, ps. *Exaudi Deus justiciam*, ℣ *Probasti ;* ant. *Interrogatus*, ps. *Domine in virtute*, ℣ *Gratias tibi.* ℟ *O Ypolite*, ℟ *In craticula*, ℟ *Beatus Laurentius* [b].

℣ ante laudes *Dispersit.* In laudibus, ant. *Laurentius ingressus est*, ant. *Laurentius bonum*, ant. *Adhesit*, ant. *Misit*, ant. *Beatus Laurentius orabat.* Capit. *Qui parce.* Ant. *In craticula*, ps. *Benedictus.* Oratio *Da nobis.*

a. Ultimas. — *b.* Et cantatur ℣ *Gloria Patri* in cantu versus *Gaudeo plane.*

1. *La disparition de quatre feuillets a produit en cet endroit une lacune considérable, qui s'étend du 11 juillet à la vigile de S. Laurent, 9 août.*

Ad horas, III prime antiphone de laudibus, ℟ia et ℣ de communi. Ad III^am^, capit. *Qui parce*. Oratio *Da nobis :* similiter ad VI et IX [a].

Ad missam, officium *Confessio*. Oratio *Da nobis*. Epistola *Qui parce seminat*. Gradale *Probasti*. Alleluia ℣ *Levita*. Sequentia *Stola jocunditatis*. Ante evangelium ant. *Beatus es*. Evangelium *Nisi granum frumenti*. Offertorium *Confessio*. Secreta *Accipe*. Conmunio *Qui michi ministrat*. Postcommunio *Sacro munere*.

Ad VI, capit. *Potens est autem*. Ad IX, capit. *Qui autem administrat*. Ad vesperas, antiphone de laudibus, psalmi de die. Capit. *Qui parce*. ℟ *Beatus Laurentius dixit*. Ant. *Beatus es*, ps. *Magnificat*. Oratio *Da nobis*. Prima memoria de sancto TAURINO, episcopo et confessore, de quo fit in crastino [v°] festum IX lectionum, de quo etiam dicuntur ad vesperas, matutinas et horas omnia de communi, preter orationem et lectiones ; item de ipso oratio *Omnipotens sempiterne Deus*. Secunda memoria de sancto TYBURTIO, martire : ant. *Inclitus*, ℣ *Posuisti*, oratio *Beati Tyburtii*.

Ad matutinas, III prime et tres ultime lectiones de vita beati Taurini, si non fuerit dominica ; si autem fuerit dominica, fit VII^a^ de expositione evangelii *Homo quidam peregre ;* tres medie de passione beati Tyburcii [b], de quo etiam dicuntur medii versiculus et ℟ia de communi. In laudibus, memoria de sancto Tyburcio, postea de octabis beati Laurencii sic : ant. *Quo progrederis* et alie antiphone nocturnales proprie de ipso sumantur in ordine sine ℣ per octabas ad matutinas et vesperas, cum fit memoria de octabis, vel super psalmos *Benedictus* et *Magnificat*, cum fit de eisdem octabis ; ℣ *Dispersit*, oratio *Da nobis*.

Ad missam, officium *Statuit*. Oratio *Omnipotens ;* memoria de sancto Tyburcio, oratio *Beati Tyburcii ;* item memoria de octabis. Epistola *Ecce sacerdos*. Gradale *Domine prevenisti*. Alleluia ℣ *Justus germinabit*. Sequentia *Ecce dies*. Evangelium *Homo quidam* [c]. Offertorium *Veritas*. Secreta *Suscipe Domine ;* de sancto Tyburcio secreta *Adesto Domine ;* item de octabis. Communio *Beatus servus*. Postcommunio *Dulcedinem ;* de sancto Tyburcio postcommunio *Sumptum Domine ;* item de octabis.

Ad vesperas fit memoria de sancto Laurentio tantum. Si festum hoc evenerit in dominica, nichil fit de octabis nisi memoria, et tunc dicitur ad matutinas ant. *In craticula* et ad ultimas vesperas ant. *Beatus es*. Cetera non mutantur.

a. Si fuerit dominica, cundo ad processionem dicitur ℟ *Strinxerunt*. In statione ℟ nonum. — *b*. Que reperitur in vita beati Sebastiani. — *c*. Non dicitur *Credo*.

Item octabe iste fiunt sine festo, nisi in die dominica; et sic fit de eisdem super ebdomadam : Invitatorium de communi. Ant. *Quo progrederis* sola sine ℣ super IX psalmos diei festi ejus. ℣ de communi; (Ant. *Quo progrederis* sola sine ℣ super IX psalmos :) sed ante laudes semper dicitur ℣ *Dispersit.* Lectiones de sermone beati Maximi episcopi, qui incipit *Sicut patrum nostrorum.* ℟ia de propria hystoria secundum ordinem, primo tamen tacito. In laudibus, ant. *Laurentius* sola; nulla fit memoria. Ad horas, sicut in die festo.

Die vacua infra octabas fit missa de dominica [a], (vel feria, vel pace, vel sancto Spiritu, sive Cruce). Si vero dies illa fuerit dominica, fit missa sicut in die festo, sed cum simplici festo et legitur evangelium *Si quis vult.* Dominica infra octabas, si vacua fuerit, fiant VI lectiones de predicto sermone, scilicet *Sicut patrum;* tres ultime de omelia beati Gregorii super evangelium *Si quis vult* [*110*] [1] *post me venire.* Cetera sicut in prima die, non dicuntur tamen versus (post) [b] antiphonas nocturnales.

Sancti YPOLITI sociorumque ejus, martirum, festum III lectionum. Oratio *Da nobis.* Cetera ad primas vesperas de communi, memoria de octabis. Ad matutinas, invitatorium, hymni, antiphone, psalmi et versiculi de communi. Si hoc festum evenerit in dominica, tres prime et due ultime lectiones fiant de passione eorum, medie cum mediis (et) ℣, [c] ℟iis de sancto Laurentio, VII[a] de [d] (omelia beati Gregorii super evangelium *Cum audieritis prelia*). Tria (propria, scilicet) [e] ℟ia de communi plurimorum martirum; tria ultima, tria propria, scilicet ℟ *Beatissimus,* ℟ *Suadens,* ℟ *Jussit.* In laudibus, ant. *Dixit Ypolitus,* ant. *Preses,* ant. *Dixit Cesar* [f] *Tunc Valerianus,* ant. *Exemplum.* Ant. *Oravit,* ps. *Benedictus;* memoria de sancto Laurentio. Ad horas, tres prime antiphone de laudibus; oratio *Da nobis;* cetera de communi. Ad missam, officium *Justi epulentur.* Oratio *Da nobis;* memoria de octabis. Epistola *R*[*ed*]*del.* Gradale *Justorum.* Alleluia ℣ *Reddet.* Evangelium *Ve vobis qui edificatis.* Offertorium *Anima nostra.* [g] Secreta de octabis. Communio *Dico autem.* Postcommunio *Sacramentorum;* postcommunio de octabis. Ad vesperas, antiphone de laudibus, psalmi de die. Ant. *Isti sunt sancti,* ps. *Magnificat.* Cetera etiam de communi, preter orationem. Memoria de octabis.

a. Si non fuerit dicta; alioquin dicetur de octabis. — *b.* Ad. — *c.* Et. — *d.* Expositione quam facit Haimo super evangelium *Ve vobis qui edificatis.* — *e.* Prima. — *f.* Ant. — *g.* Secreta *Respice.*

1. *En haut de la marge de cette page :* Nota : si contigit fieri processio generalis, redditur ..... in dominica fiet post missam : hoc advenit XII augusti 1612.

Ad horas, III prime antiphone de laudibus, ℟ia et ℣ de communi. Ad III^am^, capit. *Qui parce*. Oratio *Da nobis :* similiter ad VI et IX [a].

Ad missam, officium *Confessio*. Oratio *Da nobis*. Epistola *Qui parce seminat*. Gradale *Probasti*. Alleluia ℣ *Levita*. Sequentia *Stola jocunditatis*. Ante evangelium ant. *Beatus es*. Evangelium *Nisi granum frumenti*. Offertorium *Confessio*. Secreta *Accipe*. Communio *Qui michi ministrat*. Postcommunio *Sacro munere*.

Ad VI, capit. *Potens est autem*. Ad IX, capit. *Qui autem administrat*. Ad vesperas, antiphone de laudibus, psalmi de die. Capit. *Qui parce*. ℟ *Beatus Laurentius dixit*. Ant. *Beatus es*, ps. *Magnificat*. Oratio *Da nobis*. Prima memoria de sancto TAURINO, episcopo et confessore, de quo fit in crastino [v°] festum IX lectionum, de quo etiam dicuntur ad vesperas, matutinas et horas omnia de communi, preter orationem et lectiones ; item de ipso oratio *Omnipotens sempiterne Deus*. Secunda memoria de sancto TYBURTIO, martire : ant. *Inclitus*, ℣ *Posuisti*, oratio *Beati Tyburtii*.

Ad matutinas, III prime et tres ultime lectiones de vita beati Taurini, si non fuerit dominica ; si autem fuerit dominica, fit VII^a^ de expositione evangelii *Homo quidam peregre ;* tres medie de passione beati Tyburcii [b], de quo etiam dicuntur medii versiculus et ℟ia de communi. In laudibus, memoria de sancto Tyburcio, postea de octabis beati Laurencii sic : ant. *Quo progrederis* et alie antiphone nocturnales proprie de ipso sumantur in ordine sine ℣ per octabas ad matutinas et vesperas, cum fit memoria de octabis, vel super psalmos *Benedictus* et *Magnificat*, cum fit de eisdem octabis ; ℣ *Dispersit*, oratio *Da nobis*.

Ad missam, officium *Statuit*. Oratio *Omnipotens ;* memoria de sancto Tyburcio, oratio *Beati Tyburcii ;* item memoria de octabis. Epistola *Ecce sacerdos*. Gradale *Domine prevenisti*. Alleluia ℣ *Justus germinabit*. Sequentia *Ecce dies*. Evangelium *Homo quidam* [c]. Offertorium *Veritas*. Secreta *Suscipe Domine ;* de sancto Tyburcio secreta *Adesto Domine ;* item de octabis. Communio *Beatus servus*. Postcommunio *Dulcedinem ;* de sancto Tyburcio postcommunio *Sumptum Domine ;* item de octabis.

Ad vesperas fit memoria de sancto Laurentio tantum. Si festum hoc evenerit in dominica, nichil fit de octabis nisi memoria, et tunc dicitur ad matutinas ant. *In craticula* et ad ultimas vesperas ant. *Beatus es*. Cetera non mutantur.

a. Si fuerit dominica, eundo ad processionem dicitur ℟ *Strinxerunt*. In statione ℟ nonum. — *b*. Que reperitur in vita beati Sebastiani. — *c*. Non dicitur *Credo*.

Item octabe iste fiunt sine festo, nisi in die dominica; et sic fit de eisdem super ebdomadam : Invitatorium de communi. Ant. *Quo progrederis* sola sine ℣ super IX psalmos diei festi ejus. ℣ de communi; (Ant. *Quo progrederis* sola sine ℣ super IX psalmos :) sed ante laudes semper dicitur ℣ *Dispersit.* Lectiones de sermone beati Maximi episcopi, qui incipit *Sicut patrum nostrorum.* ℟ia de propria hystoria secundum ordinem, primo tamen tacito. In laudibus, ant. *Laurentius* sola ; nulla fit memoria. Ad horas, sicut in die festo.

Die vacua infra octabas fit missa de dominica [a], (vel feria, vel pace, vel sancto Spiritu, sive Cruce). Si vero dies illa fuerit dominica, fit missa sicut in die festo, sed cum simplici festo et legitur evangelium *Si quis vult.* Dominica infra octabas, si vacua fuerit, fiant VI lectiones de predicto sermone, scilicet *Sicut patrum;* tres ultime de omelia beati Gregorii super evangelium *Si quis vult* [*110*] [1] *post me venire.* Cetera sicut in prima die, non dicuntur tamen versus (post) [b] antiphonas nocturnales.

Sancti YPOLITI sociorumque ejus, martirum, festum III lectionum. Oratio *Da nobis.* Cetera ad primas vesperas de communi, memoria de octabis. Ad matutinas, invitatorium, hymni, antiphone, psalmi et versiculi de communi. Si hoc festum evenerit in dominica, tres prime et due ultime lectiones fiant de passione eorum, medie cum mediis (et) ℣, [c] ℟iis de sancto Laurentio, VII[a] de [d] (omelia beati Gregorii super evangelium *Cum audieritis prelia*). Tria (propria, scilicet) [e] ℟ia de communi plurimorum martirum ; tria ultima, tria propria, scilicet ℟ *Bealissimus,* ℟ *Suadens,* ℟ *Jussit.* In laudibus, ant. *Dixit Ypolitus,* ant. *Preses,* ant. *Dixit Cesar* [f] *Tunc Valerianus,* ant. *Exemplum.* Ant. *Oravit,* ps. *Benedictus ;* memoria de sancto Laurentio. Ad horas, tres prime antiphone de laudibus; oratio *Da nobis;* cetera de communi. Ad missam, officium *Justi epulentur.* Oratio *Da nobis ;* memoria de octabis. Epistola *R*[*ed*]*del.* Gradale *Justorum.* Alleluia ℣ *Reddet.* Evangelium *Ve vobis qui edificatis.* Offertorium *Anima nostra.* [g] Secreta de octabis. Communio *Dico autem.* Postcommunio *Sacramentorum ;* postcommunio de octabis. Ad vesperas, antiphone de laudibus, psalmi de die. Ant. *Isti sunt sancti,* ps. *Magnificat.* Cetera etiam de communi, preter orationem. Memoria de octabis.

a. Si non fuerit dicta ; alioquin dicetur de octabis. — *b.* Ad. — *c.* Et. — *d.* Expositione quam facit Haimo super evangelium *Ve vobis qui edificatis.* — *e.* Prima. — *f.* Ant. — *g.* Secreta *Respice.*

1. *En haut de la marge de cette page :* Nota : si contigit fieri processio generalis, redditur ..... in dominica fiet post missam : hoc advenit XII augusti 1612.

In vigilia Assumptionis gloriose Virginis, matutine et hore de sancto Eusebio, presbitero et confessore, sine festo. Fiunt omnia de communi preter lectiones, que fiunt de vita ejus, et preter orationem. Si evenerit in dominica, nichil fit de vigilia [a] ante vesperas, [b] (sed) fiant tres prime lectiones et III ultime de octabis beati Laurentii ; tres prime sumantur de sermone prenominato, scilicet *Sicut patrum ;* III ultime de omelia super evangelium *Si quis vult ;* tres vero medie de vita beati Eusebii cum mediis ℟iis, scilicet ℟ *Posui,* ℟ *Elegit,* ℟ *J[u]stum.* Laudes et hore de beato Laurentio ; memoria de confessore, de ipso oratio *Deus qui nos annua.* Hore de beato Laurentio sicut in die festo. Missa similiter de eodem, sed evangelium *Si quis vult,* et fit (de) memoria [c] de sancto Eusebio (et de octabis). Si vero non fuerit dominica, fit missa de vigilia sic : officium *Salve sancta.* Oratio *Deus qui virginalem ;* prima memoria de sancto Eusebio, oratio *Deus qui nos ;* secunda memoria de sancto Laurentio. Epistola *Egredimini.* Gradale *Propter veritatem.* Evangelium *Loquente Jhesu ad turbas* [*v°*] *extollens.* Offertorium *Offerentur.* Secreta *Munera ;* de sancto Eusebio secreta *Laudis tue ;* item de beato Laurentio secreta. Communio *Dilexisti.* Postcommunio *Concede ;* de sancto Eusebio postcommunio *Refecti ;* item de beato Laurentio postcommunio.

Ad vesperas et in crastino fit festum duplex cum quatuor capis de stallo altiori. Ant. *Tota pulchra es,* psalmi de die ; ant. *Beata mater,* ant. *Sub tuum presidium,* ant. *Sub tuam,* ant. *Sancta Maria.* Capit. *In omnibus requiem.* ℟ *Styrps Yesse* [d]. Hymnus : cantus ad vesperas, et similiter in aliis ejus sollemnitatibus in quibus cantatur hymnus iste : *Ave maris stella (chant de la p. 231 1°).* Cantus ad matutinas : *Ave maris stella (chant de la p. 231 2°)* et similiter in aliis ejus sollennitatibus in quibus cantatur hymnus iste. ℣ *Sancta Dei Genitrix.* Ant. *Beata Dei,* ps. *Magnificat.* Oratio *Deus qui virginalem.* Nulla fit memoria neque in crastino. Completorium sicut in Natali.

Invitatorium *Venite adoremus* [e], ps. *Venite.* Hymnus *Ave maris.* Ant. *Ecce tu pulchra,* psalmi de beata Virgine ; ant. *Sicut lilium,* ant. *Favus.* ℣ *Sancta Dei Genitrix.* Sex prime lectiones de sermone beati Jeronimi qui incipit *Cogitis me,* et incipiunt ubi sic habetur *Hodie namque gloriosa ;* tres ultime de sermone beati Augustini

a. Nisi memoria ad missam. — *b.* Et tunc ad vesperas dicitur ad memoriam de sancto Eusebio ant. *Confessor* et ad matutinas ant. *Euge,* et. — *c.* De vigilia, postea. — *d.* Quod incipit cantor post *Gloria ;* similiter reincipit III, VI et IX ℟ ad matutinas. — *e.* Quod reincipit cantor a capite per (*lire* post) omnes versus, excepto post *Gloria ;* et sic in omnibus festis episcopalibus.

super evangelium *Intravit Dominus Jhesus in quoddam castellum et mulier.* ℟ *Vidi speciosam,* ℟ *Sicut cedrus,* ℟ *Ad nutum,* loco cujus dicitur super ebdomadam ℟ *Diffusa est.* Ant. *Emissiones,* ant. *Fons ortorum,* ant. *Surge.* ℣ *Post partum.* ℟ *Que est,* ℟ *Ista est,* ℟ *Styrps,* loco cujus dicitur super ebdomadam ℟ *Veni electa.* Ant. *Anima mea,* ant. *Venit dilectus,* ant. *Descendi.* ℣ *Speciosa.* ℟ *Beatam,* ℟ *Ornatam,* ℟ *Felix,* (loco cujus dicitur per ebdomadam) [a] ℟ *Beata es Maria* [b]. ℟ vero *Super salutem* dicitur in octabis ad processionem et ad ultimas vesperas tantum.

Ante laudes ℣ *Exaltata es.* In laudibus, ant. *Assumpta est,* ant. *Maria virgo,* ant. *In odorem,* ant. *Benedicta a Filio,* ant. *Pulchra es.* Capit. *In omnibus.* Hymnus *O gloriosa.* ℣ *Elegit eam.* Ant. *Que est,* ps. *Benedictus.* Oratio *Veneranda.*

Ad horas, III prime antiphone de laudibus. Ad III, capit. *In omnibus;* ℟ *Sancta Dei Genitrix,* ℣ *Post partum ;* et alia ℟ia et versiculi dicuntur ad VI et IX, qui [*111*] notantur secunda feria post primam dominicam Adventus.

Eundo ad processionem cantatur ℟ *Ad nutum.* In statione, ℟ *Felix,* ℣ *Exaltata est.* Oratio *Veneranda.* In reditu, ant. *Ascendit Xpistus.*

Ad missam, officium *Gaudeamus.* Oratio *Veneranda.* Epistola *In omnibus.* Gradale *Benedicta.* Alleluia ℣ *Assumpta est ;* sequens vero Alleluia dicitur per octabas, scilicet Alleluia *Hodie Maria* [c]. Sequentia *Aurea virga.* Ant. ante evangelium *Ascendit.* Evangelium *Intravit Jhesus.* Offertorium *O vere beata.* Secreta *Grata tibi.* Communio *Beata viscera.* Postcommunio *Mense celestis.*

Ad VI^em^, capit. *Et sic in Syon.* Ad IX, capit. *Et radicavi.* Ad vesperas, antiphone de laudibus, psalmi de beata Virgine. Capit. *In omnibus.* ℟ *Felix.* Hymnus *O quam glorifica luce.* ℣ *Sancta Dei Genitrix.* Ant. *Ascendit,* ps. *Magnificat.* Oratio *Veneranda.* Completorium ut supra ; similiter et per totas octabas.

Octabe iste fiunt duplices quantum ad pulsationem campanarum et quantum ad cantandum et legendum, et fiunt III lectiones de residuo sermonis *Cogitis me,* preterquam in dominica [d]. Fiunt etiam octabe sic : Invitatorium *Venite,* ps. ipsum. Hymnus *Quem terra.* Ant. *Exaltata* sola super IX psalmos de beata Virgine. Dominica vero infra octabas, ad primas vesperas ant. *Assumpta est* et

a. Felix namque post *Gloria Patri* resumitur a cantore super aquilam et cantatur per turbam *(XVIe s.).* — *b.* Dicitur per ebdomadam cum aliis. — *c.* Cum aliis. — *d.* Et si festum alicujus sancti evenerit infra octabas istas, nichil fit de festo illo nisi memoria ad missam, exceptis octabis beati Laurentii, ut dictum est.

alie de laudibus, psalmi de beata Virgine etc., sicut ad primas vesperas diei festi, sed sine ℟ [a]. Fiunt (novem) [b] lectiones de sermone beati Augustini ad Paulam et alias virgines sub ea degentes, qui incipit *Adest nobis dilectissimi*, nisi octabe beati Laurentii eadem die evenerit [1]: (septima etiam sumitur) [c] de sermone ex commentario venerabilis Bede super evangelium *Intravit Jhesus in quoddam castellum;* et dicuntur super predictos psalmos nocturnales IX antiphone, scilicet ant. *Exaltata est*, ant. *Paradysi*, ant. *Benedicta tu*, ant. *Specie tua*, ant. *Adjuvabit eam*, ant. *Sicut letantium*, ant. *Gaude Maria*, ant. *Dignare*, ant. *Post partum*, ℣ sicut in die. ℟ia diei festi, (primo) tamen tercio [d], VI^to^ (et nono) non repetitis [e]. In laudibus, ant. *Assumpta est* sola; sed in dominica infra, omnes dicuntur. Hymnus, ℣, ut supra. Antiphone subnotate dicuntur per octabas ad matutinas et vesperas et super psalmos *Benedictus* et *Magnificat* per ordinem: ant. *Hodie Ma*[*ria*, ant. *Ma*]*ria virgo semper*, ant. *O quam pulchra*, ant. *Veni in ortum* [2], ant. *Ortus* [3] *conclusus* [f]. Quibus finitis, resumantur per ordinem antiphone nocturnales diei festi. Oratio *Veneranda*. Memoria de sancto Laurentio usque ad [*v°*] ejus octabas; et similiter ad missam et ad vesperas. [g] Ad horas, ut supra; et similiter ad vesperas, sed non dicitur ℟. Dicuntur etiam ad easdem hymni *Ave maris* et *O quam glorifica* alternatim [h]. Ad missam, officium *Gaudeamus*. Oratio et epistola, sicut in die. Gradale *Benedicta* et gradale *Propter veritatem* alternatim. Alleluia ℣ *Hodie* prima die tantum, in qua post (partum) [i] fit missa de octabis; Alleluia ℣ *Assumpta est*, vel Alleluia ℣ *Veni electa*, vel Alleluia ℣ *Per te*, vel aliud de ipsa [4]. Sequentia *Hodierne*, vel alia de ipsa. Evangelium (ferie ?) [j] festi [k]. Offertorium *O vere*, vel aliud de ipsa. Secreta, prefacio et postcommunio, sicut in die. Communio una de ipsa.

In octabis beati LAURENTII, vespere, matutine et hore de octabis beate Virginis. Ad primas vesperas, memoria de beato Laurentio, ant. *Beatus Laurentius*, ℣ *Dispersit*, oratio *Beati Laurentii*. Ad matutinas, memoria de ipso, ant. *In craticula*, ℣ *Dispersit*, oratio *Beati Laurentii*. Si octabe beati Laurentii evenerint die dominica, medie

a. Et excepto quia dicitur oratio *Veneranda*. — *b.* Sex. — *c.* Tres ultime sumuntur. — *d.* Et. — *e.* Primum etiam non resumitur nisi in dominica infra et in octabis. — *f.* Ant. *Talis est*. — *g.* Ad primam cantatur hymnus in cantu hymni *Quem terra*. Cetera et ad alias. — *h.* Item dominica infra octabas, eundo ad processionem in medium ecclesie, cantatur ℟ *Felix* cum suo ℣ et ✝ *Gloria Patri*, si opus fuerit; ✝ *Exaltata est*, oratio *Veneranda*. In redeundo, ant. *Ascendit Xpistus*, nec sequitur oratio. — *i.* Festum. — *j.* Diei. — *k.* Non dicitur *Credo* nisi cum cantatur de octabis ipsius Assumptionis.

1. *Lire* evenerint. — 2. *Lire* hortum. — 3. *Lire* Hortus. — 4. *Sous-entendu* beata Virgine.

lectiones cum mediis ℟iis proprie hystorie fiunt de ipso, et sumuntur lectiones de sermone predicto beati Maximi, qui incipit *Sicut patrum nostrorum.* Ad missam [a], officium *Probasti.* Oratio *Beati Laurentii;* memoria de beata Virgine. Epistola *Qui parce.* Gradale *Probasti Domine.* Alleluia ℣ *Levita* [b]. Evangelium *Si quis vult.* Offertorium *In virtute.* Secreta *Prosint;* secreta de octabis beate Virginis. Communio *Qui vult.* Postcommunio *Mense celestis;* postcommunio de octabis beate Virginis. Ad vesperas, ant. *Assumpta est* et alie de laudibus. Capitulum, hymnus, ℣, ut supradictum est. Ant. *Ascendit,* ps. *Magnificat.* Oratio *Veneranda.* Nulla fit memoria. [c]

In octabis Assumptionis, festum duplex cum quatuor capis. In aliis fiunt omnia eque sollenniter sicut in die, excepto quod ad matutinas non dicitur ℣ *Gloria Patri* nisi post III, VI et IX ℟ [d]. Ad vesperas dicuntur omnia que ad primas vesperas diei [e], et fit memoria de sanctis martiribus Tymotheo et Simphoriano, et dicuntur ant. et ℣ de communi, oratio *Auxilium tuum.* Ad matutinas, horas et ultimas vesperas, sicut in die [f]; (sed) ad matutinas fiunt medie lectiones de passione sancti Simphoriani cum mediis ℣ et ℟iis que sumuntur de communi [g]; tres etiam prime lectiones sumentur et inchoantur a principio (predicti sermonis) predicti sermonis qui incipit *Cogitis me;* tres ultime, que in die festo; antiphone et ℟ia similiter; memoria de martiribus. Item similiter fit processio, sed in statione cantatur ℟ *Super salutem,* ut supradictum est. Missa sicut in die; [sed cantatur hymnus angelicus in cantu in quo cantatur, quando fit commemoratio de ipsa [1]; et similiter in octabis Nativitatis ejusdem;] [*112*] et fit memoria de martiribus sic : oratio *Auxilium,* secreta *Offerimus,* postcommunio *Divini muneris* [h].

In vigilia beati Bartholomei, apostoli, matutine et hore de sanctis martiribus Thimotheo et Apollinare, sine festo. Oratio *Deus qui nos.* Lectiones de passione eorum. Cetera ad matutinas et horas de communi. Missa de (virgine) [i], et fiunt de communi omnia;

a. Etiam si octabe ejus evenerint in dominica. — *b.* Si fuerit dominica, dicitur sequentia *Stola jocunditatis.* — *c.* Sancti Agapiti, martiris, memoria ad missam tantum : oratio *Letetur Ecclesia,* secreta *Suscipe Domine,* postcommunio *Satiasti Domine.* Sancti Magni, martiris, memoria ad missam tantum : oratio *Adesto Domine,* secreta *Presta quesumus,* postcommunio *Tua sancta.* Sancti Philiberti, abbatis, memoria tantum ad missam : oratio *Omnipotens sempiterne,* secreta *Munera nostra,* postcommunio *Exultet quesumus.* — *d.* Et resumitur IX ℟ tantum a capite. — *e.* Festi, excepta oratione. — *f.* Excepto quod ad easdem vesperas dicitur ℟ *Super salutem* et ℣ *Elegit eam,* et quod. — *g.* Plurimorum martirum. — *h.* Item si octabe iste evenerint in sabbato, ad ultimas vesperas fit memoria primo de dominica, secundo de sanctis martiribus Timotheo et Apollinare. — *i.* Vigilia.

1. *Sous-entendu* beata Virgine.

memoria de martiribus : oratio *Deus qui nos*, secreta *Munera*, postcommunio *Beatorum*.

In die, festum IX lectionum, quarum tres prime et due ultime sumuntur de passione ejus ; septima de sermone ex commentario venerabilis Bede super evangelium *Facta est contentio ;* quo pronuntiato cum sequenti rubrica, inchoetur expositio ubi sic habetur : *Certantibus de prioratu discipulis.* Medie de sancto AUDOENO, confessore et pontifice, de vita scilicet ejus, cum mediis ℣ et ℟iis, que sumuntur de communi. Cetera cantantur de communi apostolorum. Ad primas vesperas, oratio de communi vigilie unius apostoli. Memoria de sancto Audoeno, et similiter ad matutinas : antiphone et ℣ de communi, oratio *Deus qui perhennem.* Item ad matutinas, horas et ultimas vesperas, oratio de apostolo *Omnipotens sempiterne Deus.* Ad missam, officium *Michi autem.* Oratio *Omnipotens ;* memoria de confessore, oratio ut supra. Epistola *Jam non estis.* Gradale *Constitues.* Alleluia ℣ *Nimis.* Sequentia *Alleluia nunc decantet.* Evangelium *Facta est contentio.* Offertorium *Constitues.* Secreta *Beati apostoli ;* secreta de confessore *Oblata quesumus.* Communio *Vos qui secuti.* Postcommunio *Sumpsimus Domine ;* de confessore postcommunio *Mense celestis.* Ad vesperas, omnia de communi preter orationem.

Sanctorum martirum HYRENEI et HABUNDII, sine festo. Lectiones de passione eorum in passione sancti Ypoliti. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. Ad missam, officium *Salus autem.* Orationes de communi. Epistola *Justorum anime.* Gradale *Exultabunt.* Alleluia ℣ *Mirabilis.* Evangelium *Cum audieritis.* Offertorium *Letamini.* Communio *Justorum.*

Sancti RUFFI, martiris, sine festo. Oratio *Adesto Domine.* Lectiones de passione ejus, que reperiiuntur in passione beati Apollinaris. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. Ad missam, officium *Letabitur.* Oratio *Adesto.* Epistola *Beatus vir qui in sapientia.* Gradale *Justus non conturbabitur.* Alleluia ℣ *Posuisti.* Evangelium *Si quis venit ad me.* Offertorium *Posuisti.* Secreta *Oblatis.* Communio *Magna est.* Postcommunio *Sumentes.*

Sancti AUGUSTINI, episcopi et confessoris, festum IX lectionum. Tres prime [*v°*] et tres ultime de vita ejus. Si tamen evenerit festum ejus in dominica, fiat VII^a^ de omelia, excerpta de diversis tractatoribus super evangelium *Vos estis sal terre ;* alie quinque de vita ejus ; tres medie de passione beati HERMETIS, martiris, cum mediis ℣ et ℟iis que sumuntur de communi(s). Oratio de confes-

sore ad vesperas, matutinas [a] et missam *Deus qui beatum Augustinum*. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. Ad primas vesperas memoria de beato Hermete, oratio *Deus qui beatum Hermetrem* [1]. Cetera de communi. Ad missam, officium *Statuit*. Oratio *Deus qui beatum Augustinum ;* de beato Heremite [2] memoria, oratio *Deus qui beatum Hermetem*. Epistola *Ecce sacerdos magnus qui in diebus*. Gradale *Domine prevenisti*. Alleluia ℣ *Justus germinabit*. Evangelium *Vos estis sal* [b]. Offertorium *Veritas*. Secreta *Sancti confessoris ;* de sancto Hermete secreta *Munera*. Communio *Domine quinque*. Postcommunio *Ut nobis ;* de sancto Hermete postcommunio *Repleti Domine*. Ad ultimas vesperas super psalmum *Magnificat* ant. *Iste est qui ante*. Oratio ut prius ; cetera de communi. Prima memoria de beato Johanne, ant. *Interrogatus*, versiculi de uno martire, oratio *Sancti Johannis ;* seconda memoria de sancta Sabina, virgine et martire, ant., ℣ (et oratio) de communi [c]. Non fiunt plures memorie.

In crastino fit festum IX lectionum, quarum III prime et due ultime fiunt de Inventione capitis ejus, VII[a] de sermone ex commentario venerabilis Bede super evangelium *Misit Herodes ac tenuit*, et pronuntiatur ; tres medie de passione sancte Sabine, cum mediis ℣ et ℟iis, scilicet ℣ *Specie tua*, ℟ *Offerentur*, ℟ *Audivi*, ℟ *Regnum*. Invitatorium, hynni, antiphone et psalmi ad matutinas de communi unius martiris. Primum ℟ *Misit*, II ℟ *Johannes Baptista*, III ℟ *Metuebat* [d], VII [e] *Puelle*, VIII ℟ *Quid petam*, IX ℟ *Misso*.

In laudibus, ant. *Herodes enim*, ant. *Arguebat*, ant. *Puelle*, ant. *Domine mi rex*, ant. *Da michi*. Capit. *Expectatio justorum*. Ant. *Misso Herodes*, ps. *Benedictus*. Oratio *Sancti Johannis*. Memoria de sancta Sabina, et sumuntur (omnia) [f] de communi.

Ad horas, III prime antiphone de laudibus. ℟ia et ℣ de communi unius martiris. Ad III, capit. *Expectatio*.

Ad missam, officium *Gloria et honore*. Oratio *Sancti Johannis ;* memoria de sancta Sabina, oratio *Sancte Sabine*. Epistola *Expectatio*. Gradale *Justus ut palma*. Alleluia ℣ *Misso*. Sequentia *Sancti Baptiste*. Evangelium *Misit Herodes* [g]. Offertorium *Posuisti*. Secreta *Munera tibi ;* de beata Sabina secreta *Hostias tibi*. Communio *Magna est*. Postcommunio *Conferat ;* de sancta [*113*] Sabina postcommunio *Purificet*.

a. Et horas. — *b*. Non dicitur *Credo*. — *c*. Oratio *Beate Sabine*. — *d*. Quartum ℟ de historia beati Johannis, ℟ *Herodes thetrarcha*, V ℟ *Herodes enim*, VI ℟ *Accedentes*. — *e*. ℟. — *f*. Ant. et ℣. — *g*. Dicitur *Credo*.

1. *Lire* Hermetem. — 2. *Lire* Hermete.

Ad VI, capit. *Os justi parturit.* Ad IX, capit. *Simulator.* Ad vesperas, antiphone de laudibus, psalmi de die. Capit. *Expectatio.* Hymnus et ℣ de communi unius martiris. Ant. *Misit rex*, ps. *Magnificat.* Non fit memoria de virgine.

Sanctorum martirum Felicis et Adaucti, sine festo. Oratio *Majestatem.* Lectiones de passione eorum. Cetera ad matutinas et horas de communi. Ad missam, officium *Sapientiam.* Oratio *Majestatem.* Epistola *Justorum anime.* Gradale *Gloriosus.* Alleluia ℣ *Sancti tui Domine.* Evangelium *Elevatis Jhesus oculis.* Offertorium *Mirabilis.* Secreta *Hostias Domine.* Communio *Quod dico.* Postcommunio *Repleti Domine.*

Sancti Egydii, abbatis,et confessoris, festum IX lectionum, quod si evenerit II[a] feria, nichilominus habebit primas vesperas, et fiet memoria tantum de dominica, licet hystoria inchoata fuerit ea die. Oratio *Pretende.*

Post vesperas statim fit processio ad altare Beati Egydii, que processio ordinatur sicut predictum est in festo beati Nicholai. Eundo cantatur ℟ *Sanctissime*, cum suo versu et versu *Gloria Patri*, si opus fuerit. Postea ante ipsum altare, inchoata ant. *Similabo* ab archichoro, sequitur ps. *Magnificat* et oratio *Intercessio*, cum *Benedicamus Domino* in fine.

Lectiones de vita ejus ; si autem fuerit dominica, fiat VII[a] de sermone ex commentario venerabilis Bede super evangelium *Nemo ascendit* [1] *lucernam.* Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi unius abbatis.

Ad missam, officium *Os justi.* Oratio *Pretende ;* memoria de sancto Prisco martire, oratio *Omnipotens sempiterne.* Epistola *Justus cor suum.* Gradale *Os justi.* Alleluia ℣ *Posuisti.* Sequentia *Ecce dies.* Evangelium *Nemo accendit* [a]. Offertorium *Desiderium.* Secreta *Muneribus ;* de sancto Prisco secreta *Ejus nobis Domine.* Communio *Beatus servus.* Postcommunio *Protege Domine ;* de sancto Prisco postcommunio *Presta quesumus.*

Sancti Antonini, martiris, festum [b] IX lectionum. Habet primas vesperas et fit memoria de sancto Egydio. Oratio *Omnipotens sempiterne.* Lectiones de passione ejus ; si tamen evenerit in dominica, fit VII[a] lectio de sermone ex commentario beati Jeronimi super evangelium *Nichil opertum.* Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi.

a. Dicitur *Credo.* — *b.* Duplex (*XV[e] s.*).
1. *Lire* accendit.

Ad missam, officium *Letabitur*. Oratio *Omnipotens*. Epistola *Justus si morte*. Gradale *Posuisti*. Alleluia ℣ *Beatus vir*. Evangelium *Nichil opertum* [a]. Offertorium *Gloria et honore*. Secreta *Oblatis*. Communio *Posuisti*. Postcommunio *Muneris sacri*.

Translatio sancti RENOBERTI, episcopi Baiocensis et confessoris, festum duplex cum quatuor capis. VI prime et due ultime lectiones [v°] de translatione ejus, VII[a] de prenotata omelia super evangelium *Homo quidam peregre*. Cetera omnia ad vesperas, matutinas et horas de communi. Ad primas vesperas ℟ *Sancte*.

Ad missam, officium *Statuit*. Orationes de communi. Epistola *Ecce sacerdos magnus qui in vita*. Gradale *Domine prevenisti*. Alleluia ℣ *Iste sanctus digne*. Sequentia *Ecce dies*. Ante evangelium ant. *Gloriosus*. Evangelium *Homo quidam peregre*. Offertorium *Veritas*. Communio *Beatus servus*.

Ad ultimas vesperas ℟ *Miles*.

Sancti EVURCII, episcopi et confessoris, sine festo. Lectiones de vita ejus. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. (Ad missam, officium Orationes de communi. Epistola Gradale Alleluia ℣ Evangelium Offertorium Communio) [1].

In NATIVITATE gloriose virginis MARIE, festum duplex cum quatuor capis de stallo altiori. Ad vesperas, ant. *Tota pulchra es* et alie sicut in Assumptione ejus ; vespera diei. Capit. *Ego quasi vitis*. ℟ *Stirps*. Hymnus *Ave maris*. Versiculi sicut in Assumptione, preter ℣ ante laudes. Ant. *Gloriose*, ps. *Magnificat*. Oratio *Supplicationem*. Completorium sicut in Natali.

Invittatorium *Corde*, ps. *Venite*. Hynnus *Ave maris*. Ant. *Hodie nata est*, psalmi de beata Virgine ; ant. *Beatissime*, ant. *Quando*. Sex prime lectiones de tractatu beati Jeronimi de Nativitate ejus ; tres ultime de sermone ex commentario beati Jeronimi presbiteri super evangelium *Liber generationis*. ℟ *Hodie nata est*, ℟ *Beatissime*, ℟ *Ad nutum*. Ant. *Felix*, ant. *Dignum*, ant. *Benedicta*. ℟ *Gloriose ;* ℟ *Nativitas gloriose*, ℣ *Nativitas*, super ebdomadam ℣ *Cum jocunditate ;* ℟ *Styrps*. Ant. *Nativitas*, ant. *Ista est*, ant. *Hodie*. [b] ℟ *Regali*, ℟ *Solem*. ℟ia subnotata dicuntur per octabas cum premissis, primo tamen, III°, VI° et IX° non repetitis ; (nisi) dominica [c] infra octabas et in die octava [d] ℟ *Nativitas tua*, ℟ *Maria*.

Ante laudes ℣ *(Ora pro nobis sancta Dei Genitrix)* [e]. In laudibus,

a. Dicitur *Credo*. — *b*. ℟ *Corde*. — *c*. Tamen. — *d*. Dicuntur primum et nonum ; die etiam octava dicitur tercium. Item dominica infra dicitur ℟ *Nativitas* loco ℟ii *Ad nutum* et ℟ *Maria Virgo* loco ℟ii *Stirps*. — *e*. *Post partum Virgo*.

1. *Tout ce passage est raturé et là place des* incipit *est restée en blanc.*

ant. *Nativitas est*, ant. *Nativitas gloriose*, ant. *Regali*, ant. *Cum jocunditate*, ant. *Celeste*. Capit. *Ego quasi*. Hymnus *O gloriosa domina*. Ant. *Nativitatem*, ps. *Benedictus*. Oratio *Supplicationem*.

Ad III, VI et IX, III prime antiphone de laudibus. ℟ia et ℣ sicut in Assumptione. Ad III, capit. *Ego quasi*.

Eundo ad processionem cantatur ℟ *Ad nutum*, cum suo versu [*114*] et versu *Gloria Patri*. In statione ℟ *Solem*, cujus versus cantatur a IIIor de stallo altiori. Sequitur versiculus [a] et oratio *Supplicationem*. In redeundo cantatur (ant. *Nativitas tua* et postea, si opus fuerit,) ℟ *Styrps*.

Ad missam [1], officium *Gaudeamus*. Oratio *Supplicationem*. Epistola *Ego quasi*. (℟) Gradale *Benedicta*. Alleluia ℣ *Nativitas*. Sequentia *Alle celeste*. Ant. ante evangelium *Nativitas tua*. Evangelium *Liber generationis*. Offertorium *Felix*. Secreta *Unigeniti*. Communio *Vera fides*. Postcommunio *Sumpsimus*.

Ad VI, capit. *Transite*. Ad IX, capit. *Qui edunt*. Ad vesperas, antiphone de laudibus, psalmi de beata Virgine. Capit. *Ego quasi*. ℟ *Solem*. Hymnus *Ave maris*. Ant. *Nativitas tua*, ps. *Magnificat*. Oratio *Supplicationem*. Completorium ut supra, et sic per octabas.

Hoc modo faciendum est per octabas, que fiunt dupplices sicut octabę Assumptionis. Invitatorium *Corde*, ps. *Venite*. Hymnus *Quem terra*. Ant. *Hodie nata est* sola dicitur super IX psalmos de beata Virgine ; sed die dominica infra easdem et die octava dicuntur omnes antiphone. ℣ *Sancta Dei Genitrix*. Lectiones III de tractatu venerabilis Bede super Cantica canticorum. Ante laudes ℣ *Post partum*. In laudibus, ant. *Nativitas est* sola dicitur super quinque psalmos ; sed in die dominica et octava omnes dicuntur antiphone. Capit. *Ego quasi*. Hymnus *O gloriosa*. ℣ *Elegit*. Ant. *Beatissime*, ps. *Benedictus ;* et alie nocturnales [2] per ordinem [b], et repetuntur, cum opus fuerit, super psalmum *Benedictus* et super psalmum *Magnificat* ad vesperas ; die vero dominica cantantur super eosdem psalmos antiphone diei festi. Oratio *Supplicationem*. Ad horas, sicut in prima die. Ad missam, officium, orationes, epistola, gradale et alleluia, sicut in die ; sequentia non de die, sed alia de ipsa [3] ; evangelium *Loquente* [c] ; offertorium quodlibet de ipsa, similiter et communio. Ad vesperas, antiphone de laudibus, psalmi de beata Virgine ; non dicitur ℟ [d] ; cetera ut supra, preter anti-

a. Post partum. — *b.* Dicuntur. — *c.* Dicitur *Credo* cum fit de octabis. — *d.* Hymnus *Ave maris.*

1. *En marge :* Ad missam que cantatur a 4" de stallo dignitatibus canonicis et non dignitatibus tantum. — 2. *Sous-entendu* antiphone. — 3. *Sous-entendu* beata Virgine.

phonam super psalmum *Magnificat*, de qua predictum est. Dominica infra octabas fiant sex prime lectiones de predicto tractatu super Cantica ; tres ultime sicut in die Reliquiarum, scilicet de expositione evangelii *Factum est cum loqueretur*. Cetera non mutantur ab hiis que dicta sunt. [a]

Sancti Reverentii, presbiteri et confessoris, festum III lectionum [b]. (Ad vesperas) antiphone et psalmi de die. Capit. *Ecce sacerdos* [c]. ℣ *Gloria et honore*. Ant. *Confessor*, ps. *Magnificat*. Oratio *Deus qui nos*. Memoria de octabis. Invittatorium *Adoremus Xpistum regem confessorum*, ps. *Venite*. Hymnus *Iste confessor*. Ant. *Beatus vir* [d] super IX psalmos de uno confessore. Lectiones de vita ejus. ℟ *Euge*, ℟ *Ecce sacerdos*, ℟ *Sancte*. Ante laudes ℣ *Ora pro* [v°] *nobis*. In laudibus, ant. *Ecce sacerdos* sola. Capit. *Benedictionem*. Hymnus *Jhesu redemptor*. ℣ *Justus germinabit*. Ant. *Euge*, ps. *Benedictus*. Memoria de octabis. Ad horas, sicut unius confessoris pontificis, et similiter ad ultimas vesperas [e].

Si hoc festum evenerit in dominica, fiant de vita ejus III prime et due ultime lectiones, VII[a] de omelia super evangelium *Videte vigilate ;* tres medie cum mediis ℣ et ℟iis de octabis. Tria prima ℟ia *Euge*, ℟ *Ecce sacerdos*, ℟ *Juravit*. Tria ultima [f] ℟ *Sancte*, ℟ *Miles*. Cetera et ad laudes et ad horas et ad vesperas de communi unius confessoris pontificis, et fit memoria de octabis ad utrasque vesperas et matutinas.

Ad missam, officium *Sacerdotes* [g]. Oratio *Deus qui nos ;* memoria de octabis. Epistola *Justus cor suum*. Gradale *Ecce sacerdos*. Alleluia ℣ *Inveni*. Si fuerit dominica, dicitur sequentia *Ecce dies*. Evangelium *Videte vigilate*. Offertorium *Inveni*. Secreta *Laudis tibi*. Communio *Fidelis*. Postcommunio *Sancti Reverentii*.

In Exaltatione sancte Crucis, festum (IX lectionum) [h]. Ad vesperas, capit. *Michi autem absit*. Hymnus *Vexilla*. ℣ *Hoc signum crucis*. Ant. *Super omnia*, ps. *Magnificat*. Oratio *Deus qui Unigeniti*. Memoria de sanctis martiribus Cornelio et Cipriano, ant. et ℣ de communi, oratio *Infirmitatem ;* item memoria de octabis.

Invitatorium *Ecce lignum*, ps. *Venite*. Hymnus *Pange*. Ant. *O*

a. Sancti Gorgonii, martiris, memoria tantum ad missam : oratio *Sanctus martir*, secreta *Grata tibi*, postcommunio *Fam*[*i*]*liam tuam*. Sanctorum Prothi et Jacincti, martirum, memoria tantum ad missam : oratio *Beati Prothi*, secreta *Pro sanctorum*, postcommunio *Ut percepta* — *b*. Si hoc festum evenerit secunda feria, non habet primas vesperas, sed fiunt de octabis et memoria de festo. Si autem alia die evenerit, habet primas vesperas, et sic fiunt antiphone etc. — *c*. Hymni cantantur in cantu unius confessoris pontificis. — *d*. Sola. — *e*. Sed super ps. *Magnificat* dicitur ant. *Iste cognovit*. — *f*. ℟ *Iste sanctus*. — *g*. *Dei*. — *h*. Duplex (*XV*[e] *s*.).

crux, ps. *Beatus vir*; ant. *Crux benedicta*, ps. *Quare fremuerunt*: ant. *Tuam crucem*, ps. *Domine quid multiplicati*. Versiculus [1] *Omnis terra adoret te Deus*. III prime et due ultime lectiones de Exaltatione, VII[a] de omelia excerpta de commentariis beati Augustini super evangelium *Nunc judicium est mundi*. ℟ *Dulce*, ℟ *Hoc signum*, ℟ *O crux* [2] *benedicta*. Ant. *Adoremus*, ps. *Cum invocarem*; ant. *Custodi*, ps. *Verba mea*; ant. *Crucem tuam*, ps. *Exaltabo te* [a] *quoniam*. ℣ de martiribus *Letamini in Domino*. Tres medie lectiones de passione eorundem, et media ℟ia que sumuntur de communi. Ant. *Nos autem*, ps. *Cantate* I; ant. *Salva nos*, ps. *Dominus regnavit exultet terra*; ant. *Per signum*, ps. *Cantate* II. ℣ *Dicite in nationibus*. ℟ *Salus*, ℟ *O crux*, ℟ *Per tuam*.

Ante laudes ℣ *Hoc signum*. In laudibus, ant. *O magnum*, ant. *Per signum*, ant. *Salvator*, ant. *Ecce crucem*, ant. *Crux fidelis*. Capit. *Michi autem*. Hymnus *Luxtra* [3] *sex qui*. ℣ *Adoramus te*. Ant. *O crux splendidior*, ps. *Benedictus*. Memoria de martiribus, [*115*] postea de octabis.

Ad horas, III prime antiphone de laudibus. Capitula sicut in Inventione ipsius [4], et similiter ℟ia et ℣, sed sine *Alleluia* in fine. Ad IX etiam dicitur ℣ *Hoc signum*.

Ad missam, officium *Nos autem*. Oratio *Deus qui Unigeniti*; memoria de martiribus, oratio *Infirmitatem*; item memoria de octabis. Epistola *Videte qua libet*. Gradale *Xpistus factus est*. Alleluia ℣ *Dulce*. Sequentia *Laudes crucis*. Evangelium *Nunc judicium est*. *Credo in unum* dicitur. Offertorium *Protege*. Secreta *Devotas*; de martiribus secreta *Plebis tue*. Communio *Crux Jhesu Xpisti*. Postcommunio *Jhesu Xpisti*; de martiribus postcommunio *Quesumus Domine*.

In octabis NATIVITATIS BEATE MARIE, festum duplex cum quatuor capis. Ad vesperas dicuntur eadem que dicta sunt ad primas vesperas diei festi. Prima memoria de Cruce, ant. *Ecce mirabile*, ℣ *Adoramus te*; secunda memoria de secundo [5] NICHOMEDE martire, ant. et ℣ de communi, oratio *Adesto Domine populo*. Non fiunt plures memorie. Ad matutinas, sicut in die festo, sed tres prime lectiones sumuntur de Canticis; medie cum mediis versiculis et ℟iis de martire; lectiones de passione ejus [b], ℣ et ℟ia de communi; tres ultime, sicut in die festo. (Si tamen octabe iste evenerint in dominica, fient tres ultime lectiones de sermone ex commentario

a. Domine. — *b.* Reperiu[n]tur in passione sanctorum Nerei et Achillei.

1. *D'abord* Versus. — 2. *D'abord* crus. — 3. *Lire* Lustra. — 4. *Sous-entendu* Crucis. — 5. *Lire* sancto.

venerabilis Bede super evangelium *Factum est cum loqueretur Jhesus ad turbas extollens vocem quedam mulier de turba*). Ad laudes, fit memoria de sancto Nichomede. Cetera et ad horas sicut in prima die. Ad missam legitur evangelium quod pronuntiatum fuit ad matutinas ; cetera sicut in prima die, et fit memoria de sancto Nichomede : de ipso oratio *Adesto,* [a] *Suscipe Domine,* postcommunio *Purificent.* Ad vesperas, hymnus *O gloriosa.* versiculus *Elegit eam ;* cetera sicut ad ultimas vesperas diei festi [b].

Sancte Eufemie, virginis et martiris, sine festo. Oratio *Omnipotens sempiterne.* Lectiones de passione ejus. Cetera ad matutinas et horas de communi. Ad missam, officium *Vultum tuum.* Oratio *Omnipotens.* Epistola *Domine Deus meus.* Gradale *Diffusa est.* Alleluia ℣ *Specie tua.* Evangelium *Simile est regnum celorum thesauro.* Offertorium *Offerentur* [c]. Secreta *Presta quesumus.* Communio *Diffusa est.* Postcommunio *Sanctificet.*

Sanctorum martirum Lamberti et Floscelli, sine festo. Oratio *Deus qui sanctam.* Due prime lectiones de passione sancti Lamberti, tercia de passione beati Floscelli. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. Ad missam, officium *Intret.* Oratio *Deus qui sanctam* Epistola(m) [*v°*] *Reddet Deus. (Reddet).* Gradale *Justorum.* Alleluia ℣ *Te martirum.* Evangelium *Cum audieritis.* Offertorium *Letamini.* Secreta *Clementissime.* Communio *Justorum.* Postcommunio *Sacrosancti.*

In vigilia beati Mathei, apostoli et evangeliste. Si ipsa evenerit in aliquo dierum quatuor temporum, pronuntiatur ad matutinas evangelium non de vigilia, sed de ipso jejunio quatuor temporum, et ad missam fit memoria de vigilia. Si etiam evenerit in dominica, nichil fit de vigilia nisi memoria ad missam ; ad vesperas tamen dicitur oratio de vigilia. Si autem evenerit extra quatuor tempora et extra dominicam, pronuntiatur evangelium de vigilia, et fiunt tres lectiones de sermone ex commentario venerabilis Bede super ipsum evangelium, scilicet super evangelium *Vidit Jhesus publicanum.* Cetera omnia ad matutinas et horas de feria. Ad missam cantatur de communi vigilie unius apostoli. Oratio *Da nabis* [1]. Epistola *Beatus homo qui (timet)* [d]. Evangelium *Vidit Jhesus publicanum.* Secreta *Apostolici.* Postcommunio *Beati Mathei.*

In crastino, festum IX lectionum. Tres prime et due ultime de

a. Secreta. — *b.* Hoc notato quod si festum sine festo evenerit in aliquo dierum quatuor temporum, nichil fit de festo illo nisi memoria ad missam ; sed fit de matutina *(office férial)* et pronuntiatur evangelium de jejunio. — *c.* Brevius. — *d. Invenit.*

1. *Lire* nobis.

passione ejus; III medie cum mediis ℣ et ℟iis de sancto Laudo, confessore et pontifice, qui ℣ et ℟ia sumuntur de communi, lectiones vero de vita ejus. Cetera cantantur ad matutinas et horas de communi evangelistarum. Lectio VII[a] de omelia venerabilis Bede super evangelium *Cum transiret inde Jhesus vidit hominem sedentem ad theloneum.* Si hoc festum evenerit in aliquo dierum quatuor temporum, nichil fit de jejunio nisi missa ultima post sextam. Item si evenerit II[a] feria et hystoria fuerit inchoata dominica precedenti, festum apostoli non habebit primas vesperas, sed fient de dominica et memoria de apostolo. Alioquin habebit primas vesperas et tunc dicentur capitula de communi evangelistarum. Hymni et versiculi de apostolis. Antiphone et ceteri cantus de communi evangelistarum, ut supradictum est. Oratio *Da nobis.* Memoria de sancto Laudo : ant. et ℣ de communi, oratio *Omnipotens sempiterne.* Ad matutinas, psalmi de apostolis. Oratio *Beati Malhei.* Memoria de sancto Laudo : ant. et ℣ de communi, oratio *Omnipotens.* Ad horas, antiphone de laudibus. Capitula de evangelistis. ℟ia et ℣ de apostolis.

Ad missam, officium *Os justi.* Oratio *Beati apostoli;* memoria de sancto Laudo, oratio *Omnipotens.* Epistola *Similitudo.* (℟) Gradale *Beatus.* Alleluia ℣ *Nimis.* Sequentia *Laus devota.* Evangelium *Cum transiret Jhesus.* Offertorium *Posuisti.* Secreta *Supplicationibus;* de sancto Laudo secreta *Vivificam.* Communio *Vos qui secuti.* [*116*] Postcommunio *Perceptis Domine;* de sancto Laudo postcommunio *Tua Domine saginati.*

Ad vesperas, antiphone de laudibus, psalmi de apostolis. Capitulum, hymnus, ℣ de laudibus. Ant. *Tua sunt,* ps. *Magnificat.* Memoria de sanctis martyribus Mauricio et sociis ejus : ant. et ℣ de communi, oratio *Annue quesumus Domine.* Nulla fit amplius memoria.

De sanctis martiribus Mauricio et sociis ejus fit festum III lectionum; et si evenerit in aliquo dierum quatuor temporum, nichil fit de jejunio nisi missa post sextam. De eisdem martiribus cantatur de communi. Lectiones de passione eorum. Cetera etiam ad vesperas, matutinas, horas de communi. Ad missam, officium *Intret.* Oratio *Annue.* Epistola *Respondens.* Gradale *Gloriosus.* Alleluia ℣ *Justi epulentur.* Evangelium *Videns turbas Jhesus.* Offertorium *Mirabilis.* Secreta *Respice.* Communio *Justorum anime.* Postcommunio *Celestibus.*

Sancti Firmini, episcopi et martyris, sine festo. Lectiones de passione ejus. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi.

Ad missam, officium *Sacerdotes Dei.* Orationes de communi. Epistola *Omnis pontifex.* Gradale *Juravit.* Alleluia ℣ *Inveni David.* Evangelium *Circuibat Jhesus.* Offertorium *Inveni.* Communio *Domine quinque.*

Sanctorum Cipriani episcopi et Justine virginis, martirum, sine festo. Lectiones de passione eorum. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. Ad missam, officium *Salus autem.* Orationes de communi. Epistola *Justi autem.* Gradale *Vindica.* Alleluia ℣ *Justi epulentur.* Evangelium *Descendens Jhesus de monte.* Offertorium *Exultabunt.* Communio *Multitudo.*

Sanctorum martirum Cosme et Damiani, festum III lectionum [a]. Oratio *Magnificet.* Lectiones de passione eorum. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. Ad missam, officium *Sapientiam.* Oratio *Magnificet.* Epistola *Justorum anime.* Gradale *Clamaverunt.* Alleluia ℣ *Sancti tui Domine.* Evangelium *Hec mando vobis.* Offertorium *Gloriabuntur.* Secreta *In tuorum Domine.* Communio *Posuerunt.* Postcommunio *Sit nobis Domine.*

Sancti Michaelis in monte Gargano, festum duplex cum duabus capis. Ad vesperas, antiphone et psalmi de die. Capit. *Significavit Deus.* ℟ *Te sanctum.* Hymnus *Tibi Xpiste.* ℣ *Stetit angelus.* Ant. *Dum sacrum,* ps. *Magnificat.* Oratio *Deus qui miro.*

Invitatorium *Cuncta agmina,* ps. *Venite.* Hymnus *Tibi Xpiste.* Ant. *Stetit,* ps. *Domine Dominus noster;* ant. *Ascendit fumus,* ps. *In Domino confido;* ant. *Michael archangelus,* ps. *Celi enarrant.* ℣ *Stetit angelus.* Sex prime et due ultime lectiones de legenda de eodem festo; VII[a] de omelia excerpta de diversis [*v°*] tractatoribus super evangelium *Accesserunt discipuli ad Jhesum dicentes Quis putas major est in regno celorum.* ℟ *Factum est,* ℟ *In conspectu angelorum,* ℟ *In conspectu gentium.* Ant. *Michael prepositus,* ps. *Domini est terra;* ant. *Gloriosus,* ps. *Benedicam Dominum;* ant. *Angelus archangelus,* ps. *Magnus Dominus.* ℣ *Ascendit fumus aromatum.* ℟ *Hic est Michael,* ℟ *Venit Michael,* ℟ *Docebo te.* Ant. *Concussum est,* ps. *Dominus regnavit exultet;* ant. *Laudemus,* ps. *Dominus regnavit irascantur;* ant. *Data sunt,* ps. *Benedic* I. ℣ *(In conspectu angelorum)* [b]. ℟ *Nunquid sanctis,* ℟ *Tempore illo,* ℟ *Te sanctum.*

Ante laudes ℣ *Ascendit fumus aromatum.* In laudibus, ant. *Dum preliaretur,* ant. *Dum committent* [1], ant. *Archangele,* ant. *Angeli Do-*

a. Si hoc festum evenerit in dominica, differtur usque in crastinum, quia in dominica inchoatur hystoria *Adonay,* et ad ultimas dominice vesperas fit memoria de sanctis. — *b. Michael archangele.*

1. *Lire* committeret.

mini, ant. *Angeli archangeli.* Capit. *Significavit.* Hymnus *Xpiste sanctorum.* ℣ *In conspectu angelorum.* Ant. *Factum est,* ps. [a]

Ad horas, III prime antiphone de laudibus. Ad III, capit. *Significavit;* ℟ *Stetit angelus,* ℣ *Ascendit fumus.*

Si sit dominica, eundo ad processionem in medium ecclesie cantatur ℟ *Te sanctum Dominum* [b].

Ad missam, officium *Benedicite.* (Oratio *Deus qui miro*). Sequitur *Kyrie eleison (chant de la p. 71)* et *Gloria in (chant de la p. 73)* [c]. Epistola *Significavit.* Gradale *Benedicite Dominum.* Alleluia ℣ *In conspectu.* Sequentia *Ad celebres.* Ante evangelium ant. *In civitate.* Evangelium *Accesserunt discipuli ad Jhesum dicentes Quis putas.* Offertorium *Stetit.* Secreta *Hostias tibi.* Communio *Benedicite omnes.* Postcommunio *Beati archangeli.*

Ad VI, capit. *Factum est prelium;* ℟ *Ascendit fumus,* ℣ *In conspectu angelorum.* Ad IX, capit. *Factum est silentium;* ℟ *In conspectu angelorum,* ℣ *Laudate Dominum omnes angeli ejus.*

Ad vesperas, ant. *Dum preliaretur,* psalmi de Natali ; ant. *Dum committeret,* ant. *Archangele,* ant. *Michael Gabriel,* ant. *Estote.* Capit. *Significavit.* ℟ *Qui sunt isti.* Hymnus *Xpiste sanctorum.* ℣ *In conspectu.* Ant. *In civitate,* ps. *Magnificat.* Memoria de beato Jeronimo confessore : ant. et ℣ de communi unius abbatis, oratio *Deus qui nobis per beatum.*

Ad matutinas de eodem confessore veniunt primo omnes de choro in capis nigris, nec permittitur alicui morari in choro de cetero sine capa [d] usque ad sabbatum Pasche. Item de eodem confessore fit festum duplex. Lectiones de vita ejus. Cetera ad matutinas, horas et vesperas, preter orationem prenotatam, de communi unius abbatis, excepta tamen antiphona super psalmum *Magnificat* ad ultimas vesperas. Ad missam, officium [*117*] *Os justi.* Oratio *Deus qui nobis.* Epistola *Optavi.* Gradale *Inveni.* Alleluia ℣ *Disposui.* Evangelium *Vos estis sal terre.* Offertorium *Inveni.* Secreta *Hostias tibi.* Communio *Magna est.* Postcommunio *Exultet D...* Ad vesperas, ant. *Iste est qui ante Deum,* ps. *Magnificat.* Cetera, ut predixi. Memoria de sanctis confessoribus Germano, Remigio et Vedasto : ant. et ℣ de communi, oratio *Exaudi Domine.*

Si festum eorumdem confessorum evenerit in dominica [e], (de eis

a. Benedictus. — *b.* In statione ℟ *Qui sunt isti,* cujus ℣ cantatur a tribus de stallo; sequitur ℣ *Ascendit fumus,* oratio *Deus qui miro.* — *c.* Oratio *Deus qui miro.* — *d.* Et suppellicio. — *e.* Transfertur ad crastinum, et tunc nichil fit de beato Leodegario nisi memoria ad missam. Dominica vero inchoatur historia *Adaperiat,* ad cujus dominice primas vesperas fit memoria tantum de sancto Jeronimo.

fiunt prime vespere et memoria prima de hystoria *Adaperiat*, ut de ea cantetur sequenti septimana, cum opus fuerit ; secunda memoria de sancto Jeronimo. Si autem alia die evenerit) [a] fit (de ipsis) festum III lectionum, et fiunt lectiones de vita beati Remigii. Cetera ad matutinas, horas et vesperas de communi, preter orationem prenotatam. Ad missam, officium *Sacerdotes ejus*. Oratio *Exaudi Domine*. Epistola *Plures facti sunt*. Gradale *Sacerdotes*. Alleluia ℣ *Fulgebunt*. Evangelium *Sint lumbi*. Offertorium *Exultabunt*. Secreta *Preces nostras*. Communio *Ego vos*. Postcommunio *Repleti sacramento*.

Sancti LEODEGARII, episcopi et martiris, sine festo. Oratio *Omnipotens*. Lectiones de vita ejus. Cetera ad matutinas et horas de communi unius martiris. Ad missam, officium *Sacerdotes Dei*. Oratio *Omnipotens*. Epistola *Nemo militans*. Gradale *Inveni David*. Alleluia ℣ *Amavit*. Evangelium *Qui vos audit*. Offertorium *Veritas*. Secreta *Munera nostra*. Communio *Beatus servus*. Postcommunio *Repleti*.

Sancti FRANCTISSCI, diaconi et confessoris, festum III lectionum [b]. Ad vesperas, oratio *Deus qui ecclesiam ;* cetera sicut de uno abbate. Lectiones de vita ejus. ℟ *Euge*, ℟ *Justus*, ℟ *Sancte*. (Si evenerit in dominica, pronuntiatur evangelium quod legitur de beato Mathia). In laudibus, ad horas et ad vesperas, sicut de uno abbate, sed quia sacerdos non fuit, non dicitur ant. *Statuit ei Dominus*, sed ant. *Fidelis servus* loco ejus [c]. Ad missam, officium *Os justi*. Oratio *Deus qui ecclesiam*. Epistola *Michi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jhesu Xpisti per quem michi mundus crucifixus est et ego mundo In Xpisto enim Jhesu neque circoncisio*, etc. Gradale *Domine prevenisti*. Alleluia ℣ *Posui adjutorium*. Evangelium *Confiteor tibi Pater Domine celi et*. Offertorium *Veritas*. Secreta *Munera tibi*. Communio *Beatus servus*. Postcommunio *Ecclesiam tuam*.

Sancte FIDIS, virginis et martiris, sine festo. Oratio *Quesumus Domine Deus noster*. Lectiones de passione ejus. Cetera ad matutinas et horas de communi. Ad missam, officium *Dilexisti*. Oratio *Quesumus*. Epistola *Qui gloriatur*. Gradale *Specie tua*. Alleluia ℣ *Hec est virgo*. Evangelium *Simile est regnum celorum X virginibus*. Offertorium *Filie regum*. Secreta *Deus qui semper*. Communio *Diffusa est*. Post[v°]communio *Prosit nobis*.

Sanctorum martirum MARCI, SERGII et BACHI, MARCELLI et APULEI,

a. De sanctis confessoribus. — *b*. Si hoc festum evenerit in dominica, fac sicut scriptum est superius in festo beatorum martirum Cosme et Damiani. — *c*. Item dicitur ant. *Iste cognovit* super psalmum *Magnificat* ad ultimas vesperas.

festum III lectionum [a]. Oratio *Sanctorum nos*. Lectiones de passione eorum. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. Et sciendum quod in ordine orationis predicte debet premitti nomen beati Marci pape, postea sequntur nomina beatorum Sergii et Bachi, et ultimo nomina sanctorum Marcelli et Apulei. Ad missam, officium *Salus autem*. Oratio *Sanctorum nos*. Epistola *Sancti per fidem*. Gradale *Gloriosus*. Alleluia ℣ *Mirabilis*. Evangelium *Sedente Jhesu* [b]. Offertorium *Gloriabuntur*. Secreta *Majestatem*. Communio *Justorum anime*. Postcommunio *Sacramentis*.

Sancte REPARATE, virginis et martiris, sine festo. Lectiones de passione ejus. Oratio et cetera omnia ad matutinas et horas de communi.

Sancti DIONISII sociorumque ejus, martirum, festum duplex cum duabus capis. Capitula, hynni et ℣ de communi. Ad vesperas ℟ *Vir inclitus*. Ant. *Insignes*, ps. *Magnificat*. Oratio *Deus qui hodierna die*.

Invitatorium *Laudemus Dominum*, ps. *Venite*. Ant. *Sanctus Dyonisius*, psalmi de communi ; ant. *Quo amplius*, ant. *Non veritus*. Sex prime et due ultime lectiones de passione eorum ; VII[a] de sermone beati Leonis pape super evangelium *Videns turbas Jhesus*. ℟ *Post passionem*, ℟ *Gratias tibi*, ℟ *Bealissimus*. Ant. *(Cicius)* [c] *ergo*, ant. *Dum sacrum*, ant. *Dansque illi*. ℟ *Dum sacrum*, ℟ *Mecum est*, ℟ *Vir inclitus*. Ant. *Mecum enim*, ant. *Nunc facies*, ant. *Ad hanc*. ℟ *Adest namque*, ℟ *Hii sancti*, ℟ *Bealus Dionisius*.

In laudibus, ant. *Hii sancti*, ant. *In hac*, ant. *Tali namque*, ant. *Beata*, ant. *Et facta est*. Ant. *Adest namque*, ps. *Benedictus*. Ad horas, III prime antiphone de laudibus. Capitula, ℟ et ℣ de communi [d].

Ad missam, officium *Intret*. Oratio *Deus qui hodierna die*. Epistola *Paulus cum Athenis*. Gradale *Gloriosus*. Alleluia ℣ *Justi epulentur*. Sequentia *Fulget dies*. Ante evangelium ant. *O beate Dyonisi*. Evangelium *Videns turbas Jhesus*. Offertorium *Letamini*. Secreta *Hostias Domine*. Communio *Beati mundo*. Postcommunio *Quesumus omnipotens*.

Ad vesperas, antiphone de laudibus, psalmi de die. ℟ *Bealus Dyonisius*. Ant. *O beate Dionisi*, ps. *Magnificat*.

Sancti NIGASII sociorumque ejus martirum, sine festo. Oratio *Deus qui sanctam*. Lectiones de passione eorum. Cetera ad matuti-

a. Si evenerit in dominica, inchoabitur historia *Adaperiat* et transferetur festum, sicut predictum est in festo beatorum Cosme et Damiani. — *b*. Cujus expositio habetur in expositione evangelii *Egrediente* circa principium. — *c*. *Cinctus*. — *d*. Si hoc festum evenerit in dominica, eundo ad processionem in medium ecclesie cantatur ℟ *Vir inclitus*. In statione ℟ *Bealus*, cujus ℣ cantatur a tribus de stallo. Sequitur ℣ *Exultent* et oratio *Deus qui hodierna die*.

nas et horas de communi. Ad missam, officium *Justi epulentur.* Oratio *Deus qui sanctam.* Epistola *Reddet Deus.* Gradale *V[i]ndica.* Alleluia ℣ *Fulgebunt.* Evangelium *Cum audieritis.* Offertorium *Exultabunt.* Secreta *Oblata* [a]. Communio *Et si coram.* Postcommunio *Sanctorum martirum.*

Sancti CALIXTI, martiris, sine festo [1]. . . . . .

[*118*] Item ad utrasque vesperas, matutinas et horas, capitula, hynni, ℣, antiphone et ℟ia de communi. Ad matutinas, sex prime et due ultime lectiones de passione eorum, septima de omelia excerpta de commentariis beati Augustini super evangelium *Hec mando vobis,* et pronuntiatur evangelium. Item ad matutinas, horas et ultimas vesperas dicitur oratio *Deus qui nos per.* Ad missam, officium *Michi autem.* Oratio *Deus qui nos.* Epistola *Scimus quoniam.* Gradale *Nimis.* Alleluia ℣ *Non vos me.* Sequentia *Alleluia nunc decantet.* Evangelium *Hec mando vobis.* Offertorium *In omnem terram.* Secreta *Gloriam Domine.* Communio *Vos qui.* Postcommunio *Perceptis Domine.*

In VIGILIA OMNIUM SANCTORUM fiunt matutine et hore de sancto QUINTINO, martire [b], (de quo) fit festum cum III lectionibus. Oratio *Deus qui nos beati.* Lectiones de passione ejus. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. Post terciam cantatur missa de martire [2]. Officium *Letabitur.* Oratio *Deus qui nos beati.* Epistola *Memor esto.* Gradale *Justus non conturbabitur.* Alleluia ℣ *Letabitur.* Evangelium *Nolite arbitrari.* Offertorium *In virtute.* Secreta *Hostias Domine.* Communio *Posuisti.* Postcommunio *Beati Quintini.* Si non sit dominica, post sextam cantatur missa de vigilia; si vero sit dominica, nichil fit de vigilia [c]. Ad missam de ipsa vigilia [3], officium *Sapientiam.* Oratio *Domine Deus noster.* Epistola *Ecce ego Johannes.* (℟) Gradale *Justorum.* Evangelium *Descendens Jhesus de monte.* Offertorium *Letamini.* Secreta *Altare tuum.* Communio *Justorum.* Postcommunio *Sacramentis.*

Ad vesperas et in crastino festum duplex sicut in Natali. Item ad vesperas, ant. *Laudem dicite,* psalmi de die; ant. *Sancti Dei,* ant. *Lux* [d] *perpetua lucebit,* ant. *Omnes electi,* ant. *Sanctorum nomina.* Capit. *Sancti et justi.* ℟ *Concede.* Hymnus *Sanctorum meritis.* ℣ *Justi autem.* [e] *Te gloriosus,* ps. *Magnificat.* Oratio *Domine Deus noster.*

a. Tibi. — *b.* Cujus festum si evenerit in dominica, anticipatur sabbato precedenti, quia in eadem dominica inchoatur historia, nec fit memoria de martire ad primas vesperas diei dominice. De eodem martire etc. — *c.* Nisi memoria ad missam. — *d.* Prolixior (*Probablement* antiphona prolixior, *l'antienne dont le chant est plus long*). — *e.* Ant.

1. *L'enlèvement d'un feuillet a produit en cet endroit une lacune qui s'étend de la fête de S. Calixte (14 oct.) à la fête des SS. Simon et Jude (28 oct.)* — 2. *En marge (XVIe s.) :* Memorie ad missam : 1° *Consede* (*lire* Concede) *nos,* 2° . — 3. *En marge (XVIe s.) :* Nulla fit memoria. Dicitur missa de vigilia retro majori altare.

Post vesperas fit processio ordinata sicut notatur post primas vesperas beati Nicholai, primo ad altare Beate Virginis, ubi singulis diebus cantatur de ipsa, et eundo cantatur ℟ *Felix;* quo finito, inchoat major archichorus ex precepto cantoris antiphonam *Sicut lilium;* sequitur ps. *Magnificat* et oratio *Famulorum* [a]. Deinde eundo ad altare Beati Petri apostoli, cantatur ℟ *Cives;* postea incipit subarchichorus, similiter ex precepto cantoris, ant. *In pacientia;* sequitur ps. *Magnificat* et oratio *Exaudi nos Deus salutaris noster et apostolorum.* Postremo [b] itur ad altare Sancti Nicholai cantando ℟ *Sint lumbi;* deinde inchoat iterum major archichorus ex precepto similiter cantoris antiphonam *Odor sanctorum;* sequitur ps. *Magnificat* [v°] et oratio *Deus qui nos sanctorum confessorum.* Redeundo in chorum cantatur antiphona, cantore inchoante, *Ave Regina* vel alia de beata Virgine.

Ad completorium, hymnus *Salvator,* cujus ultimus versus dicitur *Deo Patri.* Cetera sicut in vigilia Natalis Domini.

Hic nota quia ad matutinas leguntur lectiones et cantantur ℟ia descendendo [c], ita scilicet quod dominus episcopus legit primam, aliquis ex personis secundam; et alie leguntur similiter ordine contrario ordini aliarum consimilium sollemnitatum; septima tamen legitur a canonico diacono [d]. Primum etiam ℟ cantatur ab archichoris more consueto; due persone cantant II, duo canonici de stallo altiori III; tria media cantantur a binis et binis canonicis de secundo stallo; VII et VIII a binis et binis pueris; nonum vero cantatur a quinque pueris, amictibus albis capitibus coopertis, quolibet eorum cereum accensum in manibus deferente; duo tamen tantum ex ipsis querunt idem ℟ a cantore; hii etiam quinque incipiunt idem ℟ secus majus altare, incedendo gradatim usque in chorum ante jenas. Item ad matutinas, invitatorium *Regem regum Dominum,* ps. *Venite.* Hymnus *Xpiste Redemptor omnium Conserva.* Ant. *Te invocamus,* ps. *Beatus vir;* ant. *Sub tuam protectionem,* ps. *Fundamenta ejus;* ant. *Laudemus Dominum quem,* ps. *Benedic anima mea* I. ℣ *Justi autem.* Lectio prima *Legimus quod sanctus Bonefacius;* ℟ *Benedicamus Patrem.* Lectio II *Beata Dei Genitrix;* ℟ *Felix namque.* Lectio III *Superna celorum regna;* ℟ *Te sanctum Dominum.* Ant. *Lux perpetua,* ps. *Conserva me Domine.* Ant. [e]

a. Cum *Dominus vobiscum* et *Benedicamus Domino* in fine; et similiter in fine aliarum orationum ante alia altaria. — *b.* Enim. — *c.* Et leguntur III prime et cantantur tria prima ℟ia in capis sericis. — *d.* In capa serica, due ultime in suppelliciis. Item VII prime lectiones leguntur ab hiis de stallo altiori, due ultime a duobus de secundo stallo. — *e.* Brevior *(Probablement le chant le plus court).*

Inter natos mulierum, ps. *Bonum est confiteri*. Ant. *Vos estis lux*, ps. *Celi enarrant*. ℣ *Letamini in Domino*. Lectio IIII *Adhuc de hac sollennitate ;* ℟ *Propter testamentum*. Lectio V *Hos sequitur electio prophetarum :* ℟ (*Propter testamentum*. Lectio) *Inter natos*. Lectio VI[a] *Huic achlete Dei ele*[*c*]*to ;* ℟ *Qui sunt isti*. Ant. *Beati eritis*, ps. *Benedicam Dominum ;* ant. *Fulgebunt*, ps. *Exaudi Deus orationem meam cum deprecor ;* ant. *Virgines sancte*, ps. *Eructavit*. ℣ *Justorum anime*. Lectio VII[a] de sermone beati Leonis pape super evangelium *Videns turbas Jhesus ascendit in montem ;* ℟ *O constantia martyrum*. Lectio VIII[a] *Xpisti vero sacerdotibus ;* ℟ *Sint lumbi*. Lectio IX *Inter parabolas a Domino dictas*, quod est inicium omelie beati Augustini episcopi super evangelium *Simile est regnum celorum X virginibus ;* ℟ *Audivi vocem*.

Ante laudes ℣ *Exultent justi*. In [*119*] laudibus, ant. *Omnes sancti quanta*, ant. *De palma*, ant. *Corpora sanctorum*, ant. *Martyres Domini*, ant. *Exultabunt sancti*. Capit. *Sancti et justi*. Hymnus *Jhesu salvator seculi Redemptis*. ℣ *Mirabilis Deus*. Ant. *O quam gloriosum est regnum in quo cum Xpisto gaudent omnes sancti*, ps. *Benedictus*. Oratio *Omnipotens sempiterne Deus qui nos omnium sanctorum*.

Ad horas, III prime antiphone de laudibus. Capitula, ℟ et ℣ de communi plurimorum martirum.

Eundo ad processionem, sicut in die Natalis Domini, cantatur ℟ (*In circuitu* I) [a]. In statione ℟ *O constantia*, cujus versus cantatur a IIII[or] de stallo altiori. ℣ [b]; oratio *Omnipotens sempiterne*. In redeundo cantatur ant. *Salvator mundi* [c].

Ad missam, officium *Gaudeamus*, ps. *Exultate justi* [d]. Oratio *Omnipotens sempiterne*. Epistola *Ecce ego Johannes vidi alterum angelum*. Gradale *Timete Dominum*. Alleluia ℣ *Judicabunt sancti nationes*. Sequentia *Xpisto inclito*. Ante evangelium ant. *Beati estis sancti Dei*. Evangelium *Videns turbas Jhesus*. Offertorium *Mirabilis*. Secreta *Munera tibi* [e]. Communio *Beati mundo corde*. Postcommunio *Da quesumus Domine*.

Ad vesperas, ant. *Omnes sancti*, ps. *Confitebor* I ; ant. *De palma*, ps. *Laudate pueri ;* ant. *Corpora*, ps. *Credidi ;* ant. *Sanctorum sicut*, ps. *In convertendo ;* ant. *Exultabunt*, ps. *Domine probasti me*. Capit. *Sancti et justi*. ℟ *In circuitu* I. Hymnus *Sanctorum meritis* in cantu

a. Concede nobis. — b. Exultent justi.— c. Et ℟ *Stirps*, si opus fuerit. — *d.* Kyrie *Rex genitor*.

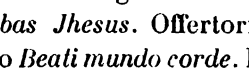

Glo—ria in ex-cel-sis,

cum prosa *O gloria sanctorum*. — *e. Sanctus. Agnus Dei (chants de la p. 63).*

matutinali de communi. ℣ *Mirabilis*. Ant. *Beati estis sancti*, ps. *Magnificat*. Oratio *Omnipotens*.

Hic nota quia, non obstante festo isto, fit commemoratio de beata Virgine modo consueto, die vacua in eadem ebdomada in qua continget festum istud celebrari.

Item nota quia si hoc festum evenerit in sabbato, fiet in crastino de sancto Vigore, confessore, modo subnotato, et secunda sequenti feria pro defunctis, sicut etiam inferius subnotatur; et quando istud continget, festum dicti confessoris non habebit primas vesperas speciales, sed ad ultimas vesperas Omnium sanctorum fit memoria tantum de ipso. Quacumque autem die alia quam in sabbato evenerit festum Omnium sanctorum, fit in crastino pro DEFUNCTIS, et tunc statim post vesperas Omnium sanctorum dicuntur vespere pro defunctis, et fit duplex festum cum duabus capis.

Ant. *Placebo*, ps. *Dilexi quoniam* [a]; ant. *Heu me*, ps. *Ad Dominum cum tribularer*; ant. *Dominus*, ps. *Levavi*; ant. *Si iniquitates*, ps. *De profundis*; ant. *Opera*, ps. *Confitebor tibi Domine in corde meo quoniam audisti*. Capit. *Audivi vocem*. Versiculus

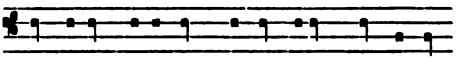

et in eodem cantu (isto) cantantur omnes versiculi, quando fit pro defunctis. [v°] Ant. *Lux eterna*, ps. *Magnificat*. Resumpta antiphona percantata, sequitur secreto et singulariter *Pater noster*; quo dicto, subjungit sacerdos *Et ne nos*. ℣ *Requiem eternam*, ℣ *Requiescant in pace*. Sequitur ps. *Lauda anima mea Dominum*, parte chori que prima est in tabula incipiente primum versum, secundum parte alia prosequente ; et sic alternatim psalmo integre decantato, sacerdos suum exequitur officium ita dicens, et choro ad singula respondente, ℣ *In memoria*, ℣ *A porta inferi*, ℣ *Credo videre*, ℣ *Requiescant in pace*. Sequitur *Dominus vobiscum* in voce altiori et sollenni (et similiter post orationem). Oratio *Fidelium Deus omnium*, que terminatur sic : *Qui vivis et regnas cum Deo Patre* etc. [b] Quando vero aliis diebus per annum fit de anniversario cum festo vel sine festo, primo dicitur oratio *Deus indulgentiarum*, quam sequitur

a. Hic nota quia quotiens fit cum festo pro defunctis, debet sacerdos providere ut prius incensaverit altaria et reliquias, et etiam locum sepulture episcopi, si obitus episcopi celebretur, quam oporteat dicere capitulum ; et similiter ad laudes. — *b*. Nec sequitur unquam *Dominus vobiscum*, sed sic continue terminantur vespere et matutine :

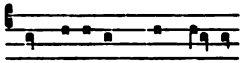

continue oratio *Fidelium*, et clauduntur ambe sub uno fine ; et similiter in eodem casu ad matutinas et ad missam [a]. Item quando fit sine festo [b], et nullius lectus fuerit obitus in capitulo ea die, dicitur primo oratio *Deus qui inter apostolicos*, et sequitur oratio *Fidelium*, ut supradictum est ; et similiter ad matutinas [c]. (Quando vero) [d] corpus est [e], primo dicitur oratio *Inclina Domine*, quam statim sequitur oratio *Fidelium Deus omnium*, et clauduntur ambe sub uno fine ; et similiter ad matutinas et ad missam [f]. Post istas vesperas, die ista, sequitur completorium sicut in die precedenti.

Matutine sic incipiunt : facta pulsatione(m) sicut in simplici festo, et similiter in crastino, dicto etiam *Pater noster*, archichori inchoant in loco consueto invittatorium *Regem cui omnia vivunt*, ps. *Venite*. Et nota quia non dicitur invittatorium nec ps. *Venite*, quando fit pro defunctis nisi in die ista et tantum cum presens corpus fuerit ; sed statim, vesperis terminatis, vel in tempore quadragesimali completorio [g], inchoat archichorus ant. *Dirige ;* sequitur ps. *Verba mea ;* quam etiam antiphonam inchoat similiter archichorus, die ista et quando corpus presens fuerit, statim terminat(i)o invitatorio, post psalmum *Venite*. Nota etiam quia, cum dicitur invitatorium pro defunctis, non resumitur a capite nisi (sicut in festo simplici) [h], licet fiat duplex festum. Item nota quia, licet fiat festum duplex pro defunctis die ista et tam presente corpore quam in sollempnibus obitibus eorumdem, ad matutinales tamen nocturnos tantum incho[*120*]antur antiphone et cantantur ℟ia sicut in festo simplici IX lectionum. Ant. *Convertere*, ps. *Domine ne in furore* I ; ant. *Ne quando*, ps. *Domine Deus meus in te*. ℣ *Requiem eternam*. Nota : quotiens fit cum festo pro defunctis, leguntur lectiones ab eisdem a quibus dictum est eas legi debere in festis simplicibus ; et sumuntur lectiones de libro beati Job [i]. Prima lectio *Parce michi Domine ;* ℟ *Credo quod redemptor*. Lectio II *Tedet animam meam ;* ℟ *Qui Lazarum*. Lectio III *Manus tue ;* ℟ *Domine quando*. Ant. *In loco*, ps. *Dominus regit me ;* [ant.] *Delicta*, ps. *Ad te Domine levavi ;* ant. *Credo videre*, ps. *Dominus illuminatio*. ℣ *A porta inferi*. Lectio IIII *Quantas habeo iniquitates ;* ℟ *Heu michi Domine*. Lectio V^a *Homo natus ;* ℟ *Ne recorderis*. Lectio VI^a *Quis michi tribuat ;* ℟ *Congregati sunt ;* quando vero fit sine festo, [j]

a. Cum festo. — *b*. Cum IX lectionibus. — *c*. Si vero fiant III lectiones tantum, dicitur prima oratio *Inclina*, et sequitur oratio *Fidelium*. — *d*. Quando etiam. — *e*. Presens. — *f*. Et eodem modo, si celebretur dies septenarius sive tricenarius. — *g*. Terminato. — *h*. In fine. — *i*. Item quando fit pro fidelibus sine festo, qui legerit aliquam lectionem, cantat et ℣ sequentis ℟ii, quod ℟ inchoatur a choro. — *j*. ℟.

Domine secundum actum debet dici. Ant. *Anima mea exultabit*, ps. *Judica Domine nocentes ;* ant. *Complaceat tibi*, ps. *Expectans ;* ant. *Sitivit*, ps. *Quemadmodum*. ℣ *Anime eorum in bonis*. Lectio VII *Spiritus meus ;* ℟ *Peccantem me*. Lectio VIII *Pelli mee ;* ℟ *Libera me Domine de viis ;* sed quando fit sine festo, dicitur ℟ *Requiem eternam*. Lectio IX *Quare de vulva ;* ℟ *Libera me Domine de morte*, cujus versus secundus cantatur a persona ex parte chori que est secunda in tabula, et tercius ex prima parte similiter a persona ; hoc eodem modo fit cum fit de obitibus festive : post tertium versum resumitur ℟ a capite. Quando fit sine festo, dicitur ℟ *Libera me Domine de viis*. Et hic nota quia, quando fit pro persona etiam sine festo, dicuntur ℟ *Peccantem me cotidie*, ℟ *Libera me Domine de viis* et ℟ *Libera me Domine de morte*, cum tribus versibus sequentibus [a].

In laudibus, ant. *Exultabunt*, ps. *Miserere mei Deus secundum ;* ant. *Exaudi*, ps. *Te decet ;* ant. *Me suscepit*, ps. *Deus Deus meus ;* ant. *A porta*, ps. *Ego dixi ;* ant. *Omnis spiritus*, ps. *Laudate Dominum de celis*. Capit. *Sicut in Adam*. ℣ *Requiem eternam*. Ant. *Ego sum resurrectio*, ps. *Benedictus ;* post quem, antiphona decantata, sequitur, sicut ad vesperas, *Pater noster* et preces, sed dicitur ps. *De profundis*. Oratio sicut ad vesperas.

Ad omnes horas, dicto *Pater noster*, incipit archichorus ant. *Requiem eternam*. Hec eadem antiphona dicitur singulis diebus, cum fit pro defunctis ad commendationem. Ad primam, ps. *Beati immaculati* usque *Legem pone*. Ad III, ps. *Legem pone* usque *Defecit*. Ad VI, ps. *Defecit* usque *Mirabilia*. Ad IX, ps. *Mirabilia* usque ad [*Ad*]*Dominum cum tribularer*. Omnes autem psalmi qui dicuntur ad omnes horas die ista, dicuntur quotiens fit aliis diebus commendatio pro defunctis, et corpus non est presens ; (si autem fuerit presens) [b] [℣] *Et cum spiritu tuo*. Oratio *Partem beate, Qui vivis* in

a. Item nota quia in tempore paschali, cum celebratur obitus, leguntur omnes tres lectiones, et cantantur ℟ia secundum et tercium ab illis de stallo altiori ascendendo ; et semper dicuntur primi psalmi et leguntur prime lectiones ; cantantur autem ℟ia *Credo quod*, ℟ *Congregati*, ℟ *Libera me Domine de morte* cum tribus ✝. Cetera non mutantur. — *b.* Et in omni commendatione elevantur in tono dupplici psalmus *Legem pone*, ps. *Defecit* et ps. *Mirabilia*. Si autem fuerit presens, dicitur commendatio sic : inchoato a sacerdote ℟io *Subvenite*, et eodem ℟ decantato a choro cum suo ✝ et regressu, sequitur *Kirieleison, Xpisteleison, Kirieleison. Pater noster*. Oratio *Tibi Domine, Per Dominum* in fine. Item oratio *Misericordiam tuam, Per Xpistum* in fine. Deinde incipit ipse sacerdos ant. *Suscipiat te ;* sequitur ps. *In exitu*, post quem, resumpta antiphona, sequitur oratio *Omnipotens sempiterne Deus qui humano, Per Dominum* in fine. Postea iterum incipit sacerdos ant. *Chorus angelorum ;* sequitur ps. *Dilexi quoniam* et alii usque ad *Ad Dominum cum tribularer ;* qua antiphona resumpta, sequitur oratio *Diri vulneris, Qui cum Deo Patre* in fine. Sequitur *Pater noster, Et ne nos.* ✝ *Requiem eternam, Et lux.* ✝ *A porta, Erue Domine.* ✝ *Credo videre, In terra.* ✝ *Requiescant, Amen. Dominus vobiscum.*

fine. Item oratio *Deus cui soli* [a]. *Suscipe Domine*, *Per Dominum :* et sic terminatur commendatio, quando corpus est presens. Resumpta antiphona ad quamlibet horarum, et similiter ad commendationem [b], sequitur *Pater noster*. Postea, dicto *Et ne nos*, subjungit sacerdos, choro ad singula respondente, ℣ *Requiem eternam*, ℣ *Requiescant in pace*. Sequitur ps. *Domine probasti me*, et inchoatur a parte chori que prima est in tabula. Post dictum psalmum subjungit iterum sacerdos, choro etiam respondente, ℣ *In memoria*, ℣ *A porta*, ℣ *Credo videre*, ℣ *Requiescant in*, *Dominus vobiscum* in eodem tono, et similiter post orationem *Fidelium*, que sola dicitur ad omnes horas : et subjungit sacerdos ℣ *Requiescant in pace*, choro respondente *Amen*. Aliis autem diebus, cum corpus non est presens et fit commendatio pro defunctis, primo dicitur oratio *Tibi Domine commendamus*, et sequitur oratio *Fidelium*, et clauduntur ambe sub uno fine. Et nota quia in Quadragesima tantum, quando fit commendatio que vocatur psalmi, si propter dominicam vel aliud festum diei precedentis non fuerint dicte in sero precedenti matutine pro defunctis, dicentur in crastino : si dicatur commendatio in choro, in fine ipsius commendationis *Pater noster* et preces prescripte et ps. *Domine probasti me* et orationes prenotate in prostratione ; et dum cantantur psalmi predicte commendationis usque ad resumptionem antiphone, in Quadragesima stent [1] illi qui sunt de stallo altiori in stallo secundo, illi vero de stallo secundo super unam formam, et pueri in terra [c].

Ad missam, officium *Requiem eternam*, ps. *Anime eorum in bonis demorentur* [d]. Die ista dicitur oratio *Fidelium* tantum, et similiter quotiens fit pro defunctis communiter tantum : que etiam oratio, quotiens fit pro defunctis aliquibus proprie, dicitur pro eisdem ultima, cujus secreta est *Hostias quesumus*, postcommunio *Animabus quesumus Domine*. Die vero in qua fit de depositione, dicitur (oratio *Omnipotens sempiterne Deus qui nunquam*, secreta *Propitiare Domine animabus*, postcommunio *Presta quesumus omnipotens Deus ;*

a. *Qui vivis* in fine. Item oratio. — *b*. Quando corpus non est presens. — *c* Et notandum quod si in sero precedenti dicte fuerint matutine pro defunctis sine festo, pulsatur in Quadragesima statim finita commendatione ad missam pro defunctis cum omnibus campanis que sunt supra chorum ; aliis autem temporibus pulsatur similiter finita hora prima, si videlicet in sero precedenti dicte fuerint matutine pro defunctis sine festo cum IX lectionibus ; alioquin non pulsantur. — *d*.

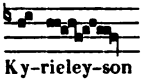

Ky-rieley-son

Non dicitur aliud *Kirie* cum fit pro fidelibus.

1. *Peut-être faut-il lire* sedent ? *Le manuscrit porte le mot* sdent, *sans signe d'abréviation.*

item oratio *Deus cui proprium est* etc., secreta *Adesto Domine sup-*[*pl*]*ic.*, postcommunio *Inclina Domine precibus;* item alia) oratio *Inclina Domine aurem tuam*, cujus secreta est *Absolve quesumus Domine* et postcommunio *Annue nobis Domine.* (Quando vero fit pro pontifice seu sacerdote, dicitur oratio *Deus qui inter apostolicos*, secreta *Hec oblatio*, postcommunio *Propitiare Domine.* Pro femina [*121*] oratio *Quesumus Domine pro tua*, secreta *Hiis sacrificiis*, postcommunio *Inveniat quesumus.* Pro patre et matre, oratio *Deus qui nos patrem*, secreta *Suscipe sacrificium*, postcommunio *Celestis participatio.* Pro congregatione, oratio *Deus venie la*[*r*]*gitor*, secreta *Deus cujus misericordie*, postcommunio *Presta misericors Deus.* Pro benefactoribus, oratio *Miserere quesumus*, secreta *Suscipe Domine hec*, postcommunio *Sumpta sacramenta.* Pro hiis qui in cimiterio requiescunt, *Deus cujus miseratione*, secreta *Pro animabus*, postcommunio *Deus fidelium lumen).* In anniversario oratio *Deus indulgentiarum Domine*, secreta *Propitiare Domine*, postcommunio *Presta quesumus Domine.* Pro cunctis fidelibus, oratio *Fidelium* cum suis secreta et postcommunione, ut supra notatum est. (Pro vivis et defunctis, oratio *Omnipotens sempiterne Deus qui vivorum*, secreta *Deus cui soli*, postcommunio *Purificent nos.* Item alia oratio *Pietate tua*, secreta *Deus qui singulari*, postcommunio *Sumpta sacramenta).* Epistola *Nolumus vos.* Item epistola *Audivi vocem.* Item epistola *Vir fortissimus.* Item epistola *Ecce misterium.* Gradale *Qui Lazarum.* Tractus *De profundis.* Evangelium *Ego sum panis vivus.* Item evangelium *Sicut Pater suscitat.* Item evangelium *Omne quod dat michi Pater.* Item evangelium *Dixit Martha ad Jhesum Domine si fuisses hic* [a]. Item evangelium *Qui credit in me habet vitam eternam.* Offertorium *O pie Deus*, cum suo versu et regressu. Item offertorium *Domine Jhesu Xpiste:* hoc offertorium non cantatur in choro. (Non dicuntur in choro alii *Sanctus).*

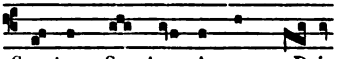

[b] vel *Agnus*, cum fit pro fidelibus. Communio *Lux eterna.* Hoc festum non habet ultimas vesperas, sed fit

De sancto Vigore, episcopo et confessore, festum duplex cum duabus capis [c], de quo fiunt omnia de communi preter lectiones. Ad primas vesperas ℟ *Sancte*, et fit memoria de sanctis martiribus Eustachio et sociis suis, de quibus similiter fiunt omnia de com-

a. Quod non dicitur nisi corpus fuerit presens. — *b.* Non dicuntur in choro alii *Sanctus.* — *c.* Pulsatur cum majoribus campanis horis consuetis.

muni preter orationem et lectiones, oratio *Deus qui beatum Eustachium*. Ad matutinas III prime et due ultime lectiones de vita beati Vigoris ; tres medie de passione beatorum martirum Eustachii et sociorum ejus ; VII[a] de omelia beati Gregorii super evangelium *Homo quidam peregre*. Ad missam, officium *Statuit*. Oratio *Da quesumus Domine* et cetere de communi ; memoria de martyribus, oratio *Deus qui beatum (eum) Eustachium*. Epistola *Ecce sacerdos magnus qui in vita*. Gradale *Domine prevenisti*. Alleluia ℣ *Iste sanctus*. Sequentia *Adest nobis* [a]. Ante evangelium ant. *Gloriosus*. Hac die fertur (extra) [b] [v°] ante evangelium. Evangelium *Homo quidam peregre*. Offertorium *Veritas*. De martiribus secreta *Sit tibi omnipotens Pater*. Communio *Beatus servus*. De martiribus postcommunio *Sicut beatus*. Ad ultimas vesperas ℟ *Miles*, (et fit memoria de sancto Leonardo).

Sancti LEONARDI, confessoris, festum III lectionum. Oratio *Majestati*. Lectiones de vita ejus. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi [c]. Ad missam, officium *Os justi*. Oratio *Majestati*. Epistola *Justus cor suum*. Gradale *Os justi*. Alleluia ℣ *Posuisti*. Evangelium *Nemo ascendit* [d]. Offertorium *Veritas*. Secreta *Muneribus sacris*. Communio *Fidelis*. Postcommunio *Purificet*.

Sanctorum QUATUOR CORONATORUM, martirum, sine festo. Oratio *Presta quesumus*. Lectiones de passione eorum. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. Ad missam, officium *Intret*. Oratio *Presta quesumus*. Epistola *Justorum anime*. Gradale *Vindica*. Alleluia ℣ *Reddet*. Evangelium *Descendens Jhesus*. Offertorium *Anima nostra*. Secreta *Benedictio tua*. Communio *Posuerunt*. Postcommunio *Celestibus*.

Sancti THEODORI, martiris, sine festo. Oratio *Deus qui nos beati*. Lectiones de passione ejus. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. Ad missam, officium *In virtute*. Oratio *Deus qui nos*. Epistola *Justus si morte*. Gradale *Beatus vir*. Alleluia ℣ *Posuisti*. Evangelium *Si quis venit*. Offertorium *Gloria et honore*. Secreta *Suscipe Domine*. Communio *Posuisti*. Postcommunio *Presta nobis*.

Sancti SPASII, martiris, festum III lectionum, que sumuntur de omelia beati Gregorii episcopi super evangelium *Si quis vult post me* ; [e] non pronunciatur evangelium, sed sic incipit prima lectio *Quia Dominus ac Redemptor* etc. Cetera ad vesperas, matutinas et horas similiter de communi. Ad missam, officium *Letabitur*. Ora-

a. Vel *Ecce dies specialis*. — *b.* Crux. — *c.* Unius confessoris abbatis. — *d. Lire* accendit. — *e.* Et.

tiones de communi. Epistola *Justum deduxit*. Gradale *Posuisti*. Alleluia ℣ *Beatus vir*. Evangelium *Si quis vult*. Offertorium *Justus ut palma*. Communio *Magna est*.

Sancti MARTINI, episcopi et confessoris, festum duplex cum duabus capis. Ad vesperas, ℟ *Dixerunt*. Ant. *Martinus Abrahe*, ps. *Magnificat*. Oratio *Deus qui conspicis*. Cetera de communi.

Ad matutinas, invitatorium (matut') [a] *Martinus ecce migrat*, ps. *Venite*. Hymni de communi. Ant. *Sanctus Martinus*, psalmi de communi; ant. *Cum repente*, ant. *Scimus*. ℣ de communi. Sex prime et due ultime lectiones de vita ejus, VII[a] de omelia beati Gregorii pape super evangelium *Sint lumbi vestri precincti*. ℟ *Hic est Martinus*, ℣ *Iste homo* : in octabis vero [b] et dominica infra dicitur ℣ *Sancte Trinitatis* ; ℟ *Beatus Martinus*, ℟ *Dixerunt*. Ant. *Domine jam satis*, ant. *Artus*, ant. *Sinite*. ℟ *Domine si adhuc*, ℟ *O beatum virum Martinum*, ℟ *Oculis*. Ant. *Media nocte*, ant. *Adest*, ant. *Exequie*. ℟ *O quantus*, ℟ [122] *O beatum virum in cujus*. ℟ *Martinus Abrahe*, ℣ *Beati viri*, item ad ultimas vesperas et per octabas ℣ *Martinus episcopus*.

In laudibus, ant. *Dixerunt*, ant. *Domine si*, ant. *O virum*, ant. *Sacerdos Dei Martine aperti sunt*, ant. *Oculis*. Ant. *O quantus*, ps. *Benedictus*. Ad horas, antiphone de laudibus ; cetera preter orationem de communi [c].

Ad missam, officium *Statuit*. Oratio *Deus qui conspicis* ; memoria de sancto MENNA martire, oratio *Presta quesumus omnipotens*. Epistola *Ecce sacerdos magnus qui in vita*. Gradale *Domine prevenisti*. Alleluia ℣ *Hic Martinus*. Sequentia *Sacerdotem*. Ante evangelium ant. *O beatum virum*. Evangelium *Sint lumbi*. Offertorium *Posuisti*. Secreta *Da misericors* ; de sancto Manna [1] secreta *Muneribus*. Communio *Beatus servus*. Postcommunio *Presta quesumus Domine* ; de sancto Menna postcommunio *Da quesumus Domine*.

Ad vesperas, ant. *Dixerunt*, psalmi de communi ; ant. *Domine si*, ant. *O virum*, ant. *Sacerdos Dei Martine pastor*, ant. *Oculis*. ℟ *Martinus Abrahe* [2]. Ant. *O beatum virum*, ps. *Magnificat*.

Octabe fiunt sine festo, exceptis die dominica infra et die octava, in quibus fit cum festo. Aliis etiam diebus per octabas dicitur invitatorium de communi sine festo. (Dominus autem). Dominica et die octava dicitur invitatorium *Martinus ecce*. Dominica infra

a. *Martinus*. — *b*. Die. — *c*. Si sit dominica, eundo ad processionem in medium ecclesie cantatur ℟ *Dixerunt*. In statione ℟ *Martinus*, cujus ℣ scilicet *Martinus* cantatur a tribus de stallo. Sequitur ℣ *Ora pro nobis* et oratio.

1. *Lire* Menna. — 2. *En marge (XVI[e] s.)* Hymnus *Just...*, ℣ *Justus*.

octabas cantatur sicut in die festo, sed cum festo simplici. Per totas (octabas) [a] legitur de vita ejus preter quam in die octava [b]; et aliis diebus quam in dominica dicuntur super psalmos *Magnificat* et *Benedictus*, vel ad memoriam de ipso antiphone subnotate : ant. *Martinus adhuc*, ant. *Sancte Trinitatis*, ant. *Ego signo*, ant. *Confido ;* post istas antiphonas resumuntur antiphone nocturnales ad idem, prima tamen resumpta, nisi super psalmos nocturnales, super quos ipsa sola dicitur quotiens fit de dictis octabis sine festo et etiam in die octava. Item per octabas dicuntur R'ia propria secundum ordinem, primo tamen non resumpto nisi dominica infra et die octava. Item cum fit de octabis sine festo, dicitur prima antiphona *Dixerunt* sola super omnes psalmos in laudibus, et similiter in die octava. Item dominica infra sumitur lectio VII^a^ de omelia super evangelium *Vigilate*. Item singulis diebus per octabas, in quibus non fit de illis, fit memoria ad vesperas, matutinas et missam de eisdem. Item per octabas cum fit de illis, ad missam [fit de communi, preter orationes et *Alleluia*.]

Sancti Bricii, episcopi et confessoris, festum III lectionum. Oratio *Conserva*. Lectiones de vita ejus. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. Item ad vesperas memoria de beato Martino. Quod si festum istud evenerit die lune, non habebit primas vesperas sed memoriam tantum ; fient autem vespere de octabis : [v°] similiter si evenerint [1] in sabbato, non habebit ultimas vesperas, sed fient de octabis et de sancto Bricio memoria tantum. Si autem evenerit idem festum in dominica, fient omnia de ipso festo preterquam medii ℣, lectiones et R'ia, que omnia fiunt de octabis, de quibus etiam fit memoria ad utrasque vesperas, matutinas et missam. Ad missam, officium *Sacerdotes Dei*. Oratio *Conserva*. Epistola *Testificor*. Gradale *Ecce sacerdos*. Alleluia ℣ *Justus germinabit*. Evangelium *Vigilate*. Offertorium *Veritas*. Secreta *Hostiam nostram*. Communio *Fidelis*. Postcommunio *Refecti cibo*.

Sancti Machuti, episcopi et confessoris, sine [c]. Oratio *Omnipotens sempiterne*. Lectiones de vita ejus. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. Ad missam, officium *Sacerdotes ejus*. Oratio *Omnipotens sempiterne*. Epistola *Dedit Dominus*. Gradale *Juravit*. Alleluia ℣ *Inveni*. Evangelium *Videte vigilate*. Offertorium

a. Octabas, cum fit de ipsis. — *b*. Et prima die in qua fit de octabis, incipiunt lectiones ab illo loco : *Sub eodem tempore beatus Martinus ad episcopatum* etc. Alia die ab illo loco : *Accidit autem in sequenti* etc. Tercia die ab illo loco : *In vico autem*. Dominica infra octabas, de tractatu qui incipit *Postquam Dominus noster* ab illo loco, scilicet *Igitur beatus Martinus paganis* etc. — *c*. Festo.

1. *Lire* evenerit.

Inveni. Secreta *Hostias tibi.* Communio *Domine quinque.* Postcommunio *Respice preces.*

Sancti ANIANI, episcopi et confessoris, sine festo. Oratio *Deus qui nos beati Aniani.* Lectiones de vita ejus. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. Ad missam, officium *Sacerdotes tui.* Oratio *Deus qui sanctam.* Epistola *Dilectus Deo.* Gradale *Inveni.* Alleluia ℣ *Posuisti.* Evangelium *Homo quidam.* Offertorium *Veritas.* Secreta *Sancti confessoris.* Communio *Beatus servus.* Postcommunio *Ut nobis.*

In octabis beati MARTINI, festum III lectionum. Prime [1] fiunt sicut prime vespere diei festi, sed sine ℟ et cum simplici festo. Invitatorium, hynni, ℣, sicut in prima die. Ant. *Sanctus Martinus* sola super IX psalmos de communi. Lectiones de Revelationibus factis beatis Severino Colonensi et Ambrosio Mediolanensi episcopis, de transitu beati Martini [a]. ℟ *Hic est Martinus,* ℟ *Beatus Martinus,* ℟ *Martinus Abrahe.* In laudibus, ant. *Dixerunt* sola. Cetera et ad horas et ad ultimas vesperas, sicut in prima die. Ad missam, officium *Statuit.* (Oratio *Concede quesumus*) [b]. Epistola *Justum deduxit.* ℟ *Ecce sacerdos.* Alleluia ℣ *Hic Martinus.* Evangelium *Vigilate.* Offertorium *Veritas.* (Secreta *Hec oblatio*). Communio *Domine quinque.* (Postcommunio *Sacramenta*).

Sancti EADMUNDI, regis et martiris, festum III lectionum. Oratio *Deus ineffabilis.* Lectiones de passione ejus. Cetera ad vesperas, matutinas et horas de communi. Ad missam, officium *Gloria et honore.* Oratio *Deus ineffabilis.* Epistola *Beatus vir qui inventus.* Gradale *Posuisti.* Alleluia ℣ *Letabitur.* Evangelium *Si quis venit ad me.* Offertorium *Gloria et honore.* Secreta *Hoc sacrificium.* Communio *Magna est.* Postcommunio *Sint tibi omnipotens.*

[*123*] Sancte CECILIE, virginis et martiris, festum IX lectionum. Ad vesperas, ant. *Virgo gloriosa,* ps. *Magnificat.* Oratio *Deus qui nos annua beate Cecilie.* Cetera de communi. Ad matutinas, invitatorium et hynni de communi. Ant. *Celilia* [2] *virgo Almachium,* psalmi et ℣ de communi ; ant. *Expassis* [3], ant. *Cilicio.* Lectiones de passione ejus. ℟ *Cantantibus,* ℟ *O beata,* ℟ *Virgo gloriosa.* Ant. *Domine Jhesu,* ant. *Beata Cecilia dixit ad Tyburcium,* ant. *Fiat Domine.* ℟ *Cilicio,* ℟ *Ceciliam intra,* ℟ *Domine Jhesu.* Ant. *Credimus,* ant. *Nos scientes.* ant. *Tunc Valerianus.* ℟ *Beata Cecilia,* ℟ *Cecilia me misit,* ℟ *Dum aurora.* In laudibus, ant. *(Est)* [c] *secretum,* ant. *Valerianus,* ant. *Bene-*

a. Que revelatio sic incipit : *Archadio et Honorio* etc. — *b.* Orationes de die. — *c. Cantantibus,* ant. *Est.*

1. *Sous-entendu* vespere. — 2. *Lire* Cecilia. — 3. *Lire* Expansis.

dico te, ant. *Triduanas*. Ant. *Dum aurora*, ps. *Benedictus*. Ad horas, antiphone de laudibus, ℟ia et ℣ de communi.

Ad missam, officium *Loquebar*. Oratio *Deus qui nos*. Epistola *Domine Deus meus*. Gradale *Audi filia* Alleluia ℣ *Hec est virgo*. Sequentia de communi. Evangelium *Simile est regnum celorum decem virginibus*. Offertorium *Offerentur* [a]. Secreta *Hec hostia*. Communio *Confundantur*. Postcommunio *Satiasti Domine*.

Ad vesperas, antiphone de laudibus. Capitulum, hymnus et ℣ de communi. Ant. *Cecilia famula*, ps. *Magnificat*. Memoria de sancto Clemente papa et martire, ant. *Dedisti Domine*, oratio *Deus qui nos*. Cetera de communi.

De sancto Clemente, papa et martire, fit festum III lectionum de passione ejus. Invitatorium, hynni et antiphone et ℣ de communi. ℟ *Oranle*, ℟ *Dedisti*, ℟ *Ora pro nobis* [b]. In laudibus, ant. *Oranle*, ant. *Non meis*, ant. *Vidi supra*, ant. *De sub cujus*, ant. *Omnes gentes*. Capitulum de communi. Ant. *Invenerunt*, ps. *Benedictus*. Ad horas, ant. de laudibus, capitula, ℟a et ℣ de communi. Ad missam, officium *Dixit Dominus*. Oratio *Deus qui nos* [c]. Epistola *Omnis pontifex*. Gradale *Juravit*. Alleluia ℣ *Beatus vir*. Evangelium *Homo quidam nobilis*. Offertorium *Veritas*. Secreta *Sacrificium tibi*. Communio *Beatus servus*. Postcommunio *Corporis sacri*. Ad vesperas, antiphone de laudibus. Super psalmum *Magnificat* ant. *Oremus*. Oratio ut supra. Cetera de communi.

Sancti Grisogoni, martiris, sine festo. Oratio *Adesto quesumus Domine*. Lectiones de passione ejus. Cetera ad matutinas et horas de communi. Ad missam, officium *Justus ut palma*. Oratio *Adesto*. Epistola *Beatus homo qui inventus est*. Gradale *Justus non conturbabitur*. Alleluia ℣ *Posuisti*. Evangelium *Nolite arbitrari*. Offertorium *Desiderium*. Secreta *Oblatis Domine*. Communio *Posuisti*. Postcommunio *Tui Domine perceptio*.

San[c]te Katherine, virginis et martiris, festum duplex cum duabus capis. Capitula, hymni et ℣ cum tota hystoria, preter quam ℟sorium vesperarum, sextum et nonum matutinarum, de communi. Ad vesperas ℟ *Virgo flagellatur* cum prosa. Oratio *Deus qui dedisti*. Ad matutinas, psalmi [v°] de communi. Lectiones sex prime et due ultime de passione ejus. Sextum ℟ *Virgo flagellatur* cum prosa. VII lectio de omelia beati Gregorii pape super evangelium *Simile*

a. Prolixius *(chant le plus long ?)*. — *b*. Si hoc festum evenerit in dominica, tria prenotata ℟ia dicuntur ultima, sex prima de communi. — *c*. Memoria de sancta Felicitate : oratio *Presta quesumus*, secreta *Vota populi*, postcommunio *Suplices te*.

est regnum celorum thesauro. Nonum ℟ *Ex ejus* cum prosa. Ad horas. omnia de communi, preter orationem [a].

Ad missam, (officium *Me expectaverunt*) [b]. Oratio *Deus qui dedisti*. Epistola *Domine Deus meus*. (℟) Gradale *Specie tua*. Alleluia ℣ *Veni electa mea et ponam*. Sequentia *Virginis venerande*. Ante evangelium ant. *Simile est regnum celorum homini negociatori*. Evangelium *Simile est regnum celorum thesauro*. Offertorium *Filie regum*. Secreta *Munera Domine*. Communio *Simile est*. Postcommunio *Sumptis Domine*.

Ad vesperas, ℟ *Ex ejus* cum prosa. Oratio *Deus qui dedisti*. Cetera de communi.

Sancti Lini, pape et martiris, sine festo. Oratio *Letetur*. et cetera ad matutinas et horas similiter de communi. Ad missam, officium *Sacerdotes tui*. Orationes de communi. Epistola *Justum deduxit*. Gradale *Inveni*. Alleluia ℣ *Elegit*. Evangelium *Vigilate*. Offertorium *Inveni*. Communio *Fidelis servus*.

In Dedicatione ecclesie, festum duplex cum IIII^or^ capis [c]. Ad vesperas [d]. ant. *Sanctificavit*, ant. *Mane surgens*. Capit. *Vidi civitatem*. ℟ *Domus mea*. Hymnus *Urbs beata* in cantu hynni *Pange lingua*. ℣ *Domum tuam Domine*. Ant. *Funda(men)ta* [e] *(ejus)*, ps. *Magnificat*. Oratio *Deus qui nobis per singulos*.

Invitatorium *Domus mea*, ps. *Venite*. Hynnus *Angularis fundamentum* in cantu prioris. Ant. *Tollite*, ps. *Domini est terra ;* ant. *Erit michi*, ps. *Domine Dominus noster ;* ant. *Edificavit*, ps. *Magnus Dominus*. ℣ *Domum tuam Domine*. Sex prime lectiones de sermone beati Augustini episcopi qui incipit *Quocienscumque fratres ;* tres ultime de sermone ex commentario venerabilis Bede presbiteri super evangelium *Ingressus Jhesus perambulabat Jericho et ecce vir Zacheus*. ℟ *In dedicatione*, ℟ *Fundamenta ejus*. ℟ *Benedic*. Ant. *Non est hic*, ps. *Quam dilecta ;* ant. *Vidit Jacob*, ps. *Fundamenta ;* ant. *Erexit Jacob*. ps. *Domine Deus salutis*. ℣ *Domus mea*. ℟ *Sanctificavit*, ℟ *Domus mea*, ℟ *Mane surgens*. Ant. *Qui habitat*, ps. ipsum ; ant. *Templum*, ps. *Cantate* II ; ant. *Benedicta*, ps. *Dominus regnavit irascantur*. ℣ *Hec est domus*. ℟ *Vidi civitatem*, ℟ *Lapides preciosi*, ℟ *O quam venerandus*. ℣ *Domum tuam Domine*.

In laudibus, ant. *Domum tuam*, ant. *Domus mea*, ant. *Cum evigi-*

a. Si sit dominica, dicitur eundo ad processionem ℟ *Virgo flagellatur* cum sua prosa. In statione ℟ *Ex ejus membris*, cujus ℣ cantatur a tribus de stallo. Sequitur oratio *Deus qui dedisti*, premisso ℣ *Adjuvabit*. — *b*. Officium *Gaudeamus*. — *c*. De stallo altiori. — *d* Ant. *Pax huic*, psalmi de die; ant. *Fundamentum aliud*, ant. *Hec aula*. — *e*. *Est*.

lasset, ant. *Bene funda(m)ta est*, ant. *Lapides*. Capit. *Vidi civitatem*. Hymnus *Xpiste sanctorum dominator*. ℣ *Fundata est domus*. Ant. *O quam venerandus*, ps. *Benedictus*.

Ad horas, tres prime antiphone de [*124*] laudibus. Ad III, capit. *Vidi civitatem ;* ℟ *Domum tuam Domine*, et alleluiantur ℟ia et ℣ in fine, ℣ *Domus mea* [a].

Ad missam, officium *Terribilis* [b]. Oratio *Deus qui nobis*. Epistola *Vidi civitatem*. Gradale *Locus iste*. Alleluia ℣ *Adorabo*. Sequentia *Quam dilecta* Antiphona ante evangelium *Pax eterna*. Evangelium *Ingressus Jhesus Jericho*. Offertorium *Domine Deus in simplicitate*. Secreta *Annue quesumus*. Communio *Domus mea*. Postcommunio *Deus qui ecclesiam*.

Ad VI, capit. *Ostendit ;* ℟ *Domus mea*, ℣ *Fundata est domus Domini*. Ad IX, capit. *Platea civitatis ;* ℟ *Fundata est*, ℣ *Hec est domus Domini*.

Ad vesperas, antiphone de laudibus ; ps. *Letatus sum*, ps. *Qui confidunt*, ps. *Nisi Dominus*, ps. *Beati omnes*, ps. *Lauda Jerusalem*. Capit. *Vidi civitatem*. ℟ *O quam venerandus est*. Hymnus *Xpiste sanctorum dominator*. ℣ *Domus mea*. Ant. *Pax eterna*, ps. *Magnificat*. [Festum istud habet octabas cum festo simplici.]

Incipit commune [c] de evangelistis [d]. Ad primas vesperas, antiphone et psalmi de die. Capit. *Similitudo vultus quatuor*. Hynni et versiculi de apostolis. Ant. *Ecce ego Johannes*, ps *Magnificat*. Oratio *Da nobis*.

Invitatorium *Regem euvangelistarum*, ps. *Venite*. Ant. *Convocatis*, psalmi de apostolis ; ant. *Mittens*, ant. *Jhesu Xpisti*. Sex prime lectiones de sermone qui incipit *Per sanctum prophetie spiritum ;* tres ultime de omelia beati Gregorii pape super evangelium *Designavit Dominus et alios septuaginta*. ℟ *In visione Dei*, ℟ *Quatuor facies*, ℟ *Similitudo vultus* Ant. *Sapientiam Domini*, ant. *Labia*, ant. *Elegit*. ℟ *Facies*, ℟ *Similitudo aspectus*, ℟ *Quatuor animalia*. Ant. *Electi*, ant. *Sapientiam eorum*, ant. *Sapientiam antiquorum*. ℟ *Cum aspicerem*, ℟ *Statura*, ℟ *Audiebam*.

In laudibus, ant. *Dilecti Deo*, ant. *Dederunt*, ant. *Implevit*, ant. *Ex omni*, ant. *Datum est*. Capit. *Similitudo vultus*. Ant. *In medio*, ps. *Benedictus*. Non habetur ad diem festum oratio communis, sed

a. Eundo ad processionem cantatur ℟ *Domus mea*. In statione ℟ *O quam venerandus*. Sequitur ℣ *Domum tuam* et oratio. — *b*. *Kirieleison* de angelis. — *c*. Officium. — *d*. Et nota quia quicquid dicetur in feriis (*lire* inferius) in omni communi subsequenti, sic intelligendum est ut non contradicatur hiis que dicta sunt de sanctis in tempore paschali.

est regnum celorum thesauro. Nonum ℟ *Ex ejus* cum prosa. Ad horas, omnia de communi, preter orationem [a].

Ad missam, (officium *Me expectaverunt*) [b]. Oratio *Deus qui dedisti.* Epistola *Domine Deus meus.* (℟) Gradale *Specie tua.* Alleluia ℣ *Veni electa mea et ponam.* Sequentia *Virginis venerande.* Ante evangelium ant. *Simile est regnum celorum homini negocialori.* Evangelium *Simile est regnum celorum thesauro.* Offertorium *Filie regum.* Secreta *Munera Domine.* Communio *Simile est.* Postcommunio *Sumptis Domine.*

Ad vesperas, ℟ *Ex ejus* cum prosa. Oratio *Deus qui dedisti.* Cetera de communi.

Sancti Lini, pape et martiris, sine festo. Oratio *Letetur*, et cetera ad matutinas et horas similiter de communi. Ad missam, officium *Sacerdotes tui.* Orationes de communi. Epistola *Justum deduxit.* Gradale *Inveni.* Alleluia ℣ *Elegit.* Evangelium *Vigilate.* Offertorium *Inveni.* Communio *Fidelis servus.*

In Dedicatione ecclesie, festum duplex cum IIII^or^ capis [c]. Ad vesperas [d]. ant. *Sanctificavit*, ant. *Mane surgens.* Capit. *Vidi civitatem.* ℟ *Domus mea.* Hymnus *Urbs beata* in cantu hynni *Pange lingua.* ℣ *Domum tuam Domine.* Ant. *Fundamenta* [e] *(ejus)*, ps. *Magnificat.* Oratio *Deus qui nobis per singulos.*

Invitatorium *Domus mea*, ps. *Venite.* Hynnus *Angularis fundamentum* in cantu prioris. Ant. *Tollite.* ps. *Domini est terra ;* ant. *Erit michi*, ps. *Domine Dominus noster ;* ant. *Edificavit*, ps. *Magnus Dominus.* ℣ *Domum tuam Domine.* Sex prime lectiones de sermone beati Augustini episcopi qui incipit *Quocienscumque fratres ;* tres ultime de sermone ex commentario venerabilis Bede presbiteri super evangelium *Ingressus Jhesus perambulabat Jericho et ecce vir Zacheus.* ℟ *In dedicatione.* ℟ *Fundamenta ejus.* ℟ *Benedic.* Ant. *Non est hic*, ps. *Quam dilecta ;* ant. *Vidit Jacob*, ps. *Fundamenta ;* ant. *Erexit Jacob.* ps. *Domine Deus salutis.* ℣ *Domus mea.* ℟ *Sanctificavit.* ℟ *Domus mea.* ℟ *Mane surgens.* Ant. *Qui habitat*, ps. ipsum ; ant. *Templum*, ps. *Cantate* II : ant. *Benedicta*, ps. *Dominus regnavit irascantur.* ℣ *Hec est domus.* ℟ *Vidi civitatem*, ℟ *Lapides preciosi*, ℟ *O quam venerandus.* ℣ *Domum tuam Domine.*

In laudibus, ant. *Domum tuam*, ant. *Domus mea*, ant. *Cum evigi-*

a. Si sit dominica, dicitur eundo ad processionem ℟ *Virgo flagellatur* cum sua prosa. In statione ℟ *Ex ejus membris*, cujus ℣ cantatur a tribus de stallo. Sequitur oratio *Deus qui dedisti*, premisso ℣ *Adjuvabit.* — *b.* Officium *Gaudeamus.* — *c.* De stallo altiori. — *d.* Ant. *Pax huic*, psalmi de die ; ant. *Fundamentum aliud*, ant. *Hec aula.* — *e. Est.*

lasset, ant. *Bene funda(m)ta est*, ant. *Lapides*. Capit. *Vidi civitatem*. Hymnus *Xpiste sanctorum dominator*. ℣ *Fundata est domus*. Ant. *O quam venerandus*, ps. *Benedictus*.

Ad horas, tres prime antiphone de [*124*] laudibus. Ad III, capit. *Vidi civitatem ;* ℟ *Domum tuam Domine*, et alleluiantur ℟ia et ℣ in fine, ℣ *Domus mea* [a].

Ad missam, officium *Terribilis* [b]. Oratio *Deus qui nobis*. Epistola *Vidi civitatem*. Gradale *Locus iste*. Alleluia ℣ *Adorabo*. Sequentia *Quam dilecta* Antiphona ante evangelium *Pax eterna*. Evangelium *Ingressus Jhesus Jericho*. Offertorium *Domine Deus in simplicitate*. Secreta *Annue quesumus*. Communio *Domus mea*. Postcommunio *Deus qui ecclesiam*.

Ad VI, capit. *Ostendit ;* ℟ *Domus mea*, ℣ *Fundata est domus Domini*. Ad IX, capit. *Platea civitatis ;* ℟ *Fundata est*, ℣ *Hec est domus Domini*.

Ad vesperas, antiphone de laudibus ; ps. *Letatus sum*, ps. *Qui confidunt*, ps. *Nisi Dominus*, ps. *Beati omnes*, ps. *Lauda Jerusalem*. Capit. *Vidi civitatem*. ℟ *O quam venerandus est*. Hymnus *Xpiste sanctorum dominator*. ℣ *Domus mea*. Ant. *Pax eterna*, ps. *Magnificat*. [Festum istud habet octabas cum festo simplici.]

INCIPIT COMMUNE [c] DE EVANGELISTIS [d]. Ad primas vesperas, antiphone et psalmi de die. Capit. *Similitudo vultus quatuor*. Hynni et versiculi de apostolis. Ant. *Ecce ego Johannes*, ps *Magnificat*. Oratio *Da nobis*.

Invitatorium *Regem euvangelistarum*, ps. *Venite*. Ant. *Convocatis*, psalmi de apostolis ; ant. *Mittens*, ant. *Jhesu Xpisti*. Sex prime lectiones de sermone qui incipit *Per sanctum prophetie spiritum ;* tres ultime de omelia beati Gregorii pape super evangelium *Designavit Dominus et alios septuaginta*. ℟ *In visione Dei*, ℟ *Quatuor facies*, ℟ *Similitudo vultus* Ant. *Sapientiam Domini*, ant. *Labia*, ant. *Elegit*. ℟ *Facies*, ℟ *Similitudo aspectus*, ℟ *Quatuor animalia*. Ant. *Electi*, ant. *Sapientiam eorum*, ant. *Sapientiam antiquorum*. ℟ *Cum aspicerem*, ℟ *Statura*, ℟ *Audiebam*.

In laudibus, ant. *Dilecti Deo*, ant. *Dederunt*, ant. *Implevit*, ant. *Ex omni*, ant. *Datum est*. Capit. *Similitudo vultus*. Ant. *In medio*, ps. *Benedictus*. Non habetur ad diem festum oratio communis, sed

a. Eundo ad processionem cantatur ℟ *Domus mea*. In statione ℟ *O quam venerandus*. Sequitur ℣ *Domum tuam* et oratio. — *b*. *Kirieleison* de angelis. — *c*. Officium. — *d*. Et nota quia quicquid dicetur in feriis (*lire* inferius) in omni communi subsequenti, sic intelligendum est ut non contradicatur hiis que dicta sunt de sanctis in tempore paschali.

dicitur tam ad matutinas quam ad horas, missam et ad ultimas vesperas propria oratio de unoquoque evangelista.

Ad horas tres prime antiphone de laudibus, ℟ia et ℣i de apostolis. Ad terciam, capit. *Similitudo vultus.*

Ad missam cantatur sicut in festo uniuscujusque prenotatur, et idem tene de orationibus. Epistola *Unicuique vestrum;* item alia epistola *Similitudo vultus.* Sequentia *Laus devota mente.* Evangelium *Designavit Jhesus.* Prefacio de apostolis.

Ad VI^am^, capit. *Similitudo animalium.* Ad IX, capit. *Hec erat visio.* Ad vesperas, antiphone de laudibus, psalmi de apostolis. Capitulum, hymnus et ℣ de laudibus. Ant. *Tua sunt,* ps. *Magnificat.*

[*v°*] COMMUNE DE APOSTOLIS uno vel pluribus. In vigilia unius apostoli. Ad missam, officium *Ego autem.* Oratio *Concede nobis quesumus.* Epistola *Benedictio Domini* [a]. Gradale *Justus ut palma.* Evangelium *Si manseritis.* Offertorium *Gloria et honore.* Secreta *Accepta.* Communio *Magna est.* Postcommunio *Presta nobis.*

In die. Ad vesperas unius apostoli vel plurimorum, antiphone et psalmi de die. Capitulum *(Per manus)* [b]. Hynnus. cantus cum festo ad vesperas :

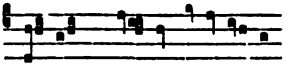

Annue Xpis-te seculorum.

℣ *In omnem terram.* Ant. *Tradent,* ps. *Magnificat.* In vigilia unius apostoli oratio *Concede nobis;* in vigilia plurimorum apostolorum oratio *Exaudi nos Deus.*

Invitatorium, cantus cum festo *Regem* [*apostolorum*] *:*

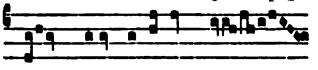

Regem apostolorum dominum,

ps. *Venite.* Quando vero fit sine festo, cantatur in cantu isto. (Hymnus) [c] cantus ad matutinas ; in eodem cantatu cantatur hynnus iste ad vesperas et matutinas sine festo :

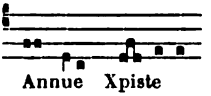

Annue Xpiste

Ant. *In omnem terram,* que dicitur sola super IX psalmos subnotatos, quando fit sine festo, et tunc dicitur ℣ *Constitues,* ps. *Celi enarrant;* ant. *Clamaverunt,* ps. *Benedicam;* ant. *Constitues eos,* ps. *Eructavit.* ℣ *In omnem terram.* Lectiones de omelia beati Gregorii pape super evangelium beati Johannis quod incipit *Hoc est preceptum*

a. Beatus homo qui invenit. — b. Non vos me. — c. Hymnus.

meum ut diligatis, et omelia incipit *Cum cuncta sacra*. Item lectiones de omelia excerpta de commentariis beati Augustini episcopi super idem evangelium ejusdem Johannis, que incipit *Sive dicatur preceptum*. Item lectiones de omelia excerpta similiter de commentariis ejusdem Augustini super evangelium ipsius Johannis quod incipit *Hec mando vobis*, et omelia incipit *Merito magister bonus*. Item lectiones de sermone ex commentario venerabilis Bede presbiteri qui incipit *Sicut bonis esse moris solet*, qui sermo fit super evangelium beati Luce quod incipit *Facta est contentio*. ℟ *Ecce ego*, ℟ *Tollite*, ℟ *Dum steteritis*. Ant. *Principes*, ps. *Omnes gentes ;* ant. *Dedisti*, ps. *Exaudi Deus deprecationem meam intende ;* ant. *Annuntiaverunt*, ps. *Exaudi Deus orationem meam cum deprecor*. ℣ *Constitues eos*. ℟ *Isti sunt triumphatores*, ℟ *Isti sunt qui viventes*, ℟ *Vidi conjunctos*. Ant. *Exaltabuntur*, ps. *Confitebimur ;* ant. *Lux orta est*, ps. *Dominus regnavit exultet ;* ant. *Custodiebant*, ps. *Dominus regnavit irascantur*. ℣ *Nimis honorati*. Hic nota quia loco istarum trium antiphonarum ultimarum dicuntur de sancto Mathia ant. *In patientia*, ant. *Vos estis*, ant. *Beati eritis ;* psalmi non mutantur. [*125*] ℟ *Isti sunt viri sancti*, ℟ *Fuerunt*, ℟ *Cives*.

Ante laudes ℣ *Annuntiaverunt opera*. In laudibus, ant. *Hoc est preceptum*, ant. *Majorem*, ant. *Vos amici*, ant. *Beati mundo*, ant. *Beati pacifici*. Capit. *Non vos me elegistis*. Hynnus : cantus cum festo simplici, et cantatur cantus iste ad laudes cum festo simplici de uno martire et pluribus, et de uno confessore et pluribus, et de una virgine et pluribus super hynnos proprios ; hymnus (cantu isto) :

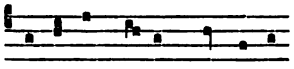

Exultet celum laudibus.

Item cantus ad matutinas sine festo (post) :

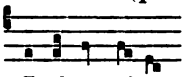

Exultet celum.

Cantus ad ultimas vesperas cum festo simplici, et idem cantus cantatur ad ultimas vesperas cum festo simplici de uno martire et de pluribus, et de uno confessore et pluribus, et de una virgine et pluribus super hynnos proprios :

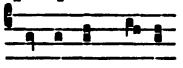

Exultet celum.

Item cantus ad laudes et ad ultimas vesperas in festis duplicibus extra tempus Natalis de uno apostolo et pluribus, et de uno mar-

tire et pluribus, et de uno confessore et pluribus, et de una virgine et pluribus super hynnos proprios :

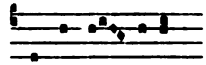

E-xul-tet celum.

℣ *Dedisti hereditatem.* Ant. *Vos qui secuti,* ps. *Benedictus.* Oratio de uno *Quesumus omnipotens Deus ut beatus ;* oratio de pluribus *Deus qui nos annua.*

Ad horas, III prime antiphone de laudibus. Ad III, capitulum *Non vos me ;* ℟ *In omnem terram,* ℣ *Constitues.*

Ad missam, officium *Michi autem.* Oratio de uno *Quesumus omnipotens ;* oratio de pluribus *Deus qui nos.* Epistola *Jam non estis :* epistola *Consenserunt ;* epistola *Exurgens princeps.* Gradale *Nimis honorati ;* gradale *Constitues :* gradale *In omnem.* Alleluia ℣ *Nimis ;* alleluia ℣ *In omnem ;* alleluia ℣ *Per manus ;* alleluia ℣ *Non vos me ;* alleluia ℣ *Primus ad Syon.* Sequentia *Alleluia nunc decantet ;* sequentia *Clare sanctorum.* Evangelium *Hoc est preceptum ;* evangelium *Hec mando vobis ;* evang. *Ego sum vitis vera ;* evangelium *Ego sum vitis vos palmites ;* evang. *Ecce ego mitto vos sicut ovos* [1] *in medio luporum ;* evang. *Misit Jhesus XII discipulos suos precipiens eis et dicens In viam gentium ;* evang. *Facta est contentio. Credo* dicitur quotiens fit cum festo. Offertorium *Constitues ;* offert. *In omnem ;* offert. *Michi autem.* Secreta de uno *Sacrandum.* Prefatio *Et te suppliciter exorare ut gregem tuum ;* que prefatio dicitur in omnibus festivitatibus et commemorationibus cum festo apostolorum [a] [*v°*] unius vel plurimorum et evangelistarum et per octabas beati Andree et beatorum Petri et Pauli, cum fit de eisdem octabis [b]. Secreta de pluribus *Munera Domine.* Communio *Vos qui secuti.* (Secreta de pluribus *Munera Domine*). Postcommunio de uno *Perceptis :* postcom. de pluribus *Quesumus Domine salutaribus.*

Ad VI, capit. *Jam non estis hospites ;* ℟ *Constitues eos,* ℣ *Nimis honorati.* Ad IX, capit. *Ibant apostoli ;* ℟ *Nimis honorati,* ℣ *Dedisti hereditatem.*

Ad vesperas, ant. *Juravit,* ps. *Dixit Dominus ;* ant. *Collocet,* ps. *Laudate pueri ;* ant. *Dirupisti,* ps. *Credidi ;* ant. *Venientes,* ps *In convertendo ;* ant. *Confortatus est,* ps. *Domine probasti me.* Capit. *Non vos me.* Hynnus *Exultet.* ℣ *Dedisti.* Ant. *Dum steterilis,* ps. *Magnificat.*

a. Excepto cum fit de eis in tempore paschali et Natalis. — *b.* Cum festo.

1. *Lire* oves.

COMMUNE DE UNO MARTIRE.

Ad vesperas, antiphone et psalmi de die. Capitulum sine festo *Iste sanctus ;* item capitulum aliud cum festo *Beatus vir qui suffert.* Hynnus, cantus in festo extra tempus Natalis Domini :

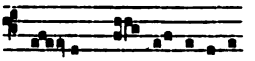

Mar—tyr Dei qui unicum;

et cantus in fe(r)[sto] duplici :

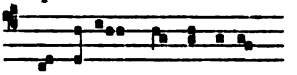

Martyr Dei qui u-ni-cum.

Cantus ad matutinas cum festo quocumque, nisi aliud superius dicatur :

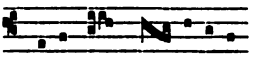

Martyr Dei [qui] unicum;

sine festo :

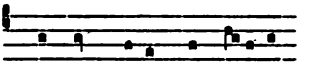

Martyr Dei qui unicum.

℣ *Gloria et honore.* Post cantus ad vesperas et matutinas sine festo, antiphona cum festo *Hic est vere martyr*, ps. *Magnificat ;* ant. sine festo *Beatus vir qui suffert*, ps. *Magnificat.* Oratio de martyre non pontifice *Presta quesumus ;* oratio de martyre pontifice *Letetur ecclesia.*

Invitatorium cum festo *Justus florebit*, ps. *Venite ;* invitatorium sine festo :

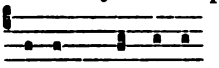

Regem martyrum,

ps. *Venite.* Hynnus *Martyr Dei.* Antiphona, que dicitur sola super novem psalmos subnotatos quando fit sine festo [a], ant. *Iste sanctus*, ps. *Beatus vir ;* ant. *Hic est vere martyr*, ps. *Quare fremuerunt ;* ant. *Armis*, ps. *Domine quid multiplicati.* ℣ *Gloria et honore.* Lectiones de sermone ex commentario beati [b] Jeronimi presbiteri, qui incipit *Supra dixerat* super evangelium beati Mathei quod incipit *Nolite arbitrari quia venerim.* Item lectiones de omelia beati Gregorii episcopi, que incipit *Si consideremus* super evangelium beati Luce quod incipit *Si quis venit ad me et non odit.* Item lectiones de sermone ex commentario beati Jeronimi presbiteri, qui incipit *Et quomodo in presenti seculo* etc. super evangelium beati Mathei quod incipit *Nichil opertum quod non revelabitur.* Item lectiones de

a. Vel festum III lectionum tantum. — *b.* Augustini super evangelium beati Johannis quod incipit *Nisi granum frumenti.* Item lectiones de sermone ex commentario beati.

omelia beati Gregorii pape, que incipit *Quia Dominus ac Redemptor* [*126*] *noster* [a] evangelium beati Luce quod incipit *Si quis vult post me venire* etc. Item lectiones in natali unius martiris pontificis de sermone ex commentario venerabilis Bede presbiteri, [b] *Homo nobilis ille est* super evangelium beati Luce quod incipit *Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam* etc. ℟ *Iste sanctus*, ℟ *Justus germinabit*, ℟ *Iste cognovit*. Ant. *Certamen*, ps. *Cum invocarem ;* ant. *Hic est vir*, ps. *Verba mea ;* ant. *Gloria et honore*, ps. *Domine Dominus noster*. ℣ *Posuisti Domine*. ℟ *Stola*, ℟ *Corona*. ℟ *Hic est vere martir*. Ant. *Beatificavit*, ps. *In Domino confido ;* ant. *Stola*, ps. *Domine quis habitabit ;* ant. *Justus germinabit*, ps. *Bonum est confiteri*. ℣ *Justus ut palma*. ℟ *Magna est*, ℟ *Posuit*, ℟ *Miles :* ℟ istud non dicitur (℟ istud non dicitur) nisi quando fit cum festo.

℣ ante laudes *Posuisti Domine*. In laudibus, ant. *Qui me confessus*, ant. *Qui vult*, ant. *Si quis michi*, ant. *Spiritus et anime*, ant. *Volo Pater*. Capitulum unum de predictis, Hynnus : cantus ad laudes sine festo [c]. ℣ *Justus germinabit*. Ant. *Hic vir despiciens*, ps. *Benedictus*.

Ad III, ant. *Qui me confessus*. Capit. *Beatus vir qui suffert*. ℟ *Gloria et honore*, ℣ *Posuisti Domine*.

Ad missam, officium *Letabitur ;* officium *In virtute ;* officium *Justus ut palma ;* officium *Justus non conturbabitur ;* officium *Gloria et honore ;* officium in tempore paschali *Protexisti me*. Oratio *Presta quesumus* [d]. Epistola *Beatus vir qui in sapientia ;* epist. *Beatus vir* [e] *inventus est sine macula ;* epist. *Justus si morte ;* epist. *Benedictus Deus et Pater ;* epist. *Memor esto ;* epist. *Nemo milita*[*n*]*s Deo se ;* [f] epist. *Justum deduxit ;* epist. *Omnis pontifex ;* epist. *Doctrinis variis ;* epist. *Omne gaudium*. Gradale *Posuisti ;* grad. *Beatus vir ;* grad. *Justus non conturbabitur*. Alleluia ℣ *Posuisti ;* alleluia ℣ *Iste sanctus digne ;* alleluia ℣ *Justus ut palma ;* alleluia ℣ *Beatus vir ;* alleluia ℣ *Gloria et honore ;* alleluia ℣ *Letabitur ;* alleluia ℣ *Justus non conturbabitur*. Sequentia : si fiat festum IX lectionum, dicitur *Fulget dies ;* et si fuerit infra tempus clausi Alleluia, dicitur tractus (*Desiderium*) [g], si scilicet fiat cum festo. Evangelium *Nisi granum frumenti ;* evang. *Nichil opertum ;* evang. *Qui vos audit ;* evang.

a. Super. — *b*. Qui incipit. — *c*. Hymnus :

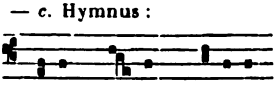

Deus tuorum militum. —

d. Oratio *Letetur*. — *e*. *Qui*. — *f*. De uno martire et pontifice. — *g*. *Beatus vir*.

Nolite arbitrari ; evang. *Si quis vult post me venire ;* evang. *Si quis venit ad me et non odit ;* evang. *Ponite in cordibus ;* unius martiris et pontificis evang. *Circuibat Jhesus civitates ;* item aliud evang. *Homo quidam nobilis.* Offertorium *Justus ut palma ;* offert. *In virtute ;* offert. *Po[v°]suisti ;* offert. *Repleti.* Secreta *Muneribus nostris* [a]. Communio *Qui vult venire ;* comm. *Posuisti ;* comm. *Letabitur ;* comm. *Qui michi ;* comm. *Ego sum.* Postcommunio *Beati N. martiris tui* [b].

Ad VI[am], ant. *Qui vult ;* capit. *Beatus vir qui in sapientia ;* ℟ *Posuisti Dómine,* ℣ *Justus ut palma.* Ad IX, ant. *Justus germinabit ;* capit. *Beatus vir qui inventus est sine macula ;* item aliud capit. *Iste cognovit ;* ℟ *Justus ut palma,* ℣ *Justus germinabit.*

Ad vesperas, antiphone de laudibus, sed quarta dicitur ant. *Qui odit ;* psalmi de die. Capitulum unum ex predictis. Hymnus *Deus tuorum.* ℣ *Justus germinabit.* Ant. *Iste cognovit,* ps. *Magnificat.*

Commune plurimorum martyrum.

Ad vesperas, antiphone et psalmi de die. Capit. *Sancti et justi in Domino.* Hymnus, cantus ad vesperas cum festo :

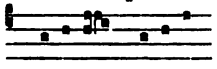

Sanctorum meritis.

Cantus ad matutinas cum festo :

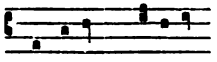

Sanctorum meritis.

Cantus ad matutinas in festo sanctorum Innocentium :

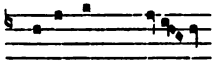

Sanctorum meritis.

Post, cantus ad vesperas et matutinas sine festo :

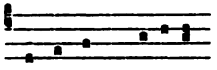

Sanctorum meritis.

℣ *Justi autem imperpetuum.* Ant. cum festo *Gaudent in celis,* ps. *Magnificat ;* quando vero fit sine festo, dicitur ant. *Absterget* vel quelibet alia de nocturnis, ps. *Magnificat ;* et similiter ad matutinas sine festo super ps. *Benedictus.* Oratio *Deus qui nos concedis sanctorum martyrum.*

Invitatorium cum festo *Adoremus regem magnum,* ps. *Venite ;* invitatorium sine festo *Regem martyrum,* ps. *Venite.* Hymnus *Sanc-*

a. Secreta *Suscipe.* — *b.* Postcommunio *Saciasti.*

torum meritis. Ant. *Secus decursus*, ps. *Beatus vir qui non abiit* : predicta antiphona dicitur sola super IX psalmos de communi plurimorum martyrum, quando fit sine festo [a]. Ant. *Novit Dominus*, ps. *Quare fremuerunt* ; ant. *Via justorum*, ps. *Domine quid multiplicati*. ℣ *Justi autem*. Lectiones de sermone beati Augustini, qui incipit *Psalmus qui cantatur Domino* ; lectiones de sermone beati Maximi episcopi, qui incipit *Qui sanctorum merita* ; lectiones de sermone beati Maximi episcopi, qui incipit *Sufficere nobis deberent* ; lectiones de sermone ex commentario venerabilis Bede presbiteri, qui incipit *Electurus apostolos Dominus*, super evangelium beati Luce quod incipit *Descendens Jhesus de monte stetit in loco campestri* ; lectiones de sermone [b] Leonis pape, qui incipit *Predicante dilectissimi*, super evangelium beati Mathei quod incipit *Videns turbas Jhesus ascendit in montem* ; lectiones de omelia beati [127] Gregorii pape, que incipit *Dominus ac Redemptor noster perituri mundi*, super evangelium beati Luce quod incipit *Cum audieritis prelia* ; lectiones de sermone ex commentario venerabilis Bede presbiteri, qui incipit *Juxta hystoriam manifestus est sensus*, super evangelium beati Marci quod incipit *Egrediente Jhesu de templo ait illi unus ex discipulis suis Magister aspice quales lapides* : lectiones de Hajmone, cujus expositio sic incipit *Non ornare monumenta*, super evangelium beati Luce quod incipit *Ve vobis qui edificatis monumenta prophetarum*. ℟ *Absterget*, ℟ *Viri sancti*, ℟ *Tradiderunt*. Ant. *Absterget*, ps. *Cum invocarem* ; ant. *Viri sancti*, ps. *Verba mea* ; ant. *Scimus*, ps. *Domine Dominus noster*. ℣ *Letamini in Domino*. ℟ *Sancti tui*, ℟ *Verbera*, ℟ *Propter testamentum*. Ant. *Sancti per fidem*, ps. *In Domino confido* ; ant. *Ecce merces*, ps. *Domine quis habitabit*. Ant. *Ecce adest*, ps. *Benedicam Dominum*. ℣ *Justorum anime*. ℟ *Sancti mei*, ℟ *Tanquam aurum*, ℟ *In circuitu*. cujus versus est ℣ *Lux perpetua*, et quando fit festum III lectionum tantum, dicitur istud ultimo notatum ℟ : ultimum sine festo ℟ *In circuitu*. cujus versus est ℣ *Magnus Dominus* ; item ℟ in precipuis sollennitatibus, ℟ *Concede* ; item ℟ in eisdem sollempnitatibus, ℟ *O constantia*.

Ante laudes ℣ *Exultent justi*. In laudibus, ant. *Justorum autem*, ant. *Si coram*, ant. *Tanquam aurum*, ant. *Spiritus*, ant. *Exultabunt*. Capit. *Sancti et justi*. Hymnus *Rex gloriose martyrum* ; cantus sine festo :

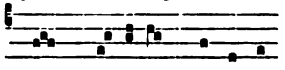

Rex glo-rio-se martyrum.

a. Vel festum III lectionum tantum. — *b*. Beati.

℣ *Mirabilis Deus ;* quando vero fit de martyribus sine festo, dicitur ad memoriam de omnibus sanctis ℣ *Exultabunt sancti.* Ant. *Sancti ludibria,* ps. *Benedictus.*

Ad III, ant. *Justorum autem.* Capit. *Sancti et justi* [a]. ℟ *Sancti tui Domine benedicent te,* ℣ *Justi autem.*

Ad missam, officium *Intret ;* officium *Judicant ;* officium *Justi epulentur ;* officium *Sapientiam ;* officium *Salus autem ;* officium *Clamaverunt ;* officium *Sancti tui ;* officium *Timete Dominum.* Oratio *Deus qui nos concedis.* Epistola *Sancti per fidem ;* epist. *Justorum anime ;* epist. *Justi autem in perpetuum ;* epist. *Rememoramini ;* epist. *Reddet Deus ;* epist. *Spectaculum ;* epist. *Scimus quoniam ;* epist. *Quis nos separabit ;* epist. *Benedictus Deus et Pater ;* epist. *Stabunt justi ;* epist. *Hii sunt viri misericordie ;* epist. *Respondens unus de senioribus :* epist. *Lingua sapientium ornat.* Gradale *Gloriosus ;* grad. *Justorum ;* grad. *Vindica ;* grad. *Timete ;* grad. *Clamaverunt ;* grad. *Exultabunt ;* [v°] grad. *Anima nostra.* Alleluia ℣ *Sancti tui Domine benedicent ;* alleluia ℣ *Stabunt ;* alleluia ℣ *Te martyrum ;* alleluia ℣ *Sancti tui Domine florebunt ;* alleluia ℣ *Sancti et justi ;* alleluia ℣ *Gaudete ;* alleluia ℣ *Vox exultationis ;* alleluia ℣ *Justi epulentur ;* alleluia ℣ *Mirabilis ;* alleluia ℣ *Reddet Deus ;* alleluia ℣ *Confitebuntur ;* alleluia ℣ *Preciosa.* Si fiat festum IX lectionum, dicitur sequentia *Fulget dies.* Si fiat cum festo de pluribus martyribus infra Septuagesimam, dicitur tractus *Qui seminant.* Evangelium *Descendens Jhesus de monte ;* evang. *Videte ne quis vos seducat ;* evang. *Elevatis Jhesus oculis in discipulos suos dicebat Beati pauperes ;* evang. *Videns turbas Jhesus ;* evang. *Sedente Jhesu super montem Oliveti ;* evang. *Egrediente Jhesu de templo ;* evang. *Cum audieritis prelia ;* evang. [b] *a fermento Phariseorum ;* evang. *Ve vobis qui edificatis monumenta prophetarum ;* evang. *Cum persequentur vos.* Offertorium *Letamini ;* offert. *Confitebuntur ;* offert. *Mirabilis ;* offert. *Exultabunt ;* offert. *Gloriabuntur ;* offert. *Anima nostra.* Secreta *Munera tibi Domine.* Communio *Multitudo ;* comm. *Gaudete ;* comm. *Justorum anime ;* comm. *Ego vos elegi ;* comm. *Posuerunt ;* comm. *Beati mundo corde ;* comm. *Et si coram ;* comm. *Anima nostra ;* comm. *Dico autem vobis.* Postcommunio *Presta nobis quesumus Domine.*

Ad VI[am], ant. *Si coram ;* capit. *Sancti ludibria ;* ℟ *Justi autem,* ℣ *Justorum anime in.* Ad IX, ant. *Corpora sanctorum ;* capit. *Reddet Deus ;* ℟ *Justorum anime,* ℣ *Mirabilis Deus.*

a. Vel capit. *Sancti per fidem.* — b. *Attendite.*

Ad vesperas, ant. *Justorum autem*, psalmi de die ; ant. *Si coram*, ant. *Tanquam aurum*, ant. *Sanctorum sicut aquile*, ant. *Corpora sanctorum*. Capit. *Sancti et justi ;* (capit. *Sancti ludibria ;* capit. *Sancti per fidem ;* capit. *Justi tulerunt spolia*). Hymnus *Rex gloriose*. ℣ *Mirabilis Deus*. Ant. *Isti sunt sancti*, ps. *Magnificat*.

COMMUNE DE UNO CONFESSORE PONTIFICE cum festo.

Ad vesperas, antiphone et psalmi de die. Capit. *Ecce sacerdos magnus*. Hymnus, cantus cum festo, et iste idem cantus ca[nta]-tur de una virgine et de pluribus cum festo ad primas vesperas super hynnum proprium :

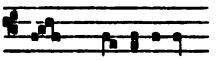

Iste confessor.

Et nota quia, cum fit de translatione unius confessoris, omittitur pars ultima primi versus predicti hynni et pars prima versus secundi et [*128*] (et) sic dicitur : *Iste confessor Domini sacratus Sobrius castus fuit* etc. continue ; et similiter fit in Cathedra sancti Petri et in Conversione beati Pauli. Quando vero fit de natalibus confessorum, nulla fit decisio. Cantus ad matutinas cum festo, et idem cantus cantatur ad matutinas cum festo de una virgine et de pluribus super hymnum proprium ; hymnus :

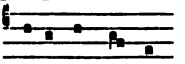

Iste confessor.

Cantus ad vesperas de uno abbate, quando fit cum festo :

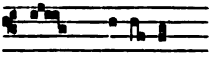

Iste confessor.

Cantus ad matutinas de uno abbate, quando fit cum festo :

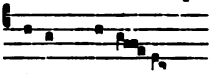

Iste confessor.

Cantus ad vesperas et matutinas de quolibet confessore, quando fit sine festo :

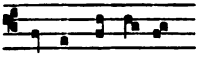

Iste confessor.

℣ sicut de uno martyre, excepto ℣ ante laudes. Ant. *Confessor Domini*, ps. *Magnificat*. Oratio *Da quesumus omnipotens Deus ;* oratio *Exaudi Domine preces*.

Invitatorium cum festo *Unum Deum*, ps. *Venite*. Hymnus *Iste*

confessor. Ant. *Beatus vir* [a], ps. ipsum ; ant. *Beatus iste*, ps. *Quare fremuerunt ;* ant. *Tu es*, ps. *Domine quid multiplicati*. Lectiones de sermone beati Fulgentii episcopi, qui incipit [b] *Ad sancti ac beatissimi patris nostri ;* lectiones de omelia excerpta de diversis tractoribus que incipit *Perspicue ostendit Dominus*, super evangelium beati Mathei quod incipit [c] *Lectio sancti evangelii fratres karissimi sollicite considerare*, super evangelium beati Mathei quod incipit *Homo quidam peregre ;* lectiones de sermone ex commentario venerabilis Bede presbiteri, qui incipit *De se ipso Dominus hec loquitur ostendens* etc. super evangelium beati Luce quod incipit *Nemo lucernam accendit ;* lectiones de sermone ex commentario venerabilis Bede presbiteri, qui incipit *Perspicue*. super evangelium beati Marci quod incipit *Videte vigilate et orate nescitis enim* etc. ; lectiones de omelia excerpta de diversis tractoribus que incipit *Sal appellantur apostoli*, super evangelium beati Mathei quod incipit *Vos estis sal terre*. ℟ *Agmina*, ℟ *Ecce vere*, ℟ *Vir Israelita*. Ant. *Invocantem*, ps. *Cum invocarem ;* ant. *Letentur*, ps. *Verba mea ;* ant. *Domine Dominus noster*, ps. ipsum. ℟ *O quam admirabile*, ℟ *Ecce virum*, ℟ *Sancte*. Ant. *Domine iste sanctus*, ps. *Domine quis habitabit ;* ant. *Vitam*, ps. *Domine in virtute ;* ant. *Hic accipiet*. ps. *Domini est terra*. ℟ *Iste sanctus*, ℟ *Laudemus*, ℟ *Miles*.

Ante laudes ℣ *Ora pro nobis*. In laudibus, ant. *Ecce sacerdos*, ant. *Non est inventus*, ant. *Fidelis*, [v°] ant. *Servi Domini*. ant. *Ideo*. Quando omnes prescripte quinque antiphone dicuntur ad laudes. dicitur capit. *Ecce sacerdos ;* quando vero prima tantum dicitur super quinque psalmos, dicitur capit. *Benedictionem*. Hymnus, cantus sine festo :

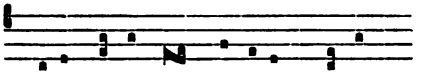

Jhesu redemptor omnium, perpes.

Ant. *Ecce serve bone*. ps. *Benedictus*.

Ad horas, ℟ia et ℣ (I[a]) sicut de uno martyre. Ad III, ant. *Ecce sacerdos ;* capit. *Benedictionem*.

Ad missam, officium *Statuit ;* officium *Sacerdotes tui ;* officium *Sacerdotes Dei*. Oratio *Da quesumus*, que cum sua secreta et postcommunione solet in festo beati Silvestri annotari ; item oratio *Exaudi quesumus Domine*. Epistola *Ecce sacerdos magnus qui in die-*

a. Hec antiphona dicitur sola super IX psalmos subnotatos, quando fit festum III lectionum tantum. — *b*. *Dominicus sermo ;* lectiones de sermone beati Maximi episcopi, qui incipit. — *c*. *Vigilate quia nescitis ;* lectiones de omelia beati Gregorii pape, que incipit.

bus ; epist. *Ecce sacerdos magnus qui in vita sua :* hec ultima legitur in festis duplicibus ; epist. *Testificor ;* epist. *Dedit Dominus confessionem ;* epist. *Dilectus Deo ;* epist. de uno doctore *Optavi et datus est michi sensus.* Gradale *Domine prevenisti ;* grad. *Ecce sacerdos :* grad. *Juravit ;* grad. *Inveni.* Alleluia ℣ *Iste sanctus digne* (sicut digne) sicut de uno martyre ; alleluia ℣ *Justus germinabit ;* alleluia ℣ *Amavit ;* alleluia ℣ *Elegit ;* alleluia ℣ *Disposui ;* alleluia ℣ *Inveni.* Si fiat festum IX lectionum, dicitur sequentia *Ecce dies specialis,* vel sequentia *Adest nobis dies alma.* Si fiat de confessoribus cum festo post clausum Alleluia, dicitur tractus *Beatus vir.* Evangelium *Homo quidam peregre ;* evang. *Videte vigilate et orate ;* evang. *Vigilate quia nescitis ;* de doctore evang. *Vos estis sal terre.* Offertorium *Posuisti,* sicut de uno martyre ; offert. *Veritas ;* offert. *Inveni.* Secreta *Munera Domine.* Communio *Domine quinque ;* comm. *Beatus servus ;* comm. *Fidelis servus.* Postcomm. *Presta nobis omnipotens.*

Ad VI, ant. *Non est inventus ;* capit. *Cognovit eum in benedictionibus.* Ad IX, ant. *Ideo ;* capit. *Dedit illi Dominus fungi sacerdotio.*

Ad vesperas, ant. *Juravit.* ps. *Dixit Dominus ;* ant. *Confessio,* ps. *Confitebor* 1 ; ant. *Beatus vir,* ps. ipsum ; ant. *Apud Dominum,* ps. *De profundis ;* ant. *Sacerdotes tui,* ps. *Memento.* Capit. *Ecce sacerdos* (; capit. *Benedictionem*) ; capit. *Dedit illi Dominus.* Hymnus *Jhesu redemptor.* Ant. *Gloriosus confessor,* ps. *Magnificat ;* de doctoribus ant. *Iste est qui ante,* ps. *Magnificat.*

Commune de uno confessore, quando fit sine festo.

[*129*] Ad vesperas sicut quando fit cum festo, excepto cantu hymni. Invitatorium, ps. *Venite.* Hymnus *Iste confessor* [1]. Ant. *Beatus vir* sola dicitur super IX psalmos de uno confessore cum festo. ℣ *Gloria et honore.* Lectiones sumantur de una ex legendis de uno confessore cum festo. ℟ *Euge,* ℟ *Ecce sacerdos,* ℟ *Juravit,* ℟ *Posui adjutorium,* ℟ *Elegit eum,* ℟ *Justum deduxit,* ℟ *Amavit,* ℟ *Magnificavit :* prenotata ℟ia dicuntur per ordinem in eadem ebdomada in qua continget pluries fieri de confessore uno sine festo. Ante laudes ℣ *Ora pro nobis.* In laudibus, ant. *Ecce sacerdos* sola. Cetera omnia tam ad matutinas quam ad horas, sicut de uno confessore cum festo, exceptis cantibus super hymnos. Missa una de prescriptis in communi unius confessoris pontificis.

1. *La place de l'incipit du chant est restée en blanc.*

COMMUNE DE UNO CONFESSORE ABBATE cum festo et sine festo.

Ad vesperas, antiphone et psalmi de die. Capit. *Justus cor suum.* Hymni, versiculi ut supra notatum est de uno confessore pontifice. Ant. *Justum deduxit*, ps. *Magnificat.* Oratio *Intercessio.*

Invitatorium cum festo *Adoremus Xpistum regem*, ps. *Venite.* Hymnus *Iste confessor.* Invitat. sine festo *Regem confessorum*, ps. *Venite.* Hymnus *Iste confessor.* Antiphona que dicitur sola super (℟) [a] psalmos subnotatos, quando fit sine festo vel festum III lectionum tantum (extra tempus Pasche), ant. *In lege*, ps. *Beatus vir ;* ant. *Predicans.* ps. *Quare fremuerunt ;* ant. *Voce mea*, ps. *Domine quid multiplicati.* Lectiones de communi unius confessoris pontificis. ℟ *Euge,* ℟ *Justus germin.,* ℟ *Amavit.* Ant. *Filii hominum*, ps. *Cum invocarem ;* ant. *Scuto*, ps. *Verba mea ;* ant. *In universa*, ps. *Domine Dominus noster.* ℟ *Magnificavit,* ℟ *Posui,* ℟ *Justum.* Ant. *Justus Dominus*, ps. *In Domino confido ;* ant. *Habitabit*, ps. *Domine quis habitabit ;* ant. *Posuisti.* ps. *Domine in virtute.* ℟ *Iste sanctus digne,* ℟ *Sancte N.,* ℟ *Sanctissime.*

In laudibus, ant. *Justum deduxit*, que dicitur sola quando fit sine festo vel festum III lectionum tantum (extra tempus paschale) ; ant. *Statuit*, ant. *Non est inventus.* ant. *Beatificavit.* ant. *Ideo.* Capit. *Justus cor suum.* Hymnus *Jhesu redemptor.* Ant. *Similabo.* ps. *Benedictus.*

Ad III, ant. *Justum deduxit ;* capit. *Justus cor suum.* ℟ et ℣ de uno confessore pontifice : et similiter ad VI et IX.

[*v°*] Ad missam, officium *Os justi.* Oratio *Intercessio.* Epistola *Justus cor suum.* Gradale *Os justi.* Alleluia ℣ *Posui adjutorium.* Si fiat cum festo IX lectionum extra tempus a LXX[a] usque ad Pascha, dicitur sequentia una de prenotatis in communi unius confessoris pontificis. Si vero infra tempus a LXX[a] usque ad Pascha fiat de uno confessore abbate cum festo, dicitur tractus [b]. Evangelium *Nemo accendit lucernam.* Offertorium *Desiderium.* Secreta *Sacris altaribus.* Communio *Fidelis.* Postcommunio *Protegat nos.*

Ad VI, ant. *Statuit ;* capit. *Justum deduxit* vel cap. *Honestavit illum.* Ad IX, ant. *Ideo ;* capit. *Collaudabunt multi.*

Ad vesperas, antiphone de laudibus, psalmi de die. Capit. *Justus cor suum.* Hynnus *Jhesu redemptor.* Ant. *Sanctissime*, ps. *Magnificat.*

a. IX. — *b. Desiderium.*

COMMUNE PLURIMORUM CONFESSORUM cum festo et sine festo.

Ad vesperas, antiphone et psalmi de die. Capitulum *Plures facti sunt sacerdotes*. Hynnus *Annue Xpiste* pro varietate cantus. Versiculi sicut plurimorum martyrum. Ant. *Sanctum et verum*, ps. *Magnificat*. Oratio *Deus qui nos sanctorum confessorum*.

Invitatorium cum festo, sicut plurimorum martyrum. Hymnus *Annue Xpiste*. Invitatorium sine festo, sicut unius confessoris sine festo. Hymnus *Annue Xpiste*. Ant. *Secus decursus*, que dicitur sola super IX psalmos subnotatos, si fiat sine festo vel festum III lectionum tantum (extra tempus paschale); ps. *Beatus vir*. Ant. *Novit*. ps. *Quare fremuerunt;* ant. *Via justorum*, ps. *Domine quid multiplicati*. Sex prime lectiones de sermone super epistolam beati Pauli ad Hebreos, qui incipit *Plures facti sunt sacerdotes;* tres ultime de omelia beati Gregorii pape, que incipit *Sancti evangelii fratres* super evangelium beati Luce quod incipit *Sint lumbi vestri precincti*. ℟ *Absterget*, ℟ *Ecce mitto vos*, ℟ *Tollite jugum*. Ant. *Absterget*, ps. *Cum invocarem*; ant. *Corpora sanctorum*, ps. *Verba mea;* ant. *Scimus quoniam*, ps. *Domine Dominus noster*. ℟ *Sancti tui*, ℟ *Dum steteritis*, ℟ *Vidi conjunctos viros*. Ant. *Odor sanctorum*, ps. *In Domino confido;* ant. *Fulgebunt*, ps. *Domine quis habitabit;* ant. *Ecce adest*, ps. *Exaudi Domine orationem meam cum deprecor*. ℟ *Sancti mei*, ℟ *Fuerunt sine querela*. ℟ *Sint lumbi*.

Ante laudes ℣ *Exultent justi*. In laudibus, ant. *Justorum autem*, que dicitur sola, si fiat sine festo vel festum III lectionum tantum (extra tempus paschale); ant. *Tanquam aurum*, ant. *Sanctorum sicut aquile*, ant. *Spiritus et anime*, ant. *Ex*[*130*]*ultabunt*. Capit. *Plures facti sunt*. Hynnus *Exultet celum*. Ant. *Sint lumbi*, ps. *Benedictus*.

Ad horas, III prime antiphone de laudibus. ℟ia et ℣ sicut plurimorum martyrum. Ad III, capit. *Plures facti sunt*.

Ad missam, officium *Sacerdotes ejus*. Oratio *Deus qui nos*. Epistola *Plures facti sunt*. Gradale *Sacerdotes ejus*. Alleluia ℣ *Fulgebunt*. Si fiat festum IX lectionum, dicitur sequentia *Mirabilis Deus*. Si infra tempus clausi Alleluia fiat de ipsis cum festo, dicitur tractus *Qui seminant*. Evangelium *Sint lumbi*. Offertorium *Exultabunt*. Secreta *Suscipe Domine*. Communio *Ego vos elegi*. Postcommunio *Corporis sacri*.

Ad VI, capit. *Scimus quoniam diligentibus*. Ad IX, capit. *Reddet Deus*.

Ad vesperas, ant. *Justorum autem*, psalmi de die: ant. *Tanquam aurum*, ant. *Sanctorum sicut aquile*, ant. *Odor sanctorum*, ant. *Corpora sanctorum*. Capit. *Plures facti sunt*. Hynnus *Exultet*. Ant. *Sanctorum nomina*, ps. *Magnificat*.

COMMUNE UNIUS VIRGINIS ET PLURIMARUM cum festo et sine festo.

Ad vesperas, antiphone et psalmi de die. Capit. *Qui gloriatur;* capitulum de (ua) [a] martyre *Confitebor tibi Domine rex;* item aliud capitulum similiter de una martyre *Domine Deus meus exaltasti.* Hymnus, cantus ad vesperas cum festo :

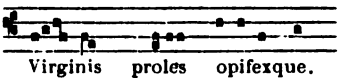

Post, cantus ad matutinas cum festo :

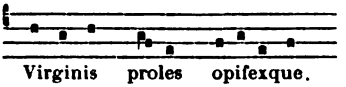

Et post, cantus ad vesperas et matutinas sine festo :

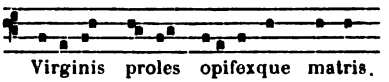

(Versus) [b] *Diffusa est.* Ant. *Simile erit,* ps. *Magnificat.* Oratio de una *Exaudi nos;* item oratio *Deus qui inter celera;* oratio de pluribus *Deus qui nos sanctarum.*

Invitatorium cum festo *Xpistum venerantes,* ps. *Venite.* Hymnus *Virginis proles.* Invitatorium sine festo *Regem virginum,* ps. *Venite.* Hymnus *Virginis proles.* Antiphona que dicitur sola super IX psalmos subnotatos, quando fit sine festo vel festum III lectionum tantum (extra tempus paschale), ant. *Veni sponsa,* ps. *Beatus vir;* ant. *O quam pulchra es*[*t*], ps. *Quare fremuerunt;* ant. *Hec est que nescivit,* ps. *Domine quid multiplicati.* ℣ *Diffusa est.* Lectiones de omelia beati Gregorii pape, que incipit *Sepe vos fratres,* super evangelium beati Mathei quod incipit *Simile est regnum celorum X virginibus;* lectiones de omelia beati Augustini episcopi, [*v°*] que incipit *Inter parabolas,* super evangelium beati Mathei suprądictum; lectiones de omelia beati Gregorii pape, que incipit *Celorum regnum,* super evangelium beati Mathei quod incipit *Simile est regnum celorum thesauro.* ℟ *Hec est virgo,* ℟ *Diffusa est,* ℟ *Veni electa.* Ant. *Dignare me,* ps. *Cum invocarem;* ant. *Ante thorum,* ps. *Verba mea;* ant. *Insurrexerunt,* ps. *Domine Dominus noster.* ℣ *Specie tua.* ℟ *Veni sponsa,* ℟ *Sicut cedrus,* ℟ *Audivi.* Ant. *Xpisti virgo,* ps. *Domine quis habitabit;* ant. *Specie tua,* ps. *Eructavit;* ant. *Adjuvabit,* ps. *Deus noster refugium.* ℣ *Adjuvabit eam.* ℟ *Que est ista,* ℟ *Offerentur,* ℟ *Regnum mundi.*

Ante laudes ℣ *Adjuvabit eam.* In laudibus, ant. *Hec est virgo*

a. Una. — *b.* ℣.

sapiens, que dicitur sola, quando fit sine festo vel festum III lectionum tantum (extra tempus paschale); ant. *Prudentes virgines*, ant. *Media nocte*, ant. *Hec est virgo sapiens et una*, ant. *Virgines sancte*. Capitulum unum ex premissis. Hymnus, cantus cum fit sine festo (de laudibus) :

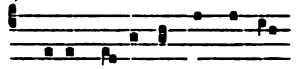

Jhesu co-ro-na vir-gi-num.

℣ *Elegit eam*. Ant. *Veniente*, ps. *Benedictus*.

Ad horas, tres prime antiphone de laudibus. Ad terciam, capitulum unum de premissis ; ℟ *Diffusa est gratia*, ℣ *Specie tua*.

Ad missam, officium *Dilexisti* ; officium *Loquebar* ; officium *Vultum tuum* ; officium *Me expectaverunt* ; officium *Gaudeamus*. Oratio de una virgine *Exaudi nos* ; item oratio *Deus qui inter cetera* ; oratio de pluribus *Deus qui nos sanctarum*. Epistola *Qui gloriatur* ; epist. *Domine Deus meus* ; epist. *Confitebor tibi* ; epist. *Sapientia vincit* ; de pluribus epist. *De virginibus preceptum Domini*. Gradale *Specie tua* ; grad. *Diffusa est gratia in labiis tuis* ; grad. *Dilexisti* ; grad. *Audi filia* ; grad. *Propter veritatem*. Alleluia ℣ *Diffusa est* ; alleluia ℣ *Specie tua* ; alleluia ℣ *Hec est virgo*. Si fiat cum festo IX lectionum extra tempus clausi Alleluia, dicitur sequentia *Virginis venerande*. Si infra tempus clausi alleluia fiat cum festo de virgine una, dicitur tractus *Diffusa est*, preterquam de beata Agata : et si fiat de pluribus similiter cum festo, dicitur tractus *Qui seminant*, et similiter dicitur de beata Agatha. Evangelium *Simile est regnum celorum X virginibus* ; evang. *Simile est regnum celorum thesauro*. Offerenda *Offerentur* ; item aliud offertorium *Offerentur regi* : offert. *Filie regum* ; offert. *Diffusa est*. Secreta de una virgine *Gratanter* ; secreta de pluribus *Munera Domine*. [*131*] Communio *Simile est regnum celorum* ; comm. *Diffusa est* ; comm. *Quinque prudentes* ; comm. *Feci judicium*. Postcommunio de una virgine *Sancte N. nos Domine* ; postcomm. de pluribus *Prosit nobis*.

Ad VI, capit. *Laudabo nomen tuum* ; capit. *Emulor enim vos* : capit. *Liberasti me* ; capit. *Laudabit usque*. ℟ *Specie tua*, ℣ *Adjuvabit eam*. Ad IX, capit. *Liberasti me* ; capit. *Sapientia vincit* ; capit. *Accinxit fortitudine(m)*. ℟ *Adjuvabit eam*, ℣ *Elegit eam Deus* ; et nota quia die in qua fit de aliqua virgine, dicitur ad nonam de beata Virgine ℣ *Ora pro nobis sancta Dei Genitrix*.

Ad vesperas, antiphone de laudibus, psalmi de die. Capitulum unum de premissis. Hymnus *Jhesu corona*. ℣ *Elegit eam*. Ant. *Simile est*, ps. *Magnificat*.

BREVIS TRACTATUS

DE CONSUETUDINIBUS ET STATUTIS ECCLESIE BAIOCENSIS

(Ms. 122 Bibl. Capituli Bajocensis, f° 1.)

IN Baiocensi ecclesia fuerunt antiquitus patres venerandi, qui eam animo ardenti dilexerunt, sicut ex gestis ipsorum posset manifestissime comprobari.

Nam ex multis donariis sibi et ipsi ecclesie ex mera ac gratuita regum ac principum largitione concessis, necnon et de multis suo studio et labore provide quesitis, ad honorem Ecclesie et divini cultus augmentum, quamplures prebendas et dignitates, sub quantacumque libertate tunc poterant, in ipsa ecclesia statuerunt, discreta officia, ad que tenerentur hii qui preessent prefatis dignitatibus, pie ac honorifice disponendo.

Et que circa hec per ipsos proinde facta sunt a prefatis regibus et principibus primo, demum per summos ecclesie Romane pontifices, qui pro suis fuerunt temporibus, obtinuerunt non sine magnis impensis et laboribus confirmari, sicut in multis ipsius ecclesie instrumentis et privilegiis plenius continetur.

Sed quoniam post bone memorie Roberti episcopi transitum [*1231*] ecclesia ipsa in multis, circa eadem officia et libertatum ac consuetudinum observantiam, propter eorum qui medio tempore fuerunt incuriam, a sui status rectitudine declinavit, multaque de scripturis et instrumentis auctenticis, per que libertates et consuetudines [*b*] predicte plene possent cognosci, de armariolis in quibus talia conservabantur, non absque nota sacrilegii dicantur esse substracta; ideo ne omnia de cetero pereant cum amissis, quedam licet pauca, que in dispersis rotulis ac variis diversorum librorum paginis inveni de predictis officiis, libertatibus, et consuetudinibus, et statutis, sub quadam brevi scriptura collegi, in paucis et brevibus capitulis inferius signatis, ad rei memoriam processu temporis aliquibus profutura.

In quorum primo de nominibus dignitatum et prebendarum ipsius ecclesie, et de officiis ad que tenentur singuli eorum qui dignitatibus ipsis presunt, primo est aliquid dicendum.

Deinde de libertatibus earum, et potestate ac juriditione, quas episcopus, decanus et capitulum in personas et canonicos, clericos et ministros ecclesie consueverunt exercere.

Postmodum de consuetudinibus et statutis que circa divinum officium et circa ea que aguntur in capitulo, et que circa statum canonicorum et clericorum in choro et in ecclesia hucusque observate dicuntur, de quibus oriri frequens dubitatio consuevit.

Demum de luminaribus ecclesie, que et quando et a quibus inveniri debeant subjungetur.

Est igitur sciendum quod in dicta ecclesia sunt personatus duodecim et verius dignitates : Decanatus videlicet, Cantoria, Cancellaria et [*c*] Thesauraria, et hee dicuntur principales.

Item quatuor Archidiaconi, Subdecanatus, Succentoria, Scolastica et Custodia.

1. De nominibus et numero prebendarum.

Sunt et quadraginta novem prebende, quarum viginti quinque in dextra parte chori, in choro et capitulo sedes habent : videlicet prebenda de Feugueroles, prebenda de Thanies, prebenda de Cusseio, prebenda Sancti Martini de Introitibus, prebenda de Alebraio, prebenda de Casteillon, prebenda de Haya, prebenda de Vetula, prebenda de Audreio, prebenda de Danvou, prebenda de Mae, prebenda Sancti Patricii Baiocensis, prebenda de Arreio, prebenda de Casteilleio, prebenda Sancti Johannis Albi, prebenda de Landis, prebenda de Goupillieres, prebenda de Barberiis, prebenda de Monte Deserto, prebenda de Vaucellis, prebenda de Mara, prebenda Sancti Johannis de vico Oximensi, prebenda de Culleio, prebenda de Portu, prebenda de Mathonio.

Item in sinistra parte chori et capituli similiter : prebenda de Breceio, prebenda de Merrevilla, prebenda des Essartiers, prebenda de Mohon, prebenda de Cartheingneio, prebenda de Gavrey, [*d*] prebenda de Griseio, prebenda de Vennis, prebenda de Columberiis, prebenda Sancti Germani, prebenda de Gueron, prebenda de Lochoor, prebenda de Cambremer, prebenda Sancti Laurentii, prebenda de Bretevilla, prebenda de Misseio, prebenda Sancte Honorine de Fay, prebenda de Montibus, prebenda de Subles, prebenda de Bernesco, prebenda Sancti Petri de Darnestal, prebenda Sancte Marie de Frigido vico, prebenda de Poleigneio et prebenda

de Gavriz. Verumptamen si aliquis optineat prebendam de parte sinistra cum personatu qui sedem habeat in opposita parte, locum prebende et sedem trahit ad se personatus : quod intelligendum est similiter de prebendis de parte dextera.

Harum preterea prebendarum quedam in decimis, quedam in firmis feodalibus et planis terrarum, hominibus, censibus et serviciis, quedam in pensionibus ecclesiarum, quedam in dominicis serviciis et regardis tote vel pro majori parte consistunt; quamplures vero mixtim in omnibus predictis vel majori parte eorum sunt a sui prima fundatione constitute.

Et licet in valore reddituum sint valde dissimiles, in perceptione tamen co[2]tidianarum distributionum et in eis que sunt communis usus canonicorum et que ad jus canonicatus pertineant, sunt equales.

Singulis etiam diebus tenentur de constitutione ecclesie legere qui dictas prebendas optinent, psalterium unum proportionaliter, portione priori episcopo reservata, sicut in matricula ecclesie in qua scribuntur canonicorum nomina plenius invenitur, exceptis quatuor de parte dextera et quatuor de sinistra ultimo nominatis, que nichil dicunt de psalterio, pro eo quod post partitionem ipsius fuerunt institute.

Super omnes autem predictas prebendas et personatus tenentes, preest in ipsa ecclesia dominus episcopus tanquam caput, qui per electionem assumitur a predictis in ecclesia canonice celebratam.

II. Qualiter vocantur canonici ad electionem.

Et vocantur ad electionem episcopi omnes canonici qui predictas tenent prebendas et etiam personatus de toto regno Francie de jure et consuetudine ecclesie, si in regno eodem moram trahant, dum electio episcopi occurrerit facienda, et vocantur per litteras capituli sub hac forma :

« Viro venerabili et discreto officiali *talis loci*, decanus et capitulum Baiocense, salutem in Domino. Cum nuper defuncto bone memorie [*b*] *N.* episcopo nostro, certum terminum prefixerimus ad providendum nobis et ipsi ecclesie per electionem canonicam de pastore, discretionem vestram rogamus et requirimus ex affectu, quatinus *talem vel tales* concanonicos nostros in *tali* castro *vel* civitate, ut dicitur, commorantes, peremptorie et personaliter ex parte nostra citetis, ut ipsi statuto termino hora capituli Baiocensis intersint nobiscum, prout decet de electione futuri pontificis tractaturi ; quid inde feceritis et si eos inveneritis rescribentes. »

Vel si placet scribatur ipsis canonicis directe a capitulo, ut veniant, et in litteris sibi directis sigilla sua in signum quod eas receperint apponant.

Quod si sit aliquis qui sine prebenda habeat personatum, trahitur sub conditione, scilicet si sua crediderit interesse, ut ipse postea veniens cum protestatione prius facta admittatur, ut si vox ejus valere de jure debeat, valeat : sin autem, pro non adjecta habeatur.

Idem vero intelligendum est de vocatione illorum qui recepti sunt ad vacaturas prebendas de mandato apostolico, vel alterius qui hoc debeat et possit.

Presentibus itaque omnibus in capitulo qui possunt et debent ut dictum est interesse, et electione prout moris est canonice celebrata, metropolitane ecclesie archiepiscopo presentatur exami[c]nanda, et si sit facta in concordia canonice confirmanda.

III. Qualiter recipiendus sit episcopus.

Electione autem confirmata, et infra tempus statutum a jure electo consecrato, die precedenti diem in qua primo recipiendus est in ecclesia, debet apud Sanctum Vigorem in prioratu pernoctare, et de bonis prioratus in necessariis sibi et sue familie procurari, nullam aliam procurationem preter istam ibidem toto vite sue tempore percepturus.

Die vero crastina mane, pulsato ad primam et tertiam in ecclesia Baiocensi, eat chorus cum clero et populo processionaliter ad Sanctum Vigorem, ibique invento in monasterio episcopo preparato, induto capa et suppellicio vel suppellicio tantum, pro varietate temporis, adducatur ante cathedram Sancti Vigoris lapideam, et eum in ea aliquantulum sedere faciant, mitra alba et simplici in capite, et baculo pastorali in manu sinistra prius impositis per decanum, aut per alium qui presentialiter major erit.

Deinde choro ab ecclesia Sancti Vigoris sine alia dilatione recedente cum processione sicut venerat, et eam episcopo in habitu in quo sedit in cathedra nudis pedibus subsequente, supportantibus eum a parte dextera et sinistra duobus baronibus qui ei servicium istud debent, redit processio ad urbem et fit solempnis pulsatio in [d] majori ecclesia et per totam civitatem.

Et cum ventum fuerit ad gradus cimiterii ante ecclesiam Sancti Stephani, intret ipsam ecclesiam episcopus, et ibi paululum requiescens, ablutis pedibus et manibus sicut placuerit, induatur iterum episcopus suppellicio, capa serica, supposita stola in humeros, mitra

meliori quam habuerit, cyrothecis et anulo, et pastorali baculo redimitus, choro processionem sicut decentius poterit fieri intra ecclesiam que prius parata debet esse, luminaribus etiam accensis ecclesie, interim preparante.

Stante autem processione in medio navis ecclesie ordinate suo modo, adducatur episcopus a baronibus predictis, subsequente populo ante fores ecclesie versus occidentem, et eo aliquantulum antequam intret ecclesiam sistente, accedit ad eum decanus et duo vel tres de majoribus ecclesie, et petant quod faciat ecclesie juramentum.

IV. De juramento ab episcopo ecclesie prestando.

Statimque Evangeliis propositis ante eum, jurare debet, non tactis Evangeliis, quod ipse jura et libertates ecclesie pro posse suo servabit et defendet, cum consilio et auxilio capituli sui.

Deinde episcopi qui presentes sunt in insigniis suis, incensent eum primo, et eo aqua benedicta postea asperso, introducant eum in ecclesiam, cantore alta voce ℟ beate Virginis *Styrps* [*3*] *Yesse* incipiente ; et sic redeat processio in choro.

Episcopoque usque ad altare perducto, prosternet se ante illud super cathedram ibi prius honorifice preparatam, et dicat orationem quam voluerit submissa voce ; deinde eo elevato, osculetur medium altaris et offerat quod sibi placuerit super illud.

Quod aliquis modo predicto ecclesie non fecerit juramentum, hoc accidit ex negligentia capituli et eorum qui presentes fuerunt, quia de jure et consuetudine ecclesie tenetur facere, licet ante in consecratione sua in presentia archiepiscopi consimile fecerit juramentum, de rebus sue ecclesie conservandis, et ita usitatum est per omnes ecclesias provincie Rothomagensis et etiam per totam ut dicitur regionem.

Postmodum ducitur ad stallum suum, in quo debet aliquantulum stare et sedere.

Vidi tamen majorem archidiaconum ecclesie Rothomagensis, vel missum ab eo, de installando episcopo vel ponendo in sede sua contendere, sed non credo quod ipse obtinuerit quod petebat.

Deinde vadit episcopus de stallo suo retro majus altare ecclesie, et eo super tapeta ibi posita sandaliis calciato, et pretiosioribus vestibus ejus episcopalibus induto et suis insigniis redimito, cantor incipiat introitum misse, et sic officium misse in choro et in altari [*b*] cum sollempnitate debita compleatur.

Si vero electio episcopi in discordia facta fuerit, ut sepe contin-

git, et ad sedem apostolicam appelletur, debet super hoc pape diffinitio expectari; et si de dicto electo vel alio ecclesie providerit aut provideri mandaverit, modo supradicto est is de quo provisum fuerit in ecclesia cum venerit admittendus et etiam recipiendus.

Decanus autem, qui est post episcopum nobilius membrum ecclesie, assumitur similiter sicut et episcopus per canonicorum electionem in ecclesia canonice celebratam, et eodem modo facienda est canonicorum vocatio ad electionem decani sicut de electione episcopi superius est expressum.

Ne[c] de antiqua consuetudine ecclesie est canonicus aliquis ad electionem episcopi nec etiam ad secretos tractatus capituli admittendus, nisi qui infra sacros ordines fuerit constitutus.

V. Qualiter preficiatur et recipiatur decanus.

Sciendum tamen est quod si electio decani fuerit in concordia de persona ydonea canonice celebrata, nemini presentanda est nec eciam episcopo de consuetudine ecclesie antiquitus observata, sed capitulum vel aliqui pro capitulo, assensu electi in decanum requisito et optento, publicata electione in pulpito ecclesie coram populo tunc in ecclesia existente, ducunt electum ad al[c]tare cantando *Te Deum laudamus;* et eo ibi flexis genibus prostrato, dicat unus canonicus sacerdos, vel si non sit sacerdos canonicus unus vicariorum, orationes subscriptas super eum cum istis precibus : *Salvum fac servum tuum, Deus meus sperantem in te; Mitte ei auxilium de sancto, Et de Syon tuere eum; Esto ei Domine turris fortitudinis, A facie inimici; Nichil proficiat inimicus in eo, Et filius iniquitatis non apponat nocere ei; Domine Deus virtutum converte nos, Et ostende faciem tuam et salvi erimus; Domine exaudi orationem meam, Et clamor meus ad te veniat.*

Oratio. — *Oremus. Famulum tuum electum nostrum, quesumus, Domine, tua semper protectione custodi, ut libera tibi mente deserviat et, te protegente, a malis omnibus sit securus.*

Oratio. — *Rege, quesumus, Domine, famulum tuum electum nostrum et gratie tue in eo dona multiplica, ut ab omnibus liberetur offensis, et temporalibus non destituatur auxiliis et sempiternis gaudeat institutis. Per Xpistum Dominum nostrum. Amen.*

Eadem deductio ad altare et publicatio electionis de electo in episcopum, quando fit in concordia, est facienda sicut de electione decani est dictum.

Deinde reducatur decanus ad capitulum et assignetur ei locus

in capitulo qui est juxta [*d*] cathedram episcopi a parte dextera per cantorem, aut per alium qui tunc in capitulo major erit.

Postea presentibus omnibus canonicis et personis, vadat ipse decanus ad pulpitum qui est in capitulo, et juret sub hac forma, si non sit presbiter tactis sacrosanctis Evangeliis, cantore vel alio loco capituli injungente quod ipse faciet se promoveri infra annum a die presenti computandum ad ordinem sacerdotis et quod faciet continue residentiam in ecclesia vel per majorem partem anni, et quod jura et libertates capituli pro posse suo defendet et servabit cum consilio et auxilio capituli.

Si vero jam sit sacerdos, omnia jurabit preter ordines, tactis minime sacrosanctis.

Postea ducitur ad stallum suum in choro, et installando eum dicat qui installabit : *Dominus custodiat introitum tuum et exitum tuum ex hoc nunc et usque in seculum.* Et ipse respondeat : *Amen.*

Deinde ducitur ad manerium decanatus et tradatur ei primo cure et spiritualitatis possessio per sigillum curie decani ad causas, et deinde temporalitatis per claves manerii ; cujusmodi sigillum et manerium debent esse in custodia capituli a die mortis alterius decani predecessoris sui, cum omnibus redditibus et proventibus ipsius [*4*] decanatus, que a die mortis predecessoris sui predicti ex integro sunt ei restituenda, exceptis expensis necessariis que pro utilitate ipsius decanatus facte fuerint per eos quibus commiserit capitulum custodiam predictorum.

Si vero non fuerit facta electio decani in concordia, causa discordie coram superiore tractabitur et mediante justitia finietur.

Quod si electio a superiore confirmetur vel de alio per summum Pontificem provideatur ecclesie, ita recipiendus est in ecclesia.

Die qua ipse venturus est primo ad ecclesiam obviabunt ei extra civitatem in equis canonici presentes sive residentes, et cum simul cum eo redierint ad urbem fiet generalis pulsatio in ecclesia et per totam civitatem in adventu ejus. Et cum venerit ante manerium suum, intrabunt qui voluerint cum eo ; ceteris ad ecclesiam de domibus suis postquam descenderint remeantibus.

Et si sit dies dominica in qua facienda sit processio in ecclesia, fiet processio more consueto ; et dum erit processio in medio ecclesie, tunc veniet decanus in habitu chori, aliquibus de ecclesia et aliis prout placuerit sibi sociatis, ante fores ecclesie versus occidentem, et ibi obviabit ei sacerdos qui [*b*] ducit processionem et incensabit eum, et asperso eo aqua benedicta introducet eum in ecclesia, stante choro in processione et expectante quousque sit cum eis.

Deinde reversa processione in choro, prosternat se decanus ante altare et oret sicut voluerit, et surgens postea osculetur medium altaris, et offerat quod sibi placuerit super illud, sicut dictum est de episcopo.

Si autem non sit dies in qua ex more non consueverit fieri processio, nulla fiet in tali casu propter eum, sed sine aliqua sollempnitate processionis veniet sicut prius ad ecclesiam et faciet oblationem et orationem ante altare, ut dictum est.

Deinde ducetur statim in capitulo, et jurabit, et fient omnia sicut in primo casu dictum est quando electio decani in concordia est celebrata.

VI. De sedibus personarum.

Est autem sessio sive stallum decani in choro in introitu chori a parte dextera, juxta quem sedes est majoris archidiaconi, et juxta eumdem archidiaconum propria est sedes subdecani.

In parte autem eadem chori est sedes cancellarii versus altare juxta stallum episcopi, quod juxta chorum versus altare est positum non sine aliqua ratione.

Juxta stallum cancellarii a parte sinistra, sedes est archidiaconi Oximensis, in ipsa ecclesia Baiocensi, juxta quem ex more [*c*] habet scolasticus sessionem.

In sinistra autem parte in introitu chori sedes est propria ipsius cantoris, juxta quem archidiaconus Cadomensis, et post ipsum archidiaconum succentor propriam habet sedem.

In eadem vero parte chori versus altare est sedes thesaurarii, et post ipsum immediate sedet ultimus archidiaconorum, post quem custos optinet suam sedem.

Ceteri vero simplices canonici, sacerdotes et diaconi in stallo superiori inter predictos ex utraque parte chori, qui in choro suo sunt prout sibi placuerit, stant et sedent et majores vicarii inter illos. Canonici vero subdiaconi in medio stallo sedent sicut placet eis, quilibet ex parte chori sui.

Si autem sit aliquis canonicus in minoribus ordinibus, sedet cum pueris in forma inferiori, capite semper sicut ceteri pueri minime cooperto, nec deferet almuciam nec sedem mutabit donec ad sacros ordines sit promotus, nisi talis sit in minoribus ordinibus ad aliquem personatum assumptus, ratione cujus sibi sedes propria debeatur.

In isto ordine predicti persone et canonici non sedent in capitulo. Sed primus sedet decanus juxta cathedram episcopi, que est in ipso

capitulo a parte dextera, et juxta eum cancellarius, juxta quem [*d*] archidiaconi qui sunt ex illa parte chori. Deinde ex parte eadem subdecanus et ultimus scolasticus.

Ex alia parte cathedre episcopi sinistra sedet cantor, post ipsum thesaurarius et deinde alii duo archidiaconi, et ultimus custos sedet.

Ceteri vero canonici quilibet ex parte chori sui sedent, prout unus alterum tempore et ordine antecedit.

Sequitur de officiis ad que tenentur ex consuetudine ecclesie illi qui dignitatibus ipsius ecclesie preficiuntur.

VII. De officio episcopi.

Est autem officium episcopi in dicta ecclesia sanctum crisma benedicere et sanctificare in pontificalibus, prout decet, die jovis festum Resurrectionis Domini precedente. Et si tunc infirmus aut longo itinere pro suis aut ecclesie sue negotiis fuerit constitutus, mittet duos decanos de archidiaconatu de Super Vada ad aliquem de coepiscopis provincie proximiorem cum suis litteris, ut per eos sibi et ecclesie sue portionem sufficientem de sacro crismate oleoque infirmorum et sancto portionem ministret; et deferant secum illi decani olivarum oleum purum et mundum in ampullis suis, quod consueverunt providere super denarios crismales dicti archidiaconatus.

Et facta consecratione crismatis et olei, [*5*] et portione illorum recepta, statim recto itinere ad Baiocensem ecclesiam revertantur, et ibi prout consuevit fieri debita distributione inter decanos et alios partiantur.

Et hec eadem missio decanorum facienda est sede vacante et partitio similiter supradicta.

Synodum etiam bis in anno in ipsa ecclesia statutis temporibus et consuetis diebus tenere debet episcopus. Et si illos dies anticipare ex causa vel etiam prorogare voluerit, debet hoc decano et capitulo, abbatibus, prioribus, decanis ruralibus et per eos ceteris subditis suis significare.

Benedictiones quoque abbatum et abbatissarum ibidem facere, ut presentibus decano et canonicis facta professione consueta quam debent episcopo et ecclesie antequam benedicantur, tunc benedictionem ab ipso episcopo recipiat; quam si recusaret facere, tunc benedictio differretur.

Fit autem professio abbatis sub hiis verbis: « Ego *talis* frater nunc benedicendus abbas *talis* monasterii, obedientiam canonicam a sanctis patribus constitutam, reverentiam et subjectionem Deo et

ecclesie Baiocensi et tibi, pater episcope Baiocensis, et successoribus tuis canonice substituendis me exhibiturum promit[*b*]to, et in signum hujus huic cedule super hoc facte manu propria subscribo, et super altare Beate Virginis Marie eam offero et pono. » Cujusmodi cedula debet in ecclesia reservari.

Et si sit abbas Cisterciensis ordinis, apponet in professione si vult : « Salvo ordine meo. »

Et est sciendum quod ab abbate monasterii Sancti Stephani de Cadomo, Sancti Martini de Troarno, Sancti Vigoris de Cereseio, Sancti Stephani de Fonteneto, et ab abbatissa monasterii Sancte Trinitatis de Cadomo, consueverunt post benedictionem eorum factam ab episcopo decem libre Turonenses decano et capitulo et clericis de choro, non ratione benedictionis, sed tam ex liberalitate abbatis quam pro servitio quod in benedictione altius et celebrius solito ob ejus reverentiam ab ipsis in choro exequitur, de bonis sui monasterii elargiri.

Quod si forte aliquem predictorum abbatum extra ecclesiam de licentia capituli benedixerit, eum remittet episcopus ad ecclesiam cum litteris suis, professionem suam sicut prius in presentia decani et canonicorum super altare ecclesie facturum et etiam oblaturum, excepto quod ubi dicit : « Ego *talis* nunc benedicendus abbas », dicat : « Ego *talis* [*c*] abbas *talis* monasterii benedictus. »

Et nichilominus debent dicte decem libre de bonis monasterii sui solvi, distribuende postea inter canonicos et clericos secundum consuetudinem ecclesie Baiocensis.

Item si aliquis vel aliqui de canonicis ecclesie ad ordines debeant promoveri, debet episcopus ob gratiam eorum ordines suos in majori ecclesia celebrare, dummodo ante citationem ordinum super hoc fuerit premunitus.

Sin autem, licebit ei ubi sibi placuerit alibi in dyocesi suos ordines celebrare.

Hec autem officia debet episcopus in ecclesia majori facere, nisi urgente neccessitate factum fuerit aliter, sicut superius est expressum.

Item ejus officii est prima dominica Adventus, dominica Septuagesime, prima dominica Quadragesime, in media Quadragesima et dominica in Ramis palmarum apud Sanctum Vigorem in processione solempnem sermonem ad populum facere vel de alio qui hoc faciat providere.

Item in die Cinerum, mitra alba et simplici, capa nigra serica et pastorali baculo, stola supposita redimitus, benedictionem cine-

rum super dexterum cornu altaris dicere. Deinde ad fores ecclesie super penitentes sermonem antequam recedant de ecclesia facere, et duplicem absolutionem, unam scilicet super populum [*d*] et aliam in choro postea, prius decantatis VII psalmis penitentialibus cum orationibus consuetis, dicere et ad ultimum cineres imponere super capita singulorum.

Similem absolutionem et sermonem ad populum in Cena Domini facturus, quando reconciliantur iidem penitentes ecclesie, antequam officium misse et consecrationis crismatis exequatur.

Eadem die in Cena Domini tempore vespertino debet ipse majus altare, albis indutus, mitra alba capiti ejus imposita, abluere, assistentibus ei duobus vicariis vel canonicis sacerdotibus, qui alia altaria ecclesie abluant, prout est in ipsa ecclesia consuetum, ad quam ablutionem aquam et vinum debet custos administrare.

Deinde facturus mandatum in capitulo, accedat ibi chorus processionaliter, et lecto evangelio factoque sermone ab episcopo prout diei competit vel ab alio cui injunctum ab eo fuerit, lavet pedes canonicorum si voluerint sustinere, et dentur cuilibet eorum duodecim denarii, qui debentur eis ex consuetudine de bonis episcopi ministrari. Similiter unicuique de vicariis majoribus diacono et subdiacono hi denarii sicut et canonicis ministrantur.

Deinde offeratur singulis [*6*] trina potatio vini, omnibus scilicet qui tunc erunt in capitulo : que omnia de suo proprio debet episcopus invenire. Item officium sacerdotis sancto die veneris, sabbato Pasche, et in die sollempnitatis ejusdem debet per omnia juxta consuetudinem ecclesie exercere.

Preterea in festo Circuncisionis Domini, Epyphanie, Annunciationis dominice, Ascensionis Domini, Trinitatis, Nativitatis beate Virginis et Conceptionis ejusdem. Item in festis episcopalibus et in omnibus festis sanctorum duplicibus que fiunt in ecclesia cum quatuor capis de stallo altiori, in utrisque vesperis, matutinis et missa, sacerdotale officium exequi et nonam lectionem seu tertiam pro varietate temporis legere, et nonum responsorium, vel tertium sicut in sollempnitatibus Pasche, Ascensionis et Penthecostes, cum duabus personis sibi assistentibus decantare.

Et est sciendum quod in omnibus sollempnitatibus predictis, in quibus ut dictum est tenetur sacerdotale exequi officium, invitandi sunt de consuetudine ad prandendum cum eo omnes ministri qui in altaris officio astiterunt. Similiter et omnes clerici qui de aliquo ministerio serviunt quotienscumque defert mitram et baculum causa alicujus officii per ipsum in ecclesia exequendi, et tunc etiam cu[*b*]s-

todes ecclesie liberationem habent de domo episcopi in pane, potu et coquina, secundum quod ab antiquo est constitutum.

Item in septem festis episcopalibus, scilicet Resurrectionis dominice, Penthecostes, festivitatis sanctorum Ravenni et Rasiphi, Assumptionis beate Marie, Omnium sanctorum, Nativitatis Domini et Purificationis beate Virginis, tenetur ex debito episcopus honorifice, sicut decet dantem et recipientes, omnes canonicos et clericos de choro in necessariis ad prandium procurare ; et in eisdem festis quatuor chori rectoribus et quatuor personis vel canonicis qui cantant *Alleluia*. Item quatuor clericis qui cantant prosas super *Kyrieleyson*, et quatuor canonicis seu vicariis, si desunt canonici, cantantibus prosas super *Gloria in excelsis*, diacono et subdiacono in altari tunc ministrantibus, cuilibet duodecim denarios de suo proprio ministrare.

Quod est etiam sede vacante ab hiis qui custodiunt regalia faciendum.

Et hec omnia de quibus dictum est episcopum teneri in festis duplicibus antedictis, intelligenda sunt si episcopus presens fuerit in civitate.

Si autem in dictis VIJ sollempnitatibus episcopalibus absens fuerit, tenetur decem libras Turonenses pro conreio cujuslibet dicti festi sine more [*c*] dispendio capitulo exolvere, distribuendas inter canonicos, vicarios et clericos prout semper fieri in talibus consuevit ; et iterum viginti solidos Turonenses, qui chori rectoribus cantantibus tropas, diacono et subdiacono prout dictum est superius debentur, duobus solidis illorum viginti solidorum custodibus ecclesie pro suis liberationibus reservatis. Excepto festo Purificationis cum post Septuagesimam celebratur, in quo non canitur *Gloria in excelsis* ad missam, et ideo denarii qui pro hoc debentur non solvuntur.

Similiter in dictis festis episcopalibus denarii qui pro recompensatione prandii canonicis et aliis ab episcopo ut dictum est debentur, tempore vacationis ecclesie ab hiis qui custodiunt regalia exsolvuntur, et mandatum in die Cene, sicut si esset presens episcopus, exequitur et ea ministrant de bonis episcopatus que ipse episcopus, si viveret, ministraret.

Extra ecclesiam vero officium episcopi est monasteria sue dyocesis, in quibus visitationem et correctionem habet, visitare et que correctione tam in spiritualibus quam in temporalibus digna invenerit, corrigere et reformare.

Et si electio alicujus abbatis eidem presentetur confirmanda vel

etiam prout justum fuerit infirmanda, facta examinatione diligenti super for[d]ma electionis tam de meritis eligentium quam electi, si eam confirmandam postea duxerit vel etiam infirmandam, omnia in talibus cum consilio capituli sui debet facere.

Et idem est in institutionibus et destitutionibus eorum similiter faciendum.

Item in majoribus locis et famosis dyocesis convocationes sacerdotum et populi ad audiendum sermonem facere, et ibi tam parvulos quam adultos si opus fuerit crismare, confessiones per se et suos penitentiarios audire, clandestina matrimonia disjungere. Item ecclesias dedicare ; cimiteria et loca sancta, si reconciliatione indiguerint, reconciliare, et violatores earum canonice punire et cohercere.

Item et multa alia debet facere que ei competunt tam ratione officii sui quam etiam ordinarie juriditionis.

Huc usque de officio episcopi est dictum ; inde sequitur de officio decani.

VIII. De officio decani.

Est autem officium decani ab antiquo omnium que in choro circa divinum officium committuntur justiciam judicio capituli facere, exceptis hiis que ad cantum et lectiones matutinarum pertinent, quorum justiciatio et correctio in manu cantoris et scolastici est. Lectio[7]nes tamen que in missa legende sunt debet distribuere ordine consueto, ut est quarta feria cujuslibet quatuor temporum, in vigilia Penthecostes et sabbato sancto Pasche.

Item ejusdem decani interest processiones in ecclesia et extra ordinare et ministros aptos ad eam providere, et quod ordinate bini et bini de utroque choro procedant precipere.

Et si processio itura est extra civitatem, ut in Ramis palmarum apud Sanctum Vigorem in majori letania et in diebus Rogationum, similiter ejus est cure precipere ut omnes cruces ecclesiarum totius civitatis ad majorem ecclesiam hora qua pulsatur ad tertiam vel ante conveniant, singulis cruciferis albis cum amictibus indutis ; et si aliquis presbiter suam crucem ut dictum est non miserit, puniri potest per decanum, de consilio tamen canonici cui presbiter vel ecclesia ipsa subest.

Item ad processiones predictas, excepta processione que fit in Ramis palmarum, tenetur sermonem facere vel de alio qui hoc faciat providere.

Item cure ejus et officii est, quotienscumque aliquid in capitulo

faciendum occurrerit, capitulum per chori ebdomadarios convocare, quare convocandum sit capitulum prius exposita sibi causa.

Item et que canonicorum [*b*] sunt patrocinari et juvare, et pacem inter eos custodire et pro posse suo tenere.

Item omnium que agenda sunt in capitulo causas exponere, capitulum tanquam superior tenere, et omnes responsiones que expectantur a capitulo, prius communicato cum ipsis consilio, expectantibus recitare.

Ecclesiam et precipue circatam et vestiarium frequenter circuire, et que digna correctione invenerit in ecclesia et in choro corrigere et emendare, ita tamen quod in gravioribus semper est consilium capituli expectandum.

Et generaliter loquendo negotiorum capituli et penarum que infligende sunt per ipsum capitulum quibuscumque, est ipse decanus recitator et etiam justitie executor.

Tenetur etiam in festo Reliquiarum ex debito chorum ecclesie sufficienter procurare, vel si absens fuerit de suo undecim libras Turonensium ministrare sine dilatione, distribuendas inter canonicos et clericos sicut de festis episcopalibus superius est expressum.

Multa etiam alia facit decanus in choro et in capitulo, que non ex se et per se solum, sed pro se et capitulo insimul facere debet et etiam exercere, ut est traditio custodie, communie, fabrice ecclesie, vicesime et communiem ortuorum, clavium, [*c*] librorum, thesauri et sigilli : que omnia sunt facienda de consilio et assensu capituli, et multorum aliorum que frequenter occurrunt in capitulo facienda.

Et quia cure ejus est, ut dictum est superius, quotiens necesse est capitulum convocare, quia vocatio talis in matutinis semper fieri consuevit, si tunc non surrexerit ad matutinas, debet hoc facere subdecanus si sit presens, alioquin potest et debet ex precepto illius qui tunc presencialiter major erit, per chori rectores fieri illa vocatio canonicorum ad capitulum in crastino congregandum.

IX. De officio cantoris.

Cantoris officium est omnes clericos in chorum cum licentia capituli introducere.

Stationes in secunda forma debet distribuere, hoc proviso quod alternatim et equaliter in utroque choro eos inducat, nec partem in hoc chori sui debet facere meliorem.

Ordinem servicii quod faciendum est diebus singulis cum scolastico providere.

Psalmodiam, hymnorum et prosarum cantum regere pro viribus et servare.

In processionibus infra ecclesiam et exterius quicquid canendum est eundo et redeundo incipere et injungere.

Item in omnibus festis episcopalibus, antequam vespere incipiantur, debet cantor preindui retro majus alta[*d*]re aut in vestiario alba cum amictu, mitra rotunda cum duobus dependentibus sicut est in mitra episcopi, capa serica, cyrothecis et baculo adornari, quem venientem in chorum sive recedentem, precedere habent quatuor archichori de stallo in capis sericis; et tunc cum in sede sua fuerit, ejus est psalmos intonare, antiphonas archichoris tradere, ipsis eas postea per chorum commendantibus sicut est in ecclesia consuetum. Similiter induitur ut dictum est in omnibus festis quatuor caparum ad vesperas, matutinas, processionem et missam.

X. De officio thesaurarii.

Officium thesaurarii, qui archiclavis olim dicebatur, est thesaurum et inferioris et superioris thesaurarie, et etiam armariorum in quibus reponuntur reliquie, claves servare pro parte, alia parte dictarum clavium in custodia capituli remanente.

Omnia similiter ornamenta trianguli custodire, in festis morem antiquum ornandi altare et ecclesiam servare, et per servientem qui tenet feodum corone altare paratum, et quicquid est de thesauro extractum quamdiu extra fuerit die noctuque servare; sed et per ipsum stilli[*8*]cidia ecclesie mundari debent, et de auro et argento ecclesie omnem fabricam thuribulorum, capsarum, textuum, corone, et vasorum argenteorum vel a[u]reorum de suo facere, cum ea reparanda fuerint vel etiam reficienda.

Multa etiam alia thesaurarius solebat facere, que modo tenetur facere vicarius ejus custos, ut inferius apparebit.

XI. De officio cancellarii.

Cancellarii, qui olim archicapellanus vocabatur, officium est episcopalem baculum et librum benedictionum presuli ministrare. Lateri ejus celebrando missam adherere. Sigillum episcopi deferre, et que sigillanda rationabiliter fuerint sigillare, et potest si placet semper cum episcopo residere.

XII. De officio subdecani.

Subdecanus in ecclesia vicarius est decani, qui in exequenda justitia pro defectibus servicii ecclesie ejus gerere debet vices. Ut

si forte illius absentia aliquid imperfectum fuerit, hujus presentia suppleatur; et precipue circa correctionem puerorum pro defectibus quos frequenter faciunt in executione servicii, debet esse sollicitus et intentus.

XIII. De officio succentoris.

Succentoris officium est ut absentis vices cantoris in omnibus ad que tenetur, ut superius [*b*] dictum est, impleat vel, eo presente, sublevet si in executione servicii multum fuerit fatigatus; et est etiam ejus cure correctionem pro defectu cantus in pueros exercere; ejusdem est etiam officii libros cantus quibus in choro utitur custodire.

XIV. De officio scolastici.

Ad scolastici autem officium pertinet libros, in quibus singulis noctibus ad matutinas, et in Quadragesima ad complectorium legitur, custodire. Lectiones diebus singulis commendare, ostendere et etiam abscultare.

Nec debet aliqua legi in choro lectio, nisi prius ab eo sit commendata et etiam abscultata.

Litteras etiam omnes clausas et apertas, in quibus decanus et capitulum scripturi sunt aliquibus pro negociis ecclesie, scribere et dictare; et si non sciat scribere habeat secum clericum fidelem et juratum, qui hoc faciat loco sui, exposita sibi prius a capitulo et in capitulo materia litterarum, ad quas sigillandas ceram debet custos de suo proprio invenire.

Item scripturam que apponitur paschali cereo debet annis singulis scribere et renovare.

Titulum quoque ecclesie in rotulis quos colligeri deferunt ad ecclesiam pro abbatibus defunctis more consueto scribi [*c*] facere, et quod legendum est singulis noctibus ad matutinas in ecclesia previdere, et libros in quibus legitur custodire.

Ad ipsum insuper subdecanum et succentorem pertinet tabule inscriptio, que fit singulis anni sabbatis ante primam, ita quod semper scribit scolasticus primam partem in qua scribuntur tres vel novem pro varietate temporis lectiones, ita quod semper scribitur ad quartam canonicus subdiaconus qui lecturus est in ebdomada epistolam, et ad septimam canonicus diaconus qui in ebdomada lecturus est evangelium. Ad tres primas, tres pueri. Ad quintam, de secunda forma diaconus vel sacerdos. Ad sextam, canonicus de secunda forma : alia ut dicitur inferius non mutantur.

Secundam facit subdiaconus, in qua qui de candelabris, thuri-

bulo inserviunt et missali, et ad epistolam et evangelium, qui ad quartam lectionem et septimam in prima tabula inscribuntur. Deinde ad missam sacerdos canonicus, et subsequenter ad acolitum et urceum duo pueri inscribuntur.

Tertiam inscriptionem facit succentor ab illo loco ubi scribitur invitatorium usque in finem in qua scribuntur novem responsoria, et ad ultimum *Alleluia*, et si quid omissum [*d*] negligentia fuerit, cujuslibet eorum defectus duodecim nummorum amissione per capitulum mulctetur.

Et sciendum est quod si fiat festum duplex in ebdomada, ad primam lectionem scribetur canonicus de prima forma, qui alias cum fit festum simplex IX lectionum scribitur semper ad tertiam ; ad secundam et tertiam duo de secunda forma ; ad quartam qui inscribitur ad epistolam ; ad quintam et sextam canonicus diaconus vel sacerdos ; ad septimam qui ad evangelium, ad octavam sacerdos canonicus, et semper ad nonam persona. Ad quartam vel tertiam in tempore paschali inscribitur episcopus, cum fit festum cum quatuor capis de stallo altiori.

Secunda tabula non movetur nisi in festis predictis quatuor caparum, quia tunc episcopus ad missam, et canonicus de prima forma ad acolitum inscribuntur.

In tertia parte tabule, quam facit succentor, ad invitatorium semper scribuntur duo canonici ex utraque parte chori secundum ordinem matricule insimul per quindenam, et in quolibet festo quatuor caparum adduntur duo canonici, ad diem festum tantummodo, ad subchorum regendum ; et si in illo festo assumendi sint de secunda forma duo sub[*9*]diaconi. si de stallo altiori diaconi duo vel sacerdotes duo, aut unus sacerdos et alter diaconus secundum ordinem in quo scribuntur in matricula alibi quam prius dictum est, successive in festo quolibet assumantur.

Deinde ad primum responsorium scribuntur ebdomadarii in festo duplici, et in simplici solus ebdomadarius qui primus est in septimana. Ad secundum et tertium duo pueri, vel quatuor si sit festum duplex.

Ad quartum et quintum duo clerici de secunda forma, unus subdiaconus et alter diaconus vel sacerdos, vel duo et duo ex utraque parte chori juxta eundem ordinem in festo duplici inscribantur. Ad sextum canonicus unus de secunda forma, vel duo in festo duplici semper scribantur.

Ad septimum vicarius unus, vel duo ut dictum est in duplici festo. Et ad octavum unus vel duo canonici sacerdotes. Ad nonum

ipsius commissum est de rebus ecclesie furatum aut alienatum vel male substractum fuerit, totum debet custos de suo proprio restaurare.

Cum autem illos vel aliquem illorum amoverit a servicio, et novum vel novos servientes loco illorum substituerit, debet eos representare in capitulo, ut jurent in capitulo tactis Evangeliis ex precepto [*b*] decani vel ejus qui tunc major ibi erit, quod officium sibi commissum a custode fideliter facient, et quod fideliter que sibi commissa sunt ad custodiendum servabunt, et que ministrare debent ad servicium ecclesie loco et competenti tempore ministrabunt.

Et sciendum est quod secundum statutum quoddam in ecclesia factum a quibusdam executoribus a domino Papa missis pro reformatione status ecclesie, imponitur eis vel domino ipsorum pena talis quod pro quolibet defectu quem committent in ministrandis vel faciendis que debent ex officio custodis ministrare, tenentur solvere, immo ipse custos pro eis, duodecim Turonenses et ad hoc per capitulum sunt cogendi.

Custos etiam diligenter suum officium exequatur nec cesset a pulsatione campanarum propria auctoritate. Sed si contra episcopum querelam habuerit, per capitulum moneatur episcopus et si ad monitionem satisfacere noluerit, poterit custos cessare ab officio suo. Similiter si inter ipsum et capitulum controversia fuerit, et si ad monitionem episcopi non fuerit satisfactum.

Et sciendum est quod pro omnibus predictis tam in luminaribus quam in aliis que custos tenetur de suo proprio invenire, percipit omnes oblationes que veniunt ad majus altare.

Exceptis oblationi[*c*]bus que fiunt in auro et argento, sive sit in moneta sive in opere, et pannis sericis que ad ornatum altaris reservanda sunt.

Et exceptis denariis qui ponuntur et non pro candelis offeruntur, qui in trunco juxta altare positum debent mitti : hoc excepto quod quando canonici qui ad altare ministrant si offerantur super altare denarii, quilibet puerorum in missa deservientium percipit unum denarium per manum subdiaconi vel diaconi canonicorum seu de mandato eorumdem.

Et cum aperitur dictum truncum semel vel bis in anno, medietas denariorum qui inveniuntur in eo per manum communiarii custodi vel ejus mandato traditur, alia medietate per ipsum communiarium capitulo reservata.

Item percipit omnes oblationes que fiunt in cera ad altaria alia

ecclesie, exceptis altaribus Sancti Salvatoris, Sancti Vincentii quod fuit antiquitus in subterraneo, Sancti Egydii et Sepulchri, in quibus nichil percipit custos nec in cera nec in aliis ab antiquo.

Item in hiis que veniunt in majori altari ad manus sacerdotis, nec in aliis altaribus in hiis que similiter veniunt ad manus sacerdotum, nichil percipit idem custos.

Nec etiam in oblationibus que fiunt ad truncum fabrice ecclesie, que non [*d*] oblationes sed verius elemosine dicuntur in quibuscumque consistant.

Nec in oblationibus que fiunt ad reliquias ratione reliquiarum, sive sit bladum, sive poma, ova, candele vel aliud quodcumque, exceptis solum viginti solidis quos in apertione pissidum percipit annuatim pro cereis duobus qui ardent coram reliquiis semper quando extra populo exponuntur et quodam luminari in festo quodam determinato, quos tenetur custos de suo proprio invenire.

Dicunt tamen aliqui quod quando pissides in quibus ponuntur oblationes reliquiarum aperiuntur, medietatem earum ultra dictos viginti solidos percipit ipse custos, sed rationem quare hoc nesciunt assignare. Reliqua vero medietas in certis luminaribus ecclesie, per manum communiarii est ut dicitur convertenda.

Est etiam sciendum quod semper fuit contentio de oblationibus que fiunt ad altare Beate Virginis in circata in candelis et cera inter custodem et clericos misse Beate Marie que ibi cotidie celebratur, et fuit contentio illa sopita tempore magistri Guillelmi de Senonis, quondam custodis, per decem solidos quos clerici ipsius misse pro omnibus oblationibus que veniunt ad illud altare singulis annis custodi consueverunt reddere annuatim.

Sed in hiis que offeruntur ad ma[*11*]nus sacerdotis ibidem celebrantis nichil potest aut debet custos reclamare, sicut de aliis altaribus est expressum.

Percipit etiam preter predicta idem custos medietatem debite totius dyocesis Baiocensis, que ei cum collecta fuerit circa octabas Pasche, deductis collectorum expensis, de communi et vino canonicorum eidem vel certo mandato quod ad eam colligendam debet mittere cum communiario et aliis capituli nuntiis, precipiente capitulo, per manum communiarii debet tradi, et de alia medietate quam percipit capitulum quindecim libre Turonenses debent similiter sibi primitus assignari, que ipsi debentur pro capella Sancti Stephani que antiquitus sua fuit, ad quam translata est parrochia de dicto altari Sancti Salvatoris, in qua capella nichil preter dictas quindecim libras potest vel debet reclamare.

XVI. De officio archidiaconorum.

Officium archidiaconorum in ecclesia Baiocensi est episcopum quotienscumque celebraturus est missam ad majus altare, de retro altare in quo loco ex more induitur vestibus pontificalibus ante introitum misse conducere in capis sericis usque ad gradus qui sunt ante altare.

Ubi confessio[*b*]ne facta cum ministris, prout est in ecclesia consuetum, conducunt eum inde ad majus altare et ei assistunt donec inceperit introitum sue misse.

Et tunc reverti possunt et debent ad chorum in suas sedes, vestibus quas gerunt in chorum iterum reinduti.

Missa autem celebrata ab episcopo, revertuntur in capis sericis sicut prius et ducunt ipsum episcopum ad locum predictum, et ei assistunt donec exuerit pontificalia quibus ante fuerat adornatus.

Et si non omnes archidiaconi sunt presentes, duo sufficiunt qui istud loco omnium exequantur.

Similiter hoc idem faciunt cum episcopus est ordines suos in ecclesia celebraturus, hoc addito quod majoris archidiaconorum si sit presens interest, alioquin ejus qui major est post ipsum, vocare ordinandos ad nutum episcopi tali modo : *Accedant clerici qui ordinandi sunt hostiarii.*

Et facta benedictione hostiariorum, debet eos ducere ad anulum hostii ecclesie et eis tradere.

Eodem modo vocat ordinate cum ei injunxerit episcopus ordinandos ad subdiaconos, diaconos et presbiteros, hoc addito quod antequam ordinantur sacerdotes, ejus est videre quod habeant mundas manus et directas, et quod non habeant mutilationem aliquam [*c*] vel impedimentum circa manus.

Eamdem deductionem episcopi faciunt ad fores ecclesie, quando penitentes in die Cinerum educuntur de ecclesia, quos prius imposito cinere super capita eorum per episcopum, facta eorum absolutione, debent eos de manu episcopi recipere et extra ecclesiam prout consuetum est educere.

Hoc idem in Cena Domini faciunt, quando reconciliandi sunt per episcopum, lecta prius quadam lectione per majorem archidiaconum vel per alium, si non sit presens, coram episcopo ante fores ecclesie supradicte.

Postquam ter episcopus inceperit antiphonam *Venite, venite, venite*, archidiaconi introducant eos ad episcopum per manus, et

episcopus eos restituat Ecclesie, ita quod deosculari tenentur manum [1] episcopi penitentes.

Tandem deductionem episcopi faciunt ad stationem ecclesie in qua celebraturus est episcopus suam synodum in capis sericis sicut prius, quos et episcopum similiter precedere habent abbates induti albis et amictibus et capis sericis, quolibet eorum deferente in manu sinistra baculum pastoralem, precedente omnes processione cum subdiacono et diacono et duobus archichoris cantantibus letaniam.

Et episcopus tunc debet solis [2] capa seri[*d*]ca super superlicium supposita, stola propter benedictiones, mittra, cyrothecis et anulo et pastorali baculo adornari.

Extra vero ecclesiam officium eorum est parrochias et ecclesias suorum archidiaconatuum saltem semel in anno visitare.

Ornamenta, calices et libros, fontes, locum in quo Xpisti Corpus reservandum est, corporalia, manutergia, ut hec omnia munda sint et honesta, providere.

Altare si sit solidum et tabula integra, et quod non celebretur nisi super altare consecratum.

Manutergia, linthcamina, altaria, ymagines et omnia alia que in ecclesia Dei sunt honesta et neccessaria providere, et que circa talia corrigenda invenerint corrigere et etiam emendare.

Item jurgia singulorum audire debent, et de fornicationibus mulierum, raptoribus, incendariis et aliis excessibus notoriis inquirere, et omnia que gravia apparuerint cum causis matrimonialibus diffinitioni episcopi relinquere et referre.

Multa etiam alia possunt et debent archidiaconi facere dum visitant, que sibi ex officio competunt tam ex consuetudine quam ex jure.

XVII. Quod residere in ecclesia decanus et alie quedam persone tenentur.

[*12*] Et notandum quod ex duodecim personis qui presunt dignitatibus ut dictum est in ecclesia Baiocensi, septem tenentur de antiqua consuetudine ad residentiam in ea faciendam per totum annum vel per majorem partem anni, scilicet decanus, cantor, thesaurarius, subdecanus, succentor, scolasticus et custos. Sed magis ad hoc astringitur decanus, quia vinculo juramenti.

Alii quinque, scilicet cancellarius et quatuor archidiaconi, non tenentur nisi velint.

1. *D'abord* manus. — 2. *D'abord* solus.

Archidiaconi, quia frequenter visitant et tunc quasi residentes intelliguntur.

Cancellarius, quia cum episcopo, propter sigillum ejus quod defert, ex suo officio frequentius moram trahit.

Notandum etiam quod de omnibus predictis personis, decanus, cantor, cancellarius, thesaurarius, major archidiaconus, archidiaconus Cadomensis et Oximensis septem antiphonas sollempnes, scilicet *O sapientia*, et alias que decantantur super psalmum *Magnificat* ad vesperas in Adventu, tenentur de consuetudine ecclesie quilibet suam suo ordine descendendo incipere, et post decantationem earum post vesperas ad domos proprias vinum canonicis et clericis de choro ter ad bibendum de suo proprio ministrare ; [*b*] et si aliquis dictorum archidiaconorum defuerit, quivis aliorum, secundum quod sibi placuerit, poterit in hoc defectus eorum supplere.

Octavam antiphonam, scilicet *O Virgo virginum*, dominus episcopus dum presens affuerit semper incipere consuevit, potus sollempnitate adhibita, sicut de aliis est expressum.

XVIII. De dignitate et potestate episcopi.

Huc usque de officiis eorum qui presunt dignitatibus, nunc de eorum libertatibus et juriditione est dicendum. Habet autem istam episcopus dignitatem, ut omnes prebendas ecclesie Baiocensis et dignitates etiam conferat jure suo, excepto decanatu qui per electionem creatur canonicorum.

Nisi ipse per papam vel auctoritate ipsius super collatione talium fuerit impeditus, vel nisi per lapsum sex mensium a vacatione talium in collatione fuerit negligens vel remissus.

In quo casu devolveretur ad capitulum conferendi potestas primo, sicut e converso si capitulum esset in conferendis suis beneficiis negligens, potestas ad episcopum devolveretur.

Quando autem episcopus confert prebendam aliquam vacantem vel etiam personatum, si sit tunc presens in civitate, non est necesse quod super collatione talium scribat capitulo, sed sufficit quod significet hoc de[*c*]cano et capitulo per aliquem de familiaribus suis canonicum vel personam.

Et capitulum tunc tenetur admittere illum cui contulit episcopus prebendam vel personatum, si de ejus ydoneitate constet et nichil sibi obviet de canonicis institutis, vel ipse si velit potest collationem hujus in capitulo facere.

Si autem conferat prebendam aliquam extra civitatem existens,

tunc ad decanum et capitulum, ad quos prebendarum receptio et earum institutio pertinet, necesse habet mittere litteras suas super dicta collatione, que consueverunt fieri sub hac forma :

« *Talis* Dei gratia ecclesie Baiocensis minister humilis, dilectis in Xpisto filiis decano et capitulo Baiocensi, salutem et benedictionem. Cum nos prebendam *talem* de morte *vel* resignatione *talis* vacantem et liberam dilecto in Xpisto *tali* clerico *vel* magistro divine contulerimus intuitu caritatis, vobis mandamus quatinus ipsum ad dictam prebendam liberaliter admittentes, stallum eidem in choro et locum in capitulo juxta ipsius ecclesie consuetudinem assignetis. Valete. »

Sed circa collationem talium et maxime personatuum diligens est adhibenda providentia, ut videlicet personis talibus conferantur de qua[*d*]rum conversatione et scientia honor ecclesie augmentetur.

Et antiqui patres in collatione talium, illos qui erant de provincia et precipue qui erant de dy[o]cesi, omnibus aliis dum inveniebantur ydonei preferebant, quod non erat contrarium juri, sed potius consentaneum rationi.

Cum autem is cui confertur prebenda ad ecclesiam primo accesserit, debet ad decanum accedere, et ei litteras episcopi super collatione sibi facta presentare, et si ante horam prime ad civitatem venerit, decanus statim debet capitulum convocare.

Si autem post primam advenerit, expectandum est usque in crastinum; et tunc nocte sequenti, si decanus surrexerit ad matutinas, faciet canonicos citari ad capitulum prout est in ecclesia consuetum.

Sin autem, alius qui tunc erit major in matutinis, ad mandatum ipsius per chori rectores faciet illud idem.

XIX. Qualiter recipiatur canonicus in capitulo et in choro.

Presentibus autem canonicis die crastina in capitulo, tenentur enim omnes qui presentes sunt in civitate adesse nisi se excusent, legetur in publico littera episcopi, et tunc recedente paulisper de capitulo qui recipiendus est canonicus, et habito interim tractatu et consilio super receptione ipsius, si de ydoneitate ejus constet et quod vaccet [*13*] beneficium de jure et de facto, et quod sibi non obviet aliquid de canonicis institutis, revocetur sine longua dilatione ad capitulum et tunc dicat ei decanus :

« Domine *vel* magister, placet capitulo gratia quam dominus episcopus fecit vobis, faciatis vos indui habitum chori ». Qui sece-

dens in partem ante hostium capituli, induatur superlicio et capa nigra si sit in hyeme, vel superlicio tantum si sit in estate.

Et tunc redeat ad capitulum sine almucia, sequentibus eum duobus vel quatuor portantibus quatuor lagenas vini, panibus supperpositis.

Deinde vocet eum decanus, qui veniens ad eum et flexis genibus coram ipso, recipiat librum cum duabus manibus, quem tradere debet ei decanus dicendo :

« Nos vice capituli et nostra damus vobis saisinam spiritualitatis et curam prebende *talis*, si ipsa curam habeat, per librum istum. »

Deinde accipiens lagenam vini, pane supperposito, dicat :

« Nos tradimus vobis saisinam temporalitatis per panem et vinum istum. »

Et de istis quatuor lagenis vini due debentur de consuetudine ecclesie custodibus, et due archichoris ebdomadariis, qui presentes sint pro eis recipiendis.

Postea vadat ipse ante pulpitum, cui jam supperponatur [*b*] liber, et tactis Evangeliis si non sit presbiter, vel si sit presbiter jurabit prout consuevit jurare sacerdos, decano ei injungente sic :

« Vos jurabitis quod consuetudines ecclesie antiquas et approbatas, jura ecclesie et prebende servabitis ; et quod secreta capituli alicui non revelabitis. » Et ipse respondeat : « Sicut dixistis ita juro quod faciam, si Deus me adjuvet et hec sancta. »

Et notandum quod multa de statutis ecclesie antiquis consuetudinibus equipollent. Non enim est aliqua consuetudo que ab initio statutum non fuerit. Quod postmodum per longam observationem approbatam nomen consuetudinis accepit. Et ideo sciendum quod, licet statuta in receptione canonicorum explicite non jurentur, implicite tamen sub nomine consuetudinis intelliguntur esse jurata.

Deinde accedat iterum ad decanum, qui consurgens recipiat eum ad osculum ; deinde hoc idem faciant qui juxta sunt decanum, ordinate sicut sedent ex parte dextera capituli.

Quo facto, revertatur ad cantorem et ad alios qui sunt in sinistra parte capituli, et idem faciant ut dictum est de aliis.

Quo facto, vadiet per manicam superlicii dextram decano fructus prebende sue unius anni, in opus fabrice ecclesie convertendos.

Si [*c*] vero sit absens decanus, hec omnia faciat qui major post ipsum erit tunc in capitulo, ut superius dictum est.

Deinde assignetur ei locus in capitulo, in illa scilicet parte in qua sedit ejus predecessor ; et si non sit intra sacros ordines, sede-

bit ultimus omnium aliorum, et in choro cum pueris, nec habebit almutiam nec capucium in capite dum erit in choro aut capitulo, donec fuerit ad ordinem subdiaconi promotus.

Nec admittetur ad secreta capituli, licet juraverit ea se servaturum, nec etiam ad electionem episcopi vel decani de consuetudine ecclesie, ut vidi accidere de magistro G. de Fraxinis in electione decani post mortem H[erberti] quondam decani.

Si autem sit subdiaconus, diaconus vel sacerdos, sedebit semper ultimus aliorum qui in eumdem ordinem sunt promoti et dabitur ei tunc almucia, per quam distinguitur habitus canonici ab habitu clericorum ecclesie et vicariorum.

Postmodum pulsato ad tertiam, si sit diaconus vel presbiter, assignabit ei decanus stallum in choro in ordine superiori.

Si vero sit subdiaconus, hoc pertinet ad cantorem, ex parte tamen illa chori in qua predecessor ejus stare et sedere consuevit.

Et est sciendum quod nullus tene[*d*]tur vel habitus est a capitulo pro canonico ecclesie, nisi taliter fuerit admissus et receptus, nec ad tractatus capituli est etiam admittendus.

Nisi forte, ut sepe contingit, quod aliquis auctoritate summi pontificis ad vacaturam prebendam per procuratorem sit receptus, qui non jurat de consuetudine, sed tantum assignatur ei stallum in choro et locus in capitulo, et tamen cum ipse qui sic recipitur unam de supradictis prebendis fuerit assecutus, eidem primo ad ecclesiam personaliter venienti est ista sollempnitas in ejus receptione facienda.

Postea canonicus sic institutus ducetur per servientem subdecani ad hoc deputatum ad locum prebende et mittet eum in possessione nomine capituli, vocatis prius hominibus ipsius prebende, si quos habeat illa prebenda, per prepositum.

Cui servienti consueverunt dare canonici quilibet quinque solidos Turonenses de curialitate sua, et dominus subdecanus consuevit inde habere de consuetudine unam gallinam de quolibet homine tenente de canonico, dummodo resideat in prebenda.

Quando autem recipitur prior de Plesseio ad prebendam Sancti Johannis Albi, in capitulo recipitur ad osculum tantum et jurat sicut de aliis canonicis est [*14*] dictum, et traditur ei cura prebende per librum.

XX. Qualiter recipiatur persona.

Quando autem confert episcopus dignitatem vel personatum, si tunc non sit in civitate, scribere tenetur capitulo isto modo :

« *Talis* episcopus *etc. usque post* salutem. Noveritis nos *talem* dignitatem *vel* personatum ex morte *vel* resignatione *talis* vacantem et liberam *tali* contulisse divine intuitu caritatis ; unde decano Baiocensi vel alii qui sibi placuerit canonico vel persone damus tenore presentium in mandatis, ut ipse locum in capitulo et stallum in choro assignet loco nostri secundum ecclesie consuetudinem Baiocensis. »

Et vocatur ad hoc capitulum et fit inquisitio, et consilium ab omnibus requiritur super receptione talis persone, sicut de recipiendo ad prebendam est dictum.

Si autem fuerit episcopus presens in ecclesia vel civitate, non erit neccesse litteras de hoc mittere capitulo, sed ipse poterit in capitulo venire si placuerit et in choro, et facere quod per alium fieri mandabatur.

Cum autem confert aliquem de archidiaconatibus, debet ei jurare archidiaconus, antequam mandetur recipi, canonicam obedientiam sibi et successoribus suis.

Et consueverunt predecessores istius episcopi, scilicet Guido et Thomas, re[*b*]cipere ab eo litteras quod ratam haberet compositionem et ordinationem que olim facta fuit inter Thomam episcopum quondam et archidiaconos super juriditione eorum, et maxime ab archidiacono Cadomensi qui solebat sibi plenam juriditionem in villa Cadomensi vendicare, que multum abreviata fuit in dicta ordinatione.

Deinde, postquam receptus fuerit, mittet episcopus litteras abbatibus et prioribus ecclesiarum, rectoribus parrochialium ejusdem archidiaconatus et decanis, ut ei obedientiam exhibeant sicut suo archidiacono nec eam tenentur jurare sicut archidiaconi volunt.

Cum vero confert cancellariam, tenetur ei cancellarius jurare fidelitatem et maxime circa personam suam, et delationem sigilli sui cujus habere debet custodiam.

Quando autem alios personatus confert, sicut cantoriam et thesaurariam et ceteros, non faciunt de hoc aliquod juramentum, sed debet eis injungere ut quilibet eorum suum officium quod sibi competit in ecclesia fideliter exerceat, et faciat residentiam juxta consuetudinem ecclesie, ut tenetur.

Habet etiam episcopus ex sue prelationis dignitate, ut eidem ad omnes ecclesias vel capellas in sua dyocesi sibi subje[*c*]ctas immediate a veris earum patronis cum vacaverint presentetur, et illos presentatos potest examinare de moribus et conversatione eorum, et de circonstantiis que circa ydoneitatem persone attendende

sunt inquirere, recipere etiam si ydonei sint, vel si minus ydonei recusare, et eis curam animarum tradere, et institui eos facere per archidiaconum loci, si presentes sint in dyocesi, vel per decanos, si archidiaconi sint absentes.

Et inde potest percipere de consuetudine fructus unius anni in ipsis ecclesiis pro deportatione, quorum duas partes sibi retinere potest, tertia parte eorum loci archidiacono reservata.

Quod similiter faciendum est de synodaticis et circatis, et de bonis etiam intestatorum.

Et si aliqua predictarum ecclesiarum vel capellarum per dissensionem patronorum ultra sex menses vacaverit, poterit eam episcopus conferre cuicumque voluerit, tam de jure quam de consuetudine approbata.

Quod si in collatione earum vel aliorum que conferre debeat per sex menses alios negligens fuerit, per capitulum conferentur; et idem intelligendum est de beneficiis que confert capitulum jure suo, ut si ultra sex menses negligentes fuerint, per episcopum conferentur. [*d*]

XXI. De dignitatibus decani et capituli.

Habent etiam hanc decanus et capitulum libertatem, ut omnes redditus deputatos ad officium altariorum ecclesie conferre valeant pro sua voluntate.

Vicarias etiam majores, quando sunt preficiendi vicarii ad celebrandam missam ad majus altare in profestis diebus, quas non tenentur conferre ex neccessitate, sed ex voluntate, quibus etiam possunt substrahere et augmentare sicut volunt, nam ad tempus olim constitute fuerunt.

Erant autem tunc in ecclesia canonici qui non tam voluntatibus quam voluptatibus potius vacantes, et ideo quia promoveri nolebant, et pauci erant tunc in ecclesia canonici sacerdotes, statuerunt non ex neccessitate sed propria voluntate quatuor clericos qui in ordine sacerdotali celebrarent magnam missam ad majus altare, et unum diaconum et alium subdiaconum qui legerent epistolam et euvangelium pro eisdem, quamquam ex antiquis temporibus ad hujus[modi] officia personaliter exequenda tenerentur.

Concedentes unicuique de predictis quatuor vicariis sacerdotibus unam communiam percipiendam singulis noctibus tanquam sibi, que tunc cuilibet canonico plusquam duodecim denarios non valebat; et subdiaco[*15*]no sex libras Turonenses concesserunt annis singulis et diacono novem libras.

Processu vero temporis videns Robertus quondam episcopus et intelligens quod canonici ex antiqua consuetudine ecclesie tenebantur misse officium frequentius celebrare, statuit de assensu capituli sui quod sex prebende inferius nominate nulli de cetero assignarentur cum vacarent, nisi clerico in sacerdotali officio constituto vel qui paratus esset recipere ordinem sacerdotis, qui defectum aliorum in celebratione misse supplerent in diebus festivis in quibus tenentur canonici in altari neccessario ministrare.

Videlicet prebenda de Arreio, que fuit Willelmi de Vigertot; prebenda de Mae, que fuit quondam magistri Anselli; prebenda de Monte Deserto, que fuit W. Le Bovet majoris; prebenda de Vaucellis, que fuit magistri Sansonis; prebenda de Gavreio, que fuit magistri Stephani de Sancto Adriano cardinalis; prebenda de Mara, que fuit magistri Petri Blesensis.

Item conferunt pauperibus clericis Cenomonenses et Turonenses quos percipiunt ad matutinas, sed hoc non reputatur beneficium, immo gratia est que fit eis de communia mor[*b*]tuorum quamdiu placuerit capitulo et decano, et mutari possunt et auferri quibusdam et aliis conferri, secundum quod decano et ipsi capitulo videbitur expedire, absque dictorum clericorum ulla reclamatione.

Item et de clericis duodecim, capellano eorum computato, qui cotidie inserviunt misse Beate Marie que cotidie ante primam cantatur in ecclesia, ordinant et disponunt, et unoquoque eorum cedente vel decedente substituunt alium et deputant ad officium misse supradicte.

Et hoc fuit non est diu ordinatum in capitulo quodam generali per Willelmum de Bosco, quondam scolasticum, Petrum de Locellis et magistrum J. Le Bouchier, canonicos, quia contentio erat ex una parte super hoc pro decano qui tunc erat, et pro cantore ex altera, et pro capitulo ex tertia, quorum quilibet dicebat quod ad se pertinebat provisio et institutio hujusmodi clericorum.

Et ideo ordinaverunt quod, quando aliquis dict. clericorum cederet vel decederet, dies certa assignaretur a capitulo ad providendum de alio ad officium misse predicte, et illa die statuta, si cantor erat presens et decanus, provideretur per ipsos et capitulum insimul, et si ipsi vel alter eorum erat tunc absens, expectarentur usque octo dies.

Nona vero die, [*c*] sive venirent sive non venirent, fieret per capitulum provisio clerici supradicti, et est secundum ordinationem predictam semel hujusmodi expectatio facienda.

Licet usitatum fuerit ab antiquo quod, quando unus dictorum

clericorum mortuus erat vel cedebat, alii clerici ejusdem misse eligebant unum ex choro quem volebant in cantilena precipuum, et illum presentabant cantori vel decano, vel alteri eorum si alter absens erat, et ipsi vel ipse cui presentabant admittebat clericum antedictum.

Conferunt etiam decanus et capitulum jure suo, sine cujusquam presentatione, vicarias ecclesie de Yseigneio, ecclesie de Woilleio, ecclesie de Perto, ecclesie de Cardonvilla, ecclesie de Novilla infra Constanciensem dyocesim, ecclesie de Kahaignolis, ecclesie Sancti Exuperii Baiocensis, ecclesie Sancti Stephani Baiocensis, ecclesie de Ver, ecclesie de Kernet, ecclesie de Doubra, ecclesie Sancti Salvatoris de Cadomo, et in quadam portione ecclesie Sancti Georgii juxta Alnetum, et in eis instituunt vicarios perpetuos et committunt eis curas animarum.

Et episcopus de consuetudine ecclesie tenetur omnes earum vicarios sic institutos ad ordines sacerdotis, si non sint jam promoti, ad requisitionem capituli promovere.

Quod et intelligendum est de quolibet bene[*d*]ficiato similiter per capitulum in ecclesia Baiocensi.

Similiter et de vicariis quos instituunt jure suo in ecclesiis prebendarum, et etiam dignitatum, canonici et persone.

Item jus habent presentandi sine contradictione cujusquam in ecclesia Sancte Marie de Campis in dyocesi Rothomagensi, ad cujus vicariam cum tertia garba presentant domino archiepiscopo Rothomagensi, reliquis duabus garbis sibi remanentibus ad usus proprios communie.

Item et in ecclesiis de Maigneio, de Aguerneio et de Croileio, habent jus presentandi domino episcopo in ecclesiis, scilicet de Maigneio et Aguerneio ad vicariam cum tertia garba bladi, et in ecclesia de Croileio ad vicariam et ad summam unam bladi, quam vicarius percipit in grangia canonicorum.

Item et jus habent patronatus in quadam portione de Colevilla juxta Dobram.

Item et in quadam portione ecclesie de Louveriis, et in ecclesia similiter de Lonviliers.

Ad ecclesiam vero de Karqueingneio presentat decano et capitulo, qui sunt ordinarii illius, dominus de Coisneriis verus patronus, scilicet ad altalagium et ad tertiam garbam bladi, et presentatum ad eam recipiunt et instituunt, si inveniatur ydoneus, et percipiunt in ea [*16*] deportionem.

In aliis vero ecclesiis predictis, in quibus instituunt vicarios,

nullam deportionem percipiunt, nisi in ecclesia Sancti Exuperii in qua nullam percipiunt pensionem, et propter hoc creditur quod habeant inde deportionem.

XXII. De potestate et libertate decani.

Item decanus, qui tanquam caput capituli et membrum nobilius ecclesie reputatur ratione dignitatis sue, confert in ecclesia de Thaon duas portiones [sine] cujusquam presentatione, quarum jus patronatus H[erbertus] quondam decanus Baiocensis industria sua ad honorem decanatus acquisivit.

Item jure suo confert ecclesie Sancti Lupi Baiocensis, ecclesie de Casteilleio, ecclesie de Ferraria Harenc, et ecclesie de Ferraria Decani vicarias, et instituit cum opus est vicarios perpetuos in eisdem.

Item eidem tanquam ordinario ad ecclesiam de Valle Badonis, et ad ecclesiam de Surrehain, ad capellam Sancti Georgii Baiocensis, et ad ecclesiam Sancti Sulpicii juxta Sanctum Vigorem, a veris earum patronis presentatur, et ad eas presentatos recipit si inveniantur ydonei et eos instituit in eisdem, et percipit in eis deportionem sicut episcopus in ecclesiis sibi subjectis.

Et eas, si vacaverint per dissensionem patronorum ultra sex [*b*] menses, jure suo conferre potest de consuetudine sicut est de episcopo supradictum.

Habet etiam speciale privilegium decanus Baiocensis ex constitutione domini Urbani pape IIII^ti^ nuper facta pro decano Gregorio, quod ipse et quilibet ejus successor in decanatu, ut libentius resideant personaliter in ecclesia Baiocensi, quod ipse et alii ejus successores residentes in ecclesia Baiocensi omnes redditus et proventus ecclesiasticorum beneficiorum que ipsi in ecclesiis quibuscumque habuerint in futurum cum ea integritate percipere valeant, distributionibus cotidianis duntaxat exceptis, cum qua eosdem perciperent si in ecclesiis in quibus ipsa beneficia consistunt residentiam facerent personalem.

XXIII. De dignitate et libertate cantoris.

Cantor vero Baiocensis ob honorem dignitatis sue in quolibet festo sollempni in vesperis, matutinis, processione et missa, alba et amictu et capa serica indutus, mitra rotunda cum duobus dependentibus, cyrothecis et baculo sicut episcopus adornatur, prout est semper in ecclesia consuetum.

Jure etiam sue dignitatis confert et providet id quod percipiunt

duo rectores chori ebdomadarii de communia, scilicet quilibet sex libras Turonenses annuatim, cum est de eis, [*c*] eorum cedente vel decedente aliquo, providendus.

Ejusdem etiam dignitatis interest, ut de ejus precepto clerici qui tropas super *Kyrieleyson* decantant, in festis episcopalibus ad missam de bursa episcopi habeant quilibet eorum duodecim denarios Turonenses, quos ad officium hujusmodi previdet sicut placet.

Item jure dignitatis sue confert vicariam ecclesie de Nuilleio et vicarium perpetuum sicut vult, cum opus est, instituit in eadem; et hoc idem facit in capella Sancti Eligii des Aubellis.

XXIV. De libertate cancellarii.

Habet etiam cancellarius Baiocensis ratione sui personatus de consuetudine hanc libertatem, quod non tenetur residere in ecclesia nisi velit.

Solebat etiam percipere de qualibet carta sigillata sigillo episcopi ad perpetuitatem, sicut est de institutionibus rectorum in ecclesiis parrochialibus, confirmationibus aliquorum per litteras episcopi, unum bisantium auri, vel septem aut aliquotiens decem solidos Turonensium pro eodem.

Et quicquid usque ad missarum sollempnia manibus episcopalibus offertur, deducto inde quod hiis debetur qui altario deserviunt.

Et in dedicationibus ecclesiarum totam ceram que restat de luminaribus, bachi[*d*]nos et lintheamina, exceptis hiis quibus altaria induuntur, jure sui personatus percipit, et medietas oblationum usque ad diem octavum dedicationis ei debetur.

Item ex dignitate habet custodiam episcopalis sigilli, et morari potest apud episcopum assidue cum quatuor equis, clerico et armigero, et duobus servientibus, sumptibus episcopi sibi, hominibus et equis neccessariis.

Item in Pascha debet ei episcopus de jure suo clamidem varium, et in Natali de antiqua consuetudine vulpinas pelles et pelliceum griseum, que et episcopo dare et cancellario recipere sit honestum.

Et si episcopus pro se vicarium constituerit, quod de manu episcopi suscepturus esset cancellarius, pro manu vicariam non amittet.

XXV. De libertate thesaurarii.

Thesaurarius autem, qui quartus est de majoribus personis ecclesie, jure sui personatus consuevit antiquitus ut dicitur ves-

tes virides et de escarleta prout sibi placebat gerere in choro et extra, canes et ancipitres habere.

Et ejus est dignitatis thesaurum ecclesie custodire si presens fuerit, et in ejus absentia custodi ecclesie curam illius et claves cum consilio capituli committere.

Potest etiam ratione [*17*] dignitatis sue conferre vicariam ecclesie de Berneriis et in ea vicarium cum defuerit instituere sicut sibi videbitur expedire, et hoc idem facit in capella Beate Marie Magdalene in eadem parrochia quando est in ea vicarius statuendus.

XXVI. De libertate subdecani.

Ad subdecanum vero, qui ut dictum est vicarius est decani, pertinet ratione dignitatis sue per servientem suum ad hoc specialiter deputatum ducere canonicos noviter receptos ad loca prebendarum, et eos de mandato subdecani inducere in possessionem ibidem nomine decani et capituli.

Propter quod idem serviens solebat percipere ex curialitate cujuslibet canonici quinque solidos Turonenses ab unoquoque eorum.

Nec debent in loca prebendarum per alium introduci quin in hoc fieret prejudicium subdecano, qui tunc jure sui personatus percipere consuevit unam gallinam a quolibet tenente per homagium in prebenda residente, dum est canonicus primo in ea ut dictum est institutus.

Tenetur etiam idem serviens custodire capituli hostium cum servientibus custodis in quolibet capitulo generali, ne aliquis intret capitulum [*b*] nisi illi qui consueverunt recipi et intrare.

Et esse solebat de officio ejus servientis facere justicias in omnes residentes in terra capituli, nanna liberare, citationes facere et visiones tenere de mandato communiarii quotiens opus erat.

Et ob hoc percipere solebat quinque solidos, ut dicitur, in debita ad Pascha.

Item potest conferre subdecanus ratione sui personatus vicarias ecclesiarum de Spineto, (Sancti Maculphi,) de Folia, de Sancto Manveo et de Buigna, cum vacare eas contigerit, et instituere sicut sibi placuerit vicarios in eisdem.

XXVII. De libertate succentoris.

Succentor vero, qui aliquando supplet vices cantoris, potest et debet constituere sicut expediens sibi videbitur doctorem puerorum in cantu in civitate Baiocensi, ad cujus scolas omnes pueri qui docendi sunt in cantu tenentur venire.

Nec alium doctorem alibi licet eis adire, nisi de ejus licentia speciali.

Quod si forte contra presumptum fuerit ab aliquo regente scolas cantus, poterit idem doctor Baiocensis in cantu pro justicia capere omnes libros de cantu quoscumque invenerit in scolis extraneis, et eos si voluerit retinere quousque [*c*] licentiam regendi habuerint ab eodem.

Jure etiam sui personatus confert cum vacant vicarias in quadam portione ecclesie Sancti Manvei juxta Sanctum Vigorem et in ecclesia de Heriz, et instituit in eis rectores sicut de aliis dictum est.

Percipit etiam ratione sue dignitatis ipse et subdecanus sexagesimam omnium reddituum ad communiam pertinentium tam in blado quam in denariis, deductis primo expensis neccessariis de communi que fiunt pro utilitate ecclesie et communitatis.

Exceptis etiam illis redditibus qui post H[erbertum], quondam decani, et longe ante ut dicitur communie per industriam quorumlibet accreverunt, in quibus nichil de consuetudine percipere debent sicut hactenus est servatum.

Et est sciendum quod male sexagesima noncupatur, sed potius deberet tricesima appellari, secundum quod ipsi succentor et subdecanus volunt percipere eam et percipiunt de facto.

Quoniam de sexaginta modiis bladi percipit quilibet eorum unum modium, et de sexaginta libris quilibet viginti solidos, de quibus si solam sexagesimam perciperent non haberent ipsi duo nisi quantum percipit unus eorum, quare videtur quod tricesima et non sexage[*d*]sima vocari deberet, aut quod male eis et in dampnum communie sexagesima ministratur.

Item et in partitione gallinarum, caponum, ovorum, candelarum et anguillarum que fit inter canonicos de communia, quantum percipiunt duo ex canonicis antedictis, percipit solus succentor.

Habet etiam idem succentor jure sui personatus in festo Purificationis unum cereum de pondere quatuor librarum et dimidii cere, qui debet ei de proprio custodis ad processi[o]nem ministrari, cujus residuum post offertorium misse ejusdem diei potest in usus suos convertere sicut sibi visum fuerit expedire.

Habet etiam jus essendi in comestione in domo custodis dominica in Ramis palmarum et pueri qui cantant *Gloria laus* gratia ipsius.

XXVIII. De libertate scolastici.

Ad scolasticum autem pertinet ratione sui personatus provisio et institutio doctorum scolarum que ad gramaticam et dyaliti-

cam pertinent et alias sciencias, excepto cantu, sine cujus rectoris auctoritate nullus in civitate vel episcopatu debet scolas regere, excepto cantu, preter in villa Cadomensi ubi idem scolasticus rectorem instituit sicut placet.

Et exceptis aliis quibus[*18*]dam locis episcopatus, in quibus qui juriditionem habent in illis instituunt rectores de consuetudine diu obtenta, sicut episcopus apud Ysengneium et in aliis locis sibi subjectis ; apud Troarnum, abbas Troarnensis ; apud Ceraseium, abbas Cerasiensis ; et aliqui canonici et persone in locis decretis.

Verumptamen si rector scolarum civitatis Baiocensis invenerit in illis scolis de alienis locis clericos vel in aliis locis quam predictis, potest justiciam suam per captionem librorum in scolis illis exercere et magistros tales ad desistendum per ordinarios locorum censura ecclesiastica facere coherceri, cujusmodi auxilium ad instanciam scolastici non consuevit rectori scolarum Baiocensium denegari.

De consuetudine etiam tenebatur antiquitus idem rector scolarum, in absentia scolastici ecclesie Baiocensis, lectiones in ecclesia pro eodem scolastico ostendere et abscultare, aut quatuor libras Turonensium cuidam clerico ex parte scolastici deputato de precio scolarium ministrare, qui hoc faceret dum scolasticus ab ecclesia esset absens, qui tenetur semper cum presens fuerit ista ratione sui officii exer[*b*]cere.

XXIX. De libertate custodis.

De libertate custodis non multum intellexi, quoniam si ea que sui officii sunt bene respiciantur, plus in ea invenietur servitutis quam honoris vel etiam libertatis.

Hanc tamen hucusque habuit consuetudinem in civitate Baiocensi, ut in festo Purificationis beate Marie sacerdotes omnis civitatis parrochias gubernantes petant ab eo, si presens sit in civitate, in sero precedenti vel summo mane licentiam celebrandi, quod non credo alia de causa fuisse factum nisi propter candelas que ipsa die manibus offeruntur sacerdotum, que custodi post celebrationem missarum redduntur, quas ratione sue custodie percipit et recepit ab eisdem.

Item in divisione et partitione crismatis, que semper facienda est in majori ecclesia inter decanos ad mandatum episcopi vel, si sedes vacet, de mandato capituli et archidiaconorum, primo inter decanos et deinde inter rectores ecclesiarum capituli, prebendarum et dignitatum, que illa non recipiunt per decanos, potest et debet

si vult custos vel sui clerici esse presentes ad distributionem predictorum juxta consuetudinem ecclesie faciendam.

Quorum interest lava[c]re ampullas ecclesie et mundare ad reservandum residuum crismatis et olei predictorum.

Ut cum forte aliquis inde indiguerit post Pascha, ad majorem ecclesiam recursum habeat pro eisdem.

XXX. De libertatibus archidiaconorum.

Similiter de libertatibus archidiaconorum in ecclesia non multa audivi, nisi quod post decanum, cantorem, cancellarium et thesaurarium in choro et in capitulo majores reputantur, et in processionibus et in electionibus ipsos subsecuntur, et omnes alios personatus habentes in predictis omnibus antecedunt, quilibet in suo ordine, sicut de eis superius est expressum.

Extra vero ecclesiam habent hanc dignitatem quod visitant et corrigunt dum visitant excessus minores subditorum in archidiaconatibus suis, et quod grave est episcopo referunt corrigendum.

Et quia per episcopum in partem sollicitudinis eliguntur, ideo ipsi in deportionibus ecclesiarum, bonis intestatorum, synodatico et circatis, et etiam in emendis que fiunt in presentia et auditorio episcopi tertiam percipiunt, de consuetudine antiqua et in ecclesia approbata.

Percipit etiam quilibet eorum ratione sui archidiaconatus in debita ad Pascha viginti solidos Turonen[d]sium et clericus uniuscujusque eorum quinque solidos, qui debent adesse in receptione debite in locis consuetis, et suspendere presbiteros auctoritate archidiaconorum qui dictam debitam non solverint integre et in terminis ut tenentur.

XXXI. De juriditione episcopi.

Huc usque de libertatibus personarum, nunc de juriditione eorum est dicendum.

Et est sciendum quod episcopus ratione sue prelationis ad quam per electionem canonicam assumitur, judex est ordinarius omnium qui in sua dyocesi vel episcopatu consistunt, exceptis quibusdam locis et personis que ab ejus juriditione per longuam consuetudinem aut per speciale privilegium eximuntur, sicut inferius apparebit.

Habet etiam ipse juriditionem ordinariam in omnibus personatus tenentibus in ecclesia Baiocensi, excepta persona decani, qui

per electionem canonicam assumitur sicut ipse, in qua nullam juriditionem exercere potest nisi casualiter, scilicet per appellationem aut si negligens fuerit cum capitulo in hiis que ad suum officium pertinent in correctionibus faciendis.

Et quod dictum est de juriditione quam exercere potest episcopus in personatus tenentibus, intelligendum est de hiis tantummodo que ad [*19*] ipsos pertinent personatus.

Item ratione prelationis sue habet juriditionem, visitationem, correctionem in omnibus monasteriis sitis in dyocesi Baiocensi, sive sint abbacie sive prioratus, exceptis Cisterciensibus, Templariis et Hospitalariis, et prioratu Sancti Gabrielis monasterio Fiscannensi immediate subjecto, in quibus nullam juriditionem habet, sed ab ipsa juriditione per speciale privilegium sunt liberi et immunes, et hoc excepto quod in monasteriis ordinis Premonstratensis nullam habet visitationem vel correctionem, licet in eis habeat procurationem.

Similiter nec in aliquo canonicorum Baiocensis ecclesie ratione prebende vel persone sue potest juriditionem aliquam nisi casualiter exercere, scilicet cum agitur contra eum de aliquo crimine propter quod, si de hoc constaret, esset perpetuo deponendus vel suo beneficio privandus, puta propter homicidium, latrocinium et similia.

Vel si diffamatus sit publice, ita quod sit notorium de illo vitio propter quod « ira Dei venit in filios diffidentie », in quibus casibus agitur talis causa coram episcopo et capitulo, vel aliquibus a capitulo specialiter deputatis, et in ecclesia et non extra vel in capitulo debet causa hujusmodi pertractari.

In omni alio casu excessus [*b*] canonicorum per decanum et capitulum absque episcopo corriguntur, secundum consuetudinem ecclesie Baiocensis.

XXXII. De juriditione decani.

Item decanus Baiocensis, qui per electionem creatur sicut episcopus, juriditionem habet ordinariam in tota civitate Baiocensi, preterquam in ponte Sancte Marie, que juriditio ad episcopum pertinet ab antiquo, videlicet inter duos pontes.

Item et in tota banleuca Baiocensi, exceptis locis prebendarum et exceptis in civitate Baiocensi hominibus manentibus in feodo capituli et canonicorum, in quibus percipiunt redditum ab antiquo, nam in locis seu hominibus in quibus de novo a triginta annis et citra acquisierunt aliquid canonici vel capitulum pro communi,

non est ablata decano juriditio, sed in eis potest decanus juriditionem suam per omnia exercere, nisi constet quod aliquid de antiquo redditu ut dictum est percipiant de eisdem.

Item in presbiterum Sancti Lupi et in ecclesia et in parrochianis ejusdem ecclesie habet ratione sui personatus juriditionem, correctionem et visitationem, et presbiteri institutionem et destitutionem.

Similiter et in ecclesiis de Thaon et de Fraxino, et de Casteilleio et de Ferraria decani et episcopi [*c*] et in presbiteros earum et in omnibus parrochianis illarum, exceptis hominibus canonici de Barberiis in parrochia de Thaon, et hominibus canonici de Casteilleio in parrochia de Casteilleio, in quibus soli canonici juriditionem suam exercere possunt.

Item decanus habet juriditionem in ecclesia de Surrehaim, et institutionem et receptionem rectoris ad eam per presentationem veri patroni ad eamdem, licet antiquitus poterat ecclesiam ipsam conferre jure suo cum vacaret sine alterius presentatione.

Item et in omnibus parrochianis ipsius ecclesie juriditionem exercere potest ordinariam, preterquam in hominibus in feodo episcopi ratione capellanie residentibus.

Item et in tota parrochia de Valle Badonis, exceptis hominibus prebendarum et rectoris ecclesie receptionem per presentationem veri patroni et institutionem, et ratione institutionis ibidem et apud Surrehaim percipit deportionem tanquam ordinarius ecclesiarum earumdem.

Item in ecclesia Sancti Sulpicii juxta Sanctum Vigorem magnum et in presbitero et populo habet juriditionem et presbiteri institutionem et receptionem per presentationem prioris Sancti Vigoris.

Similiter [*d*] et in ecclesia Sancti Georgii Baiocensis instituit rectorem ad presentationem abbatis et conventus Cerasiensis, et in eisdem ecclesiis Sancti Georgii et Sancti Sulpicii percipit deportionem sicut de ecclesia de Valle Badonis est dictum.

Et est notandum quod ab auditorio decani Baiocensis non solebat appellari antiquitus ad episcopum vel ejus officialem, sed ad alium superiorem vel ad papam, pro eo videlicet quod decanus nichil recipit ab episcopo nec confirmationem nec juriditionem.

Sed per pacem non diu initam inter Rothomagensem archiepiscopum et prelatos et capitula Rothomagensis provincie nuper extitit ordinatum quod archiepiscopus vel ejus officialis amodo non reciperent appellationes interpositas ad sedem Rothomagen-

sem ab auditorio inferiorum prelatorum juriditionem habentium, omissis ipsis episcopis vel eorum officialibus, sed gradatim esset amodo ab ipsis inferioribus judicibus appellandum.

Et ideo per pacem istam subest decanus episcopo in causa appellationis, qui ante non suberat ei in aliquo ante ordinationem istam.

Et nunc, licet contra consuetudinem ecclesie sit, ab episcopo ad episcopum vel ejus officialem sicut ab aliis inferioribus prelatis [*20*] juriditionem habentibus appellatur.

Hanc autem juriditionem licet decano per se vel per officialem proprium exercere, licet non multum adhuc temporis effluxerit quod decanus Baiocensis non habebat officialem nec sigillum ad causas, sed quidam clericus ejus portans virgam in manu faciebat citationes per civitatem.

Et licet decanus non habeat juriditionem in presbiteros ecclesiarum Baiocensis civitatis que subsunt canonicis ratione prebendarum, dignitatum aut communie, debent tamen ipsi presbiteri et tenentur non ex vi precepti sed rogati mandata ejus honesta exequi et recipere reverenter, occasione precipue parrochianorum omnium qui subsunt ei, de quorum bonis presbiteri ipsi vivunt.

XXXIII. De juriditione decani et capituli insimul.

Item decanus et capitulum insimul habent juriditionem in vicariis quatuor vel quinque majoribus deputatis ad officium majoris altaris ecclesie Baiocensis, correctionem in eis et institutionem et destitutionem, si casus se offerat.

Similiter et in clericis de choro, et excessus omnium istorum corrigit decanus judicio capituli cum fuerint in aliquo corrigendi.

Si autem aliquis clericus de choro ab alio ejus[*b*]dem chori conveniatur super contractu aliquo vel injuria sibi irrogata, citandus est ex precepto decani per clericum vel servientem communiarii in capitulo, ut ibi juri pareat sicut decet. Quod si semel citatus non venerit, citabitur secundo quod veniat responsurus et juri pariturus. Quod si tunc abfuerit, tanquam contumax punietur.

Si vero venerit, proposito quod pars adversa voluerit proponere contra eum, ipse qui impetitur, paululum deliberatione si pecierit habita, statim post respondeat cum de facto suo debeat esse certus, nec in talibus traditur libellus petenti ; sed statim responsione secuta, si confiteatur de intentione adversarii, si sit injuria, puniatur juxta arbitrium capituli ; si sit debitum, condempnetur et compellatur ad solvendum juxta quod ratio suadebit, et fit hec cognitio sine strepitu advocati.

Si vero impetatur clericus ab extraneo qui non sit de choro super debito aliquo vel injuria seu alia re sicut frequenter accidit, tradetur libellus petenti, si sit res de qua petitio in scriptis sit edenda ; et habito die ad deliberandum, proponat clericus qui sic impetitur ad defensionem suam legit[*c*]timas exceptiones si habeat vel ad petitionem respondeat si velit, et causa talis tradetur in capitulo vel coram aliquo vel aliquibus ad hoc specialiter deputatis, juris in omnibus ordine observato.

Quod si similiter canonicus ab aliquo extraneo super personali actione conveniatur, causa hujus in capitulo et coram capitulo tractetur et terminetur, ita quod ille qui convenit canonicum si non sit de juriditione capituli caveat ydonee de refundendis expensis et interesse canonici si a causa ceciderit, juris tamen sicut prius per omnia ordine observato.

Si vero aliquis clericus de choro diffamatus sit de adulterio, homicidio vel latrocinio, vel aliquo alio vicio sit apud bonos et graves publice diffamatus ut inde in populo et in clero grave scandalum oriatur, debet vocari ad capitulum certa die ut veniat juri super hoc pariturus.

Quod si vocatus sufficienter non venerit, a consortio chori juxta arbitrium capituli expellatur et ei quod percipere consuevit in ecclesia donec venerit subtrahatur.

Cum autem venerit, proponatur ei per decanum vel per alium qui tunc erit major in capitulo crimen super quo est diffamatus, et statim [*d*] recipiatur ab eo juramentum de veritate dicenda super hiis que querentur ab eo ; qui si forte post juramentum prestitum deliberationem pecierit, dabitur ei deliberatio sed non longa cum de facto proprio scire debeat veritatem.

Qui si confessus fuerit in judicio de crimine proposito, juxta arbitrium capituli secundum quantitatem culpe prout justum fuit punietur.

Si vero negaverit, super hoc diligenter ab hiis qui rem noverunt inquiretur ; et si per testes fidedignos postea convictus fuerit, punietur gravius quam ante, nullam spem gracie postea habiturus.

Quod si forte sit tale crimen vel delictum propter quod eiciendus sit juxta consuetudinem ecclesie de choro imperpetuum, exuetur habitu chori in capitulo vel ipse deponet spontaneus, et tunc dicet ei decanus : « Amice, capitulum te privavit a consortio chori propter delictum tuum, decetero non intres ecclesiam nec deferas habitum in ecclesia vel in civitate aut alibi in dyocesi ; quia si

inventus postea esses gerens habitum, in carcere mittereris. » Et si privatus est a consortio chori imperpetuum, consequenter intelligitur ab omni beneficio ecclesie privatum.

Quod si tale sit vicium ut civitatem debeat abjurare, prefigetur ei tempus [*21*] infra quod debeat exire, et securitatem donec exierit debet ab omnibus reportare.

Item juriditionem ordinariam habent decanus et capitulum in ecclesiis de Yseigneio, de Voilleio, de Cardonvilla, de loco sanctorum de Perto, de Cahaignolis, de Karquengneio, de Ver et de Kerneto, et institutionem et destitutionem presbiterorum seu vicariorum earumdem ecclesiarum cum casus se offert, et in omnibus parrochianis earum juriditionem ecclesiasticam, exceptis hominibus episcopi de Yseigneio et de Voilleio, quorum juriditio remanet apud episcopum, tenentur tamen presbiteris ex[s]olvere jura parrochialia et sacramenta ecclesiastica recipere ab eisdem. Similiter et in ecclesia de Dobra et presbitero ejusdem, et in presbitero Sancti Salvatoris Cadomensis, et hanc juriditionem de antiqua consuetudine semper decanus et capitulum habuerunt.

Preterea omnem juriditionem ecclesiasticam et temporalem exercent de antiqua consuetudine ecclesie Baiocensis in omnibus hominibus tenentibus et residentibus in tenemento sive feodo capituli Baiocensis, in quibuscumque locis episcopatus existant.

Et hanc eandem habet similiter quilibet canonicus de residentibus suis hominibus in prebendis.

Et hanc liberta[*b*]tem consueverunt habere dicti homines ecclesie et canonicorum, sive resideant in feodo communie sive in dignitatibus vel prebendis, quod ab omnibus querelis, consuetudinibus et placitis immunes sunt, et ab omnibus exactionibus liberi, et quod teneant ita bene et honorifice, sicut unquam melius et honorificentius et quietius et liberius tenuerunt tempore patris et fratris H[enrici], quondam regis Anglie, et tempore Odonis episcopi, et sicut alie ecclesie Anglie ab ipso facte et sicut alie elemosine regis de Normannia melius quiete et libere sunt, sicut in carta ipsius regis Henrici quam habet capitulum plenius continetur.

Sed contra tenorem istius carte multa atemptata sunt contra ecclesiam per ballivos istius domini regis Ludovici qui nunc regnat, sicut scitur, reluctantibus semper et reclamantibus decano et capitulo pro libertate ecclesie juxta tenorem carte observanda.

Sed non in omnibus adhuc profecerunt, potestate regia hoc per usurpationem faciente.

Nam de placitis, que ad placitum spade pertinent, non permit-

tunt canonicos aut capitulum in hominibus suis uti quod deberent et possent facere per cartam regiam predictam.

Hoc tamen libenter con[*c*]cedunt ut si homo ecclesie vel canonici aut persone impetitur coram justicia seculari, si hujusmodi placitum non pertineat ad placitum spade, redditur curia hominis illius domino requirenti et justiciam exhibet de ipso cuilibet conquerenti.

Et hanc juriditionem ecclesiasticam et temporalem in hominibus communitatis et aliis juriditioni capituli subjectis consueverunt ipsi per communiarium exercere, qui per decanum de consensu capituli assumitur ad hujus[modi] officium exercendum.

Habent etiam et a multo tempore habuerunt juriditionem et potestatem hanc in omnibus delinquentibus intra ecclesiam majorem et extra in cimiterio ipsius, ut si hujus[modi] delinquentes in delicto quod perpetraverint possint capi et teneri, in cyppo aut in vinculis de mandato decani et capituli retrudantur, nec alicui eos requirenti reddendi sunt, cujuscumque juriditionis existant, donec emendam super delicto prestiterint competentem.

Quod si forte facto delicto abfugerint et retineri aut comprehendi non potuerint, vocandi sunt ad capitulum de locis in quibus morantur et monendi, quod de excessu tali quod fecerunt in ecclesia vel cimiterio satisfaciant ecclesie prout decet.

Quod si veni[*d*]re noluerint aut emendare recusaverint, excommunicandi sunt auctoritate decani et capituli et denunciandi publice in processione majoris ecclesie pro excommunicatis, die dominico videlicet vel alia die sollempni, et demum ex precepto decani per omnes ecclesias civitatis et in ecclesiis etiam omnibus tam capitulo quam singulis personis et canonicis subjectis, in quibuscumque locis civitate [= c-tis] et dyocesis consistant.

Nec cessabitur a denunciatione predicta, donec dicti malefactores competenter emendaverint quod fecerunt.

Nec est credendum quod justitia talium pertineat ad custodem, licet aliquis de custodibus qui pro tempore fuerunt in hiis presertim in die Cene Domini, in qua consueverunt sedere nundine in cimiterio ecclesie circumquaque, sibi vendicaverit libertatem.

Nam ejus officii est purgare ecclesiam et expellere eos qui perturbant officium et pacem servare in ecclesia, dum ipsum divinum officium decantatur.

Similis denunciatio excommunicationis consuevit fieri in majori ecclesia et in aliis predictis de illis qui in personam, canonicum, vicarium, vel quemlibet clericum de choro manus iniciunt violentas.

Similiter et de illis qui clericos aut ser[22]vientes canonicorum capiunt per violenciam, sive sint servientes regis sive alii; et hoc idem dicitur de eisdem servientibus regis et quibuscumque aliis, qui in domibus hominum capituli aut canonicorum seu personarum tenentium de eisdem aut de rebus eorum aliquid per violentiam capiunt in eisdem tenementis pro justicia vel alia quacumque de causa, et nisi canonice moniti passis injuriam competenter et ecclesie satisfecerint vel restituerint quod ceperunt : sed hoc non bene servatur propter favorem quem habent aliqui apud servientes regis, qui hoc impediunt in capitulo et alibi quantum possunt.

Habet etiam hanc decanus et capitulum et quilibet canonicus et persona de consuetudine ecclesie libertatem, et ad omnes chori clericos et servientes canonicorum ecclesie solet extendi, quod ipsi vel eorum quilibet pro proprio negotio in curia episcopi vel ejus officialis aut cujuslibet de ecclesia juriditionem habentis litigantes nichil peccunie solvunt ad sigillum, tenentur tamen litteras suas facere per se aut per alios, si nesciunt facere, stilum curie sapientes.

Habet iterum per se et cum capitulo in communi decanus Baiocensis istam de consuetudine ecclesie libertatem. [*b*] et ad omnes personas et canonicos ejusdem juriditionem habentes a multo tempore extenditur, ut episcopus vel ejus officialis excommunicatos eorum justiciari faciat per brachium seculare, sicut de suis excommunicatis est facere consuetum.

Item et ecclesia hanc habet similiter dignitatem, ut clericos de choro ad servitium ecclesie deputatos et precipue canonicorum clericos teneatur episcopus ad ordines absque aliqua examinatione promovere, quandocumque fuerit super hoc ex parte capituli requisitus, et ipsum ordines contigerit in ecclesia vel extra ecclesiam celebrare, dum tamen fuerint antequam admitterentur ad consortium chori vel in choro sufficienter examinati, et de bona conversatione eis perhibeatur testimonium veritatis.

[1] (De clericis autem de choro statutum fuit in generali capitulo anno gratie M°CC° septuagesimo, in crastino sanctorum martyrum Ravenni et Rasiphi, quod nullus clericus mittatur de cetero cum litteris capituli ad ordines, nisi prius de vita et moribus et scientia fuerit sufficienter examinatus ; et quod nulli talium conferetur aliquod beneficium, nisi similem subierit examinationem : maxime cum per capitulum vel nomine capituli beneficium curam anima[*c*]rum habens fuerit conferendum. Item et quod nullus pre-

1. *En marge :* Va[-cat].

dictorum beneficiatus extra civitatem vel prope ipsam de cetero percipiant aliquid in obitibus aut conredis, nisi cum aliquo canonico moram transerint, cum quo servitium ecclesie tunc frequentet.)

Item episcopo Baiocensi cedente vel decedente, revertitur de consuetudine ecclesie episcopalis juriditio apud decanum et capitulum, quam exercere possunt per officialem canonice creatum in capitulo per canonicos et per archidiaconos si voluerint interesse, reservato eisdem archidiaconis de juriditione in vacatione sedis, sicut per ordinationem venerabilis patris O[donis] de Lorriaco, nunc presidentis episcopi Baiocensis, que apud capitulum habetur, plenius declaratur.

Ab ipsis enim archidiaconis et aliis prelatis juriditionem habentibus in civitate et dyocesi Baiocensi ad officialem capituli appellabitur, qui eas recipiet sicut in ipsa ordinatione est dictum.

Synodus terminis statutis celebrabitur in majori ecclesia et non extra, et ad eam venient omnes qui ad synodum episcopi sunt venturi. Similiter et archidiaconi, si voluerint interesse.

Crisma et oleum sanctum in ecclesia parcietur sicut est vi[*d*]vente episcopo consuetum, et alia multa fiunt sede vacante per capitulum sicut in ipsa ordinatione plenius est declaratum.

XXXIV. De juriditione cantoris.

Cantor autem ratione sui personatus juriditionem habet in ecclesia et presbitero de Nuilleio et in omnes parrochianos ipsius. Similiter et apud Aubellos et in ecclesia ejus, exceptis hominibus episcopi et capituli et prebendarum si qui sint. Item apud Flavigneium in parrochia de Evreceio in hominibus suis.

Et est sciendum generaliter quod homines episcopi exempti sunt, in quibuscumque locis extiterint, ab omni juriditione archidiaconali, persone, cujuslibet canonici ratione prebende sue et etiam a juriditione capituli.

Similiter homines decani et capituli, personarum et canonicorum, sacerdotes et ecclesie eorum exempti sunt similiter ab omni juriditione episcopali et archidiaconali, in quibuscumque locis vel villis, in civitate vel dyocesi Baiocensi consistant.

Sed talium juriditio remanet apud eos, qui de consuetudine ecclesie juriditionem exercent in eos, et curia omnium talium si conveniantur ab aliquibus coram episcopo vel ejus officiali seu alio quocumque juriditionem habente, ipsis requiren[23]tibus debet reddi ut de ipsis conquerentibus exhibeant justitie complementum.

XXXV. De juriditione succentoris.

Succentor vero in ecclesia de Summerveio pro parte et in presbitero, quem instituit sine cujusquam presentatione, et quibusdam parrochianis ipsius ecclesie juriditionem exercere potest ratione sui personatus. Similiter in ecclesia, presbitero et parrochianis de Heriz, et in quibusdam hominibus de Mohon ratione ejusdem personatus.

XXXVI. De juriditione subdecani.

Subdecanus similiter ratione sui personatus juriditionem habet ordinariam in ecclesiis de Espineto, de Folia, de Buigna et de Sancto Manveo juxta Cheus, in sacerdotibus et parrochianis earum, et in quibusdam hominibus de parrochia Sancti Patricii Baiocensis manentibus in feodo subdecani.

XXXVII. De juriditione scolastici.

Scolasticus autem juriditionem exercet ordinariam in ecclesiis Sancti Martini et Sancti Audoeni de Bisacia, ratione sui personatus; habet etiam visitationem et correctionem in presbiteris et in plebe et in omnibus residentibus in feodo sui personatus.

Item cancellarius et custos nullam creduntur habere juri[*b*]ditionem ratione suorum personatuum, quoniam fundati sunt personatus eorum in alienis rebus, nisi custos juriditionem habeat in servientibus suis qui pro eo ministrant in ecclesia Baiocensi.

XXXVIII. De juriditione thesaurarii.

Item thesaurarius ratione sue thesaurarie juriditionem habet omnimodam in ecclesia de Berneriis in sacerdote quem instituit sicut vult et destituit, et in plebe totius parrochie illius, nec sunt ibi aliqui a sua juriditione exempti nec clerici nec laici, sed est eorum ordinarius judex.

Item et in omnibus hominibus in feodo thesaurarie residentibus, et precipue in eo qui tenet feodum corone, qui totaliter subest ei.

XXXIX. De juriditione archidiaconorum.

Archidiaconi vero Baiocenses juriditionem habent de longa consuetudine in archidiaconatibus suis, in ecclesiis, presbiteris et in plebe, de omnibus querelis que deferuntur ad eos dum visitant, et alias de quibus episcopus presidens permittit eos uti.

In vacatione vero sedis episcopalis latiorem habent juriditionem, quam per se ipsos exercere debent, sicut in ordinatione predicta nuper a predicto Odone episcopo facta plenius est diffinitum.

Nec potest aut [c] debet episcopus excommunicatos ab eis absolvere, ipsis non vocatis vel non requisitis, absque cause cognitione, quin eis injuriam irrogaret.

XL. De juriditione cujuslibet canonici speciali.

Sequitur de juriditione canonicorum quam habent in prebendis suis. Sed hec juriditio non est ut apparet in sequentibus uniformis.

Canonicus enim prebende de Feuguerolis juriditionem ecclesiasticam et secularem habet apud Feugueroles in hominibus ejusdem prebende. Cujusmodi juriditionem habet quilibet canonicus generaliter in prebenda sua. Nullam tamen juriditionem habet in ecclesia vel in presbitero, tenetur tamen presbiter ibi deserviens exequi mandata ejus honesta, que facit super homines prebende illius. Consistit autem prebenda in decimis, in firmis feodalibus terrarum et in quodam molendino, et in aliquibus censibus et regardis. Valet communiter circa quinquaginta libras Turonensium, et habet manerium in civitate Baiocensi.

Canonicus prebende de Thanies juriditionem habet similiter ecclesiasticam et temporalem in hominibus de Thanies residentibus in prebenda. Similiter et apud Rencheium in hominibus ipsius prebende, [d] et apud Sanctum Vigorem et apud Cromellam, in illis qui sunt homines prebende feodati et residentes; in illis qui tenent terras ad firmam mobilem de prebenda nullam habet, nisi quantum habet dominus in firmariis suis juxta consuetudinem terre. Consistit autem hec prebenda in decimis, firmis terrarum feodalibus et planis, in pratis, serviciis, censibus et regardis ; habet etiam in civitate pulchrum manerium prope ecclesiam, et apud Thanies pomeria et domos. Valet communiter centum libras et plus.

Canonicus prebende de Cusseio juriditionem habet in ecclesia de Cusseio et ecclesia de Suilleio, et instituit presbiteros in eis in perpetuum vel ad tempus sicut placet, et est judex ordinarius parrochianorum de Cusseio et similiter de Suilleio, exceptis hominibus prebende de Bretevilla quos habet in eadem parrochia canonicus ipsius prebende. Consistit autem dicta prebenda in decimis, firmis terrarum feodalibus et planis, in hominibus, in censibus et regardis et pluribus aliis. Valet communiter centum et quadraginta libras.

Canonicus prebende Sancti Martini de Introitibus juriditionem habet in ecclesia ejusdem [24] ville, in presbitero institutionem et destitutionem, et in parrochianis ejusdem juriditionem ecclesiasticam et secularem, etiam in illis qui sunt ejus homines in prebenda. Item et apud Baiocas in ecclesia et presbitero Sancti Martini Baiocensis; in parrochianis illius nullam habet, sed residet apud decanum Baiocensem. Consistit ipsa prebenda in decimis, dominicis, firmis terrarum, et censibus et pensionibus ecclesiarum, et apud Rencheium habet redditum. Valet communiter sexaginta et decem libras Turonensium. Habet manerium in civitate.

Canonicus prebende de Alebraio juriditionem habet utramque in hominibus prebende sicut et omnes ceteri canonici. Consistit in decimis, dominicis, firmis, stangnis et hominibus, in censibus et regardis; pulchrum habet manerium apud Alebray, in civitate nullum. Valet communiter centum et viginti libras Turonensium.

Canonicus prebende de Casteillon juriditionem habet in quadam portione ejusdem ville et in ecclesia de Ruffo Campo, et in eis instituit presbiteros sicut alii in ecclesiis suarum prebendarum. Item et in parrochianis portionis illius de Casteillon que pertinet ad prebendam. Similiter et apud Ruffum Campum. Consistit prebenda in decimis, firmis [b] feodalibus et planis, in hominibus, serviciis, censibus et regardis. Valet communiter centum et viginti libras, et habet manerium in civitate et apud Casteillon.

Canonicus prebende de Haia juriditionem habet in ecclesia Sancti Petri de Haia, in presbitero et in parrochianis suis hominibus et alienis. Consistit in decimis, pensione ecclesie, firmis et redditibus apud les Essartiers, et in molendinis episcopalibus de Baiocis habet unum modium frumenti, unum modium ordei et unum modium brasii. Valet communiter quadraginta libras.

Canonicus prebende de Vetula juriditionem habet in ecclesia Sancti Petri de Vetula, in presbitero et parrochianis omnibus ejusdem ville. Consistit in decimis, in hominibus, in firmis bladi et aliis redditibus, in censibus et regardis. Valet communiter sexaginta libras Turonensium.

Canonicus prebende de Audreio habet sicut et alii canonici in hominibus prebende juriditionem utramque. Consistit in decimis minutis bladi et aliorum, in firmis terrarum, in hominibus, censibus et regardis et aliis. Valet quinquaginta libras communiter, et habet pulchrum locum et pomerium apud Audreium.

Canonicus prebende de [c] Danvou juriditionem habet in ecclesiis de Danvou et de Undefonteine et in parrochianis earum, et in

hominibus prebende utramque et similiter in presbiteros earum quos instituit et destituit sicut placet. Consistit in decimis pro majori parte et in redditibus aliis. Valet communiter sexaginta libras, et habet domos apud Danvou in prebenda et apud Baiocas locum ad edificandum manerium.

Canonicus prebende de Mae habet juriditionem in ecclesia de Mae et in presbitero, quem recipit et instituit ad presentationem veri patroni, ad vicariam et tertiam garbam decime, et visitat eam et presbiterum et recipit procurationem, et habet deportionem cum presbiter noviter est receptus ; habet etiam juriditionem in omnibus parrochianis illius ordinariam, quamvis non sint homines prebende. Constitit autem prebenda tota in decimis. Valet communiter octoginta libras Turonensium, et habet manerium in civitate.

Canonicus prebende Sancti Patricii Baiocensis habet juriditionem in medietate ecclesie illius, et ponit in ea sacerdotem ad voluntatem suam. Item et in hominibus prebende in eadem parrochia et apud Rencheium et apud Feugueroles sicut alii canonici [*d*] in suis prebendis. Consistit in decimis, firmis terrarum, in censibus et redditibus aliis. Valet communiter octoginta libras. Et fuit ejus manerium capitale in domo Gallici, ante domos que fuerunt Johannis de Arreio.

Canonicus prebende de Arreio habet juriditionem in ecclesiis de Arreio, de Nuilleio et in quadam portione de Vennis, et in parrochianis earum hominibus propriis et alienis, et instituit pro voluntate sua presbiteros in ecclesia de Nuilleio et dicta portione de Vennis, et in ecclesia de Arreio. Consistit in decimis, molendinis, firmis terrarum, in hominibus, censibus et aliis redditibus, et solebat habere pulchrum nemus apud Nuilleium. Valet communiter centum quadraginta libras, et habet manerium in civitate Baiocensi.

Canonicus prebende de Casteilleio juriditionem habet in hominibus prebende sue utramque, scilicet ecclesiasticam et temporalem, sicut habent canonici in suis prebendis. Consistit in hominibus, terris, censibus, in quodam molendino et in redditibus aliis. Habet manerium apud Casteilleium et in civitate Baiocensi. Valet autem communiter quinquaginta libras et plus.

Canonicus prebende Sancti Johannis Albi est semper prioris de Plesseio Grimoudi, juriditionem habet in ecclesia ejusdem ville et in presbitero quem instituit et destituit sicut placet, et in omnibus parrochianis ejusdem ville, nisi homines sint aliqui alterius

prebende vel personatus. Consistit enim in decimis, hominibus, firmis terrarum ; et apud Doubram in firmis feodalibus et planis, et habet de jure suo in communia Baiocensi, licet non resideat in ecclesia, centum solidos annuatim. Tenetur tamen facere servicium ecclesie pro missa et regimine chori, vel penam solvere in ecclesia pro defectu servicii constitutam.

Canonicus prebende de Landis juriditionem habet in ecclesia Sancte Marie Lernaut, in presbitero et in plebe cujus habet, cum casus se offert, institutionem. Et consistit ipsa prebenda in decimis terrarum, firmis, censibus et aliis. Valet communiter quadraginta libras Turonensium.

Canonicus prebende de Goupillieres juriditionem habet in ecclesiis de Goupillieres et de Torvilla, et in presbiteris et parrochianis earum, et in omnibus hominibus prebende ipsius, in quibuscumque locis existant. Consistit autem ipsa prebenda in pensionibus ecclesiarum, quo[*b*]dam molendino apud Essartiers, in censibus et regardis et aliis. Valet communiter triginta libras et plus : et habet manerium apud Valles super Seullam, et in civitate Baiocensi.

Canonicus prebende de Barberiis juriditionem habet in hominibus prebende sicut et alii. Consistit in decimis, molendinis, planis et feodalibus firmis, et apud Rencheium et Caanceium in decimis, serviciis, pratis et redditibus aliis. Et valet communiter centum viginti libras Turonensium.

Canonicus prebende de Escaeio juriditionem habet in ecclesia et presbitero de Escaeio, et in hominibus prebende ibidem, et apud Montem Desertum et in omnibus alienis, exceptis hominibus aliarum prebendarum et capituli quos habent in dictis locis. Consistit autem prebenda in decimis, firmis terrarum feodalibus et planis, in censibus et regardis et pratis et aliis. Valet communiter sexaginta et quindecim libras et plus ; et habet manerium in civitate Baiocensi.

Canonicus prebende de Vaucellis juriditionem habet in ecclesia et presbitero et in omnibus parrochianis ejusdem ville ; instituit presbiterum et etiam hoc idem habet in [*c*] hominibus prebende si qui sunt. Consistit in decimis ibidem et apud Montem Desertum in firmis feodalibus, in censibus et regardis. Valet communiter centum quadraginta libras, et habet manerium in civitate Baiocensi.

Canonicus prebende de Mara nullam habet juriditionem, nisi in hominibus prebende ubicumque sint. Consistit in firmis terra-

rum feodalibus et planis apud Maram, et apud Caanceium in censibus et apud Essarterios in molendinis. Valet communiter centum quadraginta libras, et habet pulchrum manerium apud Maram in parrochia de Dobra, et apud Baiocas habet domos ad locandum.

Canonicus prebende Sancti Johannis de vico Oximensi apud Cadomum habet juriditionem in presbitero ipsius ecclesie solum, et apud Audreium et Escures in hominibus prebende illius. Consistit pro majori parte in pensione ecclesie Sancti Johannis et pensionibus hospitalis Dei et monasterii fratrum Predicatorum Cadomensium, in eadem parrochia, et in decima apud Audreium et firmis terrarum et aliis redditibus apud Escures. Valet communiter centum libras Turonensium.

Canonicus prebende de Curleio ju[*d*]riditionem habet in ecclesiis de Traceio et de Monte Berton, et in parrochianis omnibus, in presbiteris quorum habet institutionem prout vult, et in persona de Curleio et vicarium quandiu erit ibi vicarius, canonicam obedientiam quam tenetur canonico jurare et mandata ejus exequi honesta, nullam tamen habet animadversionem in eis. Dicitur etiam quod postquam presentatus est persona episcopo, et post eidem canonico debet presentari, et quod habuit aliquo tempore deportionem pro tertia parte sicut esset archidiaconus loci. Valet communiter centum libras Turouensium. Et consistit dicta prebenda in decimis pro majori parte, in pensionibus et aliis.

Canonicus prebende de Portu nullam habet juriditionem, nisi in hominibus firmariis feodatis. Consistit enim in firmis terrarum, censibus, et in quadam pensione decem librarum quas percipit in ecclesia Sancti Petri Cadomensis. Valet triginta libras Turonensium et amplius communiter.

Canonicus prebende de Mathonio nullam habet juriditionem, nisi in hominibus residentibus in prebenda, sicut et alii canonici in prebendis suis ; et tenetur presbiter de Mathonio exe[*26*]qui ejus honesta mandata contra homines suos, de quibus habet jura parrochialia et minutas decimas, exceptis bonis intestatorum que debentur canonico. Consistit in firmis terrarum feodalibus et planis, in serviciis equi, censibus et regardis. Et hee omnes prebende predicte sunt semper in dextra parte chori et capituli.

Canonicus prebende de Breceio habet juriditionem in ecclesia de Breceio, in presbitero et in plebe pro parte, et habet plures homines residentes in civitate Baiocensi in parrochia Sancti Salvatoris, in quibus habet juriditionem. Similiter et apud Essarterios. Consistit dicta prebenda in decimis apud Breceium, in firmis

bladi, censibus, regardis et aliis redditibus. Valet communiter circa triginta libras Turonensium.

Canonicus prebende de Bretevilla habet juriditionem in ecclesia de Rencheio et in presbitero, cujus habet institutionem sicut sibi placet, et in parrochianis ipsius, exceptis illis qui sunt residentes in aliis prebendis, quarum plures ibi habent homines et redditus. Item et apud Bretevillam, in parrochia de Suilleio, in tenentibus de prebenda ; et apud Vallem Badonis in hominibus ipsius prebende. Consistit autem prebenda illa in [*b*] firmis terrarum feodalibus et planis, decimis, in molendinis, censibus, serviciis, pratis et regardis et pluribus aliis redditibus ; et in civitate Baiocensi habuit proprium manerium, et plures residentes in ipsa prebenda, in quibus habet juriditionem sicut dictum est de aliis. Valet communiter centum quadraginta libras Turonensium.

Canonicus prebende de Merrevilla juriditionem habet in ecclesia de Merrevilla et in ecclesia de Gonnevilla et in sacerdotibus earum. Item et in omnibus parrochianis de Merrevilla et de Gonnevilla. Consistit autem predicta prebenda in decimis pro majori parte, in hominibus, pensionibus et aliis redditibus. Item in decimis apud Sanctum Vedastum. Valet communiter octoginta libras Turonensium.

Canonicus prebende des Essartiers juriditionem habet in ecclesia des Essartiers, in presbitero quem ad voluntatem instituit, etiam in plebe ejusdem parrochie, exceptis hominibus aliorum canonicorum. Consistit autem in decimis, hominibus, firmis terrarum. Valet communiter quinquaginta libras vel circiter. Et habet manerium in civitate Baiocensi.

Canonicus prebende de Mohon juriditio[*c*]nem habet in quadam portione ecclesie de Mohon et in presbitero ejusdem portionis, et in hominibus prebende apud Mohon. Consistit prebenda in decimis, in molendinis, in firmis terrarum, serviciis, censibus et aliis redditibus. Et valet communiter quinquaginta libras Turonensium et plus.

Canonicus prebende de Karteingneio juriditionem habet in ecclesia Sancti Petri de la Bouvetiere et in parrochia Sancti Georgii de Lyson, ad cujus ecclesiam tanquam ad ordinarium presentatur, et institutionem habet presbiteri in ecclesia Sancti Petri. Juriditionem etiam habet in parrochianis, exceptis hominibus episcopi qui sunt in parrochia, et similiter in parrochia Sancti Georgii, in quibus nullam habet juriditionem. Consistit pro majori parte in decimis, in hominibus, in firmis terrarum, et in reddi-

tibus aliis. Et habet manerium pulchrum ad locum prebende, et similiter in civitate Baiocensi. Valet omnibus annis II[c] et quadraginta libras Turonensium.

Canonicus prebende de Gavreio juriditionem habet in ecclesiis de Gavreio, de Ver, et in alia Constanciensis dyocesis; institutionem habet presbiterorum et destitutionem sicut vult, et ordinarius est parrochianorum earumdem ecclesiarum. Consistit dicta prebenda pro majo[*d*]ri parte in decimis et in aliis redditibus, firmis et hominibus, censibus et regardis. Valet communiter III[c] et quadraginta libras Turonensium.

Canonicus prebende de Griseio juriditionem habet solum in hominibus prebende sicut et alii. Consistit in firmis terrarum, censibus et redditibus aliis. Valet communiter viginti quinque libras Turonensium.

Canonicus prebende de Vennis juriditionem habet in ecclesia de Vennis pro parte, et instituit presbiterum sicut placet in illa portione, et juriditionem habet similiter in parrochianis illius ville pro parte. Consistit in decimis et firmis terrarum, censibus et redditibus aliis. Valet communiter sexaginta libras Turonensium. Habet domum in civitate Baiocensi.

Canonicus prebende de Columberiis juriditionem habet in ecclesia de Columberiis, in presbitero et in plebe, in hominibus prebende. Consistit in decimis, in hominibus, censibus et regardis, et in redditibus aliis. Valet circa centum libras Turonensium.

Canonicus prebende Sancti Germani juriditionem habet in ecclesia Sancti Germani de Leuca, in presbitero quem absque alterius presentatione instituit, [et] in plebe illius parrochie, exceptis hominibus de Busseio qui [*27*] sunt de prebenda de Subles. Similiter in ecclesia et presbitero de Poteria et ecclesia Sancti Joannis Baiocensis; sed in parrochianos earum nullam habet, sed sunt de juriditione decani Baiocensis, exceptis illis qui resident in feodo capituli, et illorum presbiterorum similiter habet institutionem et destitutionem cum casus se offert canonice. Consistit prebenda in decimis pro majori parte, in pensionibus ecclesiarum, censibus et redditibus aliis. Valet communiter circiter centum libras Turonensium.

Canonicus prebende de Gueron juriditionem habet in ecclesiis de Gueron et de Moncellis. Confert jure suo vicarias illarum et instituit vicarios sicut vult. Habet juriditionem et in plebe. Consistit in decimis pro majori parte, in hominibus apud Vauxeium, Rencheium, Montem Desertum et apud Breceium, et in redditibus aliis,

pratis, censibus et regardis. Valet communiter centum sexaginta libras Turonensium.

Canonicus prebende de Lochoor juriditionem habet in ecclesia de Lochoor, in presbitero et in plebe, et hominibus prebende ubicumque sint. Consistit in decimis, pratis, hominibus, firmis terrarum feo[*b*]dalibus et planis, censibus, serviciis et regardis. Valet communiter centum et quadraginta libras Turonensium.

Canonicus prebende de Cambremer juriditionem habet in ecclesia de Cambremer et in presbitero, quem instituit jure suo tanquam ordinarius et patronus. Consuevit etiam contendere de juriditione parrochianorum et plebis aliarum ecclesiarum de honore de Cambremer, in quibus se gerit quasi archidiaconus earum, in quibus etiam percipit tertiam partem deportionum, et contendit de tertia parte emendarum episcopi in plebe totius ejusdem honoris. Similiter institutionem habet presbiteri in ecclesia Beate Marie Magdalene Baiocensis ; ejusdem est etiam dignitatis recitare precepta synodalia presbiteris de honore de Cambremer, qui non veniunt ad synodum Baiocensem. Consistit apud Cambremer in decimis, in pensione ecclesie, firmis aliquibus terrarum, et apud Dobram in firmis terrarum, in hominibus, et apud Vallem Badonis in quadam parva decima et hominibus. Valet II[c] libras et plus frequenter.

Canonicus prebende Sancti Laurencii juriditionem habet in presbi[*c*]tero Sancti Laurentii Baiocensis, quem instituit cum instituendus est, in plebe ejusdem parrochie nullam habet. Consistit pro majori parte in pensione illius ecclesie, et in censibus et aliis redditibus apud Caanceium. Valet communiter quindecim libras vel circiter.

Canonicus prebende de Misseio juriditionem habet in ecclesia de Misseio, cujus confert vicariam sicut vult. Similiter et in ecclesia de Russeio, in quarum parrochianis juriditionem habet ordinariam, et in hominibus prebende maxime. Consistit in decimis pro majori parte, in firmis terrarum, molendinis, pratis et aliis redditibus multis. Valet II[c] libras communiter.

Canonicus prebende Sancte Honorine de Fay juriditionem habet in ipsa ecclesia in sacerdote et in plebe, et habet institutionem et destitutionem sacerdotis. Consistit in decimis, firmis terrarum feodalibus et planis, censibus, serviciis et regardis, et habet manerium in civitate Baiocensi. Valet communiter centum et quadraginta libras Turonensium.

Canonicus prebende de Montibus juriditionem habet in eccle-

sia de Montibus, in [*d*] presbitero quem instituit jure suo, et in plebe illius parrochie. Consistit in decimis, in firmis terrarum feodalibus et planis, censibus, serviciis, regardis et redditibus aliis. Valet communiter centum et quadraginta libras Turonensium.

Canonicus prebende de Subles juriditionem habet in ecclesia, in sacerdote, et in parrochia de Subles et de Peseroles, et in hominibus prebende ubicumque sint. Consistit in decimis, in dominicis terrarum, firmis, pratis, censibus et regardis, et in molendino apud Rencheium, et redditibus aliis. Et habet manerium apud Peseroles et in civitate Baiocensi ratione prebende. Valet communiter centum et quadraginta libras Turonensium.

Canonicus prebende de Bernesco juriditionem habet in ecclesia de Bernesco et in plebe. Instituit jure suo et confert vicariam cujusdam portionis illius, et ad aliam recipit personam tanquam ordinarius que ei presentatur a vero patrono ; visitationem habet in eo et in tota ecclesia, et percipit deportionem et procuratiodem in illa portione. Similiter in ecclesiis de Commes et de Portu instituit [*29*] vicarios sicut vult, et juriditionem habet in parrochianis earum, preterquam in hominibus episcopi et aliarum prebendarum, in quibus nullam habet. Similiter et in hominibus ejusdem prebende apud Rencheium. Consistit prebenda in decimis pro majori parte, in firmis terrarum, in molendinis, pratis, censibus et regardis. Habet manerium apud Bernesc et apud Commes. Valet communiter III^{c} libras Turonensium et plus.

Canonicus prebende Sancti Petri de Darnestal nullam habet juriditionem, licet sit multum antiqua. Consistit tota in pensione duodecim librarum Turonensium quas percipit in ipsa ecclesia Sancti Petri.

Canonicus prebende Sancte Marie de Frigido Vico Cadomensi juriditionem habet in ipsa ecclesia et in presbitero, cujus habet jure suo institutionem, et hominibus prebende ipsius apud Dobram qui resident in prebenda. Consistit pro majori parte in firmis terrarum feodalibus et planis, in censibus et regardis et redditibus aliis, et in quadam pensione predicte ecclesie Sancte Marie. Valet communiter quinquaginta libras vel circiter.

Canonicus prebende de Polengneio nullam habet juriditionem, nisi illam quam habent alii cano[*b*]nici in hominibus residentibus in prebendis suis. Consistit in firmis terrarum feodalibus et planis, in censibus et regardis. Valet communiter viginti quinque libras.

Canonicus prebende de Gavriz juriditionem habet in ecclesia de Gavriz et in sacerdote, quem instituit sicut dictum est de aliis

prebendis, similiter et in plebe. Consistit in decimis pro majori parte, in redditibus aliis, firmis terrarum, censibus et regardis. Valet communiter centum libras Turonensium vel circiter.

Et omnes iste prebende ultimo nominate, a prebenda de Breceio et deinceps, sunt in sinistra parte chori et capituli, secundum ordinem matricule in qua scribuntur nomina prebendarum.

Et est sciendum quod si aliquis de predictis canonicis instituat vicarium perpetuum in aliqua ecclesiarum predictarum prebendarum, quod potest facere per solam confirmationem capituli de consuetudine ecclesie, quod episcopus ad requisitionem canonici tenetur vicarium predictum ad ordinem sacerdotis et ad omnes alios promovere, nisi antea in presbiterum sit promotus.

[a] Et est sciendum quod quilibet canonicus prebendarum prescriptarum, preter juriditionem quam [c] habent in hominibus prebendarum spiritualem et secularem, habet etiam juriditionem in servientibus suis, sive sint clerici sive laici, dum in ejus servicio continue morantur, sive in civitate sive alibi in dyocesi Baiocensi, et justitia et correctio ipsorum ad eum pertinet de antiqua ecclesie consuetudine Baiocensis.

Et si aliquis talium servientium captu[s] fuerit vel detentus pro aliquo delicto, a quolibet eum tenente reddendus est canonico et ipse canonicus cuilibet de ipso conquerenti faciet justicie complementum.

Et si serviens canonici clericus aut laicus graviter deliquerit, propter quod sit graviter puniendus, adducet eum canonicus ad capitulum, et in capitulo juxta consilium capituli, cognito prius de modo delicti, ipsum puniet juxta consilium capituli, prout justum fuerit et sibi visum fuerit expedire.

Quod si in corrigendis excessibus suorum negligens apparuerit probabiliter, alias si captus propter hoc fuerit serviens, canonico non reddetur.

Que autem de juriditione episcopi et de juriditione decani, capituli et canonicorum insimul et divi[d]sim, et de officiis personarum dicta sunt, scripta inveni in quodam quaterno veteri qui fuit fratris Willelmi de Tanquarvilla, sed non sic sicut erant in ordine posita.

Dicto de nominibus personarum ecclesie Baiocensis et officiis ad que tenentur in ecclesia et de libertatibus eorum. Item de nominibus prebendarum et dignitate earum, ac potestate et juriditione quas tam episcopus quam decanus et capitulum habent singulariter et etiam in communi, et etiam de juriditione cujus-

a. *En marge :* Require de..... in ultimo scripto.

libet canonicorum speciali. Nunc dicendum est postea de consuetudinibus et statutis ipsius ecclesie, que hucusque observata dicuntur in ecclesia Baiocensi. Sed quoniam harum consuetudinum quedam consistunt in hiis que aguntur in capitulo, quedam in hiis que aguntur in choro et circa divini executionem officii, et quedam in ordinatione status ministrorum ipsius ecclesie in ecclesia et in choro ; ideo primo dicendum est de illis que habent servari in capitulo, et deinde de aliis subsequenter dicetur.

XLI. DE CONSUETUDINIBUS QUE OBSERVANTUR IN CAPITULO AB ANTIQUO.

Sciendum est igitur quod consuetudo est generalis in ecclesia Baiocensi, quod singulis diebus anni prima more consueto in capitulo finiatur, exceptis diebus ali[29]quibus in quibus non intratur capitulum, sicut est a quarta feria ante dominicam Resurrectionem usque ad octabas Resurrectionis ejusdem, die commemorationis Mortuorum, die Natalis Domini cum tribus diebus sequentibus.

Et puer de choro, cujus interest legere etatem lune et quorum sanctorum memoria in crastino habeatur et cetera sicut in Martyrologio capituli continetur, si defectum commiserit de legendo qualibet die sicut in tabula inscribitur, per decanum aut subdecanum, si decanus presens non fuerit, est per substractionem chori vel alias sicut videbitur expediens puniendus.

Item est consuetudo quod singulis sabbatis tabule inscriptio est semper, per eos ad quos spectat inscriptio, renovanda et puer qui legit in capitulo post lectionem suam ultimam leget eam.

Similiter fit quotiens in vigilia festi duplicis renovatur et leget puer in superlicio ipsa die, aliis vero diebus leget in superlicio et capa nigra vel superlicio tantum, pro temporis varietate.

Item est consuetudo et statutum in ecclesia Baiocensi, ut qualibet die veneris cujuslibet ebdomade et alias, quotiens pro negotiis ecclesie expediens erit ut capitulum convocetur, quod pulsetur campana ad hoc de[b]putata post terminationem prime, ad cujus pulsationem omnes canonici qui fuerint in civitate presentes in capitulo conveniant, de negotiis ecclesie pro quibus vocati fuerint tractaturi.

Cujusmodi pulsatio campane fiet et si invitatur ad matutinas capitulum, sicut frequenter accidit, nec propter hoc dimittetur.

Et si quis de canonicis presentibus ad pulsationem dicte campane non venerit vel legitime se non excusaverit, juxta arbitrium capituli est per substractionem communie unius noctis puniendus.

Similiter et si absque licentia de capitulo recesserit premature.

Est iterum consuetudo et statutum quod in quolibet anno bis, scilicet in crastino sanctorum martyrum Ravenni et Rasiphi, et in crastino Purificationis beate Marie, celebretur capitulum generale, ad que capitula vel saltem ad alterum convenire debent omnes canonici qui erunt presentes in regno, nisi rationabili fuerint impedimento detenti.

Et tunc de negociis ecclesie cum magna diligentia est tractandum ; thesaurus, libri et ornamenta ecclesie videri et in scriptis redigi tunc deberent.

Clavium sigilli et thesauri ecclesie, que in capitulo in manu decani reddende sunt [*c*] a principio capituli, aliquibus de capitulo fidedignis, ipsis qui custodiebant vel aliis prout expediens videbitur custodia committatur, sub juramento ab ipsis prestando de eis cum omni fidelitate et diligencia conservandis.

Nec aliquis eorum clavem sibi commissam alicui, nisi in neccessitate, committat et in neccessitate illam etiam alicui nisi canonico non committat.

Et si forte aliquis eorum quibus claves sigilli vel thesauri commisse sunt se absentare ab ecclesia proponat, per mensem vel amplius moraturus, clavem ipsam capitulo antequam recedat restituat, alii sub juramento consimili committendam.

Item est consuetudo ut, cum novus canonicus ad prebendam vacantem est recipiendus, omnes canonici qui presentes sunt in civitate vocandi sunt ad capitulum et adesse tenentur omnes, nisi probabilem habuerint excusationem, ut tunc communi deliberatione habita super receptione ipsius liberaliter recipiatur si aliquid ca[no]nicum non obsistat, juxta formam de qua cum alias de receptione canonici tractabatur dictum est superius, quando sibi prebenda per episcopum est collata.

Item consuetudo est ut cum aliquod de beneficiis que decanus et capitulum [*d*] jure suo conferre possint vacat, certa dies assignatur in capitulo quindecim dierum spacium continens ad illud beneficium conferendum, et illis de canonicis residentibus qui in illa assignatione presentes non sunt dies illa significari debet, saltem hiis qui in eorum domiciliis commorantur, ut tunc collationi ipsius beneficii intersint in capitulo hora capituli, si voluerint interesse.

Die vero ad hoc prefixa, nominari debent alique persone que diu laboraverint circa servicium ecclesie, et illi omnibus aliis si

inveniantur ydonei sunt merito preferendi, et si omnes in aliqua talium personarum concordaverint, bene quidem.

Si vero discordes fuerint, eligatur via compromissi ut in aliquibus compromittatur de capitulo, qui beneficium illud vice omnium alicui persone ydonee dare possint.

Et tunc si sint aliqui in civitate vel infra cingulas civitatis qui sibi minuerint vel egrotent, mitti debent ex parte capituli ad ipsos aliqui boni viri qui eis renuncient quod actum est de beneficio supradicto, ut ei quod fecit capitulum, si placet, consensum prebeant et assensum.

Quod si non voluerint consentire, causam rationabilem pretendentes, negotium ipsum tunc non consummabitur, sed usque ad adventum ipsorum in capitulum differetur, nec est longua in hoc expectatio facienda.

Cum autem venerint et causam assignaverint propter quam dictum negotium vel collatio perfici non debeat vel compleri, negotium remanebit imperfectum et iterum tractabitur super eo.

Si autem tunc rationabilem causam non ostenderint, stabit negotium et collatio remanebit.

Nec est alienum a consuetudine ecclesie si aliquis canonicus vel persona pro clerico suo, quem secum habeat ydoneum ad illud beneficium vel ad majus, capitulum requirat, quia in hoc dominus pro clerico est ante alios de quibus locutum est audiendus, sed istud quod audiatur non infert neccesşitatem, sed potius curialitatem.

Cum autem creatur aliquis de majoribus vicariis, facta prius resignatione beneficii si quod habet in quo ipsum oporteat personaliter deservire, jurare tenetur, decano vel qui major erit in capitulo injungente, quod si non sit presbiter quam citius se faciet ad sacerdotium promoveri, et quod singulis diebus in missa, vesperis et matutinis et omnibus horis usque ad finem continue intererit, nisi urgente neccessitate imminente, vel nisi sit corporali infirmitate detentus, in quibus tantum casibus a servitio excusatur, nec talibus absque consensu capituli est aliquod officium committendum propter quod divinum officium pretermittant.

Ceteri autem vicarii, scilicet subdiaconus et diaconus, rectores chori jurare tenentur quod in singulis vesperis, matutinis et missis intererunt continue et ad servitium defunctorum similiter, et clerici Beate Marie istud jurant.

Alii vero deputati ad deserviendum altaribus pro defunctis jurant quod singulis diebus missam dicent pro defunctis, exceptis domi-

nicis et festis precipius, in quibus licet eis cantare de die, et quod intererunt in choro matutinis, missis et vesperis, et precipue ad totum officium mortuorum.

Est etiam antique consuetudinis ecclesie ut in omnibus collationibus talibus valeat quod a majori et saniori parte factum est capituli.

Similiter et in omnibus que utilitatem et honestatem ecclesie respiciunt, nisi minor pars contradicens meliori innitatur rationi.

Et est sciendum quod in omni collatione beneficiorum, quodcumque sit illud, etiam Cenomanen[*c*]sium et Turonensium, qui donantur in matutinis clericis de choro, et precipue in qualibet prestatione communie in toto vel in parte vel concessione gratiarum que requiruntur a capitulo, est cujuslibet canonici in civitate presentis assensus precipue requirendus ut quos omnes tangit ab omnibus approbetur, alioquin in re communi si secus fieret melior semper esset conditio prohibentis.

Item est consuetudo quod in tractatu cujuslibet negotii, super quo requiritur capituli consilium vel super quo assensus cujuslibet de capitulo est habendus, modus hic olim servabatur quod per decanum si erat presens aut per alium majorem tunc in capitulo existentem querebatur a personis decano propinquioribus ex parte dextera, et deinde a personis aliis in parte sinistra sicut sedent, et post a quolibet de canonicis sedentibus ex parte dextera ordinate, et demum ab aliis de parte sinistra quid super quesitis sibi videbatur, et tunc respondebat quilibet quod sibi videbatur.

Sed hiis diebus aliqui istum ordinem pervertentes volunt quod primo queratur a quolibet sedente in parte dextera, sit canonicus vel persona, et deinde ab hiis qui sedent in parte si[*d*]nistra, dicentes quod pars nobilior capituli est ex parte decani et ideo primitus sunt illi de parte dextera requirendi.

Sed, salva pace eorum qui sic dicunt, non bene dicunt, quia ex hoc quedam inordinatio et absurditas sequeretur, ut aliqui canonici in consiliis et in agendis capituli cantori, qui est major persona post decanum, et quibusdam personis aliis preferrentur, quod esse non debet secundum consuetudinem ecclesie Baiocensis.

Item est consuetudo ut canonico decedente in civitate vel infra cingulas civitatis, conveniant omnes canonici et clerici de choro ad ecclesiam, pulsata prius una campana parva et deinde alia majori et postmodum tertia si opus fuerit, donec omnes fuerint in ecclesia congregati.

Et tunc eatur ad corpus afferendum processionaliter, et dicto

quod dicendum fuerit ante corpus, referant corpus quatuor canonici presbiteri si fuerit sacerdos ad ecclesiam, et si diaconus IIII^or^ canonici diaconi, si subdiaconus quatuor canonici in subdiaconatus ordine constituti, positoque corpore intra chori medium, celebrentur defuncti exequie sollempniter sicut decet.

Et est sciendum quod corpore defuncti [*31*] canonici presente, deputari debent quinquaginta clerici de choro si possint haberi vel aliunde, quorum quilibet pro quatuor denariis quos propter hoc percepturus est de communia legat unum psalterium ante corpus, quod non fit alias pro canonico nisi fuerit presens corpus.

Et est sciendum quod si ipse canonicus vel alius decesserit intestatus, bonorum ipsius erogatio est de consuetudine ecclesie in pios usus per ordinationem capituli facienda.

Et manerium prebende, si quod habeat prebenda, in custodia capituli debet esse, donec is cui prebenda conferetur possessionem illius manerii et prebende recipiat de mandato capituli per servientem subdecani ad hoc specialiter deputatum.

Et similis custodia habet fieri de maneriis personarum, quousque personatus hujusmodi cum vacantes fuerint conferantur.

Si vero canonicus defunctus suum legitime condiderit testamentum et moriatur post diem Cinerum, fructus grossi prebende sue qui debentur ratione subsequentis augusti, de consuetudine ecclesie sui sunt a die mortis usque ad annum, sive consistant in blado sive in [*b*] aliis quibuscumque, dum tamen ratione augusti debeantur etiam in septembri proximo subsequenti, et de ipsis sicut de aliis suis mobilibus suum potest facere testamentum.

In pratis vero et regardis et releviis et aliis minutis nichil percipit.

Item nec in molendinorum vel ecclesiarum pensionibus, nisi pro rata temporis in quo vixit, vel nisi prebenda ipsius canonici defuncti tota vel pro majori parte in molendinis vel ecclesiarum pensionibus consistat, quia tunc secus esset in talium pensionum perceptione.

Alia vero que defunctus non percipit canonicus, percipit is qui in eadem prebenda est noviter substitutus.

Item est consuetudo et statutum antiqum per sedem apostolicam confirmatum, quod fructus omnes prebende canonici decedentis vel ad religionem antequam donetur ejus prebenda migrantis, qui videlicet fructus de prebenda per annum integrum provenient, ad fabricam ecclesie deputantur et in usus ipsius expenduntur per

procuratorem seu procuratores ad hoc a decano et capitulo specialiter deputatos.

Et huic statuto additur similiter de fructibus prebende illius canonici qui jam in episcopum vel in archiepiscopum est promotus.

Et prebende cujus[c]libet sic vacantis fructus in manu decani, si presens est tunc in capitulo, vel alterius majoris a canonico ad illam recepto vadiantur, sicut cum tractatur de receptione canonici superius est expressum.

Canonicus tamen ille noviter institutus de fructibus illius anni, in quo fabrica percipit ut est dictum, percipit tamen regarda, conreda, relevamina et placita et maneria, et quicquid redditibus perceptis anno proximo ante annum ecclesie industria ipsius canonici accreverit.

Cum autem quis receptus est ad prebendam de manu viva resignatam, statim postquam adeptus est eam ex integro ipsius percipit omnes fructus, nisi resignanti aliqua pro tempore preterito que novus non percipit canonico debeantur.

Et idem observatur in eo qui receptus est ad aliquam dignitatum ecclesie, in quibus nec mortuus nec fabrica ecclesie aliquid percipit de consuetudine ecclesie, nisi persone mortue que tenuit dignitatem aliqua pro tempore preterito debeantur.

Quod si quis receptus ad prebendam de manu mortua vacantem in anno quo fabrica ecclesie percipit fructus illius prebende ut dictum est mori contingat, ita quod in fructibus anni sequen[d]tis post annatam ecclesie nichil adhuc perceperit nomine suo tanquam canonicus vel in possessione non fuerit percipiendi eosdem, de morte illius canonici qui sic decedit nichil percipiet ecclesia pro fabrica, nec ipse mortuus si non fecerit residentiam suam. Sed canonico post ipsum defunctum substituto debentur de consuetudine ecclesie ac si recepisset eam de tertio mortuo ante istum.

Quod vidi accidere non est diu de magistro Odone de Ruppe, qui nichil percepit in prebenda Sancti Germani que collata ei fuerat; sed magister Yvo Brito, cui eam de morte illius Odonis contulit dominus rex : percepit in prebenda statim post annum ecclesie ac si recepisset eam de morte Odonis de Obergenvilla, de cujus morte tunc percipiebat fructus ecclesia quando idem Odo de Ruppe fuit mortuus apud Romam.

Et idem vidi accidere de prebenda Sancti Martini de Introitibus, in qua nichil pe[r]cepit magister Herbertus tunc custos regalium, qui eam habuerat de morte magistri Anselli, qui mortuus fuit

antequam finita esset annata ecclesie, sed magister Johannes de Molinherne, cui collata fuit post mortem illius Herberti, cepit in [32] ea ac si recepisset de morte dicti Anselli.

Et hoc factum fuit per considerationem capituli in quodam capitulo generali, sede Baiocensi tunc vacante.

Item est consuetudo et ab antiquo in ecclesia statutum et per sedem apostolicam confirmatum, quod canonici foranei qui per annum secundum consuetudinem ecclesie residentiam in ecclesia non fecerunt, et illi similiter qui facta prima residentia unius anni residentiam quatuor mensium non continuant annis singulis, postea in ecclesia vel in scolis aut in peregrinatione cum licentia capituli expetita et obtenta, vicesimam partem proventuum prebendarum suarum annis singulis solvere teneantur.

Que utique vicesima prebendarum presentibus canonicis residentibus in ecclesia defectus foraneorum in servitio supplentibus distribuenda est, secundum quod est in ipsa ecclesia consuetum, per eum vel eos quos ad receptionem ipsius vicesime et ejus distributionem sunt per decanum et capitulum deputati.

Et fit distributio caparum, id est regiminis chori, per chori rectores ebdomadarios, misse vero per majores vicarios, evangelii et epistole per diaconum et [b] subdiaconum ebdomadarios, qui unicuique canonicorum sua vice officia, cum pro peccunia exequenda fuerint, offerunt sicut eorum ordo circularis requirit et etiam commendabunt.

Si autem aliquis cui officium chori sit per archichoros suo ordine commendandum presens in choro vel in ecclesia non inveniatur, commendabitur alii qui tardius post ipsum est hujusmodi officium exequtus.

Et similiter faciendum est de missa, evangelio, epistola et subchoro.

Nec debet is qui aliquod officiorum hujusmodi pro denariis exequendum suscepit per alium exequi, nisi neccessitatem aliquam habuerit de ecclesia recedendi, et tunc rogare potest aliquem canonicum quod suppleat ejus vices, nec debet sufficere quod hoc faciat aliquis vicarius pro eodem.

Nec etiam est honestum ut is, qui positus in tabula pro se dictorum officiorum exercet aliquod officium, proprium dimittat ut pro denariis faciat alienum.

Statutum est etiam similiter et in ecclesia de consuetudine approbatum, ut defectus canonicorum qui continue resident in ecclesia et eorum etiam qui post peractam residentiam unius anni resi-

dentiam quatuor mensium continuant, in peregrinatione vel in ecclesia vel in scolis licentia capituli [*c*] expetita, pena pecuniaria puniantur.

Videlicet ut defectus canonici in missa vel vesperis vel in matutinis decantandis, si sit presbiter, illis diebus quibus consueverunt canonici et non alii quam canonici ministrare, et in aliis diebus etiam in illis officiis que per canonicos fieri consueverunt, pena quinque solidorum Turonensium puniatur.

Si sit diaconus et committat defectum in legendo evangelio vel in aliis officiis, pena quatuor solidorum Turonensium.

Si subdiaconus et committat in legenda epistola defectum vel in aliis officiis, pena trium solidorum Turonensium; et defectus quorumlibet talium in regimine chori pena trium solidorum Turonensium sine remissione aliqua puniantur.

Et sciendum quod ad vicesimam solvendam ab hiis qui residentiam non fecerunt et ab aliis qui penis predictis per statutum predictum subduntur, debet cohertio et animadversio canonica per episcopum aut ejus officialem et etiam per capitulum in hiis que poterit capitulum adhiberi.

In presentes scilicet per substractionem communie quoad penas, in firmarios absentium per excommunicationem proferendam ab illis qui ad hoc tam auctoritate episcopi quam capituli fue[*d*]rint in capitulo deputati, nemini parcendo in hiis amore, odio, gratia vel timore.

Nisi aliquis de residentibus gratis supplere velit defectum alicujus absentium vel presentium, qui ad solvendas penas hujusmodi ut dictum est obligantur.

Et licet tam presentes quam etiam foranei qui post peractam primam residentiam unius anni quatuor mensium residentiam singulis annis non continuant in ecclesia, vel in peregrinatione de licentia capituli vel in scolis, penas hujusmodi reddere teneantur; illi tamen foranei, qui pro redemptione suorum defectuum vicesimam proventuum prebendarum suarum singulis annis solvunt, a prestatione vel solutione penarum hujusmodi sunt immunes.

Item est et consuetudo in ecclesia a longo tempore approbata ut quilibet canonicus, qui residentiam suam per annum unum et diem continue peregerit sicut in ipsa ecclesia antiquitus est statutum, hec commoda consequitur : scilicet ut post mortem suam communiam integram, vinis et obitibus exceptis, a die mortis sue usque ad annum revolutum percipiat, et de ea sicut de aliis bonis

suis poterit ordinare sicut sibi [*33*] et anime sue saluti videbitur expedire.

Item et si ad scolas, petita licentia capituli et obtenta, ire post peractam residentiam voluerit, singulis annis quibus moram facturus erit in scolis duos solidos Turonensium, pro qualibet septimana cujuslibet anni in quibus moram faciet in scolis, de communia juxta consuetudinem ecclesie percipiet annuatim.

Nec ad vicesimam solvendam tenebitur, sed ad solutionem penarum pro defectu servicii statutarum nichilominus tenebitur, sicut etiam de residentibus proximo superius est expressum.

Verumptamen sciendum est ut cum aliquis canonicus suam intendit facere residentiam, protestari debet de ea facienda in principio et in fine, si hec commoda que sunt dicta superius cupiat adipisci, dummodo post peractam ipsam residentiam proponat de ecclesia statim recedere, et ab ea se per longum temporis spatium absentare.

Si vero peracta prima residentia proponat in ecclesia continue postea residere, non est ei neccesse protestationem de ea facere nec in principio nec in fine.

Est etiam consuetudinis in ipsa ecclesia approbate ut quolibet cano[*b*]nico decedente, communia unius anni integri, exceptis vinis et obitibus in quibus nullus percipit nisi vivus, pro anima ipsius defuncti inter pauperes clericos de choro die et nocte frequentantibus ecclesiam distribuatur, qui portant divini servicii magnum pondus.

Et si ille canonicus defunctus lucratus est suam communiam per primam suam residentiam quam peregit, communia primi anni post mortem ipsius erit ut est dictum canonici, et aliam habebunt pauperes clerici in anno proximo subsequenti.

Si vero defunctus canonicus non perfecerit suam residentiam, nichilominus communia primi anni post mortem ipsius inter clericos pauperes ut dictum est distribuetur, et alia communia in anno subsequenti in augmentum communie convertetur.

Et sic de consuetudine ecclesie, quolibet canonico decedente, novus canonicus qui ad eam receptus est post mortem ipsius per duos annos ad percipiendum in communia expectabit, etiam si paratus esset tunc personaliter residere.

Percipit tamen in communia ex quo receptus est canonicus in obitibus et in vinis, si presens affuerit ; quod similiter intelligendum est de personis prebendas non habentibus, si aliqui tales sint in [*c*] ecclesia constituti.

Et est sciendum quod canonicus dum facit primo suam residentiam in ecclesia, protestatione de ea facienda prehabita, non debet de consuetudine ecclesie donec ipsam peregerit recedere, nisi urgente neccessitate et licentia capituli expetita, utpote si citaretur coram aliquo judice ad perhibendum testimonium veritati vel ad jurandum de calumpnia, vel in alio casu in quo non posset procuratorem mittere: tunc enim de licentia capituli liceret sibi ad tempus recedere, nec propter hoc interrumperetur residentia sua.

Similiter licet ipsi canonico residenti et primam residentiam facienti, si neccesse habeat facere aliquid in prebenda, ut locare decimas prebende sue vel ecclesie si habeat in dyocesi Baiocensi, vel si ipsa prebenda sit in dyocesi vel prope extra, ibi enim de licentia capituli vel, si capitulum tunc nequeat commode congregari, de licentia duorum vel trium majorum qui tunc erunt in ecclesia, potest de ecclesia sic recedere; non tamen poterit hoc ei obici contra residentiam vel nocere, dum tamen inibi non traxerit longuam moram, ut in quodam capitulo generali in crastino Purificationis anno LX°V° fuit concorditer ordinatum.

Similiter cuilibet archidiacono [*d*] suam primam residentiam facienti tempus visitationis, dum archidiaconatum suum visitat, in residentia computatur.

Sciendum est insuper quod si canonicus in faciendo primam residentiam in ecclesia moriatur, nisi illam per annum et diem continuaverit morte preventus vel alia de causa pro magna parte anni absque licentia capituli de ea facienda fuerit impeditus, nichil est post mortem suam de consuetudine ecclesie in communia percepturus.

Sicut vidi accidere de magistro Ansello de Bretecort, qui nichil percepit in communia per considerationem capituli, eo quod morte preventus dum faceret suam residentiam ipsam integre non peregit.

Item est statutum in ecclesia et pro consuetudine observatur, ut quilibet canonicus aut persona qui firmam aliquam vel manerium aliquod ad dies suos recipit a capitulo vel ad tempus, cujus manerii vel firme fructus aut redditus certis diebus debent distribui inter canonicos annuatim, juret tactis sacrosanctis si non sit presbiter vel si sacerdos more sacerdotis quod fructus illius manerii vel firme reddet statutis diebus ad quos consueverint distribui, et quod illud manerium in eque bono statu vel meliori te[*34*]nebit sicut est quando illud recipit.

Quod intelligi debet, nisi casu fortuito manerium illud nimii

ventus impulsione corruat vel alieno incendio comburatur, in quo casu nemini est intelligendum ut ipse manerium illud resta[u]rare ex integro teneretur.

Et in traditione hujusmodi firme aut manerii, cuilibet canonico tunc in civitate existenti debentur ab illo dari qui recipit duodecim denarii vel quatuordecim pro vino, si amplius quam pro duodecim denariis vendatur lagena vini.

Similiter hec vini solutio debetur canonicis singulis annis de consuetudine quando locande sunt decime in augusto, videlicet de decimis de Yseigneio, de Karteingneio, de Voilleio, de Cardonvilla, de Perto, de Magnevilla, de Kahaignolis, de Sancto Exuperio Baiocensi, de Maigneio, de Ver, de Croileio, de Kerneto, de Karqueigneio, de Lachon, de Dobra et de Aguerneio.

De aliis autem minutis decimis que ad aliquos obitus deputantur, non solvitur vinum canonicis cum locantur.

Item olim consuevit usitari in ecclesia ut canonicus noviter receptus [*b*] ad prebendam vacantem, in qua annatam unam ut dictum est superius fabrica ecclesie percipere consuevit, quod fructus ipsius prebende fabrice debitos volebat ad firmam a capitulo recipere, aliquibus de suis amicis procurantibus, faciebat quod capitulum fructus ipsius prebende, si valebant centum quadraginta libras vel amplius, pro centum libris Turonensium ei dabat, et si centum valebat dabatur ei pro sexaginta, et sic de valore cujuslibet descendendo.

Sed quoniam in locatione tali dampnum ecclesie et detrimentum fabrice frequentius apparebat, ideo statutum fuit tempore H[erberti] quondam decani in quodam capitulo generali, ne decetero talis locatio fieret, et quod duo boni viri de capitulo eligerentur qui una cum custode fabrice ecclesie fructus illos ad firmam traderent bona fide meliorem conditionem afferenti ; et tunc cognito ab eis legittime pro quanto plus possent locari, tunc canonicus novus vel ejus procurator potest si vult illos retinere pro pretio quod inde potest haberi, et si retinere velit fiet ei gratia tantum de centum solidis Turonensium de pretio, si prebenda est multum pinguis, ad plus vel minus [*c*] descendendo secundum valorem prebende.

Nec potest secundum statutum predictum amplior gratia ei fieri quam de centum solidis Turonensium, ita etiam quod residuo pretii reddendo ecclesie optimam juxta arbitrium capituli tribuat cautionem.

Item est consuetudo antiqua ecclesie ut excessus canonicorum

vicariorum ad majus altare deservientium et clericorum de choro, per decanum et capitulum corrigantur, sicut cum de juriditione decani et capituli superius tractaretur est expresse dictum.

Unde circa correctionem clericorum de choro, tempore H[erberti] quondam decani, anno gratie M°CC°L°VIIJ°, in crastino festi sanctorum Ravenni et Rasiphi, fuit inter cetera in generali capitulo constitutum.

Ut si quis eorum de vicio illo « propter quod venit ira Dei in filios diffidentie » ita diffamatus existeret, quod ob hoc in clero et populo scandalum sit exortum.

Item ut si quis perpetret homicidium vel percutiat hominem usque ad membri mutilationem, vel furtum commiserit, vel de furti vitio contra eum publica laboret infamia.

Item si quis manus injecerit violentas vel procuraverit fieri in personam, canonicum aut in aliquem [*d*] de quatuor vicariis celebrantibus cotidie magnam missam, super quo creditur juramento conquerentis : omnes hujusmodi malefactores ex tunc a consortio chori privarentur, et eosdem decretum fuit per capitulum in perpetuum manere privatos. Sunt et alii casus in quibus in perpetuum pellitur quis a choro, si sit lepra percussus, si uxorem duxerit, vel si morbo caduco seu epilentico sepe consueverit laborare.

Item statutum tunc fuit ut si iidem clerici sese aut clericos foraneos percusserint violenter absque sanguinis effusione, per quadraginta dies ab ingressu chori manerent privati, etiam si infra dictum terminum absolutionis beneficium reportarent.

Quod si ad effusionem sanguinis violentia se extendat, a chori consorcio sint privati donec per generale capitulum gratiam optineant reintrandi.

Quod si probra improperia persone, canonico aut vicario, aut de aliquo eorumdem aliquis clericorum predictorum dixerit, in quo casu creditur simplici assertioni conquerentis, si sit canonicus vel persona et unus pro alio conquerens audietur, a choro sit privatus quamdiu decano et capitulo visum fuerit expedire.

Statutum fuit etiam [*35*] tunc in illo capitulo, sub pena amissionis chori, ne quis clericus de choro contra ecclesiam vel aliquem de canonicis seu personis advocatus esse nec testificari contra eos, nisi fuerint ad hoc compulsi, presumat.

De illis autem qui post ignitegium per civitatem discurrent et insultum aliquibus fecerint, unde scandalum oriatur, statutum fuit eos manere privatos ab ingressu chori donec revocari meruerint per capitulum generale.

Item statutum est ab antiquo in ecclesia ut communia in toto vel in parte nemini concedatur, nisi omnium canonicorum qui presentes fuerint et in civitate continue commorantes concurrente communi assensu, alioquin in re communi melior erit semper conditio prohibentis, quod etiam ad omnes gratias per capitulum faciendas extenditur, cum [a] tales gratie non necessitatis sed voluntatis potius causa fiant.

Item statutum est ab antiquo ut singulis ebdomadis, semel saltem die veneris, capitulum ordinarie celebretur; et tunc in capitulo fideliter recenseantur omnes defectus canonicorum de illa septimana et pena eis statuta pro servitio, prout dictum est superius, pro suis de[*b*]fectibus imponatur.

Si quis tamen canonicus super aliquo defectu vel aliquibus defectibus matutinarum aut divinarum horarum ab illo in illa septimana commissis se voluerit excusare, ad excusationem suam impedimentum assignet legittimum ad hoc quod ei credatur.

Hoc autem solummodo quoad hoc impedimenta legittima reputantur, videlicet si aliquis sibi minuerit vel egrotet, aut a capitulo pro negociis ecclesie sit missus, vel si aliquis sine culpa sua inimicitias habeat capitales de quibus constet, in quo casu tantummodo excusabitur a matutinis: salva etiam illa consuetudine qua per omnes ebdomadas singulis canonicis in civitate presentibus et infra cingulas extra muros nox una sine dampno libera a matutinarum labore donatur.

Item statutum est ab antiquo et de consuetudine in ecclesia observatum, ut nullus canonicus vel vicarius percipiat distributiones in matutinis vel horis diurnis deputatis, nisi qui presens fuerit ipsis horis vel legittimo ut dictum est fuerit impedimento detentus.

Sunt autem ex dictis impe[*c*]dimentis duo tantummodo que quantum ad excusationem vicariorum legittima reputantur, ut si sibi minuerint vel egrotent, non tamen possunt aut debent aliter excusari. Nec indulgentiam unius noctis habere debent liberam, sicut de canonicis est dictum.

Canonicus vero qui sibi minuit vel quamdiu egrotat in civitate vel infra cingulas civitatis existens, nichil amittit de distributionibus in quibuscumque consistant, nec etiam de vinis, obitibus, [b] conredis, sed de consuetudine ecclesie omnia talia integre percipit ac si semper in ipsa ecclesia presens esset.

a. M et. — *b. M add. en marge* o. aut.

Quod et de vicariis similiter quoad ista duo ultima observatur.

Verumptamen sciendum est quod dum sibi minuerit aliquis predictorum, non debet chorum intrare ab illa hora qua sibi minuerit usque ad missam diei tertie subsequentis ; in ecclesia tamen potest venire ut audiat missam extra chorum, et in capitulo similiter si opus fuerit et voluerit interesse, sed civitatem tunc non licet sibi exire [a].

Quod si faceret, amitteret de communia et de obitibus et aliis distributionibus quantum illa die de eis si non exiret percepturus esset, quia [d] tunc per minutionem non debet de consuetudine excusari, sed deficiens potius reputari.

Sciendum est etiam quod nulli canonico de consuetudine ecclesie propter infirmitatem aliquam, quantumcumque sit gravis et longa, coadjutor aliquis deputatur.

Sed vicariis qui cotidie ad majus altare celebrant magnam missam, et etiam quibusdam personis, ut archidiaconis, qui propter longam infirmitatem suum officium exequi non possent, bene potest ab hiis quibus hoc incombit de coadjutoribus provideri.

Item statutum est et pro consuetudine observatur, ut qualibet quarta feria quatuor temporum anni [b] in thesauraria inferiori fiat compotus de redditibus et expensis communie generalis, ad quem qui interfuerit canonicus percipit pro vino decem solidos Turonensium si voluerit interesse [c], et ad hoc invitantur omnes in matutinis diem ipsam precedentibus per chori rectores ebdomadarios.

Et vicarii similiter qui hujusmodi compotibus non intersunt [d].

Similis fit invitatio quocienscumque prefixo termino in capitulo reddendus est compotus de administratione aliqua, ut de vicesima, [36] fabrica ecclesie et communia mortuorum, et similiter in numeratione debite in feriatis paschalibus [e] ; et in hiis omnibus compotibus debetur vinum canonicis de hiis de quibus computatur, secundum quod hiis qui presentes affuerint placuerit statuendum, excepto compoto debite in quo vinum cujuslibet canonici duodecim denarios vel quatuordecim non excedit.

Quod ad vicarios qui presentes non debent interesse, de gratia prorogatur, maxime in illis compotibus in quibus de communia minime computatur.

Item statutum est et de consuetudine hiis diebus in ecclesia observatur, ut in quolibet festo duplici totius anni et in die qua in

a. M en m. (XVe s.) Hodie potest ubicumque se tranferat, ut in quaterno..... — *b. M omet.* — *c. M* i. et vicarii similiter qui hujusmodi compotibus non intersunt. — *d. M om.* Et... — *e. M* Pasche.

qualibet ebdomada fit in choro ad vesperas, matutinas et ad missam commemoratio beate Virginis.

Item in qualibet processione ecclesie que exit extra ecclesiam, sive ad corpus defuncti sive ad aliquam ecclesiam, percipiunt de communia vinum canonici [a], hoc addito quod quando transit processio cingulas civitatis, pecunia que pro vino traditur duplicatur. Similiter et in creatione cujuslibet novi communiarii est hactenus observatum.

Preterea de longeva consuetudine est semper [b] in ecclesia observatum, ut mortuo aliquo de clericis chori in civitate vel [infra][b] cingulas etiam, statim vadit processio ad corpus, et adesse tenentur omnes canonici, vicarii et clerici, et delato corpore ad ecclesiam fiunt ejus exequie in medio navis ecclesie, omnibus qui interfuerunt processioni corporis existentibus, et in crastino ad missam et quando corpus in cimiterio traditur sepulture, nisi alibi ipse defunctus suam elegerit sepulturam, et tunc sufficit quod vicarii cum processione et clerici qui voluerint illuc eant, et fiet sollempnis pulsatio in processione sicut de canonicis [c] est facere consuetum.

Item olim fuit statutum et pro consuetudine observatum, ut bladum communie non distribueretur sicut modo distribui consuevit, quinimo totum bladum venderetur oportunis temporibus secundum quod melius posset vendi per bonos viros qui ad hoc essent per capitulum deputati, et quod peccunia de venditione bladi et alias de bonis communie habita et recepta distribueretur canonicis et vicariis servicio assistentibus, provida consideratione habita super distribu[c]tione quod per totum annum sufficere posset ad distributiones hujusmodi faciendas, et ad negocia ecclesie in causis et aliis necessariis prosequenda.

Sed a tempore quondam decani Herberti, ex quo primo fuit decanus, non fuit statutum hoc servatum, sed pro denariis quos lucrentur [d] in matutinis, missa et vesperis tam canonici quam etiam vicarii fit bladi distributio inter eos, ita ut si quis eorum lucratus est integre totum mensem qui valet aliquando centum solidos, aliquando minus, aliquando plus, convertitur per communiarium talis peccunia in blado, facta prius estimatione seu appreciatione bladi in capitulo sicut in prima die veneris cujuslibet mensis, donec assignetur totum bladum, fieri consuevit.

Et si quarterium ordei vendatur communiter pro duobus solidis

a. *M* c. et vicarii. — *b.* *M d'abord* extra, ext *gratté*. — *c.* *M* c. et vicariis. — *d.* *M* lucrantur.

et sex denariis, assignabitur pro viginti denariis, et similiter faciunt quandocumque venditur plus vel minus.

Unde frequenter accidit quod pro parvo pretio bladi quod assignant, bladum quod sufficeret si bene venderetur ad solvendas distributiones pro novem vel decem menses, totum [a] expenditur in sex vel septem menses.

Accidit etiam aliud [*d*] inconveniens ex hoc, quod [b] fiunt post in venditione illius bladi pro longua expectatione contractus illiciti cum firmariis vel aliis.

Et cum ad ultimum non possint solvere omnes [c], quod peccunia communie in placitis inutiliter expendatur.

Similiter et multum expenditur de communia in placitis pro eis qui bladum sibi assignatum in grangiis capituli nolunt aut negligunt recipere, ut inde venditionem anni habeant cariorem.

Et ideo pro tali distributione bladi multum detrahitur servicio sacri cultus et ideo neccesse esset ut secundum antiquam consuetudinem venderetur totum bladum.

Et si contingeret facultates communie ampliari vel quod bladum carius solito posset vendi, quod et distributiones similiter ampliarentur, habito tamen respectu quod per totum annum ad faciendas distributiones et ad alia necessaria ut dictum est procuranda sufficere semper posset.

Si vero completo anno aliquid de communia residuum fuerit, distribuitur de consuetudine canonicis qui interfuerunt servicio illo anno preterito, pro rata temporis et ratione servicii cui interfuerit unusquisque.

Item est consuetudo ut cum aliquis [*37*] canonicus pro negotio ecclesie alicubi mittitur, nichil amittit propter absenciam de distributionibus, nec de vinis nec de conredis nec de obitibus [d], quamdiu eundo, morando et redeundo in negotio fuerit, sed omnia sibi de communia reddi debent.

Quod si forte pro negotio alicujus obitus missus est, in hoc casu portio obituum qui interim in ecclesia celebrantur ipsum contingens, sibi ac si presens fuerit integre in illis obitibus reservatur.

XLII. De consuetudinibus que observande sunt circa statum et honestatem canonicorum et clericorum in choro et in ecclesia.

Usque hic dictum est de consuetudinibus et statutis que servari debent in hiis que agenda sunt in capitulo, nunc de aliis consuetu-

a. *M* et tunc. — *b.* *M* quia. — *c.* *M* oportet. — *d.* *M* n. de c. n. de o. n. de v.

dinibus et statutis que circa statum et honestatem et ordinationem ministrorum ecclesie in choro et in ecclesia observari debent.

Statutum est antiqum et consuetudo debet esse ut in ecclesia et in choro tam canonici quam clerici decenter et honeste se habeant.

Nec inde postquam semel introierint, donec post completum illius hore officium et servitium, sine causa recedant.

Item nullus rosam, pomum [a] aut aliquid tale in choro vel ecclesia in manu [*b*] deferat apparenter vel anulum, nisi cui competit ex officio dignitatis.

Omnes clerici de choro et eciam vicarii cedant in omnibus et deferant canonicis [b] et personis. Nec convicium aut turpe aliquid in quemquam illorum proferre presumant.

Quod si quis eorum ausu [c] temerario attemptare presumpserit, si clericus simplex est expellatur a choro, ut alibi dictum est superius, et vicarius gravissime per capitulum puniatur.

Item nullus clericus de choro in ecclesia locatur cum muliere, maxime suspecta.

Nec permittatur aliquibus eorum, dum aliquid decantatur, retro majus altare vel alias in ecclesia vel ante fores ecclesie conventicula facere ad confabulandum, vel etiam sedere aut per ecclesiam evagari ; quinimo qui ab hujusmodi noluerint abstinere, vel expellantur de choro vel pena congrua conpescantur.

Clerici etiam de choro si qui sint aut si qui fuerint, qui focarias habeant in propriis seu alienis domibus concubinas, moneantur diligenter et canonice ut eas abiciant et dimittant.

Quod si ad monitionem sibi factam ex parte capituli non fuerint super hoc emendati, expellantur de choro.

Statutum est etiam [*c*] in ecclesia ut nullus clericus in secundo stallo constitutus loquatur cum puero vel aliquo constituto in ordine puerorum, nisi forte aliquid ei quod ad servitium ecclesie pertineat vel quod per ipsum ad alium velit deferri, et tunc submissa voce et brevibus verbis injungat.

Clerici etiam de secundo stallo secum invicem in choro non loquantur, nisi forte causa servicii ecclesie vel alia causa rationabili et honesta habeat loqui cum illo qui sibi lateraliter in proxime sedis statione coheret, et tunc verbum quod proferre voluerit sub silencio et brevi sermone concludat, ita quod non impediat servi-

a. *M* pomam. — *b.* *M* c. d. — *c.* *M* ausi.

cium nec aliquem scandalizet, nec extendatur ad tertium vel ad quartum.

Item nullus cum clerico vel laico, etiam qui non sit de collegio, loquatur in choro.

Nec de loco suo ad loquendum cum aliquo transeat in oppositam partem chori, sed per puerum vel chori rectorem nunciet si quid alicui de opposita parte voluerit nunciare.

Statutum est insuper ut pueri amplam coronam habeant et rotundam tonsuram, et quod corone eorum sepius renoventur.

Item ut [*d*] in officiis ad ipsos spectantibus deserviant sicut decet, tam in capitulo quam in choro.

Quod qui neglexerit eiciatur a choro, vel per illos quibus hoc ex officio competit verberibus castigentur.

Item statutum est ut non permittatur clericis quod intrent ecclesiam vel chorum nisi in habitu honesto, nec quis nudus tibias absque caligis intret chorum, et quod honestam tonsuram habeant et coronam, secundum quod sunt in superioribus ordinibus [a] constituti.

Et hoc circa illos qui frequenter altari inserviunt specialiter est observandum.

Nec permittatur aliquibus capis sine supelliciis [b] integris et honestis aliquo uti tempore in ecclesia vel in choro.

Item sciendum est quod ab antiqua institutione nullus clericus de secunda forma ferebat almuciam in choro, nisi esset sacerdos et antiqus, quibus solummodo permittebatur ferre almucias nigras de agnis nigris vel pulli nigris pellibus, aut etiam vituli, tam ratione ordinis quam etatis.

Nec erant tunc almucie eorum cornute vel pendentes ante pectus et super humeros.

Unde vidi quod decanus [*38*] Herbertus, qui multum honestatem ecclesie diligere videbatur, fecit aliquibus eorum qui deferebant almucias nimis longuas eas sibi rescindi, ut tantummodo caput usque parum subtus aures in rotunditate velarent.

Modo hiis diebus, quod non decet, clericus quilibet de secunda forma, sive sit subdiaconus, diaconus aut sacerdos, defert almuciam in ecclesia et in choro die et nocte, et per vicos et plateas civitatis almucias, scilicet cornutas ante et retro super humeros pendentes; et ut magis diversificetur eorum habitus, quidam eorum deferunt almucias de escurellis ciudato viridi fozratas in ecclesia

a. *M* ordinis. — *b*, *etc.*, *M* superliciis.

et in choro, et alii almucias fozratas de albis agnis, quilibet pro sue libito voluntatis, quod usque nunc non fuit permissum in ecclesia vel etiam ab aliquibus antiquitus usitatum [a].

Item statutum est in ecclesia ut nullus clericus instituatur in choro, nisi constet capitulo de honesta conversatione ipsius, et quod bene legat et cantet, et quod sit de legitimo matrimonio procreatus.

Si autem aliquis cánonicus vel persona indigeat clerico, quem velit secum in [b] hospicio suo [b] tenere ad serviendum ei, et requirat a capitulo ut idem clericus in chori consortio admittatur, de consuetudine hoc non potest nec debet ei denegari quin ad preces illius in choro instituatur.

Dum tamen talis conditionis fuerit ut superius proxime dictum est, et quod promittat in capitulo bona fide quod ipsum in mensa et in domo continue per annum unum et diem tenebit.

Et canonicus ille ab aliis residentibus canonicis, qui tunc non erunt [c] presentes, tenetur requirere assensum eorum super predicti clerici institutione.

Et quoniam olim fuit [d] magnum scandalum de quibusdam canonicis, qui pro peccunia et muneribus et exempniis aliquos clericos in chori consortium faciebant sepius institui, ideo sede vacante per mortem bone memorie Guidonis quondam episcopi, concorditer ordinatum fuit in quodam capitulo generali quod nullus canonicus aut persona de recipiendo in choro clerico audiretur, nisi prius juraverit quod credit eum bone conversationis et vite, et quod bene vel saltem sufficienter scit legere et cantare, et quod de eo vel de aliquo pro eo non recepit vel habuit aliquid, nec habere intendit ut eum recipi [c] faciat in choro, et quod est de legitimo sicut credit matrimonio genitus, quodque juxta consuetudinem ecclesie tenebit eum continue per annum unum et diem tanquam clericum proprium in domo et in mensa, nec infra dictum terminum absque culpa clerici a suo servicio removebit.

Quod si interim auctoritate et voluntate propria recesserit et interim chorum intraverit, de eo foras eiciatur.

Ordinatum fuit etiam tunc in illo capitulo ut nullus illegittime natus introduceretur in choro, quantumcumque ydoneus, etiam si cum eo quod posset promoveri ad ordines et beneficium ecclesiasticum optinere, etiam cum cura animarum, esset auctoritate sedis apostolice dispensatum; et si per negligentiam aut ignorantiam

a. M omet depuis Nec erant. — *b. M om.* — *c. M* erant. — *d. M* f. o.

talem contingeret introduci, statim cum perciperetur de choro eiceretur.

Item statutum est quod si aliquis alius a canonico vel persona rogaverit capitulum pro aliquo clerico in choro recipiendo, non potest ei fieri talis gratia nisi de communi assensu omnium facta sibi fuerit in capitulo generali, nisi persona postulans et pro qua rogatur tante sint auctoritatis quod citius debeant exaudiri.

Item statutum est ut clerici de [*d*] choro continenter et caste vivere studeant, et quod ad aleas vel taxillos non ludant nec hujusmodi ludis intersint, et quod tabernas prorsus evitent, nec aliquis eorum ad ministrandum majori altari nisi jejunus accedere presumat. Quod si in hiis inventus fuerit aliquis culpabilis per decanum, quamdiu sibi et capitulo placuerit ab ingressu chori suspendatur.

Summa[a] reverentia majori altari ecclesie et sanctorum reliquiis que circa illud sunt ab omnibus exhibeatur.

Item de consuetudine ecclesie canonici et clerici de choro a festo beati Michaelis in septembri exclusive usque ad vigiliam Pasche in missa capis et supelliciis utuntur communiter, et inde usque ad idem festum sancti Michaelis inclusive utuntur tantummodo supelliciis in ecclesia et in choro.

Item precipiendum est sepius custodibus in capitulo quod in pulsatione campanarum, mundanda ecclesia et luminaribus ministrandis et aliis omnibus diligenter officii sui debitum exequantur.

Laici etiam a choro et capitulo et in processionibus similiter per custodes laicos secundum ecclesie consuetudinem arceantur[b].

Nec custodes clerici cum incen[*39*]sifero thus ministrant, picem, resinam aut sulphur, sicut aliquando accidit, misceant cum incenso, sed purum thus et mundum ministrent[c] cum altare et chorus incensari debent, et precipue cum thus in altaris sacrificio adoletur.

Provideant etiam quod munda et nitida habeant manutergia circa altare, unum ad ablutionem manuum diaconi et subdiaconi, aliud quod superponitur manibus sacerdotis, tertium post evangelium ad ablutionem manuum sacerdotis, quartum post sacramenti susceptionem, quintum sit pendens circa missale ad tergendum os et nares si opus fuerit sacerdotis.

Provideat etiam subdiaconus cum administrat in calice, ut hos-

a. *M* S. etiam. — *b.* *M* a., nec permittant laicos transire per chorum dum aliquid decantatur. — *c.* *M* ministrant.

tia non sit muscida vel perforata, et quod circulum habeat integrum. Item quod vinum non sit acetosum et aquam [a] non omittat.

Calix panno mundissimo involvatur et alius sit intus calicem quo tergatur, qui cum non satis decens fuerit in sacrario comburatur.

Provideat etiam diaconus altari deserviens quod sint ad minus tria lintheamina super altare vel plura, antequam super illud corporalia extendantur.

Item nulli [*b*] clerico de choro licet de consuetudine ecclesie morari vel intrare in ecclesia ab initio pulsationis ad primam usquequo decantetur sexta, a die scilicet Pasche usque ad festum Omnium Sanctorum, vel etiam donec cantetur nona si fiat festum duplex in eodem tempore.

Et similiter a festo Omnium Sanctorum usque ad primam diem lune Quadragesime, a qua die non licet alicui similiter intrare vel morari in ecclesia ab initio pulsationis ad psalmos usquequo vespere decantentur, et alia si que sequantur sine interpolatione in habitu seculari.

Si vero non pulsetur ad psalmos, usque ad initium pulsationis ad primam licitum est intrare. Si vero extra Quadragesimam et extra dies in quibus cantantur due misse, cum [b] nona statim post sextam fuerit decantata, ex tunc est licitum intrare vel morari sine habitu chori usque ad initium secunde pulsationis ad vesperas.

Similiter non licet intrare vel morari in ecclesia a prima [c] secunda feria Quadragesime usque ad Pascha, ab initio pulsationis ad complectorium quousque servicium sit completum; et quod dicitur tunc non licere morari vel intrare in ecclesia, idem est intelligen[*c*]dum de porticibus et de claustro.

Item nulli licet de consuetudine ecclesie, quamdiu celebratur officium, facere transitum per chorum nisi linealiter juxta formam inferiorem, et si sit archichorus in eadem parte chori debet transire inter ipsum archichorum et formam antedictam, exceptis domino episcopo, decano et cantore, quibus solum per chori medium patet iter, dum tamen non transeant ex transverso.

Exceptis [d] hiis qui in capis sericis ad cantandum per chorum transierint seu legendum, et exceptis diacono et ministris qui vadunt cum eo ad legendum evangelium in pulpitum, et excepto subdiacono cum vadit similiter ad legendam epistolam et ad tex-

a. *M.* aqua. — *b.* *M om.* — *c.* *M* e. post a. — *d.* *M* E. etiam.

tum ferendum post evangelium in choro cum puero thuribulum deferente.

Et exceptis etiam illis qui deferunt absconsam et librum ad legendum in matutinis.

Item cum transit episcopus per chorum, tam canonici quam persone et omnes clerici de choro assurgere debent ei.

Quando vero decanus vel cantor transeunt, assurgunt tantummodo pueri contra eos. Nec licet alicui de pueris habere caput velatum [*d*] in choro.

Item nulli preterquam episcopo licet transitum facere inter chorum et altare ex transverso, dum aliquid decantatur in choro, exceptis ministris altaris.

Item nulli simplici canonico licet intrare stallum persone cujuscumque vel transitum facere ante illud, dum major persona fuerit in eodem, et multo fortius nec vicario istud licet.

Similiter nulli licet ex personis stallo suo altius ascendere vel transitum facere ante illud, dum major persona fuerit in eodem.

Item nulli canonico preterquam personis stallum in choro proprium assignatur, ut superius alibi dictum est.

Item tenetur quilibet tam canonicus quam persona et omnes etiam clerici sedere in choro dum leguntur lectiones in matutinis, excepto dum legitur principium expositionis. Item dum cantantur responsoria.

Et ad missam similiter dum leguntur lectiones et epistola, et dum cantantur gradalia et versus eorum, et alleluia et versus eorum et tractus.

Item dum cantantur sequentie diebus dominicis in Adventu.

Alias vero nulli licet sedere in choro dum divinum officium celebratur.

XLIII. De consuetudinibus observandis circa executionem divini officii.

Dicto superius in ultimo capitulo [*40*] precedenti de consuetudinibus et statutis que circa ydoneitatem et statum ministrorum ecclesie observari habent, nunc de illis consuetudinibus que circa divini officii executionem attenduntur est dicendum.

Et est sciendum quod secundum usum Baiocensis ecclesie distinguntur varietates divini officii.

Dicitur enim festum sine festo, sive fiat de tempore sive fiat de sanctis; et quotiens fit de tempore extra dominicam et extra octabas cum festo, dicitur fieri sine festo.

Et quotiens fit sine festo, non fiunt nisi tres lectiones ad matutinas, et tunc non est rector chori in choro nisi unicus et ad missam tantum.

Quotiens vero fit de temporali in dominica, fit festum simplex, excepta prima dominica Adventus; item prima dominica Septuagesime et prima, quarta et sexta dominicis Quadragesime, in quibus fit festum duplex.

Item dicitur festum simplex trium lectionum, et tunc ad utrasque vesperas, matutinas et missam regitur chorus a duobus vicariis archichoris de secundo stallo, et similiter cum fit festum simplex novem lectionum.

Item dicitur festum duplex trium lectionum, quod si fuerit de precipuis sollem[*b*]pnitatibus, ut est Pascha, Ascensio et Penthecostes, regitur chorus a quatuor canonicis de stallo altiori; et similiter in precipuis sollempnitatibus novem lectionum, ut in Natali Domini, Epyphania, Purificatione, Inventione reliquiarum, festo beatorum Ravenni et Rasiphi, Assumptione beate Marie, Nativitate ejusdem, festo Omnium Sanctorum et festo Dedicationis ecclesie.

Item dicitur festum duplex cum duabus capis tantum, et tale festum quandoque est trium lectionum, quandoque novem lectionum, pro tempore, et in tali festo non curatur de quo stallo, secundo scilicet sive altiori, sint chori rectores, alter scilicet vel ambo.

Item dicitur festum duplex cum quatuor capis, quarum sumuntur due in stallo medio, due vero alie sumuntur in stallo altiori necessario; et quotienscumque dicitur de aliquo festo quod cum quatuor capis debeat celebrari, nisi addatur quod de stallo superiori [*a*] sint, intelligendum est quod due de secundo et due de superiori stallo debent esse.

Et omne festum cum quatuor capis celebratur cum duobus thuribulis.

Item dicitur festum duplex [*b*] cum quatuor capis de stallo altiori neccessario, ut Na[*c*]tale Domini [*c*], Purificatio beate Virginis, Pascha, Penthecostes, festum sanctorum Ravenni et Rasiphi, Assumptio beate Marie et festivitas Omnium Sanctorum; et hee dicuntur episcopales, in quibus tenetur totum chorum episcopus procurare, vel si tunc sit absens tenetur pro conreio undecim librasTuronensium solvere, distribuendas canonicis, vicariis et clericis de choro,

a. *M* su. st. — *b.* *M om.* — *c.* *M* D. et consimilia. Sunt etiam septem : Natale Domini.

prout est ab antiquo in ecclesia consuetum ; et idem tenetur facere dominus rex dum percipit regalia, sede vacante ; et ad consimilem procurationem tenetur decanus in festo Reliquiarum, sicut alias superius est expressum.

Item in omni festo duplici cum quatuor capis de stallo altiori induuntur ceroferarii duo et duo thuriferi tunicis sericis super albam et amictum.

Item in omni festo duplici, excepto festo Mortuorum et tribus diebus post Natale Domini, tenentur canonici omnia legere, et similiter infra quascumque octabas duplices.

Item tenentur etiam tunc omnia responsoria et cantus misse decantare, exceptis *Kyrieleison* et tropis super hymnum angelicum.

Et in matutinis in festo duplici cantantur responsoria sicut in festo cum festo simplici, dupliciter tamen, excepto festo Mortuorum in quo [*d*] non cantant bini et bini.

Item quotiens fit festum simplex trium lectionum, legitur prima lectio a canonico de secundo stallo, due alie a duobus de stallo altiori. Si tamen pronuncietur evangelium, omnes leguntur a canonicis de stallo altiori [a], et in utroque casu tertia legitur a persona. Secundum et tertium responsorium cantantur in eodem stallo, et tertium a persona.

Item sciendum quod quando fit festum cum festo, majoris archichori semper est inchoare primam antiphonam vesperarum, nocturnorum et laudum, et omnes antiphonas memoriarum et hymnos ex precepto cantoris, et hoc fit ex illa parte chori que prima est in tabula.

Et ex eadem parte chori [b] inchoatur semper antiphona vesperarum, matutinarum, laudum, et antiphone omnium horarum, et omnes hymni et primum responsorium.

Et quandocumque intonat cantor psalmum aliquem, primus versus excipitur ab illa parte chori in qua semper antiphona inchoatur.

Et quotienscumque querunt aliquid archichori seu ceteri canonici [c] a cantore, debent amovere piliola sua. Similiter illi quibus archichori injungunt cantus de[*41*]bent sua amovere piliola et assurgere illis. Similiter etiam archichori in injungendo.

Secunda vero antiphona laudum et vesperarum inchoatur ab archichoro, quotiens fit festum simplex et dicuntur plures antiphone ad laudes ; et similiter quando fit cum festo pro defunctis

a. *M* superiori. — *b.* *M om.* — *c.* *M om.*

inchoatur secunda antiphona laudum tantum ab archichoro, et similiter in omni festo duplici cum dicuntur quinque.

Alie autem antiphone tam ad vesperas quam ad laudes, quando fit cum festo, distribuuntur in stallis altioribus hinc et inde alternatim, descendendo per archichoros ex precepto cantoris.

Cum[a] autem fit festum duplex, secunda vesperarum antiphona in stallo similiter inchoatur, si sit canonicorum regere chorum[b].

Item in omni festo duplici cum quatuor capis de stallo in quo episcopus exequitur officium sacerdotis, inchoat ipse ter ex precepto cantoris antiphonas super psalmos *Magnificat* et *Benedictus;* qui si absens fuerit, decani est eas similiter inchoare ex transmissione cantoris per archichorum, primo scilicet post versiculum vesperarum, secundo in fine psalmi, tertio post *Gloria Patri.*

Et quando cantor de[*b*]fert antiphonam episcopo, non intrat stallum ipsius episcopi, sed sistens ante stallum amovet piliolum suum et baculum tradit[c] alicui de astantibus in prima forma, et sic injungit antiphonam episcopo.

Si vero cantor festis hujusmodi non sit presens, major archichorus ex precepto ejus qui facit officium cantoris defert antiphonam episcopo inchoandam, et similiter decano in stallo suo et non alibi si episcopus non sit presens, et si ambo defuerint erit majoris archichori inchoare.

Item notandum quod si cantor descenderit de stallo altiori, ut officium aliquod in imis exequatur, debet committere alicui de stallo altiori officium cantorie, similiter et succentor.

Et quando cantor intonat psalmos *Magnificat* et *Benedictus*, debet ob reverentiam evangelii suum piliolum amovere, nisi suis insigniis fuerit adornatus, et similiter quando aliquid incipit in missa.

Quando autem fit sine festo, puerorum est incipere omnes antiphonas vesperarum, nocturnorum et laudum, preter primas et antiphonas super psalmos *Magnificat* et *Benedictus* et *Nunc dimittis*, quas incipit archichorus ebdomadarius in stallo suo.

Item quando fit festum [*c*] duplex, canonicus archichorus non tenetur incipere antiphonas horarum neque responsoria ipsarum cantare, sed vicarius archichorus talia exequi tenetur.

Item nichil cantatur in choro nisi optenta licentia a cantore, vel nisi per archichoros commendetur.

Item quando fit festum simplex novem lectionum, secunda et tertia antiphona nocturnorum inchoantur a duobus pueris, tres

a. M Si. — *b. M* c. et etiam per octavas duplices. — *c. M* t. b.

autem medie in secundo stallo, ita quod sexta a canonico ; et idem intellige de responsoriis hoc ordine per eosdem qui antiphonas inchoant decantandis.

Et si nullus canonicus fuerit tunc ex illa parte chori in secundo stallo, vocetur ab subarchichoro ex parte alia ; et si venire noluerit, subarchichorus ipse cantet[a].

Tres vero ultime antiphone in stallo altiori semper inchoantur, ita quod nona a persona et octava a canonico inchoentur ; et quicumque ex antiphonis in tali festo aliquam incipit, tenetur incipere responsorium et cantare versum ejusdem ordinis.

Item quotiens fit cum festo, dicitur capitulum in choro ante jenas in capa serica, duobus ceroferariis astantibus sacerdoti, qui [*d*] amictibus et albis induuntur, subadditis tunicis sericis in precipuis sollempnitatibus, tertio puero eodem induto apparatu qui servit de thuribulo et missali.

Quando vero fit sine festo, dicit sacerdos vicarius capitulum in stallo suo non mutato habitu, et ibi dicit semper capitula et orationes tertie, sexte, none, et capitulum prime et complectorii.

Item dicto capitulo in festo simplici tam ad vesperas quam ad laudes, statim petita a sacerdote vel ab episcopo si presens fuerit et data benedictione incensi, incensat sacerdos altaria cum reliquiis sanctorum, ceroferariis tenentibus candelabra ante altare hinc et inde donec predicta incensentur; qua facta, deponunt candelabra pueri ante altare, et vadit sacerdos in chorum in sedem consuetam.

Item si fiat festum duplex cum quatuor capis, non tamen de precipuis, sacerdos canonicus ebdomadarius et sacerdos vicarius incensant pariter altare et reliquias.

In precipuis vero sollempnitatibus incensant pariter episcopus et canonicus sacerdos, et similis fit incensatio ad matuti[*42*]nas dum cantatur hymnus laudum. Quando autem fit festum duplex cum duabus capis tantum, facit hujusmodi incensationem solus canonicus sacerdos. Quando autem fit sine festo, nulla fit incensatio nisi ad missam et inter ministros tantum.

Item si fiat festum duplex cum quatuor capis, duo majores archichori querunt responsorium ad primas et ultimas vesperas a cantore, quod acceptum referunt ipsi suis subarchichoris cum suo versu.

Quando autem non sunt nisi duo in choro, querunt illud pariter.

a. M c., nisi fuerit de stallo altiori : alioquin unus sacerdos ex illa parte chori.

Quotiens vero fit sine festo ut in Quadragesima, unicus puer cantat illud; et cum fit cum festo, cantatur semper in choro ante jenas, nisi puer illud cantet solus, ut dictum est in Quadragesima.

Item notandum quod in omni festo cum quatuor capis, resumitur semper responsorium a capite ad utrasque vesperas post *Gloria Patri* et nonum ad matutinas.

In sola autem Trinitatis sollempnitate [a], licet due cape sint de secundo stallo, resumuntur a capite responsoria tertium, sextum et nonum, et dicitur *Gloria Patri* post unumquemque versum, quod nullum aliud consimile fe[*b*]stum habet.

In festis autem duplicibus cum duabus capis tantum, ad neutras vesperas resumitur responsorium a capite, sed ultimum tantummodo ad matutinas.

Item puerorum est cantare omnes versiculos in choro, et *Benedicamus* et responsoria ad matutinas, et *Alleluia* ad missam cum fit sine festo.

Et in festo simplici et etiam duplici in temporali Adventus et a Sexagesima usque ad Pascha, semper cantant versiculos et *Benedicamus* ad vesperas et matutinas in capis nigris.

Similiter ad primam et completorium dicuntur versiculi ab eisdem, et nunquam ad horas.

Et cum petunt [b] pueri licentiam cantandi aliquid a cantore, tenentur ipsi deosculari formam inferiorem ante ipsum.

In stallis vero superioribus distribuuntur cantus per archichoros ex precepto cantoris, et in secunda forma similiter; sed cum querunt aliquid, qui sunt de secunda [c] forma a cantore inclinant se solum coram illo.

Item inchoato aliquo ex psalmis *Magnificat* aut *Benedictus*, incensatur episcopus a sacerdote si sit presens et fiat cum festo, et statim puer unus primo sacerdotem incen[*c*]sat, postea chorum.

Et si sit duplex festum, incensabitur cum duobus thuribulis more consueto.

Item quotiens fit cum festo, dicitur oratio a sacerdote in capa serica in choro ante jenas ad vesperas et matutinas, exceptis matutinis quinte et sexte ferie et sabbati ante Resurrectionem dominicam, et exceptis vesperis ultimis earumdem quinte et sexte ferie et sabbati predicti.

Item in omni festo duplici cantantur omnia a binis et binis, responsoria scilicet et versiculi et *Benedicamus*.

a. M s. T. — *b. M* querunt. — *c. M omet.*

Et in precipuis sollempnitatibus cantantur tria ultima responsaria ad matutinas in capis sericis, adjuncto tertio qui legit nonam lectionem, sive sit episcopus vel alia persona, vel tertiam in Pascha, Ascensione et Penthecoste.

Item notandum quod preces complectorii cum festo et sine festo similiter, et preces ad vesperas et matutinas, cum fit sine festo, dicuntur semper ante jenas, sed ad vesperas et matutinas sedendo, et ad complectorium cum festo stando dicuntur a sacerdote [a].

Et sciendum quod finito complectorio, defert sacerdos qui exequitur officium aspersorium domino episcopo si fuerit presens, et in tradendo deoscu[*d*]latur manum episcopi, et fit aque aspersio super clerum et populum.

Et si non sit presens episcopus, facit eam sacerdos ; que aspersio fit omni die post complectorium, excepto tempore a die Cene usque ad octabas Pasche, et a sabbato Penthecostes usque ad octabas ejusdem festi.

Item sciendum quod quandocumque cantatur psalmus *Venite* ad matutinas, si sit festum, cantatur ante jenas [b], excepto quod quando est presens corpus defuncti cantatur ante ferctrum ad caput, quando autem fit sine festo cantatur ab archichoro vicario in suo stallo.

Item quotiens cantatur a quatuor, duo majores stant in medio, et similiter quandocumque cantatur responsorium a tribus vel quatuor in choro vel in pulpito, stant major vel majores in medio.

Item sciendum quod in omni festo duplici cum duabus capis tantum, extra octabas, et excepto temporali Adventus et a Septuagesima usque ad Pascha, cantatur a quatuor psalmus ipse, licet eo cantato non remaneant in choro nisi duo.

Et quotiens cantatur a quatuor, primus versus cantatur ab illis duobus qui sunt ex parte decani, et sic alternatim. A medio autem versus [*43*] *Gloria Patri* cantant omnes insimul, et quotiens cantatur a duobus tantum, tertio sumitur invitatorium a capite, primo ab archichoris, secundo a cantore post tertium versum, tertio ab eodem, cantato finaliter versu *Gloria Patri.*

Quando autem cantatur a quatuor remanentibus in choro, licet duo sint de secunda forma, cantant omnes archichori et soli, primo totum invitatorium voce mediocri, et chorus totum statim

a. *M* s. ; et quando fit prostratio, in fine orationis surgunt omnes a prostratione. Et quod dictum est de precibus in vesperis et matutinis, sic faciendum est in horis, sed sacerdos tunc dicit eas in stallo suo in choro. — *b.* *M* a. candelabrum magnum (*en marge* vel jenas).

post eos voce eadem, et post unumquemque versum psalmi *Venite*, resumitur a capite ipsum invitatorium a cantore, semper exaltando vocem.

Post versum *Gloria Patri* sumitur a medio ab eodem cantore. Quo finito, iterum resumitur ab archichoris in duplici tono, choro illud excipiente.

Et item ordo servatur quando cantatur idem psalmus *Venite* a quatuor de stallo altiori.

Item quando cantatur a quatuor quorum tantum duo remanent in choro, sumitur invitatorium alternatim, primo a principio, et secundo a medio post unumquemque versum; tamen post versum *Gloria Patri* resumitur a choro a medio, et post ab archichoris a capite.

Quando [*b*] vero fit sine festo, sumitur a medio, preterquam in principio et post versum *Gloria Patri*.

Item nichil de consuetudine ecclesie cantatur cum libro in choro de Antiphonario, sed omnia corde tenus, exceptis sollempnitatibus beati Stephani, beati Johannis evangeliste et sanctorum Innocentium.

Cantus vero de Gradali cantatur in libris, excepto *Alleluia* in processionibus majoris letanie et Rogationum.

Item sciendum est quod, quotiens fit festum novem lectionum, defertur ab uno ex pueris absconsa cum candela accensa in pulpitum in quo leguntur lectiones, quando psalmus tertius decantatur, subsequente eundem alio puero librum in quo legendum est ad illud pulpitum bajulante.

Et si est festum duplex extra temporale Adventus et a Septuagesima [a] usque ad Pascha, exuunt pueri sic portantes absconsam capas nigras si eo tempore deferantur, et semper qui tertiam legerit lectionem extinguit dictam candelam, nisi fuerit canonicus.

Quando autem dicitur sextus psalmus et similiter quando nonus, accenditur eadem candela per puerum, et tam post tertiam quam sextam lectionem [*c*] extinguitur per eundem.

Et quotiens fit festum cum quatuor capis, refertur absconsa cum candela accensa per puerum super altaris medium, lecta terna [b], sexta et nona lectione.

Quando vero fit sine festo sive festum trium lectionum, fit deportatio libri et absconse ad pulpitum, quando psalmus noc-

a. *M* LXXX^{a}. — *b.* *M.* tertia.

Et in precipuis sollempnitatibus cantantur tria ultima responsaria ad matutinas in capis sericis, adjuncto tertio qui legit nonam lectionem, sive sit episcopus vel alia persona, vel tertiam in Pascha, Ascensione et Penthecoste.

Item notandum quod preces complectorii cum festo et sine festo similiter, et preces ad vesperas et matutinas, cum fit sine festo, dicuntur semper ante jenas, sed ad vesperas et matutinas sedendo, et ad complectorium cum festo stando dicuntur a sacerdote [a].

Et sciendum quod finito complectorio, defert sacerdos qui exequitur officium aspersorium domino episcopo si fuerit presens, et in tradendo deoscu[*d*]latur manum episcopi, et fit aque aspersio super clerum et populum.

Et si non sit presens episcopus, facit eam sacerdos ; que aspersio fit omni die post complectorium, excepto tempore a die Cene usque ad octabas Pasche, et a sabbato Penthecostes usque ad octabas ejusdem festi.

Item sciendum quod quandocumque cantatur psalmus *Venite* ad matutinas, si sit festum, cantatur ante jenas [b], excepto quod quando est presens corpus defuncti cantatur ante ferctrum ad caput, quando autem fit sine festo cantatur ab archichoro vicario in suo stallo.

Item quotiens cantatur a quatuor, duo majores stant in medio. et similiter quandocumque cantatur responsorium a tribus vel quatuor in choro vel in pulpito, stant major vel majores in medio.

Item sciendum quod in omni festo duplici cum duabus capis tantum, extra octabas, et excepto temporali Adventus et a Septuagesima usque ad Pascha, cantatur a quatuor psalmus ipse, licet eo cantato non remaneant in choro nisi duo.

Et quotiens cantatur a quatuor, primus versus cantatur ab illis duobus qui sunt ex parte decani, et sic alternatim. A medio autem versus [*43*] *Gloria Patri* cantant omnes insimul, et quotiens cantatur a duobus tantum, tertio sumitur invitatorium a capite, primo ab archichoris, secundo a cantore post tertium versum, tertio ab eodem, cantato finaliter versu *Gloria Patri.*

Quando autem cantatur a quatuor remanentibus in choro, licet duo sint de secunda forma, cantant omnes archichori et soli, primo totum invitatorium voce mediocri, et chorus totum statim

a. *M* s. ; et quando fit prostratio, in fine orationis surgunt omnes a prostratione. Et quod dictum est de precibus in vesperis et matutinis, sic faciendum est in horis, sed sacerdos tunc dicit eas in stallo suo in choro. — *b.* *M* a. candelabrum magnum (*en marge* vel jenas).

post eos voce eadem, et post unumquemque versum psalmi *Venite*, resumitur a capite ipsum invitatorium a cantore, semper exaltando vocem.

Post versum *Gloria Patri* sumitur a medio ab eodem cantore. Quo finito, iterum resumitur ab archichoris in duplici tono, choro illud excipiente.

Et item ordo servatur quando cantatur idem psalmus *Venite* a quatuor de stallo altiori.

Item quando cantatur a quatuor quorum tantum duo remanent in choro, sumitur invitatorium alternatim, primo a principio, et secundo a medio post unumquemque versum; tamen post versum *Gloria Patri* resumitur a choro a medio, et post ab archichoris a capite.

Quando [*b*] vero fit sine festo, sumitur a medio, preterquam in principio et post versum *Gloria Patri*.

Item nichil de consuetudine ecclesie cantatur cum libro in choro de Antiphonario, sed omnia corde tenus, exceptis sollempnitatibus beati Stephani, beati Johannis evangeliste et sanctorum Innocentium.

Cantus vero de Gradali cantatur in libris, excepto *Alleluia* in processionibus majoris letanie et Rogationum.

Item sciendum est quod, quotiens fit festum novem lectionum, defertur ab uno ex pueris absconsa cum candela accensa in pulpitum in quo leguntur lectiones, quando psalmus tertius decantatur, subsequente eundem alio puero librum in quo legendum est ad illud pulpitum bajulante.

Et si est festum duplex extra temporale Adventus et a Septuagesima [a] usque ad Pascha, exuunt pueri sic portantes absconsam capas nigras si eo tempore deferantur, et semper qui tertiam legerit lectionem extinguit dictam candelam, nisi fuerit canonicus.

Quando autem dicitur sextus psalmus et similiter quando nonus, accenditur eadem candela per puerum, et tam post tertiam quam sextam lectionem [*c*] extinguitur per eundem.

Et quotiens fit festum cum quatuor capis, refertur absconsa cum candela accensa per puerum super altaris medium, lecta terna [b], sexta et nona lectione.

Quando vero fit sine festo sive festum trium lectionum, fit deportatio libri et absconse ad pulpitum, quando psalmus noc-

a. *M* LXXX^{a}. — *b.* *M.* tertia.

turnalis ultimus decantatur, et post ultimam lectionem reportatio eorumdem.

Et reportata candela cum absconsa post ultimam lectionem, extinguitur cum perventum fuerit ad altare, exceptis festis cum quatuor capis, in quibus remanet ardens candela semper in altari quousque matutine finaliter decantentur, cujus residuum habet puer qui servit de Missali [a].

Et hanc candelam invenit custos et etiam omnes alias que neccessarie sunt ad libros die et nocte in executione divini officii, quandocumque candela ad librum requiritur, etiam providendis lectionibus et responsoriis ad opus cujuscumque.

Item sciendum est quod in omni festo duplici, legitur et cantatur in supelliciis tantum in hyeme cum fit de sanctis.

Quando vero fit sine fe[*d*]sto vel festum simplex a festo sancti Michaelis usque ad Pascha, legitur et cantatur in capis nigris.

In reliquo vero tempore in supelliciis, hoc attento quod cum aliquis ex rectoribus chori tenetur legere, non deponit ipse capam sericam ad legendum, quam tenetur exuere cum debet aliquod responsorium decantare, excepto primo responsorio quotiens fit cum festo, et tribus ultimis responsoriis que in precipuis sollempnitatibus cantantur in capis sericis [b].

Item pueri tenentur assistere scolastico in abscultando lectiones, et ad ejus mandatum nunciare hiis qui lecturi sunt ut veniant visum lectiones.

Item puer qui primam viderit lectionem, tenetur in matutinis ab initio providere ne desit corum aliquis qui alias viderint lectiones.

Et cum legitur de aliqua prophetia, dicitur in fine lectionis *Hec dicit Dominus* [c], etc., alias autem generaliter dicitur in fine lectionum *Tu autem*, etc., nisi fiat pro defunctis et in matutinis tenebrarum.

Item sciendum quod cum fit simplex festum trium lectionum vel duplex etiam [d], unus ex canonicis de [*44*] secunda forma debet legere primam lectionem nisi pronuncietur evangelium; quod si forte [d] contigerit, legitur a canonico diacono, alius de stallo altiori secundam, et una persona tertiam [e].

a. M dec. : quod similiter in vesperis observatur. — *b. M* s., et similiter in festo Trinitatis. Item sciendum quia cum aliquis tenetur legere primam lectionem, IJ^{a}, IIJ^{a}, IIIJ^{a}, V^{a} vel VI^{a}, debet deponere ipse capam suam nigram in stallo ubi sedet, in festo duplici, in hyeme tantum : excepto cum fit de tempore (*en m.* ita quod V^{a} et VI^{a} debent legi ab [uno] de stallo altiori). — *c. M* p. Dei, in f. l. d. *H. d. D. convertere.* — *d. M om.* — *e. M* (alius a) do s. a., IJ^{a} ab uno sacerdote et IIJ^{a} ab u. p.

Cum autem fit festum simplex novem lectionum vel pro defunctis extra tempus paschale, leguntur tres prime lectiones a tribus pueris, et si est puer canonicus debet legere ultimus et similiter cantare.

Tres vero medie a tribus de secunda forma ascendendo, ita quod sexta legitur a canonico.

Tres autem ultime leguntur a tribus de stallo similiter ascendendo, ita quod nona a persona legitur, et eodem ordine cantantur responsoria, primo responsorio excepto, quod cantatur ab archichoro in illa parte chori que prima est in tabula.

Dominica autem in Septuagesima tenetur legere primam lectionem scolasticus de prologo Bibliotece, vel alius de stallo altiori vice ejus si sit absens tunc scolasticus.

[a] In omni festo duplici cum quatuor capis de stallo, leguntur tres ultime lectiones in capis sericis et tria responsoria cantantur similiter in capis sericis, alias autem non [b]; [b] et qui in cappa serica legerit nonam lectionem, vadit in capa serica in qua legit ante jenas et cantat versum noni responsorii cum aliis ad hoc deputatis.

Si [c] autem episcopus legerit et cantare noluerit, injungere potest cantori ut ipse in hoc suppleat vices ejus, qui in exequendo nulla deponit insignia.

Et cum dicit [d] episcopus in principio lectionis sue : *Jube donne benedicere,* respondet chorus : *Ora pro nobis pater*, et post dicit episcopus benedictionem lectionis. [e]

Quando autem fit sine festo, legitur prima lectio a quodam puero nisi sit vigilia vel quarta aut sexta feria vel in sabbato quatuor temporum, in quibus semper pronunciatur evangelium, secunda legitur a quodam de secundo stallo, et tertia a quodam vicario sacerdote de stallo altiori.

Dominica autem in Adventu inchoatur primum responsorium, scilicet *Aspiciens*, a cantore alta voce, choro eidem assurgente et stando excipiente usque ad locum illum *Et nebulam,* ad quem dum perventum fuerit resideat chorus cantans quod superest de

a. M Item. — *b. M* n. cantantur in capis sericis ; leguntur tamen lectiones predicte in quolibet festo duplici in capis sericis. — *c. M* d. in capis sericis. Item sciendum quod in omni festo duplici, licet sit in tempore paschali, sive sit post Penthecosten, ultimum nium semper cantatur in capis sericis, licet festum fiat cum III vel IX lectionibus, pro tempore. Etsi. — *d. M* dicat. — *e. M* Item cum legitur secunda lectio, quinta similiter et VIII^{a} in precipuis sollempnitatibus, fit incensatio altaris et reliquiarum per episcopum et sacerdotem canonicum, alias per sacerdotem canonicum et vicarium unum sacerdotem, et deinde incensatur chorus cum duobus thuribulis.

responsorio ; et qui incipit responsorium debet cantare primum [*c*] versum, scilicet *Quique terrigene*, secundus vero versus cantatur ex alia parte chori, et ceteri hinc inde distributi per archichoros majoribus descendendo.

Et cantato quarto versu illius responsorii, scilicet *Gloria Patri*, cantor surgens iterum ut prius reincipiat responsorium *Aspiciens* alta voce, choro similiter surgente et responsorium excipiente sicut prius, et cantando illud usque ad finem.

Et est sciendum quod quotiens archichori precipiunt aliquid canonicis de stallo altiori ad cantandum, tenentur eis cantare initia antiphonarum, responsoriorum et totos versus eorum quos injungunt, ceteris autem non tenentur ita cantare.

Item notandum quod in omnibus festis episcopalibus post unumquemque versum responsorii cujuslibet dicitur *Gloria Patri*.

Et dum inchoatur *Gloria Patri* surgunt et stant omnes de primo et secundo stallo, residentibus tamen quatuor de secundo stallo ex utraque parte chori cum suis archichoris, illis scilicet qui fuerint proximiores archichoris eisdem residentibus.

Si autem unus ex illis archichoris forte exierit chorum dum cantatur versus ille, illi duo [*d*] qui ob ejus gratiam permittebantur residere debent cum ceteris assurgere.

Et tunc in stallo altiori sedent omnes, preterquam dum cantatur idem versus ad tertium, sextum et nonum responsorium.

Item post illum versum resumit cantor tertium, sextum et nonum responsorium a capite in tono altiori in festis sollempnibus.

Si vero non fiant nisi tres lectiones, ut in Pascha, Ascensione et Penthecoste, quodlibet tertium responsoriorum resumitur a capite.

Item sciendum quia quando fit sine festo de aliquo sancto vel festum cum festo trium lectionum, non dicitur nisi unica antiphona super novem psalmos. Similiter in laudibus super quinque psalmos, nisi antiphone proprie habeantur, et tunc nichil querit archichorus a cantore nisi antiphonas super *Benedictus* et *Magnificat* et hymnos.

Item a dominica Adventus inclusive usque ad Natale, cum fit de temporali, item a dominica in Septuagesima usque ad Pascha non dicitur *Te Deum laudamus*, nec *Gloria in excelsis*, nec *Ite missa est*.

Item qualibet dominica, cantata tertia in choro, fit aqua benedicta a sacerdote vi[45]cario ebdomadario, nisi fiat duplex festum ; et si festum duplex celebretur, fit ante tertiam secreto retro altare sine omni sollempnitate.

In dominicis autem aliis, fit a sacerdote ebdomadario processionaliter induto inter stallum episcopi et majus candelabrum, assistentibus sibi ministris altaris similiter processionaliter indutis.

Factaque aspersione aque benedicte super altaria, reliquias et in choro et super populum, fit processio more solito; et si sit in Adventu vel a Septuagesima usque ad dominicam qua cantatur *Isti sunt dies,* primo itur ad altare Beati Petri cantando de ipso quod placuerit cantori, et dicta ibi oratione ante altare procedit processio in navem ecclesie, cantore incipiente aliquod responsorium de Trinitate, et sic cantando sistitur in ipsa navi ordinate.

Et dicta oratione de Trinitate, vadit subdiaconus retro presbiterum et ibi recipit super textum oblationes ad fabricam, et si sit presens episcopus vadit ad ipsum, cujus oblatione recepta revertitur retro sacerdotem recepturus oblationes aliorum, quas receptas [*b*] immittit in tronco [*a*] majori, et sic offertur in omni processione que fit in navi ecclesie, et in omni dominica ad ciphum leprosorum [*b*]; hoc insuper addito quod ab octabis Trinitatis usque ad Adventum, itur in processione dominicali cum fit de matutina ad Sepulchrum.

Deinde vadit processio ad altare Beati Nicholai, cantore similiter aliquod responsorium vel prosam de ipso incipiente, et ante illud altare dicit sacerdos orationem de beato Nicholao, et similiter ante altare Beati Thome more consueto.

Deinde regreditur processio in chorum per hostium per quod itur a choro in revestiarium, cantore similiter incipiente quod voluerit de beata Virgine, et tunc demum dicitur oratio a sacerdote de ipsa beata Virgine ante altare ipsius.

Deinde, processione finita, incipit cantor introitum misse.

Peractis autem misse sollempniis sicut est consuetum, redeant in revestiarium ministri altaris, uno ex vicariis sacerdotibus sextam inchoante.

Item sciendum quod in omni festo duplici, item omni die a festo Omnium Sanctorum usque ad primam [*c*] secundam feriam quadragesimalem, semper dicitur nona post sextam, nisi fiant due [*c*] misse: tunc enim dicitur sexta statim [*d*] post primam missam et nona post ultimam missam.

Aliis vero diebus a Pascha usque ad idem festum, non dicitur nona nisi post prandium pulsatione facta, nisi sollempne jejunium

a. *M.* truncum. — *b.* *M* l. de Nihaus. — *c.* *M* p. et. — *d.* *M* st. se.

celebretur propter quod pulsetur ad sextam ante missam, ut[a] vigiliis et quatuor temporibus, vel nisi casu aliquo necessario emergente : tunc enim dicitur nona statim post missam ut supra dictum est.

Item quotiens dicitur tota matutina super ebdomadam, finita ultima antiphona nocturnali et dicto versiculo, fit universalis prostratio in choro donec dicat sacerdos : *Et ne nos inducas* etc., post *Pater noster*, que tamen prostratio non fit feria quarta temporum in Adventu, nec in vigilia Natalis Domini.

Item sciendum quia in Adventu et Quadragesima non fit de aliquo sancto de quo[b] consuetum est fieri sine festo, nisi memoria ad missam tantum.

Et quotiens fit sine festo extra octabas et extra tempus ab octabis Pasche usque ad Penthecosten, et exceptis matutinis quarte ferie in jejunio quatuor temporum ante Natale, et exceptis vesperis octo dierum ante vigiliam Natalis Domini, [*d*] dicuntur statim post memorias ad matutinas et vesperas psalmi qui familiares dicuntur et ad omnes horas similiter.

Item sciendum quod singulis diebus dicitur in choro de beata Virgine, scilicet matutine de ipsa dicuntur post matutinas diei et similiter dicuntur alie hore de ipsa post alias horas diei, et dicuntur omnia de ipsa sine nota, excepta die una in qualibet septimana que eligitur ad cantandum de ipsa festive.

Et quod dictum est singulis diebus dici in choro de beata Virgine, intelligendum est extra Adventum et extra tempus a prima dominica Passionis usque ad octabas Pasche, et exceptis festis duplicibus sanctorum et temporalis.

Item quotiens fit sine festo, cantatur gradale ab archichoro ante jenas in choro et ibidem cantatur *Alleluia* a puero ceroferario qui est unicus cum fit sine festo.

[c] Quotiens fit sine festo et dicitur missa de temporali, cantato *Sanctus sanctus*, chorus statim facit prostrationem usque ad ultimum *Per omnia*. Similiter in omni vigilia, preterquam in vigilia Natalis Domini, Epyphanie, Pasche, Ascensionis et Penthecostes.

Item scien[*46*]dum quod quotiens fit in Adventu de matutina usque ad inchoationem sollempnium antiphonarum et ab inchoatione hystorie *Domine ne in ira* usque ad diem Cene, fit singulis diebus pro fidelibus in choro cum fit in crastino de dieta, ita quod

a. M ut in. — *b. M om.* — *c. M* Et.

in Adventu et a Septuagesima usquè ad diem Cene fit cum novem lectionibus sine capis, nisi obitus tunc sollempniter celebretur. Alioquin fit festum duplex cum duabus capis.

Ab inchoatione vero hystoriarum *Domine ne in ira* et *Deus omnium* fit etiam similiter pro defunctis, quotiens fit in crastino sine festo, sic.

Si obitus alicujus lectus fuerit in capitulo, fit sine festo cum novem lectionibus, et etiam si nullus lectus fuerit, dum tamen in crastino fiat de dieta.

Si vero fiat in crastino de sanctis sine festo et nullius obitus lectus fuerit, fiunt tres lectiones tantum, similiter sine festo et tunc dicuntur omnia sine cantu, et dicitur unica antiphona super quinque psalmos ad vesperas.

Item ad matutinas non dicuntur nisi tres psalmi cum unica antiphona, et super quinque psalmos ad laudes unica antiphona, et dicuntur [*b*] psalmi consueti alternatim, et similiter lectiones et responsoria.

Et quando sic fit pro defunctis, fit prostratio sicut quando fit de dieta extra tempus paschale ; et quando sic fit pro defunctis, dicuntur psalmi nocturnales usque ad psalmum *Laudate Dominum de celis* sedendo, et dicuntur lectiones a pueris.

Item notandum quia si obitus debeat sollempniter celebrari in Adventu, fit de eo etiam usque ad vigiliam Natalis Domini.

Item si sollempnes obitus evenerint[a] in festis duplicibus vel diebus dominicis vel infra octabas Natalis, Pasche, Penthecostes vel in triduo ante Pascha, semper anticipantur.

Item quando fit pro fidelibus, fit de eis post omnes vesperas statim, vespere scilicet et matutine, et hoc extra Quadragesimam.

Et si extra eamdem fit sollempnis obitus, statim post tertiam dicitur commendatio, et statim sequitur missa de eodem obitu.

Et ad omnem missam duplicem pro defunctis tenentur offerre canonici et quatuor vicarii sacerdotes et omnes alii qui integre percipiunt communiam.

Item quotiens fit pro defunctis a festo beati Michaelis usque ad [*c*] Pascha, leguntur et cantantur omnia in capis nigris, exceptis chori rectoribus.

Item sciendum quod extra Quadragesimam nulli licet in exequiis defunctorum cum novem lectionibus vel cum tribus in tempore paschali morari in choro ad vesperas nisi interfuerit aut intra-

a. *M* s-nis o. e-rit.

verit ante inceptionem secundi psalmi, vel nisi interfuerit majoribus vesperis.

In Quadragesima vero nulli licet morari ad vesperas pro defunctis nisi ut predictum est. Item nec ad matutinas defunctorum licet alicui intrare vel morari post primum psalmum, nisi fuerit ad complectorium.

Item non [a] licet morari in choro in aliquo tempore ad vesperas cujuslibet diei, nisi qui ante *Gloria Patri* primi psalmi vesperarum intraverit, nec ad missam post lectum evangelium, nec ad matutinas vel alias horas canonicas post primum psalmum.

Ad horas autem beate Virginis et quando dicitur commendatio mortuorum licet cuilibet intrare.

Item statutum est antiqum in ecclesia ut vicarii majores sacerdotes, diaconus et subdiaconus ebdomadarii et archichori ebdomadarii omnibus horis intersint et ad officium defunctorum, et ad hoc juramenti vinculo astrin[*d*]guntur.

Item ut officium defunctorum in diebus anniversariis in choro cum sollempnitate debita et ceteris pro festis diebus secundum consuetudinem ecclesie ut dictum est celebretur, cujus celebrationi sacerdotes omnes servientes altaribus que [b] eis assignata sunt in ecclesia pro defunctis una cum vicariis interesse cogantur per sacramentum quod de hoc et aliis in eorum receptionibus prestiterunt [c].

Clerici etiam de choro, in anniversariis in quibus aliquid percipiunt, toti servitio assistant et tam in vigiliis quam in missa usque ad finem intersint, [d] vel nichil percipiant in eisdem.

Statuta fuit etiam majoribus pena [e] vicariis tempore Ricardi quondam decani, ut si aliquis eorum hora prima, tertia, meridiana vel nona deesset, in harum qualibet horarum unius denarii amissione puniretur, pro defectu vero misse duobus denariis et pro vesperis similiter [f].

Ceteris vero vicariis ebdomadariis, sicut diacono, subdiacono, archichoris, imponitur ut quicumque eo[*47*]rum matutinarum servicio defuerit, medietatem ejus quod percepturus est die et nocte illa amittet pro quolibet tali defectu.

Sciendum est iterum quod quandocumque fit sine festo, legitur epistola ante jenas in choro ubi cantatur gradale et *Alleluia*.

a. *M* nec. — *b*. *M* qui. — *c*. *M* p., pro posse suo. — *d*. *M* nisi causam habuerint rationabilem. — *e*. *M* e. pñia m. — *f*. *M* s. privarentur. Quicumque vero ipsorum ad matutinas non affuerit, nichil de tota communia per totam diem et noctem erit percepturus.

excepta Quadragesima in qua legitur epistola inter cortinam et altare.

Similiter ibidem et ante jenas legitur lectio ad missam ante epistolam, sive una sit legenda sive plures, ut in sabbato cujuslibet quatuor temporum et sabbatis Pasche et Penthecostes.

Evangelium vero legitur semper cum fit sine festo ante altare in sinistro ; cum autem fit cum festo, legitur [a] epistola et evangelium in pulpitum altum in locis consuetis.

Et est sciendum quod ad decanum pertinet, ut alias dictum est, tradere lectiones ad missas, exceptis lectionibus prime et ultime diei Natalis que cantantur in pulpitum.

Item sciendum quod quando incipiende sunt antiphone sollempnes, scilicet *O sapientia* et alie, cantoris est vel ejus qui ipsius exequitur officium significare in sero persone que debet in crastino inchoare sollemp[*b*]nem antiphonam ut sibi provideat super hoc.

Et nota quod decani est inchoare primam, cantoris secundam, cancellarii tertiam, thesaurarii quartam, archidiaconi majoris quintam, archidiaconi qui habet sedem juxta cantorem sextam, archidiaconi qui habet sedem juxta cancellarium septimam.

Episcopi vero octavam, non tamen ipse incipit ut alii ex precepto archichori, sed ipsius cantoris si sit presens.

Quod autem dixi, quorum interest inchoare dictas antiphonas, hoc forte non infert neccessitatem, sed majorem ostendit dignitatem et ecclesie consuetudinem.

Item in die Natalis [b] ad matutinas, dum reincipitur nonum responsorium post *Gloria Patri* a cantore, fit processio in majus pulpitum ad cantandum evangelium *Liber generationis*, quod debet cantare canonicus ebdomadarius.

Que processio fit hoc modo : precedit quidam clericus cum capa serica portans crucem, secuntur duo ceroferarii, et incensifero [c] inter eos ; post eos vadit subdiaconus portans pulvinar, deinde diaconus portans textum in quo [*c*] cantaturus est, qui etiam primo petit benedictionem tam incensi quam ad evangelium decantandum ab episcopo [d] vel ab illo qui exequitur [e] officium sacerdotis.

Cantato vero evangelio, incipit episcopus *Te Deum laudamus*, et dum cantatur, episcopus vocatis ad se duobus majoribus archichoris vel cancellarius pro eo, injungit eis ut ipsi invitent chorum ad epulandum cum eo in crastino.

a. *M* leguntur. — *b*. *M* N. Domini. — *c*. *M* i-r. — *d*. *M* ipso. — *e*. *M* expletur.

Et sic in omni festo episcopali, nisi forte ipse prandium hujusmodi pecunia duxerit redimendum [a].

Quod si fecerit, debet ipsa pecunia, scilicet undecim libre Turonensium, tradi in capitulo in vigilia dicti festi, que postea dividitur sicut in ecclesia est consuetum.

Et licet in hujusmodi festis procuret episcopus chorum in domo sua, denarii tamen qui consueverunt solvi diacono, subdiacono, chori rectoribus et aliis cantoribus [b] in missa, nichilominus tenetur ipse persolvere eisdem.

Deinde cantatur prima missa ad majus altare, quam debet cantare canonicus vel persona, nec interim extinguntur aliqua luminaria [c] nec finita missa fit pulsatio campanarum, [d] sed statim dicit episcopus versiculum ante laudes, scilicet *Verbum caro factum est*, et secuntur postea laudes ut est consuetum.

Item die apparente, pulsantur campane in choro una post aliam ad revocandum si qui exierint ecclesiam, et post secunda missa celebratur, quam debet cantare prior de Plesseio Grimoudi [d] ad altare Sanctorum Ravenni et Rasiphi.

Tertiam [e] missam cantat dominus episcopus, si sit presens.

Post tertiam fit sic processio : precedit urcifer, sequitur crux una quam defert unus ex pueris in capa serica, hanc sequitur alia crux preciosior prima quam deferre debet acolitus canonicus qui in tabula scribitur ad officium acoliti in omni tali festo, et in omni festo duplici cum quatuor capis de stallo altiori, hunc indutum amictu et alba paratis. Secuntur unus ceroferarius, quem unus incensifer, quem alter ceroferarius, post quem alius incensifer : hunc post sequitur missalifer, et sic in omni festo cum quatuor capis.

Deinde unus post alium tres subdiaconi, portans quilibet pulvinar et textum desuper, duo primi non sunt canonici, ultimus canonicus est et ejus est epistolam legere.

Eodem or[48]dine secuntur tres diaconi, quorum nec duo primi sunt canonici, tertius autem qui sequitur canonicus est et tenetur legere evangelium [f] ; et omnes hii preciosis vestibus induuntur.

Deinde secuntur tres presbiteri, duo non canonici, tertius [g] cano-

a. M en m. (*XV*[e] s.) Videtur contra s[tatutum] de officio episcopi, § Item in VIJ[mis] festis episcopalibus et s. e. circa principium per duas columnas, § Sunt etiam septem, set iste textus intelligitur si se absentaverit, alias si sit presens tenetur procurare chorum ut in contrariis et sic observatur de consuetudine. — *b. M* cantatoribus. — *c. M* l., exceptis duobus cereis de quibus deserviunt pueri ad matutinas. — *d. M en m.* (*XV*[e] *s.*) Alioquin solvit x libras de consuetudine ecclesiastica, ut communiter dicitur et tenetur maxime in ecclesia Baiocensi. — *e. M* T. vero. — *f. M* e. l. — *g. M* t. (est).

nicus cujus est ebdomada ; et iste non habet casulam sed capam sericam et amictum, alii duo induuntur sicut in missa sed demissis casulis.

Deinde sequitur chorus, primo minores et sic ascendendo, omnes bini et bini.

Ultimo sequitur episcopus in capa serica, mitra et baculo, cyrothecis et anulo redimitus, precedentibus eum duobus [a] ceroferariis.

Et dum incipit processio ordinari, ille qui tenet feodum corone debet statim [b] accendere cereos circa eam : et sic ordinatur processio et accinditur corona in omni festo episcopali, si sit episcopus presens et debeat celebrare.

Alioquin deest tantum quod non induuntur nisi unus sacerdos, unus diaconus et unus subdiaconus.

Et procedit processio sic ordinata per introitum circate versus septentrionem, relinquens a dextris altare Sancti Salvatoris.

Et si capsa beatorum Ravenni et Rasiphi fe[*b*]ratur in processione, debet ferri a quatuor sacerdotibus, duobus incensiferis precedentibus, uno hinc et alio hinc incensando, duobus etiam ferentibus majora candelabra [c] cum cereis accensis, et sic fit quotiens defertur capsa illa.

Hoc modo fit processio in aliis festis majoribus cum quatuor capis de stallo altiori, excepta processione diei Ascensionis, que exit de monasterio ut dicetur inferius.

Et sciendum quod in omni festo cum quatuor capis fit processio per circatam. In festis vero duplicibus cum duabus capis tantum, non fit processio post tertiam, nisi in translatione sanctorum Exuperii, Lupi et [d] Vigoris, vel nisi festum tale evenerit in dominica, et cum fit processio in festis hujusmodi fit non per circatam, sed in medio ecclesie tantum.

Sic ergo procedens processio exit de choro per circatam ex parte meridiana, cantando ea que competunt diei, cantore in suis insigniis incipiente.

Postea fit statio in medio ecclesie et cantatur responsorium, cujus versus cantatur a quatuor de stallo in media processione ex precepto cantoris, et tunc dicta oratione et facta benedictione ab episcopo, si sit presens, regreditur pro[*c*]cessio in chorum.

Postea calciatur episcopus sandaliis suis et induitur aliis pontificalibus more consueto.

Deinde sequitur missa major.

a. *M* duo. — *b.* *M* ꝑ. d. — *c.* *M* f. (duo) c. m. — *d.* *M* atque.

Et dum cantatur sequencia, defert major archichorus ex precepto cantoris antiphonam diacono ante evangelium inchoandam, et tunc vadit in pulpitum ad legendum evangelium, cruce sicut dictum est superius precedente, et sic fit in omnibus festis quatuor caparum.

Item facta fractione et dicto *Per omnia* ultimo, deponat episcopus decenter super patenam ipsam fractionem et diaconus qui ministrat assumpto baculo pastorali conversus ad plebem dicat : *Humiliate vos ad benedictionem.*

Tunc episcopus, mitra in capite et baculo in manu impositis, dicat sollempnem benedictionem prout diei competit, et similiter facit quotienscumque in sollempnibus festis exequitur officium misse.

Item, cum pulsatur ad vesperas ultimas diei Natalis et similiter in quolibet festo episcopali ante quartam motionem ordinatur processio cum subdiacono crucifero [a], et ceroferariis et aliis more consueto choro ordina[*d*]te subsequente, duobus canonicis subarchichoris in capis sericis inter duos choros subsequentibus, cantore etiam suis insigniis redimito, et vadit processio ad domum episcopi.

Et vino ter singulis propinato, revertitur processio ad ecclesiam sicut venit, episcopo ultimo subsequente.

Et dum reverti incipit, inchoant duo subarchichori versus *Salve festa dies*, et sic quousque tota processio sit in choro.

Similiter in omni festo episcopali fit hujusmodi processio et episcopi reductio ad ecclesiam si est presens [b].

Finitis vesperis ultimis diei Natalis, vadunt processionaliter diaconi in capis sericis ad ecclesiam Sancti Stephani et interim pulsatur ad complectorium.

Et sciendum quod die beati Stephani interest diaconorum, die beati Johannis sacerdotum, die vero Innocentium puerorum exequi officium sicut volunt et sicut in ecclesia est hactenus consuetum.

Item sciendum quod in die festi beati Ursini debent distribui fructus medietatis unius tertie garbe totius decime de Lachon, exceptis quatuor sextariis et una mina ordei ad mensuram ejusdem ville, canonicis et clericis de choro qui matutina[*49*]rum et misse interfuerint [c] officio, ita quod pueri percipiunt sex denarios quilibet,

a. *M* c. (*en m.* urceo). — *b.* *M* p. : et similiter hujusmodi processio fit in festo Innocentium episcopo puerorum. — *c.* *M* i-runt.

illi qui sunt de secunda forma, octo denarios, residuo inter personas et canonicos et alios qui integre percipiunt communiam equaliter dividendo,

In vigilia Epyphanie, ad vesperas fit festum duplex eque sollempniter sicut in Natali, ad matutinas tamen non dicitur invitatorium nec hymnus, similiter ante laudes, sed statim post *Deus in adjutorium* et *Gloria Patri*, incipit archichorus antiphonam *Afferte* [a] *Domino*.

Post nonum responsorium cantatur ad matutinas evangelium *Factum est autem* a canonico ebdomadario, et in eundo ad cantandum illud in pulpito fit eque sollempnis processio sicut in nocte Natalis Domini fit ad cantandum evangelium *Liber generationis*.

Et [b] sciendum quod ab octabis Epyphanie usque ad Purificationem beate Marie vel, si Septuagesima ante ipsam Purificationem evenerit, usque ad eamdem Septuagesimam, cantatur singulis sabbatis de beata Virgine cum festo nisi proprietas sancti ea die evenerit.

Quod si contingat [c], alia dies in ebdomada eligetur ad can[*b*]tandum de ipsa.

Si vero in omnibus diebus que [d] precedunt sabbatum necesse sit fieri cum festo et festum sine festo evenerit in sabbato, fiet sollempniter de eadem in eodem sabbato, et in missa fiet tantummodo memoria de festo sine festo.

Et idem intelligendum est si omnibus diebus que precedunt sabbatum debeat fieri de sanctis sine festo.

Et nota quod si fuerint vacui dies lune et dies veneris tantum, die lune fiet de ipsa.

Item si dies lune et dies jovis vacui fuerint soli, die jovis fiet de ipsa [e].

Si vero dies martis et [f] mercurii tantum vacui fuerint, die martis fiet de ipsa.

Sabbatum enim omnibus diebus aliis prefertur ad cantandum de ipsa ; dies jovis omnibus ceteris ; dies martis aliis residuis ; postea dies lune ; deinde dies mercurii ; et ad ultimum dies veneris, quando dies illa [g] non est vacua.

Sabbato ante Septuagesimam in fine none illius diei clauditur *Alleluia*, nec a vesperis [h] usque ad sabbatum Pasche decantatur *Alleluia* in choro, sed loco ejus in initio vesperarum, matutina-

a. M A. et sequitur psalmus *Afferte*. — *b. M* Item. — *c. M* c-get. — *d. M* qui. — *e. M om. depuis* Item. — *f. M* et dies. — *g. M* alia. — *h. M* v. sequentibus.

rum et horarum dicitur *Laus tibi Domine rex eterne glorie,* [*c*] et ad missas loco ejus dicitur tractus.

Et notandum quod in matutinis die Septuagesime scolastici est legere primam lectionem, scilicet totum illum prologum Bibliotece qui incipit *Desiderii mei,* vel alterius persone loco ejus si non sit presens. Alie vero lectiones leguntur more consueto.

Item feria quarta in capite jejunii post sextam episcopus supellicio [a], stola, capa nigra serica, mitra alba et baculo adornatus, super cornu altaris dextrum oblatos sibi cineres benedicendos [b], et benedictione facta aspergit eos aqua benedicta, et tunc processio ordinate procedit ad majores fores ecclesie ad educendos penitentes, et dum ibi ventum fuerit, facit episcopus absolutionem super penitentes more solito, prius finito sermone, post imponuntur cineres super capita penitentium per episcopum et per quendam sacerdotem canonicum sibi adjunctum, dicentes cuilibet imponendo : *Memento homo quia cinis es* etc., et sic demum tradantur penitentes ex quo receperint cineres archidiaconis educendos.

Quibus egressis, redit processio in chorum, et dicuntur [c] psalmi penitentiales in choro, et fit ite[*d*]rum absolutio et cinerum [d] impositio sicut prius.

Et si non sit tunc presens episcopus, hoc faciat canonicus ebdomadarius cum archidiaconis vel aliquo eorumdem.

Quo peracto, fit processio iterum ad Sanctum Vigorem juxta muros et facta ibi oblatione solita revertitur processio ad ecclesiam.

Sequenti sexta feria non fit processio, sed in omnibus quartis et sextis feriis Quadragesime usque ad dominicam in Ramis palmarum et diebus quibus fiunt [e] hujusmodi processiones, dum cantatur sexta in choro pulsatur in turre altiori ad convocandum clerum et populum ad processionem.

Statim finita hora sexta, prosternit se chorus, incipiens a parte illa que est prima in tabula [f] *Ne reminiscaris,* cortina contracta, et prosequitur septem psalmos penitentiales cum *Gloria Patri* in fine cujuslibet psalmi, sacerdote etiam tunc cum diacono et subdiacono interim ante majus altare prostrato in supelliciis et capis suis.

Quibus finitis et dictis orationibus postea consuetis, ordinatur processio sic ; precedit urcifer, sequitur quidam portans crucem, in supelliciis, deinde ceroferarii et [*50*] missalifer inter eos, omnes

a. B superellicio. — *b. M* benedicit. — *c. M* d. VIJ. — *d. M* omnium. — *e. M* fuerit. — *f. M* t. antiphonam.

in supelliciis et capis suis, deinde sequitur subdiaconus sine texto et pulvinari, post diaconus et presbiter, omnes tres in capis suis.

Et antequam exeant chorum, fit aspersio aque benedicte ut predictum est, et similiter ad processiones in majori letania et in Rogationibus.

In ingressu autem ecclesie ad quam itur, cantatur de sancto cujus ipsa est, et ante ipsius altare statione facta subjungit sacerdos orationem de sancto in modum lectionis.

Deindé prostratis omnibus, sacerdote etiam cum ministris ante altare super tapetum prostrato, diacono a dextris et subdiacono a sinistris, subdetur *Kyrieleyson* IIJ etc.,[a] *Pater noster*. Postea preces omni eodem modo quo ad matutinas, et dicto post psalmum *Miserere*, qui solus dicitur, *Laus tibi Domine* etc., dicit sacerdos orationes consuetas, premissis versiculis consuetis.

Et inter orationes predictas dicitur oratio *Absolve quesumus*, pro Odonis anima [b] episcopi qui has processiones [c] instituit.

Et hiis dictis surgant omnes a prostratione et sedent donec oblatio peragatur, et tenentur omnes canonici et vicarii offerre quilibet unum denarium, in utilita[*b*]tem ipsius ecclesie ad quam ivit processio convertendos.

Quibus dictis, inchoatur letania a duobus vicariis archichoris, et protenditur usque dum veniat ad ecclesiam.

Et sciendum quod in prima ebdomada Quadragesime fit processio, quarta feria ad Sanctum Stephanum modo predicto, feria VJ[a] ad Sanctum Vigorem extra muros.

Secunda ebdomada, feria IIIJ[a] ad Sanctum Georgium, feria VJ[a] ad Sanctum Johannem Baptistam.

Tertia ebdomada, feria IIIJ[a] ad Sanctum Martinum, feria VJ[a] ad Sanctum Michaelem.

Quarta ebdomada, feria quarta ad Sanctum Laurentium, feria sexta ad Sanctam Mariam Magdalenam.

Quinta ebdomada, feria IIIJ[a] ad Sanctum Patricium, feria sexta ad Sanctam Mariam de Poteria.

Et in hiis omnibus processionibus fit oratio specialis, ut dictum est, pro Odone episcopo qui sicut dicitur impetravit a sede apostolica dari decem dies de indulgentia omnibus qui prosequerentur processiones predictas.

Item sciendum quod die dominica intrante XL[a], post complectorium velantur [d] albis et mundis lintheaminibus ymagines pulpiti,

a. *M* et. — *b.* *M* a. O. — *c.* *M* orationes. — *d.* *M* v. p. c.

crucis majoris, beate Virginis et beati Johannis circumastantium eidem cruci, [*c*] et coram eisdem cruce [et] ymaginibus protenditur pannus sericus, tantus ut tam crucem quam ymagines possit abscondere antedictas.

Lintheamina vero, quibus ymagines beate Marie et beati Johannis proteguntur, tenetur custos de suo ministrare.

Cetera de thesauro ecclesie ministrantur.

Item eadem hora removetur crux lignea que est super majus altare et reponitur in absconso.

Crux vero argentea, que [est] inferius retro majus altare [a] involuta mundo syndone, a suo loco non (re)movetur usque ad diem Parasceve [b], nisi in processionibus.

Feria secunda, protenta cortina inter chorum et altare sicut fit per totam Quadragesimam ad horas, missam et matutinas et quando fit pro defunctis sine festo, dicto *Domine labia mea aperies*, etc. et dum dicitur *Deus in adjutorium meum intende*, flectunt omnes genua et deosculantur formas ante stalla sua.

Et idem tenentur facere omnes qui usque ad *Gloria Patri* primi psalmi intraverint chorum, ut remaneant in choro.

Et similiter fit ad omnes horas et vesperas et in initio laudum, et sic per totam Quadragesimam nisi fiat cum festo.

Item eadem feria secunda post nonam cantatur missa, et similiter omnes misse de XL[e], excepta dominica, et facta pulsatione ad complecto[*d*]rium primo legitur de Dyalogo quantum voluerit dominus episcopus, si presens est; alioquin intererit decani.

Quod si ambo abfuerint, intererit dicere *Tu autem* vicarii sacerdotis, similiter et quando legitur in capitulo.

Et est officium custodum afferre pulpitum et pulvinar ad locum debitum ad legendum et referre finita eadem lectione, et libros similiter in quibus legitur secunda et tertia quindena.

Puerorum vero est afferre et referre librum in quo legitur prima quindena.

Et notandum quod in prima quindena legitur de Dyalogo a pueris, et incipiunt legere ad complectorium feria predicta; et si presens fuerit canonicus de prima forma et festum evenerit in prima quindena, tenetur legere.

In secunda autem quindena, legitur de Moralibus Job et ab illis de secunda forma, ita quod si infra eamdem quindenam festum evenerit, canonicus de eodem stallo tenetur ea die legere, et illi de

a. B omet depuis et. — *b. M* Paschcve.

secundo stallo incipiunt legere ad complectorium, sabbato proximo ante dominicam qua cantatur *Oculi mei.*

Per ultimam vero quindenam legunt illi qui sunt de stallo altiori de Expositionibus evangeliorum, ita quod non canonici sine festo, canonici simplices in festis sim[*51*]plicibus, persone in festis duplicibus.

Et sic legitur ad complectorium per totam Quadragesimam usque ad diem Cene, exceptis complectoriis dierum dominicarum; et sic quotiens legitur protenditur cortina, nisi cum festo debeat fieri complectorium sequens, et illi de stallo altiori incipiunt legere ad complectorium sabbato proximo ante dominicam qua cantatur *Isti sunt dies.*

Item sciendum quod a die dominica in Passione Domini usque ad Pascha non dicitur *Gloria Patri* post aliquod responsorium, sed loco ejus resumitur ipsum responsorium a capite; et similiter intellige de officiis missarum, excepta missa diei Cene tantum, in qua conficitur sanctum crisma.

Nulla etiam antiphona neumatizatur in fine usque ad complectorium sancti Sabbati Pasche inclusive, et hec omnia intelligenda sunt cum fit de temporali.

Item notandum quod die dominica in Ramis palmarum, cantata hora prima et pulsato ad tertiam, pulsatur ad processionem et de singulis ecclesiis civitatis singule cruces afferuntur, singulis cruciferis albis indutis.

Apparatis igitur capsis et vexillis, et processione ordinata, cruce ma[*b*]joris ecclesie omnes alias ultima subsequente, itur ad Sanctum Vigorem magnum, et nichil dicitur in eundo, et ibi cantatur tertia, custode ex officio suo vel alio canonico de stallo altiori vice ejus incipiente in parte chori sinistra hymnum *Nunc sancte nobis* etc., et antiphonam *Pueri Hebreorum* et responsorium *Fratres mei*, cujus versus *Amici mei* cantatur et reincipitur responsorium ab eodem.

Iterum autem dum cantatur tertia episcopus, stola, capa serica, cyrothecis redimitus, assistentibus subdiacono et diacono, vicariis sacris vestibus indutis sine dalmatica et tunica allatis per custodes de majori ecclesia, facit benedictionem super ramos et flores consuetam.

Deinde ramis per chorum distributis, tolluntur vexilla et capse et cruces, et incipit cantor antiphonam *Cum angelis*, et sic cantando vadit processio ordinate extra ecclesiam ad locum eminen-

tem et excelsum, quem tenentur monachi ante processionis adventum extruxisse et mundis cortinis adornasse.

Presule igitur, ministris et prelatis qui voluerint stantibus in excelso, diaconus legit evangelium *Cum appropinquasset Jhesus Jerosoli*[*c*]*mam*, quo lecto et facto sermone, et ordinata etiam processione monachorum cum suo subdiacono textifero et capsa beati Vigoris, itur ad crucem consuetam.

Ad quam cum ventum fuerit, dividuntur chori, sinistro procedente extra crucem, dextro citra cum episcopo remanente [a] cum processione monachorum ibi assistente.

Capse etiam dividuntur hinc inde [b] et deponuntur humi, incipiente cantore *Circumdederunt me*, choro suo solo sibi concinente. Quo finito, idem responsorium cantatur iterum a dextro choro, priore vel aliquo ex monachis illud incipiente.

Quo finito, cantor incipit antiphonam *Occurrunt turbe*, et utroque choro eam pariter concinente, occurrunt hinc inde universi ad crucem adorandam, proicientes ramos et flores contra eam.

Deinde choro monachorum [c] ad suum monasterium revertente, redit processio similiter [d] majoris ecclesie ad majorem ecclesiam usque ad portam versus domos decani ; et facta ibi statione, pueri supra portam cortinis adornatam in supelliciis cantant *Gloria laus*.

Et [e] primo versu cantato a pueris, replicatur a cantore incipiente voce altiori, choro [*d*] ei concinente, et post unumquemque versum cantatum a pueris, ipsum *Gloria laus* reincipit unus ex personis majoribus de precepto cantoris, et sic de aliis descendendo quousque finiantur versus.

Quo facto, dicit episcopus orationem consuetam cum *Benedicamus Domino* in fine, et tunc processio ingreditur ecclesiam, cantore incipiente responsorium *Ingrediente*, et fit statio in medio ecclesie donec finiatur oblatio ad textum, et demum revertitur processio in chorum.

Et sciendum quod omnes predictos pueros, et tam succentorem quam ministros misse dici istius tenetur custos de suo proprio procurare. [f]

Feria V[a] [g] post Ramos palmarum ad matutinas, antequam inchoentur, accenduntur retro majus altare in modum quasi semicirculi viginti quatuor cerei, nullis aliis luminaribus accensis in ecclesia, exceptis cereis de choro et de pelvibus et consuetis lampadibus.

a. M F r. et. — *b. M F* h. i. d. — *c. M F* m. c. — *d. M F* s. p. — *e. M F* om. — *f. M* en m: Mutatum est. — *g. M* VJ.

Qui viginti quatuor cerei extinguntur unus post alium, scilicet post unúmquemque psalmum unus cereus, et post quamlibet lectionem cereus alius.

Et dum cantatur *Laudate Dominum de celis* remanent tantum duo cerei ardentes, quo psalmo finito extinguitur unus.

Item [52] duo cerei qui sunt in pelvibus et duo de choro et omnes lampades extinguntur; et cantata antiphona post ipsum psalmum, inchoatur antiphona *Traditor autem*, et mox extinguitur cereus alius, et sunt tenebre usque in finem matutinarum.

Et quod dictum est de accensione et extinctione luminarium nocte ista, et in sequentibus duabus noctibus observatur.

Tunc post psalmum *Benedictus* [a] incipit cantor *Kyrieleyson*, et tunc duo canonici de stallo superiori cantant in choro ante jenas in suis capis nigris versus *Qui passurus* more consueto.

Quibus dictis, incipit cantor media voce *Miserere mei Deus*, et sequitur in fine oratio *Respice quesumus Domine*, sub silentio, et percutit ter librum vel lignum ut audiatur. et tunc profertur lumen.

Eodem modo fit in aliis duabus sequentibus noctibus ad matutinas [b], excepto quod duo de secunda forma cantant versus *Qui passurus* etc.

Post horam tertiam ipsa feria quinta, pulsato ad sextam et parata processione, quomodo dictum est supra in capite jejunii sive in die Cinerum, occurrit episcopus ad fores ecclesie peniten[*b*]-tibus, et modo consueto eos reconciliat Ecclesie, et facta absolutione super eos et super populum, fit sermo communis ad eos.

Deinde revertitur processio et episcopus iterum in choro, et fit absolutio iterum [c] super chorum, prius decantatis VIJ psalmis penitentialibus, ut dictum est in die Cinerum.

Postea cantatur missa, et fit consecratio crismatis, si sit episcopus presens, et ad missam adornatur cantor sicut in die Natalis, et regitur chorus a duobus canonicis de secundo stallo, et cantatur *Gloria in excelsis Deo*, et dum cantatur pulsantur omnes campane, que postea non pulsantur usque ad *Gloria in excelsis* sequentis sabbati.

Si vero non fiat consecratio crismatis, non dicitur *Gloria in excelsis* nec *Credo in unum*, sed dicitur missa cum festo simplici.

Et eodem die primo mane custodes ecclesie preparent tres ampullas mundissimas ad recipiendum oleum, unam ad oleum sanc-

a. ***M F*** **B. et cantata antiphona.** — *b.* ***M*** *om.* **ad m.,** ***F*** *add.* — *c.* ***B.*** **i. in choro, et fit absolutio iterum** *(bis).*

tum, aliam ad oleum infirmorum et tertiam ad sanctum crisma conservandum ; provideatque sibi pontifex de balsamo, et unaquaque ampulla titulum desuper habeat inscriptum.

Tempore autem vespertino ipsa die, ex custodum vocatione conveniunt [*c*] omnes persone et canonici ad ecclesiam, et tunc pontifex et sacerdotes duo albis, stolis et manipulis albis omnibus preinduti, et manutergiis a pueris succincti, episcopus etiam alba, mitra et pastorali baculo adornatus, abluant altaria, precedentibus ceroferariis, que altaria post missam diei istius debent penitus denudari, que [a] lavantur primo aqua, deinde vino cum buxo, que omnia tenetur custos de suo proprio ministrare ; concinit chorus in sedendo hystoriam *In monte Oliveti*, donec omnia altaria laventur.

Quibus actis, vadit processio in capitulum, episcopo subsequente, et lecto ibi evangelio et facto sermone fit mandatum ab episcopo sicut est consuetum, et distribuuntur nummi episcopales inter canonicos et vicarios majores, unicuique duodecim denarios ; item diacono et subdiacono.

Et propinatur vinum de proprio episcopi per servientes ejus tribus vicibus omnibus qui voluerint bibere.

Et est sciendum quod isti duodecim denarii debentur similiter, etsi non fuerint in capitulo, canonicis infirmis vel minutis, etiam et vicariis existentibus tunc infra cingulas civitatis.

Sciendum est etiam [*d*] quod serviens [b] custodis, a missa diei istius percantata [c] usque ad missam sequentis sabbati, tenetur [d] vocare per singulas domos suas omnes personas et canonicos et vicarios quatuor sacerdotes ad officia diei et noctis.

Hora VJ[a] in crastino exequitur officium episcopus indutus colobio, amictu, mitra alba, stola et manipulo, omnibus sine paraturis, casula [e] rubea, sine baculo pastorali, assistentibus ei uno tantum diacono et alio subdiacono.

Lectaque Passione et dictis orationibus postea sollempnibus, tunc unus sacerdos et alter diaconus canonici de stallo altiori accipiant crucem argenteam de altari [f] discinctam, sed non discoopertam, et [g] cantent antiphonam *Populе meus* et cetera que secuntur.

Adorata postmodum cruce, dum communicaverit episcopus, dictis vesperis cum ministris suis, postea exuat casulam et accipiat crucem super altare jacentem et cum alio sacerdote, prius incen-

a. *M* q. dum. — *b.* *M* servientes. — *c.* *M* p-te. — *d.* *M* tenentur. — *e.* *M* mitra alba, capa, *F add.* — *f.* *M F* de a. c. a. — *g.* *M F om.*

sato sepulchro, ponat eam cum magna reverentia in sepulchro, suppositis pulvinari[a] et mundis et albis lintheaminibus, choro concinente responsorium *Estimatus sum* [a].

Deinde accipiat episcopus in pisside [b] syndone [53] cooperta Corpus dominicum a die precedente reservatum, et reponat illud honorifice in ipso sepulchro juxta crucem.

Ponat etiam ex alia parte crucis calicem vacuum, patenam et corporalia syndone involuta, deinde incensato eo claudat illud, choro iterum cantante responsorium *Sepulto Domino* [c] et alia sicut est consuetum.

Et est sciendum quod quamdiu Corpus dominicum jacet in sepulchro, ardent continue duo cerei ante illud super tapetum ibi protentum, quos invenit custos.

Sabbato sancto Pasche, ante horam nonam, altaria sollempniter adornantur, et ponitur columpna cum cereo loco suo, cui imponitur cedula, *Annus ab origine mundi* et ceteras annotationes juxta consuetudinem ecclesie continentem.

Deinde fit processio ordinata ad benedicendum ignem ad portas ecclesie, eoque benedicto et parte incensi in ipso projecta, accenditur candela que in ore draconis posita est tantum, et sic revertitur [d] in chorum.

Qua reversa, fit statim benedictio cerei a diacono, petita prius a pontifice benedictione sicut moris est ante evange[*b*]lium.

Finita benedictione cerei, legitur prima lectio a majori persona, et similiter alie leguntur descendendo [e].

Deinde cantatur prima letania, qua finita [f] et secunda incepta a tribus canonicis de secundo stallo, vadit iterum processio ad Sanctum Petrum per medium chori, ad fontes benedicendos per episcopum more consueto ; quibus sanctificatis et incensis [g] et facta aque benedicte aspersione, incipiunt tres vicarii tertiam letaniam et cantent usque [h] processio sit in choro.

Finita vero dicta letania, cantor suis insigniis [i] adornatus incipit alta voce *Kyrieleyson*.

Et deinceps non licet alicui morari in choro, nisi fuerit [j] abrasus.

Et est sciendum quod ad missam istam debent accendi cereus paschalis, candelabrum majus, duo majora [k], rastrum cum trabe [l].

a. *M* s. etc. — *b*. *M* pixide. — *c*. *M* D. etc. — *d*. *M* r. processio. — *e*. *M* d., in supelliciis tantum. — *f*. *M* q. a tribus diaconis. — *g*. *M* incensatis. — *h*. *M* cantant usquequo. — *i*. *M* sollempniter, *F* i. s. — *j*. *M F* f. noviter. — *k*. *M F* m. cande[la]bra. — *l*. *M F* t., omnes insimul.

Tunc percantato *Kyrieleyson*, incipiat episcopus ex precepto archichori alta voce *Gloria in excelsis Deo*, choro tunc deponente, usque ad festum sancti Michaelis, capas nigras et in supelliciis remanente.

Nulli enim permittitur ab hac die intrare chorum cum cappa ante matutinas beati Jeronimi.

Tunc enim pul[c]sentur omnes campane ecclesie et fiat universalis pulsatio campanarum per totam civitatem, ut dictum est superius.

Tunc sequitur oratio misse et cetera ordinate usque ad finem ipsius et vesperarum, que insimul finiuntur.

Et sciendum quod si in hiis diebus predictis episcopus non est presens [a], omnia que per episcopum fieri dicuntur quoad servicium, per sacerdotem canonicum executur.

In die sancto Pasche, facta pulsatione ad matutinas prout moris est, choro ante altare conglobato, episcopus manibus ablutis, cereis omnibus accensis, in supellicio suo stola superposita accedat ad sepulchrum, quo incensato, Corpus Domini inde sumptum cum reverentia magna deponat super altare, deinde calicem.

Ultimo autem [b] extollens ipse crucem de sepulchro, incipiat antiphonam *Xpistus resurgens*, et tunc omnes cum gaudio flexis genibus adorent crucem, cantantes eamdem antiphonam cum suo versu et regressu.

Postea posita ab ipso episcopo cruce super altare Sanctorum Ravenni et Rasiphi, dicat orationem *Deus qui pro nobis* [*d*] *filium* in modum lectionis, premisso versu *Surrexit Dominus de sepulchro*.

Deinde cantantur matutine more consueto, in quarum fine accedit cantor ad episcopum et amovens piliolum suum recipit pacis osculum ab eodem dicente : *Resurrexit Dominus ;* cantore respondente : *Deo gratias*.

Et postea cantor archichoris, et illi aliis per chorum more consueto dent pacem dicendo *Resurrexit Dominus*, et recipientes respondeant *Deo gratias*, nec alias datur pax in choro ea die.

Ad vesperas hujus diei, dictis tribus primis psalmis, inchoato responsorio *Hec dies* ab archichoro ex precepto cantoris, vadunt in pulpitum archichori [c] ad cantandum *Alleluia Pascha nostrum ;* ea cantata [d] dictoque versu et antiphona cantata super [e] psalmum *Magnificat*, sequitur oratio *Deus qui hodierna* et *Benedicamus Domino*.

a. *M F* si c. n. c. p. h. d. p. — *b.* *M F* vero. — *c.* *M F* a. in p. — *d.* *M F* terminata. — *e.* *M F* post.

Deinde fit processio primo ad sepulchrum cum aqua benedicta, cruce, ceroferariis, subdiacono portante textum sine tunica, sacerdote ebdomadario subsequente in capa serica, et similiter [*54*] duobus canonicis de secundo stallo portantibus ampullas sacrorum crismatis et olei.

Deinde progreditur processio ad fontes et dicitur quartus psalmus vesperarum, scilicet *Laudate pueri Dominum*, et postmodum ad altare Sancti Nicholai psalmodiando psalmum *In exitu Israel*, deinde ad ultimum sequitur oratio et *Benedicamus Deus vita viventium*, et cantatur ante illud altare a duobus canonicis de stallo altiori primus versus, et secundus a duobus clericis de secundo, et sic alternatim.

Deinde revertitur processio in choro, cantando aliquam antiphonam de beata Virgine.

Et eodem modo fit processio post vesperas per totam ebdomadam usque ad diem sabbati subsequentis.

Item sciendum quod feria IJ[a] in Rogationibus, dum cantatur missa si fuerit festum vel si neccesse fuerit cantare missam de dominica die illa, pulsatur ad processionem que itura est ad Sanctum Lupum, et conveniunt processiones cum crucibus et vexillis de omnibus ecclesiis ad majorem ecclesiam sicut in Ramis palmarum.

Et cantata missa factaque aspersione aque benedicte more solito, pro[*b*]cedit processio cantando antiphonas consuetas usque ad cingulas, et tunc provideat succentor ad quem pertinet quod rector scole cantorum preficiatur pueris qui cantent letaniam consuetam.

Quod fit similiter in processionibus duabus sequentibus, et incipitur semper letania dum fit transitus per cingulas.

Similiter fit et in processione que vadit ad Sanctum Exuperium in festo beati Marci evangeliste, nisi fuerit dominica : tunc enim transfertur festum et letania ad aliam diem.

Dum vero appropinquat processio ecclesie ad quam itur, finita prius letania, in ipsa ecclesia cantant responsorium *Filie Jerusalem* cum suo versu, et dicitur oratio ante altare de sancto cujus est ecclesia.

Deinde cantata ibi VJ[a], cantatur postmodum et missa more consueto.

Deinde tres de secundo stallo incipiunt ante altare *Kyrieleyson Qui precioso sanguine* etc., et antequam dicatur de angelis interseritur versus de sancto cujus est ecclesia, et ter dicitur.

Quo dicto, disgreditur processio redeund[o] ad majorem ecclesiam, cantando letaniam inchoatam, et terminatur in choro ante jenas ; et dum intrat urbem processio, pulsantur omnes campane ecclesie, et omnibus in chorum regressis cantatur nona. [c]

Feria IIJ[a] sequente, post tertiam fit processio similiter ad Sanctum Cyricum, et die mercurii ad Sanctum Vigorem [a].

Hoc addito quod, in regressu processionis que vadit ad Sanctum Cyricum, cantatur a tribus de secundo stallo letania *Aufer a nobis*.

Et in regressu processionis, quando vadit ad Sanctum Vigorem, a tribus vicariis majoribus cantatur letania *Ardua spes mundi*, et terminatur in choro similiter; et dum ingreditur urbem, fit sollempnis pulsatio sicut dictum est feria secunda precedenti.

In die vero Ascensionis, post tertiam fit in ecclesia processio quanto potest celebrior fieri, cum capsis et vexillis, et omnibus ecclesie capis et aperitur triangulus, et vadit processio per claustrum et per domos episcopi circa ecclesiam usque ad majores portas ecclesie [b], cantando responsorium *Post passionem* et responsorium *Omnis pulchritudo*, cum suis versibus.

Et dum intrat dictas portas, dicitur responsorium *Non relinquam*, cujus versus cantatur in medio a quatuor personis ; deinde dicta oratione et facta oblatione consueta, redeundo in chorum cantatur antiphona *O rex glorie*, et post cantatur missa ita sollempniter sicut diei competit.

Sabbato Penthecostes, cantata hora [d] VJ[a], procedit pontifex ad cathedram cum ministris rubeis indumentis desuper festive paratis, et fit idem ordo legentium et cantantium qui fuit in Sabbato Pasche ad missam.

Tunc legatur prima lectio *Templavit Deus*, quam non sequitur tractus, sed oratio *Deus qui in Abrahe*. Deinde leguntur alie lectiones per ordinem, et fiant omnia eque sollempniter sicut in sabbato Pasche usque ad missam.

Ad missam autem incipit cantor, capa tantum serica adornatus, *Kyrieleyson* sicut in predicto sabbato.

Non fit cerei benedictio, sed fit sollempnis aque benedictio, et dum cantatur *Gloria in excelsis* pulsantur omnes campane sicut in sabbato Pasche.

Ad vesperas fit festum duplex cum quatuor capis de stallo altiori, pulsatur sicut in die Natalis, legitur et cantatur sicut in die Pasche, ad vesperas et matutinas, et eque sollempniter.

a. *M* F V. Magnum. — *b*. *M* e. p.

In ipso autem die Penthecostes cantatur ad tertiam tantum hymnus *Veni creator Spiritus,* quem, dicto *Deus in adjutorium* etc., episcopus mitra et baculo, cyrothecis et anulo, et capa serica adornatus, assistentibus ei ante altare sex sacerdotibus de stal[55]lo altiori, tribus a dextris et tribus a sinistris, in capis sericis, tenente quolibet thuribulum cum igne et incenso, incipit flectendo genua alta voce dictum hymnum, choro illud excipiente et usque ad finem ducente, et quamdiu cantatur non cessat pontifex incensare [a] cum sex sacerdotibus supradictis.

Deinde fit processio sicut in die Pasche vel Ascensionis, saltem per circatam.

Cum vero cantatur in missa sequentia *Sancti Spiritus adsit* [b] *nobis gratia,* mittantur ab alto per ministros custodis in choro et in navi ecclesie flores septem varietatum redolentes, nebule etiam et ignis.

Que omnia tenetur custos de suo ministrare, quorum missio continuatur usque dum inchoatur antiphona ante evangelium, et similiter fit quamdiu cantatur hymnus *Veni creator* ad sequentes vesperas ejusdem diei, ad quas etiam vesperas dicitur tantummodo *Benedicamus* quod incipit *Amor Patris* et cantatur in turba in medio chori, presente cantore in insigniis suis.

Ad complectorium etiam dicitur loco hymni sequentia *Alma chorus Domini,* que et sequentia *Laudes Deo* dicuntur semper alternatim per totam ebdomadam.

Et est sciendum quod post vesperas hujus [*b*] diei solebant mittere de consuetudine unicuique canonico dicti custodes de residuo nebularum.

In festo Trinitatis, que [c] celebratur in Baiocensi ecclesia in octabis sollempnitatis Penthecostes, fit festum duplex IX lectionum cum IIJ^or^ capis, quarum due sunt de secundo stallo et alie due de stallo superiori.

Matutine dicuntur in occasu solis die ista et similiter in quolibet festo duplici usque ad festum Assumptionis beate Marie inclusive, et ad unumquodque responsorium istius festi dicitur *Gloria Patri,* quod non invenitur in aliquo festo consimili.

Post IIJ^am^ in crastino fit processio per circatam in navi ecclesie, cantando responsorium *Tibi laus* et in statione *Summe Trinitati.*

Item sciendum quod in festo sancti Andree apostoli fit festum duplex cum duabus capis tantum, similiter et in festo sancti Nicholai.

a. M F i. altare. — *b. M* assit. — *c. M F* quod.

In festo autem Conceptionis beate Marie fit festum duplex cum quatuor capis, quarum due sunt de secundo stallo ; fit processio per circatam.

Item in Purificatione ejusdem fit festum cum quatuor capis de stallo altiori, et est festum episcopale, nec habet octabas nisi quando evenerit ante Septuagesimam.

Item in eodem festo, cantata tertia, fit benedictio luminarium ab episcopo si pre[c]sens est, alioquin ab alio canonico officium exequente, et fit super dextrum cornu altaris majoris.

Et dictis orationibus consuetis, aspersisque luminaribus aqua benedicta et incensatis, distribuuntur ipsa per chorum et dum accenduntur cantatur antiphona *Lumen ad revelationem* etc.

Eundo autem ad processionem per circatam, non admittitur clericus qui non deferat cereum ardentem [a].

Reversaque processione in choro, retinent persone et canonici qui voluerint cereos suos accensos, eosdem post evangelium pontificis vel alterius missam celebrantis manibus loco debito oblaturi, ceteris statim post processionem suos referentibus ad altare.

Et sciendum quod nullus cantat vel legit ad missam dici ipsius qui cereum non deferat accensum, et omnia predicta luminaria tenetur custos de suo proprio ministrare.

Et cereus ille quem cantor detulit in processione, qui debet esse de pondere quatuor librarum et dimidie cere, revertitur in usus proprios succentoris.

Si festum istud evenerit infra Septuagesimam, non dicitur *Gloria in excelsis* nec *Alleluia* nec sequentia, [d] sed tractus *Diffusa est*, ad missam.

Item in Annuntiatione dominica fit festum duplex cum quatuor capis, et fit [b] processio per circatam.

Item in festo sancti Regnoberti, festum duplex cum duabus capis.

Item in festo nativitatis beati Johannis Baptiste fit festum cum quatuor capis, et sunt due de stallo secundo. [c]

Item in festo apostolorum Petri et Pauli, festum cum duabus capis.

In inventione Reliquiarum fit sollempne festum cum quatuor capis de stallo altiori, et tenetur decanus procurare totum chorum dicta die vel pecunia redimere, ut dictum est de festis episcopalibus.

a. M om. — *b. M* c., quarum due sunt de secundo stallo ; fit autem. — *c. M* Item in festo translationis beati Eligii, festum cum duabus capis.

Item in translatione sanctorum confessorum Exuperii, Lupi atque Vigoris fit festum [a] duplex cum duabus capis.

Similiter et in festo beate Marie Magdalene.

Item in festo sanctorum Ravenni et Rasiphi fit festum duplex cum quatuor capis de stallo altiori, et est festum episcopale [b].

Item [a] in festo sancti Jacobi fit festum duplex cum duabus capis.

Item in festo sancti Panthaleonis fit festum duplex cum quatuor capis, sed due sunt de secundo stallo.

In festo sancti Exuperii, intrante Augusto, fit [56] festum duplex cum duabus capis tantum.

Similiter et in festo beati [c] Laurentii.

In festo Assumptionis beate Marie fit festum sollempne cum quatuor capis de stallo altiori, et est festum episcopale et habet octabas duplices.

Item in festo translationis sancti Regnoberti in principio Septembris fit festum duplex cum quatuor capis, sed due sunt de secunda forma.

Item [c] in nativitate beate Marie fit festum duplex cum quatuor capis de stallo altiori.

In octabis ejus similiter cum quatuor capis, sed due sunt de secundo stallo; et similiter in octabis Assumptionis ejusdem.

Item in festo beati Michaelis, festum duplex cum duabus capis [d]; et in festo sancti Dyonisii similiter.

Item et in festo sancti Lupi similiter.

Item in festo Omnium Sanctorum fit festum sollempne cum quatuor capis de stallo altiori, et est festum episcopale; et in eodem festo leguntur lectiones et cantantur responsoria ad matutinas descendendo, quod non fit in aliis festis, et nonum responsorium cantatur a quinque pueris amictibus albis capitibus coopertis, quolibet eorum cereum ardentem in manibus defe[b]rente.

Item in commemoratione Mortuorum fit festum duplex cum duabus capis.

Similiter et in festo sancti Vigoris.

Item et in festis sancti Martini et sancte Katherine festum similiter cum duabus capis [e].

Item in festo Dedicationis ecclesie, si celebretur, fit festum [f] cum quatuor capis de stallo altiori. Habet tamen octabas cum simplici

a. M om. — *b. M F* Triangulus aperitur. — *c. M* sancti. — *d. M* c. tantum. — *e. M* Katherine fit s. f. duplex c. d. c. tantum. — *f. M F* f. duplex.

festo [a]. Et hec sunt festa duplicia de sanctis que celebrantur annis singulis in ecclesia Baiocensi [b].

Sunt et alia festa duplicia de temporali, sicut in dominica Adventus, quod fit cum duabus capis tantum.

Item sollempnitas Natalis Domini, que fit cum quatuor capis de stallo altiori, et est festum episcopale.

Item festum Circumcisionis ejus, quod fit cum quatuor capis, quarum duc sunt de secundo stallo.

Item festum Epyphanie, quod fit cum quatuor capis et eque sollempniter sicut festum Natalis.

Item dominica in Septuagesima fit festum duplex cum duabus capis [c]. Similiter in prima dominica Quadragesime, et in media Quadragesima, et in Ramis palmarum.

Item festum Resurrectionis dominice fit cum quatuor capis [c] de stallo altiori quantum celebrius potest fieri, et est festum episcopale.

Similiter et festum Ascensionis Domini, et fit sollempnis processio circa ecclesiam exterius [d].

Item et festum Penthecostes, quod celebratur sollempniter sicut Pascha, cum quatuor capis de stallo altiori, et est festum episcopale [e]; et festum Trinitatis in octabis Penthecostes, quod fit cum quatuor capis, quarum duc sunt de secundo stallo.

Item sciendum quod ad vesperas de consuetudine ecclesie in vigilia Natalis Domini et tota die sequenti. Item similiter in festis Epyphanie, Purificationis, Resurrectionis Domini, Ascensionis, Penthecostes, festi Reliquiarum, sanctorum Ravenni et Rasiphi, Assumptionis et Nativitatis beate Marie, sollempnitatis Omnium Sanctorum non licet alicui clerico de choro, canonico aut persone intrare chorum a prioribus vesperis et tota die cujuslibet dictarum sollempnitatum, nisi fuerit noviter abrasus et tonsuram habuerit congruentem.

XLIV. De consuetudine observanda circa pulsationem campanarum.

Item quoniam fit sollempnis pulsatio in dictis [f] festivitatibus, ideo cum in pulsatione cam[d]panarum et paratura ecclesie et altaris observetur [g] sicut et multis aliis ecclesie consuetudo, consequenter dicendum est de ipsa pulsatione, qualiter in profestis diebus et qualiter in majoribus sollempnitatibus habeat fieri, et ad cujus officium hoc debeat pertinere.

a. *M* a. et h. o. simplices. — *b.* *M* in e. B. a. s. — *c.* *M* c. tantum. — *d.* *M F* e. et aperitur triangulus. — *e.* *M F* e. et aperitur triangulus. — *f.* *M* suprad-s. — *g.* *M* observatur.

Et est sciendum quod singulis diebus cum fit sine festo de sanctis vel de temporali extra Quadragesimam [a] fit pulsatio mane ad missam de beata Virgine, et debet fieri talis pulsatio per quendam de clericis ad officium ejusdem misse deputatis, cum campana ad hoc specialiter deputata, nec pro festo aliquo mutatur [b] talis pulsatio.

Cantata missa, eadem pulsatur ad primam in choro diu secundum magis et minus pro tempore, cum quarta campana vesperarum.

Et sciendum est quod statutum [c] inter cetera ut clerici ad officium ipsius misse beate Virginis deputati, ita pulsent tempestive et conveniant ad celebrationem ejusdem, ut omnino compleatur antequam hora prima incipiatur in choro.

Et similiter est statutum ut singuli sacerdotes, qui altaribus ecclesie deserviunt, ut submissa voce et ita or[57]dinate celebrent missas suas, quod post pulsationem prime non audiantur de choro, nec etiam missas suas celebrent dum in choro aliquid decantatur.

Finita autem prima in capitulo prout est consuetum, si celebretur capitulum, non fit pulsatio ad tertiam nisi optenta licentia ab hiis qui sunt in capitulo.

Quod si forsitan minime capitulum celebretur, poterit fieri pulsatio ad tertiam quando custodes viderint expedire, et tunc fit pulsatio cum prima campana vesperarum.

Post tertiam cantatur missa, et dum dicitur officium fit pulsatio ad missam cum duabus parvis campanis de choro.

Si vero fuerit vigilia vel sollempne jejunium, cantatur missa post sextam [d].

Item cantata missa post tertiam, dum dicitur a sacerdote postcommunio pulsatur ad sextam cum campana ad hoc in Quadragesima deputata.

Ad IX^{am} autem fit pulsatio diei debita, nisi ea die cantate fuerint due misse, quia tunc post missam secundam pulsatur ad nonam, et statim cantatur in choro.

Item pulsatur hora debita ad vesperas, sic : primo pulsatur quedam campana parva, et fit longua pulsatio sicut dicitur ad primam. [b]

Secundo pulsatur cum alia campana parum majori vel cum campana que dicitur deputari ad pulsationem sexte.

a. *M* (e. XL^{ma}). — *b.* *M* mitatur. — *c.* *F* s. est. — *d.* *M F* VJ^{a} et pulsatur diu ad VJ^{a}.

Tertio pulsatur cum campana que pulsatur ad missam beate Marie in mane vel alia consimili.

Quarto cum una de majoribus campanis que sunt in choro vel cum illa cum qua dictum est pulsari ad nonam.

Deinde pulsatur classicum cum duabus parvis campanis, sicut dicitur pulsari ad missam.

Cantatis autem vesperis diei et beate Virginis, si tunc non dicatur [a] pro defunctis, fit pulsatio ad complectorium cum minima campana, scilicet qua consuevit pulsari ad congregandum capitulum.

Ad ignitegium fit similiter pulsatio hora debita cum campana qua debere pulsari dicitur ad primam vel ad nonam.

Ad matutinas autem, si sit in hyeme, circa medium noctis fit pulsatio eo modo quo dictum est ad vesperas pulsari debere.

Si autem fiat cum festo simplici trium aut novem lectionum, fit pulsatio ad primam in turre altiori cum uno de medionellis, et ad nonam et ad complectorium similiter.

Et ad VI^am^, cantata missa, pulsantur omnes campane de [b] choro et similiter [*c*] etiam [c] classico vesperarum [d] et matutinarum.

Cetera [e] non mutantur, excepto quod si fuerit dominica, quod ad processionem pulsatur cum duabus campanis majoribus de choro, et ad missam similiter dum sequentia decantatur, et similiter cum fit festum alia die quam dominica si sequentia fuerit decantanda.

Si autem fiat cum festo duplici, fit pulsatio ad nonam diei et vigilie cum duobus medionellis in turre superiori, et ad primam et ad [f] complectorium similiter.

Ad utrasque vero vesperas singule motiones fiunt cum binis campanis in choro, similiter et ad matutinas et in classico pulsatur sicut alias superius dictum est.

Similiter et per omnes octabas que fiunt duplices pulsatur dupliciter tam ad matutinas quam ad omnes horas.

Cum autem cantatur *Te Deum laudamus* pulsatur bis vel ter minima campana in choro, et statim custodes, qui jam presentes debent esse in turre altiori [g], pulsare debent cum duobus medionellis usque in finem ipsius *Te Deum*.

Postquam autem chorus ad versum cantando pervenerit *Eterna fac*, statim pulsantur omnes campane que sunt in choro, et sic fit ista ultima pulsatio quotiens dicitur [*d*] *Te Deum*.

a. *M* dicitur. — *b*. *B* in *(corr. en interl.)*. — *c*. *M* in. — *d*. *M* v., misse. — *e*. *B* Celerum. — *f*. *M* p., processionem et sequenciam, et. — *g*. *M F om.*

Et si non dicitur *Te Deum* in festo duplici temporalis, ut in dominicis [a] Adventus, Septuagesime, Quadragesime, medie Quadragesime et in Ramis palmarum, pulsatur post nonum responsorium ad laudes in choro cum duabus campanis quartis solum [b].

Et si festum tale duplex fiat cum duabus capis tantum, pulsatur ad ignitegium in choro cum duabus quartis campanis vesperarum.

Ad IIJ^{am} autem pulsatur cum duabus campanis in choro, cum illis scilicet cum quibus pulsatur secunda motio vesperarum [c].

Ad VI^{am} vero, sicut pulsari dicitur cantata missa cum fit festum simplex.

Si vero sit festum duplex cum quatuor capis, quarum due sunt de secundo stallo, fit omnimodo eadem pulsatio que et in festo duplici cum duabus capis tantum.

Hoc tamen addito, quod ad processionem, sequentiam et ignitegium pulsatur cum duobus medionellis in turre superiori, pulsata prius campana minima bis vel ter, ut dictum est, in choro.

Si autem sit [d] festum sollempne cum quatuor capis de stallo altiori [e], ut est festum Natalis et similia, pulsatur ad primam cum duabus majoribus campanis ecclesie, et similiter ad nonam tam in vigilia quam in [*58*] die, et ad ignitegium similiter. Item et in vigilia Pasche ad complectorium, et in tribus diebus sequentibus diem Pasche et Penthecostes, ad primam et nonam [f] et infra octabas Natalis usque ad diem sancti Silvestri, et in die octabarum et ad processionem in omnibus festis episcopalibus.

Ad horas autem et vesperas et matutinas sic pulsatur ut dictum est in festo duplici cum duabus capis, excepto quod pulsatur ad tertiam cum duabus quartis campanis vesperarum, et quod quarta motio ad vesperas pulsatur in turre superiori cum duobus medionellis.

Item in omnibus festis cum quatuor capis de stallo altiori, in quibus dicuntur matutine de nocte, pulsatur ad matutinas sic : prima pulsatio que vocatur tumultus cum omnibus campanis totius ecclesie, deinde secuntur quatuor motiones in choro.

Item in Quadragesima fit pulsatio sic.

Ante primam post pulsationem ad missam de beata Virgine pulsatur diu cum minima campana ad psalmos qui vocantur commendatio mortuorum.

a. *M* d-ca. — *b.* *M* tantum. — *c.* *M* (Item quotiens paratur altare capsa beati Ravenni, pulsatur similiter ad IIJ^{a} cum duabus quartis campanis de choro, excepta feria IIIJ^{a} in ebdomada Penthecostes). — *d.* *M F* fit. — *e.* *B om.* — *f.* *M F* p., IX^{a} et ignitegium.

Ad primam pulsatur sicut ante Quadragesimam, sed non ita diu. [a]

Ad VI^am [b] fit longua [b] pulsatio cum campana ad hoc deputata [c].

Ad IX^am pulsatur dum cantatur sexta, qua finita statim finitur [d] et nona, exceptis quartis et sextis feriis Quadragesime, in quibus fiunt processiones usque ad dominicam in Ramis palmarum statim post sextam cantatam.

Et dum in reditu appropinquat processio ecclesie, pulsatur ad nonam que cantatur statim processione reversa.

Et antequam processio exeat de ecclesia, pulsatur in turre altiori ad convocandum clerum et populum ad processionem, ut superius est dictum.

Item lecto evangelio in Quadragesima, statim pulsatur prima campana ad vesperas usque ad initium primi *Per omnia*.

Et dicto *Sanctus*, fit secunda pulsatio usque ad elevationem.

Qua facta, fit tertia pulsatio usque ad secundum *Per omnia*.

Quarta autem incipit statim cantata communione et continuatur usque ad finem ultime postcommunionis.

Dum autem inchoatur oratio super populum, pulsantur due parvule campane pro classico, sicut quando fit sine festo, vel omnes campane si fiat cum festo, et tunc pulsatur ad primam et nonam in turre altiori.

Et dicuntur due misse, una post [c] tertiam, ultima post IX^am.

Similiter et ad complectorium in prima quindena, [e] fit pulsatio cum prima campana vesperarum diu [f] si fiat sine festo, si autem [g] cum festo pulsatur in turre superiori.

In secunda vero quindena pulsatur ad complectorium diu similiter cum secunda campana vesperarum.

In tertia vero quindena fit pulsatio [h] cum campana qua pulsatur ad primam sine festo.

Et si fiat sine festo, statim post complectorium dicuntur matutine pro defunctis.

Et in laudibus, dum dicitur psalmus *Laudate Dominum de celis*, pulsantur omnes campane de choro donec psalmus *Benedictus* dicatur, et similiter ad vesperas in Quadragesima dum dicitur *Magnificat*.

Et cum in sero dicuntur matutine pro defunctis, statim finita

a. F M Ad IIJ^a pulsatur cum prima campana vesperarum, si fiat sine festo; et si fiat cum festo, pulsatur cum campana illa, scilicet cum qua pulsatur secunda motio vesperarum. — *b. F M* VJ^a autem. — *c. M F* d., nisi fiat cum festo. — *d. M F* cantatur *(d'abord B)*. — *e. M* diu. — *f. M F om.* — *g. M F* a. fiat. — *h. M F* p. diu.

commendatione in ipsa Quadragesima, pulsatur ad missam pro defunctis cum omnibus campanis que sunt supra chorum.

In [a] alio vero tempore pulsatur similiter ad eamdem finita hora prima, et tunc post primam cantatur missa pro defunctis ad Sanctum Petrum, que dicitur missa conventualis.

Et de antiqua constitutione eidem misse celebrande interesse solebant unus vicarius, qui eam [d] celebrabat, et diaconus et subdiaconus vicarii interesse similiter solebant.

Cum autem fit sollempniter obitus in choro, fit pulsatio sollempnis ad laudes matutinarum dum dicitur *Laudate Dominum de celis* in choro et in turre altiori cum omnibus campanis ecclesie, et similiter in crastino ad missam dum cantatur officium misse, et propter hoc percipiunt custodes de singulis obitibus duodecim denarios, exceptis obitibus episcoporum et eorum pro quibus solvit communia vinum tantum, et quibusdam aliis in quibus nichil percipiunt [b].

Item in dominica in Ramis palmarum fit primo pulsatio ad processionem cum una campana et post cum alia et deinde cum tertia in choro, et dum exit de ecclesia processio pulsantur omnes campane de choro, et similiter in qualibet processione, scilicet majoris letanie et Rogationum.

In reditu vero ipsius et omnium aliarum processionum predictarum, fit sollempnis pulsatio in choro et in turre cum omnibus campanis, dum appropinquat processio civitati donec in choro sit reversa.

Item fit similiter sollempnis pulsatio cum processio vadit et redit cum corpore defuncti ca[59]nonici aut persone, et post matutinas seu vigilias ipsorum et quando sepulture traduntur, et similiter est faciendum de clericis de choro.

Item fit sollempnis pulsatio omnium campanarum quotiens dominus rex, legatus, archiepiscopus vel [c] episcopus recipitur ad ecclesiam cum sollempni processione. Et precipue quando episcopus Baiocensis de novo in sua ecclesia recipitur, et similiter intelligitur [d] de decano.

Item quando episcopus vel decanus in concordia sunt electi, et quando similiter generale solvitur interdictum.

Et sciendum est [e] quod ad omnes hujusmodi pulsationes facien-

a. *M* Item. — *b.* *M en m.* ut in obitibus non residentium (et) extra decedentium, nec in istis percipiunt Cenomanenses capellani Baiocen. — *c.* *B* v. (quolibet), *M* quilibet. — *d.* *M* intelligendum est. — *e.* *M om.*

das per servientes suos et alios tenetur custos ecclesie Baiocensis [a] ratione sui personatus.

Sciendum tamen est quod ipse vel servientes sui percipiunt sex denarios in quolibet festorum subscriptorum pro pulsatione duplici facienda, scilicet in festo sancti Ursini, in festo [b] sancti Dyonisii, in festo [b] sancti Jacobi, in festo [b] beate Marie Magdalene, [c] in festo sancte Katherine, que preter antiquam consuetudinem ecclesie facta fuerunt duplicia de consensu decani et capituli.

Et quoniam custos G. [d] de Senonis, qui tunc erat, retulit questionem de pulsatione duplici facienda, ideo ex ordinatione bone memorie G. [e] quon[*b*]dam episcopi factum fuit quod custos in quolibet dictorum festorum percipiet propter hoc de communia sex denarios Turonenses, pro quibus tenetur ad hujusmodi pulsationem duplicem faciendam.

XLV. De modo parandi ecclesiam et altare [f].

Sequitur de modo parandi ecclesiam et altare.

Et est [g] sciendum quod in sabbato Pasche in mane, antequam vocentur persone et canonici ad servitium, paratur ecclesia circumquaque interius mondis [h] cortinis, quibus maxime inter chorum et altare superponuntur culcitre et panni serici pulchriores quos habeant in ecclesia.

Paratur etiam sepulchrum, quod est juxta altare in parte sinistra, duobus pannis sericis exterius, et albis ac mundissimis lintheis interius [i], in quo Corpus dominicum cum cruce et calice ibidem est repositum a die veneris precedente.

Et hec paratura sepulchri durat usque ad diem sabbati subsequentem [j] et paratura [k] a festo Pasche usque ad festum beati Michaelis in septembri inclusive.

Item sciendum quod in omni festo duplici cum duabus capis tantum, excepto temporali Adventus et temporali a Septuagesima usque ad Pascha, paratur altare majus textis tantum et pul[*c*]vinaribus.

Excepto festo beati Regnoberti in maio, in quo apponitur capsa ejus, et excepto festo beati Vigoris, in quo paratur capsa majori.

In festis autem duplicibus cum quatuor capis, quarum due sunt de secundo stallo, paratur altare textis et capsa beatorum Ravenni et Rasiphi, exceptis festivitatibus nativitatis beati Johannis et

a. *M* B. e. — *b.* *M om.* in f. — *c.* *M* M. et. — *d.* *M* Guillelmus. — *e.* *M* Guidonis. — *f.* *M* A. ET E. — *g.* *M om.* — *h.* *M* mundis. — *i.* *M* exterius. — *j.* *M* ad complectorium octabarum Pasche. — *k.* *M* paratur ecclesia.

translationibus sancti Regnoberti, in quibus apponitur capsa ejusdem beati Regnoberti [a], et excepto festo beati Panthaleonis in quo apponitur ejus capsa, et excepta Annuntiatione beate Virginis, in qua capsa non apponitur nisi post Pascha celebretur. [b]

Et quotiens paratur altare capsa majori [c], tenetur custos accendere duos cereos in majoribus candelabris argenteis super altare ultra consuetum luminare, quod tenetur ipse alias ministrare, nec unquam extrahuntur ipsa candelabra nisi extrahatur et [d] major capsa.

Item in omni festo [e] cum quatuor capis apponitur crux aurea in dextra parte altaris et crux argentea deaurata in sinistra [f]. Item in omni festo cum quatuor capis de stallo altiori paratur altare quantum potest preciosius.

Item notan[d]dum quod quicquid dictum fuerit de hujusmodi paraturis, diebus tamen infra octabas Natalis usque post complectorium beati Ursini, et a die Pasche usque post complectorium sequentis quarte ferie, et similiter a die Penthecostes usque post complectorium sequentis quarte ferie, paratur altare sicut in festis precipuis.

Sunt et multe alie consuetudines que circa executionem divini officii attenduntur, que secundum varietatem ipsius officii plene et distincte in Ordinario ecclesie conscribuntur, de quibus propter hoc non facio mentionem.

Que vero dictarum consuetudinum, de quibus dictum est superius, antique sint et que approbate, queve jurate credantur, videat per se quilibet et discernat: malo enim in talibus sub dissimulatione transire quam de hiis stulte aliquid diffinire.

XLVI. De luminaribus ecclesie Baiocensis [g], que sint et a quibus debeant inveniri.

Postremo dicendum est de luminaribus ecclesie [h], que et quando et a quibus debeant inveniri.

[i] Sciendum est quod est quoddam luminare in ipsa ecclesia quod

a. *M* e. b. R. c.. — *b.* *M* c., tamen paratur altare cum duabus majoribus crucibus, si sit in XL^a^. — *c.* *M* q-scumque p. c. m., s[cilicet] a. — *d.* *M om.* — *e.* *M* f. duplici. — *f.* *M* Et in festo beati Nicholai paratur altare similiter cum istis duabus crucibus ratione trabis et corone. — *g.* *M om.* — *h.* *M* De l. e. p. d. e. — *i.* *M* Et primo de luminari quod accenditur in corona. Et est sciendum quod in festo Natalis Domini invenit cereos ad coronam accendendam feodum Ric. de Feugeroles militis pro episcopo. In festo beati Ursini, capitulum de decima de Lachon. In Epiphania Domini, prebenda de Subles, auctoritate Rob[erti] quondam episcopi. In festo Purificationis beate Virginis, custos cum aliis omnibus luminaribus ecclesie ipsa die. In festo Annuntiationis dominice, archidiaconus super Vada, auctoritate quondam Roberti episcopi. In festo Pasche, canto-

dicitur Trabs, in quo accenduntur duodecim cerei. Aliud quod dicitur magnum Candelabrum, in quo ardent septem cerei magni [*60*]. Et est aliud quod dicitur Rastrum, in quo novem cerei ardent quando totum accenditur, vel undecim in missa. Est et quartum luminare quod vocatur Corona, in qua semper octoginta et sexdecim parvi cerei accenduntur, et quando accenditur corona non semper accenditur in primis vesperis, [a] maxime in antiquis festis, ut in Pascha, festo sanctorum Ravenni et Rasiphi et Assumptione beate Marie et consimilibus.

Et notandum quod quandocumque accenditur corona, et cetera predicta luminaria accenduntur, sed non est ita e converso. Nam multotiens accenduntur trabs, candelabrum et rastrum, quod non accenditur corona ; nec simul semper accenduntur ista, sed quandoque accenditur candelabrum cum rastro absque trabe, quandoque rastrum solum, et nonquam accenditur trabs sine candelabro et rastro. Quando autem trabs et candelabrum accenduntur, ardent omnes cerei qui sunt in ipsis positi [b], similiter et in corona ; sed non est sic de rastro, quia quandoque ardent in rastro tres cerei tantum, quandoque quinque, quandoque novem, cum totum accenditur, et undecim in missa. Et scien[*b*]dum quod custos non invenit semper ista luminaria, sed inveniuntur diversimode et a diversis sicut in sequentibus apparebit.

Sciendum est [c] quod continue de die et [d] nocte semper accenduntur duo cerei in pelvibus ante majus altare, quorum dominus episcopus unum de suo proprio, thesaurarius alium de suo tenentur invenire.

Item omni nocte ad omnes matutinas de die et de beata Virgine similiter, cum dicuntur in choro.

Item ad omnes matutinas pro defunctis, quando celebratur festive obitus, accenduntur in chori medio duo cerei in candelabris ferreis, ad quorum inventionem seu emptionem sumuntur quadraginta solidi Turonenses in redditu deputato ad obitum Symonis

ria, auctoritate Henrici episcopi et capituli. In festo Ascensionis Domini, prebenda de Mara. In festo Penthecostes, prebenda de Vaucellis, auctoritate Henrici episcopi et capituli. In festo Trinitatis, prebenda de Russeio auctoritate Roberti episcopi et capituli. In nativitate sancti Johannis Baptiste, prebenda de Vennes. In inventione Reliquiarum, decanatus. In festo sanctorum Ravenni et Rasiphi, archidiaconatus de ultra montes Lente. In festo sancti Panthaleonis, communia cum tribus communie, candelabrum et trabem, et omnem pulsationem sicut in festo sanctorum Ravenni et Rasiphi. In festo Assumptionis beate Marie invenit thesaurarius cereos corone. In Nativitate beate Marie, subdecanatus, auctoritate Roberti episcopi et capituli. In festo Omnium Sanctorum, prebenda de Audreio, auctoritate Roberti episcopi et capituli. In festo sancti Nicholai, prebenda de Bernesc accendit coronam et trabem, custos candelabrum magnum et rastrum ab antiquo. Item. — *a*. *M* v. et. — *b*. *M* p. s. in i. — *c*. *M* Et e. s. — *d*. *M* et de.

de Saqueinvilla [a], residuum vero de bonis communie ministratur.

Item sciendum quod communia singulis diebus invenit tres cereos super altare in rastro ad matutinas, missam et utrasque vesperas, similiter et in obitibus quotiens fit pro fidelibus.

Similiter singulis diebus invenit canonicus prebende de Vennis duos cereos qui ardent in rastro ad omnes missas que cantantur ad majus altare [b].

Item omni die [c] ad omnem missam, nisi fiat de obitu, invenit custos duos cereos de suo in parvis candelabris de quibus serviunt pueri, qui etiam ardent ad omnes vesperas cum fit festum, et accenduntur [c] ab initio quinti psalmi vesperarum et ardent usque post vesperas completas.

Similiter et ad processiones que fiunt in ecclesia et extra, et quando ardent ad matutinas ardent ad laudes tantum, et accenduntur primo quando intonatur psalmus *Laudate Dominum de celis;* et si fit festum duplex, accenduntur in singulis nocturnis quando more consueto altare incensatur.

Item quando fit sine festo, invenit custos ante altare in duobus ferreis candelabris [d] duos cereos qui ardent ad matutinas tantummodo, et non ad vesperas nec ad missam.

Item quando fit [e] festum simplex trium aut novem lectionum, ponitur unica candela ad matutinas ad portas in introitu chori [f], quam invenit custos. Et tum ipse invenit [g] tres cereos in ferris ante altare, qui ardent ad utrasque vesperas et ad matutinas quousque decantentur matutine beate Marie, nec ardent ad missam. Similiter et tunc invenit ipse custos unum cereum super altare Sancti Ravenni, qui [d] vocatur cereus beati [h] Regnoberti, ad matutinas tantum, et ardet usque post matutinas beate Marie. Similiter ardet ad matutinas cujuslibet festi duplicis.

De tribus cereis positis in ferris intelligendum est similiter [i] quod ardent in festis duplicibus temporalis, ut in dominica prima [j] Adventus et a Septuagesima usque ad Pascha floridum exclusive, quia tunc ipsa dominica ponuntur in rastro et ardent ad totum servitium.

Item in omni festo duplici accenduntur de proprio custodis ad matutinas due candele ad portas chori, sicut [k] dictum est de una candela in festo simplici, quarum residuum quod [l] debet esse

a. *M* Sequenvilla. — *b.* *M* a. tantum, sed non nisi ad unam missam tantum ; die vero Natalis accenduntur ad tres missas. — *c.* M a. primo. — *d.* *M* c. f. — *e.* *M om.* — *f.* *M* c. a parte cantoris. — *g.* *M* c., cujus residuum debet esse ad minus de longitudine dimidii pedis. Et tunc in., scilicet custos. — *h.* *M* sancti. — *i.* *M* Et s. i. e. de t. c. p. in f. — *j.* *M om.* — *k.* *M* ut. — *l.* *M* ut dictum est supra.

de longitudine dimidii pedis ad minus, in usus cantoris vel succentoris convertitur vel ejus qui officium cantorie ad matutinas exequitur. Quando autem fit sine festo, nulla candela ponitur.

Item sciendum quod custos nullum invenit luminare in obitibus, sed communia in quolibet obitu invenit tres cereos in ferris ante altare ad [a] matutinas pro defunctis, et duos in parvis candelabris, de quibus serviunt pueri ad totum officium, et duas candelas ad portas et thus [*61*] similiter, que omnia inveniuntur de redditu deputato ad obitum Rad[ulphi] de Gouviz, et inde solebant solvi xxv solidi Turonenses pro inveniendo dicto luminari, sed nunc plus solvitur, quia obitus singulis annis multiplicantur. Excipiuntur tamen quidam obitus in quibus custos invenit tale luminare ab antiquo de proprio suo. Nam in omni obitu regis et episcopi qui recoluntur in ecclesia invenit ipse custos luminare, sicut in festo novem lectionum dicitur ipsum invenire debere, sed tres cerei de ferris ponuntur ad tumulum defuncti si jacet in ecclesia, duo ad caput et unus ad pedes, super pannum sericum quod ibi protenditur, ad matutinas scilicet et ad missam.

Item in obitu Odonis episcopi accenditur candelabrum de proprio custodis ad totum officium et paratur altare ad missam. Item et in obitu regis Willelmi, et in obitu Roberti quondam episcopi, et in obitu Thome episcopi, et similiter in obitu Henrici episcopi, et accenduntur similiter dicti tres cerei circa tumulum ejus in choro, et similiter accenduntur dicti tres cerei ante tumbam cujuslibet episcopi jacentis in ecclesia quando fit ejus obitus, ut dictum est supra [b].

Item sciendum quod [*b*] in festo beati [c] Andree apostoli non accenditur trabs neque candelabrum, sed custos invenit de suo proprio tres cereos in rastro, cum illis tribus qui ardent in tribus candelabris ferreis in festo simplici et etiam duplici temporalis, qui tunc ponuntur in rastro et ardent ad vesperas, matutinas et missam, ardentibus tunc nichilominus in rastro tribus cereis aliis [d]

a. M ad vesperas et. — *b*. *M* suo proprio. Ad obitus, videlicet Odonis episcopi, Roberti episcopi, Thome episcopi, Willelmi regis et Henrici episcopi, debet custos magnum candelabrum invenire cum quinque aliis cereis in ferris et de quibus pueri deserviunt, thus similiter et candelas, et totum servitium quantum ad luminare. Item ad obitus, videlicet Stephani decani, Rad[ulphi] de Gouviz, Philippi episcopi, Symonis de Saquenvilla, Henrici regis, Ludovici regis, Ric[ardi] filii Sansonis, Ric[ardi] regis et Ric[ardi] filii comitis, debet custos tres cereos in candelabris ferreis, candelas et thus, et totum servitium quantum ad luminare. Et si aliqui de illis predictis jaceant in ecclesia, tres cerei de candelabris ferreis debent poni ad tumulum defuncti, duo ad caput et unum ad pedes, super panum sericum quod ibi protenditur, ad matutinas, vesperas scilicet et missam. INCIPIT LUMINARE DE FESTIS. — *c*. *M* sancti — *d*. *M* a. c.

quos invenit cotidie communia in rastro, et simile luminare invenit custos de suo in quolibet festo duplici de sanctis cum duabus capis ; excipiuntur tamen sancte [a] Katherine virginis, sancti Dyonisii, sancte Marie Magdalene, sancti Laurentii et sancti Jacobi sollempnitates que nove sunt facte duplices [b], et etiam quibusdam [c] aliis festis cum duabus capis, ut infra dicetur.

Item sciendum quod [d] in festo beati Nicholai accenditur corona et trabs per canonicum prebende de Bernesco de bonis ipsius prebende [e], sed contenditur de trabe inter canonicum et decanum, quia decanus habuit prebendam et decanatum, licet fiat festum istud cum duabus capis tantum [f], et custos invenit tunc [g] candelabrum et rastrum ab antiquo ; paratur altare duabus crucibus et textis sine [c] capsis. Et notandum quod serviens thesaurarii, qui tenet feodum corone, tenetur illam illuminare et cereos in ea ponere et deponere, et ipsam coronam cooperire et discooperire cum opus est de cooperturis ad hoc deputatis ; et quotienscumque accenditur corona in festis sanctorum tantum, percipit ipse jure suo [h] pro illuminatione quatuor cereos de corona cum residuum luminaris cujusque corone deponitur de corona.

In festo Conceptionis beate Marie, quod fit cum quatuor capis, duabus de stallo altiori et duabus de secundo [i], non accenditur corona, sed custos invenit trabem et candelabrum de redditu quem emit Nicholaus filius Patritii, quondam canonicus, ad ampliandum luminare ecclesie Baiocensis, quem percipit ipse custos propter hoc et propter alia luminaria que invenit in festis duplicibus, de quibus dicetur inferius suo loco, rastrum etiam tunc invenit ab antiquo. Item in eodem festo paratur altare [j] duabus crucibus et textis et capsa sanctorum Ravenni et Rasiphi, et tunc accenduntur duo cerei in magnis candelabris argenteis, [d] qui ardent ante ipsam capsam ad vesperas, matutinas et missam, et similiter quandocumque paratur altare capsa predicta sola vel cum aliis, et similiter ardent dicti cerei in illis candelabris quotienscumque portatur ad processionem per ecclesiam vel circa.

Item in festo Nativitatis Domini, quod est festum episcopale et de majoribus et fit cum quatuor capis de stallo altiori, accenditur corona de feodo Ric. de Feuguerolis militis pro domino episcopo.

a. *M* t. quedam, sicut festum beate. — *b.* *M* J., q. de novo facta s. duplicia. — *c.* *B* quibus. — *d.* *M om.* s. q. — *e.* *B en m.* Et ardet ad vesperas, feod[um co]rone invenit cand[elam]. — *f.* *M* d. Corona accenditur ad primas vesperas, feodum corone invenit candelam. — *g.* *M om.* — *h.* *M* p. i. j. s. in f. s. t. — *i.* *M* s. stallo. — *j.* *M* p. a. in e. f.

Et [a] custos invenit de suo trabem, candelabrum et rastrum, et ardent ad vesperas, matutinas et primam et ultimam missam, et corona similiter [b]. Item invenit ipse custos duos cereos qui accenduntur in magnis candelabris ante capsam sancti Ravenni [c], et ardent ad servicium sicut dictum est de corona et aliis. Item idem custos invenit duos cereos in parvis candelabris argenteis, de quibus serviunt pueri ad vesperas et matutinas et missam primam et ultimam [d], et ardent ante stallum episcopi ad vesperas et matutinas, si sit presens episcopus et exequatur officium sacerdotis, aliter ponuntur super majus altare, nisi quando sacerdos dicit capitula vel orationes [62] dum [e] incensatur altare, quorum residuum completo officio ipsius festi cedit in usum puerorum qui de ipsis servierunt, et debent esse ipsi duo cerei quilibet de pondere unius libre cere et dimidie [f], et similiter fit hoc in quolibet festo episcopali et in festo Ascensionis [g] et Epyphanie Domini et Nativitatis beate Marie. Et sciendum quod in isto festo [h] et in omni alio festo episcopali accenditur corona ad vesperas antequam incipiantur vespere, similiter et cetera omnia luminaria, et in matutinis similiter, excepta corona que accenditur primo quando legitur vij^a lectio vel prima expositio; ad missam vero accenditur corona post tertiam, quando incipitur ordinari processio si episcopus sit presens et debeat celebrare, et tunc invenit custos duos cereos ad processionem, quos debent portare duo pueri in aliis duobus candelabris inter subdiaconum et crucem more consueto, nichilominus aliis duobus pueris predictis cereos in candelabris argenteis de quibus serviunt ad processionem coram episcopo bajulantibus. Et sciendum quod ad primam missam in die ista non ardent cerei puerorum, sed duo alii [b] loco ipsorum [i].

In secunda autem missa Natalis ardent candelabrum, duo cerei in candelabris ante capsam [j], duo cerei in rastro cum consuetis, quos invenit prebenda de Vennis, qui ardent similiter ad tertiam missam : ardet etiam ad secundam missam [k] cereus beati Regnoberti et duo in parvis candelabris de quibus serviunt pueri : que omnia invenit custos, preter duos cereos in rastro cum consuetis de communia quos invenit prebenda de Vennis. Ad tertiam vero missam ardent omnia luminaria que ad matutinas et primam missam, cum cereis puerorum ; paratur autem altare tribus capsis

a. B en interl. custos invenit candelam. Item. *M* ardet ad primas vesperas, et c. i. c. Item. — *b. M* s. c. — *c. M* c. beatorum R. et Rasiphi. — *d. M* v., m. et u. m. — *e. M* et d. — *f. M* c. de p. quinque quarteriorum. — *g. M* A. Domini. — *h. M* f. i. — *i. M* i. de proprio custodis. — *j. M* c. argenteis a. c. sancti Ravenni. — *k. M om.*

quantum potest celebrius, nec disparatur donec post vesperas [a] beati Ursini.

In crastino Natalis, in festo scilicet sancti Stephani, ad matutinas primo et ad missam et ad vesperas accenditur candelabrum et in rastro duo cerei solum, cum duobus cereis qui ardent in candelabris ante capsam, ut dictum est, de proprio custodis et in rastro ardent ceteri [b] cerei communie consueti ; et simile luminare invenit custos in festis sancti Johannis evangeliste, sanctorum Innocentium et sancti Thome martyris, ad totum servitium ma[c]tutinarum, misse et vesperarum, et similiter IJ[a] feria, tertia et quarta post Pascha. Invenit etiam custos duos cereos in parvis candelabris, qui ardent ante episcopum puerorum si habeant pueri episcopum, quorum residuum completo officio diei cedit in usum illorum qui de eis servierunt, pro quibus percipit custos XII denarios per manum episcopi puerorum.

In festo sancti Ursini, quod fit cum quatuor capis, quarum due sunt de secunda forma, accenditur corona, trabs, candelabrum et rastrum : que omnia invenit communia de [c] quadam medietate tertie garbe decime de Lachon, exceptis tribus cereis candelabrorum ferreorum quos invenit custos, qui tunc ardent [d] in rastro, et accenduntur hec luminaria primo ad matutinas, et induitur cantor suis insigniis ut moris est et fit tunc sollempnitas caparum ad invitatorium, quia festum illud [e] non habet primas vesperas, sed memoriam tantum, quia fiunt vespere de beato Thoma martyre, ad quas invenit custos luminare ut dictum est in aliis festis precedentibus [f]. Et est [g] sciendum quod custos nichil invenit aliud in festo isto et ceteris noviter factis duplicibus per capitulum, de quibus dicetur inferius, nisi id quod consuevit invenire in festo simplici, sed communia unam candelam ad portas ad matutinas [h], thus ad alterum [d] thuribulorum in laudibus, missa et vesperis et cum incensatur altare ad nocturnos matutinarum.

Item [g] in festo Circumcisionis, quod fit cum quatuor capis sicut dictum est de festo beati Ursini, non accenditur corona, sed custos invenit ad totum servicium trabem, candelabrum, et in rastro sex cereos qui ardent cum tribus communie consuetis. Paratur altare sola capsa beati [i] Ravenni.

a. *M* complectorium. — *b.* *M om.* — *c.* *M* secundo stallo ; a. c., que deberet accendi ad primas vesperas si haberet ; feodum corone invenit candelam ; communia etiam invenit coronam, trabem, c. et r. de. — *d.* *M* L. Et custos invenit tres cereos de candelabris ferreis q. t. debent ardere. — *e.* *M* istud. — *f.* *B en m.* [Feo]dum vero corone [inve]nit candelam et coronam. — *g.* *M om.* — *h.* *M* m. et. — *i.* *M* sancti.

Item[a] in festo Epyphanie Domini, quod est festum quatuor caparum de stallo altiori, accenditur corona per canonicum prebende de Subles, auctoritate Roberti quondam episcopi [b] et custos [c] invenit trabem, candelabrum et rastrum, et cetera sicut consuetum est. Paratur altare tribus capsis sicut in festo Natalis [d], ab inceptione misse in vigilia, propter obitum episcopi Odonis [e] et ad eam ardet candelabrum, et ad totum officium obitus ejusdem.

Item in festo Purificationis beate Marie, quod est festum episcopale, accenditur corona, trabs, candelabrum et rastrum de proprio custodis, et ardent ad utrasque vesperas, matutinas et missam, excepta corona que primo accenditur ad matutinas prout est consuetum [f].

Item ipsa die, cantata IIJ[a] in choro, fit per episcopum benedictio luminari[63]orum sive cereorum super dextrum cornu altaris, si presens est episcopus, alioquin per aliquem canonicum qui officium exequatur sacerdotis, et facta benedictione predicta distribuuntur cerei per chorum, ita quod cuilibet persone traditur unus cereus ejusdem ponderis cujus sunt cerei magni candelabri, et ceteris canonicis simplicibus cerei ejusdem ponderis cujus sunt cerei de trabe, et clericis de choro cerei consimiles illis qui ponuntur in rastro, cantore tunc incipiente antiphonam *Lumen ad revelationem gentium* [g], cum psalmo *Nunc dimittis*, et omnes cerei accenduntur ; et ordinata processione non permittitur alicui clerico vel canonico ire ad processionem qui non deferat cereum ardentem : ardet corona ad processionem. Paratur altare tribus capsis et ceteris sicut consuetum est in festis consimilibus. Reversa processione in choro, offerunt omnes clerici cereos super altare et extinguntur, canonicis et personis suos retinentibus si voluerint in choro usque post evangelium, et tunc eos offerant manibus episcopi vel sacerdotis. Nullus cantat ea die ad missam in choro vel in pulpito qui non teneat cereum ardentem, [b] et similiter intelligendum est de diacono et subdiacono et episcopo seu canonico dum missa cantatur.

Sciendum est etiam quod cereus cantoris, si est presens, vel succentoris cedit in usum succentoris de jure succentorie et retinet illum, nec tenetur reddere vel offerre, qui debet esse de pondere quatuor librarum cere et dimidie, et hec omnia luminaria tenetur custos de suo proprio invenire.

a. M om. — *b. B en m.* Et fcoJum corone invenit candelam. — *c. M* e. ; et ardet ad primas vesperas ; f. c. i. c. ; c. vero. — *d. M* c. cum ymagine de thesauro s. in Natali. — *e. M* O. e. — *f. B en interl.* Et similiter custos invenit candelam. *M* c. e. et c. s. i. c. — *g. M om.*

In dominica LXX^a^, quod est unum de festis duplicibus temporalis, accenduntur tres cerei in ferris ante altare ad matutinas, missam et utrasque vesperas de proprio custodis, qui ardent cum ceteris cereis consuetis [a] sicut superius dictum est in festo simplici debere fieri, et similiter in prima dominica XLme et media XL, et dominica in Ramis palmarum, excepto quod dominica in Ramis palmarum ponuntur in rastro cum ceteris consuetis.

Item [a] in festo Annuntiationis dominice, quod celebratur frequenter in XL^a^ et est festum IIIJ^or^ caparum, quarum due sumuntur de secunda forma [b], accenditur corona per archidiaconum desuper [c] Vada, auctoritate quondam Roberti episcopi, [d] (et) custos [e] invenit ab antiquo candelabrum et rastrum de [c] suo, et trabem de redditu quem percipit ex emptione Nicholai filii Patritii.

Item feria V^a^ post Ramos palmarum ad matutinas, antequam inchoentur [f], accenduntur retro majus altare in modum quasi semicirculi XX^ti^ IIIJ^or^ cerei de proprio custodis, nullis aliis luminaribus accensis in ecclesia, exceptis cereis qui ardent in choro et in pelvibus et consuetis lampadibus; qui XXIIIJ^or^ cerei extinguntur unus post alium, scilicet post unumquemque psalmum unus cereus, et post quamlibet lectionem cereus alius, et dum cantatur *Laudate Dominum de celis* remanent tantum duo cerei ardentes, quo psalmo finito extinguitur unus, et cerei qui ardent in choro et in pelvibus et omnes lampades, et inchoata antiphona *Traditor autem* extinguitur cereus residuus, et eodem modo fit in aliis duabus noctibus sequentibus.

Item [g] in die sancto Veneris, post completum officium, ardent duo cerei continue die et nocte ante sepulchrum, quamdiu jacet in eo Corpus dominicum, super tapetum ibi protentum in duobus parvis candelabris, quos invenit custos.

Sabbato autem Pasche, cum fit cerei paschalis [d] benedictio, quem tenetur custos invenire, ardere debet ex quo primo accenditur die et nocte continue usque ad recessum clericorum de choro post complectorium diei Pasche. Similiter in sabbato clausi Pasche [h], ex quo primo pulsatur ad vesperas usque post complectorium; similiter ad matutinas, missam et ultimas vesperas. Item et in vigilia Ascensionis sicut in die Pasche, excepto quod accendi-

a. M om. — *b. M* secundo stallo. — *c. B en m.* Ad dictam coronam Annuntiationis communia nunc tenetur per compositionem postea factam anno MCCLXXXJ^o^, ut patet per litteras ... et archidiaconi inde factas. Additum de..... — *d. B en interl.* Et custos invenit candelam et similiter ipse. — *e. M* et non ardet ad primas vesperas; c. i. c.; item c. etiam. — *f. M* inchoantur. — *g. M om.* — *h. M* P. accenditur.

tur primo ad vesperas [a]. Item in festo Penthecostes similiter [b], et in octabis Penthecostes sicut in octabis Pasche est dictum.

Et est sciendum quod sabbato Pasche, ex quo accenditur primo cereus paschalis, debent accendi candelabrum majus, duo majora candelabra, et rastrum cum trabe, et ardere debent quousque misse sollempnia celebrentur, et similiter ad matutinas, missam et vesperas : que omnia luminaria tenetur custos de suo proprio invenire. Accenditur etiam et corona, et primo ad matutinas antequam incipiantur, que ardet similiter ad processionem, ad missam et ad vesperas, quam [c] invenit cantor de redditibus cantorie auctoritate Henrici episcopi et capituli [d]. Paratur autem [e] altare in dicto festo et ecclesia quantum potest celebrius et celebra[*64*]tur festum istud cum magna sollempnitate. Simile luminare accenditur de proprio custodis IJ[a] feria, IIJ[a] et IIIJ[a], ad matutinas, missam et vesperas sicut in feriatis Natalis, et similiter IJ[a], IIJ[a] et IIIJ[a] feria post festum Penthecostes.

Item in octabis Pasche accenditur candelabrum, trabs et rastrum, et paratur altare sola [e] capsa beati [f] Ravenni.

In festo Ascensionis Domini, quod est festum sollempne IIIJ[or] caparum, accenditur corona per canonicum prebende de Mara [g] (et) custos [h] invenit trabem, candelabrum et rastrum de suo proprio, et duos cereos in candelabris de quibus serviunt pueri, quorum residuum cedit in usum puerorum qui de eis serviunt peracto officio diei, sicut dictum est in festis episcopalibus; paratur altare tribus capsis.

Sabbato Penthecostes paratur altare ad missam sicut in sabbato Pasche, nulla tamen accenduntur luminaria preterquam consueta.

Item in festo [i] Penthecostes, quod est festum episcopale, accenditur corona per canonicum prebende de Vaucellis, auctoritate Henrici episcopi et capituli, et ardet ad [*b*] utrasque vesperas et matutinas et missam, et similiter in die Ascensionis; [j] custos (autem) invenit de suo trabem, candelabrum et rastrum [k]. Paratur altare sicut in die Pasche.

Item [e] in festo Trinitatis, quod est festum IIIJ[or] caparum quarum [e] due sumuntur in [l] secundo stallo, accenditur similiter corona per canonicum prebende de Russeio auctoritate Roberti episcopi et

a. *M* v., ut supradictum est. — *b.* *M* s. et accenditur ex quo primo pulsatur ad vesperas. — *c.* *M* m., quia non ardet ad primas vesperas et accenditur a. i. matutine, q. s. a. ad p., m. et v. ; et custos invenit candelam ; q. coronam. — *d.* *B en m.* Et custos invenit candelam. — *e.* *M om.* — *f.* *M* sancti. — *g.* *B en m.* Feodum corone invenit candelam. Item. — *h.* *M* M. et ardet ad primas vesperas ; et f. c. i. c. ; c. vero. — *i.* *M* In die. — *j.* *B en m.* Custos invenit candelam. Item. — *k.* *M* v., m., m., sicut in d. A. ; c. i. c. ; i. etiam idem c. de s. c., r. et t. — *l.* *M* de.

capituli [a] (et) custos invenit trabem, candelabrum et rastrum [b]. Paratur etiam [c] altare capsa majori.

Item in festo sancti Regnoberti in maio, quod est festum duplex cum duabus capis tantum, non accenditur corona, sed custos ab antiquo invenit trabem, et oblatio reliquiarum per manum communiarii candelabrum et rastrum. Paratur altare capsa ejusdem.

Item in festo Nativitatis beati Johannis Baptiste, quod est festum cum quatuor capis quarum due sumuntur de secundo stallo, accenditur corona per canonicum prebende de Vennis [d], decanus [e] invenit trabem et custos ab antiquo candelabrum et rastrum. Paratur altare capsa beati [f] Regnoberti.

Item [g] in festo sanctorum Petri et Pauli, quod est [h] duplex cum duabus capis, [c] invenit custos sex cereos in rastro solum, cum tribus communie, et sunt tres ex illis [g] illi tres qui consueverunt poni in ferris in festo simplici, et similiter fit in omni festo sanctorum quod fit dupliciter tantum cum duabis capis.

Item in festo Reliquiarum, quod fit sollempniter cum quatuor capis de stallo altiori, accenditur corona per decanum et [i] similiter candelabrum, et custos invenit trabem et rastrum pro viginti solidis [j] quos percipit in oblatione reliquiarum et pro duobus cereis quos invenit ante eas quotiens populo exponuntur. Paratur altare tribus capsis et aliis sicut est celebrius consuetum [g] [k].

Item [g] in festo sanctorum Exuperii, Lupi [l] atque Vigoris, quod est festum duarum caparum, accenditur candelabrum et rastrum, que invenit custos de reditu quem emit Nicholaus filius Patritii, quem percipit custos.

Item in festo beate Marie Magdalene, quod est festum duplex cum duabus capis, unum de novis, nullum invenit custos luminare nec aliud nisi sicut in festo simplici, sed communia invenit candelabrum et in rastro tres cereos cum consuetis communie, et tres cerei de ferris ponuntur tantum in rastro.

Item [m] [d] sanctorum Ravenni et Rasiphi, quod est festum episcopale cum quatuor capis de stallo altiori, accenditur corona per archidiaconum de [g] ultra montes Lence, et primo accenditur ad matutinas [n] (et) custos [o] invenit trabem, candelabrum et rastrum

a *B en m.* Feodum corone invenit candelam. Item. *M* c. et ardet ad utrasque vesperas; f. c. i. c. — *b.* *M* c. vero i. c., r. et t. — *c.* *M om.* — *d.* *B en m.* Feodum corone [in]venit candelam. *M* V. et ardet ad primas vesperas; f. c. i. c. — *e.* *M* decanatus. — *f.* *M* sancti. — *g.* *M om.* — *h.* *M* e. festum. — *i.* *M* d., que ardet ad primas vesperas; custos invenit candelam; decanus invenit. — *j.* *M* r. et t. p. xx s. Turon. — *k.* *B en m.* Custos invenit candelam ad coronam. — *l.* *M* E. et L. — *m.* *M* In festo. — *n.* *B en m.* Custos invenit candelam. Item idem. — *o.* *M* montem L. : non ardet ad primas vesperas et custos i. c. ; c. etiam.

de suo. Paratur altare quantum potest celebrius cum tribus capsis.

Item in festo sancti Jacobi, quod est festum duplex cum duabus capis, unum de novis duplicibus, accenditur candelabrum et rastrum sicut dicitur in festo beate Marie Magdalene [a], de redditu quem ad hoc comparavit Garnerus de Floriaco, quondam canonicus.

Item [d] in festo sancti Panthaleonis, quod est festum duplex cum quatuor capis, quarum due sumuntur de secunda forma, accenditur corona de communia [b] et custos [c] invenit trabem, candelabrum et rastrum et omnem pulsationem sicut in festo sanctorum Ravenni et Rasiphi, ex speciali dono Petri de Ablegiis quondam custodis. Paratur altare capsa sancti Panthaleonis tantum.

Item [d] in festo sancti Exuperii intrante augusto, quod est duplex et fit cum duabus capis tantum, invenit custos candelabrum et rastrum de redditu quem emit Nicholaus fi[*65*]lius Patricii, quem percipit idem custos.

In festo beati [e] Laurentii, quod est unum de novis festis duplicibus, invenit communia candelabrum et rastrum et [d] sicut dictum est in festo beate Marie Magdalene.

Item in festo Assumptionis beate Marie, quod est festum episcopale et una de majoribus sollempnitatibus, accenditur corona per thesaurarium de bonis thesaurarie (et) [f] custos [g] invenit candelabrum, trabem et rastrum et xx^{ti} iij^{or} cereos qui ardent in fenestris superius in choro, et tres cereos in ferris qui ardent in medio chori cum duobus cereis communie ad matutinas solum. Paratur altare sicut potest melius.

In octabis vero ejusdem festi accenditur candelabrum, trabs, et rastrum de proprio custodis ad utrasque vesperas, matutinas [d] et missam; similiter in festo Nativitatis [h].

In festo translationis sancti Regnoberti, quod est in septembri et fit cum quatuor capis, quarum due sunt de secunda forma [i], non accenditur corona, sed custos invenit trabem de redditu quem emit Nicholaus filius Patricii, quem percipit idem custos, et communia candelabrum et rastrum de oblatione reliquiarum.

In festo Nativitatis beate Marie, quod [*b*] est festum quatuor

a. M M. de bonis communie. — *b. B en m.* Feodum corone invenit candelam. — *c. M* secundo stallo ; accenditur corona, quam invenit communia et ardet ad primas vesperas ; f. c. i. c. ; c. vero. — *d. M om.* — *e. M* sancti. — *f. B en m.* Custos invenit candelam. Item ipse. — *g. M* t. et non ardet ad primas vesperas ; c. i. c. ; i. etiam c. — *h. M* N. ejusdem. *(en m. XVe s.)* In Decollatione Sancti Johannis Baptiste communia invenit trabem, candelabrum et rastrum, et custos invenit sicut in festo simplici ; percipit duos sol. Tur. per communiarium pro pulsatione duplici.— *i. M* secundo stallo.

caparum de stallo altiori, accenditur corona de bonis subdecanatus auctoritate Roberti episcopi et capituli [a]. Cetera vero luminaria, sicut dictum est [b] in festo Assumptionis beate Marie, invenit custos pro XL solidis [c] quos ipse percipit in subdecanatu, et similiter XXIIIJ cereos et tres in choro qui ardent ad matutinas solum, sicut dictum est in festo Assumptionis, et similiter in octabis Nativitatis [d] sicut in octabis Assumptionis.

In festo beati Michaelis in septembri, quod est festum duplex cum duabus capis, invenit custos candelabrum et [e] rastrum.

In festo beati Dyonisii, quod fit cum duabus capis, similiter accenditur [f] candelabrum et rastrum sicut dictum est [g] in festo beate Marie Magdalene, et est unum de novis duplicibus.

Item [b] in festo beati Lupi, quod fit cum IJ capis, invenit custos candelabrum et rastrum eo modo quo in ceteris festis duplicibus in quibus invenit luminare [h].

In festo Omnium Sanctorum, quod est festum episcopale cum IIIJ^{or} capis de stallo altiori, accenditur corona de bonis prebende de Audreio auctoritate Roberti episcopi et capituli, et ardet ad utrasque vesperas, matutinas et missam, nec extinguitur donec post dictas vesperas Mortuorum in die Omnium Sanctorum. Cetera [c] autem luminaria sicut candelabrum, trabs [i] et rastrum inveniuntur de proprio custodis.

In festo Animarum [j] invenit custos similiter candelabrum et rastrum ad matutinas et missam, et paratur altare capsa beati Ravenni cooperta cum corio consueto.

In festo beati Vigoris, quod fit cum duabus capis, invenit custos candelabrum et [b] trabem et rastrum de redditu quem emit Nicholaus filius Patricii, et licet fiat istud festum cum duabus capis, pulsatur tamen ad primam, nonam et ignitegium cum magnis campanis de turre altiori [k]. Paratur altare capsa sancti Ravenni.

In festo beati Martini in hyeme, quod fit cum duabus capis, accenduntur de proprio custodis tres cerei in rastro cum tribus communie et tres in ferris ante altare ad vesperas et [b] matutinas, qui ponuntur in rastro ad missam.

In festo beate Katherine, quod est unum de novis [l] duplicibus, invenit communia idem luminare quod dictum est in festo beate Marie Magdalene.

a. B en m. Custos invenit candelam. *M* c. et ardet ad primas vesperas ; c. i. c. — *b. M om.* — *c. M* s. Turon. — *d. M* N. beate Marie. — *e. M* c. (tantum), *add.* c. et. — *f. M* c. invenit communia. — *g. M* r. et totum s. — *h. M* r. et sicut i. l. in aliis f. d. — *i. M* t., c. — *j. M* Mortuorum, scilicet in crastino Omnium Sanctorum. — *k. M* a. et portatur crux ad missam ad evangelium legendum in pulpito. — *l. M* n. festis.

Dominica prima Adventus, quod est duplex [a] de temporali, accenduntur tres cerei in ferris ante altare ad vesperas et matutinas, et ad missam ponuntur in rastro cum consuetis quos invenit custos, sicut dictum est in aliis festis temporalibus.

Item preter [*d*] predicta luminaria tenetur custos invenire duos alios cereos loco eorum de quibus deserviunt alii duo pueri in qualibet processione cujuslibet dictorum festorum, quando episcopus est presens. [b]

Item de consuetudine debet custos cuilibet canonico residenti in ecclesia quindecim vel sexdecim candelas in festo Assumptionis beate Marie de oblationibus que ad altare tunc veniunt in candelis, et similiter in festo Purificationis, quarum quelibet debet esse ad minus de valore unius denarii Turonensis.

Item tenetur etiam [c] custos invenire duas candelas ad altare Sancti Petri et duas ad altare Sancti Nicholai, et similiter ad altare Sancti Thome, quotienscumque processio vadit et sistitur ante ipsa.

Item tenetur invenire candelas ad videnda [d] responsoria et antiphonas de nocte, et [e] in absconsa ad legendas lectiones et orationes dicendas quotienscumque opus fuerit quibuscumque.

Item et III lampades de consuetudine et oleum ad ardendum in eis de nocte singulis noctibus, quarum una ardet ante crucifixum, alia solebat ardere [f] in medio navis ecclesie [g] et tertia ante altare Sancti Petri [h] : que omnia habet custos de suo proprio invenire.

Sunt autem redditus quos dedit Nicholaus filius Patricii [i] pro [*66*] augmentatione luminaris sicut superius est expressum, videlicet duos sextarios avene apud Casteilleium [j] in decima, quos debet decanus Baiocensis. Item ibidem unam minam avene, decem ova et unam gallinam de terra W. Doli. Item apud Baiocas in taneria, novem solidos [k] de domo que fuit Renaudi de Kernet; et pro isto redditu quem percipit custos, invenit ipse tale luminare.

Hec autem omnia que dicta sunt superius scripsi pro memoria in [c] futurum [c], supplicans omnibus ut quod deest suppleant, et corrigant quod viderint corrigendum.

a. M d. festum. — *b. M* p. Et nichilominus idem custos invenit duos alios cereos ad processionem in festo Innocentium. — *c. M om.* — *d. M* c. canonicis et personis, si habeant facere ad v-dum. — *e. M* et etiam. — *f. M* c. et illa debet ardere nocteque dieque, alia. — *g. M* e. et hec de nocte. — *h. M* P. et hec de nocte et non de die, nisi solum quando ille qui debet ibi celebrare celebrat et quando ibi processio vadit. — *i. M* P. sacerdos, quondam canonicus Baiocensis. — *j. M* Castel-m. — *k. M* s. Turon.

XLVII. HEC SUNT QUE PERCIPIUNT SEU PERCIPERE DEBENT IN DOMINICO EPISCOPI DECANUS ET CAPITULUM ET ALIQUE DE PREDICTIS PERSONIS.

Apud portum in aquagio percipiunt annis singulis LX^s^ solidos Turonenses ex dono episcopi Roberti.

Item in manerio de Dobra [a], decimam pomorum, animalium et aliorum minutorum in lanis et caseis et peccoribus, que ipsorum nomine habet presbiter de Dobra.

Apud Nuilleium, decimam piscariarum et salmonum, et decimam herbagii et pasnagii totius foreste de Nuilleio, ex dono Henrici episcopi et Roberti postea.

Item decanus et cantor, pro se et hominibus suis de Nuilleio et de Aubellis et de Castelleio [b], quitancias in foresta de Nuilleio, de pasna[b]gio, herbagio, ovagio et montonnagio, et pro se sive hominibus ligna ad ardendum et ad edificandum cum opus erit eis.

Similem [c] libertatem habet canonicus prebende de Castelleio in eadem foresta quam habent decanus et cantor. Similiter et canonici prebendarum de Carteingneio [d] et de Moon, et mairrenium [e] ad molendina reficienda hii qui habent molendina per liberationem forestariorum.

Item cantor debet habere decimam molendinorum de Nuilleio, et prati [f] de Parco, et decimam prati retro castellum [g].

Cancellarius, decimam in prepositura de Yseigneio et quadraginta solidos Turonenses in piscariis de Nuilleio ad festum sancti Michaelis, et presbiter de Yseigneio triginta solidos [h] pro quinque ponderibus salis.

Item cancellarius debet habere decimam in prepositura de Chambremer et in prepositura de Plesseio [i] et decimam auxiliorum tertionum, et totam decimam in molendinis episcopi Baiocensis.

Item in eisdem molendinis percipit seu percipere debet succentor sex libras ad duos terminos, medietatem scilicet in festo sancti Michaelis et aliam ad Pascha.

Item subdecanus [j], septem libras ad eosdem terminos.

Prebenda Sancti Geor[c]gii de Haia, [k] unum modium ordei, unum modium frumenti et unum modium brasii.

Scolasticus, unum modium ordei et unum modium frumenti.

Item decanus habet decimam foreste de Bisacia, ut dicitur, et

a. *M* m. episcopi apud Dobram. — *b.* *M* Casteilleio. — *c.* *M* Similiter. — *d.* *M* Carteigneio. — *e.* *M* mairremium. — *f.* *M* et p. et. — *g.* *M* Casteillum. — *h.* *M* s. Tur'. — *i.* *M* P. Grimout. — *j.* *M* s. percipit. — *k.* *B add.* II. et prebenda de Essartiers, quelibet.

usuagium [a] ad ardendum et edificandum in manerio de Ferraria Decani. Similiter et scolasticus, subdecanus et succentor, mairenium [b] ad molendina de Bisacia ; et similiter canonicus de Mara pro molendinis de Essartiers.

Item in foresta de Ala, cujus habet custodiam episcopus, habent quilibet de predictis canonicis et personis ligna ad ardendum, videlicet persona quelibet sex arbores competentes, et quilibet canonicus quatuor arbores similiter competentes per annum ; et consuevit fieri liberatio talium de mandato ejus cui episcopus hoc commisit.

Et est sciendum quod in Dedicatione ecclesie Baiocensis dedit eamdem forestam ecclesie Baiocensi illustris rex Anglorum Guillelmus, ad usus canonicorum et episcopi, pro igne et maneriis eorum reedificandis ; et in signum donationis ipsius posuit cassidem suam eneam super majus altare ecclesie cum corona deaurata, que adhuc custodiuntur in ecclesia in testimonium predictorum.

Et [*d*] ne quilibet canonicus posset de dicta foresta capere ad voluntatem suam, de assensu capituli tradita fuit custodia ipsius episcopo, ut cuilibet predictorum quantum conveniens fuerit liberari faciat de dicta foresta ad ardendum [c].

XLVIII. Carta Roberti quondam episcopi, Ricardi decani et capituli de prebendis non constituendis de dominio episcopi.

Universis Xpisti fidelibus ad quos presens scriptum pervenerit, Robertus Dei gratia episcopus, Ricardus decanus et capitulum Baiocense, salutem in vero salutari. Noverit universitas vestra nos et capituli nostri ydoneitati in posterum providere desiderantes, pronunciatione sollempni decrevisse et per communem capituli nostri considerationem statuisse quod de cetero nobis vel aliquibus successoribus nostris non liceat prebendam aliquam de proprio dominio nostro alicui conferendam de novo constituere. Et ut hec nostre confirmationis pagina futuris temporibus robur perpetuum valeat optinere, eam scripture testimonio et sigillorum nostrorum patrocinio dignum duximus confirmare. Datum anno ab Incarnatione Domini millesimo ducentesimo septimo [*67*], a festo sancti Michaelis in perpetuum valiturum.

a. M usagium. — *b. M* mairremium. — *c. M au bas de la p.* Vide papirum capituli anni [illegible] octuagesimi primi, qualiter canonici missi per capitulum pro reparacionibus maneriorum prebendarum et episcopatus percipiunt distribuciones suas ; et depost, scil. anno LXXXV, folio mmx viij, contrarium fuit orocatum (?).

XLIX. Carta regis Henrici de libertatibus canonicorum Baiocensium.

Henricus, rex Anglie, Johanni episcopo Lexoviensi et comiti Glocestrie, et comiti Renaud' Cestric et R. de Haia, et omnibus vicecomitibus et prepositis et ministris suis, in quorum ministeriis canonici Baiocenses habent terras, salutem. Precipio quod canonici predicti teneant terras et prebendas et communitatem et omnes res suas ita bene et in pace, et honorifice et quiete de omnibus querelis et occasionibus [a] et consuetudinibus et placitis, et libere ab omnibus exactionibus sicut unquam melius et honorificentius et quietius et liberius tenuerunt tempore patris et fratris mei et Odonis episcopi, et sicut alie elemosine mee de Anglia et Normannia melius quiete et libere sunt. Testibus Rob. de Sig' et G. de Clintonn' apud Argent'.

L. Item alia carta pro eisdem et hominibus suis.

H., rex Anglie, justiciariis suis Normannie et W. Glast' [b], et End' [c] Baioc' et G. de Subl' [d], salutem. Precipio quod canonici Sancte Marie Baiocensis teneant prebendas et terras suas, et homines et domos, et decimas et elemosinas, et consue[*b*]tudines et libertates suas in omnibus rebus ita bene et in pace et libere, sicut melius et quietius tenuerunt tempore patris et fratris mei et meo postea, et convenienter habeant de forestis Sancte Marie ad domus suas reficiendas et ad ignem suum sicut tunc habebant. Testibus R. de Haia, apud Cad[omum]. [*M*, *f°* 65ᵃ]

LI. De juribus cancellarii.

R[icardus], Dei gratia Baiocensis ecclesie decanus, et totus conventus canonicorum, A[nulpho], ejusdem ecclesie cancellario, omnibusque in eodem honore canonice successuris, salutem. Sicut a mendacio summopere lingua cohibenda est, sicut ubi neccesse est non debemus negare testimonium veritati. Ceterum, dilecte nobis frater Anulphe, cancellarie ecclesie nostre, cum de hiis que ad jus personatus tui pertinent in capitulo coram Ric[ardo] episcopo et fratribus ageretur, antiquorum virorum et ejusdem episcopi attestatione recognitum est ea que hic subnotata sunt ex institucione Odonis episcopi et tuorum antecessorum conti[*b*]nua possessione ad jus personatus tui jure perpetuo pertinere; deci-

a. *M* actionibus. — *b.* *M* Clast'. — *c.* *M* Eud'. — *d.* *M* Sull'.

mam scilicet reddituum episcopalium de Ysegn[eio] et decimas omnium que pertinent preposituris Cambremari et Plesseicii Grimoudi, et decimam molendini de Veteri Ponte, et decimas molendinorum decani que Baioci sunt, et decimas molendinorum episcopi que sunt in eadem villa, et capellam Sancti Vigoris que est ad portam episcopi, et piscariam apud Nuilleium : et quicquid usque missarum sollempnia celebranda manibus episcopalibus offertur, deducto inde eo quod hiis debetur qui altario deserviunt, et custodiam episcopalis sigilli cum hiis que ad illud pertinent, et morari apud episcopum assidue cum clerico et cum tribus famulis equitibus et uno pedito, sumptu episcopi hominibus et equis neccessario; preterea in Pascha instructum varium, clamidem scilicet et pelliceum, et in Natali Domini pelle[s vu]lpinas et pelliceium griseium, que episcopo] dare et cancellario recipere sit honestum. Quod si episcopus pro se vicarium aliqua occasione prestiterit, quod de manu Baiocensis episcopi suscepturus esset cancellarius pro manu vicariam non amittet. Hec autem omnia in capitulo nostro, coram Ric[ardo] episcopo, Sansonis filio, et nobis recognita sunt, et postmodum coram successore ejus altero Ric[ardo] publica attestatione firmata. Valete in Xpisto. [*B*, 67*b*]

LII. DE JURIDICTIONE DECANI ET CAPITULI ET SINGULARUM PERSONARUM ET CANONICORUM BAIOCENSEUM QUAM IN FAMILIARES ET SERVIENTES NOSCUNTUR HABERE.

Sciendum est etiam quod quilibet canonicus et persona dicte ecclesie preter juridictionem quam habent in hominibus suis specialem et secularem, quantam habet unus de baronibus Normannie in sua baronia, de usu patrie et consuetudine antiqua habet juridictionem in servientibus suis, sive sint clerici sive laici, dum in ejus servitio continue morantur, sive in civitate sive alibi in diocesi Baiocensi ; et justicia et correctio ipsorum ad eum pertinet de antiqua ecclesie consuetudine Baiocensis, ubicumque civiliter aut clericaliter delinquant in civitate et diocesi Baiocensi. Et si aliquis talium servientium captus fuerit vel detentus quod[1] aliquo delicto, a quolibet eum tenente reddendus est canonico vel persone, et ipse cuilibet de ipso conquerenti faciet justicie complementum ; et si serviens hujusmodi clericus aut laicus graviter delinquerit propter quod sit graviter puniendus, adducet [*c*] eum ad capitulum et in capitulo et juxta consilium capituli punietur, prout justum fuerit

1. *Lire* pro ?

et sibi visum fuerit expedire. Quod si in corrigendis excessibus suorum negligens apparuerit probabiliter, alias captus propter hoc fuerit serviens, canonico non reddetur.

LII. LITTERA DNI P. EPISCOPI BAIOCENSIS, LEGITIME INFORMATI DE JURIDITIONE PERSONARUM ET CANONICORUM BAIOC., IN QUA PRO BONO COMMUNI DE JURISPERITORUM CONSILIO ORDINAVIT QUOD IPSE ET SUI RATIONE CONTRACTUS VEL DELICTI, ETC. IPSOS REQUIRENT ET IPSI EO CASU ET PRO INCARCERACIONE EXCOMMUNICATORUM IPSUM ROGABUNT.

Universis presentes litteras inspecturis, Petrus miseratione divina Baiocensis episcopus, salutem in Domino sempiternam. Ex nobis commissi debito pastoralis officii astricti frequentius inducimur ut in locis quibus dante Domino presidemus ad ea que transquillitatem pariant et pacem, modestiam nutriant, fugando discordias, jurgia reprimant, unicuique quod suum est tribuant [*d*] et ad salutem precipue procedant animarum salubriter intendamus. Sane dilectorum nobis in Xpisto capituli singulorumque canonicorum et personarum nostre Baiocensis ecclesie querimonia non noviter edita et tam nostro quam predecessorum nostrorum Baiocensium episcoporum temporibus sepius recitata, inter cetera continebat quod, licet eisdem capitulo in communi ac aliis personis suarum ratione dignitatum et prebendarum singulariter singulis in parrochiis, territoriis et locis aliis sibi subjectis pertineat, ut asserebant, solum et insolidum omnimoda spiritualis et ecclesiastica juridicio, tam de consuetudine quam de jure, nichilominus nos nonnullique de predecessoribus ac officialibus nostris, virtute et pretextu cujusdam clausule in nostris litteris citatoriis, monitoriis ac aliis aliquociens apposite, « licet non sit de parrochia vestra vulgariter nuncupate », per aliquos nostros sub[*68*]ditos de facto, ut dicebant, voluimus et permisimus in eorum juridicionibus seu saltem aliquibus earumdem contra subditos eorum, ipsas litteras executioni mandari indebite, ut dicebant, ac in ipsorum, beneficiorumque et subditorum suorum dampnum, prejudicium non modicum et gravamen, quod fieri non poterat ipsis conquerentibus irrequisitis et absque sui licencia, ut dicebant : et nichilominus, non obstantibus nostris sententiis taliter in eorum subditis latis, quas ipsi conquerentes pro nullis reputant, cum ad eorum deveniunt noticiam, tanquam a non suo judice latis, eisdem subditis servis ecclesiastica ministrari permictunt sacramenta ; asserendo eciam quod de consuetudine dicte Baiocensis ecclesie laicos excommunicatos ab ipsis tam communiter quam divisim per justiciam secularem prout excommunicatos a nobis ad sui rogatum capi et incarcerari facere tenebamur, quod aliquociens saltem [*b*] nostro

tempore fieri ex parte nostra fuerat denegatum, et ob hoc petebant cum instancia sibi super hoc de remedio provideri. Nobis contrarium asserentibus et dicentibus quod nobis tanquam ordinario licebat quecumque mandata nostra in eorum territorio, saltem racione contractuum aut delictorum ab eorum subditis in nostra juridicione initorum aut perpetratorum, contra eosdem per nostros subditos facere exequi, ipsis conquerentibus eciam minime requisitis ; et quod tam nos quam predecessores et officiales nostri possessionem a longo tempore habuimus et habebamus de premissis, quamquam in hoc se opposuissent aliquociens conquerentes predicti. Ipsis conquerentibus replicantibus factas fuisse et esse in hiis interrupciones notorias ex parte ipsorum quocienscumque devenerunt ad .noticiam eorumdem. Finaliter complurimis altercationibus et allegationibus ac discussionibus in et super premissis factis hinc inde, dicti conque[c]rentes de suprascriptis in eorum querimonia contentis tam per litteras, cartas, libros ecclesie Baiocensis antiquos, acta et munimenta quam per testes et alias nos legitime informarunt ; tandem super premissis cum nostris consiliariis ac aliis jurisperitis habita deliberatione matura et diligenti tractatu, nostre ecclesie utilitate pensata, animarum nostrorum subditorum periculis, que occasione premissorum possent evenire forsitam in futurum, obviare ac evictare scandala cupientes, et licium que ex premissis suboriri valerent materiam reprimentes, eorum peticioni tanquam juri consone super premissis, de jurisperitorum consilio cum eis, prout infra scribitur, concordando et pro nobis ac successoribus nostris composicionem faciendo duximus annuendum de nostris et ipsorum consensu unanimi concorditer ordinantes quod virtute hujusmodi clausule de « licet » aut alias ex parte et auctoritate nostra ordinaria aliqualis non fiat amodo [d] execucio in territoriis et juridicionibus eorumdem, sed quod cum casus se obtulerit ratione contractus vel delicti in nostra juridicione initi vel perpetrati a subditis eorumdem, nos, successores ac officiales nostri ipsos tam singulariter quam divisim in juris subsidium requiremus, ipsique et eorum officiales nos ac successores et officiales nostros eciam in casu (con)simili de nostris subditis, ac eciam pro laicis excommunicatis auctoritate ipsorum vel alicujus eorumdem per justiciam secularem incarcerandis rogare tenebuntur ; cujusmodi requisicioni et rogacioni tenebimur hinc inde parere ; adicientes de consensu eorumdem quod tam in nostris requisitoriis quam in suis rogatoriis litteris nos, successores ac officiales nostri ob reverenciam pontificalis dignitatis semper habeamus anteponi,

et nichilominus quod tam in licteris rogatoriis quam requisitoriis sex et in annexis earumdem tres den. dumtaxat signentur; quodque pro emendis absolu[*69*]tionum ad causam vel ratione premissorum ultra quod de simplicibus est fieri consuetum, hinc inde aliquid non levetur. In compositione autem hujusmodi de nostro et ipsorum consensu unanimi decanum et archidiaconum de Citravada non intendimus comprehendi. In cujus rei testimonium sigillum nostrum proprium presentibus litteris est appensum. Actum et datum Baioci, anno Domini M° CCC° quinquagesimo quarto, die decima octava mensis aprilis. [a]

LIII. CEDULA CONCORDIE INTER EPISCOPUM BAIOCENSEM EX UNA PARTE ET MAGISTRUM THOMAM DE SANCTO PETRO, CANCELLARIUM HUJUS ECCLESIE BAIOCEN. EX ALTERA, SUPER PETICIONE ANNUE PENSIONIS OCTUAGINTA DUARUM LIBRARUM TURONEN. [*b*]

Anno Domini millesimo quadringentesimo sexto, die septima mensis septembris, magister Thomas de Sancto Petro, magister in artibus et in medicina, cancellarius hujus ecclesie Baiocensis, misit et presentari fecit dominis capitulo ipsius ecclesie quoddam transsumptum seu transcriptum sigillo curie officialis Parisien. signatum et signis duorum notariorum apostolicorum munitum, continens formas et tenores trium sentenciarum diffinitivarum in Romana curia latarum pro dicto cancellario et contra reverendum patrem dom. N[icolaum] episcopum Baiocensem, super peticione annue pensionis octuaginta duarum librarum bonorum Turonen. monete currentis Baioci, anno Domini millesimo trecentesimo quintodecimo, quam pensionem annuam solvere tenebatur dom. episcopus predictus [*c*] cancellario predicto et in qua pensione solvenda de cetero perpetuo annis singulis cancellario predicto, qui est et qui erit pro temporibus affuturis, fuit dictus episcopus per dictas sententias condempnatus. Que quidem pensio reducta ad monetam nunc currentem, de consensu dictorum episcopi et cancellarii fuit apreciata Parisius per expertos et juratos super hec ad sommam centum octuaginta quinque librarum quinque solid. et duorum denar. Turon. dicte monete nunc currentis, prout in eodem transsumpto continetur. Ac eciam continet idem transsumptum literas apostolicas super executione [*d*] dictarum sententiarum confectas et processus inde secutos ac moniciones et concordiam inter ipsos dom. episcopum et cancellarium super hec factas. Quod transsumptum sic apud dictum capitulum depositum fuit in thesaura-

a. En haut du f° 68 v° : Quomodo episcopus in juris subsidium requirit capitulum et ejus personas, et ipsi propterea et pro incarceratione excommunicatorum ipsum rogant.

ria dicte ecclesie. un[a c]um aliis cartis et literis ejusdem ecclesie repositum. [70]

LIIII. De beneficio Beate Marie in Campis.

Circa annum Domini MCCCLXIIIJ, parrochialis ecclesia Beate Marie in Campis, Rothomagensis diocesis, unita fuit capitulo Baioc. pro augmentacione distribucionis vini, et pro vicario perpetuo, qui curam gereret animarum dicte parrochie et alia onera debita supportaret, fuerunt assignata ea que sequuntur, videl. omnes minute decime agnorum et ceterorum animalium, lanarum, linorum, canaborum et fructuum; decem acre terre admortizate, cum domo presbiterali ibidem existente; sexaginta solidi Paris., XXVJ capones annui redditus, cum curia, usuagio et justitia supra debentes pecunias et capones pred. Insuper altaragium et manubasium seu fructus et oblaciones ad dict. altaragium et manubasium provenientes, et generaliter omnia alia quondam curato loci spectancia, preter terciam garbam decimalem capitulo Baioc. remanentem; necnon sex mine frumenti ad mensuram dicti loci et due mine pisoris ad eamdem mensuram, cum ducentis garbis straminis supra dict. terciam garbam decimalem, quam solebat percipere curatus pred. Pro recompensacione autem archiepiscopi et archidiaconi, qui deportionem dicte parrochialis ecclesie habebant quotiens vacabat, ipsi decetero habebunt deportionem dicte vicarie quando vacabit, et cum hoc singulis annis percipient supra dict. terciam garbam capitulo Baioc. visitan. archiepiscopus quatuor libras et archidiaconus pred. quadraginta sol. Tur. monete currentis pro tempore. Prout hec latius continentur in licteris desuper confectis, in Cartulario hujus ecclesie existentibus.

INCIPIUNT CAPITULA HUJUS LIBRI.

[*Le chiffre de gauche est le n° du chapitre; le 1er chiffre romain, le feuillet du ms. B; le 2e, celui du ms. F; le chiffre de droite, la page du présent volume.*]

Brevis tractatus de consuetudinibus et statutis ecclesie Baiocensis, j, j. 285
1. De nominibus et numero prebendarum, j, — . . . 286
2. Quâliter vocantur canonici ad electionem, ij, —. . . 287
3. Qualiter recipiendus sit episcopus, —, ij 288
4. De juramento ab episcopo ecclesie prestando, —, — . 289
5. Qualiter preficiatur et recipiatur decanus, iij, — . . 290
6. De sedibus personarum, iiij, iij 292
7. De officio episcopi, —, iiij. 293
8. De officio decani, vj, v 297
9. De officio cantoris, vij, vj 298
10. De officio thesaurarii, —, — 299
11. De officio cancellarii, viij, —. 299
12. De officio subdecani, —, — 299
13. De officio succentoris, —, vij 300
14. De officio scolastici, —, —. 300
15. De officio custodis, ix. viij 302
16. De officio archidiaconorum, xj, ix 306
17. Quod residere in ecclesia decanus et alie quedam persone tenentur, —, x 307
18. De dignitate et potestate episcopi, xij, — 308
19. Qualiter recipiatur canonicus in capitulo et in choro, —, — 309
20. Qualiter recipiatur persona, xiiij, xj 311
21. De dignitatibus decani et capituli, —, xij 313
22. De potestate et libertate decani, xvj, xiij 316
23. De dignitate et libertate cantoris, —, — 316
24. De libertate cancellarii, —, —. 317
25. De libertate thesaurarii, —, xiiij. 317
26. De libertate subdecani, xvij, — 318
27. De libertate succentoris, —, — 318
28. De libertate scolastici, —, — 319
29. De libertate custodis, xviij, xv. 320
30. De libertatibus archidiaconorum, —, — 321
31. De juriditione episcopi, —, — 321
32. De juriditione decani, xix, xvj. 322
33. De juriditione decani et capituli insimul, xx, —. . . 324
34. De juriditione cantoris, xxij, xviij 329

35. De juriditione succentoris, xxiij, —. 330
36. De juriditione subdecani, —, — 330
37. De juriditione scolastici, —, — 330
38. De juriditione thesaurarii, —, —. 330
39. De juriditione archidiaconorum, —, — 330
40. De juriditione cujuslibet canonici speciali, —, — . . 331
41. De consuetudinibus que observantur in capitulo ab antiquo, xxviij, xxiij 341
42. De consuetudinibus que observande sunt circa statum et honestatem canonicorum et clericorum in choro et in ecclesia, xxxvij, xxx 356
43. De consuetudinibus observandis circa executionem divini officii, xxxix, xxxij 362
44. De consuetudine observanda circa pulsacionem campanarum, lvj, xlv. 396
45. De modo parandi ecclesiam et altare, lix, xlvij . . . 402
46. De luminaribus ecclesie Baiocensis, que sint et a quibus debeant inveniri, —, xlviij. 403
47. Hec sunt que percipiunt seu percipere debent in dominico episcopi decanus et capitulum et alique de predictis personis, lxvj 417

ADDITIONS

Le premier chiffre indique la page, le deuxième la ligne.

3, 24 : sollempnitate Baculi. *Il n'est point aisé de déterminer quelle était cette fête du bâton (pastoral) ou de la crosse. On chercherait en vain un mot d'explication dans le* Glossarium *de* Du Cange *ou dans le* Hierolexicon *de* Macri. « *J'avais d'abord pensé, m'écrit M. l'abbé* Le Mâle, *que cette fête était celle du petit évêque, mais maintenant je suis convaincu que c'était une autre fête, peut-être quelque mystère dans le genre de la fête de l'*Etoile *à Rouen au 6 janv. : en effet, dans la description si détaillée de la fête des saints* Innocents *aucune mention de ce fameux* Baculus. *A la Circoncision on chante la séquence* Eya recolamus, *tandis qu'au contraire* in sollennitate Baculi *on dit la séquence* Nato canunt omnia *(p. 75), qui est celle de Noël A la fête de la Circoncision le répons qui suit le capitule est* In principio, *mais,* si deferatur Baculus, *on chante* in turba *autour du candélabre le répons* Videte *et à la place de l'hymne* A solis *on dit la séquence* Letabundus *(p. 76) ; et il en est ainsi dans toutes les fêtes* in quibus defertur Baculus *A l'Epiphanie le répons du capitule est* In columbe, *mais,* si Baculus ostendatur, *on chante le répons* Videte miraculum *(p. 80). Enfin l'invitatoire à toutes les fêtes se chantait, comme de nos jours,* ante jenas chori, *mais dans cette fête* Baculi *il se chantait d'une façon tout à fait insolite, par huit chantres, deux sur les voûtes au-dessus de la grande porte, deux derrière l'autel, deux sur les voûtes du transept nord et deux dans le transept sud. Il ne s'agit pas ici d'une solennité classée au calendrier, quoique l'*Ordinarium *dise :* in solennitate Baculi, *puisqu'on trouve ces mots :* si ostendatur Baculus, si deferatur Baculus. *Serait-il question de quelque relique ? du bâton de s^t^ Révérend, qui figure dans l'*Inventaire *de 1476 [n° 65] ? » A son tour, M. le chan.* Deslandes *se demande « s'il s'agirait de fêtes où le* Cantor *portait le bâton. Aujourd'hui encore le grand-chantre de la cathédrale porte le bâton à certaines fêtes. » L'*Antiphonaire de Pierre de Médicis *(XIIIe siècle), conservé à la bibliothèque Laurentienne de Florence et décrit par M.* Léop. Delisle (Annuaire-bulletin de la Société de l'histoire de France, *1885), renferme deux cantiques* (canciones) *de Noël où il est question du bâton et de sa fête. Dans le 1er,* Isaias cecinit (Repert. hymnol., *n° 9119), on lit :* In honore Baculi Psallunt nugigeruli, *et plus loin :* Si persona congruat Quæ sit digna Baculo. *Le 2e débute ainsi* (Rep. *cité, n° 7459) :* Gratuletur populus Pro salute populi, Quam designat Baculus Noster, signans baculi Aaron mysterium. *Un 3e, contenu dans un* Graduel *allemand* (Rep. *cité, n° 27462) est plus explicite :* Gregis pastor Tityrus, Asinorum Dominus, Noster est episcopus. Ad honorem Tityri Festum colant Baculi Satrapæ et asini..... Veneremur Tityrum, Qui nos propter Baculum Invitat ad epulum. *Il s'agit bien là du petit évêque.*

6, 9 : in capitulo ante jenas, *devant les* gènes *du chœur. Les* gènes *étaient une balustrade qui se trouvait au haut du chœur et le séparait du sanctuaire. Il y avait double* gène : *une entre le chœur et l'avant-chœur, l'autre entre l'avant-chœur et le sanctuaire.*

13, 44 : *effacer « chanoines ». On pouvait et même à une époque on devait être dignitaire sans être prébendé, c'est-à-dire sans être chanoine. Seul le doyen était prébendé de droit, par l'union d'une prébende à sa dignité ; et ce n'est qu'en 1237 que le Pape permit de posséder en même temps une dignité et une prébende.*

26, 21 : cum tropis. *La cathédrale de Bayeux possédait jadis un* Tropaire, *depuis longtemps disparu ; il est ainsi décrit dans l'*Inventaire *de 1476 :* 321. Item, ung aultre petit livre, bien ancien, mes frais de escripture, et dedans sont belles hystoires d'or des principales festes de l'an, notey à notes mesnues anciennes, faict en mètres et proses qui se intitulent *Versus tropice festorum,* comme *Salve festa dies* [Repert. hymnol., *n° 17949*]...

59, 32 : *L'autel des saints martyrs Raven et Rasiphe était situé au fond du chœur de la cathédrale, en arrière du maître-autel. Leur châsse est décrite dans l'*Inventaire *de 1476 (n° 6).*

61, 19 : *L'autel de Saint-Sauveur était situé sous le jubé, à l'entrée du chœur. Le* Livre pelut *(1356) mentionnant les bénéfices de la cathédrale, s'exprime ainsi :* De subtus pulpitum, in transverso ecclesie..., in sinistra parte, ad altare Sancti Salvatoris, juxta introitum chori.

64, 36 : *Chapelle de Saint-Etienne, dont la fondation était attribuée à s^t^ Regnobert et dans laquelle la paroisse de Saint-Sauveur fit son office depuis la fin du XIIe siècle, sous le doyen Etienne II (1182-1204), jusqu'en 1676. Elle était située au bas de la place actuelle du Planitre, proche la porte de la ville appelée porte Saint-Vigoret ou du Pont-Sainte-Marie ; le chevet était enclavé dans le mur de la ville.*

67, 33 : *La chapelle du Sépulcre était située sous la tour du midi de la cathédrale :* In sepulchro est unum beneficium, *dit le* Pouillé *de 1356.*

69, 21-2 : *L'autel de Saint-Nicolas était placé dans l'une des absidioles du transept sud de la cathédrale. — L'*Inventaire *de 1476 mentionne (n°s 105 et 108)* deux mytres *et* le baston du petit evesque (puer episcopus), *ainsi que* quatre petites chapes... a l'usage des enfans de cueur, à la feste des Innocens *(n° 221). Cette cérémonie ne tarda pas à être supprimée : en 1482, d'après les* Conclusions capitulaires, « à cause des abus ». *Néanmoins un compte de l'Hôtel-Dieu de Bayeux de 1507 mentionne encore* « pour le petit evesque 5 sous ». *Chaque abbaye et chaque communauté du diocèse devait une redevance à cet enfant.*

72, 21 : *L'autel dédié à saint Thomas de Cantorbéry était situé dans la 2e des absidioles du transept sud, proche de l'autel dédié à saint Nicolas. Sur les reliques de Thomas Becket, que possédait la cathédrale de Bayeux, voir* l'Inventaire *de 1476, n°s 29 et 33 (cf. la préface de M.* Deslandes, p. 10-1).

73, 36-7 : *Le tiers de la dîme de Lasson fut donné au chapitre par l'évêque Thomas de Fréauville (1233-8) ; cette donation fut ratifiée par son successeur Guy en 1242.*

77, 33 : *Odon de Conteville, frère utérin de Guillaume le Conquérant (voir p. 105, n. 1).* L'Obituaire *de 1586 dit au 5 janv. :* Semper debet celebrari (obitus) hac die, qua expirasse signatur ex Ordinario.

Lacune d'un feuillet à la p. 89, comblée par M. l'abbé Le Male :

l-m fuerit in dominica infra octabas Epiphanie. ℟ *Ad te Domine,* ℟ *Audiam Domine,* ℟ *Peccata mea.*

Post IX ℟ dicitur *Te Deum laudamus* et similiter in omnibus dominicis usque ad LXX^m^ et ab octava Trinitatis usque ad Adventum. Ad missam in his dominicis dicitur *Gloria in excelsis* et *Ite missa est.*

Ante laudes ℣ *Excelsus super omnes gentes.* Ant. *Alleluia* III, ps. *Dominus regnavit* et alii sicut dictum est in prima dominica Adventus. Hec ant. cum ℣ *Excelsus* dicitur ad laudes dominicis diebus, quando fit de dominica, usque ad LXX^m^ et post clausum Penthecostes usque ad Adventum. Capit. *Benedictio et claritas :* hymnus *Ecce jam noctis,* ℣ *Dominus regnavit.* Hymnus iste et capit. supra scriptum et hymnus *Nocte surgentes* dicuntur prenotatis diebus dominicis, sed loco ℣ *Dominus regnavit* dicitur post clausum alleluia ℣ *Domine refugium.* Ant. *Fili quid fecisti,* ps. *Benedictus.*

Si vero, ut predictum est, propter temporis brevitatem non pronuncietur die ista evangelium *Cum factus esset,* dicetur ant. de evangelio quod pronunciatum fuerit ipsa die et similiter intellige de orationibus aliarum dominicarum.

Nota quia ad matutinam ad *Benedictus* et ad ultimas vesperas ad *Magnificat* dicuntur antiphone de evangelio ; et oratio que sequitur evangelium dicitur similiter tam ad matutinam quam ad vesperas et ad alias horas. Oratio *Vota.*

Item nota quod ab hac die usque ad LXX dicuntur dominicis diebus singulis, quando fit de matutina, omnia capitula que dicuntur die ista tam ad vesperas quam ad matut. et horas, et similiter

in omnibus dominicis a clauso Penthecoste usque ad Adventum Domini cum fit, ut dictum est, de matutina.

Ad primam, hymnus *Jam lucis*, ant. *Te Deum Patrem*, que dicitur semper ad primam diebus dominicis cum tota matutina decantatur. Psalmi et reliqua sicut notatum est in prima dominica Adventus et sic usque ad Quadragesimam.

Ad IIJ, hymnus *Nunc sancte nobis*. Ant. *Laus et perhennis*, ps. *Legem pone* et alii. Capit. *Gratia Domini nostri Jhesu Xpisti.* ℟ *Inclina*, ℣ *Ego dixi*. Oratio *Vota quesumus*.

Ad IIJ, VJ et IX omnia dicuntur eodem modo diebus dominicis cum fit de matutina usque ad LXX et ab octabis Trinitatis usque ad Adventum Domini.

Hora tercia decantata, fit aqua benedicta a vicario sacerdote ebdomadario, sicut dictum est in dominica prima Adventus.

Facta aspersione, fit processio ordinata ut dictum est. Eundo ad altare Sancti Petri cantatur ℟ *Cornelius centurio* vel ℟ *Petre amas me*, vel ant. *Quem dicunt* vel ant. *Symon Barjona*. Sequitur oratio *Deus qui beato Petro*, premisso ℣ *Exaltent eum in Ecclesia plebis*. Deinde processio procedit in navim ecclesie, ubi fit statio cantando aliquod ℟ de Trinitate ; respons. igitur cantato, sacerdos incipit ant. *Te invocamus ;* sequitur oratio *Omnipotens*, premisso ℣ *Benedicamus Patrem*. Post oblationem itur processio ad Sanctum Nicholaum, cantando prosam *Sospitati* vel aliud ℟ de hystoria ipsius. Sequitur oratio *Deus qui beatum Nicholaum*, premisso ℣ *Ora pro nobis*. Deinde itur ad altare Beati Thome, cantando aliquam ant. de communi unius martyris ; sequitur oratio *Letetur Ecclesia*, premisso ℣ *Posuisti*. In reditu in choro dicitur una ant. de beata Virgine, ant. *Specialis* vel alia ant., et ita usque ad Purificationem ; et post Purificationem in reditu dicitur una ant. nocturnalis de Purificatione. Sequitur oratio *Porrige nobis*, premisso ℣ *Post partum*.

Et hic ordo servatur usque ad dominicam in qua cantatur *Isti sunt dies* et a dominica post octabas Trinitatis usque ad Adventum, sed a dominica LXX usque ad XL^{am}, dum processio vadit in navim ecclesie, cantatur ant. *Ecce karissimi*. Ab octabis Trinitatis usque ad Adventum vadit processio ab altare Sancti Petri ad Sepulchrum, cantando ant. *Cum rex glorie Xpistus*. Sequitur oratio *Presta quesumus*, premisso ℣ *Surrexit Dominus de sepulchro ;* deinde processio vadit in navim ecclesie, cantando ℟ de Trinitate et reliqua ut supra.

103, 26 : *La chapelle Saint-Vigor de Justice ou Saint-Yves était située rue Bienvenue, auprès du cloître de la cathédrale et de l'officialité.*

105, 29-36 : *L'église paroissiale de Saint-Vigor le Petit ou des Fossés était située sur la place qui a retenu son nom ; elle dépendait de l'Hôtel-Dieu et n'était presque qu'une chapelle. — L'église paroissiale de Saint-Georges était située dans la rue de ce nom (aujourd'hui rue Saint-Erupère). — L'église paroissiale de Saint-Jean et Saint-Symphorien était située à l'angle des rues Saint-Jean et de la Cave. — L'église paroissiale de Saint-Martin de la Porte était ainsi appelée à cause de sa situation auprès de la porte de la ville que désignait son nom. — La chapelle de Saint-Michel du Marché tirait son nom de sa situation à l'extrémité sud-ouest de la place du Marché. On attribuait sa fondation à saint Regnobert. — L'église paroissiale de Saint-Laurent fut bâtie sur l'emplacement d'anciens thermes romains ; elle existe encore. — L'église de Sainte-Marie-Madeleine était située auprès de la rivière d'Aure. — L'église dédiée à saint Patrice, évêque de Bayeux, est encore une des paroisses de la ville. — L'église paroissiale de Notre-Dame de la Poterie était située dans la rue de ce nom.*

Lacune de deux feuillets à la p. 108, comblée par le même.

s-r... dicitur ab unico puero. ℟ *O rex gloriose*, ps. *Nunc dimittis*, ℣ *Rex benedicte*, ℣ *Ut tergant miseras*, ℣ *Atque colant* ; cetera sicut in completorio aliarum dominicarum.

Invitatorium *Non sit vanum*, ps. *Venite ;* hymnus *Summe largitor ;* ant. et psalmi de dominica, ℣ *Dicet Domino.* Sex prime lectiones de sermone beati Leonis pape qui incipit *Predicaturus vobis ;* tres ultime ex commentario beati Gregorii pape super evangelium beati Matthei quod incipit *Ductus est Jhesus.* ℟ *Ecce nunc tempus,* ℟ *Paradisi portas,* ℟ *Emendemus in melius ;* ℟ *In jejunio,* ℟ *In omnibus,* ℟ *Abscondite eleemosinas ;* ℟ *Tribularer,* ℟ *Angelis suis,* ℟ *Pater peccavi.* Hæc ℟ia prenotata dicuntur secundum ordinem per ebdomadam cum ℟ *Frange esurienti,* primo tacito.

Ante laudes, ℣ *Ipse invocabit me*, ant. *Cor mundum*, ps. *Miserere ;* ant. *O Domine*, ps. *Confitemini ;* ant. *Sic benedicam*, ps. *Deus Deus meus ;* ant. *In spiritu*, ps. *Benedicite ;* ant. *Laudate Deum*, ps. *Laudate Dominum.* Cap. *Hortamur vos.* Hymnus *Audi benigne.* Et nota quod hymnus iste dicitur usque ad IIJ dominicam Quadragesime, quando fit de tempore. ℣ *Sculo ;* ant. *Ductus est Jhesus*, ps. *Benedictus ;* oratio *Deus qui Ecclesiam.*

Ad primam cantatur hymnus *Jam lucis* in cantu hymni *Jam ter quaternis*, dominica ista et sequenti tantum.

Ad IIJ^m^, ant. *Et accedens ;* cap. *Hortamur vos ;* ℟ *Participem me fac*, ℣ *Dicet Domino.* Oratio *Deus qui Ecclesiam.*

Post terciam fit processio per altaria sicut predictum est. Eundo in navim cantatur ant. *Ecce nunc ;* in reditu in chorum dicitur ant. de beata Virgine, sive *Alma Redemptoris* vel alia ant., et similiter fit in prima dominica sequenti.

Ad missam, officium *Invocavit me ;* non dicitur *Gloria in excelsis*, et sic in dominicis usque ad Pascha. Oratio *Deus qui Ecclesiam ;* epist. *Hortamur vos ;* gradale *Angelis suis*, ℣ *In manibus ;* tractus *Qui*

habitat, in quo sunt XIII versus ; evangelium *Ductus est Jhesus ;* offert. *Scapulis suis ;* secreta *Sacrificium ;* prefatio communis ; communio *Scapulis suis ;* postcomm. *Tui nos Domine.*

Ad VJ, ant. *Non in solo pane.* Cap. *Ecce nunc ;* ℟ *Ab omni via,* ℣ *Ipse liberavit me.* Ad IX, ant. *Reliquit eum ;* cap. *In omnibus,* ℟ *Declara super nos,* ℣ *Scapulis.* Et notandum est quod ℟ia horarum cum versibus dicuntur singulis diebus similiter usque ad dominicam IIJ^m^ quando fit de tempore.

Ad vesperas, ant. *Dixit Dominus*, ps. ipsum et cet. Cap. *Hortamur vos ;* ℟ *Pater peccavi ;* hymnus *Jam ter quaternis,* ℣ *Angelis suis ;* ant. *Tunc assumpsit eum*, ps. *Magnificat ;* oratio *Deus qui Ecclesiam.*

Completorium, ut in sabbato precedenti ; et sic in dominica sequenti.

Et sciendum est quod in ista die *(comme p. 383-4)*.... processionibus.

Item sciendum est quod in XL non fit de aliquo sancto ut consuetum est sine festo, nisi memoria ad missam tantum.

Feria II *(p. 385)*.... sine festo.

Ad matutinum, dicto *Domine labia*, et dum dicitur a sacerdote *Deus in adjutorium (p. 385)*... cum festo.

Invitatorium *Venite*, ps. ipsum ; hymnus *Summe largitor*, ant. *Dominus defensor*, ps. *Dominus illuminatio*, et cetera.

Ante laudes, ℣ *Ipse liberavit me ;* ant. et psalmi feriales. Capit. *Convertimini ;* hymnus *Audi benigne*, ℣ *Scuto.* Ant. *Venite benedicti*, ps. *Benedictus ;* oratio *Converte nos.* Memoria pro penitentibus et statim post dicuntur cum prostratione sex psalmi qui familiares dicuntur, et ad omnes horas similiter.

Ante primam pulsatur ad psalmos et similiter in quolibet die quando fit sine festo ; post quorum pulsationem dicitur commemoratio pro defunctis. Et nota quod non fit prostratio ad psalmum *Domine probasti me* cum precessit vigilia pro defunctis cum IX lectionibus, nec extenditur cortina ante altare cum fit pro defunctis in cappis in choro, que debet extendi ad omnes horas totius Quadragesime, preterquam ad evangelium misse quando fit sine festo.

Ad IIJ^m^, ant. *Cognoscamus Domine ;* cap. *Convertimini,* ℟ *Participem ;* orat. *Converte nos,* que dicitur ad omnes horas.

Ad VJ^m^, ant. *Vivo ego ;* cap. *Derelinquit,* ℟ *Ab omni via,* ℣ *Ipse liberavit me.*

Ad IX^m^, ant. *Advenerunt nobis ;* cap. *Frange,* ℟ *Declara,* ℣ *Scapulis.* Et nota quod ant. *Cognoscamus*, ant. *Vivo*, ant. *Advenerunt*

cum capit. seq. dicuntur ad omnes horas usque ad dominicam Passionis, nisi quando festum fiat, et similiter cap. quod hac die dictum est ad matutinum et vesperas.

Post nonam cantatur missa et similiter omnes misse de XL^{a}, exceptis dominicis. Officium *Sicut oculi* ; oratio *Converte nos* : epist. *Ecce ego ipse requiram*, que legitur inter cortinam et altare : et sic per totam XL, quando fit de temporali ; grad. *Protector noster*, ℣ *Domine Deus virtutum* : tract. *Domine non secundum* et cantatur sicut predictum est in feria IV in capite jejunii ; evang. *Cum venerit filius hominis* ; offert. *Levabo oculos* ; secr. *Oblata Domine* ; prefatio *Qui jejunio* ; *Sanctus* cantato, facit chorus prostrationem usque ad ultimum *Per omnia* ; communio *Voce mea* ; postcom. *Salutaris tui Domine* ; super populum *Absolve quesumus Domine*.

Ad vesperas, que statim dicuntur post missam per XL^{m}, ant. et psalmi de die. Cap. *Anima que peccaverit* ; ℟ *Esto nobis Domine*, ℣ *A facie* ; et reincipitur ℟ a capite post *Gloria Patri*. Hoc ℟ dicitur ad vesperas singulis diebus usque ad terciam dominicam, quando fit de temporali, exceptis ultimis vesperis dominicarum : hymnus *Jam ter quaternis* in cantu sine festo ; ℣ *Angelis suis* ; ant. *Quod uni ex minimis*, ps. *Magnificat* ; orat. *Absolve quesumus* ; et fit memoria pro penitentibus ; sequuntur preces feriales cum prostratione.

Facta pulsacione *(p. 384, l. 24)*... III^{a} quindena. Et notandum... *Isti sunt dies* et leg.

Lacune d'un feuillet à la p. 110, comblée par le même.

capis ; oratio *Populum tuum* ; lectio *Respice Domine* ; grad. *Propicius esto*, ℣ *Adjuva nos* et non resumitur gradale : et sic de sequentibus. Oratio *Deus qui nos* ; lectio *Si custodieritis mandata* ; grad. *Protector noster* ; ℣ *Domine Deus virtutum* ; lectio *Orationem faciebant sacerdotes* ; grad. *Jacta cogitatum*, ℣ *Dum clamarem*. Oratio *Adesto Domine* ; lectio *Miserere nostri Deus* ; grad. *Domine refugium*, ℣ *Priusquam montes*. Oratio *Actiones nostras* ; lectio *Angelus Domini* : tract. *Benedictus es in firmamento*, in quo sunt XII versus et post unumquemque repetitur ℣ *Hymnum dicite et superexaltate eum in secula*. Sequitur *Dominus vobiscum*, oratio *Deus qui tribus* ; epist. *Rogamus vos... corripite inquietos* ; tract. *Laudate Dominum*, ℣ *Quoniam* ; evang. *Assumpsit Jhesus* ; offert. *Domine Deus salutis* ; secr. *Presentibus sacrificiis* ; communio *Domine Deus* ; postcom. *Sanctificationibus tuis* ; super populum *Ab omnibus nos quesumus*.

Dominica II. Ad vesperas, ant. *Benedictus Deus*, ps. ipsum et cet. Capit. *Rogamus vos* ; ℟ *Esto* ; hymnus *Jam ter quaternis*, ℣

Angelis suis ; ant. *Ascendentibus illis,* ps. *Magnificat ;* oratio *Deus qui conspicis.*

Completorium sicut in sabbato precedenti.

Invitatorium *Quoniam Deus magnus,* ps. *Venite ;* hymnus *Summe largitor.* Ant. et psalmi de dominica ; ℣ *Dicet Domino.* Sex prime lectiones de sermone beati Leonis pape *Licet nobis dilectissimi,* et tres ultime ex commentario beati Jeronimi presbiteri super evangelium beati Mathei quod incipit *Egressus Jhesus secessit.* ℟ *Tolle arma,* ℟ *Ecce odor filii mei,* ℟ *Det Deus de rore ;* ℟ *Cum exiret Jacob,* ℟ *Dum iret Jacob,* ℟ *Si Dominus Deus ;* ℟ *Erit michi,* ℟ *Oravit Jacob,* ℟ *Dixit angelus ad Jacob ;* ℟ *Vidi Dominum,* ℟ *Mihor sum.* Duo ultima ℟ dicuntur super ebdomadam, secundum ordinem cum aliis de historia precedenti, primo tacito.

Ante laudes, ℣ *Ipse liberavit me ;* ant. *Domine labia,* ps. *Miserere ;* ant. *Dextera Domini,* ps. *Confitemini ;* ant. *Factus est,* ps. *Deus Deus meus ;* ant. *Trium puerorum,* ps. *Benedicite ;* ant. *Statuit ea,* ps. *Laudate.* Capit. *Rogamus vos ;* hymnus *Audi benigne conditor ;* ℣ *Scuto.* Ant. *Egressus Jhesus,* ps. *Benedictus ;* orat. *Deus qui conspicis.*

Ad primam, sicut in dominica precedenti.

Ad IIJ, ant. *Mulier Chananea ;* oratio ut supra ; cetera ut in I^a^ dominica, et sic ad omnes horas.

Post terciam fit processio sicut supra dictum est.

Ad missam, officium *Reminiscere ;* oratio *Deus qui conspicis ;* epist. *Rogamus vos et obsecramus ;* grad. *De necessitatibus,* ℣ *Ad te levavi ;* tract. *Benedicam Dominum,* in quo sunt versus IX^m^ ; evang. *Egressus Jhesus secessit ;* offert. *Meditabor ;* secr. *Sacrificiis presentibus ;* communio *Intellige ;* postcom. *Supplices rogamus.*

Ad sextam, ant. *Dixit Dominus mulieri ;* cap. *Hec est voluntas Dei.*

Ad nonam, ant. *Non sum missus ;* cap. *Voluntas Dei est.*

Ad vesperas, capit. *Rogamus vos ;* ℟ *Vidi Dominum.* Ant. *Clamavit autem,* ps. *Magnificat ;* oratio ut supra.

Feria II. Ant. *Ego principium,* ps. *Benedictus ;* oratio *Presta quesumus.* Ad missam, officium *Redime me Domine ;* oratio *Presta quesumus ;* epist. *Oravit Daniel ad Dominum ;* grad. *Adjutor meus,* ℣ *Confundantur ;* tract. *Domine non secundum ;* evang. *Ego vado et queretis ;* offert. *Benedicam Dominum ;* secr. *Hec hostia Domine ;* communio *Domine Dominus noster ;* postcom. *Hec nos communio ;* super populum *Adesto supplicationibus.* Ad vesperas, ant. *Qui me misit,* ps. *Magnificat ;* oratio *Adesto supplicationibus.*

Feria IIJ^a^. Ant. *Unus est autem,* ps. *Benedictus ;* oratio *Perfice*

quesumus. Ad missam, officium *Tibi Domine;* oratio *Perfice;* epist. *Factus est sermo Dei;* grad. *Jacta cogitatum,* ℣ *Dum clamarem;* evang. *Locutus est Jhesus;* offert. *Miserere nostri;* secr. *Sanctificationem tuam;* communio *Narrabo omnia;* postcom. *Ut sacris Domine,* super populum *Propiciare Domine.* Ad vesperas, ant. *Qui major est vestrum,* ps. *Magnificat;* oratio *Propiciare.*

Feria IV. Ant. *Ecce ascendimus;* oratio *Populum tuum.* Ad missam, officium *Ne derelinquas me;* oratio *Populum tuum;* epist. *Oravit Esther ad Dominum;* grad. *Salvum fac populum,* ℣ *Ad te Domine;* tract. *De necessitatibus;* evang. *Assumpsit duodecim discipulos secreto;* offert. *Ad te Domine levavi;* secr. *Hostias Domine;* communio *Justus Domine;* postcom. *Sumptis Domine,* super populum *Deus innocentie.* Ad vesperas, ant. *Tradetur enim,* ps. *Magnificat;* oratio *Deus innocentie.*

Feria V[a]. Ant. *Ego non ab homine;* orat. *Presta nobis Domine.* Ad missam, officium *Deus in adjutorium,* oratio *Presta nobis;* epist. *Maledictus homo;* grad. *Propicius esto,* ℣ *Adjuva nos;* evang. *Non possum ego;* offert. *Precatus est Moysen;* secr. *Presenti sacrificio;* communio *Qui manducat;* postcom. *Gratia tua nos,* super populum *Adesto Domine famulis.* Ad vesperas, ant. *Opera que ego facio,* ps. *Magnificat;* oratio *Adesto Domine.*

Feria VI. Ant. *Malos male perdet;* oratio *Da nobis omnipotens.* Ad missam, officium *Ego autem cum justicia;* oratio *Da nobis omnipotens Deus.*

118, 30 : *Saint-Vigor était un prieuré rétabli par l'évêque Odon de Conteville sur les ruines d'un monastère fondé, au VIe siècle, par saint Vigor, évêque de Bayeux, au sommet du Mont-Phaunus, et détruit, au IXe, par les Normands.*

119, 14 : ad crucem consuetam. *Cette croix était placée devant la chapelle de Sainte-Marie d'Egypte ou l'Egyciane, à 300 mètres environ du prieuré de Saint-Vigor.* — 31 : *le* Bréviaire *de Bayeux du XIIIe siècle, ainsi que la liturgie actuelle, donnent la leçon* occurrunt. — 36 : domus decani, *maintenant l'évêché.*

129, 38 : *Lire* cingulas. *On appelait* Sangles *une ligne de petits chemins qui entouraient Bayeux et faisaient la limite entre les faubourgs et la banlieue.*

157, 16 : *L'église paroissiale de Saint-Loup est encore le lieu de station du lundi des Rogations.* — 41-2 : *L'église paroissiale de Saint-Georges a été supprimée à la fin du XVIIe siècle; sur son emplacement se trouve l'école Charlemagne Jean-Delamare. L'église paroissiale de Saint-Exupère est bâtie sur les tombeaux des premiers évêques de Bayeux.*

158, 21 : *L'église paroissiale de Saint-Cyr et Sainte-Julitte de Vaucelles est à 3 kilom. de la cathédrale.*

160, 37 : per claustrum et domum episcopi. *Jusqu'en 1830, la procession des fêtes solennelles, depuis l'Ascension jusqu'à l'Assomption, se faisait à l'extérieur.* Claustrum *est la cour d'Arthenay actuelle.* Domus episcopi, *l'ancien palais épiscopal, forme aujourd'hui l'hôtel-de-ville, les tribunaux et la prison.*

168, n. 3 : *la forme* Assit *se trouve également dans les* Missels.

169, n. 1 : *la correction* ad, *conforme au rit romain, ne l'est pas aux anciens* Missels *de Bayeux.*

171, 4 *et* 20 : *Lire* Trinitati.

194, 34 : *Lire* adornatur ad... costes). Fiunt.

197, 27 : *Le prieur de Saint-Etienne du Plessis-Grimoult, qui était prébendier de St-Jean-le-Blanc, devait à ce titre ou célébrer la messe de l'aurore ou payer au chapitre 10 livres, ce qu'il faisait habituellement dans les derniers siècles. Les vieux* Cartulaires *et le* Pouillé *de 1356 portent* Plesseio *ou* Plesseyo.

210, 213, 220-3 : *Il est impossible de compléter avec l'ancien* Missel *de Bayeux les passages laissés en blanc dans le ms. de l'*Ordinaire. *Il s'agit de fêtes dont l'office est dit de* communi : *or il y a 3 ou 4 introïts, graduels, etc., entre lesquels le célébrant avait probablement la liberté de choisir.*

231, 17 : *après* cantatur *la rubrique du XIIIe siècle ajoute :* IX ℟ quod fuerit dictum ad matutinas.

Lacune de quatre feuillets à la p. 235, comblée par le même.

Desid. ; secreta *Suscipe Domine* ; communio *Fidelis servus* ; postcom. *Corporis sacri.*

Sancti Sylee apostoli, sine festo. Legitur et cantatur de communi apostolorum. Lectiones de expositione evangelii *Hoc est preceptum*, sed non pronunciatur evangelium, nec dicitur *et reliqua* nec cujus sit omelia.

Translatio sanctorum episcoporum Exuperii, Lupi atque Vigoris, festum duplex cum duabus capis. Ad primas vesperas ant^e^ et psalmi de die ; capit. *Plures facti sunt* ; ℟ *Sint lumbi* ; hymnus *Annue Xpiste* ; ℣ *Justi autem* ; ant. *Sanctum et verum*, ps. *Magnificat* ; oratio *Deus qui nos sanctorum.*

Invitatorium *Adoremus regem magnum*, ps. *Venite* ; hymnus *Annue Xpiste.* Ant^e^, psalmi, ℣ et ℟ia de communi plurim. confessorum. Sex prime lectiones de sermone super epistolam *Plures facti sunt sacerdotes* ; tres ultime de omelia quam fecit beatus Gregorius papa super evangelium b. Luce *Sint lumbi vestri.*

Ante laudes, ℣. *Exultent justi*, cetera de communi ; oratio *Deus qui nos sanctorum.*

Ad horas, omnia de communi ; oratio ut supra.

Eundo ad processionem per circatam ℟ *Sint lumbi* ; in statione in navi ecclesie ℟ *In circuitu* ; oratio *Deus qui nos*, ℣ *Mirabilis Deus*, premisso in reditu ℟ *Styrps Jesse.*

Ad missam, officium *Sacerdotes* ; orationes de communi ; epist. *Fratres plures facti sunt* ; grad. *Sacerdotes*, alleluia *Fulgebunt* ; sequentia *Mirabilis* ; evang. *Sint lumbi vestri* ; offert. *Exultabunt* ; communio *Justorum anime.*

Ad ultimas vesperas ℟ *In circuitu* ; cetera de communi.

Sanctorum Arnulphi et Clari martyrum, sine festo. Oratio *Adesto supplicationibus* ; due prime lectiones de passione sancti Clari, ultima de sancto Arnulpho, cetera de communi. Ad missam, officium *Intret* ; oratio *Adesto supplicationibus* ; epist. *Sancti per fidem* ; grad. *Gloriosus*, all. ℣ *Sancti tui* ; evang. *Descendens*

Jhesus; offert. *Letamini;* secreta *Sanctorum martyrum tuorum;* communio *Multitudo;* postcom. *Sanctorum martyrum.*

Sancte Margarete virginis et martyris, festum iij lectionum de passione ejus. Oratio *Deus qui beatam Margaretam;* cetera de communi. Ad missam, officium *Me expectaverunt;* oratio *Deus qui beatam;* epist. *Domine Deus meus;* grad. *Specie tua,* allel. ℣ *Diffusa est;* evang. *Simile est regnum... thesauro abscondito;* offert. *Offerentur* longius: secr. *Hec victima;* communio *Feci judicium:* postcom. *Hujus Domine perceptione.*

Sancte Praxedis virginis et martyris, sine festo. Oratio *Da quesumus omnipotens;* lectiones de passione ejus. Ad missam, officium *Loquebar;* oratio *Da quesumus;* epist. *Sapientia vincit;* grad. *Diffusa,* alleluia ℣ *Specie tua;* evang. *Simile est... decem virginibus;* offert. *Offerentur* brevius; secr. *Hostia quesumus Domine;* communio *Simile est;* postcom. *Prosit plebi tue.*

Sancte Marie Magdalene, festum duplex cum duabis capis; medie lectiones de sancto Wandregisilo abbate. Ad vesperas, ant. et psalmi de die; capit. *Mulierem fortem;* ℟ *Maria cui dimissa sunt;* hymnus *Lauda mater ecclesia,* ℣ *Dimissa sunt ei;* ant. *Fidelis sermo,* ps. *Magnificat;* oratio *Largire nobis clementissime.* Memoria de sancto Wandregisilo, ant. *Justum deduxit,* ℣ *Gloria et honore,* oratio *Deus qui hodiernam diem.*

Invitatorium *Eternum trinumque Deum;* hymnus *Pie recolamus annua;* ant. *Cum discubuisset,* ps. *Beatus vir;* ant. *Stans autem retro,* ps. *Quare fremuerunt;* ant. *Capillis quoque,* ps. *Domine quid multiplicati;* ℣ *Diffusa est.* Tres prime lectiones de vita ejus que incipit *Post dominice Resurrectionis gloriam.* ℟ *Gloriosa diei,* ℟ *Hec est illa Maria,* ℟ *Lugens pie defunctum.* Ant. *Videns hoc,* ps. *Cum invocarem;* ant. *Respondens autem,* ps. *Verba mea;* ant. *Remittuntur ergo,* ps. *Domine Dominus noster;* ℣ *Posuisti.* Tres medie lectiones de vita sancti Wandregisili. ℟ *Magnificavit eum,* ℟ *Posui adjutorium,* ℟ *Justum.* Ant. *Intrantem Jhesum,* ps. *Domine quis habitabit;* ant. *Sedens ergo,* ps. *Eructavit;* ant. *Dixit itaque Martha,* ps. *Deus noster;* ℣ *Adjuvabit eam.* Tres ultime lectiones sumuntur de homelia quam fecit beatus Gregorius papa super evangelium beati Luce *Rogabat Jhesum.* ℟ *Completum est,* ℟ *Rediens a monumento,* ℟ *O felix felicis meriti,* cum prosa *O rerum summo.*

℣ ante laudes *Dimissa sunt ei.* Ant. *Annua Magdalene,* ant. *Hanc Deus,* ant. *Existens maculis,* ant. *Ad vite fontem,* ant. *Actu quinque pari;* capit. *Mulierem fortem;* hymnus *Eterne patris unice,* ℣ *Elegit*

eam; ant. *In diebus illis,* ps. *Benedictus.* Mem. de sancto Wandregisilo, ant. *Similabo,* ℣ *Justus,* orat. *Deus qui hodiernam.*

Ad horas IIJ prime antiphone de laudibus; ℟ia et ℣ de una virgine; oratio *Largire nobis.* Ad IIJ^{m}, cap. *Mulierem fortem.*

Si fuerit die dominica, fit processio et dicitur in eundo in navim ecclesie ℟ *Maria;* in statione ℟ *O felix felicis,* cujus versus cantatur a tribus de stallo altiori; sequitur oratio *Largire nobis,* premisso ℣ *Dimissa est ei.* Redeundo in chorum dicitur ℟ *Styrps Jesse.*

Ad missam, officium *Gaudeamus;* oratio *Largire nobis,* mem. de s° Wandregisilo, oratio *Deus qui hodiernam;* epist. *Mulierem fortem;* grad. *Dilexisti,* allel. ℣ *Optimam;* sequentia *Mane prima sabbati;* evang. *Rogabat Jhesum;* offert. *Diffusa est;* secr. *Benedictionem tuam,* de s° Wandregisilo *Sacrificiam tibi;* communio *Simile est;* postcom. *Prebeat nobis Domine salutarem,* de s° Wandregisilo *Tua sancta sumentes.*

Ad VI, cap. *Accinxit fortitudinem.* Ad IX, cap. *Mulier timens.*

Nota quod festum istud non habet ultimas vesperas in ecclesia Baiocensi propter sequens duplex festum. Ubi vero habet, sic fient: ad vesp., ant. de laudibus, psalmi de die; cap. *Mulierem fortem;* ℟ *O felix;* hymnus *Eterne Patris;* ℣ *Dimissa est ei.* Ant. *Optimam ergo;* ps. *Magnificat;* oratio *Largire.*

Sanctorum martyrum Ravenni et Rasiphi, festum duplex cum IIIJ^{or} capis de stallo altiori. Est festum episcopale et triangulus aperitur.

Ad vesperas, ant. et psalmi de die; capit. *Sancti et justi;* ℟ *Concede;* hymnus *Sanctorum meritis;* ℣ *Justi autem;* ant. *Gaudent in celis,* ps. *Magnificat.* Orationes subscripte dicuntur sub uno fine et ad matutinum similiter; sed ad horas et ad ultimas vesperas dicitur prima oratio tantum: oratio *Propiciare Domine,* orat. *Sancti Apollinaris Domine.* Ad completorium, hymnus *Salvator;* ant. *Evigila,* ps. *Nunc dimittis.*

Invitatorium, hymnus, psalmi, ℣ et ℟ de communi. Tres prime et due ultime lectiones de passione sanctorum Ravenni et Rasiphi. Tres medie de passione sancti Apollinaris, VII^{a} de expositione quam fecit beatus Leo papa super evangelium *Videns turbas.*

Ad laudes, ant. *Justorum anime* et cet. de martiribus. Oratio *Propiciare* cum subsequenti sub uno fine.

Ad horas, omnia de communi, oratio *Propiciare* tantum.

Post terciam fit processio circa circatam, cantando ℟ *Concede;* in statione cantatur ℟ *O constancia martyrum,* cujus ℣ cantatur a

IIIJ^{or} de stallo altiori ; sequitur oratio *Propiciare* tantum, ℣ premisso *Exultent justi ;* redeundo in chorum cantatur ℟ *Styrps Jesse.*

Ad missam, officium *Intret ;* oratio *Propiciare* et oratio sancti Apollinaris clauduntur sub uno fine ; epist. *Sancti per fidem ;* grad. *Gloriosus*, allel. ℣ *Isti sunt due olive ;* sequentia *Lux jocunda ;* evang. *Videns Jhesus turbas ;* offert. *Letamini ;* secr. *Suscipiat clementia tua*, pro sancto Apollinari *Hostias tibi Domine ;* communio *Posuerunt mortalia ;* postcom. *Divina libantes* et de s° Apollinari *Sumentes Domine.*

Ad vesperas, ant. de laudibus, sed IIIJ^{a} antip. est *Sanctorum sicut aquile* et v^{a} ant. *Corpora sanctorum*, capit. *Sancti et justi*, ℟ *In circuitu ;* hymnus *Sanctorum meritis* in cantu quo dicitur ad matut. ℣ *Exultent justi ;* ant. *Isti sunt due olive*, ps. *Magnificat.*

Ad completorium ut supra.

Per octabas more communi ; hoc festum habet dupplices octabas, non tamen dicitur ℟ ad vesperas per octabas.

Sancte Xpistine virginis et martiris, festum IIJ lectionum de passione ejus, cetera de virginibus. Et nota quod si hoc festum, vel festum Septem Dormientium, vel festum ss. Simplicii, Felicis, Faustini et Beatricis die dominica evenerint, fiunt tantum medie lectiones de sanctis quorum erit festum, cetera de octabis. Oratio *Deus qui beatam Xpistinam virginem.*

In laudibus, ant. *Justorum* et alie de martyribus ; oratio *Propiciare*, cum oratione de s^{a} Xpistina, ambe sub uno fine. Ad horas omnia de communi plurimorum martyrum, oratio *Propiciare.*

Fiunt due misse, prima de octabis et dicuntur omnia de communi plurimorum martyrum ; oratio *Propiciare* et oratio de s^{a} Xpistina *Deus qui beatam Xpistinam,* ambe sub uno fine.

Secunda missa de vigilia beati Jacobi ; officium *Ego autem ;* orationes de communi ; epist. *Consenserunt ;* grad. *Justus ut palma ;* evang. *Misit Jhesus duodecim ;* offert. *Gloria et honore*, communio *Magna est.* Nota quod si hec vigilia evenerit in dominica, nihil fit de ea, nisi memoria ad missam tantum.

Ad vesperas fit de s° Jacobo, festum IX lectionum. Ant. et psalmi de die ; capit., hymnus, ℣, ant. super *Magnificat* de communi apostolorum ; oratio *Concede nobis.* Memoria de octabis et de ss. martyribus Xpistoforo et Cucufate, ambe sub uno fine ; oratio *Propiciare*, oratio *Martyrum tuorum.*

Invitatorium, hymnus, ant^{e}, psalmi, tria prima et tria ultima ℟ia de communi apostolorum ; tres prime et due ultime lectiones de passione s^{i} Jacobi, tres medie et tria ℟ia media de ss. martyri-

bus. VII lectio de omelia beati Ambrosii super evangelium beati Mathei *Accessit ad Jhesum mater filiorum Zebedei.*

In laudibus, omnia de communi, preter orationem *Esto Domine plebi tue;* similiter ad horas et ad ultimas vesperas ; fit memoria de octabis et de ss. Xpistoforo et Cucufate ut supra sub uno fine.

Ad missam, officium *Michi autem ;* oratio *Esto Domine plebi;* memoria de octabis *Propiciare* et de ss. martyribus *Deus per quem;* epist. *Jam non estis ;* grad. *In omnem,* alleluia ℣ *Nimis honorati;* sequentia *Alleluia nunc decantet ;* evang. *Accessit ad Jhesum ;* offert. *Michi autem ;* secr. *Oblationes populi,* secr. de octabis et de ss. martyribus ; communio *Vos qui secuti estis me ;* postcom. *Beati apostoli tui,* de octabis et de ss. martyribus.

Ad vesperas, omnia de communi, fit memoria de octabis tantum.

Infra octabas die vacua legitur de sermone qui incipit *Sufficere nobis* super evangelium *Cum audieritis ;* super psalmos *Benedictus* et *Magnificat* ant. nocturnales.

Sanctorum Septem DORMIENTIUM, festum IIJ lectionum, de passione eorum, cantatur de communi plurimorum ; oratio *Propiciare* dicitur primo, deinde oratio sequens et clauduntur sub uno fine : oratio *Deus qui gloriosos ;* epist. *Justorum anime ;* grad. *Exultabunt,* alleluia ℣ *Justi epulentur ;* evang. *Cum audieritis ;* offert. *Mirabilis Deus ;* secr. *Suscipiat clementia* et *Sacrificia ista ;* communio *Justorum anime ;* postcom. *Divina libantes* et *Immortalitatis alimonia.*

Sancti PANTHALEONIS martyris, festum duplex cum IIIJ^{or} capis. Ad vesperas, ant. et ps. de die ; cantatur de communi unius martyris. ℟ *Stola ;* oratio *Deus qui hunc diem ;* mem. de octabis, ant. *Gaudent in celis,* oratio *Propiciare.*

Ad matutinum tres prime et due ultime lectiones de passione ejus. ℟ de communi unius martyris ; tres medie lectiones et tria ℟ia media de communi plurimorum martyrum *Qui sanctorum.* Lectio VII de omelia beati Jeronimi super evangelium beati Mathei *Nolite arbitrari.*

In laudibus, ant. et cet. de communi ; mem. de octabis et de sancto Samsone.

Ad horas, sicut unius martyris, oratio *Deus qui hunc diem.*

Ad processionem, eundo per circatam cantatur ℟ *Stola.* In statione ℟ *Miles Xpisti,* cujus versus cantatur a IIIJ^{or} de stallo. Sequitur oratio *Deus qui hunc diem,* premisso ℣ *Posuisti Domine.* Redeundo in chorum dicitur ℟ *Styrps Yesse.*

Ad missam, officium *Letabitur ;* oratio *Deus qui hunc diem* et fit

primo memoria de octabis, postea de s° Samsone, oratio *Quesumus omnipotens ;* epist. *Benedictus ;* grad. *Justus non conturbabitur ;* alleluia ℣ *Iste sanctus ;* evang. *Nolite arbitrari ;* offert. *Posuisti ;* secr. *Beatus Panthaleon*, de octabis et de s° Samsone *Deus apostolorum ;* communio *Posuisti ;* postcom. *Sumpta refectio*, de octabis et de s° Samsone *Satiasti nos.*

Ad ultimas vesperas sicut unius martyris ℟ *Miles Xpisti ;* ant. super *Magnificat*, *Beatus es*, sicut ad ultimas vesperas beati Laurentii.

Sanctorum martyrum Felicis, Simplicis, Faustini et Beatricis, festum IIJ lectionum, de passione eorum ; oratio *Presta quesumus.* Ad laudes, oratio *Propiciare* primo, deinde sequitur oratio de sanctis.

Ad horas, oratio *Propiciare* tantum.

Ad missam, officium *Justi epulentur ;* prima oratio de octabis *Propiciare* et sequens orat. *Presta quesumus*, ambe sub uno fine ; epist. *Spectaculum ;* grad. *Vindica Domine ;* alleluia ℣ *Reddet ;* evang. *A fermento ;* offert. *Anima nostra ;* secr. *Suscipiat* et secreta *Hostias tibi*, sub uno fine ; communio *Etsi coram ;* postcom. *Divina libantes*, de ss. martyribus *Presta quesumus.*

In octabis beatorum Ravenni et Rasiphi, festum IX lectionum, medie de ss^is^ martyribus Abdon et Sennen. Ad vesp., ant. et ps. de die ; cetera de communi ; oratio *Propiciare* et sequens *Deus qui sanctis martiribus*, dicuntur ambe sub uno fine ; similiter ad matutinum et ad missam.

Ad matut. tres prime lectiones et due ultime de inventione et translatione reliquiarum ss. Ravenni et Rasiphi, tres medie de passione ss. martyrum Abdon et Sennen, VII^a^ de sermone beati Ambrosii super evangelium b^i^ Luce *Descendens Jhesus de monte.*

In laudibus et ad horas, sicut in primo die.

Ad missam, officium *Intret ;* oratio *Propiciare* et oratio *Deus qui sanctis* sub uno fine ; epist. *Benedictus ;* grad. *Gloriosus Deus*, alleluia ℣ *Te martyrum ;* sequentia *Lux jocunda*, ut in die ; evang. *Descendens Jhesus ;* offert. *Mirabilis ;* secr. *Suscipiat*, de ss. martyribus *Hostia tibi Domine ;* communio *Posuerunt ;* postcom. *Divina libantes*, de martyribus *Per hujus Domine.*

Ad vesperas, ant. de laudibus, sed IIIJ^a^ ant. *Sanctorum sicut aquile* et V^a^ *Corpora sanctorum ;* psalmi de die. Capit. *Sancti et justi ;* hymnus *Rex gloriose*, ℣ *Mirabilis Deus.* Ant. *Isti sunt sancti*, ps. *Magnificat.* Oratio *Propiciare* sola.

Sancti Germani Antissiodorensis episcopi et confessoris, sine festo ; oratio *Majestatem tuam ;* lectiones de vita ejus.

Ad missam, officium *Sacerdotes Dei;* oratio *Majestatem tuam;* epist. *Dedit Dominus;* grad. *Ecce sacerdos,* allel. ℣ *Inveni David;* evang. *Vigilate;* offert. *Inveni David;* secr. *Altaribus tuis;* communio *Posuisti Domine;* postcom. *Refecti Eucharistia.*

Sancti Exuperii Baiocensis episcopi et confessoris, festum duplex IX lectionum cum duabus capis. Si hoc festum evenerit IJ[a] feria, licet die precedenti inchoata fuerit hystoria, tunc habebit primas vesperas et fiet prima memoria de dominica et secunda memoria de s° Petro. Ad vesperas ℟ *Sancti Exuperi* et cetera de communi.

Eundo ad processionem ad altare Beati Petri dicitur ℟ *Cornelius;* ante ipsum altare ant. *Solve,* ps. *Magnificat;* oratio *Deus qui beatum Petrum.* Redeundo in chorum dicitur una ant. de beata Virgine.

Ad matutinum tres prime lectiones et due ultime de vita s. Exuperii; medie lectiones et media ℟ de s. Petro; VIJ de expositione quam b. Gregorius papa fecit super evangelium *Homo peregre proficiscens.*

In laudibus et ad horas, omnia de communi unius confessoris episcopi; mem. de s. Petro, ant. *Quodcumque,* ℣ *Dedisti,* oratio *Deus qui beatum Petrum.*

Si hoc festum in dominica evenerit, eundo ad processionem in navim ecclesie cantatur ℟ *Sancti Exuperi;* in statione ℟ *Miles Xpisti,* cujus versus cantatur a IIJ[bus] de stallo; sequitur oratio de s° Exuperio, premisso ℣; redeundo in chorum ℟ *Styrps Jesse.*

Ad missam, officium *Statuit ei;* oratio *Deus qui beatum Exuperium,* de s° Petro *Deus qui beatum,* epist. *Ecce sacerdos magnus qui in vita;* grad. *Ecce sacerdos magnus,* alleluia ℣ *Inveni David;* evang. *Homo quidam peregre;* offert. *Veritas;* secr. *Majestatem tuam,* de s. Petro *Oblatum tibi;* communio *Beatus servus;* postcom. *Munera nostra,* de s° Petro *Corporis sacri.*

Ad ultimas vesperas, omnia de communi unius confessoris episcopi, nulla fit memoria.

Sancti Stephani pape et martyris, sine festo; oratio *Deus qui nos;* lectiones de passione ejus.

Ad missam, officium *Sacerdotes Dei;* oratio *Deus qui nos;* epist. *Omnis pontifex;* grad. *Os justi,* alleluia ℣ *Posuisti Domine;* evang. *Homo quidam nobilis;* offert. *Veritas;* secr. *Munera quesumus;* communio *Beatus servus;* postcom. *Hec nos communio.*

In Inventione Sancti Stephani prothomartiris ac sociorum ejus, festum IX lectionum.

Ad vesperas, ant. et ps. de die; capit., hymnus, ℣ de communi

plurimorum martyrum ; ant. *Ostendit sanctus Gamaliel*, ps. *Magnificat* ; oratio *Deus qui es sanctorum.*

Invitatorium *Adoremus regem*, ps. *Venite;* hymnus *Sanctorum meritis;* ant. *Luciano*, ps. *Beatus vir;* ant. *Dum adhuc*, ps. *Quare fremuerunt;* ant. *Vidit igitur*, ps. *Domine quid multiplicati;* ℣ *Justi autem;* lectiones de inventione corporum martyrum, ℟ *Beatus Gamaliel*, ℟ *Igitur dissimulator*, ℟ *Vade Luciane.* Ant. *Vir Dei*, ps. *Cum invocarem;* ant. *Isti etenim maximo*, ps. *Verba mea;* ant. *Cum ergo sint*, ps. *Domine Dominus noster ;* ℣ *Letamini;* ℟ *Lucianus*, ℟ *Cum scirem ego*, ℟ *Sacerdos Dei.* Ant. *In jejuniis*, ps. *In Domino confido ;* ant. *Nonne vides*, ps. *Domine quis habitabit ;* ant. *Surge ergo*, ps. *Benedicam Dominum;* ℣ *Justorum anime;* ℟ *Sanctus Gamaliel*, ℟ *Vides o frater*, ℟ *Sanctus Johannes.*

Ante laudes, ℣ *Exultent justi.* Ant. *Regressus Julianus*, ant. *Apparuit sanctus*, ant. *Ibi olim positi*, ant. *Audiens ergo*, ant. *Dum inventum.* Capit. *Sancti et justi*, hymnus *Rex gloriose*, ℣ *Mirabilis Deus ;* ant. *Ex odoris*, ps. *Benedictus.*

Ad horas tres prime ant. de laudibus ; oratio *Deus qui es sanctorum*, cetera de communi plurimorum martyrum.

Ad missam, officium *Salus autem ;* oratio *Deus qui es sanctorum ;* epist. *Justorum anime*, grad. *Justorum anime*, alleluia ℣ *Mirabilis ;* evang. *Ve vobis qui edificatis ;* dicitur *Credo ;* offert. *Exultabant ;* secr. *Sacrificium ;* communio *Justorum anime ;* postcom. *Epularum tuarum.*

Ad IJ vesperas, ant. de laudibus, ps. de die ; capit. *Sancti et justi ;* hymnus *Rex gloriose*, ℣ *Mirabilis Deus ;* ant. *Hodie*, ps. *Magnificat ;* oratio *Deus qui es sanctorum.*

Sancti Terquilini martyris, sine festo. Tres lectiones de passione ejus ; omnia de communi unius martiris.

Sancte Affre martyris, sine festo ; lectiones de passione ejus, cetera de communi.

Sanct. Sixti, Felicissimi et Agapiti martyrum, sine festo. Lectiones de passione eorum. Oratio *Deus qui nos ;* cetera de communi.

Ad missam, officium *Sapientiam ;* oratio *Deus qui nos ;* epist. *Memor esto ;* grad. *Timete*, alleluia ℣ *Mirabilis ;* evang. *Nichil opertum ;* offert. *Letamini ;* secr. *Accepta sit ;* communio *Signa eos ;* postcom. *Refecti participatione.*

Sancti Donati episcopi et martyris, sine festo ; oratio *Deus qui es gloria ;* lectiones de passione ejus, cetera de communi.

Ad missam, officium *Sacerdotes Dei*, oratio *Deus qui es ;* epist. *Nemo militans ;* grad. *Inveni David*, alleluia ℣ *Posui adjutorium ;*

evang. *Vigilate ;* offert. *Inveni David ;* secr. *Presta quesumus Domine ;* communio *Magna est ;* postcom. *Omnipotens et misericors.*

Sanctorum martyrum Cyriaci, Largi et Smaragdi, sine festo ; oratio *Deus qui nos annua ;* lectiones de passione eorum, cetera de communi.

Ad missam, officium *Timete Dominum ;* oratio *Deus qui nos annua ;* epist. *Memor esto ;* gradale *Timete*, allel. ℣ *Mirabilis ;* evang. *Nichil est opertum ;* offert. *Letamini ;* secr. *Accepta sit ;* communio *Signa eos ;* postcom. *Refecti participatione.*

In vigilia beati Laurentii martyris, fit de sancto Romano martyre, sine festo ; oratio *Omnipotens sempiterne Deus*, que dicitur ad omnes horas ; lectiones de passione ejus. Ad laudes, super psalmum *Benedictus* ant. *Dixit Romanus*, sine versu, cetera de communi.

Ad missam, officium *Dispersit ;* oratio *Adesto Domine*, de s. Romano oratio *Omnipotens ;* epist. *Confitebor tibi ;* grad. *Dispersit*, ℣ *Potens in terra.* Evang.

237, 42-3 : *lire* redditio Anglie in. *Il s'agit de la procession générale instituée par l'évêque Zanon de Castiglione, en mémoire de la reddition de Cherbourg par les Anglais, le 12 août 1450. Dans les* Bréviaires *du XVIIIe siècle on lit au 12 août du calendrier :* Reductio Normannie anno 1450.

Lacune d'un feuillet à la p. 255, comblée par le même.

festo ; oratio *Deus qui nos conspicis ;* lectiones de passione ejus, cetera de communi.

Ad missam, officium *Sacerdotes Dei ;* oratio *Deus qui nos conspicis ;* epist. *Doctrinis variis ;* grad. *Inveni David*, allel. ℣ *Posui adjutorium ;* evang. *Vigilate ;* offert. *Veritas ;* secreta *Mystica ;* communio *Beatus servus ;* postcom. *Quesumus omnipotens Deus.*

Dedicatio sancti Michaelis in monte Tumba, festum IIJ lectionum.

Ad vesperas, sicut in alio festo, excepto quod non dicitur ℟.

Invitatorium *Cuncta agmina ;* hymnus *Tibi Xpiste ;* ant. *Stetit angelus* sola dicitur super IX psalmos ; ℣ *Ascendit fumus.* Si hoc festum evenerit in dominica, fiat de IX lectionibus et VIJ lectio erit sicut in alio festo. Sex prime et due ultime lectiones de apparitione s^ti Michaelis. ℟ et ℣ sicut in alio festo.

Ante laudes, ℣ *Michael archangele.* In laudibus dicitur una ant. tantum, nisi fuerit die dominica : tunc enim dicuntur omnes ant. et similiter nocturnales. Cetera et ad horas et ad vesperas ut in alio festo, excepto ℟ ad vesperas, quod non dicitur.

Ad missam, officium et orationes ut in alio festo ; epist. *Factum*

est prelium magnum ; cetera ut in alio festo, sed non dicitur sequentia nec *Credo,* nisi dominica fuerit.

Sancti Luce evangeliste, festum IX lectionum. Ad vesperas, ant. et ps. de die ; hymnus et ℣ de apostolis, cap. et alia de evangelistis ; oratio *Interveniat pro nobis.*

Sex prime lectiones ex commentario super Ezechielem, tres ultime de omelia b^i^ Gregorii pape super evangelium beati Luce *Designavit Dominus.*

Ad laudes et horas, omnia de communi, oratio *Interveniat.*

Ad missam, officium *Os justi,* oratio *Interveniat;* epist. *Similitudo*; grad. *Beatus vir,* alleluia ℣ *Primus ad Syon;* sequentia *Laus devota ;* evang. *Designavit ;* offert. *In omnem ;* secr. *Donis celestibus ;* communio *Vos qui secuti ;* postcom. *Presta quesumus.*

Sancti Caprasii martyris, sine festo ; omnia de communi ; lectiones de passione ejus.

Sancti Melloni episcopi et confessoris, festum III lectionum. Et si hoc festum evenerit die dominica, fiet IX lectionum : VI prime et due ultime de vita ejus ; VII de omelia super evangelium *Vigilate ;* cetera de communi unius confessoris pontificis.

Ad missam, officium *Sacerdotes ;* orationes de communi ; epist. *Dedit Dominus ;* grad. *Ecce sacerdos.* alleluia ℣ *Justus germinabit ;* evang. *Vigilate ;* offert. *Posuisti ;* communio *Domine quinque.*

Sancti Romani episcopi et confessoris, festum IX lectionum de vita ejus ; oratio *Deus cui beatus.* Si fuerit dominica, VII lectio erit de omelia b^i^ Gregorii pape super evangelium *Homo quidam peregre,* cetera de communi.

Ad missam, officium *Sacerdotes ;* oratio *Deus cui beatus Romanus ;* epist. *Ecce sacerdos magnus qui in diebus ;* grad. *Juravit,* alleluia ℣ *Disposui ;* evang. *Homo quidam peregre ; Credo ;* offert. *Inveni David ;* secr. *Suscipe quesumus ;* communio *Fidelus servus ;* postcom. *Familiam tuam.*

Sancti Maglorii episcopi et confessoris, sine festo ; oratio *Adesto Domine.* Lectiones de sermone beati Eusebii episcopi *Ad sancti ac beatissimi ;* cetera de communi unius confessoris.

Ad missam, oratio *Adesto quesumus,* secreta *Propiciare,* postcommunio *Ut nobis Domine.*

Sancti Lupi Baiocensis episcopi et confessoris, festum duplex cum duabus capis. Ad vesperas, ant. et ps. de die. ℟ *Sancte Lupe,* cetera de communi. Oratio *Protege quesumus ;* memoria de ss. Crispino et Crispiniano martyribus. Ant. *Cum essent,* ℣ *Justi autem,* oratio *Sanctorum nos.*

Ad matutinum tres prime et due ultime lectiones de vita s^ti Lupi ; tres medie lect. de passione ss. martyrum, ℟ media de communi plurimorum martyrum. Lectio VIJ de sermone b^i Gregorii pape super evangelium *Homo quidam peregre.*

In laudibus, ant. *Ecce sacerdos* et alie de communi, oratio *Protege quesumus Domine ;* memoria de martyribus. Ant. *Relicta corpora,* oratio *Sanctorum nos.*

Ad missam, officium *Statuit ;* oratio *Protege,* oratio de ss^is martiribus *Sanctorum martyrum ;* epist. *Ecce sacerdos... qui in vita ;* grad. *Domine prevenisti,* alleluia ℣ *Iste sanctus ;* evang. *Homo quidum peregre ;* offert. *Veritas ;* secr. *Arceat,* secr. de ss. martyribus *Suscipe Domine ;* communio *Beatus servus ;* postcom. *Populum tuum,* postcom. de sanctis *Mysteriis Domine.*

Sancti AMANDI episcopi et confessoris, sine festo ; oratio *Adesto quesumus,* lectiones de vita ejus, cetera de communi.

Ad missam, officium *Sacerdotes tui ;* oratio *Adesto quesumus ;* epist. *Dilectus Deo ;* grad. *Inveni David,* alleluia ℣ *Amavit ;* evang. *Vigilate ;* offert. *Inveni David ;* secr. *Propiciare ;* com. *Fidelis servus ;* postcom. *Ut nobis Domine.*

In vigilia sanctorum apostolorum SIMONIS et JUDE. Matutina et hore de die. Ad missam, que est de vigilia, officium *Intret,* oratio *Concede quesumus omnipotens ;* epist. *Justorum anime ;* grad. *Vindica Domine ;* evang. *Si manseritis ;* offert. *Exultabunt ;* secr. *Muneribus ;* communio *Justorum anime ;* postcom. *Sumpto Domine sacramento.*

In crastino fit festum IX lectionum. Ant. et ps. de die, cetera de communi, oratio *Concede quesumus.*

255, 44 : retro majori altari. *Il s'agit de l'autel des Saints Ravent et Rasiphe. Il existe encore à la cathédrale un autel adossé au principal, qu'on appelle* autel de la férie, *parce qu'autrefois les messes des féries s'y chantaient.*

256, 37 : *mettre le signe de renvoi* ' *après* Lux perpetua, *par analogie à la note* ' *de la page précédente.*

261, n. 1 : Stent *offre le vrai sens. On fait ici allusion à un usage qui est encore conservé les trois derniers jours de la Semaine-Sainte aux heures, c'est-à-dire qu'on descend d'un degré. Les chanoines occupent alors les basses stalles, où ils sont debout appuyés sur la miséricorde, car il n'est permis de s'asseoir, la stalle abaissée, que pendant l'épître, le graduel et les leçons, tout comme au XIIIe siècle.*

279, 19 : *lire* admirabilis (vir iste). — 31 : *lire* Ant. Euge s.

283, 23 : *lire* p. es, ps. — 33 : *lire* Tunc surrexerunt.

315, 41 : deporcione. *Le droit de déport n'existait guère qu'en Normandie (voir le* Glossaire de DU CANGE, *v°* Deportus). *Après la mort du curé, on faisait l'adjudication du déport et l'adjudicataire devait faire desservir la cure pendant un an et payer le prix de son adjudication aux mains de l'évêque pour 2/3, à celles de l'archidiacre pour 1/3. Cet usage a subsisté jusqu'en 1791.*

F = manuscrit Forey; M = ms. Mancel; R = ms. Rouen; E = F R; D = M F R; N = M F; O = M R.

285, 1 *F omet* BREVIS, *R* INCIPIT T. DE C. ET S. VENERABILIS E. B.; 5 *E* antiqui p. ven., *(M en marge)* s[cilicet] Odo, germanus regis Guillelmi, Ric[ardus] filius Sansonis, Philippus Egregius et Henricus; 6 *E* ar. an... g. eorum; 7 *E* manifeste; 8 *E* me. g.; *M (en m.) E* p., s[cilicet] Guillelmi regis Anglorum, Roberti ejus filii, ducis Normannorum (*E* N-ano-m), Henrici regis, filii dicti Roberti, et G[uillelmi] ducis; 10-1 *D om.* ad... augm.; 14 *D* d. ad .,. augm., *E* p. et h.; 15 *R* hoc; 16 *E* R. e.; 17 *E* fices, s[cilicet] Lucium, Eagenium, Celestinum, Alexandrum et Adrianum; *M* temp., Licium, Eag., C., A. et A.; 18 *E* expensis; 24 *D* aut-s; 25 *E* pred. ecclesie, *F* armor-s; 30 *D* et sicut ab antiquis ecclesie canonicis *(F om.)* et clericis didici.

286, 11 *M* vata, *R om.* de ... cons.; 13/4 *D titre du chap. I;* 17-8 *E* Scolasticus; 22 *E* Feuguerolles, *F* Tanies, *R* Tanis, *E* Cusseyo; 24 *D* Castellon; 27 *M* Castelleio, *R* Casteyllio; 28 *R* Barbieres; 29 *E* Deserti; 30 *R* Ex-i, Culleyo; 31 *R* Mathonyo; 33 *E* Mere-a... de E.; 34 *N* Moon, *R* Mon, *N* Carteig-o, *R* Dartig-o, *M* Gavreio, *F* Guavrey, *R* Gavreyo; 35 *E* Griseyo, *F* Conlonb-s, *R* Colom-s; 37 *N* Locheor, *R* Loncheour, *M* S. L. Baiocensis; 38 *E* Brethe-a, R M-eyo; 39 *D om.* de Fay; 40 *R* Ben-o, *E* Dan-l; 41 *R* P-eyo.

287, 2 *R* Gavriis; 6 *E* p. in p. dextra; 8 *D* viciis, quedam in molendinis et pratis, q.; 9 *E* toto; 14 *D* p-ent; 18 *E* proporcionabiliter; 20 *E* de parte s.; 23 *F* S. o. p. p. et p. in i. e. t. p. d.; 25 *F* accipitur, *R* capitur; 26 *E* Q. c. EV-R AD E. EPISCOPI; 37 *E* can-s; 41 *D om.* et, *E* r-batis.

288, 5 *M* a. quando; 5-6 *D* citabitur; 6 *R* credit; 8 *E om.* valere; 13 *E om.* omnibus; 14 *D* el. per eos; 16 *E* c. est c.; 17 *D* est; 18 *M* et juxta; 23/4 *E* DE RECEPTIONE HUJUSMODI; 24 *E om.* mane; 27 *E om.* v. s.; 33 *D* venerant; 38 *E om.* g. c. a.; 39 *E* i. in i.; 40 *E* m. et p. s. ei p.; 41 *E* s. ad h.

289, 2 *E* cer-s, a.; 3 *E* infra; 4-5 *D* e. a.; 5/6 *E titre du chap. IV;* 9 *D* accedat; 10 *F en m. (XVe s.)* Ergo sunt in ea minores clerici; 24 *E* Q. si a.; 31 *E* ducatur; 41 *R* conti-.

290, 6/7 *E titre du chap. V;* 10 *E* evocatio; 12 Nec; 13 *M* el. decani vel, *F* el. decani sicut de electione, *R* el. decani sicut de electione ep. superius est expressum; 14 *D om.* qui, *E* sit; 30 *D add.* Dominus vobiscum, Et cum spiritu tuo; 32 *E om.* semper,... l. m. t.; 41 *E* a. l. eidem.

291, 7 *E* q. se f.; 14 *E* ducatur... curie; 17 *E* a morte a.; 23 *E* rest. Nota quod emolumenta debent restitui futuro decano per capitulum.

292, 10 *D* ducitur; 16 *D* q. extra c.; 21 *F* Oximie-s, *R* Eximes; 23 *E* pa. Ch.; 24 *E* j. a-um C-sem; 26 *D* deversus; 31/2 *E om.* c. p.; 33 *F* defert, *R* deffert.

293, 2 *E om.* parte; 6 *E* ar. et post succentor et; 9 *E* t. de c.; 13 *D* et consecrare in; 14 *D* aut in; 18 *E* de sancto c.; 32 *D* a. et p.; 37 *E* q. professionem si; 39 *E* a. in h.

294, 4 *E* scribo; 10 *R* Camodo, Trouardo, *E* Ceraseyo; 14 *E* libertate; 34 *E* s. prius s.; 37 *E* medio Q-me; 41 *E* l. facere in.

295, 2 *D* dextrum; 22 hi = hujusmodi; 25 *D* s. in s.; 29 *E* b. Marie; 30 *D* ej. et in; 31 *D* d-s; 33 *E* missis; 36 *E* astantibus; 38 *M* s. o., *E* s. o. ministrare; 41 *E* servierunt.

296, 2 *E* consuetum; § 1 *R en m.* N^a de coredis; 10 *D om.* et; 15 *E om.* proprio; 19 *E* i-dum est; 33 *D om.* canonicis.

297, 12 *E* Et e-s; 15 *D om.* tam; 16 *D* e. ratione; 17-8 *R om.;* 25 *D* f. et sabbato; 26 *D* P. et in vigilia Nativitatis Domini, II^a et III^a missa diei Nativitatis; 28 *E* eas; 37 *R* i. est subjecta; 38 *D om.* Item.

298, 3 *M* vocandum; 5 *R* i. ipsos c.; 6 *E* omnia; 16 *D om.* just. ex.; nec circa ea que corrigenda fuerint expectare debet distinctionem (*E* diusticionem) capituli, nisi solum in arduis, nisi velit; 22 *D* et pro se; 24 *R* c-e m-m; 25 *E* thesaurarii; 29 *E* convocatio.

299, 7 *D* p. d. c.; 8 *D* rotonda; 9 *E* cer-s; 12-3 *D* a. ipsis a. t., e. (*R* ea) per c. po.; 13-4 *D om.* in ec.; *D interversion des chap. X et XI;* 19 *E* rum i. et s. thesaurizare et e. armaliorum; 22 *D* in f. c.; 24 *D* c. de eo pararo a.; 31 *E* e. v., scilicet c.; 32 *E* C-rius.

300, 3 *R om.* c. c. p.; 9 *E* excusacione; 11 *M* ej. autem et., *E* ej. autem; *M om.* in, *F en interl.;* 12 *R* s. BAIOCEN. ECCLESIE; 16 *D* s. d.; 17 *E* as-e; 19 *E* as-a; 35 *D* l. et s.; 37 *E om.* et; 41 subdiaconus = subdecanus.

301, 8 *D* quis n. omissus; 9-10 *D* m. p. c.; 11 *D om.* est; 14 *D* d. canonici; 16 *D* q. et ad; 17 quartam = quam; 27 *E* chorum, *N* sunt; 32 *F* s. duo; 36-40 *E* Ad quartum... forma. Ad sextum... scribantur. Septimum diaconus ... inscribantur.

302, 2 *E* cantant; 6 *M* s., d., *E* s., ad t. d p. ut p.; 10 *E* capsa; 13 *D* c-iunt; 15 *E*

suc. et sc. ; 18 *E* N. scribuntur ; 19 *E* gelium ; 21 *E* tabulis ; 25 *D* i. et v. ; 30 *F* ablatum, *R* oblatum ; 32 *E om.* que ; 39 *E* c-ig-t, rei-e ; 41 *M* ad.

303, 2 *M* non t. ; 9 *D* debet etiam al. ; 12 *E* Et et. est, *E* f. facere l. ; 20 *D* leuce ; 22 *D* in ipsa p. ; 23 *D* et s. ; 31 *D om.* Qui ; 34 *D* cape nigre ; 37-8 *D* s. ; q. (*E* quod) [illegible] s. f. i. c... p. ; 39 *E* s. quando e.

304, 5 *E* a. s. ; 8 *E om.* ibi ; 11 *D om.* debent ; 16 *D* d. quod c. ; 18 *E* i. (*E* ymo) c... d. denarios et ; 23 *D* potest ; 27 *D* q. a... pe. ipse ; 28 *R* q. veniunt in ; 30 *E* s. sit in ; 32 *D* q. pure et ; 33 *E* posito ; 34 *D om.* qui ; 40-1 *E* m-as.... r. est.

305, 6 *D om.* simil. ; 7 *E om.* idem ; 12 *E* p. sive o. ; 13, 26 *D* s. Turon. ; 16 *F om.* proprio ; 26 *E* Serionis... s. Turon. ; 28 *E* c. solvere a. ; 29 manus = manum ; 31 *E* P. propter p. ; 34 *D* et uno ; 35 *E* e. c. q. ; 36 *E* c. capitulo et ; 40 *E om.* est ; 41 *D* altario ; 42-3 n. potest nisi d. q. l. v.

306, 9 *D* assistent ; 10 *D om.* sue ; 12 *E* redimiti ; 14 *E* ducant ; 15 *E* assistent ; 18 *D* Et s. ; 24 *N* ostii ; 31 *E* quo ; 34 *N* e. c. ; 35 *E om.* sunt ; 39 *M* P. cum e., *F* P. (autem cum) ter *(interl.)* e.

307, 2 *D om.* episc., *E* ita eo q. d. debent ; 4 Tandem = Eandem, *D* f. e. ; 7 *D* a. cum a. ; 9 *N* solum, *R* solus ; 15 *E* l. ubi C. X. ; 20 *D* l. altaris ; 23 *M* f-toribus ; 24 *D* i-diariis ; 30 *F* Q. R. DEBET D. IN E. ET Q. A. P., *R* R... ; 32 *E* que ; 33 *E* t. ex a.

308, 2 *E* A. f. v-tent et t. r. ; 8 *E* coni, *F* Oximie-s, *R* Ex-s ; 11 *D* i. ter ; 15 *E* d. aliorum ; 17 *D om.* ant. ; 18 *E* fuerit ; 18-9 *M* c., pl^{o}, *E* post s-em a-am, *F* p^{o} ; 28 *D* f. in c. ; 29-30 *D* pr. po.

309, 3 *D* m. per s. l. ; 4 *E* s. hec verba ; 12 *E* tis, etc. ; 15 *M* de quibus, *E* quibus ; 17-8 *M om.* de... erant ; 18 *F (interl.) R* et maxime q. ; 31 *E* ET c. ; 33 *E om.* se ; 36 *D* y. persone ipsius ; 38 *M* obtinet, *E* aliquis ; 41 *D* habitu.

310, 5 *B* super-, *E* sup- ; 18 *E* vadit ; 21-2 *D* q. jura et c. e. et p. a. et a. s. ; 25 *D om.* Et ; 26 *N om.* est ; 27 *E* statuta... observanciam ; 29 *D* jurantur ; 32 *E* accedit ; 34 *D* s. in p. ; 38 *D* c., et unum pannum sericum ecclesie de valore vj librarum Turon. ; 40 *D om.* ut... est ; 41 *E* assignatur ; 41-2 *D* p. ubi s. ; 42 intra = infra.

311, 5 *D* adm., ut dictum est superius ; 7 *F* Praximis ; 11 *M* d-untur, *E* canonicorum ; 12/3 *D mettent ici le* § Quando *(plus bas)* ; 21 *R* 'p. fuerit r. ; 22 *M* c., tamen a-netur, *E* c., a-etur et s. ; 25 *D* est ei ; 28 *D* mittat ; 35 *E* Plesseyo ; 37 *D* s. alii c-ci et t. c. ; 41 *E* sc. in c.

312, 3 *E* vacatam ; 5 *v. a q. s. p.* c. *v.* ; 16 *E* quando ; 37 *M* tenentur.

313, 7 *D* deportione ; 15 *E* Q. etiam si ; 20 *E* DE LIBERTATE D. ; 23 *D* v., scilicet clericis de choro ; 24 *E* vicarium ; 26 *E* afferre ; 27 *D* voluerint ; 28 *D om.* olim ; 32 *D* c. qui bene scirent servicium ecclesie cordetenus et.

314, 10 *M* Vigtot, *E* Vigetot ; 12 *E* Guillelmi, *D* Bouvet ; 13 *R* Gavreyo ; 21 *E* c. aliqua r. ; 25 *D* et ad o. m. d. (*E* ordinant) ; 27 *D* q. c. ; 28 *E* Guillelmum, Lonc-s ; 29 *D* Johannem ; 31 *M* d-tur.

315, 3 *E* u. in c. ; 5 *D* ad. liberaliter ; 8 *E* Ysegneyo, *M* Voullie, *F* Vouillie, *R* VVolleyo ; 10 *D* d., cujusdam portionis ecclesie de Louveriis, *F* K-les, *R* Ca-lles ; 12 *M* Quernet, *F* Q-to, *R* Gu-o, *D* Dobra ; 13-4 *D om.* et... alnetum ; 16-7 *D* vicariarum ; 19 *D om.* et *et* sim. ; 28 *(et 30) N* Agerneio, *R* G-o, *F (et 31)* Croeleio, *R (et 31)* C-lio ; 29 ep. ; in e. s. ; 32-6 *D* c. et in q. p. e. de L. et in quadam portione ecclesie *(F. om.)* (*R add.* de Louveriis) Sancti Georgii juxta Alnetum. Item et jus... port. ecclesie de C. (*E* Colleville) j. D. ; 37 *M* Quarqueigneio, *E* Q-eneio ; 39 *E* altagium.

316, 4 *D* d. ; tamen debet annuatim unam libram thuris ad festum sancti Dyonisii ; 8 *E* Thaou ; 12 *D* Castelleio ; 17 *E* Supplicii ; 22 *D* de cons. conf. p. ; 26-7 *D om.* quod... Baiocensi ; 34 *E* DE L. ET D. C. ; 36-7 *E* p , m., a., a., m... cer-s.

317, 7 *E* habet ; 9 *E* s. d. c. v. de Nulleyo ; 22 *E* q. in h. ; 26 *M* bacinos, *E* bacc-s, *D* qui altario ; 28 *D* debentur ; 35 *E* c. et de ; 36 *E* recepturus, *D* vicaria ; 40 *D* de m. p. est.

318, 3 *M* anapitres, *F* (anapistres) *en interl.* ancip-s, *R* a-tes ; 10 *E* est v. ; 16 *M* eum ; 18 *E* P. hoc i. ; 21 *D* s. f. p. ; 22 *D* homm-m ; 25 *M* ostium ; 26 *E* c-ibus s. ; 29 *F* nanma, *R* namma, *E* c. et ; 31 *D* s. p. ; 34 *E* Espineto, *M* Maculfi de F. ; 35 *F* Manveio, *M* Bugna, *E* Bigna ; 37 *F om.* ; 38 *D* v. a. s.

319, 9 *E* J. enim s. ; 10 *E* e. de Summerveyo j. ; 11 *D* in e. inst. ; 12 *R* d. et personatus i. ; 16 *D* p. creationem H[erberti] ; 18 *E* accreverint , 22 *D* p. eque et ; 26 *E* q. pro t. ; 29 *M* perceptione, *F* (participacione) *en interl.*, *R* particione ; 37 *M* Item e. h., *E* Item j. e. h. ; 40 *F om.* ; 41 *E* s-ci a. libertatem ; 42 *D* d-ris s. quo, *E* dyaleti-.

320, 2 *D om.* pert. ; 2-6 *M* cantu, preter... rector ...placet (va-cat) et exceptis aliis

sine... placet, et exceptis aliis quib., *E* cantu, preter ...placet, et exc. al. q.; 8 *M* Yseig-m, *E* Ysi-m; 9 *M* Ceres'; 9 *R* Troornum, Troarnã; 10 *R* Ceraseium; 14 *E* ordinarium; 15 *E* cujuscem-i; 22 *E* scolarum, *R* f. si s.; 25 *F om.;* 30 omnis = omnes; 36 recepit — recipit; 39 *E* vaccet ad m-tum .., *F* a-d'.

321, 8 *F om.*, *R* L-TE; 9 *R* multum; 22 *E* et etiam in; 22 *D* t. partem p.; 26 *D* s. Turon.; 30 *F om.;* 35 *E* existunt; 37 *M* exinuntur, *E* excipiuntur.

322, 3 *D* p. e.; 10 *E* m. suis in; 12 *D* Hospitalibus; 13 *D* h. j.; 15-6 *D* P-acensis o.; 16 *E* (*et* 323, 7) correpcionem; 19 *E* s. non p.; 32 *F om.;* 34 *E om.* tota; 39 *E* redditus.

323, 3 *M* aliqui; 4/5 *D* Et sciendum quod, licet decanus juriditionem habeat ordinariam in quemlibet parrochianum cujuslibet ecclesie civitatis Baiocensis, curam tamen (*E* autem) animarum parrochianorum illarum ecclesiarum (*E* parrochiarum) que subsunt capitulo et prebendis non habet, sed hii qui curam committunt illarum sacerdotibus cum per eos in illis sunt vicarii constituti; 9 *M* Castelleio, *F (en interl.) R* Casteilleyo; 12-3 *M* Castelleio, *E* C-eyo; 13 *E om.* suam; 15 *N* h. d., *M* Surrehain, *E* Surrehano; 16-7 *E* pr. pa. presentantibus a.; 20 *R* h. de f.; 23 *D* e. institutionem et r.; 24 *D om.* et inst.; 26 *E* Surrehain; 27, 33 *E* Supplicii; 28 *D* p. ejus h.; 34 *E* s. in e.; 39 *E* i. Johannem a.

324, 2 *M* h-ibus; 7 episcopo = ipso; 10 *E* j. d-nus p. se habet v.; 21 *F* de j. d. *(add. XIV^a s.) R* et capituli; 22 *M* in summa; 23 *M(F)* vel octo in fine m., *F corr. en interl.;* 26 *D* in omnibus c.; 32 *D* citatur; 33 *E* si non affuerit; 35-6 *D* h. si p.

325, 7 tradetur = tractetur; 11 hujusmodi; 14 *D* canonico; 16 *F* (d-s) de, *R* ch. de; 18 *E* d. et i.; 21 *E* co. j.: 24 *D* v. al.; 25 *M* crimine; 31 *D* fuerit; 33 *F* (vexaverit) *corr. en interl.*, q. r. *(int.)* tunc n., *R* r. tunc n.; 39 *E* i. exuet s.

326, 9 *M* Ysegneio (*et* 14), *E* Ysig-o (*et* 14), *F* Voeillio, *R* Weillio, Loco Sanct. (*E* S. L.), de; 10 *M* Ka-s, *F* K-les, *R* K-lles, *M* Carqueigneio, *F* Quarquai-o, *R* Q-aneyo, *D* Querneto; 14 *E* Voulleio; 15-8 *D* episc. Simil.... (*E* Doubra)... Cadom. tenentur t. e. p.... eisdem; 18 *E om.* et hanc; 33 ecclesie = elemosine; 34 regum; 37 *E* baillivos; 39 *E* libertatibus.

327, 3 *E* regis; 5 *R* i. j. c. judice s.; 16 *E* cippo; 29 *E om.* personis; 30 civitatis; 32 *M* emendaverunt, *E* fecerint; 42 *E* injecerint.

328, 8 *D om.* et.; 9-10 *E* hoc verbum s.; 22 *M* canonicas; 29 *M (F)* ubicumque, *F corr. interl.;* 34 *D om.* (De... tet.).

329, 8 *M(F)* canonicum, *F corr. interl.;* 11 *E* Loriaco, *M* e. B. n. p. (*note marg. XIV^a s.:* Qui obiit anno M.CC.LXXIIII°, quo anno Gregorius X Lugduno celebravit generale consilium), *E* e. B. quondam p.; 16 *E* in eodem ordine; 22 *E* s. est in suo ordine p. d.; 25 et in presb., *F* Nulleio, *R* Nulleyo; 28 *D* g. de p., *E* Evrecheio; 35-6 *E om.* in; 36 v., c.; 39 *N* seu coram.

330, *D interv. des chap. XXXVIII, XXXVI, XXXV et XXXVII;* 3 *F* S-reyo, *R* S-rveyo; 7 *D* Moon; 10 *D* Si. et su.; 17 *E* Bisachia; 25 *D om.* Item; 30 *F* foedo; 34 *D* longua.

331, 8 *M* s-is, *F* s-iter, *R om.;* 12-3, *E* F-lles; 22-3, 32 *E* Tanies; 34-5, 37 *E* Cusseyo; 35, 37 *F* Sulleio, *R* S-eyo; 36 *D* si; 38 *E* Brethe-a; 41-2 *D* co. IX^xx libr.

332, 2 *F* lmt-s; 7 illis; 10 *E* Racheium; 10 *M* quater viginti, *E* IIII^xx l. T. et; 12 *E* All-o; 14 *M* stagnis; 15 *F* Allebrei, *R* A-et, *D* et in; 17, 20, 24 *D* Castellon; 18 *D* p. ecclesie e.; 19 *D* constituit; 20 *N* p-nos; 25 *O* Haya; 28 *D om.* habet; 39 *D* et pluribus a.; 42 *D* U-taine.

333, 5 *E om.* in prebenda; 8 *D* M., in; 13 constitit = consistit; 19 *E* F-lles; 23, 25 *R* Arreyo; 25, 27 *F* Nulleio, *R* N-eyo; 26 *R* et statuit p.; 28 *E* V. ut in, *D* Vennes, A. per presentationem, ut credo; 30 *D* a. Arreium V.; 33 *D* Castelleio; 37 *F* Castelleium, *R* C-lium; 40 *R* Plesseyo.

334, 3 *D* Dobram; 4-5 *D* r., c. s. Turon.; 8-9 *D* in quadam portione ecclesie de Landis pertinente ad prebendam et in parrochianis illius et in sacerdote, similiter et in presbitero ecclesie S. M. L. et in ipsa ecclesia et in p., quorum h.; 10 *D om.* Et; 12 *E* l. et plus; 14 *D* ecclesia, *R* Tourville; 17 *D* a. les E.; 23 *M* Cahancheium, *F* Caencheium, *R* C-hium; 24 *D om.* Et; 31 *M* c. quater viginti, *E* IIII^xx l.; 36 *D* tuit et destituit p.

335, 2 *M* Caancheium, *F* Caenceium, *R* C-cium; 3 *D* a. les Essartiers; 5 *D om.* et... loc.; 10 *D* sione; 14 *F* Culleio, *R* C-eyo; 15 *N* Tracheio, *R* T-eyo; 17 *R* Culleio, *D* vicario; 18 *D* tenentur, ej. tenentur (*F* tenetur) ex.; 20 *E* presentatur p.; 26 *F* foedatis; 35 *etc. F* foedalibus; 38 *R* Breceyo; 41-2 *D* a. les Essartiers.

336, 3 *E* Brethe-a; 8 *E* Sulleio; 28 *N om.* Baiocensi; 29, 30-1 *D* Moon; 32 *D om.* serviciis; 35 *M* Carteigneio, *F* Qua-o, *R* Q-eyo; 37 *E* Lison.

337, 3 *D* communibus; 5-6 *R* Gavreyo; 6 *F* alia *(add. interl.) R* vocata le Mesnil Ammant C.; 12 *R* Griseyo; 21 *D* sium et h.; 22-3 *E* Colom-s; 25 *E* v. communiter ci.; 26 *D* G.

de Leuca ; 27 *D om.* de L. ; 29 *R* Busseyo ; 31 *D* B., licet in p. illarum ; 39 *D* vicarium illum ; 40 *D* vicarium.

338, 4-5 *E* Locheor ; 8 *M* l. et plus ; 9 M C-eir ; 23 *E om.* freq. ; 28 *M* Caancheium, *E* Caen-m ; 29 *E om.* v. c. ; 33 *E* m. in h. p. ; 35 *E om.* comm.

339, 7 *D* Peserolis ; 9-10 *D om.* et in m. a. R. ; 11 *R* F-lles ; 13-4 *R* Benesco ; 18 *E* nem etiam in, Commis ; 19-20 *D* vicarium, *M* parrochiis *(corr.)* e. (p.... habet), *E om.* ep. et ; 24 *D* B-cum ; 25 *E om.* T. et p. ; 26 *E* Dernestal ; 38 *D* Poleigneio ; 41 *R* Gavriiz ; 42 *R* Gravriis.

340, 5 *R* Breceyo ; 16 *D* et temporalem, quantam habet unus de baronibus Normannie in sua baronia de usu patrie et consuetudine antiqua, *M om.* etiam ; 27 *D* c-o et j. ; 27-8 *N om.* cognito... capituli, *F add. en m.* ; 36 *D* Guillelmi (*R* G-ermi) de T., qui fuit canonicus Baiocensis et ecclesiam animo ardenti dilexit, sicut et *(R om.)* ceteri canonici olim eam dilexerunt,... s. hic c. ; 36-7 *D titre du chap. XLI* (*E* SERVANTUR).

341, 19-20 *E* Martilogio ; 21 *M* i. in t., *E* in t. s-r, p. d. vel ; 24 *E* s. diebus s. i. sit t. ; 28 *etc. M* supellicio, *E* supp-o ; 40 *M* legitimo.

342, 12 *E* claves ; 32 *D* I. c. c. ; 36 *D* d. vel s.

343, 4 *E* Si autem discordantes ; 24 *D* locutus, *corr.* ; 27 *D* v. per capitulum, *om.* facta... deservire ; 29 *D* q. tunc ; 30 *D* tulo inventus, q. nisi sit, *E* c. poterit ; 33 *N* n. sibi minuerit, v., *R* n. imminerit ; 34 *D* c. t. ; 37 *N* v. sicut su. *(F corr.)*, *E* s-ni et d-ni, *D* et c. r. similiter ; 38 *D* m-s, missa et v-s ; 39 *D* s. mortuorum, s. c. misse B. M. (*om.* i. j.) ; 41 *D* Qui autem d-tantur ad s-m, *E* altari ; 42 *D* e. diebus d.

344, 2 precipuis, *D* licebit ; 3 *E* erunt, *D* c. divino officio singulis matutinis, in quibus ad minus debent percipere unum denarium Turon. de antiqua consuetudine ecclesie et in missa et v. ; 4 *D* m. pro posse suo ; 22 *N om.* exist. *(F add. interl.)*, *M* ab ; 28 *E* d., si s. ; 33 *N* h. quod i. *(F corr.)* ; 34 *M* cantor ; 37 *D* c. antiqua ut ; 42 *D* t., completo officio illius dici, e.

345, 6 *E om.* s-r ; 17 *M* i. et, *E* i. p. ; 22 *N om.* grossi *(F add.)* ; 24 *N om.* a... annum *(F add.)* ; 25 *D om.* quibcq. *(E add.)* ; 30 *D* molendinis v. p. ecclesie ; 31 *D* v. et n. ; 32 *F* ecclesie : 33 *N om.* pensionum *(F add.)*.

346, 11 *E* C. vero i. ; 12 percipiet tamen ; 18 *D* r. prebendam ; 26 annis = anni ; 34 *D* G. de Leuca ; 41 *E* Hebertus ; 42 *D om.* q. mort.... Anselli.

347, 12 *D om.* cum ; 13 *D om.* et obt. ; 14-5 *D* Correctum est in quodam capitulo generali de hujusmodi foraneis qui fecerunt residentiam, quod non solvunt vicesimam, sed solum penas ; 23 *D om.* sua vice ; 24 *N om.* circul. *(F add.)* ; 30 *M om.* est, *D* m. cum e.

348, 2 *E om.* vel ; 5 *E om.* ut ; 12 *E* S-s si c. d. in l-do e. m., *M* d. in l. e. ; 15/6 *D* Correctum est *(M om.)* in quodam capitulo generali de hiis qui faciunt residentiam, sive sint presentes sive foranei, quod non solvent majorem penam pro suis defectibus quam sit illa que de vicesima cuilibet ministratur ; 16-7 *N om.* in... capit. *(F add.)* ; 18 *E* Si sint p. ; 25-6 *E* d. aliorum a. ; 34 *E* verint.

349, 7 *D om.* in... scolis ; 9 *D* solv., si sit scolaris non (*R* minime) t. ; 19 *D om.* postea ; 21 *D* et. antique ; 25 *D* p. etiam ; 42 *D* e. in dignitatibus c.

350, 11-2 *N om.* et p. r. f. *(F add.)* ; 17 non = nec ; 24 *E* f. suam ; 25 *D* e. casuale ; 30 *M* Breecort, *E* Breencourt.

351, 11 *E* Ysign', *M* Karten-o, *E* Quartig-o, Voulleio, Cardov-a, Magna V., Kahignollis (*R* K-olis), Croilleio (*R* C-eyo), Querneto, *M* Karqui-o, *E* Quarqueg-o, *M* Age-o, *F* Argue-o ; 19 *D* qui ; 26 *M* S. nemini q., *E* S. n. debet esse concessum q. ; 34 *E om.* tantum ; 39 *D* q. de r. ; 40-1 *E* capcionem.

352, 2 *M* (et c. de c.) ; 4 *D om.* sup. ; 9 *M* q. illorum de, *E om.* ; 12 *E* q. impetret h. ; 16 *E* al. vicariorum c-ium ; 17 *D* credatur ; 22 *D* si m. epyl. (*F* e-cho) sit infectus ; 26 *N om.* dict. *(F add.)* ; 27 *E* si usque ; 28 *N om.* gratiam *(F add.)* ; 30 *D* p. vel i. ; 38 *N om.* pres. *(F add.)*.

353, 4 *E* in c. p. f. et in ea c. ; 8 *E* fiunt ; 23 *E* pr. vel ; 36 *D* egrotet ; 38 *E* o. aut de.

354, 34 *E* q. den. n. ; 36 *E om.* de c-a.

355, 11 *E* extra ; 25 *E* de precio b. ; 27 *E* s. stantibus, p.

356, 2 *E om.* faciunt ; 11 omnes = oportet ; 28 *E* c. antiqua ut c. a. c-corum ; 30 *E* corredis ; 36 *E* STATUTUM.... CL. IN E. BAIOCENSI.

357, 11 *E* n. ei c-tat ; 13 *E om.* de choro ; 15 *E* p. ut si ; 20 *R* p. ut aliquis r. m. a. a-s e. d. a. c-r in, *F* p. r. m. v. a. a-s... ; 30/1 *E* Sunt etiam privandi beneficiis, Extra- [vagans] de Vita et honestate clericorum, capitulo Si autem.

358, 7 *E* n. et si.

359, 5 *D* s. antiqum e. ; 15 *E om. le 1er* in ; 17 *E om.* non.

360, 10 *E* a. et t. ; 18 *E* co. antiqua ca. ; 20 *E* uti solebant c., sed de novo constitutum

est quod a festo Mortuorum, scilicet in crastino festi Omnium Sanctorum, usque ad dictam vigiliam Pasche, capis et suppelliciis debent uti et ; 21 *E* f. omnium mortuorum i. u. solummodo ; 27 *E* L. autem a c. et a c. ; 29 *E* c. qui c. ; 36 *D* supponitur.

361, 5 *E* s. sufficiens f. ; 21 *E* Q. vel ; 23 *E* m. in ecclesia ; 37 *F* in quibusdam s., *R* in q. s. vestimentis ad ; 38 *E* excepto ; 40 *E om.* simil.

362, 4 *E om.* exceptis ; 20 *E* assignetur ; 31 *E* De c. et statutis clericorum et ministrorum (*R add.* ecclesie Baiocensis) ; 33-4 *E* de s. et c.

363, 18 *F* sanctorum, *R om.* ; 19 *E* et Dedicatione ; 24 *D* v. etiam ; 27 *E* d. de s. ; 29, 30 *E* s. altiori ; 36 *E om.* sanct. ; 37 *E* festum.

364, 6 *E om.* duplici ; 9 *E* f. *(R om.)* M. e. ; 24 *E* s. est q. ; 37 *E om.* in ; 39 *E* subarchichoro, q-scumque.

365, 2 *M (add.) E* subarch-o ; 3 *E* d. quando d. ; 4 *E om.* autem ; 8 *E* s. altiori s. ; 9 *E om.* c. q. c. ; 12 *E* i. et ex ; 16 *E om.* ipsius, s. stans a. ; 17 *E* t. b. suum ; 24 *E* n. est q. ; 26 *N* s. etiam et ; 31 *D* nocturnarum ; 32 *E om. le 1er* et ; 40 *E* a-ne.

366, 2 *E* antiphone m. ; 9 *E* inchoantur ; 10 incipit = incepit, *E* inceperit ; 11 *E* cantatur ; 19 *E* s. et n. ; 25 *E* choro ; 30 *E* Item in ; 35 *D* i. altaris m. ; 38 *E* ipsis.

367, 20 *D om.* in c. n. ; 27-8 *E* a. a c. q. s. de s. f. i. se solummodo ; 32 *E* f. cum iiii^or^ capis, i. c. t.

368, 6-7 s. f., s. et ; 8 *E* janas ; 11 *E om.* domino ; 19 *E* j. vel ante candelabrum magnum, et e. ; 28 *E* l. ipso ; 37 *E om.* et ; 41 *E* extunc.

369, 15 *E* f., semper s. ; 24 *E* u. de p. ; 29 *E* ab. et librum ; 31 *E om.* dictam ; 39 *E* f. vel f.

370, 11 pro videndis ; 15-6 *E* a commemoracione festi Mortuorum omnium u. ; 23 *E* p. debent a. ; 29 *E* D. convertimini ad me, e. ; 30 *E* a. Domine ; 35 *E* conting-t ; 38 *E* I. quod c. ; 40 *E* t., ita... ab illo a.

371, 8 *E* s. altiori s. ; 11 *E* a. ab i. ; 15 *E* s. altiori l. ; 21 *E* i. debet ; 25 *E* respondeat ; 27 *E* ab uno ; 35 *E* resedeat ; 40 *E* I. quando l.

372, 4 *E* h. et i. ; 18 *D om.* suis ; 23 *E* in illo s. ; 25 *D* resumitur, *E* a cantore.

373, 2 *E* a. illis ; 6 *E om.* que ; 17 *E* mittit... majorem ; 18 *E* ciffum ; 19 *F* l. de Nihaux, *R* l. de Nihaulx ; 24 *E* de sancto ; 26 *E* choro ; 27 *E* in antiquum r... inchoante ; 32 *D* r-io ; 39 *F om.* ad, *R* ad diem f. ; 40 *E* p. prius f.

374, 16 *E* N. Domini ; 17 *E om.* dicuntur ; 25 *E om.* dici ; 28 *E* t. et octabis duplicibus.

375, 3 *E* c. sericis ; 8 *D* f. tamen c. ; 11 *E* nullus ; 19-20 *E om.* fit prost.... def. ; 35 *E* f. Omnium Sanctorum u. ; 38 *E om.* in, *R* obsequiis ; 39 *E* mortuorum c.

376, 2 *E* fuerit ; 8 *E om.* 2^a^ in ; 16 *E* hec ; 23 *E* q. in h. ; 24 *E* terint ; 26 *E om.* in ; 28 *E* S. e. f. p. m. ; 29 *E* t., sexta v. ; 33 *E* d-nis, s-nis ; 37 *E* quociensc-e.

377, 5 *E om.* legenda ; 8 *E* s-ra parte, *om.* fit ; 12 *E* u. misse N. Domini ; 18 *E* notandum est ; 33 *E* pluvinar ; 36 *E* ab alio.

378, 17 *E* postea ; 18 *F* Plesseyo, *R* P-syo.

379, 7 *E* cero- ; 11 *E* et sic accenditur ; 17 *E* sanctorum ; 39 *E* p. indumentis.

380, 11 *E* positis ; 17 *E* c., urcifero et ; 28 *E* F. u. v. d. N. Domini ; 39 *E om.* pueri.

381, 2 *E* illorum q. s. de prima forma, quilibet de s. ; 22 *E om.* festum.

382, 3 *E* missam ; 4 *E* dici ; 7 *E* m. solito ; 13 *E* e. benedictionem ; 22 *E* f. sacerdos c. ; 23 *E* alio ; 24, *il faut* intra, *conformément à l'Ordinaire ;* 27-9 *E* S. VI f. f. p. penes fratres Minores ; o-s etiam aliis secundis, q-s et s. f. XLe u. ad d. in R. p. f. p. locis inferius annotatis et d. q. ; 36 *D* prostratis.

383, 2 *E* s. nigris ; 8 *E* c. e. ecclesia ; 12 *D* subditur ; 13 *E* o. et e. ; 20-1 *E* d. Tur. in u-e... c-o ; 24-6 *E* in VI^a^ feria post Cineres fit processio penes fratres Minores. P. e. Q., feria II^a^ ad Sanctum Nicholaum de Ortis, f. IIIJ^a^ ad S. S. ; f. ; 27 *E* S. h., feria II^a^ ad Sanctum Simphorianum ; f. ; 29 *E* T. h., feria II^a^ ad Sanctum Machutum ; f. ; 31 *E* Q. h., feria II^a^ ad Sanctum Johannem in Domo Dei ; f... ad Beatam M. ; 33 *E* Q. h., feria II^a^ ad Beatam Mariam de Fossatis.

384, 2 *E* circona-m ; 13 *F* P'acheve, *R* Pasche ; 21 *E om.* fit. ; 22 *E* s. fit p. ; 24 *D* p. diu ad ; 35 *E* f. II^a^ p. ; 40 *E* de secundo s.

385, 5 *R* c. legunt s. ; 9 *E om.* dierum ; 16 *E* reincipitur ; 19 *E* N. a. nemapt-r (*R* neupmat-r) ; 34 *D* Interim ; 36-7 *E* ablatis p. e. m-is, f.

386, 3 *M* extrussisse, *F* e-ucisse, *R* e. de m. ; 6 *E J.* etc. ; 10 *E* circa ; 12 *E* h. et i. ; 13 *E* c. i. ℟m *C.* ; 16 *D* a. Ceperunt omnes ; qua cantata, reincipitur ab alia parte post *O.* ; 28 *E* Q. dicto ; 36 *R* F. IJ^a^ ; 37 *E om.* quasi.

387, 11 *E om.* lumin. ; 14 *E* s. altiori cantent ; 27 *E* fiat ; 28 *R* fiat ; 31 *D* c-s more consueto ; 38 *E* u. *Deum ;* 40 *E* o., videlicet u.

388, 3 *E* balsama ; 11 *E* q. abluantur ; 24 *E om.* tunc ; 26 *E* illius ; 27 *F* cingulas ; 30 *R om.* omnibus, paratura ; 34 *E* et alius.

389, 3 *E* supposito... l. adornato, c.; 6 *D* precedenti; 7 *R* h. episcopus in s.; 8 *E* P eam; 13 *E* continuo; 18 *E* continens; 20 *E* pr. in eo; 27 *E* l. a tribus diaconis.

390, 2 *E* incipit; 4 *E* f. commemorationis Omnium defunctorum, c.; 6-7 *E* c-a nigra a. m. dicte commemorationis; 8 *E* pulsantur; 13 *E* n. sit.

391, 5 *E* s-da forma; 9 *E* p-ocinando; 10 *E* B., s[cilicet]; 22 *E* c. civitatis ad; 25 *E* a. solitas u.; 29 *E* duobus diebus s.; 32 *E* sancti.

392, 8 *E* p. de Sancto Cyrico; 10 *E* p. de Sancto Vigore; 11 *E* cantantur; 18 *E P. Ascensionem* et; 21 *E* m. navis ecclesie a; 29 *E* Et t. legitur.

393, 4 *E* cer-s, a.; 5-10, *R om.* de stallo... supradictis; 8 *F om.* illud, u. in f.; 13 *E* s. scil. S.; 14 *D* mittuntur; 20 *E* q. cantor i., scil. A.; 30 *E om.* alie; 31 *E* s. altiori; 32 *E* in omni f.; 33 *E om.* Assumpt.; 37 *E* s. R/ S.; 39 *E* festis; 40 *E* lai, Geroboldi, Gaciani et beati Thome apostoli.

394, 4/5 *E* Item in festo sanctorum Agnetis, Vincentii et conversionis sancti Pauli fit festum duplex cum duabus capis; 5 *E* P. beate Marie; 6 *E* ep. et h. o. quocumque tempore e-t; 8 *E* In o. f. post t-am; 9 *E* aliquo; 24 *E* c. conv-r in; 26 illud = istud; 28 *E* dicitur ad m. In octabis ejus fit festum duplex, cum IIII^{or} capis, quarum due sunt de secundo stallo. Item in festis sanctorum Petri ad Cathedram, Mathie apostoli et Gregorii, fit festum duplex cum duabus capis; 30/1 *E* Item in festis sanctorum Ambrosii, Marci, apostolorum Philippi et Jacobi, Inventionis sancte Crucis et Johannis ante Portam latinam, fit festum duplex cum duabus capis; 31 *E* Reno-i fit f.; 31/2 *E* Similiter est in festo beati Barnabe apostoli. In festo autem Eucaristie, quod semper celebratur feria V^{a} post Trinitatem, fit festum duplex cum duabus *(barré et corr.)* quatuor capis de stallo altiori; 32 *E* In f... f. duplex c.; 34-5 *E* In translacione sancti Eligii, ap. P. et P. et commemoracione ejusdem, fit f. duplex c. d. c.

395, 9 *E* P. et in octabis sanctorum Ravenni et Rasiphi fe.; 10 *E om.* due; 11 *E* A. et in festo sancti Petri ad Vincula, quod celebratur secunda die augusti, in Transfiguratione Domini et in festo beati Laurencii fit; 13 *E om.*; 16 *E* d.; et similiter in octabis ejusdem fit duplex cum IIII^{or} capis, sed due sunt de secundo stallo; 16/7 *E* In festo sanctorum Bartholomei, Augustini et Antonini fit festum duplex cum II capis; 17 *E* In f. s. Ren-i, quod est in; 21/2 *E* In festo Exaltacionis sancte Crucis fit festum duplex cum II capis; 22 *F* In o. Nativitatis beate Marie fit festum duplex c. d. c., quarum d. de s. s., *R* In o. b. M., videl. N. ejusdem, f. f. c ....; 24/6 *E* In festis sanctorum Mathei, M-s in septembri, Jeronimi, D-i, Luce evangeliste, L-i, Symonis et Jude, fit f. d. c. II c. t.; 27 *E* f. duplex c.; 33/7 *E* M-m, in festis sanctorum V., M., K. et Andree fit f. duplex c. II c.

396, 2 *E om.* de s-s; 4 *E* S. etiam, *om.* in; 10 *E om.* et.; 15 *E* f. festum duplex c.; 20-1 *E* s. est in P.; 22 *E om.* quod; 33 *E om.* OBSERV.; 34 *E om.* Item, *R* sollemnitatibus; 36 *E* et in m.

397, 4 *E* m. beate Marie V-nis; 33 *D* p. hora d.

398, 4-5 *E* s. cum i. campana q... n. vel alia consimili; 7 *E* dictum est; 15 *E* quod; 19 *E* ch., exceptis majoribus et medionellis, et; 23 *E* de turre per deversus manerium prebende de Tanies, et; 34-5 *E* t. cum m. c. et; 36 *E* t. et p. c.; 39 *E* c-e, exceptis majoribus, et.

399, 5, 7, 9, 18, 35, 41 *E om.* in choro; 14 *E* est; 32 *E* omni festo duplici; 40 *E* b-torum R. et Rasiphi; 41-2 *E* IIII^{or} P-s.

400, 6 *E om. le 1er* et, e. secundis, q.; 20-1 *E* d. minime c.; 24 *E* Et si d.; 26 *E* p. parva c.; 27 *E* t. altiori; 30 *E* q. pulsatur c.; 35 *E* c-e sicut si fieret cum festo d-c.

401, 3 *E* q. dicuntur pulsari ad vesperas; 4 *E* e. commemorationem f.; 6 *E* q. vocatur m. c. et hoc fit nisi sollempnis obitus in ecclesia celebretur; 10 *E* sollempnis o... s. p.; 12 *E c.* cum parvis campanis et aliis que sunt in t. a. antiquiori et; 18 *E om. le 1er* in; 19 *F ? R* et demum c.; 20-1 *E* tia, et d. e. p. de e. p. parve c. et alie de dicta turre, et; 24 *M* t. altiori, *E* p. cum parvis campanis et o. aliis de turribus altioribus d.; 31 *E* p. cum o-ibus c-nis q. r.

402, 16 *E om.* ET A.; 21 *E* supp-r; 28 *E* f. sancti M.; 32 *E* pluvi-; 34 *E* Ren-i... qua; 38 *E* J. Baptiste.

403, 2 *E* t-ne s. Ren-i; 12 *E* dextra; 13 *E* s. parte; 14 *E* f. duplici; 15 *F* q. tamen p. p.; 18 *E* diebus u. ad c.; 22 *E* S. autem et; 26 *E* creduntur; 29 *E om.* E. B., Q. S. ET; 39 *F* foedus, Feugue-s, *R* feodus, F-lles; 43 *E* a. de citra V... P., cantor de redditibus c-ie.

404, 4 *E* E. etiam; 11, 16 *E* quando; 14 *E om.* simul; 18 *E* in eis; 19 *E* r., sed q.; 24 *E om.* cont.; 26 *E* s. proprio te; 28 *E* o. die ad; 31 *E* choro; 36 *E* Cusseyo; 37 *E* Vennis... R. Baiocen. d-nus; 38 *E* a-nus u.; 39 *E* c-a et custos invenit rastrum c.; 42 *E* s-nus; 44 *E* B-co.

405, 2 *E* S-ev-a; 11 *E* q. et a... f. f. cum festo; 14 *D* ad omnes p.; 24, 31 *E* in cande-

labris ferreis ; 27 *D* i. idem c. ; 28 *E* Ren-i ; 34 *FR*? q. cum i. ; 38 *E* r. ut dictum est similiter d.

406, 31 *E om.* tribus ; 32 *E* f. qui ardent in ; 35 *E* Gui-i ; 37 *E* l-ria ; 38 *E* S-ev-a ; 39 *E om. le* 2ª filii ; 42 *E* ferris.

407, 5 *E* J. et quedam plura alia q. ; 20/1 *E* In festo sancti Geroboldi, quod est festum duplex cum II capis, unum de novis, nullum invenit custos luminare nec aliud nisi sicut festo simplici, sed communia invenit in rastro tres cereos consuetos cum tribus aliis consuetis, et tres cerei de ferris ponuntur tantum in rastro ; item communia invenit unam candelam ad jenas ; 21 *E* q. est c. ; 34/5 *E* Item in festo beati Thome apostoli, quod est festum duplex cum duabus capis, de constitutione Bonifacii pape sicut de omnibus aliis apostolis, evangelistis, et de doctoribus de constitutione ejus, custos et communia inveniunt sicut dictum est in festo beati Andree apostoli ; 37 *E* F-ll'.

408, 3 *E* v. utrasque, m. et m. p. et u. ; 5 *E* c. argenteis a. ; 12 *E* t. et o. ; 14 *E* serviunt ; 19 *E* o. alia l. ; 33 *E* c. sancti Ren-i ; 42 *E* sanctorum R. et Rasiphi.

409, 6 *E* et rastrum d. ; 13 *E om.* si... episc. ; 27 *E om.* aliud ; 30 *E* c. invenit u. ; 31 *E om.* cum.

410, 8 *E* t. servicium o. ; 8/9 *E* In festo beati Vincentii et similiter in festo beate Agnetis, que sunt duo de novis, communia tres cereos qui sunt in rastro cum aliis consuetis ibidem poni et tribus aliis de candelabris ferreis, et communia similiter invenit unam candelam ad jenas in introitu chori. — In conversione sancti Pauli fit idem luminare quod dicitur fieri in festo sancti Andree ; 17 *E* exequitur ; 31 *E* cantet.

411, 6 *E om.* prima ; 7 *E om.* domin. ; 8 *E* c. cereis c. ; 8/9 *E* In festo sancti Petri ad Cathedram et sancti Mathie accenditur luminare sicut dictum est fieri debere in festo beati Andree ; similiter et in festo beati Gregorii ; 10 *E* f. cum IIIIᵉʳ capis ; 12 *E* desupra V. ; 14/5 *E* In festo beati Ambrosii similiter et luminare sicut in festo beati Petri ad Cathedram ; 23 *E* p. dicto e. ; 28 *E* c. de d. ; 30 *E* q. cereos i.

412, 28 *E* preter ; 37 *E M en m.* alias de Meseio, quod idem est, sicut de juridicione cujuslibet canonici, *E* Cusseyo ; 40 *E* et ultimas v.

413, 3/4 *E* In festo sancti Marci et omnibus aliis festis omnium apostolorum et evangelistarum et doctorum, que de consuetudine Bonifacii pape [octavi] fiunt duplicia, tale luminare accenditur sicut in dicto festo sancti Andree et invenitur ab illis a quibus in dicto festo invenitur. — In festo Invencionis sancte Crucis communia invenit sex cereos in rastro et custos III de candelabris ferreis, qui debent apponi in rastro cum predictis de communia ; 11 *E om.* ab ant. ; 12/3 *E* In festo sancti Eligii, quod est festum duplex cum duabus capis, item similiter in f. s. P. et P. et commemoratione ejusdem, que sunt similiter festa duplicia ; 15 *E om.* t. ex i. ; 16 *E* in candelabris ferreis ; 17 *E* duplex c. d. c. tantum, nisi aliud subnotetur ; 23 *E* c. fieri c.

414, 12 *E* Albegiis ; 13 *E* c. beati P. ; 13/4 *E* Item in octabis sanctorum Ravenni et Rasiphi, quod est festum duplex cum IIIIᵉʳ capis, quarum due sunt de secundo stallo, accenditur candelabrum, trabs et rastrum de bonis , ad utrasque vesperas, matutinas et missam ; 14 *E* e. festum d. ; 17/8 *E* Item in repeticione festi beati Petri, quod celebratur in crastino festi sancti Exuperii, fit similiter luminare sicut dicitur fieri in festo ejusdem ad Cathedram. Item in festo Transfiguracionis Domini custos nullum invenit luminare, nisi sicut in festo cum festo, sed omnia communia invenit ; 26 *E* p. celebrius ; 30/1 *E* In festis sancti Bartholomei et sancti Augustini fit consimiliter luminare sicut dictum est in aliis festis apostolorum et doctorum ; et sunt hec duo festa duplicia cum duabus capis. — In festo sancti Antonini, quod est festum duplex cum II capis, custos nichil invenit, nisi sicut in festo simplici ; communia invenit candelabrum et rastrum et trabem et unam candelam ad portas ; paratur altare ejusdem sancti ; 36 *E* In N-te b. M. virginis.

415, 5-8 *E* et x. c. et t. in c. cum duobus communie q. a. in choro ad, *om.* et... Assumpt. ; 8/9 In festo Exaltacionis sancte Crucis, quod est festum cum II capis, communia invenit VJ cereos in rastro, cum illis duobus de ferris ; et custos nichil invenit, nisi sicut in festo simplici. — In festo beati Mathei, sicut in aliis festis apostolorum de novis festis ; 9/10 *E* s., c. tantum r. i. et e. f. d. c. II c. ; 10/1 *E* In festo beati Hieronimi, quod est festum duplex cum II capis, idem luminare sicut in aliis festis doctorum ; 13/4 *E* In festo beati Luce, quod fit cum II capis, sicut in aliis de evangelistis dictum est ; 16/7 *E* In festo Symonis et Jude, sicut in aliis festis apostolorum dicitur fieri ; et fit festum duplex cum II capis ; 20 *E* M. In d. autem illa O. S., c. l. ; 31 *E* t. a., et portatur crux ad missam ad evangelium legendum in pulpito. P. ; 36 *E om.* quod... dupl. ; 39 *E* ad utrasque v.

416, 3-4 *E* v. et in r. (*R* crastino) p. ad m. et ad m. c. ; 16 *E om.* S. N... alt. ; 18 *E* l-dum l., capitula et ; 27/8 *E om.* apud... avene ; 29 *E* Guillelmi ; 35 *E* n. tenetur i. c. invenire.

I

TABLE ALPHABÉTIQUE

Les pages comprises entre deux chiffres ne sont pas sous-entendues.
L'n à la suite d'un chiffre indique la présence d'une note.

abbas, 198, 211, 235, 293-4-6, 300-7, 312, 320-3.
abbatia, 322.
abbatissa, 293-4.
Abdon (s.), 440.
Ablegiis (Petrus de), 414.
ablutio, 129, 295, 360.
Abraham, 97.
absconsa, 11-2, 362-9, 370, 416.
absolutio, 102-3, 125-6, 295, 306, 352, 382-7, 423.
Abundius (s.), 242.
accensio, 387.
acerra, 28.
Achilleus (s.), 219, 221, 248.
acolytus, 23-9, 30-2-3, 60, 102, 136, 197, 301, 378.
Actus apostolorum, 161-3.
Adauctus (s.), 172, 244.
Adrianus [IV, papa], 446.
Adventus, 2, 4, 5, 7, 8, 10-1-2-3-7-8, 20-2-3-4-5-6-7, 30-1-3-4-5-6-7-8-9, 40-1-2-3-4-5-6-9, 50-1-5-7-8, 61-3-7, 83-4-5-6-7-8-9, 90-1-2-3-5-7-8-9, 102, 139, 144, 170-3-4-7, 187-8-9, 190-2-3-4-5-6, 201, 212, 239, 294, 308, 362-3-7-8-9, 371-2-3-4-5, 396-9, 402-5, 416, 428-9.
Ægidii (S.) altare, 244, 305.
Ægidius (s.), 175, 244.
Affra (s^a), 442.
Agapitus (s.), 241 ; — 442.
Agatha (s^a), 207, 284.
Agnes (s^a), 198, 200-1-2, 451-2.
Aguerneium [*Anguerny*], 315, 351.
Ala [*Bois d'Elle*], 418.
alba, 3, 4, 6, 8, 12, 23-4, 47, 60, 102, 118, 129, 131-5, 204, 297-9, 302-3-7, 316, 364-6, 378, 385-8.
Albanus (s.), 224.
Albinus (s.), 210.
alea, 360.
Alebraium, Alebreyum [*Albray, c^{te} d'Evrecy*], 286, 332.
Alexander [III, papa], 446.
almucia, 292, 310-1, 358-9 ; — cornuta, 358 ; — nigra, 358.
Alnetum : *voy.* Georgius (S.).
altalagium, altaragium, 315, 424.
altare, 1, 6, 7, 8, 10, 12, 14, 23-4-5-6-7-8-9, 30-1-2-3, 41-2-3-4-7-8, 52-3-5-7-9, *etc.*, 289, 294-5-9, 304-5-6, 313, 324, 352-4-7, 360-9, 370, *etc.* ; — B^{ae} Virginis, 256, 294, 305, 373 ; — majus, 3, 10, 14, 56-8, 103-4, 122-5-9, 204, 255-6, 289, 295-9, 304-5-6, 313, 324, 352-4-7, 360, 378, 382-4-6, 394, 402-4-5-8, 411-8, 445.
Amandus (s.), 445.
Ambrosius (s.), 213-4-5-6-8-9, 220, 266, 439, 440, 451-2.
amictus, 3, 4, 6, 8, 12, 23-4, 47, 60-1-9, 102, 131, 204, 256, 297-9, 302-3-7, 316, 364-6, 378-9, 388, 395.
ampulla, 125-6-7-8, 136, 293, 321, 387-8, 391.
Anastasia (s^a), 59, 60.
Andreas (s.) ap., 37, 45, 187, 194-5, 218, 272, 393, 406, 451-2.
angelus, 52-7 ; — 391.
Anglia, 326, 419, 420, 443.
Anglorum rex, 418, 446.
Anianus (s.), 266.
annata, 346-7, 351.
anniversarium, 258, 262, 376.
annulus, 61-9, 118, 135-9, 166, 289, 307, 357, 379, 393 ; — ostii, 306.
Annuntiatio b^{ae} Mariæ, 118, 143-7-8, 150, 188, 210-1, 295, 394, 403, 411.
Ansellus de Bretecort, 314, 346-7, 350.
antiphona, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11-4-5-6-7-8-9, 23-4-5, 34-5-6-7-9, *etc.*, 364-5-6, 372-4-5-7, 380-1-2-5-6-7-8, 390-1-2-3-4, 410-1-6 ; — solemnis, 374-7.
Antiphonarium, 11, 369.
Antoninus (s.), 244, 451-2.
Anulphus, cancellarius, 419.
Apocalypsis, 153.
Apollinaris (s.), 241 ; — 242, 437-8.
apostolus, 42, 452.
Apparitio (Epiphania), 54 ; — s. Michaelis, 443.
appellatio, 322-3-4.
Apuleus (s.), 253-4.
aqua, 27-8, 32, 129, 133-6-7, 165, 295, 302, 361-8, 388, 392 ; — benedicta, 23-4, 45-6, 51-2, 95, 102-3-4, 119, 135-7, 140-2-8, 157, 166, 204, 289, 291, 372-3, 382-3-9, 391-4, 429.
aquagium, 417.
aquila, 28, 47, 239.
archicapellanus, 299.
archichorus, 1, 4, 5, 6, 7, 10-1-2-4-5-6-7-9, 25-6-7-8-9, 30-1, 41-2-9, 50,

etc., 361-3-4-5-7-8-9, 372-4-6-7, 381-3, 390; — canonicus, 5, 365; — ebdomadarius: *voy. ce mot*; — major, 4, 5, 6, 19, 25-6, 30-1, 56, 62, 139, 140, 160, 256, 364-5-6, 380; — minor, 139, 160; — vicarius, 2, 5, 10-9, 50, 105, 363-5-8.
archiclavis, 299.
archidiaconatus, 307, 312, 321, 330, 350, 404; — de ultra montes Lente: *voy. ces mots*; — de super Vada: *voy. ce mot*.
archidiaconus, 50, 62, 102-3, 124-5-6-7, 286, 293, 306-7-8, 312-3, 320-1-9, 330-5-8, 350-4, 371-7, 382, 403, 411-3, 424-5-6; — Cadomensis, 292, 308, 312; — de citra Vada, 423; — de super Vada, 403, 411; — de ultra montes Lente, 413; — major, 50, 289, 292, 306-8, 377; — Oximensis, 292, 308; — ultimus, 292.
archiepiscopus, 56, 288-9, 315, 323, 346, 401, 424.
Argent', 419.
armariolum, 29, 32, 285.
armarium, 299.
Arnulphus (s.), 435.
Arreium [*Arry*, c^ne *du Locheur*], 286, 314, 333.
Ascensio Domini, 2, 15, 25, 42, 61, 138, 147-8-9, 150-1-3-4-6, 161-2-3-4, 171, 216-9, 295, 363-8, 372-4-9, 392-3-6, 404-8, 411-2, 451.
aspersio, 23, 52, 103-4, 148, 368, 373, 383-9, 391, 429.
aspersorium, 368.
Assumptio b^ae Mariæ, 2, 3, 54, 84-6, 170, 191, 205, 238, 240-1-5-6, 296, 363, 393-5-6, 404, 414-5-6.
atrium, 124-7.
Aubellis [*Les Oubeaux*], 317, 329, 417.
auctoritas ordinaria, 422.
auditorium, 321-3-4.
Audoenus (s.), 242; — (S.) de Bisacia [*St-Ouen des Besaces*], 330.
Audreium [*Audrieu*], 286, 332-5, 404, 415.
Augustinus (s.), 54, 76, 108, 123, 159, 167-8, 185, 200-1, 210-5-6-7, 223, 233-4-5-8, 240-2-8, 255-7, 268, 271-3-6, 283, 451-2; — Cantuariensis, 221.

Bacchus (s.), 253-4.
bachinus, 303, 317.
Baculi solemnitas, 3, 10, 75, 80, 427.
baculus cantoris, 4, 69, 137, 140, 299, 316, 365; — pastoralis, 56, 61-3-4-9, 70-2, 102, 118, 126-7-8-9, 131-5-6-9, 166, 204, 288-9, 294-5-9, 307, 379, 380-2-8, 393.
Baiocæ, Baiocensis civitas [*Bayeux*], 320-2-4-7-9, 331-2-3-4-5-6-7-8-9, 340-1-3-4, 353, 416, 420-3, 448; — cancellarius, cantor, decanus, diœcesis, ecclesia, episcopus, sedes: *voy. ces mots*.
balsamus, 126-8.
bancale, 302.
banleuca Baiocensis, 322.
Barbara (s^a), 192.
Barberiæ [*Barbières, c^ne de Thaon*], 286, 323, 334, 446.
Barnabas (s.) ap., 223, 451.
baro, 288-9, 420.
baronia, 420.
Bartholomæus (s.) ap., 241, 451-2.
Basilides (s.), 223.
batallum (campanæ), 303.
Beatrix (s^a), 438, 440.
Beda (s.), 47-8, 54-5, 68, 70-5, 81-2-5-9, 95, 111-3-8, 123, 144-5, 154-5-6, 162-4-9, 178-9, 180-1-2-5-7, 204-9, 211, 225-7-9, 232-4, 240-2-3-4-6-9, 250, 268, 271-4-6, 279.
benedictio, 6, 8, 16, 21-3-4-7-8, 53-5-9, 62-5-6-9, 71-2, 102, 118-9, 127-8-9, 131-5, 204, 299, 306-7, 336, 371-7-9, 382-5-9; — abbatis, abbatissæ, 293-4; — aquæ, 165, 392; — cerei, 135, 165, 389, 392, 411; — cinerum, 102, 294; — luminarium, 204, 394, 410; — solemnis, 8, 63, 71, 165, 380, 392.
beneficiatus, 315, 329.
beneficium, 309, 313-4-6, 322-6-8, 342-3-4, 359, 421-4.
Berneriæ [*Bernières-sur-Mer*], 318, 330.
Bernescum [*Bernesq*], 286, 339, 404-7.
Bibliotheca, 97, 371, 382.
Bisacia [*Les Besaces*], 330, 417-8; *voy.* Audoenus (S.) *et* Martinus (S.).
bisantius, 317.
bissextilis annus, 209.
bissextus, 209.
Blasius (s.), 206.
Blesensis: *voy.* Petrus Blesensis.
Bonifacius [VIII], papa, 452; — (s.), 222.
Bosco (Willelmus de), 314.
Bouvetière: *voy.* Petrus (S.) de la Bouvetiere.
brachia crucis ecclesiæ [*transept*], 10.
brachium-sæculare, 328; — s^i Stephani, 65-6.
Breceium [*Brécy*], 286, 335-7, 340.
Bretevilla [*Bretteville, c^ne de Sully*], 286 331-6.
Bricius (s.), 18, 192, 265.
Brigida (s^a), 203.
Brito: *voy.* Yvo.
Buigna [*La Bigne*], 318, 330.
Busseium [*Bussy, c^ne de St-Martin-des-Entrées*], 337.
buxum, buxus, 129, 303, 388.

Caanceium [*Canchy*], 334-5-8.
Cadomum [*Caen*], Cadomensis, 292-4, 312-5, 320-6, 335-9, 419.
Cæcilia (s[a]), 266.
Cahaignolæ [*Cahagnolles*], 315, 326, 351.
caliga, 358.
calix, 27-8-9, 30-2-3, 63, 126, 133-4-9, 302-7, 360-1, 389, 390, 402.
Calixtus (s.), 255.
Cambremer [*Cambremer*], 286, 338, 417, 420.
campana, 15, 33, 47, 52-3-8-9, 60-6, 101, 126, 137, 158, 165, 239, 261, 302-3-4, 341-4, 360, 378, 387, 390-2-6-7-8-9, 400-1, 426 ; — magna, 415 ; — major, 52-8, 60, 262, 344, 397-8-9, 451 ; — medionella, 53, 188, 398-9, 451 ; — minima, 53, 196, 398-9 ; — parva, 344, 397-8, 451 ; — parvula, 400 ; — prima, 397, 400 ; — quarta, 60, 397-9 ; — secunda, 400.
Campi : *voy.* Maria (S[a]) de Campis.
cancellaria, 286, 312.
cancellarius, 8, 31, 50, 292-3-9, 307-8, 312-7, 321, 330, 377, 417-9, 420-3-5.
candela, 10-1-2, 135, 304-5, 320, 369, 370, 389, 405-6-8-9, 410-1-2-3-4-5-6.
candelabrum, 6, 7, 10, 23-7-9, 32-3, 41-7-9, 61, 76, 137, 197, 300-2, 366-8, 373, 403-4-6-7-8-9, 410-1-2-3-4-5 ; — argenteum, 188, 403-7-8, 452 ; — ferreum, 404-5-6-9, 452 ; — magnum, 368, 404-6-7-8, 410, 450 ; — majus, 10, 23-7-9, 49, 61, 106, 137, 188, 373-9, 389, 403, 412 ; — parvum, 405-6-8-9, 411.
canon (missæ), 80, 165.
canonicus, 1, 3, 4, 5, 6, 12-3-4-5-6, 24-5. 34-9, 44-8-9, *etc.*, 309, 311-2-3-4-5-8-9, 320-2-3-4-5-6-7-8-9, 320-2-3-4-5, *etc.*, 449.
cantator, 378.
Canticum canticorum, 85, 232, 246-7-8.
cantilena, 315.
cantor, 1, 4, 5, 6, 7, 8, 10-1-4-5-6-7-9, 23-4-5-6-9, 30-1, 49, 50-7-8-9, 61-2-4-8-9, 75-9, 98, 102-3, 119, 120-3-6-8-9, 131-2-3-4-7-8, 140-1-9, 157, 161-5-7, 189, 190-3-4, 204-5, 220, 238-9, 256, 289, 291-2-3-7-8-9, 300-7-8, 310-1-4-5-6-8, 321-9, 344, 361-2-4-5-6-7-8-9, 371-2-3-7-9, 380-5-6-7-9, 390-2-3-4, 405-6-9, 410-2, 417, 425 ; — puerorum, 69, 71-2 ; — sacerdotum, 68.
cantoria, 5, 10, 286, 312, 365, 403-6, 412.
cantus, 3, 4, 7, 8, 11-2-8, 22-4-6, 33-4-5, 40-1-2-3, 54, *etc.*, 364-7-9, 375 ; — cum festo, 7, 8, 11-8, 34-5 ; — ferialis, 176 ; — matutinalis, 258 ; — sine festo, 7, 8, 11-8, 22, 34-5.
capa : *voy.* cappa.
capella, 305, 312-3-7-8.
capellania, 323.
capellanus, 16, 53, 61-3-9, 70-2, 314, 401.
capitulum [*capitule*], 6, 8, 9, 18-9, 22, 34-5-6-9, 40-3-4-5-6, *etc.*, 366, 408 ; — [*le chapitre*], 21, 286-7-8-9, 290-1-3-4-6-7-8-9, 300-1-4-5-8-9, 310-1-2-3-4-5-8, 320-1-2-3-4-5-6-7-8-9, 337, 340-1-2-3-4-5-6-7-8-9, 350-1-2-3-4-5-6-7-9, 360, 398, 402-4-9, 412-3-5-7-8-9, 420-1-3-4-5-6 ; — [*salle capitulaire*], 21, 43, 56-9, 259, 290-1-2-3-5, 302-4-9, 310-2-8, 335, 340-1, 358, 375, 388, 397 ; — generale, 318, 328, 342-7, 350-1-2-9, 360, 449.
cappa, 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 10-2-3-4-6, 21-3-4-5-6-7, 30-1, 43-4-8-9, *etc.*, 347, 358, 360-1-6, 375-9, 382-3-8, *etc.* ; — nigra, 252, 294, 302, 310, 341, 367-9, 370-5, 382-7, 390 ; — serica, 1, 4, 6, 8, 10-3-6, 23-4-5-6-7, 31, 49, 55-6-7, *etc.*, 366-7-8, 370-1-7-8-9, 380-2-5, 391-2-3.
Caprasius (s.), 444.
capsa, 29, 61, 118-9, 160, 188, 299, 302-3, 379, 385-6, 392-9, 402-3-7-8-9, 410-2-3-4-5 ; — major, 188, 402-3, 413.
capucium, 311.
caput ecclesiæ [*abside*], 10 ; — feretri, 10 ; — jejunii, 10, 97, 101-9, 124, 382-7, 432.
cardinalis, 314.
Cardonvilla [*Cardonville*], 315, 326, 351.
carta, 317, 326-7, 418-9, 422-4.
Cartheingneium [*Cartigny*], 286, 336, 351, 417.
Cartularium, 424.
cassis ænea, 418.
Casteilleium [*Castilly*], 286, 316, 323, 333, 416-7, 446.
Casteillon [*Castillon*], 286, 332, 446.
castellum, 417.
casula, 25-6-8-9, 32, 41-7, 61, 131-2-3-6-7, 302, 379, 388.
catechumenus, 126.
Catharina (s[a]), 267, 395, 402-7, 415.
cathedra, 26-8, 102-3, 124-5-8, 132, 164, 288-9, 291-2-3, 302, 392 ; — lapidea s. Vigoris, 288.
Cathedra s. Petri, 208, 278, 451-2.
cedula, 135, 389, 423.
Cenomanenses [*Le Mans*] clerici, 314, 344, 401.
censura, 320.
census, 331-2-3-4-5-6-7-8-9, 340.

cera, 300-2-4-5, 317-9, 394, 408, 410.
Cerasium, Cereseium [*Cérisy, départ. de la Manche*], 294, 320-3.
Cerasiensis [*ibid.*] abbas, 320; — conventus, 323.
cereus, 3, 6, 14, 32, 61-4-9, 122-3, 134-5-9, 165, 188, 204-5, 256, 305, 319, 378-9, 386-7-9, 390-4-5, 403-4-5-6-7-8-9, 410-1-2-3-4-5-6; — beati Renoberti, 405-8; — paschalis, 134-5-6-7, 300, 389, 392, 411-2.
ceroferarius, 3, 6, 7, 8, 14-5, 23-4-6-8, 30-2-3, 41-2-7, *etc.*, 364-6, 374-7-8-9, 380-2-8, 391.
Cestria [*Chester*], 419.
Chambremer : *voy.* Cambremer.
Cheus [*Cheux*], 330.
chirothecæ, 4, 61-9, 70, 118, 135-6-9, 166, 289, 299, 307, 316, 379, 385, 393.
chlamys, 317, 420.
chorus [*les chantres, le clergé*], 2, 3, 4, 8, 11-3-4-5-6-9, 21-3-4-5-7, 30-1-4-6-8-9, *etc.*, 365-7-9, 370-1-2-3-5-7-8-9, 380-2-6-7-8-9, *etc.*; — [*partie de l'église*], 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10-1-4-5-6-9, 23-4-5-8, 30-1-3-6-8-9, *etc.*, 356-7-8-9, 360-1-2-3-4-5-6-7-8-9, 371-2-3-4-5-6, *etc.*
chrisma, 30, 41, 115, 122-6-7-8-9, 136, 142, 293-5, 320-1-9, 385-7-8, 391.
chrismare [*confirmer*], 297.
Christina (s^a^), 438.
Christophorus (s.), 438-9.
Chrysogonus (s.), 267.
cifus, cifum, ciphus (leprosorum), 24, 373.
cimiterium, 105, 262, 288, 297, 327, 355.
Cineres, Cinerum dies, 20, 41, 56, 84-5, 98-9, 100-1-2-3, 121, 207-8, 294-5, 306, 345, 382-7, 450.
cingula, 129, 343-4, 353-5, 388, 391, 434.
cippus, 327.
circata [*pourtour de l'église*], 61, 79, 148, 171, 204, 212, 298, 305, 379, 393-4, 435-7-9; — [*droit de visite*], 313, 321.
Circumcisio Domini, 67, 74, 80, 295, 396, 409.
Cirinus (s.), 223.
Cisterciensis ordo, 294, 322.
Citra Vada : *voy.* Vada.
Clarus (s.), 435.
classicum [*sonnerie*], 398, 400.
Clast^e^, 419.
claustrum, 2, 160, 361, 392, 434.
clavis, 298-9, 342.
Clemens (s.), 18, 192, 267.
clericus, 1, 4, 25, 49, 55-6-7, 70-3, 97-9, 103, *etc.*, 286, 294-5-6-8, 300-1-3-5, 311-3-4-5-7, *etc.*
clerus, 24, 59, 103, 125-7-9, 133-7-9, 157, 204, 288, 352, 368, 382, 400.
Clintonn' (G. de), 419.
coadjutor, 354.
cochlear, 28.
Cœlestinus [II, papa], 446.
Cœna Domini, 9, 19, 20-1-2-5, 30-4, 41-3, 55, 98, 106-8, 113-5-6-7, 211, 295-6, 306, 327, 368, 374-5, 385.
coepiscopus, 293.
Coisneriæ [*Coisnières, auj. Anctoville*], 315.
Colevilla juxta Dobram [*Colleville-sur-Orne*], 315.
collatio (beneficii), 342-3-4.
collecta [*oraison*], 26-9, 89, 93, 110, 131, 173; — [*quête*], 305.
collector, 305.
collegium [*le chapitre*], 358.
colobium, 131, 388.
Columberiæ [*Colombières*], 286, 337.
columna (cerei), 134-5-6, 389.
commemoratio, 9, 37, 241, 258; — b^æ^ Mariæ, 19, 42, 58, 83-4-5-6, 355; — crucis, 217; — pro defunctis, 431.
Commemoratio defunctorum, 18-9, 20-1-2-3, 34, 341, 395; — sancti Pauli, 230, 451.
commendatio animarum, 44, 260-1, 375-6, 399, 401; — psalmi, 261.
Commentarium, 66, 111, 159, 178-9, 180-1-2-4-5, 200-1, 211-5-7, 223-7-8, 230-2-4-5, 240-2-4-5-8-9, 255, 268, 271-3-4-6-9, 430-3, 444.
Commes [*Commes*], 339.
commune de apostolis, 270; — de evang., 269; — de uno conf., 280; — de uno conf. abb., 281; — de uno conf. pont., 278; — de uno mart., 273; — plurimorum conf., 282; — plurim. mart., 275; — sanctorum, 227; — unius virg., 283.
communia [*la communauté des chanoines et ses biens communs*], 23, 197, 298, 315-9, 324, 341-4-5-8-9, 350-3-4-5-6, 375-6, 381, 401-2-4-5-6-7-8-9, 452; — mortuorum, 298, 314, 354.
communia Baiocensis, 324.
communiarius (custos), 304-5, 318, 324-7, 355, 413-4.
communio, 25-6, 31-2, 42-5-6-8-9, 51-2-7-8, 60-3-7-9, *etc.*, 400.
communitas, 319, 327, 419.
completorium, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 19, 20-3, 34-5-6-7, 44, *etc.*, 361-6-7-8, 376, 380-3-4-5, 393-8-9, 400-2-3-9, 411; — de b^a^ Maria, 40, 83.
compositio, 312.
compotus, 354.
Conceptio b^æ^ Mariæ, 54, 194-5, 201, 295, 394, 407.

concilium, 170.
confessio, 9, 20, 133, 157, 297, 306.
confirmatio, 323.
conredium, conredum, conreium, 296, 329, 346, 353-6, 363.
consecratio chrismatis, 30, 41, 122-6-8-9, 293-5, 387; — episcopi, 289.
consiliarius, 422.
Constanciensis diœcesis [*Coutances*], 315, 337.
consuetudo, 1, 285-6-7, 290-3-5, 303-7, 310-2-3-4-6-7-9, 320-1-2-4-5-6-8-9, 330-1, 340-1-2-3-4-5, *etc.*, 419, 420-1-5-6.
conventus, 323, 419.
Conversio b[i] Pauli, 201, 278, 451-2.
coopertura, 407.
corda, 303.
cordetenus, 447.
coredum, 446. *Voy.* conredium.
corium, 415.
Cornelius (s.), 247.
cornu altaris, 26-7-8-9, 30-1-2-3, 62-3, 102-3, 125-6-7-8, 130-2-6-8, 204, 295, 382, 394, 410.
corona, 56, 61, 299, 379, 403-4-7-8-9, 410-1-2-3-4-5-8; — [*tonsure*], 358.
Coronati : *voy.* Quatuor Coronati.
corpora sanctorum, 303.
corporale, 27-8, 30-2, 126-7, 134, 303-7, 361, 389.
corpus defuncti, 10, 259, 260-1-2, 344-5, 355, 368, 401.
Corpus Domini, 14, 29, 32, 134-9, 307, 389, 390, 402, 411.
correctio, 296-8, 300, 322-3-4, 330, 340, 352, 420.
cortina, 42, 119, 121, 134, 302, 377, 382-4-5-6, 402, 431-2.
cortinatio, 104.
Cosmas (s.), 251-3-4.
Crescentia (s[a]), 224.
Crispinianus (s.), 444.
Crispinus (s.), 444.
Croileium [*Creully*], 315, 351.
Cromella [*Cremel, hameau de Bayeux et de Monceaux*], 331.
crucifer, 64, 104, 118, 120, 132, 297, 380-5.
crucifixum, 416.
Crucis (s[a]) festum, 18, 138, 143-7-8, 150, 192, 215-6-7, 247. *Voy.* Exaltatio, Inventio, missa de cruce.
crucis signaculum *ou* signum, 23, 127.
crux, 10, 23-5-9, 47, 55, 60-3, 102-3-4, *etc.*, 297, 302, 377-8, 380-2-4-5-6-8-9, 390-1, 402-7-8, 415; — argentea, 384-8, 403; — argentea deaurata, 403; — aurea, 188, 403; — lignea, 384; — major, 132, 384, 403; — pretiosior, 378; — (vera), 132-3.
Crux, 119, 336, 434.
Cucufas (s.), 438-9.
culcitra, 402.
Culleium [*Cully*], 286, 335, 446.
cultus (sacer), 356.
cura (animarum), 313-5, 359, 424.
curatus, 424.
curgula = cingula.
curia, 327-8-9, 423-4; — Romana, 423.
curialitas, 311-8, 343.
Curleium : *voy.* Culleium.
Cusseium [*Cussy*], 286, 331, 446.
custodia, 286, 298, 302-3, 317, 320, 342.
custos, 10, 53-6, 69, 70, 118, 120-5-9, 130, 166-7, 188, 196, 205, 292-3-5-6-9, 300-2-3-4-5-7, 310-8-9, 320-1-7, 330, 351, 360, 370, 384-5-6-7-8-9, 393-4-7-8, 401-2-3-4-5-6-7-8-9, 410-1-2-3-4-5-6, 425; — clericus, 56, 360; — laicus, 56, 360; — regalium, 346. — *Voy.* communiarius.
cyppus, *voy.* cippus.
Cyprianus (s.), 247; — 251.
Cyriacus (s.), 443.
Cyrici (S.) ecclesia [*St-Cyr de Vaucelles*], 158, 216, 392, 451.
Cyricus (S.), 224.
cyrothecæ : *voy.* chirothecæ.

dalmatica, 41, 60-1, 118, 129, 131-5-6-7, 159, 385.
Damianus (s.), 251-3-4.
Damvou [*Danvou*], 286, 332-3.
Darnestal [*Darnestal, m[in] à Caen, au pont St-Pierre*], 286, 339.
decanatus, 286, 291, 308, 316, 404-7, 413.
decanus, 1, 4, 5, 8, 10-4, 21-3-4-5-8-9, 31, 48, 50-7-8, 70, 119, 286-7-8-9, 290-1-2-3-4-7-8-9, 300-4-7-8-9, 310-1-2-3-4-5-6-8, 320-1-2-3-4-5-6-7-8-9, 332-7, 340-1-2-3-4-6-7, 351-2-5-8, 360-1-2-4-5-8, 376-7, 384-6, 394, 401-2-7, 413-6-7-9, 420-3-5-6, 434, 448; — diaconorum, 66; — electus, 290; — ruralis, 293, 312-3; — sacerdotum, 68.
decima, 332-3-4-5-6-7-8, 351, 380, 403-9, 416-7-9, 420-4.
Decollatio s. Joannis, 226, 414.
dedicatio eccl., 268, 317, 363, 395; — ecclesiæ Baiocensis, 418; — s. Michaelis, 443.
defunctorum commemoratio, 451; — dies, 9, 258.
defunctus, 4, 5, 6, 8, 9, 10-2-3-7-8-9, 20-1-2-3, 30-1-3-4, *etc.*, 300, 343-5-6-9, 355, 364-8, 370-1-5-6, *etc.*, 431.
denarii chrismales, 293.
denuntiatio, 327.
dependentes [*sous-ent.* vittæ, *fanons de la mitre*], 299, 316.

deportatio, 313 = *suivant*.
deportio, 315-6, 323, 333-5-8-9, 424, 445.
depositio, 261.
destitutio, 297, 323-4-6, 332-7-8.
diaconus, 1, 6, 13-4, 23-4-5-6-8-9, 30-1-2-3, 41-2-3-7, *etc.*, 306, 311-3, 343-5-7-8, 358, 360-1, 370-6-7, *etc.*
Dialogus, 384.
dies jovis, 381 ; — lunæ, 381 ; — martis, 381 ; — mercurii, 381, 392 ; — veneris, 381, 402, 411.
dieta, 9 *n*, 15-7, 36, 43, 100, 149, 150, 173-7, 374-5.
dignitas, 246, 285-6, 293, 307-8, 311-2-3-5-6-7-8-9, 320-1-4-6-8, 338, 346, 357, 421-2-5 ; — pontificalis, 422.
diœcesis, 294-6-7, 305-9, 312-3-5, 321-2-7-9, 337, 340, 350, 420.
Dionysius (s.), 254, 395, 402-7, 415, 447.
distributiones, 287, 316, 353-4-5-6, 418, 424.
Dobra : *voy.* Doubra.
doctor, 228-9, 319, 452 ; — puerorum in cantu, 318-9.
Doli (W.), 416.
dominica, 2, 5, 7, 9, 11-2-3-7-8-9, 22-3-4-5-6-7-8, 30-1-2-5, *etc*, 362-3, 371-2-3-5-9, 382-3-4-5, *etc.*
dominicum, -cus, 332, 417, 426.
dominium, 418.
domus (episcopi, decani, *etc.*), 64, 161, 380-6, 392, 424, 434.
Donatus (s.), 442.
Dormientes septem (ss.), 438-9.
Dorothea (s^a), 207.
dorsale, 302.
Doubra [*Douvre*], 315, 326, 334-5-8-9, 351, 417.
draco, 135, 193, 389.
draconifer, 135.
Dyalogus : *voy.* Dialogus.

Eagenius [Eugenius III, papa], 446.
ebdomada, 3, 8, 17, 20-5-6, 35-6, 40-1-2-3-4-5-6-9, *etc.*, 353-5, 374-9, 381-3, 391-3-9.
ebdomadarius, 6, 7, 13-4, 21-3, 36, 55, 79, 90, 102-3, 135, 142, 197, 204, 298, 301-2, 310-7, 347, 354, 365-6, 372-3-6-7, 381-2, 391, 429.
ecclesia, 1, 2, 10, 24, 41-9, 50-2-3-5-6-9, 60, *etc.* ; — Baiocensis, 1, 55, 67, 101, 285-8, 292-3-4, 306-7-8-9, 312-5-6, 321-2-4-6, 330, 340-1-2-4, 362, 378, 393-6, 402-3-7, 418-9, 421-2-3-5-6, 437, 450 ; — major, 118, 157, 288, 294, 320-1-7-9, 385-6, 391-2 ; — mater, 118 ; — matrix, 158 ; — metropolitana, 288 ; — parochialis : *voy.* parochia.
Edmundus (s.), 266.
Egydius (s.) : *voy.* Ægidius (s.).
electio, 321-2, 425 ; — abbatis, 296-7 ; — decani, 290-1-2, 311 ; — episcopi, 287-8-9, 290, 311.
Eligii (S.) de Aubellis capella, 317.
Eligius (s.), 77, 187, 191, 394, 451-2.
emenda, 321-7, 338, 423.
Emerentiana (s^a), 201.
End' Baiocensis, 419.
Epimachus (s.), 219.
Epiphania, 5, 9, 15-9, 35-8-9, 42, 52-3-4-8, 64, 71-3-5-6-7-8, 80-1-3-6-8-9, 97-8, 172-3, 188, 194-7, 295, 363, 374, 381, 396, 403-8, 410, 428.
episcopatus, 296, 320-1, 418.
episcopi officium, 293-6-7.
episcopus, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 14-5-6, 21-3-4-6-7-8-9, 31, 49, 50, *etc.*, 287-8-9, 290-1-2-3-4-5-6-7-9, 301-2-4-8-9, 311-2-3-5-6-7, *etc.*, 417-8-9, 420-1-3-5-6, 441 ; — electus, 288 ; — puerorum, 69, 70-1-2, 380, 409.
epistola, 2, 13, 27, 42-3-4-5-6-7-8-9, 51-2-7-9, *etc.*, 361-2, 376-7-8 ; — ad Hebræos, 130.
Epistolæ canonicæ, 155-8 ; — s. Jacobi, 155 ; — s. Pauli, 88, 282.
Epistolarium, 26
Erasmus (s.), 222.
Escaeium [*Esquay-sur-Seulle*], 334.
Escures [*Les Escures, c^ne de Commes*], 335.
Espinetum : *voy.* Spinetum.
Essartiers [*St-Jean-des-Essartiers*], 286, 332-4-5-6, 417-8.
Eucharistia, 133, 451.
Eulalia (s^a), 208.
Euphemia (s^a), 249.
Eusebius (s.), 238 ; — 444.
Eustachius (s.), 262-3.
Evangelia [*livre des Evangiles*], 289, 291, 304, 310.
evangelista, 452.
evangelium, 2, 3, 5, 6, 13-4-6-7-8, 24-8, 34, 42-3-4-5-6-7-8-9, *etc.*, 361-2-4-5, 370-1-6-7-8, 380-1-5-6-8-9, 393-4, 400, 410-5.
Evreceium [*Evrecy*], 329.
Evurtius (s.), 245.
Exaltatio s^ae Crucis, 217, 247-8, 451-2.
examinatio (clericorum), 328.
excommunicatio, 327, 348.
excommunicatus, 327-8, 331, 421-3.
executor, 304.
exequiæ, 44, 345, 355, 375.
exorcismus, 23, 127.
expertus, 423.
expiatio, 32.
Expositio (evangelii), 385, 408, 441.
extinctio, 387.

Exuperii (S.) ecclesia, 157, 215, 315-6, 351, 391.
Exuperius (s.), 61, 174, 189, 379, 395, 413-4, 435, 441, 452.
Ezechielis (liber), 177, 444.

Fabianus (s.), 199.
fabrica, 24, 298, 303-5, 310, 345-6, 351-4, 373.
familiaris, 420.
Faustinus (s.), 438, 440.
Fay : *voy.* Honorina (S^a^).
Felicianus (s.), 222.
Felicissimus (s.), 442.
Felicitas (s^a^), 210 ; — 267.
Felicula (s^a^), 223.
Felix (s.), 83, 197 ; — 172, 244 ; — 438, 440.
fenestra, 414.
feodum capituli, communiæ, episcopi, *etc.*, 322-3-6, 330-7, 403-7 ; — coronæ [*à St-Vigor-le-Grand*], 56, 61, 299, 330, 379, 407-9, 410-2-3-4.
feretrum, 10, 368.
feria, 8, 9, 10-2-3, 21-3-5, 34-5-6-7-9, 40-2-3-4-5-6-7-8-9, *etc.* ; — quadragesimalis, 373.
Ferraria Decani [*La Ferrière-au-Doyen*], 323, 418 ; — Harenc [*La Ferrière-Harang*], 316, 323.
ferrum, 405-6, 411-3-4-5-6, 452.
festivitas, 13-4, 25, 188, 192, 363, 396, 402.
festum, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11-2-3-6-9, 26-7, 34-5-7-8, 42, 51-2-3, *etc.* ; — animarum, 415 ; — cum duabus capis, 5, 7, 10, *etc.*, 363-6-7-8, 375-9 ; — cum festo, 3, 5, 6, 7, 8, 10-9, 27, *etc.*, 367, 381, *etc.* ; — cum quatuor capis, 3, 4, 7, 9, 12, 26, 30, *etc.*, 363-4-5-6-7-9, 370-1-8-9, *etc.* ; — duplex, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10-2-3-4-5-7-8, *etc.*, 363-4-5-6-7-8-9, 370-1-2-3-4-5-8-9, *etc.* ; — episcopale, 15, 52-3-6, 61-4-9, 238, 295-6-8-9, 317, 363, 372-8-9, 380, 394-5-6-9, 407-8, 410-2-3-4-5, 437 ; — mortuorum, 364, 450 ; — novum, 452 ; — simplex, 2, 3, 4, 6, 7, 10-2-3-4-5-6, *etc.*, 363-4-6-7, 370-1, *etc.* ; — sine festo, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10-1-2-4-5-6-9, *etc.*, 362-6-7, 374, 381-5, *etc.*
Feugueroles [*Feuguerolles-sur-Orne*], 286, 331-3, 403-7.
Fides (s^a^), 253.
finis [*conclusion des oraisons*], 21-3-4, 37-8, 59, 60, 104-5, 199, 219, 232, 259, 261, 437-8.
firma, 331-2-3-4-5-6-7-8-9, 340.
firmarius, 331-5, 356.
Firminus (s.), 250.
Fiscannense monasterium [*Fécamp*], 322.
Flavigneium [*Flavigny, c^ne^ d'Evrecy*], 329.
Floriaco (Garnerus de), 414.
flos, 119, 120, 166, 385-6, 393.
Floscellus (s.), 249.
Folia [*La Folie*], 318, 330.
Fontenetum [*Fontenay*], 294.
fontes, 60, 136-7, 142-3-4-5-6, 307, 389, 391.
foraneus (canonicus, clericus), 347-8, 352, 449.
fores, 102, 119, 124, 289, 291-5, 306, 357, 387 ; — majores, 124, 382.
foresta, 417-8-9 ; — S^ae^ Mariæ, 419.
forestarium, 417.
forma [*stalle*], 1, 7, 10-3-5, 27, 38-9, 69, 73, 102, 115, 122, 196, 292, 358, 361-5-7-8, 370-1, 381-4-7, 395, 409, 411-4, 450.
fractio (hostiæ), 63, 127-8, 380.
Francia, 287.
Franciscus (s.), 253.
Fratres : *voy.* Septem Fratres.
Fraxinis (G. de), 311.
Fraxino (ecclesia de) [*Le Fresne-Camilly*], 323.
Frigidus vicus : *voy.* Maria (S^a^) de Frigido vico.
Fueugueroles : *voy.* Feugueroles.
Fulgentius (s.), 66, 279.

G. : *voy.* Guido, Guillelmus.
Gabrielis (S.) prioratus, 322.
Gallici domus, 333.
garba, 315, 333, 380, 409, 424.
Garganus (mons), 251.
Gatianus (s.), 451.
Gavreium : *voy.* Gavrey.
Gavrey [*Gavray*], 286, 314, 337.
Gavriz [*Gavrus*], 287, 339.
genæ : *voy.* jenæ.
Genesis, 97.
Georgii (S.) capella, 316 ; — ecclesia, 105, 157, 323, 383.
Georgius (s.), 214, 221-2.
Georgius (S.) de Haya, 417 ; — de Lyson [*Lison*], 336 ; — juxta Alnetum [*St-Georges-d'Aunay*], 315, 447.
Gereboldus, Gerob-s (s.), 194-5, 201, 451-2.
Germanus (s.), 221 ; — 252, 440.
Germanus (S.) de Leuca [*St-Germain de-la-Lieue, c^ne^ de St-Martin-des-Entrées*], 286, 337, 346.
Gervasius (s.), 224.
Gildardus (s.), 222.
Glast' (W.), 419.
Glocestria [*Glocester*], 419.
Gloria, 296, *passim.*

Gonnevilla [*Gonneville-sur-Merville*], 336.
Gordianus (s.), 219.
Gorgonius (s.), 247.
Goupillieres [*Goupillières*], 286, 334.
Gouviz [*Gouvix*], 406.
gradale, 2, 3, 25-7, 42-5-6-8-9, 51-2-7, 60-2-7-8, *etc.*, 374-6, 430-2.
Gradale, 11, 362-9.
gradus (altaris), 132-3, 306; — (pulpiti), 15.
grangia (capituli), 356.
Gregorius, decanus, 316; — X, papa, 448.
Gregorius (s.), 45-6-8, 50-4, 72-8, 97, 100, 115, 139, 143-4-5-6-9, 152, 160-3-6, 173-7-8, 180-3-4-5-9, 193-6-8, 210, 220, 234-7, 263-4-7-9, 270-3-4-6-9, 282-3, 430-5-6, 441-4-5, 451-2.
Griseium [*Grisy, c^ne de Ranchy*], 286, 337.
Grisogonus (s.) : *voy.* Chrysogonus (s.).
Gueron [*Guéron*], 286, 337.
Guido, episcopus, 312, 359, 402.
Guillelmus de Senonis : *voy. ce mot*; — dux, 446; — rex Angliæ, 418, 446.

H., rex Angliæ : *voy.* Henricus.
habitus (chori), 2, 291, 325, 358, 361; — sæcularis, 2, 361.
Habundius (s.) : *voy.* Abundius (s.).
Haimo, 102-8-9, 237, 276.
Haya [*La Haye-Picquenot*], 286, 332; — (R. de), 419. — *Voy.* Georgius (S.).
Henricus, episcopus, 404-6, 412-7, 446; — rex Anglorum, 326, 406, 419, 420, 446.
herbagium, 417.
Herbertus, 311-9, 346-7, 351-2-5-8.
Heriz [*Hérils, c^ne de Maisons*], 319, 330.
Hermes (s.), 242-3.
Hieronymus (s.), 66, 134-7, 176, 184, 201-6, 228, 238, 244-5, 252-3, 273, 390, 433-9, 451-2.
Hilarius (s.), 81-2.
Hippolytus (s.), 18, 237, 242.
historia, 11, 35, 43-6, 60-7-8, 77, 81-2-3-6-7-8, 111-3-5-8, *etc.*, 374-5, 388, 429, 441; — ecclesiastica, 77.
homagium, 318.
homilia, 17, 45-6-7-8, 50-1-4-5, 68, 70-2-3-5-7-8, 81-2-8, *etc.*
Honorina (S^a) de Fay [*Ste-Honorine-du-Fay*], 286, 338.
hora meridiana [*sexte*], 376.
horæ, 4, 5, 7, 8, 18-9, 20-2-3-6, 33-4-6-7-8, 40-1-6, *etc.*, 343, 353-7, 364-5-7-8, 374-6, *etc.*; — canonicæ, 376; — de b^a Maria, 23, 38-9, 85, 374-6; — diurnæ, 353.
Hospitalarii, H-les, 322, 448.
hospitalis Dei, 335.
hospitium, 56-7, 70, 129, 359.
hostia, 32, 126-8, 133, 360.
hostium : *voy.* ostium.
hymnus, hynnus, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 11-7-8, 22, 34-5-6-8-9, *etc.*, 364-6, 372, 381-5, 393; — angelicus, 3, 148, 241, 364.
Hyreneus (s.) : *voy.* Irenæus (s.).
hystoria : *voy.* historia.

Iacinctus (s.), 247.
ienæ : *voy.* jenæ.
ignis, 6, 28, 42-7, 135, 166-7, 302, 389, 393, 418-9; — novus, 135.
ignitegium, 352, 398-9, 415.
illuminatio, 407.
imago, 132, 307, 383-4, 410.
impedimentum, 306.
impositio (cinerum), 382.
incensatio, 6, 14, 29, 366, 371.
incensifer, 1, 6, 55, 60-1-4, 129, 197, 360, 377-8-9.
incensum, 6, 28, 55, 135, 166, 360-6 377, 389, 393.
indulgentia, 105, 383.
indumenta altaris, 26, 164; — rubea, 164, 392.
infirmus, 126-7-9; — : *voy.* oleum.
Innocentes (ss.), 11, 59, 63-5-7, 72-3-6-7, 369, 380, 409, 416.
inquisitio, 312.
inscriptio tabulæ, 170, 196-7, 300-1-2, 341.
insignia, 5, 14, 25, 31, 57-9, 61-2-4-9, 75, 126, 167, 194, 204, 220, 365, 371-9, 380-9, 393, 409; — pontificalia, 53, 103, 289.
institutio (clericorum, parochorum...), 297, 314-9, 323-4-6, 332-4-5-6-7-8-9.
instrumentum, 285.
interdictum generale, 401.
introitus, 25-6, 45, 126, 306, 373.
Introitus : *voy.* Martinus (S.) de Introitibus.
Inventio capitis s. Joannis Bapt., 243; — reliquiarum Baiocensium, 231, 363, 394, 404, 440-2; — s^ae Crucis, 18, 138, 143, 150, 192, 215-7, 248, 451-2; — s^i Stephani protom., 441.
invitatorium, 5, 10-1, 35-8, 44-6, 50-1-2-4, 65-8, *etc.*, 368-9, 381, 409, 430.
Irenæus (s.), 242.
Isaias, 12, 54, 78.
Isidorus (s.), 54.

Jacobus major (s.), 395, 402-7, 414, 438; — minor (s.), 155, 215-6-9, 451.
jejunium, 10, 33-4-5-6-7, 40-4-7, 97, 101-9, 124, 156-7, 176, 185-7, 196, 208, 249, 250, 373-4, 382-7, 397, 432.

jenæ (januæ), 6, 7, 8, 9, 10-3-5, 31-6, 42, 56-8, 123, 132-4, 158, 256, 366-7-8, 371-4-6-7, 387, 392, 427, 452.
Jeremias, 116, 122.
Jeronimus (s.) : *voy.* Hieronymus (s.)
Jesu (liber) [*Ecclésiastique*], 175.
Joannes, episc. Lexoviensis, 419; — de Arreio, 333; — de Molinherne, 347.
Joannes (s.) ante Portam latinam, 218, 451; — Baptista (s.), 188, 225-8-9, 231, 243, 394, 402-4, 413-4; *voy.* Decollatio, Nativitas; — episcopus (s.), 77, 183; — evangelista (s.), 11, 50-5-9, 63-5-7-8, 71-2-3-4-6-7, 82, 95, 108-9, 113-5, 123, 144-5-6-9, 152-4-5-6-9, 162-4-7-8, 184-5-7, 196, 200, 218, 270-1-3, 369, 380-4, 409; — martyr (s.), 18, 27, 192, 228; — presb. et mart. (s.), 225.
Joannes (S.) Albus [*St-Jean-le-Blanc*], 286, 311, 333; — de vico Oximensi [*St-Jean de la rue Exmoisine ou Hiémoise, à Caen*], 286, 335, 446; — in Domo Dei, 450.
Joannis (S.) ecclesia, 105, 335-7, 383.
Job (liber), 175, 259, 384.
Judas (s.), ap., 445, 451-2.
judex, 321-4, 330-1, 350.
Judith (liber), 176.
Juliana (s[a]), 208.
Julianus (s.), 202.
Julitta (s[a]), 224.
juramentum, 289, 312, 325, 342, 352, 376, 425.
juratus, 423.
jurisdictio ecclesiastica, 297, 308, 312, 320-1-2-3-4-6-7-8-9, 330-1-2-3-5-6-7-8-9, 340, 352, 420-1-2-5-6; — sæcularis, temporalis, 331-2-3, 340, 420; — spiritualis, 421.
jurisperitus, 421-2.
jus ecclesiæ, 287, 310, 339; — parochiale, 326, 335; — patronatus, 315-6.
Justina (s[a]), 251.
justitia, 420-4; — sæcularis, 421-2.
justitiarius, 419.

Kahaignolæ : *voy.* Cahaignolæ.
kalendæ, 172-4-5-6-7, 209.
kalendarium, 209.
Karqueingneium [*Carcagny*], 315, 326, 351.
Karteingneium : *voy.* Cartheingneium.
Katherina (s[a]) : *voy.* Catharina (s[a]).
Kernet, K-tum [*Cainet, c[ne] du Fresne-Camilly*], 315, 326, 351, 416.
Kyrie, 3, 5, 26, 33, 41, 56-7-9, 62-6-9, *etc.*, 296, 364, 389, 390-2.

Lachon [*Lasson*], 73, 351, 380, 403-9.
lagena, 310, 351.
laicus, 330, 340, 358, 360.
Lambertus (s.), 249.
Lamentationes Jeremiæ, 122.
lampas, 122-3, 386-7, 411-6.
Landæ [*Landes*], 286, 334, 448.
Largus (s.), 443.
laudes, 4, 5, 6, 8, 15-6-7-8-9, 23, 35-6-9, 43-5-6-7, *etc.*, 364-5-6, 375-8, 381-4, 399, 400-1-5-9; — b[ae] Mariæ, 39, 83-5.
Laudus (s.), 250.
Laurentii (S.) ecclesia, 105, 383.
Laurentius (s.), 42, 236-7-8-9, 240, 395, 407, 414, 440-3, 451.
Laurentius (S.) [*St-Laurent, à Bayeux*], 105, 286, 338, 383.
Le Bouchier (J.), 314.
Le Bovet (W.), 314.
lectio, 2, 3, 5, 8, 11-2-3-4-5-6-7-8, 21-5-7, 39, 41-2-3-4-5-6-7-8-9, *etc.*, 362-3-4-8-9, 379-1-2-5-7, 382, *etc.*
lector, 12, 57, 122.
legatus, 401.
legenda, 68, 88, 209, 210, 233, 251, 280.
Lence, Lente : *voy.* Montes Lence.
Leo (s.), 78, 81, 110-1-3-5-8, 254-7, 276, 430-3-7; — 228-9.
Leodegarius (s.), 252-3.
Leonardus (s.); 263.
Lernaut (S[a] Maria) [*Lénault*], 334.
letania : *voy.* litania.
Lexoviæ,-iensis [*Lisieux*], 419.
libellus, 325.
liber, 8, 11-2, 21-3-4-7-8, 31, 53-7, 61, 116, 123, 157-8, 285, 298-9, 300-2-7, 310-1, 342, 362-9, 370, 384-7, 422.
libertas (decani, ecclesiæ, *etc.*), 316-7-8-9, 320-1-6-8, 340, 417-9, 425.
lignum (crucis), 132.
limbus (casulæ), 26-9.
linteamen, 28, 130-1-2-3, 307, 317, 361, 383-4-9; — album, 383-9.
linteum, 402.
Linus (s.), 268.
litania, 105, 136, 157-8-9, 215, 297, 307, 369, 383, 391-2; — Ardua spes mundi, 392; — Aufer a nobis, 392; — major, 157-8, 297, 369, 383, 401; — minor, 215; — prima, 136, 389; — secunda, 136, 389; — tertia, 137, 389.
litteræ apostolicæ, 423; — capituli, 287, 300; — citatoriæ, 421; — episcopi, 293-4, 317; — monitoriæ, 421; — requisitoriæ, 422-3; — rogatoriæ, 422-3.
Lizinus (s.), 208.
Locellis [*Loucelles*] (Petrus de), 314.
Lochoor [*Le Locheur*], 286, 338.
Loco Sanctorum (de) [*Le Lieu-Saint, en Cotentin, Manche*], 305.

Lonviliers [*Longvillers*], 315.
Louveriæ [*Louvières*], 315, 447.
Lucas (s.), 45-7-8-9, 54, 75, 89, 100-1, 111, 143-4, 156, 169, 173-7-8, 180-1-2-5, 204, 218, 234, 271-3-4-6-9, 282, 435-6, 440-4, 451-2.
Lucia (s^a), 12-8, 192-5.
Lucius [II, papa], 446.
Ludovicus [IX], rex, 326, 406.
Lugduno (concilium generale), 448.
lumen, 123, 387.
luminare, 50, 122-3, 135, 188, 204-5, 286-9, 302-4-5, 317, 360, 378, 386-7, 394, 403-4-6-7-8-9, 410-1-2-3-5-6, 426, 452.
luna, lunæ ætas, 21, 209, 341, 361.
lunatio, 209.
Lupi (S.) ecclesia [*St-Loup, par. à Bayeux*], 157, 215, 316, 323, 391.
Lupus (s.), 61, 189, 379, 395, 413-5, 435, 444-5.
Lyson : *voy.* Georgius (S.) de Lyson.

Macarius (s.), 201.
Machabæorum (liber), 176.
Macharius (s.) : *voy.* Macarius (s.)
Machutus (s.), 265; — (S.) [*St-Malo, à Baycux*], 450.
Mae [*Amayé-sur-Orne*], 286, 314, 333.
magister, 320.
Maglorius (s.), 444.
Magnevilla [*Mandeville*], 351.
Magnus (s.), 241.
Maigneium [*Magny*], 315, 351.
mairrenium, 417-8.
major, majores [*dignitaires du chapitre*], 5, 10-4, 24, 31, 133, 288-9, 291, 304, 310, 350, 368, 372.
mandatum [*lavement des pieds*], 295-6, 388; — apostolicum, 288; — [*ordonnance de supérieur*], 331-5, 345, 422.
manerium, 291, 331-2-3-4-5-6-7-8-9, 345-6, 350-1, 417-8.
manica, 310.
manipulum, 24-9, 129, 131, 302, 388.
manubasium, 424.
manus mortua, 346; — viva, 346.
manutergium, 23-6-7, 32, 43, 129, 136, 303-7, 360, 388.
Manveus (S.) [*St-Manvieu*], 318-9, 330.
Mara [*La Mare, à Douvre*], 286, 314, 334-5, 404, 412-8.
Marcellianus (s.), 224.
Marcellinus (s.), 222.
Marcellus (s.), 198; — 253-4.
Marculphus (S.) de Folia : *voy.* Folia.
Marcus (s.) evang., 139, 160, 179, 181-5, 215-6-7-8, 223, 276-9, 391, 451-2; — mart., 224; — 253-4.
Margareta, Margarita (s^a), 436.
Maria (b^a), 2, 3, 15-9, 20, 42-3, 54-8, 83, 191-4, 203, 245-8, 294, 305, 314, 320, 363, 381-4, 393-4-5-6-8, 404-5-7-8, 410-4-5-6. *Voy.* altare, Annuntiatio, Assumptio, completorium, Conceptio, horæ, laudes, matutinæ, missa, Nativitas, nona, prima, Purificatio, sexta, tertia, vesperæ, Virgo.
Maria Ægyptiaca (s^a), 213; — Magdalena (s^a), 88, 395, 402-7, 413-4-5, 436.
Maria (S^a) de Fossatis [*N.-D. des Fossés*], 450; — Lernaut : *voy. ce mot.*
Mariæ (ecclesia S^ae) Baiocensis, 419; — de Campis [*Ste-Marie ou N.-D. des Champs, dioc. de Rouen*], 315, 424; — de Frigido Vico [*N.-D. de Froide-Rue, à Caen*], 286, 339; — de Poteria [*N.-D. de la Poterie, à Bayeux*], 105, 337, 343, 383; — in Campis : *voy.* de Campis.
Mariæ (S^ae) foresta : *voy.* foresta; — pons : *voy.* pons.
Mariæ Ægyptiacæ (S^ae) ecclesia, 157.
Mariæ Magdalenæ (S^ae) capella [*à Bernières-sur-Mer*], 318; — ecclesia [*à Bayeux*], 105, 338, 383.
Martini (ecclesia S.) Baiocensis, 332, 383; — de Porta, 105; — de Troarno monast., 294.
Martinianus (s.), 233.
Martinus (s.), 233, 264-5-6, 395, 415.
Martinus (S.) de Bisacia [*St-Martin-des-Besaces*], 330; — de Introitibus [*Saint-Martin-des-Entrées*], 286, 332, 346.
Martyrologium, Martil-m, 21, 341, 449.
Mathæus (s.), 17, 46, 51, 66, 70-3-8, 81, 96-7, 109, 110-8, 145, 175-9, 181-2-3-4-9, 201, 249, 273-6-9, 283, 430-3-9, 451-2.
Mathias (s.) ap., 209, 253, 271, 451-2.
Mathonium [*Mathieu*], 286, 335.
matricula, 14, 197, 287, 301, 340.
matrimonium clandestinum, 297.
matutina [*office du temps*], 11-7-8-9, 20-3-4-6, 31-5-6, 40-1-4, 87-8, 90, *etc.*
matutinæ, 2, 3, 4, 7, 8, 9, 10-1-2-8, 35-6-7-8, 43-4-5-6-7, *etc.*, 343-4-8, 353-5, 362-3-4-6-7-8, 370-3-4-5, *etc.*; — de b^a Virgine, 38, 83-5, 374, 404-5; — pro defunctis, 191, 259, 261, 376, 400-4-6.
Mauricius (s.), 250.
Maurus (s.), 198.
Maximus (s.), 81, 227, 233-7, 241, 276-9; — 214.
Medardus (s.), 222.
Mellonus (s.), 444.
memoria, 4, 21, 37, 45-7-9, 51-2-9, 65-6-7-8-9, *etc.*, 364, 374, 409, 431-2.

Mennas (s.), 264.
mensa, 359.
Merrevilla [*Merville*], 286, 336.
Meseio (prebenda de) [*Missy*], 452.
Mesnil (Le) Ammant [*Le Mesnil-Amand, Manche*], ecclesia, 448.
metrum, 160-2-3-6, 214.
Michael (s.), 12-9, 21, 34, 44, 137, 176, 251, 360, 370-5, 390-5, 402, 415-7-8, 443.
Michaelis (S.) ecclesia, 105, 383.
minister, 1, 6, 23-5-6, 41-2-7, 55-7, 62-3, 71, 103-4, *etc.*, 286, 295-7, 303-6, 341, 361-2-6, 373, *etc.*
ministerium, 295, 303.
minores [*chan. inférieurs*], 24, 31, 61, 379, 446.
Minores (fratres) [*Franciscains*], 450.
missa, 2, 3, 5, 6, 8, 25-6-7-8-9, 30-2-3-4-7, 41-2-3-4-5-6-7-8-9, *etc.*, 343-4-7-8, 352-4-5, 360-1-2-3-4-5-6-7, 373-4, *etc.*; — conventualis, 401; — de b^a Maria, 84-5, 305, 314, 397-8-9; — de cruce, 174, 237; — de pace, 174, 237; — de Spiritu sancto, 174, 237; — duplex, 375; — magna, 313, 352-4; — major, 1, 3, 57, 60-2, 157, 379; — pro defunctis, 30-3, 41-4, 61, 172, 261, 343, 375, 401.
missæ solemnia, 317, 373, 412, 420.
Missale, 6, 27, 30-2, 102, 139, 197, 301, 360-6, 370.
missalifer, 23-4, 60, 104, 378, 382.
Misseium [*Missy*], 286, 338.
mitra, 53-6, 61-3-4-9, 70-2, 102, 126-7-8-9, 131-5-6-9, 166, 204, 299, 307, 316, 380-8, 393; — alba, 102, 129, 131, 288, 294-5, 382-8; — melior, 288; — rotunda, 299, 316; — simplex, 294.
Modestus (s.), 224.
Mohon [*Moon, Manche*], 286, 330-6, 417.
molendinum, 331-2-3-4-5-6-8-9, 345, 417-8, 420.
monachus, 119, 159, 386.
monasterium, 119, 288, 293-4-6, 322, 335, 379, 386.
Moncelli [*Monceaux*], 337.
monitio, 423.
monitorium : *voy.* litteræ monitoriæ.
Mons Berton [*Mont-Bertrand*], 335; — Desertus [*Mont-Désert, c^ne d'Esquay-sur-Seulle*], 286, 314, 334-7, 446; — Tumba [*Mont-Saint-Michel*], 443.
Montes [*Monts*], 286, 338-9; — Lence ou Lente [*Les Monts d'Ancre*], 404, 413.
montonnagium : *voy.* multonagium.
Moon : *voy.* Mohon.
Moralia Job, 384.
mortuus : *voy.* Commemoratio, corpus, defunctus, festum, matutinæ, missa, officium, vesperæ.
motio (campanarum), 52-3, 64, 380, 398-9, 400.
multonagium, mutonagium, 417.
munimentum, 422.

Nabor (s.), 223.
nannum, 318.
Natale Domini, 2, 3, 12-4-6, 22-5, 33-5-7-8, 40-2-4-8-9, 50-1-3-9, 60-3-4-5-6-7-8-9, 71-2-3-4-5-6-8-9, 81-2-3-4-9, 126, 137-9, 160-1-5, 170, 188, 196, 203-5-6, 218, 238, 245, 252-5-6-7, 271, 302, 317, 341, 363-4, 372-4-5-7, 380-1-7, 392-6-9, 403-5-8-9, 410-2, 420, 446. *Voy. suiv.*
Nativitas b^ae Mariæ, 2, 15, 54, 84, 175, 191-5, 205, 241-5-8, 295, 363, 395-6, 404-8, 414-5, 451; — b. Joannis Bapt., 188, 225, 394, 402-4, 413; — Domini, 9, 19, 84, 296, 407.
navis ecclesiæ, 24, 71, 98, 126, 148, 153, 166, 171, 289, 355, 373, 393, 416, 429, 430-5-7, 441.
Nazarius (s.), 223.
nebula, 167, 393.
Nereus (s.), 219, 221, 248.
neuma, 5, 25, 138-9, 140-1.
neumatizare, 385.
Nicasius, Nigasius (s.), 254.
Nichomedes (s.), 221; — 248-9.
Nicolai (altare S.), 24, 69, 142-3-4-5-6, 193, 256, 373, 391, 416, 429.
Nicolaus, episc. Baioc., 423; — filius Patritii, canonicus, 407, 411-3-4-5-6.
Nicolaus (s.), 192-4, 201, 218-9, 244, 256, 373, 393, 403-4-7.
Nicolaus (S.) de Ortis [*St-Nicolas des Courtils, à Bayeux*], 450.
Nicostratus (s.), 234.
Nihaus [*Nihault, c^ne de Bayeux*], 373, 450.
nocturnum, 4, 5, 6, 12, 88, 115, 130, 152, 275, 364-5, 405-9.
Noe, 97.
nona, 2, 5, 6, 8, 19, 22-3, 34-5-8, 41-3-4-5-6-7-9, 50, *etc.*, 361-6, 373-4-6, 381-4, 392-7-8-9, 400, 415; — de b^a Mariâ, 40, 83-6.
Normannia [*Normandie*], 326, 419, 420, 443; — barones, 449.
nota, 374.
notarius apostolicus, 423.
Novilla [*Neuville, Manche*], 315.
nox, 341, 353, 381-7-8, 398-9, 404, 411-6.
Nuilleium [*Neuilly-l'Evêque*], 329, 417, 420.
Nuilleium [*Neuilly-le-Malherbe*], 333.
nuntius (capituli), 305.

Obergenvilla (Odo de), 346.
obitus, 21, 33, 43-4-9, 209, 258-9, 260, 329, 348-9, 351-3-4-6, 375, 401-4-5-6, 410, 428, 451.
oblata, 29.
oblatio, 24-9, 65-6, 103-5, 120, 205, 292, 304-5, 317, 373, 382-3-6, 392, 413-4-6, 424-9.
octaba, octava, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10-1-5-7-8-9, 20-1-2-3-5, *etc.*, 364-8, 373-4-5, 381, 393-4-5-6-8-9, *etc.*
Odo, episc., 77, 205 *n*, 326, 383, 406, 410-9; — de Lorriaco, episc., 329, 331; — germanus regis Guillelmi, 446.
offerenda, 138.
offertorium, 25-9, 31, 42-5-6-8-9, 51-2-7-8, 60-3-7-9, 71-3-4-5-8, *etc.*
officialis, 287, 323-4-8-9, 348, 421-2-3.
officium [*introït de la messe*], 25-7, 31, 41-5-6-7-8-9, 51-2-7-9, 62-6-8, 71-3-4, *etc.*; — [*office divin*], 1, 2, 3, 4, 9, 25, 53-9, 130-1-4, *etc*, 286, 297, 303, 327, 341-3-7, 361, *etc.*; — pro defunctis, 3, 5, 6, 8, 12-3, 50-7, 144, 189, 344, 376.
officium [*fonctions*] : *voy.* cancellarius, cantor, custos, decanus, episcopus, subdecanus, succentor, scholasticus, thesaurarius, *etc.*
oleum, 126-7-8, 136, 142, 293, 321-9, 387, 391, 416; — ad baptizandum, 127; — ad catechumenos, 126; — infirmorum, 126-7, 293, 388; — olivarum, 293; — sanctum, 127, 293, 329, 387.
omelia : *voy.* homilia.
Omnium sanctorum (festum), 1, 2, 3, 13-4, 34, 74, 141, 255-8, 296, 361-3, 373, 395-6, 404, 415, 450.
opus fabricæ, 310.
ora casulæ, 32.
oratio, 6, 7, 8, 9, 10, 20-1-3-4-6, 37-8-9, 40, *etc.*, 366-7-8, 373-9, 382-3-6-7, *etc.*; — dominica, 133; — pro Judæis, 132; — solemnis, 131, 388; — super populum, 400.
ordinandus, 306.
Ordinarium, 403, 428.
ordinarius, 315-6, 320, 337-8-9, 403, 422.
ordinatio, 312-4-9, 331, 345.
ordo minor, 292; — sacer, 1; 291-2-4, 306, 310-1, 358-9; — sacerdotalis, 313-4-5, 340; — (sacramentum ordinis), 114, 306, 328, 340-5.
organum, 302.
Origenes, 51, 96, 230.
ornamentum, 159, 299, 302-7, 342.
osculum pacis, 140-1, 310-1, 390.
ostiarius, 306.
ostium, 25, 31, 306, 310-8, 373.
ovagium, 417.
Oximensis (*sous-ent.* pagus, *l'Hiémois ou l'Exmois, l'archidiaconé d'Hiesmes*), 292, 308. *Voy.* Joannes (S.)

palla, 132.
pallium, 29, 32, 130-4, 302.
palma : *voy.* ramus.
Palmarum (dominica), 18, 22-4, 98, 103-6-7-8, 115-7, 120, 157, 294, 303, 319.
Pancratius (s.), 219.
panis, 28, 56, 302, 310.
pannus ad involvenda corporalia [*bourse*], 27, 33; — sericus, 304, 361, 384, 402-6, 447.
Pantaleo (s.), 188, 395, 403-4, 414, 439.
Papa, 290, 304-8, 323.
papyrus, 418.
Parasceve, 211, 384.
paratura, 23, 102, 131, 145, 188, 388, 396, 402-3.
Parco (pratum de) [*à Neuilly*], 417.
Parisiensis (officialis), Parisius [*Paris*], 423.
parochia, 305-7, 312-7-8, 320-3-9, 330-1-3-5-6-8-9, 421-4.
parochialis ecclesia : *voy.* parochia.
parochianus, 323-4-6-9, 330-1-2-3-4-5-6-7-8-9.
Pascha, 1, 2, 3, 4, 7, 9, 10-1-2-3-5-7-8-9, 20-2-3-5, 33-4-8, 41-2-4, 51-5, 60-1-3-7, 97-8, 102-6, 115-6, 121-4, 138-9, 141-7-8, 150-2-3-4-9, 164-5-7-8, 188-9, 190-4-7, 207, 211-2-3-4-5-6-8-9, 220, 252, 281, 295-7, 305, 317-8, 321, 354, 360-1-3-7-8-9, 370-2-3-4-5-7, 381-5-9, 390-2-3-6-9, 402-3-4-9, 411-2-7, 420, 430, 450; — floridum, 405.
paschale tempus : *voy.* tempus paschale.
pasnagium, 417.
passio Domini, 120-1, 131, 388; — [martyrum], 189, 195-6-8-9, 200-1-2-7-8, 214-5-6-8-9, 222-3-4-8, *etc.*
Passionis (dominica, tempus), 5, 18, 22-3, 37-8, 106-7-8, 111-5, 129, 187, 208, 210-3, 374, 385, 432.
pastor (episcopus), 287.
patena, 28-9, 30-2-3, 63, 127-8, 134, 380-9.
Patricii (S.) ecclesia Baiocensis [*Saint-Patrice, à Bayeux*], 105, 286, 330-3, 383.
Patricius, 407, 411-3-4-5-6.
patronatus, 315-6.
patronus, 312-3-5-6, 323, 333-8-9
Paula, virgo, 240.
Paulus (s.), apost., 88, 191, 201, 228-9,

230, 272-8, 282, 394, 413 ; — mart., 18, 27, 192, 228.
pax, 31, 128, 138, 140-1, 390. *Voy.* missa de pace.
pelliceum, 317, 420.
pellis vulpina, 317, 420.
pelvis, 122-3-9, 386-7, 404, 411.
pensio, 316, 332-5-6-7-8-9, 345, 423.
Pentateuchus, 97.
Pentecostes, 2, 3, 8, 9, 11-5-9, 22-3-5, 36-7, 42-4-7, 51, 63, 84*n*, 85-7-8, 90-2-3-5, 121, 139, 140-2-8-9, 151-9, 160-1-4-9, 172-7, 188, 194, 213-4-8-9, 220-1-2-3, 295-6-7, 363-8, 371-2-4-5-7, 392-3-6-9, 403-4, 412, 428-9.
Perpetua (s[a]), 210.
persona [*dignitaire du chapitre*], 1, 3, 5, 6, 7, 13-4-5-6, 24, 49, 56, 62, 73-9, 97-9, 108, 120-9, 130-5-7-8, 146-8, 161-6, 170, 196-7, 205, 256, 260, 286, 291-2-5-6, 301-2-7-8-9, 311-2-5-7, 320-1-2-7-8-9, 335-9, 340-2-3-4-5-6-9, 350-2-4-7-9, 360-2-4-6-8, 370-1-7-8, 381-2-5-8, 392-4-6, 401-2, 410-6-7-8, 420-1-3-5-6 ; — major, 1, 120, 135, 317, 362, 386-9.
personatus, 286-7-8, 292, 308-9, 311-2-7-8-9, 321-2-3-9, 330-4, 345, 402, 419.
Pertum [*St-Germain-du-Pert*], 326, 351.
Peseroles [*Pézerolles, c[ne] de Sables*], 339.
Petri (altare S.), 24, 98, 173, 229, 256, 373, 389, 401, 416, 429, 441 ; — (ecclesia S.) de Cadomo, 335-9 ; — (ecclesia S.) de Haya, 332.
Petro (Thomas de S.), 423.
Petronilla (s[a]), 221.
Petrus Blesensis, 314.
Petrus, episc. Baiocensis, 421.
Petrus (s.), apost., 191, 208, 228-9, 272-8, 394, 413, 441 ; — ad Vincula, 451 ; — mart., 222.
Petrus (S.) de la Bouvetière [*St-Pierre-de-la-Bonnetière = Cartigny*], 336 ; — de Darnestal [*Saint-Pierre-de-Caen*] : *voy.* Darnestal.
Philibertus (s.), 241.
Philippus (s.), apost., 215-6-9, 451 ; — Egregius, 446 ; — episc., 406.
phylacterium, 302.
pileolum, 4, 5, 69, 137, 140, 364-5, 390 ; — cantorinum, 140.
piscaria, 417, 420.
pissis : *voy.* pyxis.
pix, 360.
pixis : *voy.* pyxis.
placitum, 326-7, 346, 356, 419.
planum, 331-2-4-5-6-8-9.
Plesseium Grimoudi [*Le Plessis-Grimoult*], 197*n*, 311, 333, 378, 417, 420, 435.
Plessicium : *voy.* Plesseium.
pœna, 298, 304, 348-9, 352-3-7, 376.
pœnitens, 102-3-6-7, 116, 124-5, 295, 306-7, 382-7, 431-2.
pœnitentiarius, 297.
Poleigneium, Polengneium [*Pouligny, c[ne] de St-Vigor-le-Grand*], 286, 339.
Polycarpus (s.), 202.
pomerium, 331-2.
Pons S[ae] Mariæ [*pont Sainte-Marie ou de Saint-Vigor*], 322 ; — Vetus [*Vieux-Pont, c[ne] de Vaux-sur-Seulle*], 420.
pontifex, 14, 103, 124-5-6-7-8-9, 131-2-3-4-5-6-8, 164-6, 205, 220, 262, 285, 388-9, 392-3-4 ; — (summus), 291, 311.
pontificalia, 62, 293, 306, 379.
porta, 10, 119, 125, 135, 386-9, 392, 405-6-9 ; — major, 10, 24, 102, 161, 392.
porticus, 2, 361.
portio, 316, 333-6-9.
Portus [*Port-en-Bessin*], 286, 335-9, 417.
postcommunio, 32-3, 45-6-8-9, 51-2-8, 60-3-7-9, 72-3-4-6, *etc.*, 397, 400.
potatio, 50, 295.
Potentiana (s[a]), 220.
Poteria : *voy.* Maria (S[a]) de Poteria.
potestas, 316, 327, 340, 425.
præbenda, 285-6-7-8, 308-9, 310-1-2-4-5-8, 320-2-3-4-6-9, 331-2-3-4-5-6-7-8-9, 340-2-5-6-7-8-9, 350-1, 403-4-5-7-8, 410-2-5-7-8-9, 421-5.
Prædicatores (fratres) Cadomenses, 335.
præfatio, 58, 80-4-9, 126-8, 136-8, 148, 161-5-7, 190, 202-5, 210-2, *etc.* ; — benedictionalis, 128, 136-7 ; — paschalis, 218-9.
Præjectus (s.), 202.
prælatio, 312, 321-2.
prælatus, 119, 157, 197, 323-4-9, 386.
Præmonstratensis ordo, 322.
præpositura, 417, 420.
præpositus, 311, 419.
præsentatio, 315, 323, 330-3.
præsul, 14, 119, 133, 197, 299, 386.
prandium, 34, 56-7, 102, 134, 196, 296, 303, 373-8.
pratum, 331-4-6-8-9, 417.
Praxedes (s[a]), 436.
preces, 9, 10, 20, 36-8, 40-1-3-4-7-8-9, 52, *etc.*, 368, 383, 432.
presbyter, 1, 16, 24, 47, 54, 61-5-6-8, 70-5, 82, *etc.*, 306, 310-1, 321-3-4-6-9, 330-1-2-3-4-5-6-7-8-9, *etc.*
prima, 1, 2, 5, 6, 7, 9, 18-9, 20-1-2, 38, 47, 52, 60, *etc.*, 341, 361-6-7, 376, 385, 397-8-9, 400-1, 415 ; — de b[a] Maria, 21, 38-9.
Primus (s.), 222.
prior, 119, 197, 293, 311-2, 323, 333, 378, 386.

prioratus, 288, 322.
Prisca (s[a]), 198, 207.
Priscus (s.), 244.
privilegium, 285, 316, 321-2.
processio, 3, 5, 11, 23-4-5-7, 45-6-7, 51-2-5, 60, *etc.*, 355, 369, 373-7-8-9, 380-1-2-3-4-5-6-7-8-9, 391-2, *etc.*, 429, 430-1 ; — generalis, 237.
Processus (s.), 233.
procuratio [*droit de gîte*], 322, 333-9, 364.
procurator, 346, 350-1.
professio, 293-4.
profestus (dies), 220, 313, 376, 396.
prologus, 371, 382.
prophetia, 12, 370.
proprietas [*office propre*], 172, 381.
prosa, 25, 54-5, 61-2-4-5-7-9, 70-1-5-6-8, 81, 141, 267-8, 296-9, 373, 429, 436.
prostratio, 9, 10, 23, 35-6, 40-1-2-3-4-9, 50-1-2, 90, 102-4-5-6, 122-4, 130, 172, 261, 368, 374-5, 383, 431-2.
Protasius (s.), 224.
Protus (s.), 247.
provincia, 309.
provisio (clericorum) 314-9.
psalmi familiares, 21*n*, 23, 37-8, 47-9, 52, 121, 191, 202, 374, 431 ; — feriales, 5, 43-4-6-7-8-9, 51, 83-4-6-9, 91-7, *etc.* ; — nocturnales, 5, 12, 16, 90, 151, 162, 369, 375 ; — pœnitentiales, 10, 20, 36-7-8, 41-3-7-9, 50, 102-3-4-6-7-8, 125, 295, 382-7.
psalmodia, 299.
psalmus, 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9, 10-1-2-6-7-8-9, 20-1-2-3, 33-4-5, *etc.*, 261, 361-4-5-7-8-9, 375-6, 387.
psalterium, 287, 345.
publicatio (electionis), 290.
puer, 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11-2-3-4-5-6-7-9, 21-3-4-6-7-8-9, *etc.*, 357-8, 362-5-6-7-9, 370-1-4-5-8, 380, *etc.* ; — canonicus, 13, 371 ; — minor, 47.
pulpitum, 1, 11-2-4-5-6, 21-7-8, 32, 43-7, 52-5-7-9, *etc.*, 290-1, 302, 310, 361-8-9, 377, 380-1-3-4, 390, 410-5 ; — majus, 27-8, 47, 52-5-9, 99, 138, 140, 377 ; — parvum, 27.
pulsatio (campanarum), 1, 2, 33-4, 53-8, 101, 118, 124, 137-9, 239, 259, 288, 291, 303-4, 341, 355, 360-1, 373-8, 384, 390-2-6-7-8-9, 400-1-2-4, 414, 426, 431-2 ; — solemnis, 392-6, 401.
pulvinar, 24-8, 43, 55, 60, 102-3-4, 129, 132-3-5, 377-8, 383-4-9, 402.
Purificatio b[æ] Mariæ, 2, 3, 9, 19, 39, 56-8, 64, 77, 83-4-5, 96, 203-6-7, 296, 319, 320, 342, 350, 363, 381, 394-6, 403, 410-6, 429.
pyxis, 32, 134, 305, 389.
Quadragesima, 2, 4, 6, 7, 9, 18-9, 22, 31-4-6-7, 42-4-8, 61, 86-7, 90-2-3-7-8-9, 101-5-6-7-8-9, 113, 122, 130, 144, 174, 187, 207-8-9, 210-1-3-4, 232, 261, 294, 300, 361-3-7, 374-5-6-7, 382-3-4-5, 396-7-9, 400-1-3, 411, 429, 430-1-2 ; — media, 399, 411.
quarterium, 355, 408.
quaternum, 340.
Quatuor Coronati (ss.), 263.
Quatuor tempora, 10, 20-5, 34-5-6-7, 40-1-7, 51, 87, 97, 114, 176, 185-7, 196, 208, 249, 250, 297, 354, 371-4-7.
quindena, 384-5, 400.
Quinquagesima, 100.
Quintinus (s.), 255.
Quiriacus (s.), 218.
quitantia, 417.

Radulphus de Gouviz, 406.
Rami palmarum (dominica), 18, 22-4, 98, 103-6-7-8, 115-7, 120, 157, 294-7, 303, 319, 382-5-6, 391-6-9, 400-1, 411.
ramus, 47, 119, 120, 385-6.
Rasiphi et Ravenni (altare SS.), 14, 29, 59, 139, 378, 390, 405.
Rasiphus (s.), 2, 3, 174, 188, 296, 328, 342, 352, 363, 379, 395-6, 402-4-7-8, 413-4, 437, 440, 451-2.
rastrum, 137, 389, 404-5-6-7-8-9, 410-1-2-3-4-5-6, 452.
Ravennus (s.), 2, 3, 174, 188, 296, 328, 342, 352, 363, 379, 395-6-9, 402-4-7-8-9, 412-3-4-5, 437, 440, 451-2.
receptio, 309, 310-1-2-3, 342-6, 376.
rector chori, 2, 13, 31, 44, 296, 309, 317, 343-7, 354-8, 363, 370-5-8 ; — ecclesiæ, parochiæ, 312-7-9, 320-3 ; — scholæ cantorum, 157, 391 ; — scholarum, 320.
regalia, 57, 130, 296, 346, 364.
regardum, 331-2-4-5-6-7-8-9, 340-6.
regimen chori, 347.
Regnobertus (s.) : *voy.* Renobertus (s.).
regressus, 390.
regula (canonicorum), 21, 209.
Regum liber, 172.
relevamen, 346.
reliquiæ, 6, 14-5, 23-9, 61, 89, 157, 173, 204, 231, 258, 299, 305, 360-3-6, 371-3, 394, 404, 413-4, 440.
Reliquiarum festum, 15, 52-7, 205, 231, 247, 298, 364, 394-6, 413.
Remigius (s.), 252-3.
Renaudus, comes Cestriæ, 419.
Renaudus de Kernet, 416.
Rencheium [*Ranchy*], 331-2-3-4-6-7-9.
Renobertus (s.), 175, 188, 219, 245, 394-5, 402-3-5-8, 413-4.
Reparata (s[a]), 254.

repræsentatio, 143.
residentia, 346-7-8-9, 350.
resignatio (beneficii), 343.
resina, 360.
responsorium, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 13-4-5-6-7-9, 22-4, 33-4-5-9, 40, *etc.*, 362-4-5-6-7-8, 370-1-2-3-5-7-9, 381-5-6-9, *etc.*
Resurrectio, 8, 9, 10-2-3-8, 21-3, 139, 147-8-9, 150-1-5-8-9, 215-7, 293-6, 341, 367, 396.
Revelationes (de transitu s. Martini), 266.
Reverentius (s.), 247.
revestiarium, 31, 42, 63, 373.
rex, 57, 130, 326-8, 346, 364, 401-6.
Ricardus, decanus, 376, 418-9 ; — episcopus, 419, 420 ; — de Feugeroles, 403-7 ; — filius comitis, 406 ; — filius Sansonis, 406, 446 ; — rex, 406.
Robertus, dux Normannorum, 446 ; — episcopus, 285, 314, 403-4-6, 410-1-2-5-7-8.
Rogationes, 25, 104, 150, 215-6-8, 297, 369, 383, 391, 401.
Roma, 346.
Romana ecclesia, 285.
Romanus (s.), 235, 443 ; — 444.
Rothomagensis archiepiscopus, 323 ; — diœcesis, provincia, 289, 315, 323, 424 ; — ecclesia, 289 ; — sedes : *voy.* sedes Rothomag.
rotulus, 285, 300.
rubrica, 242, 303.
Ruffus (s.), 242.
Ruffus Campus [*Roucamp*], 332.
Ruppe (Odo de), 346.
Russeium [*Russy*], 338, 404, 412.

sabbatum, 3, 8, 12-3, 21-5-6, 39, 44-5-6-8, *etc.*, 381 ; — sanctum, 97-8, 115, 134, 164-5, 211, 252, 295-7, 377, 381-5-9, 392, 402, 411-2.
Sabina (s^a), 243.
sacerdos, 1, 4, 6, 7, 8, 9, 14, 21-2-3-4-5-6-7-8-9, 30-1-2-3-5-6-7, *etc.*, 306, 310-1, 320-9, 330-3-6-8-9, 340-5, *etc.* ; — canonicus, 6, 313, 366, 371, 382, 390 ; — vicarius, 6, 14, 22-3, 33, 44, 129, 130, 313, 366, 371-2-3-5-6, 384-8, 429.
sacerdotium, 343.
sacramentum, 326, 360, 421. — *Voy.* juramentum.
sacrarium, 25, 33, 127, 130, 361.
sacrificium (missæ), 360.
sal, 23, 417.
salmo, 417.
Salvatoris (altare S.), 61, 305, 379, 427 ; — (ecclesia S.) Baiocensis, 335 ; — (eccl. S.) de Cadomo, 315, 326.
Samso (s.), 439, 440.
sandalium, 62, 289, 379.
Sanguis Domini, 128.
Sanso (mag.), 314 ; — 406, 420.
Sapientiæ liber, 175.
Saqueinvilla [*Secqueville-en-Bessin*] (Simon de), 404-5-6.
Saturninus (s.), 187-8.
scabellum, 36.
schola, 120, 318-9, 320, 347-8-9, 391 ; — cantorum, cantûs, 157, 318-9, 391.
scholaris, 449.
scholastica, 286.
Scholastica (s^a), 207.
scholasticus, 3, 12-3, 97, 135, 196, 292-3-7-8, 300-2-7, 314-9, 320, 330, 370-1, 382, 417-8, 425-6.
scola, *etc.* : *voy.* schola, *etc.*
scriptura (cerei paschalis), 300.
Sebastianus (s.), 199, 224, 234-6.
secreta, 29, 45-6-8-9, 51-2-8, 60-3-7-9, 71-3-4-5, *etc.*
sedes, 26, 31, 40, 50, 62, 289, 292-6-9, 303-6, 366, 425 ; — apostolica, 105, 290, 345-7, 359, 383 ; — Baiocensis, 347, 359, 363 ; — episcopalis, 329, 331 ; — Rothomagensis, 323.
semicirculus (cereorum), 386, 411.
Sennen (s.), 440.
Senonis (Guillelmus de), 305, 402.
sententia, 421-3.
Septem Dormientes (ss.) : *voy.* Dormientes ; — Fratres (ss.), 234.
septimana, 14, 35-8-9, 40-7, 84-6, 90-1-7, 100-2, *etc.*, 349, 353, 374.
Septuagesima, 2, 4, 5, 7, 9, 10-2-3-7-9, 22-4-5, 30-1-3-4-9, 41-3, 55-6-7-8, 61-3-4-7, 77, 83-4-5-6-8-9, 90-1-5-6-7, 100, 116, 144, 188-9, 190-7-8-9, 200-1-2-3-4-5-6-7, 277, 281, 294-6, 363-8-9, 371-2-3-5, 381-2, 394-6-9, 402-5, 411, 428-9.
Sepulcri (altare), 305.
Sepulcrum, 67-8, 98, 153, 173, 373, 429.
sepulcrum, 130-3-4-9, 142-3-4-5-6, 389, 390-1, 402, 411.
sepultura, 258, 355, 401.
sequentia, 2, 27-8, 41-5-6, 51-2-7-8, 60-2, *etc.*, 362, 380, 393-4-8-9.
Sergius (s.), 253-4.
sermo, 54, 65, 70-5-6-7-8, 81-2-3, 102, 111-3-5-9, *etc.*, 297, 382-6-7-8, 430.
serviens, 129, 299, 303-4, 317-8, 324-8, 330, 340-5, 388, 402-7, 420.
servitium, 299, 300-2-3, 328-9, 334, 342-9, 353-5-7-8 ; — [*office divin*], 86, 163, 298, 331-4-5-6-8-9, 343-9, 355-7, 361, 376, 390, 402-5-6-8-9 ; — pro defunctis, 8, 343.

sessio, 292.
Severianus (s.), 70.
Severinus (s.), 266.
Sexagesima, 99, 367.
sexagesima [*redevance*], 311.
sexta, 1, 2, 5, 6, 8, 19, 22-3, 33-4-8, 40-3-4-5-6-7-9, *etc.*, 361-6, 373-4, 382-7, 391-2-7-9, 400; — de b^a Mariâ, 40, 83-6, 104.
Sig' (Robertus de), 419.
sigillum, 288, 291-8-9, 308, 312-7, 324-8, 342, 420-3.
signum [*cloche*], 303.
Simon (s.) ap., 445, 451-2.
Simplicius (s.), 438, 440.
sinodaticum; *voy.* synodaticum.
Sixtus (s.), 442.
Smaragdus (s.), 443.
solemnia : *voy.* missæ solemnia.
solemnitas, 2, 3, 5, 7, 8, 9, 11-3-4-6-9, 23-5, 32-3, 53-4-7-9, 60-3-7, *etc.*, 363-6-7-8-9, 370-1-2-6, 393-6, 407-9, 412-4; — episcopalis, 3, 296; — major, præcipua, 5, 6, 8, 13, 53-7, 363-6-8, 370-1, 396.
solis occasus, 170, 393.
Spacius (s.), 263.
spada, 326-7.
Spinetum [*Cartigny-l'Epinay*], 318, 330.
Spiritus sancti memoria, 173; *voy.* missa.
stagnum, 332.
stallum, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10-3-4-5-6-7-9, 22-3-5-6-7-8-9, *etc.*, 311, 357, 362-3-4-5-6-7-8, 371-3, 384-5, *etc.*; — episcopi, 408; — inferius, 14; — medium, 2, 6, 363; — primum, 15, 372; — secundum, 1, 2, 3, 7, 8, 14-5-6, 31, 48-9, *etc.*, 363-4-6-7, 371-2, 385-7-9, 391-2, *etc.*; — superius, altius, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11-3-4-5-6-7, 28-9, 31, 49, 53-4, *etc.*, 363-6-7-9, 370-1-2-8-9, 385-7-8, 392, *etc.*
statio, 24, 55, 60-1-5-8, 71-2-5, 103-4, 119, 120-7, 140-3-8, 212, 220-6, 230-2-6-9, 298, 307, 379, 383-6, 393, 429, 437, 441.
status (ecclesiæ), 304; — [*tenue des clercs*], 356-7, 362.
statutum, 285-6, 310, 341-2-5-6-7-8, 351-7, 362, 425.
Stephani (capella S.), 305.
Stephani (ecclesia S.), 64-6, 105, 288, 315, 380-3; — de Cadomo, monast., 294; — de Fonteneto, mon., 294.
Stephanus (decanus), 406; — de S^o Adriano (cardinalis), 314.
Stephanus (s.), 11, 59, 63-5-7-8-9, 70-1-2-3-4-6, 81, 103-4, 197, 369, 380, 409, 441; — papa, 441.
stillicidium, 299.
stola, 24-8, 60, 102-4, 118, 129, 131-5, 157, 288, 294, 302-7, 382-5-8, 390.
subarchichorus, 4, 6, 13-7, 26, 31, 54-8, 64, 142, 256, 366, 380, 450.
subchorus, 301, 347.
subdecanatus, 286, 415.
subdecanus, 1, 196, 292-3-8-9, 300-2-7, 311-8-9, 330, 341-5, 404, 417-8, 425-6.
subdiaconatus, 345.
subdiaconus, 1, 14, 23-4-5-6-7-8-9, 30-1-2-3, 41-2-3-7, 55-6, *etc.*, 306, 311-3, 343-5-7-8, 358, 360-1, 373, *etc.*
subditus, 421-2.
Subles [*Subles*], 286, 337-9, 403, 410. — Subl' (G. de), 419.
subterraneum, 305.
succentor, 1, 3, 5, 106-9, 120, 157, 196, 205, 292, 300-1-2-7, 318-9, 330, 365, 386, 391-4, 406, 410-7-8, 425-6.
succentoria, 286, 410.
Suilleium [*Sully*], 331-6.
sulphur, 360.
Sulpicii (ecclesia S.) [*St-Sulpice, c^es de St-Vigor-le-Grand*], 316, 323.
Sulpicius (s.), 198.
Summerveium [*Sommervieu*], 330.
supellicium : *voy.* superpellicium.
Super Vada : *voy.* Vada.
superior, 291, 323.
superlicium : *voy.* superpellicium.
superpellicium, 8, 12, 21, 48, 52-9, 66-9, 70, 102-4, 120-6, 133-5-6-7, 157, 188, 193, 229, 252-6, 288, 302-3-7, 310, 341, 358, 360, 370, 382-3-6-9, 390.
Surrehain [*Surrain*], 316, 323.
susceptio (communio), 360.
Syleas (s.), 435.
Sylvester (s.), 65, 74, 279, 399.
Symon : *voy.* Simon.
Symphorianus (s.), 241.
Symphorianus (S.) [*à Bayeux*], 450.
syndon, 28-9, 30-2-3, 131-2-4, 384-9.
synodaticum [*redevance*], 313, 321.
synodus, 56, 293, 307, 329, 338.

tabella, 197.
tabula, 3, 4, 9, 21, 36-8, 58-9, 60-5, 71-2, 104-6-7, 120, 131, 170, 193-6-7, 258, 260-1, 300-1-2, 341-7, 364, 371-8, 382; — altaris, 307.
Tanquarvilla (Willelmus de), 340.
tapetum, 103-4, 125, 132-4, 289, 302, 383-9, 411.
Taurinus (s.), 236.
taxillus, 360.
Templarii, 322.
temporale, 2, 4, 5, 7, 10-2-3-4, 22-5, 30-4-5-8, 41-2, 57, 63-7, 88, 90,

140-7-9, 150-5, 172-3-4-5-7, 188-9, 190, 363-7-8-9, 372-4, 385, 396-7-9, 402-5-6, 411-6, 432.
tempus clausi alleluia, 274, 282-4; — Natalis, 271-2-3; — paschale, 3, 9, 11, 19, 42-3-4-8, 54, 139, 140-1-3-6-7-8-9, 150-2, 165, 187, 194, 212-3-4-7-9, 220-1, 260-9, 272-4, 281-2-3, 301-2, 371-5; — quadragesimale, 25, 259.
tenementum, 326-8.
Terquilinus (s.), 442.
territorium, 421-2.
tertia, 5, 6, 8, 19, 22-3, 38, 40-1-3-4-5-6-7, 50, *etc.*, 366, 372-5-6-8-9, 385-7, 392-3-4-7-9, 410; — de b[a] Maria, 39, 83-5.
tertio ?, tertionarium, 417.
testamentum, 345.
testimonium, 328, 350.
testudo, 10.
textifer, 119, 386.
textus, 24-5-8-9, 42-7, 55, 60-2-4, 71-9, 102-4, 129, 135, 142, 188, 299, 302, 361, 373-7-8, 383-6, 391, 402-7.
Thanies [*Thanis, c[ne] de Monceaux*], 286, 331, 446, 451.
Thaon [*Thaon*], 316, 323.
Theodorus (s.), 263.
thesauraria, 286, 312, 330, 414, 423; — inferior, 299, 354; — superior, 299.
thesaurarius, 8, 29, 31, 50, 103, 128, 292-3-9, 307-8, 317, 321, 330, 404-7, 414, 425-6.
thesaurus, 56, 133, 298-9, 318, 342, 384, 410.
Thomæ Cantuar. (altare S.), 25, 72-3, 373, 416, 429.
Thomas, episc., 312, 406.
Thomas (s.), apost., 49, 51, 195, 302, 451-2; — Cantuariensis, 63, 72-3-6-7-8, 234, 409.
thuribulum, 3, 6, 28-9, 42, 135-9, 166, 197, 299, 300-2, 362-3-6-7, 371, 393, 409.
thurifer, 3, 28-9, 32, 42-7, 135, 364.
thus, 6, 28, 42-7, 135, 302, 360, 406-9, 447.
Tiburcius (s.), 214; — 236.
Timotheus (s.), 218; — 241; — 241.
titulus ecclesiæ, 300; — lectionis, 131, 147.
Tobiæ liber, 176.
Toletanum (concilium), 170.
tonsura, 358, 396.
tonta, 44.
tonus, 11-5-7, 25, 37, 133-7, 260-1, 369; — duplex, 260, 369.
Torvilla [*Tourville*], 334.
trabs, 137, 389, 403-4-6-7-8-9, 410-1-2-3-4-5, 452.
Traceium [*Tracy-sur-Mer*], 335.
tractator, 17, 73, 179, 183-4, 242, 251, 279.
tractatus, 245-6-7, 265, 422-5.
tractus, 2, 27, 49, 56, 85, 97-8-9, 100-1-6-7-9, 111-3-4-6, *etc.*, 362, 382, 392-4, 430-2.
traditio, 298.
transcriptum, 423.
Transfiguratio Domini, 451-2.
translatio, 61, 188-9, 195, 218, 233-4-5, 278, 379, 394-5, 403, 414, 435, 440, 451.
transsumptum, 423.
triangulus, 299, 392-5-6, 437.
tricesima, trigesima [*redevance*], 319.
Trinitas, 7, 17, 24, 88-9, 98, 105, 170-2-3-6, 295, 367, 370-3, 393-6, 404, 412, 428-9, 434, 451.
Trinitatis (monasterium S[ae]) de Cadomo, 294.
Troarnensis abbas, 320.
Troarnum [*Troarn*], 294, 320.
tropa, tropus, 3, 26, 56-7-8, 137, 296, 317, 364, 427.
truncus, 24, 304-5, 373; — major, 24, 373.
tumba, 406.
Tumba : *voy.* Mons Tumba.
tumultus, 53, 399.
tumulus, 406.
tunica, 3, 6, 41-7, 60-1-4-9, 118, 129, 131-5-6-7, 142, 159, 364-6, 385, 391; — serica, 3, 6, 64-9, 364-6.
Turonenses [*Tours*] clerici, 314, 344.
turris, 53, 401; — altior, 53, 103, 382, 398, 400-1, 415, 451; — superior, 398-9, 400.

Undefonteine [*Ondefontaine*], 332.
Urbanus (s.), 221; — IV, papa, 316.
urceolus, 32.
urceus, 136-7, 197, 301-2, 380.
urcifer, 23*n*, 24, 60-4, 102-4, 129, 135-6, 378, 382.
Ursinus (s.), 65, 73-4, 188, 380, 402-3-9.
usuagium, 418, 424.
usus, 362.

vacatio (ecclesiæ, sedis), 296, 329, 331.
Vada (citra, super) [*Les Veys, archidiaconé du dioc. de Bayeux*], 293, 403, 411, 423.
Valentinus (s.), 208.
Valerianus (s.), 214.
Valles super Seullam [*Vaux-sur-Seulle*], 334.
Vallis Badonis [*Vaubadon*], 316, 323, 336-8.
vas, 23, 128, 299.

Vaucellæ [*Vaucelles, près Bayeux*], 286, 314, 334, 404, 412.
Vauxeium [*Vaussieux, c^ne de Vaux-sur-Seulle*], 337.
Vedastus (s.), 252; — (S.) [*St-Vaast*], 336.
Vennæ [*Vendes*], 286, 333-7, 404-5-8, 413.
Ver [*Ver*], 315, 326, 351.
Ver [*Ver, Manche*], 317.
versiculus, 4, 5, 7, 8, 9, 19, 22-4, 34-5-9, 40-4-5-6-7, 50-2-3-8, *etc.*, 365-7, 374-8, 383.
versus, 2, 6, 10-1-2-3-4-5-6-7-8-9, 23-4-5-7, 35-6-7-8-9, *etc.*, 362-6-7-8-9, 371-2-9, 380-5-6-7, 390, *etc.*
vespera [*psaumes des vêpres de la férie*], 40, 151*n*, 152, 227*n*.
vesperæ, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 15, 22-3-6, 34-5-6-7-8-9, 43-4-5, *etc.*, 343-4-8, 355, 361-3-4-5-6-7-8, 370-4-5-6, 380-1-8, *etc.*; — de b^a Maria, 40, 83-4-6, 398; — defunctorum, 44, 258, 376, 415; — majores, 34, 44, 376.
vestiarium, 55-7, 298-9, 303.
vestimenta sacra, 33, 47, 61, 118, 131, 303.
vestis sacra, 47, 55, 62-3, 71, 118, 126, 135, 157-9, 303, 378, 385; — episcopalis, 289; — pontificalis, 306.
Vetula [*St-Pierre-la-Vieille*], 286, 332.
Vetus pons : *voy.* pons Vetus.
vexillum, 118-9, 126, 157, 160, 303, 385, 391-2.
vicaria, 313-5-6-7-8-9, 333-7-8-9, 420-4; — major, 313.
vicarius, 1, 2, 5, 10-4-9, 22-3, 33, 44-9, 50, 64, 99, 105, *etc.*, 290-5-6-9, 301, 311-3-5-7-8, 324-6-7, 335, *etc.*; — archichorus, canonicus : *voy. ces mots*; — major, 292-5, 324, 343-7, 376, 388, 392; — perpetuus, 315-6-7, 340, 424; — sacerdos : *voy. ce mot.*
vicecomes, 419.
vicesima, 298, 347-8-9, 354, 449.
Vigertot (Willelmus de), 314.
vigilia, 3, 4, 12, 21-5, 34-5-7, 40-2-4-9, 50-1-2-6, 60-3-4-5, 74-7-8, 83-6, 93, 160-1-4, 187, 194-5-6, 209, 215-6-8-9, 225-8-9, 238, 241-2-9, 255-6, 270, 297, 341, 360, 371-4-5-8, 381, 396-7-8-9, 410-1, 438, 443-5; — pro defunctis, 3, 376, 401, 431.
Vigor (s.), 63, 119, 188-9, 258, 262-3, 379, 386, 395, 402, 413-5, 435.
Vigoris (capella S.), 420.
Vigoris (S.) de Cereseio, monast. [*Cerisy, Manche*], 294; — (ecclesia S.) extra muros [*St-Vigor-le-Petit, à Bayeux*], 105, 383; — intra muros, 103, 157-8, 219; — juxta muros [*St-Vigor de Justice, à Bayeux*], 103, 382; — magni [*Saint-Vigor-le-Grand*], 103, 118-9, 157-8-9, 288, 297, 316-9, 323, 331, 385, 392.
Vincentii (altare S.), 305.
Vincentius (s.), 42, 200-1, 451-2.
vinum, 28, 32, 56, 64, 129, 130-3, 197, 295, 302, 310, 348-9, 351-3-4-5-6, 361, 380-8, 401, 424.
virga, 324.
Virgo (Maria), 9, 18, 21-3-5, 37-8-9, 40-5, 56, 76, 80-2-3-4-6-9, 101-4-5, 115, 142-3, 153, 162-3-4, 170-3-5, 188, 193-4, 201-3-4-5-6, 210-1-2, 229, 230-2-8-9, 240-1-5-6, 256-8, 284-9, 294, 355, 363, 373-4-6, 381-4, 391-7-8-9, 403, 429, 430, 441.
visitatio, 296, 322-3, 330-9, 350.
Vitalis (s.), 216.
vitrea, 302.
Vitus (s.), 224.
Voilleium [*Vouilly*], 315, 326, 351.
vosta, 10.
vox alta, 14-5, 127-8, 138, 166, 289, 371-2, 389, 390-3; — altior, 258, 386; — demissa, 11, 133-7; — media, 133, 387; — mediocris, 11, 128, 137, 368; — solemnis, 258; — submissa, 397.

Wandregisilus (s.), 436-7.
Willelmus, rex Angliæ, 406.
Woilleium : *voy.* Voilleium.
wouta : *voy.* vosta.

Xpistina (s^a) : *voy.* Christina (s^a).
Xpistoforus (s.) : *voy.* Christophorus (s.).

ymago : *voy.* imago.
Ysaias : *voy.* Isaias.
Ypolitus (s.) : *voy.* Hippolytus (s.).
Yseigneium, Ysengneium [*Isigny*], 315, 320-6, 351, 417, 420.
Ysidorus (s.) : *voy.* Isidorus (s.).
Yvo Brito, 346.

II

TABLE DE LA POÉSIE LITURGIQUE

AGNUS, 81.

Quem Johannes in deserto prædicavit [*Repert. hymnol.*, 16292], 58, 226.
Quem Johannes in Jordane, 80.

BENEDICAMUS

Amor Patris et Filii, 167, 393.
Beata viscera, 75.
Deus vita viventium, 142,-5, 391.
Exultemus et lætemur hodie [5756], 143,-5.
Flori orto [26687], 64.
Postquam cœlorum Dominus, 144,-6.
Verbum Patris hodie [21373], 59.

GLORIA

Angelica [1047], 79.
O gloria sanctorum [13034], 205, 257.
Prudentem, 141.
Quem cives [16268], 57.
Quem cuncta laudant [16277], 62.

HYMNES

A Patre [14], 79, 82.
A solis ortu [26], 64, 74-5-6, 83-4, 203,-6.
Ad cœnam Agni [110], 147.
Adesto sancta Trinitas [487], 170-1.
Æterne Patris unice [640], 436-7.
Æterne rex [654], 159, 160-1-2,-4.
Angularis fundamentum [1082], 268.
Annue Christe sæculorum [1149-50], 229, 230, 270, 282, 435.
Antra deserti teneris [1214], 225,-7.
Audi benigne conditor [1449], 430-1,-3.
Aurea luce et decore [1596], 229.
Aurora lucis [1644], 147.
Ave maris stella [1889], 40, 84, 231,-8, 240,-5-6.
Beata nobis gaudia [2339], 165,-7.
Chorus novæ [2824], 148-9.
Christe qui lux es [2934], 108.
Christe, redemptor omnium, conserva [2959], 256.
Christe, redemptor omnium, ex Patre [2960], 58, 74, 83.
Christe, sanctorum decus [3000], 252.
Christe, sanctorum dominator [3010], 269.
Clarum decus [3362], 111.
Conditor alme siderum [3733-4], 7, 211-2.
Crux fidelis inter omnes [4019], 133.
Cultor Dei [4053], 113.
Deus tuorum militum [4534], 64,-7, 274-5.
Doctor egregie [4791], 230-1.
Ecce jam noctis [5129], 91-2, 98, 428.
Ex more docti mystico [5610], 18, 110-1.
Exultet cœlum laudibus [5832], 64, 190, 230-1, 271-2, 282.
Gloria laus [7282], 120, 303, 319, 386.
Hostis Herodes [8073], 78-9, 80-1-2.
Ignis vibrante lumine [*div.* n[1] 2339], 165.
Impleta [8505], 165-6-7.
Iste confessor [9136], 201,-6, 247, 278, 280-1.
Jam bone pastor [9196], 229.
Jam Christus [9215-6], 165-6.
Jam lucis orto sidere [9292], 18, 64, 79, 108, 111-5, 147, 160, 206, 429-30.
Jam ter quaternis [9409], 18, 107-8, 430-1-2.
Jesu corona virginum [9507-8], 64, 284.
Jesu nostra redemptio [9582], 79, 147, 160,-2-3,-6.
Jesu quadragenariæ [9607], 111, 163.
Jesu redemptor gentium [= Christe red. omn. ex], 58.
Jesu redemptor omnium [9628], 64, 247, 279, 280-1.
Jesu salvator sæculi redemptis [9677], 257.
Jesu salvator sæculi Verbum [9680], 147.
Justorum ? 264.
Lauda mater ecclesia [10210], 436.
Lucis creator [10691], 90-1-2.
Lustra sex qui [10763], 115, 133, 217, 248.
Martyr Dei qui unicum [11228], 273.
Memento salutis auctor [11446], 39.
Nocte surgentes vigilemus [12034-5], 87, 90,-2-3-4, 428.
Nunc sancte nobis Spiritus [12586], 22, 118, 148, 168, 385, 429.
O gloriosa Domina [13042], 39, 85-6, 195, 206, 232-3,-9, 246,-9.

O lux beata [13150], 87, 97.
O nimis felix meritique celsi [13311], 226.
O Pater sancte [13376], 171.
O quam glorifica luce [13516], 239, 240.
O Redemptor [13616], 126-7.
Pange lingua gloriosi lauream [14481], 115, 133, 217, 247, 268.
Pie recolamus annua [14916], 436.
Quem terra [16347], 39, 85, 204,-6, 239, 240,-6.
Quod chorus vatum [16881], 203,-5-6.
Rector potens verax Deus [17061], 34.
Rerum Deus tenax vigor [17328], 34.
Rex gloriose martyrum [17453], 64, 71-2, 276,-8, 440,-2.
Salvator mundi [17808], 54, 73, 256, 437.
Salve festa dies [17942 ?,-8 ?], 64.
Sanctorum meritis [18607], 70, 255,-7, 275, 437-8, 442.
Summe largitor [19679], 430,-1,-3.
Te Deum laudamus [20086], 17, 39, 53,-5,-7,-9, 72,-9, 85, 98, 139, 189, 290, 372,-7, 398-9, 428.
Te lucis ante [20138], 9.
Te lucis auctor personent [20139], 147, 152.
Tibi Christe [20455], 251, 443.
Tu Christe [20630], 163.
Tu ipse [Ascensio Dom., h. m.], 160.
Urbs beata [20918], 268.
Ut queant laxis [21039], 225,-7.
Veni creator Spiritus [21204], 127, 166-7, 393.
Veni redemptor gentium [21234], 53-4, 65.
Verbum supernum prodiens [21391], 11, 18, 35, 51, 211.
Vexilla regis prodeunt [21481], 18, 115, 217-8, 247.
Virginis proles opifexque [21703], 283.
Virgo singularis inter omnes mitis [21890], 40.
Vox clara ecce intonat [22199], 18, 52, 212.

KYRIE

Ardua spes [1317], 159.
Cunctipotens [4128], 62.
Fons bonitatis [6429], 79, 166.
(*Kyrie de angelis*, 269.)
Lux et origo [16824], 141.
Qui pretioso sanguine, 158, 391.
Rex genitor [17448], 161, 257.
Rex virginum [17533], 205, 232.

PROSES

Beata es virgo [2330], 54.
Christe cœlorum [S. Andreas apost.], 190.
Cœlos vidit [S. Stephanus protom.], 64,-6,-9.
Et honore [5556], 75.
Facinora nostra [5940], 55, 62,-5.
Facturæ dominans [5946], 55.
Factus homo [Nativit. Dom.], 55.
Gloria et honor [*div.* Beata], 54.
Inviolata [9093-4], 204, 232.
Laus honor virtus [10519], 141.
O rerum summo [13631], 193, 436.
Prudentem, 141.
Regnum tuum [17265], 190.
Sedentem in supernæ [18776], 69, 70.
Sospitati [19244], 193, 429.

SÉQUENCES

Ad celebres [100], 252.
Adest nobis dies alma [414], 194, 263, 280.
Alle cœleste [801], 246.
Alleluia nunc decantet [815], 196, 216, 223, 242, 255, 272, 439.
Alma chorus Domini [821-2], 167-8-9, 170, 393.
Aurea virga [1604], 239.
Ave Maria [1879], 85.
Benedicta sit [2435], 171.
Celsa pueri [2747], 71.
Christi hodierna [3067-8], 62.
Christo inclyto [3152], 257.
Clare sanctorum [3336], 272.
Concinat [3714], 144.
Congaudentes [3795], 193.
Dic nobis [4567], 145.
Dies clausa prodiit [4607], 232.
Ecce dies specialis [5108], 73, 214, 220, 236, 244-5,-7, 263, 280.
Eia musa [5312], 168.
Eia recolamus [5323], 75.
Epiphaniam Domino [5497], 79, 82.
Eya : *voy.* Eia.
Fulgens præclara [6601], 141.
Fulget dies [6614], 199, 254, 274,-7.
Fulget dies specialis [S. Georgius], 215.
Hac clara die turma [7494], 85, 205.
Hæc est dies quæ [7585], 89, 163, 173,-7.
Hodiernæ lux diei [7945], 85, 240.
Jubilemus [9816], 51.
Lætabundus [10012], 60,-5, 74,-6,-8, 84.
Laude jucunda [10265], 230.
Laudes crucis [10360], 248.
Laudes Deo devotas [10370], 167-8-9, 393.
Laudes Salvatori [10417], 148.
Laus Deo Patri [10502], 215.
Laus devota mente [10504], 69, 215,-8, 259, 270, 444.
Lux jucunda [10839], 438, 440.
Magnus Deus [11032], 67.

Mane prima [11064], 143, 437.
Mirabilis Deus [11570], 282, 435.
Missus Gabriel [11636], 213.
Morte Christi [11711], 146.
Nato canunt omnia [11889], 75.
Nato canunt omnia [11890], 58.
Prome casta [15601-2], 144.
Quam dilecta [16071], 269.
Qui regis sceptra [16495-6], 27, 46.
Regnantem [17240], 45.
Rex omnipotens [17479], 161.
Sacerdotem [17622], 264.
Sacrosancta [17733], 190.
Salus æterna [17777], 27.
Salve crux [17872], 217.
Sancti Baptistæ [18521], 226, 243.
Sancti Spiritus adsit [18557], 166, 393.
Solemnitas [19168], 231.
Stola jucunditatis [19523], 201, 236, 241.
Veni sancte Spiritus [21242], 169.
Verbum bonum [21343], 85, 195.
Victimæ paschali [21505], 146,-8-9.
Virginis venerandæ [21717], 200, 268, 284.
Voce jubilantes [22053], 89, 177.

TABLE DES MATIÈRES

Ordinarium ecclesiæ Baiocensis 1

PROPRE DU TEMPS.

Dominica Ia in Adventu . . . 5
Feria IIa 35
Officium bæ Mariæ 38
Feria IIIa, IIIIa, Va, VIa, sabbatum 44
Dominica IIa 44
Feria IIa, IIIa, IIIIa, Va, VIa, sabbatum 45
Dominica IIIa 45
Feria IIa, IIIa 46
Feria IIIIa 47
Feria Va, VIa, sabbatum . . . 48
Dominica IIIIa 50
Feria IIa, IIIIa, VIa. 51
Vigilia Natalis Domini. . . . 51
Ad vesperas. 53
[Natalis Domini] 54
Dominica infra octavas . . . 65
[Si Stephani] 65
[Si Johannis] 68
[SS. Innocentium]. 69
De bo Thoma mart. . . . 72
De so Ursino 73
De bo Sylvestro. 74
In Circumcisione Domini. . . 74
In octavis bi Stephani. . . . 76
In octavis bi Johannis. . . . 77
In octavis SS. Innocentium . . 77
In octavis bi Thomæ 77
In vigilia Epiphaniæ 78
[Epiphania Domini] 78
Per octavas 80
Dominica infra octavas . . . 81
In octavis Epiphaniæ 81
[Post octavas Epiphaniæ] . . . 83
[Officium bæ Mariæ a Natali usque ad Purificationem]. . . 84
Sabbatum post octavas Epiphaniæ 86
[Dominica Ia post octavas Epiphaniæ] 87,428
Feria IIa. 90
Feria IIIa, IIIIa 92
Feria Va. 93
Feria VIa, sabbatum 94
Dominica IIa 95
— IIIa 95
— IIIIa 96
— Va 96
Dominica infra octavas Purificationis 96
Sabbatum ante Septuagesimam. 97
Dominica in Septuagesima . . 97
— in Sexagesima . . . 99
— in Quinquagesima. . 100
Feria IIIIa in Capite jejunii . . 101
Feria Va, VIa, sabbatum. . . 107
Dominica Ia Quadragesimæ . 107,430
Feria IIa. 431
Feria IIIa, IIIIa, Va, VIa . . . 109
Sabbatum 110,432
Dominica IIa 432
Feria IIa, IIIa 433
— IVa, Va, VIa. 434
Sabbatum 110
Dominica IIIa 110
Feria IIa. 111
Feria IIIa, IIIIa, Va, VIa, sabbatum. 112
Dominica IIIIa. 113
Feria IIa. 113
Feria IIIa, IIIIa, Va, VIa, sabbatum. 114
Dominica in Passione. . . . 115
Feria IIa. 116
Feria IIIa, IIIIa, Va, VIa, sabbatum. 117
Dominica in Ramis palmarum. 117
Feria IIa. 120
Feria IIIa, IIIIa. 121
Feria Va [in Cœna Domini] . . 121
Feria VIa [in Parasceve] . . . 130
Sabbatum sanctum Paschæ. . 134
In die sancto Paschæ. . . . 139
Feria IIa. 142
Feria IIIa 144
Feria IIIIa 144
Feria Va. 145
Feria VIa 145
Sabbatum 146
In octavis Paschæ 147
Feria IIa. 149
Feria IIIa 151
Feria IIIIa, Va, VIa, sabbatum . 152
Dominica IIa post Pascha. . . 152
Feria IIa. 153
Feria IIIa, IIIIa, Va, VIa, sabbatum 154
Dominica IIIa 154
Feria IIa. 154

Feria III', IIII', V', VI', sabbatum. 155
Dominica III' 155
Feria II'. 155
Feria III', IIII', V', VI', sabbatum 156
Dominica V' 156
Feria II' [in Rogationibus] . . 156
Feria III' 158
Feria IIII' 159
[In Ascensione Domini] . . . 160
Feria VI' 161
Sabbatum 162
Dominica infra octavas . . . 162
Feria II'. 163
In octavis Ascensionis. . . . 163
Feria VI' 163
In vigilia Pentecostes 164
[In die Pentecostes] 165
Feria II'. 167
Feria III' 168
Feria IIII' 168
Feria V', VI', sabbatum . . . 169
De sancta Trinitate 170
Feria II'. 172
Dominica I' post octavas Pentecostes 172
Feria III', missa de pace . . . 174
Feria V', missa de Spiritu sancto 174
Feria VI', missa de Cruce. . . 174
Dominica II' post octavas Pentecostes 177
— III' — 178
— IIII' — 178
— V' — 178
— VI' — 179
— VII' — 179
— VIII' — 179
— IX' — 180
— X' — 180
— XI' — 180
— XII' — 181
— XIII' — 181
— XIIII' — 181
— XV' — 182
— XVI' — 182
— XVII' — 182
— XVIII' — 183
— XVIIII' — 183
— XX' — 183
— XXI' — 184
— XXII' — 184
— XXIII' — 184
— XXIIII' — 185
In jejunio Quatuor temporum Septembris, feria IIII[a] . . . 185
Feria VI[a], sabbatum 185

PROPRE DES SAINTS.

NOVEMBER

29 In vigilia b[i] Andreæ . . . 187
De s[o] Saturnino 187
30 [S. Andreæ]. 188

DECEMBER

1 S. Eligii ep. et conf. . . 191
6 S. Nicolai ep. et conf. . . 192
7 S. Gereboldi ep. et conf. . . 194
8 In Conceptione b[æ] Mariæ . 194
13 S[æ] Luciæ virg. 195
20 In vigilia b[i] Thomæ ap. . 195
21 [S. Thomæ apost.] . . . 196

JANUARIUS

14 De s[o] Felice. 197
15 S. Mauri abb. 198
16 S. Marcelli papæ et mart. . 198
17 S. Sulpicii ep. et conf. . . 198
18 S[æ] Priscæ virg. 198
20 SS. mart. Fabiani et Sebastiani 199
21 De s[a] Agnete 200
22 De b[o] Vincentio mart. . . 200
23 SS. Emerentianæ et Macharii mm. 201
25 In Conversione b[i] Pauli . . 201
26 S. Polycarpi mart. . . . 202
27 S. Juliani ep. et conf. . . 202
28 De b[a] Agnete secundo. . . 202

FEBRUARIUS

1 S[æ] Brigidæ virg. 203
2 In Purificatione b[æ] Mariæ . 203
3 B[i] Blasii mart. 206
5 S[æ] Agathæ. 207
6 S[æ] Dorotheæ virg. . . . 207
10 S[æ] Scholasticæ virg. . . . 207
12 S[æ] Eulaliæ virg. et mart. . 208
13 S. Lizini episc. 208
14 S. Valentini mart. . . . 208
16 S[æ] Julianæ virg. et mart. . 208
22 In Cathedra s. Petri . . . 208
24 S. Mathiæ apost. 209

MARTIUS

1 S. Albini conf. et ep. . . 210
7 SS. Perpetuæ et Felicitatis mm. 210
12 S. Gregorii papæ et conf. . 210
21 S. Benedicti abb. 211
25 In Annuntiatione Dominica. 211

Brevis tractatus de consuetudinibus et statutis ecclesiæ Baiocensis 285

Voir la table des chapitres I *à* XLVII, *pages 425-6.*

XLVIII. Carta Roberti quondam episcopi, Ricardi decani et capituli de præbendis non constituendis de dominio episcopi. 418
XLIX. Carta regis Henrici de libertatibus canonicorum Baiocensium 419
L. Item alia carta pro eisdem et hominibus suis 419
LI. De juribus cancellarii . . . 419
LII. De jurisdictione decani et capituli et singularum personarum et canonicorum Baiocensium quam in familiares et servientes noscuntur habere . 420
LIII. Littera dni P. episcopi Baiocensis legitime informati de jurisdictione personarum et canonicorum Baiocensium . . . 421
LIV. Cedula concordiæ inter episcopum Baiocensem ex una parte et magistrum Thomam de S^o^ Petro, cancellarium hujus ecclesiæ Baiocen. ex altera super petitione annuæ pensionis 82 librarum Turonen. . . 423
LV. De beneficio Beatæ Mariæ in Campis 424

Additions 427-52

IMPRIMERIE VALENTINOISE
Place Saint-Jean, Valence.

—

A. DE CHALÉON, Directeur.

BIBLIOTHÈQUE LITURGIQUE

Tome Ier, *Poésie liturgique du moyen âge : rythme et histoire, hymnaires Italiens.* — Paris, A. Picard ; Lyon, E. Vitte, 1893, grand in-8° de 2 f.-232 p., 2 pl. en phototypie (épuisé, 2e édition sous presse) . . . . . .

— II. *Poésie liturgique traditionnelle de l'Église catholique en Occident, ou recueil d'hymnes et de proses usitées au moyen âge et distribuées suivant l'ordre du Bréviaire et du Missel.* — Tournai, Desclée, Lefebvre et Cie, 1894, in-8° de lxviij 288 p., illustr. . . . . 5 fr.

— III. *Repertorium hymnologicum. Catalogue des chants, hymnes, proses, séquences, tropes en usage dans l'église latine depuis les origines jusqu'à nos jours.* — Louvain, Lefever, 1889(0-)2, tome Ier, A-K (nos 1-9935), gr. in-8° de viij-601 p. . . . . 25 fr.

— IV. Même ouvrage. — Ibid., Polleunis et Ceuterick, 1889(4-)7, tome II, L-Z (nos 9936-22256), gr. in-8° de 2 f.-786 p. . . . . 20 fr.

— V. 1re livr. *Prosolarium ecclesiae Aniciensis. Office en vers de la Circoncision dans l'église du Puy.* — Valence, J. Céas, 1894, in-8° de 63 p. 3 fr.
2e livr. *Etude critique sur l'origine du St Suaire de Lirey-Chambéry-Turin*, suivie de documents inédits et de l'Office du St-Suaire. — Paris, A. Picard, 1900, in-8° de 59-lx p. . . . . 5 fr.
3e livr. *Le St Suaire de Lirey-Chambéry-Turin et les défenseurs de son authenticité.* — Paris, A. Picard, 1902, in-8° de 2 f.-41 p. . . 2 fr.

— VI. *Ordinaires de l'Eglise cathédrale de Laon (XIIe et XIIIe siècles), suivis de deux mystères liturgiques*, publiés d'après les manuscrits originaux. — Paris, A. Picard, 1897, gr. in-8° de xliij-409 p., 2 pl. en phototypie. 10 fr.

— VII. *Sacramentaire et Martyrologe de l'abbaye de Saint-Remy, Martyrologe, Calendrier, Ordinaires et Prosaire de la Métropole de Reims (VIIIe-XIIIe siècles)*, publiés d'après les manuscrits de Paris, Londres, Reims et Assise. — Paris, A. Picard, 1900, gr. in-8° de lxxij-418 p., 10 planches. . 10 fr.

— VIII. *Ordinaire et Coutumier de l'Eglise cathédrale de Bayeux (XIIIe siècle)*, publiés d'après les manuscrits originaux. — Paris, A. Picard, 1902, gr. in-8° de l-479 p., 6 planches . . . . . 12 fr.

— IX. *Tropaire-Prosier de l'abbaye Saint-Martin de Montauriol (XIe et XIIIe siècles)*, publié d'après le manuscrit original par l'abbé Cam, Dalux. — Paris, A. Picard, 1901, gr. in-8° de liij-210 p., 2 pl. en phototypie . . . . . 7 fr. 50

— X. *Institutions liturgiques de l'Église cathédrale de Marseille (XIIIe siècle)*, publiées d'après le manuscrit original, suivies de documents sur la liturgie et les bibliothèques Provençales (sous presse).

Valence, Imprimerie Valentinoise

RETURN TO the circulation desk of any
University of California Library

or to the

NORTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY
Bldg. 400, Richmond Field Station
University of California
Richmond, CA 94804-4698

ALL BOOKS MAY BE RECALLED AFTER 7 DAYS

- 2-month loans may be renewed by calling (510) 642-6753
- 1-year loans may be recharged by bringing books to NRLF
- Renewals and recharges may be made 4 days prior to due date

DUE AS STAMPED BELOW

SENT ON ILL

APR 29 2002

U. C. BERKELEY

SENT ON ILL

JUL 27 2006

U.C. BERKELEY

DD20 1M 3-02

YD 11265

GENERAL LIBRARY - U.C. BERKELEY

B000860574

M45431

BX
2017
A3L3

THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY